

**Vervolg der Historie van de vermaarde zee- en koop-stad
Enkhuizen : behelzende verscheide gedenkwaardige
geschiedenissen, die zo in als omtrent dezelve, en door
geheel Westvriesland en het Noorderkwartier gebeurt zyn**

<https://hdl.handle.net/1874/37394>

Kass. Nieuw gesch. RAR 581.2
VERVOLG DER HISTORIE

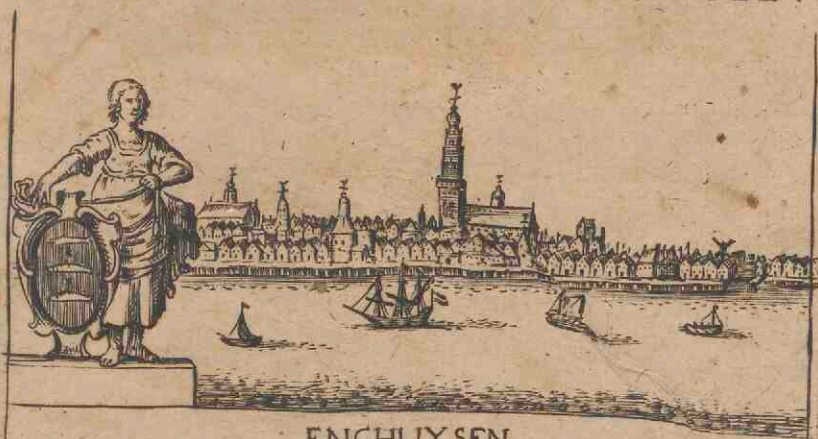
Van de vermaarde ZEE-en KOOP-STAD

ENKHUIZEN,

Behelzende verscheide GEDENKWAARDIGE
GESCHIEDENISSEN, die zo in als omtrent
dezelve, en door geheel WESTVRIES-
LAND en het NOORDERQUAR-
TIER gebeurt zyn.

DOOR

SEBASTIAAN CENTEN.

ENCHUYSEN,

Te HOORN,

By JACOB DUYN, Bockverkoper op het oude Noort.
MDCCLXVII.

BIBLIOTHEEK DER
RIJKSUNIVERSITEIT
UTRECHT.

V O O R - B E R I C H T
A A N D E N
L E Z E R .

A dat de Drukker J. Duyn zich genegen vond de *Historie van Enkhuizen* (wel eer door den Here Geeraardt Brandt geschreven, en in den jare 1666, doch zonder melding van zynen name, met Privilegie zo van de Heren Staten van Holland en Westvriesland, als van de Heren

Wethouderen der gemelde Stad, door den druk gemeen gemaakt) te herdrukken, om dat dit fraaie werk thans weinig voorquam, en byna alleen maar by de Liefhebberen der Vaderlandsche Geschiedenissen hier en daar gevonden wierd; zo heeft hy my verscheidemalen verzocht en trachten te bewegen, om een Vervolg op de gezegde *Historie van Enkhuizen* (welke de Heer Brandt tot op den tyd van 't Bestand, in den jare 1609, tusschen dezen Staat en den Koning van Spanje, gesloten, gebragt had) te schryven, ten einde hy het zelve benevens het werk van den Heer Brandt zoude konnen in 't licht geven; zich verbeeldende dat zulks den Liefhebbers der Nederlandsche Historien des te aangenamer zoude zyn. Ik had echter in 't eerst weinig lust om dien arbeid op my te nemen, wel wetende hoe

V O O R - B E R I C H T

moeyelyk en lastig het is de Geschiedenissen van eene byzondere stad in eene gevoeglyke aaneenschakeling der zaken, in een lange reeks van tyden voorgevallen, zonder dat 'er merkelyke gappingen tusschen beide overblyven, op te stellen; zo om dat men zo naauw gebonden is aan een bepaalt onderwerp, waar van men niet, immers niet te verre, mag afwyken; als om dat men de stukken en berichten, daar toe nodig, somwyle of in 't geheel niet, of zeer bezwaarlyk kan magtig worden: des niet tegenstaande liet ik my na veelvuldig aanhouden daar toe bewegen; zynde in den beginne voornemens maar een kort vervolg der gemelde Historie van Enkhuizen te schryven, en daar in alleen zaken te melden, welke in of omtrent die Stad waren voorgevallen, zonder my veel over den samenhang der gebeurtenissen, of der algemene gesteltenissen van tyden en lotgevallen onzes Vaderlands te bekreunen. Doch by nader overleg verbeeldde ik my, dat het den lezer ruim zo nut en aangenaam zou zyn, indien ik tusschen de Enkhuizer geschiedenissen kortelyk eenige voorname algemene zaken mengde, inzonderheid zodanige die in Westvriesland en het Noorderquartier gebeurt zyn, of die haar opzigt hebben op de schipvaart en den koophandel, daar in de Stad Enkhuizen benevens andere Watersteden groot belang heeft. Ik achtte dat de bescheide Lezer my diergelyke korte uitweidingen om de aaneenschakeling der geschiedenissen, of ter aanwyzinge van de gesteltenissen der tyden en den loop der zaken, of derzelve merkwaardigheid, ligtelyk zoude ten goede houden: te meer om

A A N D E N L E Z E R.

om dat vele andere voorname M^änⁿen, en daar onder ook de Heren *Velius* en *Brandt*, my op die wyze zyn voorgegaan. Ook zullen de opmerkenden ligt gewaar worden dat de Stad Enkhuizen dikwils zulk een belang en invloed heeft gehad omtrent vele algemene zaken, dat men de Historie van die Stad niet wel kan beschryven zonder daar van eenigfins gewag te maken; inzonderheid zyn de ingezetenen dezer Landen bewust hoe naauwe betrekking de steden van dit Noorderquartier op en tot elkanderen hebben, zo wegens de nabuurschap, als om dat elk van dezelve hare Leden zend, zo in het Collegie der Gecommitteerde Raden van Westvrieland en het Noorderquartier, als in het Collegie ter Admiraliteit. Men zal dan in dit Werk niet alleen vinden de Geschiedenissen van deze Stad, maar ook de gedenkwaardigste zaken, die in dit gewest gebeurt zyn; wat gevaren, onheilen en schaden deszelfs ingezetenen aan dyken, landen, gebouwen, schepen en goederen, door harde stormwinden en hoge watervloeden geleden hebben; wat schepen 'er van tyd tot tyd in dit Noorderquartier ten oorloge zyn uitgeruſt, welke bevelhebbers daar opgesteld zyn geweest, en de voornaamste daden, die zy ten dienste van het Vaderland hebben uitgevoerd; wat gevaren deze Landen verscheidemalen hebben uitgestaan om door eene landinge der vyanden overrompelt te worden, en wat voorzorgen men daar tegen gebruikt heeft; wat rampen en lotgevallen de Grote-viſſchery of Haring-vangst, daar in de Stad Enkhuizen wel het meeste belang had, al heeft geleden; en voorts vele

V O O R - B E R I C H T

andere zaken den koophandel, de scheepvaart enz. betreffende. Hier door is dit Werk grooter geworden dan ik my in den beginne had voorgesteld: doch ik achte dat het zelve kan worden aangemerkt als een Historie van de Stad Enkhuizen, en te gelyk van geheel Westvriesland en het Noorderkwartier, ja ook eenigfins ten dien opzichte als een Vervolg op de *Chronyk van Hoorn*, wel eer beschreven door den beroemden Here *Theodorus Velius*, en door my, met myne Aantekeningen op dezelve, in den jare 1740, op nieuw in 't licht gegeven. Dit Vervolg van de Historie van Enkhuizen loopt van den jare 1609, daar de Heer Brandt zyn verhaal van de geschiedenissen dezer Stad had geëindigt, tot op de Nymegensche Vrede, gesloten in het jaar 1678, begrypende alzo den tyd van tzeventig jaren. Ik had voorgenomen deze Historie te vervolgen tot op dezen tegenwoordigen tyd: dan dewyl ik eenige stukken en berichten daar toe nodig noch niet kon magtig worden, achtte ik het best den draad dezer Geschiedenissen hier af te breken; te meer om dat myn Vervolg reeds groot genoeg was, om het met het werk van den Heer Brandt in eenen band te doen binden. Ik hebbe de Schryvers, waar van ik my in 't opmaken dezer Historie heb gediend, en by welken men de zaken en geschiedenissen, waar van ik gewag make, ook somwyle veel omstandiger, kan vinden, doorgaans, naar het voorbeeld van den Heer Brandt, op den kant aangewezen; gelyk ook de Aantekeningen en Gedenkschriften, die my van sommigen zyn

ter

A A N D E N L E Z E R.

ter hand gestelt, en van welke die van den Here Meij-
 nert Mul, in zyn leven Burger-Hopman der Stad
 Enkhuizen, wel de voornaamste zyn. Hier uit kan
 de Lezer zien op wier getuigenissen de waarheid on-
 zer verhalen steunt. Komen in dit Werk hier en daar
 eenige zaken voor die van gering belang schynen: ik
 heb daar op niet anders te antwoorden, dan het geen
 de Heer Brandt reeds in de Voorreden dezer Historie
 des aangaande gezegt heeft. Om dit Werk niet te veel
 te bezwaren heeft de Drukker best geoordeelt, de
 Lysten van de Regeringe dezer Stad daar niet by te
 voegen: te meer om dat die reeds verscheide malen,
 ook afzonderlyk, gedrukt, en noch te bekomen zyn.
 Wy hadden voorgenomen achter deze Historie te doen
 drukken een *Kort Bericht* van het oud Adelyk Ge-
 flacht *Perfyn*, getrokken uit eene brede beschryving
 van 't zelve gemaakt door wylen den Here K. van Al-
 kemade, en vervolgt door den Here P. van der Schel-
 ling, gelyk zyn Ed. zulks reeds gemeld had in zyn Ed.
 Bylagen en bewyzen ter bevesting, opheldering, en
 vermeerdering der *Katwyksche en Rynsburgsche oudbe-*
heden, van wylen den Heer A. Pars, in den jare 1745.
 op nieuw door den gemelden Heer P. van der Schel-
 ling, met vele Aantekeningen en Vermeerderingen,
 in 't licht gegeven: doch dit hebben we om redenen
 nagelaten; te meer om dat zulk een Bericht van het
 oud Adelyk Geslacht *Perfyn* beter zou voegen by eene
 Beschryving van Waterland, dan by de Historie van
 Enkhuizen. Dit had ik den goedgunstigen Lezer we-
 gens

V O O R - B E R I C H T

gens dit Werk te berichten, wenschende dat het
zelve mag strekken tot nut en vermaak der Ingeze-
tenen van ons lieve Vaderland.

SEBASTIAAN CENTEN.

Hoorn
den 30 September
1747.

VER.

VERVOLG DER
HISTORIE
 VAN ENKHUIZEN.

1609.

Edurende het Bestand, met Spanje gemaakt, deelde d'Enkhuiser Maagd, zittende op den oever der Zee, met den vereenden Staat (nu ten klaauw der dwingelandye ontrukkt, door de manmoedige dapperheid der ingezetenen, en vele rampen gelukkig doorgeworftelt) daar van de zoete en aangename vruchten, en zag van daar hare schepen, voornamentlyk ten Hating varende, 't welk byna de eenigste goud-myn harer Stad is, rykelyk geladen, ter haven inzeilen, en schepte dus haren adem in dit aangenaam gezigte. Van dit tyd-perk, zullen we onder den Goddelyken zegen, den draad der Geschiedenissen dezer beroemde Stad, door den Here Gerard Brand gelukkig begonnen en tot hier toe gebragt, weér opvatten, en naar onze beste kennisse een onpartydig verhaal doen van de merkwaardige zaken, die sedert tot op dezen tyd toe, binnen en omtrent dezelve zyn voorgevallen, of wel derzelver burgeren daar buiten bejegent.

Nauwlyks was men de rampen des oorlogs met Spanje ontworftelt, of men wierd weér door nieuwe zwarigheden gedreigt. De Koning van Engeland deed den zesden van Mei dezès jaars een Plakkaat afkondigen, waar by verboden wierd, aan allen die zyne Onderdanen niet waren, te visschen, op de kusten van Groot Brittanje en Jerland, zonder vergunning der Amptenaren, die hy daar toe te Lon-

De Koning van Engeland verbied de Haringvisschery. Zie E. van Meteren xxxi. bl. 580.

A

den

1609.

Doch de Staten brengen te weeg, dat dit verbod word opgeschort.

Zie E. van Meteren xxxix. bl. 608. 609.

Die van Enkhuizen besluiten een nieuw Leprozen-huis te bouwen.

Zie Handv. van Enkb. bl. 106.

den en te Edenburg had aangestelt. Dit Plakkaat strekte grotelyks tot nadeel van Holland, en inzonderheid van de Stad Enkhuizen, die wel het grootste aandeel had in de Haringvisscherye. Dan de Staten gaven des niet tegenstaande daar toe paspoorten aan hunne Visschers, met verbod van behalven dit iets te doen, 't welk de Onderdanen van zyn Groot-Brittanische Majesteit kon beledigen: en bragten 't in het volgende jaar door hunne Gezanten in Engeland zo verre, dat de Koning het gemelde Plakkaat liet opschorten, en den Gezanten der Staten aanzeggen, dat hy uit gonste de Nederlanders daar door niet wilde bedroeven. Dus dreef het gevreesde onheil gemakkelyk over tot grote blydschap der Ingezetenen van dezen Staat, en inzonderheid van die der Stad Enkhuizen.

Midlerwyle was het getal der Leprozen binnen die Stad, federt eenigen tyd, zodanig vermeerdert, dat de plaatsen of woningen gelegen op verscheide oorden der Stad, daar in zulke personen tot noch toe waren gehuisvest geweest, te weinig wierden bevonden om dezelve te kunnen herbergen. Dies vonden de Voogden der Leprozen, met advys van Burgermeesteren en Regeerders van Enkhuizen, goed, een bequaamhuis voor de gemelde personen buiten de Stad te doen bouwen; doch alzo zy daar toe geen genoegzame middelen hadden, besloten zy, tot vervalling van de onkosten, een Lotery op te rechten, waar toe zy van de Staten van Holland en Westvriessland oetdrooi en consent verzochten; 't geen hen den zestienden van Julius dezes jaars, door hunne Ed: Groot Mog: wierd verleent en toegestaan. Uit de winst dezer Loterye heeft men een *Leprozen-Huis* of *Beyert* gesticht, niet buiten de Stad (gelyk men eerst voor had) maar men heeft na verloop van eenige jaren, daar toe geschikt en verbouwt een gedeelte van het S. Cecilien Klooster, staande achter de Wester-Kerk. Dit Huis is door eene straat, van het *Gast- of Ziekhuis* (zynde ook een gedeelte van het gemelde Klooster) afgescheiden, en staat onder het opzigt van vier Regenten en vier Regentessen.

Den drie en twintigsten van Januarius des volgende[n] jaars 1610. had men hier te lande met eenen sterken Noordwesten wind zo hogen vloed dat het water in tyd van veertig jaren zo hoog niet geweest was. Vele dyken braken door; onder anderen de St. Antonis-Dyk by Amsterdam, in welke Stad het water over de Warmoes-straat, dat is den Dyk, heen liep. Ook braken 'er in den nieuwen Dyk van de Wieringerwaard, die nu even voltooit was, acht of negen gaten. In dit Noorderkwartier wierd den Dyk op vele plaatsen met louter geweld en grote kosten heel gehouden: als by den Gelderschen Horn buiten Enkhuizen, aan den Westerdyk buiten Medenblik, en op ééne plaats of twee by Schellinkhoud (1.). Men kreeg evenwel zo veel water in 't land, dat de Beemster wederom doorbrak en onderliep. t' Enkhuizen stond het water hoog in de Kerk (2.). De tekens van de hoogte dezer Vloed zyn veel jaren daar na noch te zien geweest aan den Oostindischen Toren dezer Stad (3.). Men leerde te dezer tyd den slag van het water te breken met scheeps-zeilen binnen met stroo gevult, en met behulp van stenen beneden by den dyk neêr gelaten; men heeft ook takken van bomen, met rys en al afgehouden, voor den dyk op malkanderen gepakt, en met sparen by een gehouden. Zonder deze en andere middelen was het onmogelyk geweest het water te keren: nadien de vloed lang duurde, en het water ruim een etmaal zeer hoog bleef staan, zonder veel verligting. Men was toen van gevoelen dat by zulke hoge Vloeden, het water voor een groot gedeelte quam over het Koegras, tusschen de Zyp en Huisduinen; waarom de Staten van Westvriesland besloten het gemelde Koegras te doen bedyken, gelyk zulks niet lang daar na met grote vlyt en kosten geschiedde (4.).

Ontrent dezen tyd ontstond 'er tusschen die van Hoorn en Enkhuizen een grote twist over het stellen van eenen Dykgraaf van Drechterland; zoekende die van Enkhuizen met de hulpe eeniger Dorpen het Dykgraaffschap van de Stad Hoorn, daar het langen tyd geweest was, af te trekken:

1610.

Een hoge vloed.

(1.) *Velius**Chron. van**Hoorn den vier-**den druk, bl.*538. *Chron.**van Medenb.**bl. 12. 313.**P. J. Twisk**Cometz-boeksk.**bl. 137.*(2.) *E. van**Meteren xxxi.**boek, bl. 595.*(3.) *Hift.**van Enkb. ge-**drukt 1662.**bl. 85.*

Nieuwe

middelen om

de Dyken te

houden.

*Velius bl.*539. *Chron. v.**Medenb. bl.*

313.

Het Koegras

wordt bedykt.

(4.) *Velius**Chron. van**Hoorn, bl. 539.**Chron. van**Medenb. bl.*314. *S. Laken-**man ontwerpen**over de Zeedy-**ken, bl. 4.*

Twist tuf-

schen die van

Enkhuizen en

Hoorn over 't

Dykgraaf-

schap.

*Velius Chron.**bl. 541.*

1610.

Om de be-
tonning van 't
nieuwe Diep.

ken: doch men heeft het ten Hove anders verstaan, en werd na veel haspelingen eindelyk Mr. Jan van Nek, zoon van den ouden Jan van Nek, wel eer Burgermeester te Hoorn, tot Dykgraaf aangesteld, tot groot ongenoegen der Enkhuizers. Dit verschil was noch niet ter degen bygelegd, of daar openbaarde zich een ander en veel groter, om de betonning van het nieuwe Diep, 't welk onlangs nevens Enkhuizen was gevonden. Dit als zeer gereed om naar Texel en den Vliestroom op en af te varen, wierd door die van Hoorn by voorbate betont. De Enkhuizers achtende zich hier door benadeelt wilden niet toelaten dat die nieuw gevonde vaart betont wierd, maar lieten de gelegde tonnen weêr op halen. Die van Hoorn bragten deze zaak voor het Hof van Holland, verzoekende dat die betonning voortgang mogt hebben, alzo zy verstonden dat niet alleen hunne Stad, maar ook Amsterdam en Haarlem, ja geheel Westvrieland, daar door groot geryf zouden worden toegebracht. Hier tegen stelde zich die van Enkhuizen, en zeiden dat hunne Stad daar by veel schade in Visscherye en anders stond te lyden. Onderwylen veroorzaakte dit geval tusschen d'inwoonders der gemelde Steden veele ongereuchten, twisten en jalousien, die noch eenen geruimen tyd duurden.

Die van
Enkhuizen en
eenige andere
Steden maken
zwarigheid
ontrent het
houden van
van een Syn-
node.

Zie G. Brand
Hist. der Ref.
II. D. bl. 130.
131. 132.

Te dezer tyd wierd in de vergadering der Heren Staten van Holland de voorslag van een Provinciale Synode te houden, om waar 't mogelyk de Kerkelyke geschillen over het stuk van de Predestinatie, die in deze landen waren ontstaan, te matigen of by te leggen, weêr hervat. De Heren Edelen en de meeste steden verstonden dat de Leiden van dat Synode zouden benoemt worden by de Heren Staten uit de Classen en Kerken van Holland en Westvrieland. Die van Amsterdam waren van verstand dat de Classen de Personen tot de Synode zouden noemen, de Hoofdsteden kiezen, en de Staten last geven. Die van Dordrecht wilden, dat de Classen daar toe zodanige zouden verkiezen als hen behaagden. Die van Hoorn en Enkhuizen verstonden beter te wezen dat de Synodale vergadering

ring zoude worden uitgesteld, dan dat in deze gelegenheid die van de Classen niet zouden magtigen zulke personen als zy zouden goed vinden. Dewyl dan de gemelde vier steden zwarigheid maakten zich met de meeste stemmen te voegen, wierd het houden van zodanig een Synode uitgesteld. Voorts heeft de Stad Enkhuizen zich benevens Dordrecht, en Amsterdam (waar by zich naderhand ook Edam en Purmerend voegde) in de voornoemde Kerkelyke geschillen, die Holland niet lang hier na be-roerden, de zyde der Contraremonstranten gehouden.

Op het verzoek van de Muntmeester van Westvriessland wierd den vyftienden van Januarius des volgende jaars toegestaan, dat de Munt te Hoorn zou mogen blijven tot May des jaars 1612, maar als dan vertrekken naar Enkhuizen, en aldaar blijven den tyd van zes jaren (1.) Drie dagen daar na hebben de Heren Burgermeesteren en Vroedschappen van Enkhuizen, op verzoek van de Zoutzieders dier Stad, die toen zeer talryk waren, zekere Keuren en Artikelen beraamt en vastgesteld, by wyze van een Gildebrief, waar na zich die van de Panneeringe of Keet-luiden zouden hebben te reguleren, om daar door zekere misbruiken te verbeteren, die voorheen wel in de Panneeringe waren gepleegt: welke Artykelen daar na op verscheide tyden met eenige anderen zyn vermeerdert (2.). Ook hebben de gemelde Wethouderen in dit zelve jaar een Keure gemaakt omtrent het inbrengen en verkopen van 't wit Zout (3.). Den twintigsten van Maart hebben de Heren Staten van Holland en Westvriessland een Plakkaat en Ordonnantie uitgegeven beroerende de grote Visschery en Haringvaart dezer Landen, verbiedende dat niemand d'een des anders Want mag kerven, of eenigfins malkanderen beschadigen of de neering verhinderen. Dit Plakkaat behelsde vyf en twintig Artikelen, allen dienende tot vordering van deze Hoofdneering van den Lande, gelyk hunne Ed: Groot Mog: die noemden, dewelke ook waarlyk was de Hoofdneering van de Stad Enkhuizen, die in deze Haring-Visscherye het grootste belang had, en meer Buissen ten

1610.

1611.
Het verblyf
der Muut
verlangt.

(1.) *Handv.
van Enkh. bl.
106.*

Ordonnan-
tie voor de
Zoutzieders
gemaakt.

(2.) Zie
Keuren van
Enkh. bl. 203-
214.

(3.) *ib. bl. 214.*
Plakkaat
nopen de
Haring-Vis-
scherye.

Zie Plakk.
van Holl. I.
Deel, bl. 366.

1611.

dien einde in zee zond dan alle de andere steden dezer Provincie.

Vyf Schepen
komen uit
Oostindië, en
twee gaan van
Enkhuizen
derwaarts.

Zie E. v.

Meteren xxxii.
boek, bl. 625.
629. 7. v. de
Zonde V. boek,
bl. 1 8.

Die van an-
dere gevolgt
worden.

De Oostindische Maatschappy dezer Landen ontving in dit jaar vyf Schepen uit Indiën: En nademaal de Spanjaarden het Bestand in die gewesten niet wel onderhielden, zo heeft de Maatschappy, om alle schade te verhalen en haren handel te beschermen, eerst in het voorjaar derwaarts gezonden twe grote Schepen van Enkhuizen, die elk honderd en dertig Soldaten mede voerden, en die met hun Bootsfolk ieder wel twe honderd en vyftig mannen op hadden. Deze wierden in het najaar gevolgt van noch twaalf grote Schepen en één wat kleiner. Deze Vloot voerde behalven het Scheepsvolk vier of vyf honderd Soldaten mede, en wierd wel twe honderd en tachtig duizend guldens waardig geschat.

1612.

Plakkaat
nopende de
Haringvaugst.

Plakk. v.
Holl. I. D.
bl. 385.

Terwyl de Koophandel in die verre gewesten voortgezet en gehandhaaft wierd, hebben de Heren Staten dezer Provincien de Grote Visschery en Haringvaart, een rechte Goudmyn dezer Landen, daar in de Stad Enkhuizen zo veel deel had, geenfins verwaarlooft, maar het nut en voordeel daar van, zo veel mogelyk was, trachten te bevorderen, hebbende ten dien einde den twe en twintigsten van Maart des jaars 1612. een Plakkaat en Ordonnantie beraamt en vastgesteld rakende het vangen, zouten, havenen, pakken, ophopen, en leggen van den Haring. Het zelve behelsde drie en dertig Artikelen, dienende tot een ordre op het vangen, en behandelen van den zelve, ten einde men dien niet (gelyk eenigen om hun byzonder voordeel bestonden) voor zyn tyd en saisoen mogte vangen en verzenden, eer hy tydig en bequaam is om van menschen genuttigt te worden, welke mishandeling van den Haring strekte tot grote walginge, oneere, en verachtinge van den zelve, en gevolglyk tot bederf van de neeringe der gemene Haringvaart. Tegen deze en andere misbruiken ontrent het vangen, behandelen en verzenden van den Haring gepleegt, wierd in dit Plakkaat goede ordres gestelt, en daar tegen, met advys van de Gedeputeerden der Steden

zich

zich generende met de Haringvaart en grote Viſſcherye, door hunne Ed: Groot Mog: wyſſelyk voorzien.

1612.

De twiſt tuiſſchen de Steden Hoorn en Enkhuizen over het betonnen van het nieuwe Diep, in het voorlede jaar begonnen, wierd te dezer tyd, van weêr kanten met groten drift voortgezet. Die van Hoorn hielden in de Vergaderinge der Heeren Staten zeer ernſtig aan op de betonning van het gemelde nieuwe Diep, en meenden ter naaſte Vergaderinge een uitspraak over dat ſtuk ten hunnen voordele te bekomen. Doch die van Enkhuizen deden onderwylen het vooſchreve Diep, door vier oude Schepen, geladen met zand en zware kyſſellenen, toezinken, menende de verdere doorvaart daar mede te beletten. De Staten vergunden die van Hoorn op hun verzoek daar tegen een mandament van complaincte, waar by die van Enkhuizen gecondemneert wierden, de gezegde Schepen binnen veertien dagen wederom uit te halen, op grote boeten, zo zy anders deden, en dat d' uithaling als dan by het Hof beſteed zou worden tot hunnen koſten. Doch die van Enkhuizen floegen daar weinig acht op; dan daar na wat nader gedrongen, gelieten zy zich als of zy daar toe iets wilden doen: maar de ſtroom en het onweêr bragten ten dien einde meer toe dan zy, en de wrakken voor een groot gedeelte te niet. D' overblyſſelen zonken allengskens in het welzand, en zouden den doorvaart weinig of niet verhinderen hebben, indien het gat maar was betont geworden; doch zulks wierd van de Enkhuizers noch een geruimen tyd tegen gehouden.

De twiſt over de betonning van het nieuwe Diep houd aan.

Velius Chron. van Hoorn, bl. 545.

Midlerwyle heeft men die van Enkhuizen daar en tegen eenig genoeg en gegeven ten aanzien van hun geſchil met die van Hoorn over het verkiezen van eenen Dykgraaf van Drechterland: Want die van de Rekeninge onderrecht zynde door den Advocaat van het Land, den Heere Johan van Oldenbarneveld, dat tot dienſte van den Lande noodwendig een middel moest gevonden worden, om weg te nemen het misnoegen der ſtad Enkhuizen, gerezen uit zake van het verkiezen van eenen Dykgraaf van Drechterland,

heb.

Het geſchil over het Dykgraaffchap van Drechterland word eenigſins bygelegd.

Handv. van Enkh. bl. 107.

1612.

hebben in de maand November dezes jaars verstaan, dat die van Hoorn geen recht tot het voorschreve Dykgraaffschap hebben, of dat de Dykgraaf een Poorter en Ingezene van Hoorn moet wezen, en zyne residentie aldaar houden; maar dat de Stad Enkhuizen niet min daar toe gerechtig is, en in gevalle het voornoemde Dykgraaffschap zou komen te vaceren, en eenige Poorters of Inwoonders van Enkhuizen zouden willen verzoeken om het gemelde Dykgraaffschap te bedienen, dat zy luiden als dan voor alle anderen zouden geprefereert worden. Hier door is de twist over het verkiezen van eenen Dykgraaf eenigfins geschorft tot dat de Dykgraaf Mr. Jan van Nek was overleden, 't geen voorviel in den jare 1640. gelyk ons zulks op zyn plaats staat te melden.

De Stormwinden doen grote schade. 1613.

(I.) Zie P. J. Taaks Chron. bl. 1665. 1666. *Vervolg op E. v. Meteor. Camelin Bes. van Amst. bl. 1184. Gebena bl. 305. en anderen.*

Verklaringe der Heren Burgermeesters van Enkhuizen ten behoeve van de Semeinen.

Zie Korte Deductie aangaande de Semeinen, gedrukt in 't jaar 1675, bl. 14. 24.

Sedert de maand October tot in Januarius des volgenden jaars 1613. heeft het in deze Landen en elders schrikkelyk gestormt en gewaait, waar door overal te water en te lande grote schade geschiedde, aan Kerken, Huizen, Bomen, Dyken en Schepen. De Dyken in Holland en Vriesland ontvingen rykelyk hun deel. Eenige rykgelade Schepen zyn voor Amsterdam ten anker leggende aan stukken geslagen en vergaan. In Texel en elders in Holland quamen twaalf honderd lyken aan 't strand dryven. Ook vele in Engeland, Vrankryk, en andere plaatsen (1.).

In den aanvang van dit jaar hebben de Heeren Burgermeesteren van Enkhuizen, met namen Freek Janszoon, Lucas Gerritzzoon, Willem Corneliszoon, en Wybrant Gertbrantzoon, ten behoeven der Semeinen, en op het verzoek van Mr. Paulus Bertius, getrouwt met een Dochter van Meindert Semein, en Pensionaris van Enkhuizen, verklaart, dat de Actens by de Staten en den Prinse van Oranje aan de Semeinen gegeven, zyn obligatoir en niet allgen de Generale Staten, maar ook de Particuliere Staten en Respective Steden verbonden, omme de Semeinen te moeten præfereren tot alle Ampten, en vorders aandoen alles wat Honorabel is, als wel wetende (zeiden zy Burgermeesteren) dat zulks de meeninge van hooggemelde Heren

altoos

altoos is geweest, en blyven moet; begrypende onder de Semeinen ook de gene die aan de eigen echte dochters getrouwt zyn. Ook verklaarden ten zelve dage die zelve Heren Burgemeesteren, ten verzoeke van hunnen gemelden Pensionaris Bertius, dat Prins Maurits de Actens by zyn Heer Vader, en de Heren Staten aan de Semeinen gegeven, lezende heeft gezeid, dit zyn waarlyk aangename Hypoteecquen, en geheel eerlyke lasten op het Prinsdom van Oranje, en deze Landen, die uit de grootste diensten, en het welvaren dezer Landen gesproten zyn, en dat de gene die eenigstints in dezen quam te blyven in gebreke, de ondankbaarste des werelds moeste genoemt worden; en dat hy Prince begeerde, en (voegden zy 'er by) wy ook beloofd hebben, dat wy de Semeinen, en hare Descendenten alle vryheden en praëminentien, dien zy ooit mogten begeren, zouden vergunnen, gelyk wy ook doen by dezen voor ons en onze Nakomelingen. Deze Verklaring was door de voornomde Burgemeesteren ondertekent den elfden January 1613. en het groot-zegel der Stad Enkhuiizen daar onder gedrukt.

Doch dewyl de Heer Gerard Brandt, misschien wegens gebrek van genoegzame berichten, weinig of geen gewag heeft gemaakt van de deugden en diensten van de Semeinen, den Vaderlande bewezen, noch van de uitnemende Voorrechten hen en hunne Nakomelingen des wegen by den Prince van Oranje en de Staten dezer Landen toegestaan, waar van men mogelyk geen weêrgâ zal vinden; zo achten we dat het den Lezer niet onaangenaam zal zyn, dat we tot beter verstand van de gemelde Verklaringe, die zaken wat hoger op halen. *Simon Semein*, Vader van *Pieter*, *Jacob*, en *Meindert Semein*, had al eenigen tyd voor de troubelen der Nederlanden uit een byzondere zucht en yver voor den Gereformeerden Godsdienst, in het heetste der Spaansche Inquisitie, zyne Zoutketen tot oeffeninge van den zelve, met het uiterste gevaar zynes levens, laten gebruiken. En had noch op zyn eigen kosten boeken van de Gereformeerde Religie in de Spaansche tale doen drukken,

De diensten der Semeinen aan den Landen bewezen worden aangetoont.

Korse Deductie als boeven bl. 8. 27.

1613.

om onder derzelver belyderen in Spanje verspreit en uitgedeeft te worden: zulks hy daar over eenigen tyd uitlandig heeft moeten zyn, en, tot groot nadeel van Vrouw en Kinderen, 't belang zynen Koopmanschappen en Rederyen anderen bevelen. Hy was een zeer ryk man, die binnen de stad Enkhuizen op zyn Werven vele grote Schepen heeft doen timmeren, en vier Zoutketen gebruikt, die hy zelf had doen bouwen. Zyn Schoonzoon Burgermeester Pieter Buiskes, die zyne goederen, rederyen en koopmanpen, gedurende zyne afwezigheid bestierde, heeft hy ook de Commissien als Gouverneur over het Noorderquartier, die hem de Prins van Oranje twe jaren voor het overgaan van de Stad verleent had, doen bewaren; welke Commissien op den naam van den gemelden Pieter Buiskes, en door den zelve met toedoen der Semeinen zyn uitgevoerd geworden: waarom hy Buiskes na de dood van zynen voornoemden Schoonvader van de Semeinen quam te eischen voor moeten, gevaar en verzuim, zo nopende die Commissien door toedoen van de Semeinen, ten dienste van Prins Willem en deze Landen uitgevoert, als wegens de voorschreve administratie, de somma van acht en twintig duizend Caroli guldens; waar over hy in verschil en moeijelykheid met de andere kinderen geraakt zynde, eindelyk door tusschenspraak en bemiddeling van de Regenten dezer Stad wierd voldaan. Ook hebben de meergemelde Semeinen toen deze Landen in het uiterste gevaar waren van in eene eeuwige flaverny en tyranny der Spanjaarden te storten, zich den dienste en liefde des Vaderlands in geenerlei wyze willen ontrekken, maar onaangezien Vrouw en Kinderen met het schrikkelykste gevaar hunnes leven, hunne Personen en goederen den Vaderlande en den Hooggedagten Prince van Oranje in 't byzonder opgedragen, hunne Juwelen en andere roerende goederen verkocht, de onroerende verzegelt, en de gelde ten dienste van den Lande en den Prince gegeven. Daarenboven hebben zy ook Schepen ten Oorloge uitgerust, en in eigen Persone daar mede den Prins van Kampen gehaalt, binnen Enkhuizen gebragt, en uit hunne eigene

Korse Deductie bl. 20.

*Deductie als
boven bl. 9. 10.
20. 21.*

1617.

eigene beursen hem in 't byzonder aldaar opgeoffert en gegeven eene somme zestien duizend currente guldens. Ook hebben zy niet alleen vele Schepen uit hunne byzondere middelen tot de Slagen van de Zuiderzee en Diemerdyk toegerust, maar ook zelfs in Persoon zich derwaarts begeben de gemelde *Pieter en Jacob Semein*, gezeid *Til*, het bevel over verscheide Schepen gehad, en (naar sommiger oordeel) meer gedaan dan alle anderen; waar over ook na de gevangenis van Boshuizen van de quaadwilligen en Spaansezinden deze versen wierden gestrooit:

*Semeins in raad en daad, en Buiskes van Enkhuiizen,
Die brengen naast de Prins in Holland all' abuizen.*

Behalven dat zy niet alleen Enkhuiizen, Hoorn, en Medenblik, maar ook Haarlem en Alkmaar hebben bewogen den Prince te zweren, en de wapenen voor de vryheid aan te nemen. Zo dat boven deze en andere grote diensten (daar inne ook de gemelde *Pieter Semein* tot het uiterste einde zyns levens, zo als Kapitein, als andersins heeft volhard) den Lande en zyne Princelyke Excellentie in 't byzonder gedaan, alleen het verschot der gezegde *Semeinen*, ten dienste en liefde van het Land en den Prince zo milde-lyk opgebracht, verre boven de somme van *veertig duizend* currente guldens quam te belopen, zonder daar voor of tegen eenige vergelding of beloning, zo voor 't een als 't ander te hebben ontfangen. Uit het gezegde blykt, dat de *Semeinen*, volgens de verklaring van geloofwaardige gerui- gen, de notabelste Instrumenten geweest zyn, naast God en den Prince van Oranje, tegen den Hertog van Alva, en dat zy voor de troubelen de magtigsten in het Noorder- quartier zynde, meest alle hunne goederen vrywillig en zonder restitutie dezen Lande en den Prince hebben opge- offert. Uit aanmerking van deze kragtigste en dringende oorzaken heeft de Hoog-gedagte Prins Willem, wegens de zestien duizend gulden en andere verschote penningen, mits- gaders grote diensten door de gemelde *Semeinen* noch in 't

Voorechten
den Semeinen
en hunne na-
komelingen
deswegen toe-
gestaan door
den Prins van
Oranje.

1613.

byzonder aan zyn Excellentie gedaan, na voorgaande accord en verdrag met dezelve, op den zes en twintigsten van Oëtober des jaars 1577. een behoorlyke Acte in forme gepasseert, en, met zyn eigen hand ondertekent, aan hen overgelevert, luidende aldus:

„ Willem van Nassauw, Prince van Orangien, Grave
 „ van Nassauw &c. Ruwert van Brabant, Gouverneur
 „ over Holland en Zeelandt, heeft den 26. Oëtoberis 1577.
 „ aan Meindert Semein van Enkhuizen, getrouwt aan den
 „ huize van Egmont, en de oudste zyner Nakomelingen
 „ in infinitum gegeven, gelyk hy doet by dezen den Titel
 „ van Raad der Prinsen van Oragien; mitsgaders dat Pie-
 „ ter, Jacob, en den zelven Meindert Semein, en hare
 „ Discendenten in infinitum, tot allen tyden, tot allen
 „ Ampten, dien zy bequaam wezende mogen begeren,
 „ geprefereert zullen zyn, ende blyven eeuwiglyk, uit za-
 „ ken van de mildadigheden ende grote diensten aan de
 „ Nederlanden, ende in 't byzonder aan zyn Excellentie
 „ gepleegt. ”

Was ondertekent

Willem van Nassauw

Ook door
 de Algemene
 Staten.

Korte De-
 ductie als bo-
 ven, bl. 10. 20.

Uit gelyke inzigten en beweegredenen hebben de Heren Staten der Nederlanden, (wel wetende de wondere daden der Semeinen, en dat zy luiden in de uitterste en hoogste noden by deze Landen alleen meer dan veertig duizend currente guldens, zonder eenige tegengifte in dien tyd al hadden opgezet: en voorts aanmerkende den slegten en soberen staat, hoe weinig gelegenheid zy konden vinden, om zulke onvergelykelyke diensten te vergelden, en hoe bezwaarlyk, ja misschien onmogelyk het hen ware, zo grote somme van penningen weder op te brengen en te betalen; als mede op dat het Land tot beter voorspoed en gelegenheid komende, nooit zoude vergeten, noch nalaten hunne Nakomelingen, zonder eenig verzoek te belonen) aan de eene zyde, en de gemelde Semeinen uit gelyke inzigten aan de

andere zyde gemaakt en gesloten zodanig mutueel Contract, dat ter zake van de voorgemelde grootste diensten en verschoot van penningen de gezegde Semeinen en hunne Nakomelingen voor de eerste erkentnisse alle anderen voor eeuwig en altoos gepræfereert zouden zyn in 't eischen, occuperen, en bedienen van alle zodanige vacante Ampten en Officien, als zy luiden zelfs zouden mogen begeren, ten ware hen notoire onbequaamheid tot dezelve konde worden aangewezen. En is daar af by ordonnantie en resolutie der hooggemelde Staten, in derzelve Staatsgewyze Vergaderinge genomen op den derticnden van Augustus 1578, den gemelden Semeinen, Pieter, Meindert en Jacob, behoorlyke Acte in forma verleent, luidende als volgt:

„ De Prelaten, Edelen, ende Gedeputeerden van den
 „ Steden, representerende de generale Staten van deze Ne-
 „ derlanden, gezien hebbende de bovenstaande minute by
 „ den Heere Prince van Orangien geteikent, ook wel we-
 „ tende de wonderbare daden der Semeinen, ende dat zy
 „ in de uiterste noden by deze Landen meer dan veertig
 „ duizend Currente guldens zonder eenige tegengifte op-
 „ gezet hebben, hebben aan de Semeinen beloofd, ende
 „ willen by dezen, dat dezelve Semeinen met heure res-
 „ pective Discendenten, voor de eerste erkentnisse, al-
 „ toos ende eeuwiglyk, allen andere geprefereert zullen
 „ zyn in 't eischen, occuperen ende bedienen van alle zo-
 „ danige vacante Ampten als zy zouden mogen begeren,
 „ ten ware hare notoire onbequaamheid tot dezelve zoude
 „ worden aangewezen. Gedaan ende besloten in de Ver-
 „ gaderinge van de Generale Staten, den 13. dag Au-
 „ gusti, 1578.

*Onderstond, by ordonnantie van de
 voorsz. Staten,*

Was getekent.

J: Houfflin.

B 3

Ter

1613.

Zie Korte
Deduct. als bo-
ven, bl. 22. 23.

Verklaring
der Burgemees-
teren van
Enkhuizen
ten aanzien
van de dienften
en rechten der
Semeinen.

Ter oorzake alleen van de gemelde obligatoire Acten by den den Prins van Oranje en de Algemene Staten verleent en overgegeven, hebben de gezegde Semeinen ook de Obligatien van hunne verdienften, verstrekte en verschote penningen gescheurt en gequiteert; gelyk blykt uit de volgende Verklaringe der Heeren Burgemeesteren van Enkhuizen:

„ Heden den eersten Mei 1589. compareerden voor ons
„ twe oude Schepenen ende Notaris, de Burgemeesteren
„ van dezen ende verleden jare, en hebben op haar eed
„ verklaart ende getuigt, dat zy alhier tot Enkhuizen ten
„ huize van den Heere Meindert Semeins, den Heere
„ Prince Wilhelmus overlang, ende zyn Excellentie Mau-
„ ritius noch onlangs horen verklaren, dat de Semeinen
„ naaft God de aldervoornaamste oorzaken en instrumenten
„ waren geweest, van haar en der Landen welvaart. Dat
„ ook de Semeinen hare Rykdommen, die weinig buiten
„ haar in Westvriesland waren, zyn Excellentie Wilhel-
„ mus, en de Heeren Staten hebben opgedragen uit een
„ pure liefde tot haar en dit Land. Ja dat zy Prinzen zei-
„ den: dat de Semeinen alle Obligatien ten lasten van haar
„ en deze Landen, hadden gescheurt ter oorzake alleen
„ van de Actens aan de Semeinen, by den Prince op den
„ 26. Octobris 1577. en by de Staten op den 13. Augusti
„ 1578. gegeven. Vertrouwende dat daar mede hare Na-
„ komelingen, die haar wel zouden dragen, genoeg zou-
„ den hebben; ende de effecten van de Actens, als eeu-
„ wig blyvende Lyfrenten, op alle hare Nakomelingen
„ zouden zyn: ofte dat anders ende by het minste manquement
„ van dien, de veertig duizend guldens, in de Acte
„ van de Staten begrepen, ten allen tyden hadden te eischen
„ met alle verlopen renten. Ende dat hooggemelte Prin-
„ een ook voor haar Burgemeesteren hadden verklaart,
„ zulks mede hare meninge ende uiterste wille te zyn. te
„ meer de voorschreve Actens waren gegeven, niet op
„ hope van onverwachte quyttscheldinge, maar alleenlyk
„ om de dienften ende verschot, ende periculen in beiden

„ ge-

„ gelegen; ende dezelve in alle desperate noden de enigste
 „ toevlugt, naast God zyn geweest, en wel duizendmaal
 „ meer, als de voorsz. Actens, ende effecten van dien ver-
 „ dient hadden. Ende dat daarom de Landen in gelukki-
 „ ger tyden komende, de Semeinen beter belonen en be-
 „ kronen zullen, uit kracht van de woorden (*voor de eerste*
 „ *erkenitisse*) in de Acte by de Staten verleent, begrepen.
 „ Verklaren zy Burgemeesteren ook dat de meininge van
 „ de Staten van Holland was, ende dezelve meermaals ver-
 „ klaart hadden, dat ook volgens dezen nieuwen eedt
 „ den inhouden van de voorsz. Acten onderhouden en ge-
 „ defendeert moeste worden: ende dat al buiten dien zy
 „ Staten niet en hoopten, dat dit Land ooit tot zulke on-
 „ dankbaarheid zoude vervallen, dat de Semeinen en haar
 „ Nakomelingen, ooit zonder volkomen beloningen zouden
 „ blyven; ofte dat andersints de Semeinen met het hoogste
 „ Recht hadden te vorderen, ten minsten de veertig dui-
 „ zend gulden met de verlopen interessén, tot dien einde,
 „ in haar voorsz. Acte geexpresseert. Verklaarden zy Bur-
 „ gemeesteren voor haar en hare Successeurs, dat de Se-
 „ meinen om de diensten ende Profyten aan deze Stad ge-
 „ daan, met hare Nakomelingen in infinitum zullen gau-
 „ deren ende genieten alle zodanige præeminentien ende
 „ Vryheden als haar zal zyn mogelyk te verlenen, ende zy
 „ zouden begeren; zulks belovende by dezen aan alle die
 „ Semeinen, ende Descendenten, in de voorsz. Actens be-
 „ grepen ende vorder niet. Waar mede zy Burgemeesteren
 „ dezer Stede Enkhuiizen hebben besloten; hare verklarin-
 „ gen ten verzoeke van de Semeinen gedaan voor ons on-
 „ dergeschrevene Schepenen ende Notaris, ende hebben
 „ met eigen handen deze onze namen geteiken. ”

„ Was ondertekent. Freek Simonsz. Gerrit Meindertsz.
 „ Tomas Bas, Notrs. Publ. Accordeert met den
 „ Principale minute den 25. Mary 1646.

M. Taemisz.

Deze

1613.
Noch een
andere verkla-
ring der Burge-
meesteren dies
angaande.

Deze Verklaringen der Heeren Burgemeesteren van Enkhuizen, die in de jaren 1588. en 1589. regeerden, wierd in den jaren 1603. door eene andere bekrachtigt en nader opgeheldert, luidende aldus:

„Certificeeren wy Burgemeesteren in 't by zyn van twee
„Schepenen en onzen Secretaris op den eersten Meert-
„1603. dat den voorleden dagvaart by zekere occasie de
„Staten van Holland, zonder eenig tegen zeggen, staats-
„gewyze hebben verklaart, dat de Semeinen naast God
„en den Prince van Orangien oorzaak waren van der
„Landen welvaart en van haar Regeringe, dien zy vry-
„willig en wonderbaarlyk met haar goederen en levens
„periculen als gekocht hadden, en dat men daarom de
„Semeinen bequaam wezende niet alleen zoud' prefereren
„tot alle Ampten, maar dat men de onbequame met an-
„dere en goede beneficijen zoud' verzien; doordien de
„grootte schatten, by de Semeinen aan den Landen en
„Prince gegeven, ook de onbequamen moeten missen;
„begerende mede dat alle Semeinen en haar Descendenten
„alle privilegien en vryheden zullen genieten, en van alle
„bezwaarnissen exempt blyven: wel verstaande die uit
„rechte en echte bedde van Meinert Semeins, mitsga-
„kers Pieter en Jacob Semeins, zyn gedescendeert (1.).”

(1.) Uit een
geschreven Copie
van deze Cer-
tificatie.

Deze Certificatie is by Burgemeesteren van Enkhuizen, onder hun Zegel voor de Schepenen Coggis en Calkman verleent. Dit wierd door twee andere Verklaringen, door de Heeren Burgemeesteren dier Stad in den aanvang van dit jaar 1613. ten behoeve van de Semeinen gegeven (zo als verhaalt is,) bevestigd, en is sedert noch meermalen op verscheide tyden bekrachtigt, gelyk ons beneden op zyn plaats, tot roem van de Stad Enkhuizen, en van het geslagt der Semeinen staat te melden. Uit het gene wy reeds verhaalt hebben is genoegzaam af te nemen, hoe groot de diensten waren, die de Semeinen den Vaderlande en den Princen hadden bewezen, en hoe grootte voorrechten en præminentien hen en hunne Nakomelingen deswegen door den Prince en de Staten dezer Landen zyn opgedragen; welke

welke rechten en privilegien zo groot en uitnemend gefchat wierden, dat de Heer *Jacob Kurver*, in den jare 1579, den negentienden van Maart, aan *Pieter Semein* uit Antwerpen schreef: *Uwe Nakomelingen zyn daar mede de Ryksten van 't Land, zo 't wel gaat; want de Prins zal niemant diergelyke geven, om dat niemant zulke diensten gedaan heeft.* Wy hebben ons wegens de uitnemenheid en zeldzaamheid van deze Voorrechten der Semeinen wat langer met dezelve opgehouden, en die wat hoger en breder opgehaalt; dies keren wy nu weêr tot andere zaken.

1613.
Zie Korte
Deductie bl.
13. 21.

De Heren Wethouderen der Stad Enkhuizen by onderzindinge gewaar geworden zynde dat de Goud- en Zilverwerkers en anderen welken die neeringe oeffenden, dagelyks en hoe langer hoe meerder onderstonden onbehoorlyke practyke en quade faulten, in 't werken van Goud en Zilver te gebruiken, hebben den dertienden van Februarius dezes jaars, in gelykvormigheid en volgende het Plakkaat der Algemene Staten der Vereenigde Nederlanden in den jare 1610. op dat stuk uitgegeven, eene Ordonnantie gemaakt en vastgesteld, bestaande in vyf en veertig Artikelen, waar na alle Goud- en Zilverwerkers, en anderen die neering doende, zich hadden te schikken, op penen en boeten daar in begrepen.

Een Ordonnantie voor de Goud- en Zilver-smids.
Keur v. Enkb.
bl. 247-278.

Te dezer tyd waren de Staten van Holland en Westvriesland bezig met het stellen van een Resolutie tot de vrede der kerken. Deze wierd in de maand November staatsgewys by d' Edelen en de meeste steden genomen, in December hernomen, en in Januarius des jaars 1614. hervat. Deze Resolutie strekkende tot vrede der Kerken, die toen wegens de twisten over het stuk der Predestinatie en den aankleven van dien, hoe langs hoe meer begonnen beroert te worden, kan men elders vinden (1.). De Heren Edelen en alle de steden bewilligden in dezelve uitgenomen Amsterdam, Enkhuizen en Edam, die doorgaans in deze Kerkgeschillen de zyde der Contraremonstranten hebben gehouden. Die van Amsterdam wilden in dat besluit, schoon met verre de meeste stemmen genomen, niet con-

De Staten van Holland beramen eene Ordonnantie tot vrede der kerke.

1614.
(1.) Zie *Baunders Memorien* VI. 2. 3. *Vitenb. Hist.* bl. 619.
G. Brand. Hist. der Ref. II. 233.
Die van Amsterdam, Enkhuizen, en Edam weigeren die aan te nemen.

1614.

senteren. Die van Enkhuizen en Edam verklaarden niet gelast te wezen zich daar mede te conformeren. Evenwel stelden zich de gemelde drie steden te dezer tyd niet formeelyk tegen die Resolutie, want in de volgende vergaaring der Heren Staten, in Maart gehouden, hare Gedeputeerden afgevraagd zynde, of zy luiden niet voornemens waren hen, tot der Landen dienste, goede orde, rust, vrede en eenigheid in de Kerkelyke geschillen, met de Heren Edelen en andere steden te conformeren in de Acte tot accomodatie van dezelve geschillen geredresseert en goedgevonden, verklaarden ze wel, *als noch daar inne niet anders te kunnen zeggen als zy te voren hadden gedaan: dan voegden zy 'er by, dat zy luiden niettemin wel mogten lyden, dat de genen die hen met de voorschreve geredresseerde Acte begeerden tot haren dienste, ruste en welstand der Kerken, en gemeente in den haren, te behelpen, 't zelve mogten doen (1.).*

(1.) Zie
G. Brand II.
Deel, bl. 236.

Plakkaat tegen het ver-
koop van Ha-
ring aan de
Ventjagers in
zee.

Plak. van
Holl. I. Deel.
bl. 428.

Men had sedert eenige jaren by ervarenis bevonden, dat de Ventjagers en die den Buissen en Haringschepen in zee volgden, en van de Stuurluiden aldaar den Haring kochten en overnamen, van tyd tot tyd zeer vermeerderden en toenamen, tot groot verlies en nadeel van de kooplieden die den Haring vertierden, ja dat sommige baatzuchtige personen den overgenomen Haring regelrecht naar Oostland vervoerden tot verderf van de neringe der Haringvaart. Daarom de Heren Staten van Holland en Westvrieland den vierentwintigsten van April daar tegen een Plakkaat hebben uitgegeven, waar by diergelyk kopen, overnemen of mangelen van Haring in zee wierd verboden, op penen in het Plakkaat uitgedrukt. Middelerwyle nam de nering en koophandel binnen Enkhuizen krachtig toe, zo dat die Stad en derzelve Burgery zich te dezer tyd in eenen bloeyenden toestand bevonden. In dit jaar wierd 'er binnen Enkhuizen gemaakt een Geschut- en Klokgieterij, zynde een zwaar en aanzienelyk Gebouw met drie onderscheide Dakken en Gevels staande dicht by de Noorderpoort. Den negen en twintigsten van Julius quamen Prins Maurits, Stadhouder van Holland, enz. en zyn Broeder Prins Frede-

De Koop-
handel bloeit
t' Enkhuizen,
Hist. van
Enk. gedrukt
1662.

Geschut- en
Klokgieterij
gemaakt
Prins Mau-
rits en zyn
Broeder ko-
men t' Enk-
huizen,

derik Henrik binnen Enkhuizen. Men had sedert eenigen tyd getwist en gearbeid om eene Groenlandſche Maatſchappy op te rechten, en ten dien einde verſcheide inſchryvingen in Holland en Zeeland gedaan. Doch de Deelgenoten konden malkanderen niet verſtaan. Eindelyk nam deze Maatſchappy in dit jaar haar aanvang, onder den naam van *Noordſche Compagnie*, en de Algemene Staten gaven op den eerſten April des volgende jaars aan byzondere Perſonen Octrooi, om, gedurende den tyd van twee jaren, alleen te mogen handelen van Nova Sembla tot de Straat Davids toe, daar onder begrepen Groenland, Spitsbergen, 't Beren-eiland en andere Landen daar omtrent gelegen. Deze Maatſchappy beſtond uit Inwoonders van de Steden Amſterdam, Delft, Rotterdam, Hoorn, en Enkhuizen. Naderhand hebben de Zeeuwen en Vriefen ook eenig aandeel in deze Maatſchappye gekregen. Tot noch toe was 'er geen Linnenwevers-gild binnen de Stad Enkhuizen opgerecht geweest. Dies wierden 'er verſcheide ongeregelde- den by eenigen van dat handwerk zynde begaan tot grote wanorde, waar door niet alleen de Burgers dezer Stede in hunne neringe verkort, maar ook de goede luiden dikwils in hunne werken bedrogen en verongelykt wierden. Om zulks voort te komen hebben de Wethouderen dezer Stad, den zeven en twintigſten van December dezes jaars, die van den gemelden Ambachte eenen Gilde-brief verleent, beſtaande in zes en twintig Artikelen, volgens welke zy zich in het oeffenen van dat handwerk zouden hebben te gedragen.

Sedert het begin van de maand Februarius des jaars 1615. had men hier te Lande een koude na-winter, verzelt van een grote menigte ſneeuw, blyvende het ys en ſneeuw leggen tot in 't einde van Maart. En is aanmerkenswaardig, dat terwyl het ys noch in 't water lag, ſterk genoeg om een menigte menſchen te dragen, het weder den vyf en twintigſten dier Maand zo ſchoon en overvloedig warm was, dat de jongens op vele plaatſen in de byten van het ys gingen zwemmen. De Staten van Holland en West-

1614.
Men rechte
een Groen-
landſche Maat-
ſchappy op.
Zie *Heden-
dangſche Hiſt.*
XI. Deel, bl.
588 611. C.
G. Zorgdrager
Opkomst der
*Groenl. Vis-
ſcherys.*

En Linnen-
wevers Gilde
word te Enk-
huizen opge-
recht.
Zie *Kouren*
van Enkh.
bl. 291.

1615.
Koude Na-
winter, veel
ſneeuw, ge-
volgt van een
ſchielyke
warmte.
Theod. Velius
Chron. van
Hoorn, bl. 551.

1615.

Plakkaat
betreffende de
Haringvaart
enz.

Zie Plakk.
v. Holl. I. Deel,
bl. 432. 437.

Een groot
onweër.
Velius Chron.
van Hoorn
bl. 553.

t' Enkhui-
zen word een
Houtzagers-
gilde opge-
recht.

Keuren van
Enkb. bl. 308.

En een Or-
donnantie op
de Bierkaye
uitgegeven.

Keure van
Enkb. bl. 245.
Schone]

Herfft.

(1.) Zie
Velius Chron.
bl. 555.

Zware storm
en hoge vloed.

(2.) Zie P.
J. Twisk Co-
ment. boekken,
bl. 137.

vriessland hebben den twe en twintigsten van Maart we-
derom een Plakkaat en Ordonnantie uitgegeven, beroerende
het vangen, zouten, havenen, pakken, ophogen, en leg-
gen van den Haring enz. Dit Plakkaat bestond in vyf en
dertig Artikelen, waar na de genen die zich met de Ha-
ringvaart geneerden moesten schikken, op pene daar in ge-
meld; 't geen wy alhier melden wegens het groot belang
dat de Stad Enkhuizen had in de neringe dezer Grote Vis-
scherye. Na lang schoon en warm weër, ontstond 'er den
achtenden van Julius schielyk een groot onweder van
wind, donder, blixem, hagel en plasregen, 't geen grote
schade veroorzaakte. De wind, schoon die niet lang duur-
de, waaide met zonderlinge grepen, en zeer ongestadig,
nu uit den Oosten, dan uit den Noorden, dan weder uit
den Zuiden, zonder eenig bestand, en dat zeer fel. Vele bo-
men wierden uit den grond gerukt, vele huizen omverre-
geworpen, of van hare daken berooft, of andersins bescha-
digt, vele schuiten sloegen om door de haastigheid en
schielyke veranderinge van den wind. Daar wierden ook
eenige Menschen en Beesten hier en daar van den donder
dood geslagen. De Heren Burgermeesteren en Vroedschap-
pen van Enkhuizen hebben den eersten van October den
Houtzagers hunner Stad eenen Gildebrief verleent, waar by
verboden wierd, dat zich niemant in 't werk van Houtza-
gen zou begeven, ten zy dezelve burger was dezer Stede,
en zyn burgerrecht zou gewonnen en verkregen hebben.
Twe jaren daar na wierd een Ordonnantie gemaakt, waar
naar zich de Houtzagers hadden te schikken. Ook wierd
by de gemelde Heren den drie en twintigsten van Novem-
ber een Ordonnantie op de Bierkaye wegens het vervoeren
van Bieren uitgegeven. Men had in dit jaar den ganschen
herfft door zulk een schoon droog weër en heldere zonne-
schyn, dat de beesten tot aan Kerstyd in 't land gingen
(1.). Dan den twintigsten van December ontstond 'er een
schrikkelyke storm verzelt van een hogen watervloed, waar
door hier en elders veel schade aan dyken en andere zaken
wierd veroorzaakt (2.).

De-

Dewyl de gronden en Landeryen in Westvriesland en het Noorderquartier eene verlaging en zakking onderhevig zyn, gelyk uit de ervarenis overvloedig is gebleken (1.) zo was men genoodzaakt, nadien de lage Landen, wanneer het water tot op den *Zomerpeyl* was uitgemaal, noch blank stonden, den *Zomerpeyl* te verlagen; gelyk den achtsten van Julius des jaars 1616. ten opzichten van de *Peylen* in Drechterland, voor en door tusschen spreken van de Heren Commissarissen van den Hove van Holland is gesloten zeker accord en verdrag tusschen de Stad Enkhuizen, Grotebroek, en de omleggende Dorpen, wegens het stellen en malen der Watermolens, by het welke onder anderen is overeengekomen en verdragen. „ Dat aan een van de „ Watermolens, staande zo op Crimpen, als buiten de „ Noorder- poort, tot Enkhuizen, mitsgaders omtrent „ Broekerhaven, gestelt zoude worden een Zomer- en „ Winter- peyl, in 't waterpas, namentlyk 't Zomerpeyl „ twee duimen lager, en 't Winterpeyl vyf duimen hoger, „ als toen stond 't Zomermerk aan of omtrent een van de „ Molens by Broekerhaven voorschreven: en dat men zonder contradiëctie van een van beide partyen jaarlyks van den tweden February af zoude beginnen te malen en daar in continueren by gelegentheid van weêr en wind, tot dat het water van de gemene Polder, *aldaar in questie*, gebragt zoude zyn, tot op de laagte van 't voorschreve Zomerpeyl toe, waar op 't ook met malen zoude gehouden worden, tot dat het meerendeel van de Koebeesten in den Herfst zouden zyn op Stal gebragt; van welken tyd af tot den tweden February in 't jaar daar aan volgende niet gemalen en zoude mogen worden, 't en ware 't water van de voorschreve Polder gekomen ware boven de hoogte van 't voorsz. Winterpeyl; in welke gevalle men wederom t'elken reize, als het water boven de voorschreve Winterpeyl gekomen zoude zyn, zoude mogen malen, tot dat het op den zelve Winterpeyl gebragt zoude wezen; behoudelyk, in gevalle op eenige jaren bevonden zoude mogen worden dat de Lan-

1616.

De Zomerpeyl in Drechterland word verlaagt.

(1.) Zie Z. *Epie Onderzoek over de Natuur en Geestelheid van Holland en Westvriesland*, bl. 67. enz.

Zie Z. *Epie* als boven bl. 75. en *Handv. van Enkh.* bl. 107.

1616.

„ den van den voorschreven Polder daar door een menigte
 „ muizen zouden mogen worden overvallen en beschadigt,
 „ dat men als dan in den Winter 't water boven den voor-
 „ schreven Winterpeyl noch zoude laten reyzen twee duim-
 „ men, en 't zelve daar op zonder afmalen laten blyven den
 „ tyd van veertien dagen enz. ” Waar uyt dan klaarlyk blykt,
 dat men te dezer tyd genoodzaakt is geweest, den Zomerpeyl
 twe duimen te verlagen, na dat de partyen nu al eenigen
 tyd over die zaak met den anderen hadden in proces
 geweest. Naderhand heeft men den Zomerpeyl in Drechter-
 land noch al meer van tyd tot tyd om dezelve reden moe-
 ten verlagen; waar uit men kan afnemen hoe groote zak-
 king en verlaging de gronden en Landeryen in Westvriesland
 zyn onderworpen geweest, 't welk in de laatste honderd
 jaren geschat word op elf duimen, en te voren in den zel-
 ven tyd zekerlyk meerder heeft bedragen. Den achtsten
 van November in dit zelfde jaar hebben de Heren Staten
 van Holland en Westvriesland, op het verzoek van de Bur-
 gemeesteren en Regeerders der stede Enkhuizen, eene Or-
 donnantie tot goede beledinge, regeringe en bestieringe
 van de goederen der Weeskinderen aldaar, beraamt en
 vastgesteld, om als een Ordonnantie van de Weeskamer
 dier Stad onderhouden en achtervolgt te worden.

Ordonnan-
 tie van de
 Weeskamer
 der Stad Enk-
 huizen.
*Keuren en
 Ord. van Enkh.*
 bl. 148-160.

1617.

Een menig-
 te van Muizen
 in 't Land.
 Zie P. 7.
Twisk Chron.
 bl. 1737.
*Chron. van
 Madenb.* bl.
 337.

Men had in het volgende jaar in het Noorderkwartier en
 andere plaatsen een overgrote menigte van Muizen, die
 grote schade op de zaay- en graslande deden. Deze Muizen
 waren op eenige plaatsen veel groter dan andere Muizen,
 hebbende scherpe Muilkens: eenige hadden witte hoofden
 en zwarte lichamen; sommige hadden maar één oog, an-
 deren witte pootjes, doch de meesten waren zwart. Dit
 ongedierte is den volgenden winter, door het hoge water
 en harde vorst in deze Landen, geheel verdwenen. Het
 Octrooi der Groenlandsche Maatschappye, waar in we zei-
 den dat de Stad Enkhuizen benevens andere ook haar aan-
 deel had, wierd in dit jaar voor vier jaren verlangd en ver-
 nieuwt. Ten aanzien van de Kerkelyke geschillen, die
 Holland te dezer tyd hoe langz hoe meer beroerden, heeft

't Octrooi
 der Groen-
 landsche Com-
 pagnie word
 vernieuwt.

(ge-

(gelyk reeds gemeld is) de Stad Enkhuizen de Contraremonstrantsche zyde gehouden, en zich in dit jaar benevens de Steden Amsterdam, Edam en Purmerend, waar by zich nu ook Dordrecht voegde, gekant tegen de Resolutie der Heren Staten van Holland den vierden van Augustus genomen, by de welke zy de Magistraten van de Steden magt gaven, meer volk van wapenen of Waardgelders, tot hunne verzekering en afwering van datelykheden, aan te nemen; dewyl men nu klaar merkte (zeiden sommigen) een generaal voornemen tegens de Magistraten, die de Tolerantie verstonden te maintainen, en consciencies halven, zich niet konden laten bewegen tot verdrukking van de Remonstranten. Ook verstonden de gemelde Staten, dat het houden van een Nationaal Synode om een uitspraak te doen aangaande de gerezene geschillen over het stuk der Predestinatie, daar veelen sterk op drongen, niet anders kon medebrengen dan meerder verdeeltheit onder de Christenen, minder hope om de Evangelische kerken te vereenigen, en groot voordeel voor de vyanden der Christelyke Reformatie: waarom zy zo zeer hadden getracht de partyen te bewegen tot eene gevoeglyke verdraagzaamheid, en accommodatie der geschillen, enz. Dan die van Enkhuizen en de vier genoemde Steden kantten zich daar tegen, en drongen zeer sterk op het houden van een Nationaal Synode: 't geen zy eindelijk benevens vier Provincien, Gelderland, Zeeland, Vriesland, en Groeningen en d'Ommelanden, tegen de hoge betuigingen en in weêrwil der Staten van Holland, Utrecht, en Overyssel, door dreven.

Dewyl men binnen Enkhuizen by ervarenis had bevonden, dat men ten tyde van Brandnode, zo door gebrek van gereedschappen, die men tot uittinge van den Brand van nooden heeft, als ook door quade orde en beleid, die dikwils ter hand genomen word, den Brand niet zo tydig als 't wel behoorde had voorgekomen en gebluft, tot grote schade en verderf van de gebeuren en anderen, die daar door dikwils in denzelven nood wierden gebragt: zo hebben de Wethouderen der Stad, den dertigsten van November

1617.
De Stad
Enkhuizen
houd de zyde
der Contrare-
monstranten.
Zie G.
*Brandt Hist.
der Refor. II.
Deel, bl. 560-
562. 625-630-
633. 635. 637.
640. 679.*
Kant zich
benevens vier
andere Steden
tegen het aan-
nemen van
Waardgelders.

De Wee-
houderen van
Enkhuizen
beramen een
Ordonmantie
tegen den
Brand.
*Keur en en
Ord. van Enkbe.
bl. 168.*

be-

1617.

Het maken
van houtē ge-
vels en ried-
daken enz.
word verbo-
den.

beraamt en vastgesteld eene Ordonnantie tegens den Brand, bestaande in vyftig Artykelen, waar naar zich een iegelyk der Inwoonderen had te gedragen, op penen en boeten in dezelve begrepen. Onder anderen ordonneerden zy, dat van nu voortaan, in de oude noch in de nieuwe Stad geen houtē gevels voor noch achter, noch ook eenige houtē zydelwanden, alwaar dat ze aan de hoeken van straten of stegen quamen, aan een getimmer daar inne gevuurt word, zouden gemaakt worden. Dat ook geen Ried-daken na dezen zouden mogen worden gemaakt, en die 'er toen waren met geen ried of stroo gerepareert worden. Dat men ook geen andere dan steenen schoorstenen, om 'er in te vuren, zou maken; dat de schoorstenen tot de hoogte van zeven voeten niet min dan éenen steen dik zouden mogen wezen; dat men ook geen houtē schoorstenen of pypen zou mogen maken. Deze, en meer andere zaken, wierden geordonneert en bevolen tot voorkoming en weering van den Brand op penen en verbeurte van boeten in de Ordonnantie gemeld.

Een harde
en lange Win-
ter.

L. van Zan-
zen Spiegel der
Geschied. bl. 235.
1618.

De Turk-
sche Rovers
doen grote
schade.

Zie 't Leven
van Prins Mau-
rits, bl. 376-
379. 't Leven
der Nederl.
Zeehelden, bl.
340-344. P.
J. Twisk Chron.
bl. 1759-1762.

Ongemeen fel was de vorst in dezen winter. 't Begonden achtsten van December te vriezen, en duurde ontrent veertien weken, te weten, tot den achtienden van Maart des volgende jaars 1618. Alle rivieren en wateren waren met Ys besloten; men liep over Zuiderzee met paarden en sleden: grote bennauwtheid veroorzaakte de langdurigheid van deze vorst, om dat 'er geen Granen, Garst, Hop noch Boekweyt waren; ook ontbrak 'er Turf, Hout en Kolen om bier te brouwen: dies moest men in de steden en dorpen van dit Noorderkwartier by gebrek van bier water drinken. De Hollanders en Zeeuwen leden te dezer tyd grote schade door die van Algiers, die velen van hunne schepen roofden en het volk ellendig tot slaven maakten. De Algemene Staten hadden deswegen door hunne Gezanten meermalen hun beklag gedaan aan den Turkschen Keizer, die daar over eenen nadrukkelyken brief schreef aan den Stadhouder te Algiers, waar by hy de gemelde Rovers streng verbood te Algiere, waar by hy de gemelde Rovers streng verbood te Algiere, waar by hy de gemelde Rovers streng verbood te Algiere, waar by hy de gemelde Rovers streng verbood te Algiere, beval de geroofde goederen, schepen en menschen te herstel-

stellen, en zulks den Vrybuiteren bekend te maken, met zware bedreigingen in geval van ongehoorzaamheid; maar te vergeefs: de Rovers, zelfs die van Algiers, zetten hunne roveryen sterker voort dan voorheen, en liepen wel omtrent vyftig sterk in zee. De Heren Staten dan ziende dat hunne klagten en alle zagte middelen vruchteloos waren, vonden zich genoodzaakt met geweld daar tegens te voorzien, rustende ten dien einde vyf en twintig Schepen uit, onder bevel van den Admiraal *Hillebrand Gerbrandszoon Quast* van *Enkhuizen*. Dees in 't laast van het voorgaande jaar met zyn vloot in zee gelopen, quam den tweden van Februarij 1618. voor de haven van Algiers, en verwisselde aldaar tegen de Turken, zeven en tachtig Nederlandsche Slaven. Dan de Algierenen waren zo trots, dat zy geen éénen Slaaf meer wilden vry laten, noch eenigen goederen noch schepen, die zy van de Nederlanders ontnomen hadden, ontslaan, schoon d'Admiraal *Quast* hun toonde, dat de vredehandeling tusschen de Staten en den groten Heer zulks medebragt. De magt der Rovers was toen zeer groot, en, behalven die zich te dier tyd in zee bevonden, wel honderd Oorlogschepen sterk, waar onder 'er zeventig waren, die zy van de Hollanders hadden genomen. De Hollandsche Vloot van Algiers vertrekkende, ontmoette eenige Turksche Rovers, waar van d'Admiraal *Quast* 'er éénen achterhaalde, en na veel gevechts veroverde. Deze Rover had honderd en veertig man op, zo Turken, Moren, als Christenen. Eén en tachtig Turken en Moren kreeg hy gevangen, die hy allen, volgen zyne commissie, terstond liet buiten boord werpen. Twintig, die het met de boot zochten t'ontvlugten, zyn, doordien de boot omstolpte, verdronken: d'overigen waren in 't gevecht gesneuvelt. Zeventien Christen Slaven, die 'er op wierden gevonden, zynde Spanjaarden, Portugezen, Franschen en Engelschen, heeft d'Admiraal allen, benevens drie jongens, te Alikante aan land gezet en in vryheid gestelt. D'Admiraal *Moy Lambert* van Rotterdam, en de Kapiteinen *Ellert Thomaszoon*, *Adriaan Krimpen*, *Schrevel Jacobszoon*, *Barent Schaaf* van

1618.

Amsterdam, *Koning van Rotterdam*, en Kapitein *Bras van Hoorn*, hebben omtrent dezen tyd ook verscheide van deze Rooffscheepen genomen of vernielt, en de Turken en Moren, die zy 'er op vonden, of dood geflagen, of overboort geworpen.

Alle bedelaryen binnen Enkhuizen verboden.

Zie *Keuren en Ordon. van Enkk. bl. 135.*

De Heeren Wethouderen van Enkhuizen gewaar geworden zynde de menigvuldige bedelaryen, die te dezer tyd in hunne Stad in zwang gingen; zulks dat niet alleen door menigte van Bedelaars, die uit luiheid armoede veinsden, om zich zelve in alle onnuttigheid en gulzigheid te voordeden, den waren Armen de Aalmoessen wierden ontogen: maar dat ook onder dekfel van bedelaryen, meest alle schelmeryen, dieveryen en andere misbruiken dagelyks gepleegt wierden, en vele jonge personen geraakten aan quaad gezelschap, dat onder dezen Ichyn alomme verkeerde; dat ook binnen deze Stad een grote menigte van bedelaars en vagebonden, sterke luye lediggangers, zo mannen als vrouwen bevonden wierden by de huizen en langs de straten, tot groten last der Burgerye te gaan bedelen, waar uit verscheide ongeregeldheden, ja boeveryen en boosheden ontstonden: zo hebben de gemelde Wethouderen, om tegen deze wanorde by tyds, zo veel immer doenlyk was, met ernst te voorzien, den één en twintigsten van April een Willekeur en Ordonnantie gemaakt, waar by alle soort van bedelaryen binnen deze Stad en Vryheid van dien wierden verboden, op penen daar in uitgedrukt. Men verstond te dezer tyd dat eenige Ingezetenen van Schotland klaagden, dat de Hollandsche Haringvangers of derzelve Convoyers, hen met wapenen, of met geweld of dreigementen in hunne Visscheryen beletten en dwongen zich naar andere plaatsen te begeven. En alhoewel de Heren Staten van Holland en Westvriesland, na zorgvuldig onderzoek, in alle steden en plaatsen haar met de Haringvangst of Visschery generende, (en gevolglyk ook binnen Enkhuizen) zulks niet was gebleken; zo hebben nochtans hunne Ed. Groot Mog. om daar tegen ten vollen te voorzien, en met de Onderzaten van zyn Groot Brittanische Majesteit alle op:

Den Haringvisschers word verboden eenig geweld te plegen tegen de Onderzaten van Groot Brittanje.

Zie *Plak. van Holl. I. Diel. 66. 481-483.*

oprechte vriendschap, nabuurschap en goede correspondentie te onderhouden, den zeventienden van Mei dezes jaars by Plakkaat alle Ingezetenen dezer Landen als Stierluiden, Haringvangers, en Visschers, Kapiteinen, Bootsvolk en andere, gedestineert tot Convoy van dezelve, verboden eenig geweld of hinder den Onderzaten van gemelde Majesteit, in Zee hunne neering of Haringvangst oeffende, aan te doen, op penen van als Zeerovers en geweldenaars aan den Lyve gestraft te worden, enz.

1618.

Midlerwyle toonden die van Enkhuiizen beneven die van Amsterdam, en eenige weinige andere Hollandsche Steden, die te dezer tyd, ten aanzien van de Kerkelyke geschillen, de zyde der Contraremonstranten aanhingen, hunne yver in het bevorderen van een Nationaal Synode, tegen den zin van de Edelen en de meeste Steden van Holland. Zy vreesden dat de Heren Staten van Holland, in dezen stand der zaken, een Provinciale Synode zouden doordringen, en aldaar door hun gezach de zaken beleiden tot eenig verdrag, 't geen zy hielden te zullen strekken tot merkelyk nadeel der Kerke; dies zochten zy alles aan te wenden om zulks voor te komen. Ten dien einde hebben de Heren Burgemeesteren van Amsterdam twe Schriften in de vergadering der Heren Staten overgelevert, die aldaar den drie en twintigsten van Maart gelezen wierden. Ook lazen de Heren Staten den zeven en twintigsten der zelve maand noch een ander Geschrift, by die van Enkhuiizen met dat zelfde oogmerk ingegeven. Deze Geschriften quamen op dezelve zaken uit, vervattende eenige redenen om te beweren, dat de tegenwoordige zwarigheden en geschillen niet te rechten noch te beslissen waren dan door een Nationaal Synode, en dat een Provinciale Synode daar toe niet bequaam noch dienstlig, maar veel eer schadelyk en nadelig was. Tegen deze Geschriften, die men elders geheel kan vinden (1), heeft de Heer Huig de Groot (toen Pensionaris van Rotterdam, en wegens die Stad voor den tyd van drie jaren in 't Collegie der Gecommitteerde Raden van Holland en Westvriesland gecommitteert) eenige redenen by geschrifte

Die van Enkhuiizen en Amsterdam dringen sterk aan op het houden van een Nationaal Synode.

En leverden ten dien einde eenige Schriften over aan de Staten van Holland.

(1.) Zie *Baudart. Mem.* X. 25. 26. 27. *Tringland Hist.* bl. 1054. 1055. *G. Brandt Hist. der Reform.* II. Deel, bl. 757. enz.

Redenen van H. de Groot tegen die Geschriften.

1618.

(1.) Zie G.
Brandt als bo-
ven bl. 769-
780.

Eenige
voorslagen
tot vrede en
verdraag-
zaamheid zyn
vruchteloos.

Zie G. Brandt
als boven bl.
780. enz.

Men blyft
dringen op 't
houden van
een Nationaal
Synode.

En op het
afdanken van
de Waard-
gelders.

Zie Uitenb.
Hift. bl. 959.
960. 991. Bau-
dard. Mem. IX.

75. enz. en
Tripl. Hift.
1067. enz.
Brandt II.
D. bl. 802. enz.
Gros. Verantw.
bl. 202. enz.

Oldenbar-
nevelt, Ho-
gerbeets en de
Groot worden
gevangen.

opgesteld, waar door hy eerst trachtte te beweren, dat het ongeraden was de Nationale Synode vast te stellen voor het houden van de Provinciale, en daar na de redenen op te lossen en te wederleggen, waar mede men in de gezegde Schriften het tegendeel had pogen te bewyzen (1.). Daar zyn sedert noch verscheide voorstellen gedaan aangaande het houden van een Provinciaal Synode, zo door den Advocaat van Holland den Here van Oldenbarnevelt, als door eenige Gecommitteerden der Staten dier Provincie; maar vergeefs. De Heer de Groot heeft ook een gematigt opstel van eene soort van bevrediging of eene verdraagzaamheid, aan zyn Excellentie Prins Maurits, en aan Graaf Willem van Nassau, Stadhouder van Vriesland, schriftelyk doen overleveren; doch even vruchteloos: men had zyn Excellentie tot andere gedachten en inzichten gebragt, en hy bleef met de Gedeputeerden der vier Provincien, waar by zich ook die van Enkhuizen, Amsterdams, Edams, Purmerend, Schiedams en Dordrecht voegden, in een verstand, en aandringen op het houden van een Nationaal Synode, niet om de partyen te bevredigen, maar om een uitspraak te doen over de verschillen, gelyk de Synode van Dordrecht ook gedaan heeft. Ter zelve tyd drongen de voornoemde vier Provincien, benevens de Steden Amsterdam, Enkhuizen en d'andere, die zich by hen voegden, ook zeer sterk op het afdanken der Waardgelders; en men dreef het een en 't ander ook met geweld door, in weêrwil en zonder consent van de Staten van Holland, welke klaagden, dat men de Souvereiniteit van hunne Provincie overweldigde, en zich stelde in een recht 't welk elke Provincie in den haren toequam. Niet lang daar na, te weten, den negen en twintigsten Augustus, bestond men een stuk van zeer grote gevolge. De Gedeputeerden van sommige Provincien, gebruikende den naam der Heren Staten Generaal, lieten de Heren Johan van Oldenbarnevelt, Hugo de Groot, en Rombout Hogerbeets in den Haag, buiten weten van de Heren Staten van Holland gevangen zetten. Dien zeldnen dag wierd 'er van deze verrigting verslag gedaan in de Ver-

gadering der Staten Generaal. De Gemagtigden der Provincie van Holland betuigden verwondert te zyn, dat een zaak van zulken gewigt besloten en uitgevoerd was, zonder hun kennis daar van te geven, en zeiden dat zy het voorgvallenen bekend zouden maken aan de Staten van hunne Provincie, om te weten hoe zy dit opnemen, en wat zy daar over besluiten zouden. De Edelen en de meeste Steden in de Vergadering der Staten van Holland verstonden en besloten aan de Generaliteit te antwoorden, „ dat de „ Vergadering uitermaten bedroeft en verwondert was ge- „ weest zodanige proceduren te vernemen, alzo de gevan- „ genen, wezende in dienste ter Vergadering, in de be- „ scherming waren van de Staten van Holland, die hun „ woord en beloften aan de zelve gegeven verpligt waren „ te houden; zulks zo iets op de gemelde gevangenen te „ zeggen waren, men dat aan de Staten van Holland had „ behoren aan te geven, om daar op te worden gelet; maar „ de zaken nu zo zynde verzocht de Vergadering dat 'er „ reparatie wierde gedaan wegens deze proceduren, als „ zynde dezelve strydig tegen de Vryheid en Gerechtig- „ heid van den Lande. ” Daar wierd ook besloten dat zyne Excellentie zou worden verzocht 's Lands Gerechtig- heid als Stadhouders voor te staan, en de vryheid van deze Personen, die in dienst van 't Land en der Steden waren, te helpen bevorderen. Doch de Gemagtigden der zes Steden (waar onder ook die van EnkhuiZEN) die zich wegens deze onlusten tegen de andere aanstelden, kantten zich ('t geen velen vreemd voorquam) tegen deze Resolutie, onder voorgeven dat zy niet genoeg onderrecht, noch gelast waren, om iets te doen in eene zaak van zo grooten gewigt, en die den gehelen Staat betrof: zy verstonden, dat die zaak gelaten moest worden in den staat waar in ze was, tot dat zy met hunne Principalen daar over zouden geraadpleegt hebben. Dan het verliep niet lang of Prins Maurits veranderde de Regering in de meeste Hollandische Steden, zertende vele Regenten af, en stelde anderen in hunne plaats, die of Contraremonstranten waren, of die voor

1618.

Besluit der
Edelen en
meeste steden
van Holland
over dat stuk.

Daar zich
de zes steden
waar onder
ook Enkhui-
zen tegen kant-
ten.

De Prins
verandert de
Regering in
Holland.

1618.

(1.) Zie
Vetus Chron.
bl. 564. 567.
Koomt
t' Enkhuizen,
daar hy de
Regering niet
verzet.

(2.) P. J.
Twisk Chron.
bl. 1058.

De nieuwe
Gemagtigden
keurgen goed 't
geen de Prins
had gedaan.

Men houd
overal Provin-
ciale Synoden.

En het
Noordhol-
landsche te
Enkhuizen.

hun yverden, of den Remonstranten tegen vielen. Zyn Excellentie quam den zelden van October te scheep van Hoorn (daar hy ook de Regering verzet had (1.)) te Enkhuizen, daar hy den zevenden, des zondags bleef, zonder iets in de Regering aldaar te veranderen; dewyl deze Stad byna geheel Contraremonstrantsch was (2.), en voor die party zeer had geyvert. Den achtsten vertrok de Prins van daar naar Medenblik en vervolgens in de andere steden, alwaar hy insgelyks de Regering verzette. De Magistralen in de meeste steden van Holland dus verandert zynde, zo zag men in de Vergadering der Staten van die Provincie nieuwe Gemagtigden verschynen, t' eenemaal bereid om alles goed te keuren 't geen door den Prins en door eenige Provincien op den naam der Staten Generaal gedaan was, en noch stond gedaan te worden. Zy bewilgden ook in het houden van 't Nationaal Synode te Dordrecht, door de Staten Generaal beschreven. Voor af wierden overal Provinciale Synoden gehouden, om door dezelve de zaken tot de Nationale te bereiden; en voor al om Gemagtigden te benoemen, die van wegen de Kerken daar hadden te verschynen. Het Synode van Zuidholland vergaderde ten dien einde binnen Delft den achtsten van October. De Noordhollandische Synode wierd ook gehouden te Enkhuizen den negenden van October, met het zelfde oogmerk als die van Delft; om aldaar te benoemen, die van wegen 't Noorderkwartier op het Dortsche Synode moesten gaan. Men deputeerde dan de volgende Personen om van hunnent wegen op de Synode Nationaal te verschynen, te weten, Jacobus Rolandus Kerkendienaar t' Amsterdam, President van deze Synode, Jacobus Triglandius insgelyks Predikant t' Amsterdam, Samuel Bartholdus Predikant te Munnikendam, en Abraham van Dorelaar Predikant te Enkhuizen, alle vier zeer yverige Contraremonstranten. Nevens hen wierden gedeputeert Gerrit Janszoon van der Nieuburg, en Dirk Heynk, Ouderlingen der Kerken te Alkmaar en te Amsterdam. Dan van der Nieuburg wierd sedert onder de Polityken op de Nationale Synode gecommit-

mitteert, en zyne plaatsen onder de Kerkelyke vervult door Dr. Dominicus van Heemskerk Ouderling der Kerke van Amsterdam, hebbende naast hem de meeste stemmen.

Den dertienden van November, nam de Nationale Synode te Dordrecht haren aanvang. Weinige dagen daar na begoft men hier te zien de vermaarde Staartstar, daar veelerlei gesprek over viel, naar dat ieder de dingen begreep. Zy vertoonde zich over gansch Europa tot het laatste van de maand December; of, gelyk anderen melden, tot in het midden van Januarius des volgenden jaars. Men zag haar eerst in 't Zuidooften, en haar staart strekte zich naar 't Noordwesten tegen de Zonne, lang zynde over de vyftig graden (1.).

De Afgevaardigden van de 'grote Visscherye en Haringvaart van Holland en Westvriesland, te weten, die van Delft, Rotterdam, Schiedam, Briele en Enkhuizen, hebben den elfden van Februarius, te Delft vergadert zynde, eene Ordonnantie beraamt nopende het huren en 't loon der Bootsgezellen, Scheepskinderen en Huurlingen op de Haringvaart; ook een betreffende de Stierluiden ten Haring varende, en hunne beloning. Ook hebben hunne Edele Groot Mog. den vyftienden dier maand, op het verzoek van de Gedeputeerden der Steden, zich met de Haringvaart en Visscherye generende een Plakkaat en Ordonnantie dien aangaande uitgegeven, met last om den inhoud daar van te publiceren, en jaarlyks den eersten Maart te renoveren, alomme binnen de Steden en plaatsen van Holland en Westvriesland, daar het zelve nodig zou wezen. Eenige maanden daar na * hebben hunne Ed. Groot Mog. ten verzoeken van de gemelde Gedeputeerden, ook een Plakkaat en Ordonnantie vastgesteld, beroerende het maken, keuren en branden van de Haringtonnen.

Den zesden Mei is het Nationale Synode te Dordrecht, by wiers uitspraak de lere der Remonstranten wierd veroordeelt, geeindigt. Den negenden dier maand gaf men de uitheemsche Godgeleerden hun afscheid. Vier dagen daar na, te weten, den dertienden van Mei, wierd de

1618.

Het Nationale Synode neemt een aanvang.

Een Staartstar vertoont zich.

(1.) Zie Velius Chron. bl. 5^e 9. en de Aantek. benevens de Schryvers aldaar aangehaalt.

Ordonnantie en Plakkaat aangaande de Haringvisschery.

1619.

Zie Holl. Pl. I. Deel, bl. 492 - 496. Groot Pl. I. Deel, bl. 700.

* Den 26. Juny.

Zie Holl. Pl. I. Deel, bl. 499 - 502.

Keuren van Enkb. bl. 256 - 258. Groot Pl. I. Deel, bl. 167.

Het Nationale Synode eindigt.

Ad.

1619.
De Heer van
Oldenbarne-
veld werd
onthoofd.
Hogerbeets
en de Groot
worden ter
eenwiger ge-
vankenisfe ver-
wezen.

De Remon-
strantsche Pre-
dikanten van
hunne dienften
afgezet.

{1.} G.
Brandt Hift.
der Ref. III.
Deel, bl. 764.

Advocaat van Holland en Westvriesland, de Heer Johan van Oldenbarneveld, in den Haag op een Schavot onthoofd. Weinige dagen daar na wierden Rombout Hogerbeets en Huig de Groot ter eeuwiger gevankenisfe verwezen, en op het Huis te Loevestein gevoert. Dit geschiedde volgens het vonnis van vierentwintig Rechters (waar onder ook Albrecht Bruinink, Secretaris van Enkhuizen) die door de Heren Staten Generaal waren gestelt om over de gemelde gevangene Heren te vonnissen. De Inlandsche Afgezondenen op het Nationale Synode, zyn (na dat zy noch eenige zaken, na het vertrek der uitheemsche, hadden verhandelt) den negen en twintigsten van Mei insgelijks gescheiden. De Remonstrantsche Predikanten wierden kort daar na alom van hunne dienften afgezet. Sommigen van hen, die eene Acte van stilstand ondertekenden, konden in 't Land blyven: die zulks weigerden wierden ten Lande uitgebannen. Des niet tegenstaande begonnen de Remonstranten hier en daar heimelyk Godsdienstige Vergaderingen te houden; zelfs ook binnen Enkhuizen, maar in kleenen getale (1.). Ook hebben zy 'er nimmer sedert eene vaste Vergaderplaats gehad, Dan wy willen ons niet verder in deze Kerkelyke verschillen en troubelen in laten. Men kan de Geschiedenissen van die tyden nazien, die ons daar van uitvoerig genoeg berichten. Het gene we dies aangaande hebben aangetekent, dient alleen om aan te wyzen wat zyde de Stad Enkhuizen daar omtrent gehouden heeft.

Droge Zo-
mer en schraal
gewas.

Chron. van
Medenb. bl.
187.

Een schrik-
kelyk On-
weër.

P. J. Twisk
Chron. bl.
797.

't Was in dit jaar een heete en droge Zomer, en een zeer sober gewas: een voer hooi wierd te Barsingerhorn vercocht voor twintig gulden, en men gaf op sommige plaatsen voor het pond hooi één stuiver: veel Koeyen vergingen op het Land, meest van honger. Den negentien den van Augustus, was 'er in dit Noorderkwartier, inzonderheid te Winkel, Nieuw-Nierop en daar omtent, een schikkelyk onweër. Daar vielen zware stukken Ys, en vele grote hagelstenen, sommigen zo groot als Kievitseyeren. Vele bomen en Veldvruchten wierden beschadigt en

1619:

en bedorven, vele vogelen in de lucht doodgesmeten, en byna alle glazen, die naar den wind stonden uitgeslagen. Sedert een jaar of twe wierden te Enkhuizen ontrent dertig Weeskinderen zeer ellendig geplaagt. Zy spraken zonderlinge dingen, gaven door den hals op en spogen uit den mond, haken, spelden, naalden, en velerlei andere dingen, byna op dezelve wyze als in den jare 1566. te Amsterdam wel tzeventig Weeskinderen, op eene droevige en zeldzame wyze gequelt wierden (1.). Eenigen meenden dat zy betovert of bezeten waren. Dan deze Weeskinderen van Enkhuizen wierden van eenen Doctor door de Medicynen, zo hy verklaarde, genezen. Diergelyk een vreemde en onbegrypelyke bezoeking, en wonderbaarlyke toevallen bespeurde men in 't volgende jaar aan eenige Dochters te Alkmaar (2.).

De Weeskinderen te Enkhuizen worden met een wonderlyke bezoeking gequelt.

P. J. Twisk Chron. bl. 1797.

(1.) G. Brandt Hist. der Ref. I. Deel. bl. 330. 331.

Hoof. Hist. III. bl. 91.

(2.) Zie P. J. Twisk Chron.

bl. 1836. 1837.

De Turksche Rovers doen grote schade.

Zie 't Leven van Prins Maurits, bl. 379.

380. P. J. Twisk Chron.

bl. 1799. 1801.

De Koophandel en Scheepvaart bloeyen.

T. J. Twisk Chron. bl.

1801.

De Stormwinden doen veel schade.

P. J. Twisk

als boven.

Te dezer tyd deden de Turksche Rovers grote schade ter Zee, rovende vele Hollandse Schepen. Uit Algiers waren op eenen tyd wel veertig Roof-Schepen in zee, behalven die uit Thunis en andere Roofnesten waren uitgelopen. Dit maakte de vaart en handel zeer onveylig. Men had den Admiraal Hillebrant Gerbrantsz. Quast van Enkhuizen, gesterkt met eenige Oorlogschepen van Amsterdam en Rotterdam, afgevaardigt om die Zee-schuimers op te zoeken, door welke ook somwylen eenigen van dezelveen wierden genomen en opgebragt, waar door eenigen van die Roofnesten met de Staten dezer Landen zochten Vrede te maken; doch men verstond, dat 'er, zonder menschelyke hulpe, ontrent Kerstyd, voor Algiers vier en dertig Roof-Schepen waren vergaan, en wel duizend menschen verdronken. Midlerwyle zag men den Koophandel en Scheepvaart dezer Landen heerlyk bloeyen. Wel drie honderd grote wel gelade Schepen zyn 'er binnen drie dagen tyds, de maand November, in Texel en 't Vlie binnen gekomen, en daar en tegen ontrent honderd en vyftig grote Schepen uitgevaren. In 't laatste van die zelve maand heeft het eenige dagen schrikkelyk gestormt en gewaait, waar door te Lande en inzonderheid te Water veel schade geschied-

1619.

schiedde. Vele Schepen zyn 'er gebleven, en in Nederland was het water zo hoog gezwollen, dat het Land op sommige plaatfen geheel onderliep.

De Rogge is
zeer goed
koop.

1620.

(1.) *Vellus*

bl. 596.

P. J. Twisk
Chron. bl.

1838.

Sterke vaart
der Hollanders
op Italië.

P. J. Twisk
Chron. bl.

1829.

Lyden veel
schade door de
Turken.

(2.) P. J.
Twisk, bl.

1829.

In het volgende jaar was de Rogge hier te Lande zeer goed koop. Men verkocht het last voor vier en veertig tot vyftig Goudgulden, naar dat ze min of meer goed was.

Dit was in langen tyd niet gebeurt, en daar verliepen veel jaren eer zulks weër geschiedde (1.). Onderwylen voeren de Hollandfche Schepen, inzonderheid uit deze gewesten, te dezer tyd zeer sterk op Italië, en bragten hunne Reders en Kooplieden grote winften toe; zulks dat de vrachten alleen die zy in dit jaar verdienden op achtien honderd duizend guldens begroot wierden. Daar en tegen leden zy ook weër grote schade door de Turken, die men zeide dat in dit zelve jaar wel honderd treffelyke Koopvaardy Schepen van de Hollanders genomen hebben (2.) Onder welken 'er omtrent veertig waren, die te Hoorn t'huis hoorden; behalven de genen die de Ingezetenen der andere Steden van Westvrieland toequamen. De Schepen waren met hun gansche lading weg, en 't volk wierd het meeste gedeelte voor slaven weggevoert en verkocht. De schade was byna onwaardeerlyk, bedragende een menigte van Tonnen Gouds. De Oorlogfchepen van dezen Staat, die derwaards waren heen gezonden, deden in 't minfte geen weër om deze onheilen te verhoeden, maar bleven in de Spaanfche havens leggen (3.).

Midlerwyle vond men 'er onder de Straatsche Schippers, die zich te dezer tyd als dappere Zeehelden tegen de Turken gedroegen. Onder dezen was ook *Cornelis Jansz Schram*, van Enkhuizen. Dees, komende met een Koopvaardy-Schip van Genua, floeg den elfden van October dezes jaars, alleen tegen zeven Turkfche Galyen, en quet zich zo dapper, dat de Turken, na een langdurig gevecht, hem moesten verlaten. Zulke voorvallen had men toen schier dagelyks, waar in de Hollandfche Koopvaarders vele loffelyke proeven gaven van hunne dapperheid; alhoewel het ook veeltyds gebeurde, dat ze voor de grote overmagt der Turken moesten bukken.

De

(13.) *Vellus*
Chron. bl. 596.

597.

Zie D. P. de
Vries Reize
naar de Straat.

De Staten van Holland en Westvrieland verstaan hebbende de menigvuldige wanorde en buitensporigheden, sedert eenige jaren herwaarts in het stuk der Pilotagie gepleegt, en nodig vindende daar in te doen voorzien; hebben gecommitteert en geauthoriseert, de Heren Gerrit Jacob Witsen Burgermeester der Stad Amsterdam, Olphaert Barentszoon Burgermeester als Gecommitteerde der Stad Hoorn, Gerrit Jacobszoon Trompet Burgermeester als Gecommitteerde der Stad EnkhuiZEN, en Symon Maarten Lievenszoon Burgermeester als Gecommitteerde der Stad Medenblik, om te Petten, Huisduinen en Texel, op het stuk van de gemelde Pilotagie en den aankleven van dien, behoortlyke ordre te stellen. Vervolgens hebben hunne Edele Groot Mog. den negen en twintigsten van October, eene Ordonnantie en Instructie gemaakt en vastgesteld, waar naar alle Lootsluident te Petten, Huisduinen en Texel, zich zouden hebben te reguleren. Ook hebben de Heren Wethouderen van EnkhuiZEN den dertigsten van December eene Ordonnantie beraamt op 't Sloten, welke hier na in 't opnemen van de Vaarten en Sloten, in hun Rechtsgebied gelegen, onverbrekelyk zou onderhouden worden.

Men had te dezer tyd een' langen en strengen Winter. 't Begon den vyftienden van December reeds fel te vriezen (1.). Dan in 't laatst van Januarins des volgende jaars, ontstond 'er met sterken Oosten wind zulk een strenge vorst, dat het zich liet aanzien als of Menschen en Vee van koude zouden moeten vergaan, en duurde veertien etmaal lang eer de lucht iets vermilde. De Zuiderzee en alle Rivieren vrozen dicht, en het Ys wierd in korten tyd eenige voeten dik. Men reed met Paarden en Sleden van Vrieland op Vlieland, van Vlieland op Texel, van daar op Wieringen (2.). Ook wierd de Zee tot aan de Eilanden van der Schelling, Ameland, Gryn, en tot den Abt toe met Paarden en Sleden bereden. Een Engelsch Schip met zware Koopmanschappen, op den Abt bevroren zynde, heeft men ontladen, en de goederen met menigte van wagens en Paarden naar EnkhuiZEN, Hoorn, Amsterdam en

1620.
De Staten van Holland maken een Ordonnantie op de Pilotagie.
Holl. Plak. II. Deel, bl. 21 - 24. Groot Plak, I. Deel, bl. 1052. Zie woorts op 't stuk van de Pilotagie Holl. Pl. II. D. bl. 93. 105. 187. 251.

De Heren van EnkhuiZEN beraamt een Ordonnantie op 't Sloten.

Zie Keuren van Enkh.

bl. 396.

Harde Winter.

(1.) P.

Winsomius

Chron. bl. 910.

J. Picardt

Cron. van

Drensb. bl.

372.

1621.

(2.) *Velfus*
Chron. bl. 598.

1621.

andere Hollandsche Steden gevoert. Men ging op het Eiland Gryn twaalf duizend treden van Harlingen, eer men water kon bespeuren, dat by Menschen geheugenisse nooit gebeurt was (1.). De Noordzee was langs de Stand geheel bevroren tot op acht en dertig vadem diepte. De koude was zo uitermate fel, dat het op de straat niet te harden was, en verscheide Menschen wierden hier en daar dood gevonden (2.). In 't kort, de vorst was zo hard en langdurig, dat dezelve die van het jaar 1608. by na te boven ging. Men had op sommige plaatsen op Zuiderzee tenten opgeslagen, daar in men Wyn en Bier verkocht. Graaf Ernst Casimier, Stadhouder van Vriesland, reed, op den derden van Februarius, met zyne Gemaliane en den jongen Koning van Bohemen, wel met honderd Sleden vergezelschap zynde, van Leeuwaarden naar Harlingen en voorts op Zee: daar een Compagnie Soldaten, ten aanzien van etlyke duizend Menschen, zich in den wapenhandel oeffende (3.).

(1.) *P. Winsf. Chron. bl. 910.*

(2.) *Velius als boven.*

(3.) *P. Winsf. bl. 910.*

(4.) *Velius als boven.*

(5.) *Velius bl. 599.*

Men bereid zich weêr ten oorlog.
Velius bl. 599.
J. Le Clerc Ges. II. Deel, bl. 227.

Den twaalfden van Februarius begon de uitermate felle koude wat te minderen, doch den twintigsten begon het eerst te dooyen, maar het Ys was zo dik, dat 'er veel tyd verliep eer het kon smelten, en 't lag tot in de maand Maart in 't water (4.). De Ysgang deed merkelyke schade aan de Dykaadje te Medenblik. De Wierriem wierd, omtrent achter het Stadhuis, tot byna twintig voeten hoogte, doorgefneeden. 't Was merkwaardig en eenige hielden het als een zonderling werk van de Goddelyke Voorzienigheid, dat het Bestand in den jare 1638. met zulk een' strenge winter begonnen zynde, nu weder met zulken sellen winter eindigde (5.).

Midlerwyle begon men zich zo wel van de zyde van dezen Staat, als van de zyde der Spanjaarden weêr dapper ten oorlog te bereiden. De Algemene Staten vermeerderden hunne Land- en Zee-magt grotelyks, en stelden zich alom in eenen goeden staat van tegenweêr. Dan deze zware toerustingten vereischten ook grote geld sommen; dies was men genoodzaakt nieuwe belastingen op de Ingezetenen te leggen. De Staten van Holland en Westvriesland stelden

den

den zes en twintigsten van Februarius de eerste duizendste Penning in, waar by alle Ingezetenen, die boven de twee duizends guldens ge goed waren, van de duizend guldens één moesten geven. Hier toe wierden Commissarissen van het Hof gezonden in alle Steden, om der luiden middelen te taxeren: eenigen die hun goed te laag hadden aangegeven, wierden naderhand verhoogt, 't geen by sommigen groot ongenoegen veroorzaakte. Den tienden van April was het Bestand met den Vyand gemaakt ten einde. Het duurde evenwel noch tot in de maand Augustus eer men met het plegen van vyandelykheden een begin maakte. Ondertusschen hebben hunne Edele Groot Mog. by Plakkaat van den derden Mei verboden, dat gene Schipperen, Stuurlieden of anderen te water varende, ingevalle zy van den Vyand of eenige Rovers genomen mogten worden, zouden vermogen voor Schip en goed eenig rantsoen beloven tot laste van de Reders of Eigenaars. De Staten namen wyffelyk deze voorzorg: want indien men zulks toeliet, opende men voor de Rovers een deure, om met één Rooffchip te kunnen prys maken, tien, twintig, dertig en meer Schepen van deze Landen, tot onlydelyke schade der goede Ingezetenen. Ook stelde hunne Edele Groot Mog. op verzoek der Gedeputeerden van de grote Visscherye, by Plakkaat ordre tot verzekering van de Haringvaart dezer Landen, daar in de Stad Enkhuizen wel het grootste belang had. Zy maakten ook eene Ordonnantie op de Vuurbakens langs de Zee-stranden: te weten, te Schevelingen, Egmond op Zee, Huisduinen, op het Oosteynde van Vlieland, op het Eiland van der Schelling, en op het Eiland Urk: bepalende met een hoe veel alle Schepen in het inkommen, naar mate hunner Lasten, in het Vuurgeld zouden gehouden wezen te betalen.

De Heren Wethouderen van Enkhuizen hebben te dezer tyd een Ordonnantie gemaakt wegens de Vrachtlonen voor de Voerlieden, op Hoorn, Medenblik en Alkmaar, welke naderhand noch door verscheide Artikelen is vermeerderd.

1631.¹
De eerste
duizendste
penning inge-
stelt. 1

Het Bestand
met den Vy-
and eindigt.
F. Le Clerc
als boven.
't Rantsoe-
neren van
Schepen ten
laste van de
Reders verbo-
den.

Holl. Plak.
II. Deel, bl. 30.
Groot. Plak.
I. D. bl. 1076.

Ordre tot
verzekering
van de Haring-
vaart.

Holl. Pl. II.
D. bl. 38. Gr.
Plak. I. bl. 712.
Ordonnantie
op de Vuurbae-
kens.

Holl. Plak.
II. D. bl. 44.
Gr. Plak. I. D.
bl. 1028.

Ordonnantie
voor de Voer-
lieden.

Keuren van
Enk. bl. 315.

1621.
Ordonnantie
voor de Ha-
venmeester te
Enkhuizen.

Keuren van
Enkb. bl. 354.

Plakaat om
de Kapery aan
te moedigen.

J. Le Clerc.
Geschied. II. D.
bl. 227.

Leven van
Prins Maurits
bl. 390. 391.

Schraleen
natte Zomer.

Vetus bl.
603. Winsf.
Chron. bl. 911.

Streng
Winter.

Winsf. Chron.
bl. 911. Hist.
Enkb. gedrukt
1662.

1622.

Ook hebben zy beraamt en vastgesteld eene Ordonnantie van den Haven - Meester hunner Stede; die ook daar na is vermeerderd geworden. De Algemene Staten kundigde ook een Plakkaat af, behelzende dat zy, die tegen de Spanjaarden wilden ter Kaap varen, aan den Staat van den buit, dien zy bequamen, niet meer zouden betalen dan achtien van 't honderd, waar van de Staten twaalf, en Prins Maurits, als Admiraal Generaal zes zouden trekken. Men noemde dit *de Vrye Nering*, en men gaf op dien voet Comissien aan hen die ter Kaap wilden varen. Vele Hollanders en Zeeuwen maakten ten dien einde Maatschappye met mal-kander. Verscheide Pryzen wierden in dit jaar van de Vyanden genomen. Een Kaper van Medenblik bragt ook in Holland op een zeer ryk gelade Schip, en Spanje begoft wel haast de onheilen van den Oorlog te gevoelen.

Op dien harden en fellen Winter dezes jaars volgden een koud schraal Voorjaar, en een guure natte Zomer. Het Hooi wies sober, en dat gewassen was bedorf een groot deel op het veld, door den gestadigen regen, of wierd half bedorven ingebragt. Dit veroorzaakte groot gebrek aan voeder, en veel verlegentheid onder de Huisluiden in den daar op volgende langen en strengen Winter: want het begon in December al te vriezen, en dat zo fel, dat de Zuiderzee in korten tyd dicht, en het Ys zo sterk was, dat 'er den tienden dier maand een Vaandel Soldaten overging van Enkhuizen naar Stavoren: en den negen en twintigsten van die zelve maand, trok ook Ernest Casimier Graaf van Vrieslanp, met zyne Gemalinne Anna Sophia, Dochter van den Hertog van Brunswyk, over het Ys van Enkhuizen naar Stavoren, en voorts naar Leeuwarden; vergezelschapt zynde met een Compagnie Soldaten met hunne wapenen en bagacie, en vele Kooplieden met Sleden. Daar zyn ook Sleden van Franeker in éénen dag binnen Hoorn, en den volgende dag over Ys binnen Amsterdam gekomen, en dat op zulken beslepen pad, als of 't een Dyk was geweest. Deze streng Winter duurde tot in de maand Februarius des jaars zestien honderd twe en twintig. De

De Westindische Maatschappij wierd ter dezer tyd opgerecht, hebbende de Algemene Staten den derden van Junius des jaars 1621. daar toe het eerste Octrooi gegeven. Men zocht ook de Zoutvaart op de Westindische Eilanden den Particulieren te onttrekken, en onder de gemelde Maatschappij te besluiten; dan die van Enkhuizen, Hoorn en Medenblik kantten zich met alle kracht daar tegen en hielden met grote moeite die vaart vry en open. Doch in het volgende jaar trof men deswegen na veel geschapfel een verdrag, dat een ieder die 't beliefdt derwaarts zoude mogen varen, om zout te halen, maar dat het zout, 't welk men van daar zoude brengen, by de Maatschappij voor zekeren prys zoude mogen worden aangetast (1.). Midlerwyle ging men met de inschryving voort, elk die belang in deze Maatschappij wilde hebben wierd toegelaten, en men bragt binnen weinig tyds te samen de somma van zeven millioenen, honderd en acht duizend, vier en tachtig guldens, tien stuivers, waar toe de Steden van 't Noorderquartier hebben ingelegt, vyf honderd en vyf duizend, zes honderd en zeven en twintig guldens, hier toe leide de Stad Enkhuizen in de somma van honderd en drie en twintig duizend, twe honderd vyf en dertig guldens. De bestiering dezer Maatschappij wierd by na op gelyken voet gebragt als die der Oostindische. Men verdeelde het bewind in vyf Kamers: zynde die van Amsterdam, van Zeeland, van de Maze, van 't Noorderquartier, en van Stad en Lande. Amsterdam zou vier negende delen der Maatschappij bestieren, Zeeland twe negende, en de andere drie Kamers ieder één negende deel. In 't eerst wierden in de Kamer Amsterdam twintig Bewindhebbers, in die van Zeeland twaalf, in die van 't Noorderquartier en de overige Kamers ieder veertien Bewindhebbers aangestelt; met verlos van dezelve te mogen vermeerderen naar dat de last der bezigheden aangroeyden. Van de veertien Bewindhebbers der Kamer van 't Noorderquartier zouden die van Hoorn en Enkhuizen te samen zeven hebben, die van Alkmaar drie, die van Edam en Medenblik te samen drie, en die van Monnikendam, één.

Thans

1622.
Westindi-
sche Maat-
schappij word
opgerecht.
Groot Pl. I.
D. bl. 565.
577. Het Leven
van Maurits,
bl. 382-390.
Aitzema I. D.
bl. 62-71.

(1.) Velius.
Chron. bl. 605.
607. Groot Pl.
I. D. bl. 583.
Aitzema I. D.
bl. 261.

Zie Velius
Chron. in de
Aantek. bl.
606-609.
Hedendaagsche
Hist. XI Deel,
bl. 513-533.

1622.

Thans bestaat de Kamer Amsterdam uit zestien, die van Zeeland uit elf, die van de Maze uit zeven, die van Stad en Lande mede uit zeven, en die van 't Noorderkwartier uit negen Bewindhebbers; twe wegens Hoorn, twe wegens Enkhuizen, twe wegens Alkmaar, één wegens Edam, één wegens Monnikendam, en één wegens Medenblik.

Belasting van een tweemaal vyfhonderdste Penning.

Velius bl. 605.

Van een Hoofdgeld.

Groot Pl. I.

Deel, bl. 1540.

Holl. Pl. II. D.

bl. 64.

(1.) *Velius*

bl. 609.

De Wetten van Enkhuizen stellen ordre op de Schuiten.

Keuren van

Enkh. bl. 389.

Ook een op de Mate en Gewigte.

Keuren van

Enkh. bl. 382.

Een hevig gevecht tusschen onze Oorlogschepen en die van Oostends.

L. van Zan-

sen Spiegel der

Gesch. bl. 404.

405.

Men heeft in dit jaar ten behoefte van den Oorlog tweemaal één vyfhondersten Penning getrokken, één in 't Voorjaar en één in 't Najaar: welke belasting het gemeen niet weinig drukte. Ook werd 'er den negen en twintigsten September een Plakkaat uitgegeven, waar by men een Hootdgeld vorderde van alle Personen jong of oud, die in deze Provincie woonden of zich onthielden. Dit Hoofdgeld wierd in de maand Mei des volgende jaars betaalt, te weten, van ieder Hoofd één gulden (1.). De Heren Wethouderen van Enkhuizen beraamden in dit jaar een Keure of Ordonnantie op het inkomen, uitvaren en leggen van Schuiten, als Evers, Veldschuiten en dergelyke, om alle wanorde en belemmering te verhoeden. Ook maaktenze een Ordonnantie op het Gewigte en de Mate, om tegen het bedrog, daar omtrent gepleegt te voorzien. Den derden van October, geraakte de Vice Commandeur Herman Kleuter, nevens eenige andere Oorlogschepen van dezen Staat, tegen eenige Oorlogschepen van Oostende slaags. De stryd was heftig; en d'Admiraal van Oostende, genaamt Jan Michielsz. ziende dat zyn Schip met grote furie aangetast en overweldigt wierd, nam de lont en stak het buskruid in den brand, waar door hy met al zyn volk in de lucht vloog, en de rest van 't Schip te gronde ging. Vyf en twintig van zyne Bootsgezellen wierden van de onzen levendig geborgen, welken daar na te Rotterdam en te Enkhuizen als Zecrovers wierden opgehangen. In deze actie gebeurde iets dat verwonderens waardig is: want als 's Vyands Schip, gelyk gezegt is, door 't aansteken van het buskruid aan stukken sprong, vloog 'er uit het zelve een grof stuk metaal geschuts, een Slang genaamt, in een Oorlogschip van Enkhuizen, gevoert door Kapitein Volkaart Kanon-

nik,

nik, en bleef op het Verdek leggen, zonder dat het iemand beschadigde: het gemelde Schip te Enkhuizen komende, is 'er het voorschreve stuk geschuts, ten aanzien van de gansche burgerye uitgeligt, en op de plaats van het Prinses Hof of de Vergaderplaatse van de Heren Raden ter Admiraliteit gestelt, daar het thans noch te zien is, dienende tot een Tropheum van eenen zo moedigen Vyand bekomen.

Ook leeft men aldaar twe Gedichten ter Gedachtenisse van dit voorval, gerymt door den vermaarden J. van den Vondel, en in een Tafereel, ten dien einde opgerecht, geschreven (1.). Den twintigsten van December hebben de Algemene Staten het Oetroot van de Oostindische Maatschappye verlegt voor den tyd van één en twintig jaren, en 'er twe dagen daar na eenige nieuwe Artykelen bygevoegt (2.). Ook hebben hunne Hoog Mog. ter zelve tyd het Oetroot van de Groenlandsche of Noorsche Maatschappye voor den tyd van twaalf jaren vernieuwt (3.): en de Groenlandsche Maatschappye, die men sedert ook in Zee-land had opgerecht, is te dezer tyd met de Hollandsche vereenigt. Wy melden deze zaken om dat de Stad Enkhuizen, zo wel in de Noordsche als in de Oostindische Maatschappye, haar deel en belang had.

Het Noorder-gat der havenen van Enkhuizen, door het nederzinken van slibber van tyd tot tyd ondieper en droger wordende, was men genoodzaakt 't zelve t' elkens met grote kosten te doen verdiepen, 't welk de Stad by langdurigen aanhoud stond ondraaglyk te vallen. Dies hebben de Heren Wethouders den tienden van Junius des jaars 1623. goedgevonden en verstaan, dat tot verval van die onkosten, die de Stad in het verdiepen van het gemelde Noorder-gat moest dragen, dat ieder Schip, 't geen deze Stad van buiten Duins quam bezoeken (de Haring-schepen alleen uitgezondert) t' elke reize voor ieder Last zou betalen acht penningen tot laste van den Koopman en den Schipper, ieder de helft. In den na Zomer wierd 'er een twe honderdste Penning van alle goederen by de Gemeente betaalt; 't welk inderdaad geen geringe last was voor de-

1623.

(1.) Zie G. Brand Besch. en Lof van Enkb. bl. 284. 285.

Het Oetroot van de Oostindische Maatschappye word verlegt.

(2.) Zie Aitzema I. D. bl. 159. Groot Pl. I. D. bl. 1206. en 537. 543.

Ook dat van de Groenlandische Maatschappye.

(3.) Groot Plak. I. Deel, bl. 673. 1623.

Men moet het Noorder-gat te Enkhuizen telkens verdiepen.

Het Diepersgeld ten dien einde ingestelt. Keuren van Enkb. bl. 205.

Een twe honderdste penning betaalt.

1627.
(1.) *Velius*
bl. 610.
Grote dierte
in Koorn.
Velius bl. 611.
L. van Zan-
ten Spiegel der
Geschied. bl.
212. 213.

Fl. Cofferus
Pred. bl. 165.
166.

Streng
Winter.
1624.

(1.) *Zie*
Aitzema l. D.
bl. 269 - 271.
De Luterische
Godsdienst
wordt verbo-
den.
Keuren van
Enkb. bl. 370.

zelve (1.) In den Herft en den volgenden Winter ont-
ftond 'er door fchaarsheid van het Koorn een grote dierte
in 't land. Het laft Rogge wierd in de maand November
voor 190 en 200 Goudguldens verkocht. Een Roggen-
brood van twaalf pond was gezet op veertien ftuivers acht
penningen, maar dewyl het dikwils qualyk te krygen was,
ging het verre boven de zetting, en wierd in 't heimelyk
voor vier en twintig ftuivers en noch hoger verkocht; en
noch was men blyde dat men 't konde bekomen: de Steden
verboden alle uitvoer niet alleen van granen, maar ook van
gebakken brood. Dit baarde grote verlegentheid voor de
Dorpelingen, die met veel lift, ja als steels wyze (alhoe-
wel voor hun geld) het brood uit de Steden haalden; het
geen de Ingezetenen in 't gemeen, en de fchamele gemeen-
te in 't byzonder niet weinig drukte. Dit alles wierd ver-
oorzaakt door het achter blyven van de Oosterfche Schepen,
't zy dat ze door weér en wind te rug gehouden, of door
den vyand genomen wierden; dies was 'er een algemene
blydfchap, wanneer de Vloot of een gedeelte van dezelve,
uit de Coftee behouden was aangekomen.

De Vorft was in dezen Winter zeer streng. Den tien-
den van Januarius bevond zich de Lek door Ysgang ge-
ftopt; waar door den Dyk één halve myl boven de Vaart
doorbrak, en een gedeelte van Zuidholland onder water
raakte. In Februarius hield de Vorft noch aan, alle Moe-
rassen en Rivieren, ook de Zuiderzee lagen met Ys be-
zet. De Spanjaarden poogden over het Ys een inval in
deze Landen te doen, maar wierden door den dooy genood-
zaakt, zonder iets van belang uit te voeren, weér af te trek-
ken (1.). Den dertigften van Maart hebben de Heren
Wethouderen van Enkhuizen de Godsdienstige vergaderin-
gen der Lutherschen binnen hunne Stad en Jurisdicte ver-
boden, op pene dat de genen die eenige Huizen, Hoven,
Erven, Werven, Schuren, Stallen, of andere plaatfen, tot
zodanige byeenkomsten en vergaderingen leenden, ver-
huurden of vergunden, vyftig ponden Vlaams zouden ver-
beuren. Den Prediker en Voorlezer of Voorzanger wierd
ieder

ieder een boete opgelegd van vier ponden Vlaams, en allen en een ieder die in zulke Vergaderingen zouden tegenwoordig bevonden worden, zouden twe gelyke ponden verbeuren. De gemelde Wethouderen verstonden te dier tyd, dat uit de afgezonderde byeenkomsten en vergaderingen, die onder dexel van Religie, buiten de publyke Kerken worden gehouden, grote ongemakken, zwarigheden, en onheilen ontstonden. Dan men wierd in vervolg van tyd omtrent dat stuk, ook binnen deze Stad, van gematigder gedachten. Ook hebben de Heren Burgemeesteren en Regeerders van Enkhuizen, na voorgaande toestemming en approbatie van de Vroedschap, goedgevonden en verstaan, dat de gezwore Netten-loder binnen hunne Stad, in 't visiteren, meten en loden van de Netten, die tot de Nering van de Grote Viisscherye en Haring-vaart worden gebruikt, zich zoude reguleren naar het Plakkaat by hun Ed. Groot Mog. den zeven en twintigsten Mei dezès jaars, op het gemelde onderwerp gemaakt en vast gestelt.

Men had in dezen zomer, die zeer heet en droog was, door geheel Holland, inzonderheid in dit Noorderkwartier, vele zware en vierige ziektes, als Pesten, rood Melisoen, en quaadaardige heete Koortsen, die een menigte van Menschen weg sleepten; voornamentlyk in de maanden Augustus, September en October. Dan in de maand October begon de Zuidewind krachtig op te blazen, die van zware plas- en stortregens wierd gevolgt, waar door de Lucht, de Aarde, en de Wateren zodanig ververst, dat de Pest sedert dien tyd verminderde. In dit jaar heeft men in Zuiderzee by den Neck tusschen Hoorn en Enkhuizen een zeldzamen Visch gevangen, hebbende zo het scheen als twe uitstekende opene boegstukken, en voorts van voren tot achteren ordentelyke ronde geslote dopkens, als lagen Geschuts, aan beide zyden.

De Kerkelyken begonnen zich te dezer tyd hier te Lande met veel drift te kanten tegens den woeker en de zogenaamde Lombarden of Tafelhouders. Men besloot niet alleen in verscheide Provinciale Synode by de Magistraten der Steden daar Lombarden waren uit te werken, dat dezelve mogten

1624.

Ordonnantie
voor den Net-
ten-loder te
Enkhuizen.
Keuren van
Enkh. bl. 232.

Pest en vierige
ziekten.
Velius Chron.
bl. 612. 613.
P. J. Twisk
van de Pest,
bl. 85. Comeest-
boekje, bl. 125.
Commelin Besf.
v. Amst. bl.
1180.
Een zeldzame
Visch ge-
vangen.
P. J. Twisk
Comeest-boekje,
bl. 126.

De Kerke-
lyken kanten
zich tegens de
Lombarden.

1624.

Een Vrage van den Tafelhouder te Enkhui-zen aan de Synode voor-geftelt.

Uit de Acta Synodi Art. 56.

geweert en afgefchatt worden, maar men wilde ook de Tafelhouders nog hunne Vrouwen, wanneer ze zich met de Bank bemoeiden, ook niet dezelve Dienaren tot het H. Avondmaal toelaten. *François de la Via* Tafelhouder binnen Enkhui-zen heeft aan de Noorthollandsche Synode, in de maand Augustus dezes jaars binnen de gemelde Stad gehou- den, by gefchifte voorgestelt en antwoord verzocht op deze Vrage: Of een Tafelhouder ontfangende één derde- part min voor interefft dan de gemeene Tafelhouders, na- mentlyk van zes guldens niet meer dan een halve ftuiver ter weeke, en zich op het aldernaauftte reguleerende naar de Ordonnantie of Lyste hem van de Chriffelyke Overigheid voorgestelt, en ook het overschot van de verkochte ver- ftaande Panden aan den eigenaar of zoo daar geen vereifcher naar quam, aan den armen (die altemet drie of vier, ja zom- wylen wel zeven of acht honderd guldens op eenen tyd daar van genoten) weder uitkeerende, en in de reffe zyns handels en wandels zich Chriffelyk met zyne Huisvrouw en Kinderen comporteerende, en niet anders zoekende, dan dezelve in de leere en vreeze des Heren op te trekken, of een zulken Tafelhouder wel zoude mogen op zyn verzoek en

* Herhaalde
aanhouding.
Word be-
antwoord.

iterativam instantiam * ten Avondmaal des Heeren toegelaten worden? Hier op heeft de Synode raadzaam gevonden dat deze Vrage, als een Gravamen door de Classis van Enkhui-zen aan de respectieve Classen zou overgezonden worden, op dat de zelve haar advyzen daar over op de aanftaande Synode mogten inbrengen, en is in de Synode van Noordt- holland gehouden binnen Edam den twaalfden van Au- gustus des volgenden jaars op deze Vrage geantwoort *Neen*. Dit stuk aangaande de Bank van Leninge en Lombarden is na dezen noch meer dan dertig jaren, door de Kerkelyken dezer Landen, in vele Classen en Provinciale Synoden, ook in vele openbare Gefchiften, met veel yver en drift verhan- delt. Het inzicht der Kerkelyken scheen te zyn, de kenniffe en het oordeel over die zaak tot hunne Rechtbank te trek- ken, om te oordelen, hoe verre een Christen geoorloft zy met zyn geld profyt te doen of niet. Dan de Overheden

Uit de Acta Syn. Artik. 35.

ver-

verftonden, dat het haar en niet den Predikantén toequam, daar ontrent den Onderdanen wetten voor te fchryven. (1.)

's Nachts tuffchen den achtften en negenden van Maart des jaars 1625. had men hier te Lande zulken hevigen storm en hogen vloed, dat het water op sommige plaatsén zo hoog, op sommige één half voet, ja op sommige één gehele voet hoger stond dan in den jare 1570. De schade hier door in Holland, Zeeland, Vrieland, Oostvrieland en elders veroorzaakt, was onbeschryfelyk (2.) Vele Dyken, onder anderen de Diemerdyk en Velzerdyk braken door, zo dat de Landen daar omtrent geheel onder liepen. In den Waterlandschen Dyk braken drie gaten één by Durkerdam; en twe tuffchen Uildam en Durkerdam, waar door gansch Waterland een zee geleck, en 't water liep tot-aan den Oudendyk en Avenhorn. De Wormer, die toen versch bedykt was, brak weder in. De Purmer, de Veenhopper- en vier Noorder-Koggen, en die van Drechterland waren in groot gevaar om van het zeewater overftroomt te worden. Die van Drechterland en de vier Noorder-Koggen beschoeiden de hoogte van Keren en Zwaagdyk boven langs met palen en planken, die ze met aarde aanvulden, en ftuitten dus met veel moeiten en arbeid den loop des waters (3.).

Prins Maurits van Oranje slierf, na een langdurige ziekte, in 's Gravenhage den drie en twintigsten van April, en wierd den zestienden van September daar aanvolgende, met grote Stacy, te Delft by zyn' Heer Vader begraven. Tot deze Lykftacy wierden van wegen de Stad Enkhuzen afgevaardigt, de Ed. Heren Cornelis Pieterszoon Lantman, Burgemeester, Pieter Walichszoon Prooft oud Burgemeester, en Jan Willemszoon Kodde Secretaris dezer Stede. Deze Heren gingen na het houden der gemelde Lykftacy, mede ten verzoeke van den Here Mr. Maartyn Semeins, mede Secretaris van Enkhuzen, naar zyn Excellentie Prins Fredrik Henrik, nu in plaatse van zynen Broeder Stadhouder van Holland en Zeeland enz. en hebben hem vertoont de Actens by zyn' Heer Vader en de Heren Staten aan de

1624.

(1.) Zie
Ker kel. Plak-
kaatb. II. Deel,
bl. 374.

1625.

Harde storm
en hoge Vloed.
Vestus Chron.
bl. 614.

(2.) Zie
G. Outhof Ver-
haal van de
Watervloeden,
bl. 341 - 343.
L. v. Zanen
Spiegel der
Gescb. bl.
51 - 54.

(3.) Chron.
van Medemb.
bl. 315.
Prins Mau-
rits sterft.

Korte De-
ductie aangaan-
de de Semeinen,
bl. 17. 25.

De dienften
en voorrechten
der Semeinen
worden van
Prins Fr. Hen-
rik bevestigt.

1625.
* bl. 12 - 16.

Semeinen en hunne Nakomelingen gegeven (waar van wy boven * hebben gesproken) verhalende ook de grote diensten, die de gezegde Semeinen aan zynen Broeder Prins Maurits tegens den Grave van Leicester hadden gedaan. Waar op de Prins hen ten antwoord gaf: dat hy begeerde, dat deze giften onstaande uit zulke grote diensten altoos effect zoude hebben, en dat de Nakomelingen van die Semeinen alle Eere daaromme behoorde te geschieden, die iemand onder haar billykst zoude mogen begeren, en dat hy nooit in gebreken zoude blyven, de goede hand daar aan te houden. Dit alles hebben de voornoemde Heren Burgemeesteren en Secretaris van Enkhuizen, den acht en twintigsten van December dezes jaars 1625, verklaart voor den Notaris Olbrant Smetius, in tegenwoordigheid van geloofwaardige getuigen (1.).

(1.) Zie
Korte Deductie
als boven bl. 25.
De Duinker-
kers maken de
zee onveilig.

De Oorlogschepen van dezen Staat te dezer tyd tot Convoyen en andere diensten geschikt zynde, gaf dit den Duinkerfche Rovers gelegenheid om gerust uit te lopen, en de Noordzee buiten de Wielingen en Texel door hunne Rovers zeer onveilig te maken. Dies was men, om hen te beteugelen, genoodzaakt in aller haast andere Oorlogschepen uit te rusten en in Zee te zenden, waar door verscheide van die Roofscheepen vernielt of genomen, en het Volk dat men 'er op vond, volgens de ordre die onze Bevelhebbers was gegeven, buiten boort geworpen wierden. In 't midden van de maand Mei nam Kapitein Kodde van Enkhuizen een Hekboot daar op negentien Duinkerkers waren. Veertien van dezelve wierden zes dagen daar na omtrent de Wielingen in zee gesmeten; doch aan vyf jongens schonk men 't leven, en vermaande ze zich van dergelyke roveryen in toekomstige te onthouden. Men had te dezer tyd een ongestadig saisoen. In het begin van Junius was het zo fel koud verzeld van veel hagel, dat de Zomer als in den Winter verandert scheen. Den twintigsten dier maand liepen 'er uit Texel duizend Buisen in zee, waar van de meeste te Enkhuizen t' huis hoorden. De Buisfluiden zich maar van twe Oorlogschepen begeleid ziende, waren zeer misnoegt op de genen, die last hadden om 'er hen meer te bezorgen; dan

Eenige Roofscheepen worden genomen en het volk in zee geworpen.

Zie N. 6.
Wassenaar Hist.
Verhaal IX.
Deel. bl. 66.

Koude

Zomer.

Wassen, als
boven bl. 87.

Duizeud
Haring-buisen
lopen uit

Texel in zee.

Wassenaar
Hist. Verh. IX.
bl. 87.

dan toen zy in zee waren, wierden 'er hen noch anderen nagezonden: want dewyl de Haringvischery een der voor- deligste neringen van ons Land was, zo heeft men ook ge- tracht die te beveiligen. De Klagers wilden 'er wel twaalf Oorlogschepen toe gehad hebben, om dat 'er zo veel Duin- kerkers in zee waren, en zy achtten dat één van hunne Be- geleiders niet in staat was om tegen zyn party te slaan: doch daar in wierd by tyds voorzien. Midlerwyle waren de Duinkerfche Rovers zo stout, dat ze niet alleen met grote Schepen de zee door kruiften en zich op onze Kusten onthielden, maar quamen ook met Hekbootjes en andere klene vaartuigen binnen onze zeegaten, ook in Zuiderzee, zelf voor de Stad Enkhuizen, Amsterdam enz. daar zy dik- wils goede buit bequamen. En nadien de Haringvangst te dezer tyd vry goed was, en eenige Schuitjes of Evers zich uit de Vloot naar het Vaderland begaven om een goe- de markt te bezeilen, wierden zy somwylen voor het Land door de Duinkerkers nagezet: een Ever, die vyf last Haring in had, wierd van een Hekboot zo lang vervolgt en be- feinoten dat de Duinkerker hem noodzaakte door de barning te lopen en de wal te kiezen, om niet in zyne handen te vallen: dan de Schipper van den Ever ziende drie Engel- fchen komende van Hamburg, stak hy naar hen toe, en wierd door dezelve verlost en in Texel binnen gesleept, van waar hy te Enkhuizen komende zynen Haring verkocht voor twe honderd en dertig guldens 't last; hebbende dus deze reis, binnen den tyd van twaalf dagen, wel met goed voor- deel, maar ook met groot gevaar volbragt. Doch om de gemelde Vyandelyke Hekbootjes van de zeegaten te verdry- ven, namen twe Zee-kapiteinen binnen Enkhuizen volk aan: d' een Pieter Lut genaamt was een stout Zeeman, van wien men vertrouwde, dat hy, gelyk de oude Enkhuizers, in dapperheid zynen vyand niet zou toegeven. Ondertuf- fchen waren 'er twe Bootjes van Enkhuizen afgevaren, die dicht voor de zeegaten kruiften om de inkomende Schepen te beschutten, welken hunnen plicht zo wel waarnamen, dat zy deswegen grote eere inleidden. De Algemene Sta-

1625.

De Duin-
kerkers ko-
men zelf bin-
nen onze zee-
gaten.

Zie *Waffen.*
als boven, bl.
130.

Een Ever
met Haring uit
de Vloot kom-
mende word
door een Hek-
boot verlost.
Waffen. bl.

131.

Doch hy
ontsnapt en
komt te Enk-
huizen.

Men neemt
te Enkhuizen
volk aan, om
de Duinker-
kers te ver-
driyen.

Waffen.
als boven.

Twe Enk-
huizer Bootjes
beveiligen de
Zeegaten.

Waffen. bl.
142.

ten

1625.

Premie op
het veroveren
van Duinker-
kers.

Zie Groot
Plakkaat. I.
Deel, bl. 876.
976. 978.

Zware
Storm.

N. & Wassen.
X. Deel, bl.
36. 37.

ten stelden den twe en twintigsten van Julius ook orde op het wapenen en bemannen van Schepen, en beloofden ook een Præmie aan allen, die eenige Duinkerkers konden veroveren; ook beloofden zy den achtsten van Augustus Præmien voor de genen die eenige Chaloupen van den Vyand, op de binnen stromen of rivieren, zouden bemagtigen.

Den drie en twintigsten van October ontstond 'er een zware storm, zynde de wind eerst Noordwest, daar na Noorden, tot dat hy eindelyk Noordoost liep. In Texel en Zuiderzee wierden vele Schepen op de zanden en tegens de dyken gezet. De Vloot die voor het Scheurtje lag, om het uitlopen der Duinkerkers te beletten, werd door dezen storm zodanig getroffen, dat vier van hare Schepen tegens de wal bleven, en de overige zeer beschadigt de Vlaamsche Kust moesten verlaten. Dit gaf de Vyandelyke Schepen gelegenheid om in zee te lopen; doch vyftien van dezelve wierden door negen Staatsche Oorlogschepen nagezet.

De Duin-
kerkers lopen
in zee.

Eenige Bui-
sen hier van
gevaarschuwt
vlugten naar 't
Vaderland.
Wassenaar
als boven, bl.
37. 38.

Men zond een Jacht naar de Buisen, om hen te waarschouwen op hunne hoede te zyn: Eenigen van dezelve sneden hier op terstond hun Want af en lieten 't staan; anderen haalden 't in en zetten hunnen cours naar 't Vaderland; sommigen bleven echter in den nood, en vielen in de handen der Vyanden, die het Volk daar van op de Spaansche Schepen verdeelden om die te versterken. Drie Oorlogschepen van het Noorderquartier die de Buisen begeleid hadden, liepen met haar Buisen, die ze bewaren moesten, naar Texel en bragten ze binnen. Twee van de gemelde Oorlogschepen staken terstond weêr in zee, om den Vyand tegenstand te bieden; maar één van de drie begeleidde de Buisen tot voor Enkhuisen, en toen hy voor de Stad quam deed de Bevelhebber het Kanon lossen, de Trompet blazen, en alle tekenen van een goede reize vertonen: dan die van de Admiraliteit binnen die Stad verstonden 't anders, en bevalen hem met bygevoegde bedreigingen, terstond weêr naar Texel en in zee te lopen, om op den Vyand los te gaan.

De overige
worden van de
Duinkerkers
overvallen.

De overige Buisen, die op de Nering waren blyven leggen, wierden onderwylen van de Duinkerkers overvallen en

1625.

en deerlyk mishandelt. Een Enkhuizer Jagt, dat voor aan de Buifen lag om de wacht te houden, wierd van de Duinkerkers, die alle Oranje Vlaggen op hadden, bedrogen en genomen. Zo haast als zy het verovert hadden, lieten zy daar van ook de oude Vlagge afwaayen, en liepen daar mede onder de Buifen, die, alzo het wel bekend was, voor geen onraad beducht waren: maar nader in de voorste Vloot komende, tastte het de Buifen aan, de overige Duinkerkers volgden, bezettende een groot deel van de eerste Buifen, waar van zy de Stierluiden afnamen en het Volk vry gaven, doch de Buifen wierden van hen in de grond gehouwen; waar van 'er eenige vol water zynde aan de Hollandsche Zee-kust quamen aandryven. Die van Egmond kregen tyding, dat 'er een Buis die doorboort was, met het Bootsvolk dat 'er op zat, in zee dreef, dies begaven zy zich derwaarts om dezelve te verlossen: doch eer zy 'er by konden komen, quam 'er een vlugt van vyftig Buifen, verzeld met een Oorlogschip, hen te gemoed, welke verklaarden dat de Duinkerkers hen volgden; dies waren zy genootzaakt te rugge te keeren, en de elendigen die op de Buis zaten, wierden 'er door het opkomende onweder in het gezigt van de anderen afgespoelt en verdronken. De overige Buifen, die in 't midden van de Vloot lagen, ge-
 waarfchouwt zynde, liepen meest in Engeland en Schotland binnen, van waar ze, toen de Vyanden waren weggeweken, naar Holland keerden: dus raakte de gansche Haringvloot in korten tyd uit zee. De Stad Enkhuizen leed daar by een beklaglyke schade, en verloor alleen wel honderd Buifen, andere naar gerade, en wel honderd en vyftig Schippers of Stierluiden wierden gevangen naar Vlaanderen gevoert, die men daar na voor grote somme gelds moest lossen. De Duinkerkers zetten het Hollandsch Bootsvolk in Schotland hier en daar aan Land, daar het van alles berooft zynde naar gelegentheid moest omzien, om weér in 't Vaderland te geraken. Dus wierd men daaglyks van de Duinkerkers geplaagt, die alles roofden en wegnamen dat hen voorquam, tot groot nadeel en belemmering van den

Velen worden door hen vernielt.

Sommigen vlugten naar Engeland en Schotland.

Enkhuizen lyd daar by grote schade.

1625.

Ieder Kamer ter Admiraliteit verkielt haar eigen Bevelhebbers.

Wassenaar Hist. Verb. X. Deel, bl. 111.

De grote Visschery rust zelf Oorlogschepen uit ter beveiling harer neringe.

Eenige Schepen van Hoorn en Enkhuizen gaan om Zout te halen.

Wasser, als boven, bl. 105.

Koophandel en de Zeevaart. Velen waren misnoegt op de Bevelhebbers der Hollandsche Zee-magt, en achtten dat sommigen hunne plicht niet wel waar namen. Om hier tegen zo veel mogelyk was te voorzien, besloot men, dat ieder Kamer ter Admiraliteit voortaan haar eigene Bevelhebbers zoude verkiezen, en met de beste ordre in Zee doen gaan, om den Vyand te krenken. Dus kozen die van de Maze, van Zeeland, en Amsterdam, ook die van Hoorn en Enkhuizen ieder hun eigen Admiraal, dien zy het best vertrouwden: en men hoopte dat dit zou te weeg brengen, dat elk om 't yverigst zynen vyand dapper zou aangrypen, om dus eere voor hem en zyne Kamer of Quartier in te leggen: te meer om dat zich niemant nu zoude kunnen ontschuldigen, dat het hem door den eenen of den anderen Kommandeur belet was. De Directeuren der grote Visscherye of Haringvangst, achtende dat men het behoud van hunne nering te weinig behertigde, besloten kort na het verwoesten en verstrooyen van hunne Haring-vloot zelfs naar hun vermogen daar in te voorzien, en uit hunne eige beurfen jaarlyks uit te rusten zeven grote wel gemonteerde Oorlogschepen, en die alle te brengen onder hunnen eigen Buis-commandeur; waar van die van Enkhuizen vier, en de Reders van de Maze drie zouden bekostigen en betalen: om alsoo onder de bescherming van dezelve, in meerdere veiligheid, 's Lands hoofdnering te mogen dryven.

Die van Hoorn en Enkhuizen ziende hunne Ketens zonder Zout en cenige hunner Schepen ledig leggen, besloten elf van dezelve naar *Iste de Majo* te zenden, om van daar Zout te halen. En alhoewel zulks door het Octrooi van de Westindische Maatschappy was verboden; zo was het zelve echter in het Noorderquartier noch niet gepubliceert. De gemelde Schepen dan deden hunne reis gelukkig derwaarts en bequamen alle hun Zout: doch in het wede keren bleven 'er van dezelve twe Hoornsche Schepen, één voor de Maas, en één voor Texel; dan het volk wierd van beide geborgen: de overige, die behoude reize deden, bragten hunne Reders goede winst toe.

Al-

Alhoewel de Pest in dit jaar in Westvriësland en het Noorderkwartier meest ophield, en de andere ziekten ook wat gemindert waren, nochtans gingen dezelve noch in zwang, en was de sterfte zo hier als elders noch ongemeen (1.). Men bespeurde te dezer tyd binnen Enkhuzen noch eene grote bygelovigheid omtrent de Graven der overledenen. Vele ingezetenen, en inzonderheid Vrouwpersonen, eenige van hare nabestaanden verloren hebbende, begaven zich zekeren tyd lang na het overlyden van dezelve op en omtrent de Graven der gestorvenen: zo ten tyde van de begraaffnissen, by dewelke zulke Vrouwpersonen, niettegenstaande voorgaande verbod, zich noch dikwils lieten vinden, als daar na, zich inbeeldende als of hare gebeden, also op of omtrent de Graven gedaan, de Zielen van de overledenen te bate quamen, tot welke einde zy gemeenlyk met het aangezichte in 't westen gingen zitten, al waar 't dat zy ook onder de predikatie de rugge zouden keren naar den predikstoel. De Heren Wethouderen merkten dit aan als overblyffelen van de oude, zo wel Heidensch als Pauselyke overgelovigheden, die in steden en plaatsfen, alwaar de oprechte Christelyke Gereformeerde Religie geleert en geoeffent word, niet langer behoorden verdragen te worden; waarom zy den achtsten van October dezes jaars ordonneerden en vast-stelden, dat van nu voortaan niemant het zy Man of Vrouw, Ingezetenen of Vreemdeling, zoude vermogen op of omtrent de Graven van hunne afgestorvene vrienden langer te zitten ten tyde der begraaffnisse, en ook op andere dagen na dezelve, ten ware zulks geschiedde om de predikatiën van Gods woord te horen, in welken gevalle ook de genen die also op of omtrent de Graven quamen zitten, zouden gehouden zyn, zedig en ordentelyk neêr te zitten, gekeert met het aangezichte naar den Predikstoel, zonder andersints omgewend te zitten, of plat op het aangezichte te leggen, alles tot afweringe van alle ergernissen en schandalen, op pene dat een iegelyk, die contrarie dezes dede, zoude verbeuren een boete van drie gulden, ten behoeve van den Schout.

1625.

De ziekten en sterfte houden noch aan.

(1.) Velius Chron. bl. 614.

Commelin Bes. v. Amst. bl.

1180.

Bygelovigheid omtrent de Graven van der overledenen.

Keuren van Enkh. bl. 278.

Welke verboden word.

1626.
Keuren
tegens het
inbrengen van
Brood.

Keuren van
Enkh. bl. 392.

Ordonnantie
voor de Veer-
luiden op
Hoorn.

(1.) Keuren
van Enkh.
bl. 329.

Toerusting
ter Zee.

Aitzema I.
D. bl. 528.

Zie Aitzema
I. Deel, bl. 581.

Aitzema I.
D. bl. 600.

Dezelve Heren Wethouders hebben den tweden van Februarius des volgende jaars een Keure en-Ordonnantie be-
raamt en vastgesteld tegens het inbrengen van Brood. Vier
en vyftig Wachters wierden 'er aan de Poorten en Bomen
der Stad gestelt, om de Schepen, Schuiten, Wagens, Kar-
ren en Personen, daar vermoeden op viel, by het inkomen
van dezelve te onderzoeken; en die bevonden wierden Brood
van buiten in te brengen zouden verbeuren het ingebragte
Brood en vyf en twintig guldens daar en boven, waar van
de Wachters zouden genieten twe derde parten, en de Offi-
cier één derde part; doch het Brood zou zyn voor den Ar-
men. Dezelve Wachters zouden ook op 't inkomen van de
Bieren passen. Wy melden dit om aan te wyzen, dat de Stad
Enkhuizen toen zeer Volkryk, en de consumtie binnen de-
zelve vry groot moet geweest zyn. Ook werd by de gemelde
Heren in dit najaar een Ordonnantie vastgesteld voor de
Schuite-voeders en Veerluiden, van Enkhuizen naar en
van Hoorn varende (1.).

Om te beletten dat de Duinkerkers de vaart niet stoor-
den, besloten de Staten dertig Oorlogschepen en vyf Jagten
uit te rusten; waar toe dit Noorderkwartier zes Oorlog-
schepen en één Jagt moest leveren. Men stelde ook Premien
op het veroveren of vernielen van ieder der Vyandelyke Oor-
logschepen. Ook besloot men tegen de Duinkersche Ro-
vers te gebruiken het Recht van *Voetspoelinge*, gelyk men 't
noemde; dat is, al die men in handen kreeg over boort te
werpen en te verdrinken: dan deze wrede manier van oor-
logen strekte tot ons nadeel, en baarde meer belemmering
in de zeevaart en vreeze onder het Scheepsvolk; nademaal
de Duinkersche Kapers, in weêrwraak van 't geen hen ge-
daan wierd, alle onze Koopvaarders en Visschers, die zy
bequamen, overboord wierpen. Dit veroorzaakte grote
ontsteltenis onder de weêrloze Zeeluiden, die niet durfden
op hunne nering in zee gaan; gelyk de Raden van State
zelf in hunne petitien voor het volgende jaar verklaarde:
„ Dat de arme luiden hen voortaan ontzagen zich in zee op
„ hunne gewoonlyke nering te begeven, makende (na-
„ mentlyk

1266.

mentlyk de *Voetspoeling* die de Duinkerkers gebruikten) een groot gekryt en alteratie onder dit arme Volk, zo zuurlyk ter zee hunnen kost winnende, enz." Doch naderhand is op de klagte der Matrozen de *Voetspoeling* by oogluiking met 'er tyd te niet geraakt (1.). Eenige Ingezetenen van Schotland beklaagden zich, dat de Haringvisschers dezer Landen, of die tot hun Convoy waren geschikt, hen door geweld en dreigementen of andersins in het oeffenen hunner Visscherye verhinderde. Dergelyke klagten waren voorheen meermalen geschied; doch alhoewel de Staten na zorgvuldig onderzoek, in alle steden en plaatsen die zich met de Haringvangst geneerden, en gevolglyk ook te Enkhuizen, zulks niet hadden ondervonden, zo hebben nochtans hunne Hoog Mog., om met de Onderzaten van zyne Groot Brittanische Majesteit, alle oprechte vriendschap en nabuurschap te onderhouden, daar tegens ten vollen trachten te voorzien en zulks den tienden van Mei strengelyk en op lyf- straffe verboden.

(1.) Zie *Aetzema I. D. bl. 775.*

Die van Schotland klagen over onze Haringvisschers.

Zie *boven bl. 26.*

Waar tegen de Staten voorzien. *Aetzema I. D. bl. 580.*

Midlerwyle maakten de Duinkerkers, met vyf Schepen in Zee zynde, de Noordzee zeer onveilig, en kaapten de Schepen van alle Natien. Onder anderen namen zy een Schip te Zardam in Holland gemaakt, doch ten koste van een Dantziker Koopman, om Granen naar Spanje te brengen. Op het zelve stelden ze eenige Spaansche Soldaten om het te beschermen; en, om het door zee te brengen, eenige Hollandsche Matrozen, die ze in de Baay van Alle de Heiligen gevangen hadden genomen. Deze Matrozen overleiden met malkanderen, hoe ze zich best van die Spanjaarden zouden kunnen ontslaan; maar zy konden hun voornemen niet volbrengen, dan twe maanden daar na. Een van hen, geboortig van Stade, ondernam op zekeren nacht als de Spanjaards niet wel op hunne hoede waren, hen omtebrengen. Eerst doodde hy den Spaanschen schildwacht, die boven op het dek was, vervolgens den Kapitein, en daar na met eenen van zyne Makkers noch vier anderen. Toen ze bemerkten dat zy de sterkste waren, nodigden zy eenigen vreemdelingen, die op het Schip waren, om met hen

De Duinkerkers nemen een Schip, dat weét hernoemen word. *Ná Wasse naar XI. Deel, bl. 85. 's Levens van Fred. Hendrik, bl. 11.*

1626.

hen tegen de overigen aan te spannen. De vreemdelingen stonden dit toe, en zy verkoren gezamentlyk den Matroos van Stade tot hunnen Kapitein.. Vyftien Spanjaards, die zich onder in het hol van 't Schip verborgen hadden, schonk men het leven. Het Schip quam behouden in Texel en van daar op de Venne, van waar de Spaansche gevangenen binnen Enkhuizen wierden gebragt. Den zes en twintigsten van Junius ging de Kapitein, in Spaansch gewaad gekleed, naar den Haag, om 't gebeurde den Prins van Oranje te verhalen, en het Schip, 't welk hy te Amsterdam gebragt had, voor hem en voor zyne Makkers te verzoeken. Dit verwierf hy, dewyl 'er een Plakkaat lag, waar by beloofd wierd de Schepen aan hen te laten, die ze hadden hernomen. Men liet hem ook den tytel van Kapitein behouden, om anderen tot diergelyke onderneminge aan te moedigen.

W. Schram
gaat met de
Oostindische
vloot in zee.

Zie 't Leven
der Doorl.
Zeehelden bl.
160. 162.

Word van
den Rover
Compaan
aangestaft.

Zie 't Leven
der Zeehelden
als boven, en
de Zeeoveryen
van Compaan,
bl. 19. 34.

De dappere *Wybrand Schram* van Enkhuizen, was in de maand Mei, als Admiraal eener Oostindische vloot van negen Schepen, in zee gelopen. Ontrent twe maanden na zyn vertrek, moest hy met het Schip *Hollandia*, daar hy op was, en het Jagt *Grotebroek*, zynde door eenige ongemak op zee van de andere Schepen gescheiden, zich naar Sierra Liona begeven. Den vyden van Julius quamen zy voor de gemelde haven. Doch als ze hier meenden in te lopen, wierden ze van den vermaarden Rover *Klaas Compaan*, en zyne vier grote roofschepen, ontdekt en nagezet. Compaan by hen komende besloot het Schip *Hollandia* aantastan, gelyk hy na eenige redewisseling met Schram ook dede: dan dees', op zyn Schip alles in eene goede orde gebragt hebbende, ontving den Rover zo dapper met zyn geschut en voorts met musquetten, dat al het volk van Compaan van boven naar onderen moest, om lyfberging te zoeken. De Rover zelf die met zyn Slagzwaard achter op stond te braveren, vertoefde daar niet lang, maar viel met het lossen der musquetten plat op zynen buik, en kroop op handen en op voeten naar om laag, hebbende ook eene wonde in den arm gekregen. Compaan met zyne Roofschepen dus meermalen gegroet en braaf gehavent zynde, vond

1626.

vond zich eindelyk gedwongen te wyken, de haven te rui-
men, en zich in alles te schikken naar de wille van den
Admiraal Schram: die, na dat hy negen dagen in de haven
van Siera Lionis gelegen, zyn Schip herstelt, ververfing
voor het volk ingenomen, en verscheide brieven met Com-
paan gewisselt had, den negentienden van Julius, benevens
het Jagt Grotebroek, van daar vertrok, zonder dat de
Rover, die ook met zyne Schepen in zee liep, lust had
om hem op nieuw aantetaften.

Midlerwyle wierd de Vlaamsche Kust bezet met twe en
twintig Oorlogschepen, waar over de Admiraal *Dorp* en
de Viceadmiraal *Quast* van Enkhuizen het bevel voerden,
om dus de vyandelyke Kapers her uitloopen te beletten:
daarenboven geleiden *Quast* de Fransvaarders, en bragt
somytys een honderd Schepen of anderhalf binnen (1.).
Ook bleven de Haringbuifen, met een goet getal Convoyers
bezet, vry op hare nering leggen, en kregen een goede
vangst; doch alhoewel ze wel geladen binnen quamen, zo
had men daar van nochtans weinig voordeel, om dat de
Haring al te laag in prys was, en 't last niet meer dan tach-
tig guldens mogt gelden, waar door het getal der Buifen
merkelyk verminderde, tot groot nadeel van de Stad Enk-
huizen: want al was 't schoon dat ze alle vaten vol vingen,
zo konden ze evenwel niet behouden blyven, nadien de
onkosten groter waren dan de winst. Eenigen merkten aan,
dat de vertiering van den Haring zo groot niet was dan in
voorgaande tyden: want daar dezelve voorheen door gansch
Duitsland verspreid wierd, en de Elve alleen somtyds in
één jaar wel twaalf duizend lasten trok; zo was de attrak-
en verzending van die waare te dezer tyd veel minder dan
te voren; 't geen men toeschreef aan het sluiten der Li-
centen.

Eenige Vlaamsche Kooplieden kochten te dezer tyd een
Fluit, die ze met vele pakken Lynwaat, Bayen, Sayen,
ook met Yzer, Wasch en andere Koopmanschappen, famen
omtrent twe tonnen gouds waardig, bevrachtten, om die
naar Spanje te zenden. Dan het volk dat op dit Schip

Onze Oor-
logschepen
bezetten de
Vlaamsche
Kust.

(1.) N. 4
Wassenaar XI.
Deel, bl. 128.
XII. Deel,
bl. 48.

De vangst
der Buifen is
groot, maar
de prys der Ha-
ring te laag.
Wassenaar
als boven, bl.
137.

1627.
H. Quast
brengt een
Vlaamsch
Schip in Zee-
land binnen.
Wassenaar
XXI. Deel,
bl. 107.

1627.

gestelt was om 't derwaarts te brengen, besloten te samen met Schip en vracht door te gaan, en in plaats naar Spanje naar Vlissinge te zeilen: dies zetten zy ten eersten koers naar de Hollandsche Oorlogschepen, en begaven zich onder de bescherming van de Bevelhebber Hillebrand Quast van Enkhuizen, die hen behoudens Schip en goed in Zeeland bragt; daar hen die buit, volgens Plakkaat der Algemene Staten, wierd toegelegd. Men bragt in dit jaar van wegen de Admiraliteit dezer Landen in zee vyf en dertig Oorlogschepen, vyf Fregatten en vyf Jagten; waar toe het Noorderquartier zeven Oorlogschepen, één Fregat en één Jagt leverde; en men verdeelde deze Zeemagt in vier Esquaders: van welke één voor Duinkerken op de wacht zou leggen om de Kapers het uitlopen te beletten; één in de Hoofden, en één zich op het Schager Rif onthouden zouden, om alle Rovers, die naar de Spaansche zee, of naar het Noorden wilde zeilen, te verhinderen: terwyl een ander Esquader in de nauwe Noordzee zoude kruiffen. Dus meende men den Vyand te beletten onze Zeevaart te stremmen. Evenwel zag men zich in zyne verwachtinge bedrogen, en de Duinkerkers wederom voor onze Zeegeaten zwerven, geen minder buit dan voorheen maken, ja weér vele Buisen en twe Buisconvoyers wegnemen. De dappere *Pieter Pietersz. Heyn*, geboortig van Delfshaven was ook van wegen de Westindische Maatschappy met dertien Schepen uitgelopen, waar van acht zeer kloeke en vyf ligte Schepen waren, die men Jagten noemt. De Kamer van het Noorderquartier bragt daar toe het Schip genaamt *d' Oranjeboom van Enkhuizen*, groot drie honderd Lasten, voorzien met vier metale halve Kartouwen, negen en twintig ysere stukken, en honderd twe en vyftig Mannen, waar over *Gerrit Janszoon Eysens* het bevel voerde. Grote voordelen behaalde Piet Hein op dezen togt op de Spanjaarden. Hy veroverde en vernielde den derden van Mei in de Baay van alle de Heiligen, twe en twintig Portugeeffche Schepen; daar na * nam hy in dezelve Baay noch vier Schepen met suiker geladen, en zeilde vervolgens naar Holland, alwaar hy met al zyn' buit den vyf en twintigsten

Toerusting
ter zee.

Aitzema I.
Deel, bl. 651.

Wassenaar
Hist. Verbaal,
op dit jaar.

Togt van
Piet Hein en
zyne voorde-
len op de
Spanjaarden.

Zie *J. van*
den Zande bl.
340 - 344. de
Laat Jaarb.
van Westind.
VI. boek; 't Le-
ven van Fred.
Henrik over dit
jaar Aitzema I.
Deel, bl. 554.

* Den 10 en
11 July.

tigften van October aanquam. Zyn goed beleid maakte dat hy naderhand tot eene veel gewigtiger onderneming wierd gebruikt, die mede zeer wel gelukte. Vyf andere Jagten van dezelve Maatschappye bragten ook in Holland grote buit, die wel op twaalf tonnen gouds gefchat wierd.

In het volgende Jaar wierden 'er weêr verfcheide verklaringen nopende de meergemelde Privilegien en voorrechten van de Nakomelingen der Semeinen gedaan. De Heren Jan Franzoon Homan, Jan Simonszoon Blaauwhulk, en Jan Willemszoon Codde van der Burg hebben den vierden van Mei, ten verzoeke van den Heer Secretaris Semeins, voor den Notaris O. A. Smetius en Getuigen onder anderen verklaart en betuigt, dat zy gezamentlyk den Here Prins Maurits hadden horen zeggen en verklaren: *Dat de Semeinen dat recht hadden, en eeuwiglyk blyven zoude, dat zy in alle Provincien, Collegien en Steden mogen innemen en bezitten zulke Ampten en Conditien als zy zullen willen uitkiezen, en dat zalks niet alleen was te rekenen als een gifte, maar een onverbrekelyk Contract met de Heren Staten en zyn Heer Vader aangegaan.* Meer dergelyke verklaringen aangaande de grote dienften en Voorrechten der Semeinen zyn naderhand noch door verfcheide anderen gedaan (1.). De Heren Burgemeester Pieter Wallychszoon Prooft, en Maarten Pieterszoon Prooft, betuigen * voor den Notaris M. Taamszoon en getuigen, met presentatie van Eede, dat zy gezien en gelezen hadden de Originele Actens by Prins Wilhelm op den 16 October 1577. en van wegen de Staten den 13 van Augustus 1578. by J. Houflin gerekent; mitsgaders twe Actens van verklaringe by Burgemeesteren van Enkhuizen ondertekent en met het groot zegel van deze Stad gezegelt den 12 January 1613. alle tot eere en voordeel van de Semeinen; als ook een zekker Request by den Pensionaris Bertius, die in huwelyk had Freckje Meinderts Semeins, aan de Heren Staten geprefenteert, met de originele Apostille van dezen inhoud: *Dat de Staten van Holland verftonden, dat het Recht en Privilegie aan de Semeinen by de voorschreffe Acte gegeven, was een Ordonnantie en Resolutie Staats-wyze genomen, ende dat zy dienvolgens*

1627.

1628.

Verklaringen
ten behoeven
van den
Semeinen.

Zie Korte
Deductie wegens
de Semeinen
gedrukt 1675.
bl. 25. 26.

(1.) Zie
Korte Deductie
br. 26 - 28.

* Den 16.
Janry 1632.
Zie boven bl.

12. 13.

Zie boven bl.
8. 9. en Korte
Deductie bl.

24. 25.

1628.

gende gezworen hadden, den zelven te onderhouden ende te defenderen.

De Spaanfche
Zilvervloot
wordt veroverd.

Zie *J. van
den Zande* bl.

351-356.

*Commelin Fred.
Henrik* bl.

34-45. *Atizema* I. Deel,
bl. 720-725.

H. G. Quast
wordt Vicead-
miraal.

Grote voordelen behaalde de Westindifche Maatschappij op de Spanjaarden: onder anderen veroverde de dappere Piet Hein den negenden en tienden September dezes jaars de Spaanfche Zilvervloot, op de kust van Florida, waar van de buit over de veertien Millioenen wierd waardig gefchat. Daarenboven behaalde de Maatschappij noch andere grote voordelen, en had ook goed geluk in den koophandel: waar op zy eene uitdeling deed van vyftig ten honderd. De kloekmoedige *Hillebrant Gebrantszoon Quast* wierd in dit jaar Viceadmiraal van Noordholland en benevens hem heeft men noch twee Viceadmiralen gefteft, die nochtans alle moesten ftaan onder Jonker *Philips van Dorp*, Luitenant Admiraal van Zeeland. Dit gefchiedde om onze Zeevaart

(I.) *Atizema*
I. Deel, bl. 798.

Overwin-
ning op de
Duinkerkers.

Zie *De la
Nouvelle Hift.*

van Holl. I.
Deel, bl. 214.

*J. van den
Zande* bl. 250.

Een Enkhui-
zer Oorlog-
fchip brengt

een Engelfche
Kaper binnen.

Atizema I.
Deel, bl. 798.

De Duin-
kerkers nemen

veel Koop-
vaarders en

Haringbuisen.

beter te beveiligen (I.). Acht Hollandfche Oorlogfchepen ontmoetten te dezer tyd zes Duinkerkers, waar van ze 'er één namen, en de overige vyf zodanig havenden, dat ze veel moeiten hadden om te ontfnappen. Deze overwinning opende den weg aan vyf t' huis komende Ooffindifche Schepen, die anders groot gevaar zouden hebben gelopen; van in handen dezer Duinkerkers te vallen. Omtrent dezen tyd heeft een Enkhuijer Oorlogfchip, uitgeruft tot Convoy van de grote Viffchery of Haringvangft, opgebracht een Engelfche Vrybouter met brieven van Reprefalien op de Onderzaten des Konings van Spanje, welke Vrybouter zich niet ontzien had een Hollandfch Fluit-fchip, komende van Bergen in Noorwegen, af te lopen. Dit Fluit-fchip, dat wel veertien dagen in het geweld der gemelde Vrybouter was geweest, wierd door het voornoemde Oorlogfchip ook weer vry gemaakt en binnen gebracht. Midlerwyl gingen de Duinkerkers voort onze Scheepvaart en Haringvangft door hunne gefladige roveryen grote fchade toe te brengen nemende vele Straats-en andere Koopvaarders, en tweemaal vier en dertig Buisen. De Stad Enkhuijen leed hier, door, wegens het groot aandeel dat ze had in de Haringviffcherye, geen gering verlies, en zag dus van tyd tot tyd hare hoofd-
nering

nering niet weinig verminderen. Eenige schreven alle deze rampen toe aan de wanorde en het slechte beleid omtrent onze Zeemagt.

De beroemde Piet Hein, die in de maand April des jaars 1629, van wegen zyn beleid en dapperheid met het Ampt van Luitenant Admiraal was vereert, trachtte zich ook in die Bediening wel te quytten en de vloot der Duinkerfche Kapers, die de Zeevaart geweldig belemmerde, optezoecken. Hy vertrok dan met alle de Oorlogfchepen, die gereed waren in 't laaste van April, en vertoonde zich voor Duinkerken, alwaar hy terftond twe Koopvaardysfchepen, die op de reede lagen, liet wegnemen. Maar dewyl de vloot der Kapers daar niet was, zo oordeelde hy die te moeten gaan zoeken, latende voor Duinkerken zyn Viceadmiraal Hillebrant Quast van Enkhuizen met twaalf Schepen, om te beletten dat 'er niets uit noch in die haven quam. Hy kon den Vyand, dien hy zocht, niet voor den zeventienden van Junius tegen den avond vinden. De Duinkerkers hadden maar drie Schepen, en poogden het gedurende den nacht t'ontkomen, maar hy haalde hen 's morgens vroeg in, en begaf zich terftont met hen in gevecht: dan de derde kogel, dien de Vyand op hem schoot, trof hem in den fchouder, zo dat hy op het dek dood nederviel. De Hollanders verbittert door dit verlies, taften den Admiraal en Schout by nacht van Duinkerken zo vinnig aan, dat ze die veroverden, en alles doodfloegen wat ze op twe Schepen vonden. De Viceadmiraal poogde het te ontfnappen, maar door den Hollandschen Kapitein Jacob Volkertszoon Vink vervolgt wordende, had hy het ongeluk dat zyn fteng wierd afgefchoten, waar op Vink hem aan boord klampte, en hem, na meer dan anderhalf uur vechtens, noodzaakte quartier te verzoeken. Vink quam met zyn prys t'Amsterdam; alwaar hy van de Admiraliteit met een goude ketting van zes honderd guldens wierd beschonken. De andere Hollandfche Schepen quamen in de Maas, en 't lyk van Piet Hein wierd van Rotterdam naar Delft gevoert, alwaar het den vierden van Julius zeer statelyk in de Oude-Kerk

1628.

1629.

Piet Hein zoekt de Duinkerfche Kapers, word gefchoten en sterft.

Zie *Commefto* 's *Leven van* *Fred. Henrik*, bl. 46. *Aizema* I. Deel, bl. 821 - 823.

Drie Duinkerkers veroverd.

Piet Hein word te Delft begraven.

1629.

H. Quast
bekleed zyn
ampt.

Commelin als
boven.

Octrooi om 't
Koegras tot
aan 't Eiland
Wieringen te
bedyken.

Zie *Holl.*
Plak. II. Deel,
bl. 175-178.

Een Zanddyk
tusschen Texel
en 't Eyerland
gelegt.

S. Lakeman
*Ons werp over
de Westv. Zee-
dyken bl. 4. 5.*

is begraven. Men rechte hem aldaar een Tombe op van wit marmer, met zyn Borstbeeld, en een opschrift t'zyner eere. Zyn Viceadmiraal, de manhaftige *Hillebrant Quast* van Enkhuizen, kreeg last om het ampt van den Oveledenen te bekleden, en den oorlog tegen de Duinkerkers voort te zetten, zo lang tot dat de Staten over die gewigtige bediening beschikt zouden hebben.

De Heren Staten van Holland en Westvriessland verleenden te dezer tyd Octrooi, om te mogen bedyken alle de gronden, stranden en waarden, strekkende ten Noorden van het Nieuwe diep, van Huisduinen tot aan het eiland Wieringen, en ten Zuiden van het einde van den Zand-dyk van 't Koegras langs den Helmdyk en Noordschinkel van 't Kallans-oge, mitsgaders den ouden Zypschendyk, en voorts langs den bedykten Wieringer-waard, tot aan het eiland Wieringen enz. Men verbeelde zich, dat deze bedyking niet alleen zoude strekken tot aanwinning van een goed deel lands, maar ook om de sterke invallende stromen van den Westvriesschen Zeedyk afte weren: vermits by hoge vloedden 't water over het Koegras uit de volle Noordzee in de Zuiderzee stortende, aanstonds op de vier Noorder-Koggendyk, als mede op dien van Geestmer-Ambacht, Schager en Niedorperkoggen aanliep, en die de geweldige stortingen van 't Zeewater moesten uitstaan; behalven dat het schuren der stromen langs den Drechterlandschen dyk, zo door de vloedden aan de Noordzyde, als door de ebbe aan de Zuidzyde van de Stad Enkhuizen, met 'er tyd een grote diepte maakte. Doch hoe groot ook de nuttigheid was, die men zich van de gemelde bedyking verbeelde, ze heeft evenwel wegens de moeyelykheid van het werk, en de grote kosten, die 'er toe vereischt wierden, geen voortgang gehad. Men heeft nochtans in dit zelfde jaar eenen Zanddyk gelegd tusschen het eiland Texel en het Eyerland, om den schielyken inval van het Zeewater in de Zuiderzee te beletten. Dan dit heeft ook de gewenschte uitwerking niet gehad, alzo de ervarentheid in latere tyden heeft geleert, dat na het leggen van die Zanddyken, de gron-

gronden in de Zeegaten, en aan de vaste wallen van de Helder en Texel, zyn dieper en wyder geworden dan te voren; waar door het water nu zo sterk in de Zeegaten indringt, dat het zelve by een opkomenden storm en hogen vloed, op de Westvriesche Zeedyken, inzonderheid op dien van de vier Noorder-Koggen, en op den Drechterlandfchen dyk aan de Noordzyde van EnkhuiZEN, met het uiterste geweld en gevaar zodanig aanvalt en woed, dat het niet zonder schrik en verbaaftheid kan worden gezien.

De Prins van Oranje te dezer tyd 's Hertogenbosch belegert hebbende deed de Vyand, om hem tot het opbreken van dat beleg te noodzaken, een inval op de Veluw en nam Amersfoort in, 't welk in deze Landen een grote verslagentheid veroorzaakte. Men ligte het Krygsvolk uit dit Noorderkwartier om het elders tot stuiting van den Vyand te gebruiken; zelf wierden de Stoepwachten en eenige vaandelen Schutters uit de Steden op ontboden, en in andere plaatsen daar 't nodig was gelegd. Voorts nam men al wat bequaam was tot den Krygsdienst aan, en gebruikte daar toe ook eenig Volk, dat tot dienst van de Oost- en Westindische Maatschappyyen reeds was aangenomen (1.). De Heer *Hoeckum* quam uit last van het Hof van Gelderland te Hoorn en te EnkhuiZEN, om by den Zeeraad Oorlogfchepen te verzoeken, die de brug, welke te Dieren over den Yffel lag, aan stukken zouden schieten (2.). Den veertienden van Augustus schreven die van Elburg aan de Burgemeesteren van EnkhuiZEN en Hoorn, daar de Schipper eerst zoude aankomen, dat zy niet alleen door kondfchap, maar ook door het gedurig schieten van grof gefchut en musquetten vernomen hadden, dat Hattum van den Vyand hard wierd aangetast, verzoekende, alzo zy maar ééne Compagnie binnen hunne Stad hadden, met meer Volk voorzien te worden, ook eenige ligte stukken gefchuts, vyftig musquetten, en honderd vyftig spiefen. Waar op de Gecommitteerde Raden van het Noorderkwartier hen omtrent zeventig Westindische soldaten, met drie of vier ligte stukken gefchuts zonden (3.). Het volk, dat men uit Dene-

De Prins belegert den Bosch, en de Vyand koomt op de Veluw. Zie *Commet. Fr. Henr. bl. 47-89. Aitzema I. Deel, 855-886. J. van den Zande bl. 357-388.*

(1.) *Vellius Chron. bl. 623.*

(2.) *J. Schraaffert Besch. van Harderwyk II. Deel, bl. 142.*

Die van Elburg verzochten hulp van de Steden EnkhuiZEN en Hoorn.

(3.) *Aitzema I. Deel, bl. 869. J. Commelyn Fredr. Hen. bl. 58.*

Volk uit Denemarken koomt te EnkhuiZEN.

1629.

Men geleid
het naar
Utrecht.

Die van
Kampen ver-
zoeken hulpe
te Enkhuizen.

(1.) *Aitzema*
I. D. bl. 915.

Dieren en
bettauwden
tyd.

(1.) *Velius*
Chron. bl. 625.
Zie Wassen.
Hist. XX. Deel,
bl. 32-34.
Aitzema I.
Deel, bl. 1041.
1052. 1102-
1122. L. van
Zanten Spiegel
bl. 214. 215.

marken verwachtte, was ondertuffichen te Enkhuizen aangekomen. De Heer Raadsveld, Raad van State, te vergeefs gepoogt hebbende met de bevelhebbers van het zelve te accorderen, heeft hen in den Haag bescheiden; doende midlertyd het volk naar Utrecht geleiden, onder belofte, dat ingevalle men met hunne bevelhebbers niet zoude konnen overeenkomen, zy als dan op 's Lands kosten weder te rugge naar Enkhuizen zouden gebragt worden. Ook liet de Burgermeester Hardenberg van Kampen zich omtrent den zelve tyd te Enkhuizen vinden, te kennen gevende dat de gemelde Stad alleen was voorzien met twe Vaandel-foldaten, houdende zeer sterk aan, dat eenige Compagnien van het voorschreve Volk naar Kampen mogten worden gebragt. Doch dit wierd gestelt aan de schikking van zyn Excellentie den Prinse van Oranje (1.). Dan na het verassen van Wezel en het veroveren van Hertogenbosch, was de Vyand genoodzaakt te wyken. Dus verdween deze zwarigheid, en elk keerde weder tot de zynen. Men had nu niet alleen den oorlog met Spanje te water en te lande op den hals, maar bovendien in dit en eenige volgende jaren met den dieren tyd en honger, dat scharpe zwaard, te worstelen en te sryden. Een Roggenbrood van twaalf pond wierd in dit najaar gezet op vyftien stuivers. Men verkocht de Boter voor acht en twintig, dertig, en die heel goed was voor twe en dertig gulden het vierendeel: 't honderd pond Kaas, zo versch als ze op de markt quam, voor twaalf gulden en noch hoger, en voorts alle dingen naar gerade: alleen waren de Boomvruchten hier omtrent overvloedig en zeer goed koop. Ook was de Haring zeer wel gevangen en tot een tamelyken prys, maar bedorf met menigte by gebrek van Zout; dies vele Koopluiden daar mede qualyk stonden, en de geringe prys binnen korten tyd in een uitermaten hogen veranderde (2.). In het volgende jaar wierd te Amsterdam het last Rogge verkocht voor 250. 300. en 320. ja voor 330. en de Tarwe voor 437 goudguldens. De Algemene Staten zonden een gezantschap naar Moskovien, om met dien Vorst over het uitvoeren der Granen te handelen 't geen

't geen van die uitwerking was, dat 'er in den Herfst een Moskovische Vloot met Koorn geladen in deze Landen quam; dan dit was niet genoeg om de dierte en 't gebrek weg te nemen. Alle Provincien elk in de hare verboden den uitvoer der Granen van de eene Provincie in de andere, 't welk sommigen oordeelden te slyden tegen de Unie en onderlinge Vryheid, als mede tegen de vryheid van den binnenlandfchen koophandel (1.). Daar waren ook Dorpen, die, ziende dat de Steden hen allen toevoer van Granen en Brood af sneden, mede verboden dat men geen Tarwe, Rogge, Garst of Haver mogte uitvoeren (2.). Het gebrek en de schaarsheid was in deze Landen zo groot, dat vele Ingezetenen van honger zouden zyn gestorven, indien de Overigheden niet alomme hare Korenzolders hadden geopent, en voor de armen Brood laten bakken (3.). En niettegenstaande men alle mogelyke voorzorge aanwendde, en Schepen naar Vrankryk en andere gewelten zond om Granen te halen, ja zelfs op ordre van den Staat vele Weilandden omploegde en met Koren bezaaide; nochtans bleef de duurte aanhouden tot in den jare 1632. wanneer de Granen allengskens tot op den gewonen prys daalden. De oorzaak van deze dierte en gebrek was voornamentlyk om dat 'er uit Polen geen Granen quamen: dewyl aldaar wegens den Oorlog en zware Pest veel Koren in het stroo bleef leggen verrotten, en dat gedorst en gezuivert was, kon de Wyffel niet afgebragt worden door gebrek van Water (4.).

Ontrent dezen tyd quamen de Heren Commissarissen van wegen de Heren Staten van Holland en Westvriesland te Enkhuizen, om te maken een Quohier der Verpondinge, achtervolgende het Plakkaat van hunne Ed. Groot Mog. op het Redres Generaal van de Verpondingen, over den Lande van Holland en Westvriesland, den derden van Augustus des jaars 1627. bewilligt en vastgesteld: by welk Redres de Huizen het achtste en de Landeryen het vyfde deel moesten geven van de huuren die ze opbragten (5.). Eenigen zeggen, dat volgens dit Quohier der Verpondingen, in den jare 1632, binnen Enkhuizen gevonden wierden 3615 Huizen,

1630.

(1.) *Aitzema*
I. D. bl. 1055.(2.) *Chrou.*
van Medenblik
bl. 192.(3.) *Com.*
melin Estbr. v.
Amst. bl. 1177.
A. Monen
Chrou. van
Deventer bl.
152.(4.) *J. v.*
den Zande Hist.
*bl. 406.**Commissa-*
rissen op het
Redres der
Verpondinge
komen te
Enkhuizen.
(5.) Zie Holl.
Plakkaat. II.
D. bl. 149. 150.

1630.

(1.) Chron.
van Medenblik,
bl. 199.

(2.) N.
Struyck Inl. tot
de Geographie
bl. 41.

(3.) Heden-
daagsche Hist.
XV. D. bl. 457.

(4.) Zie hier
beneden op 't
jaar 1732.

De Ordon-
nantie van de
Bierstekers
word ver-
meedert.

Keuren van
Enkh. bl. 239.

Den Metfe-
laars een
Gildebrief
verleent.

Keuren van
Enkh. bl. 299.

Keuren
omtrent de
Zoutketen.

* 19 Septemb.
Keuren van
Enkh. bl. 392.

Tegen het
bestelen van
Schepen.

† 27 Novemb.
Keuren van
Enkh. bl. 358.

zen, en 515 buiten de Stad, onder Stads gebied, benevens 628 Morgen 324 Roeden Lands, en 151 Morgen 236 Roeden buiten Dyks Land, met de Heerlyke goederen te zamen. Van dit alles moest men jaarlyks aan de Verpondingen betalen 31085 gulden 19 stuivers en 8 penningen (1.). Andere Lyfsten stellen in dat jaar 3895 Huizen (2.). Doch sommigen verzekeren ons, dat hen van goederhand bericht is, dat in den jare 1630, in 't Quohier der Verpondingen bekend stonden, binnen de Stad, 3550 Huizen, 63 Zoutketen, 8 Korenmolens, 2 Volmolens, 2 Zaagmolens, 2 Kruidmolens, 1 Kalkoven, 58 Bokkinghangen, 5 Schuitenmakeryen, en 16 Lynbanen, behalven de Huizen en Werven buiten de Stad (3.): waar uit men kan zien, dat de Stad, na dien tyd, sterk in getal van Huizen is atgenomen (4.).

De Heren Wethouderen van Enkhuizen hebben den negenden van April dezes jaars, de Ordonnantie van de Bierstekers met verscheide Artykelen vermeerdert: waar by de Bierstekers binnen hunne Stad zich onder anderen by eede of handtastinge in plaats van eede moesten verbinden, de Artykelen ten dezen opzichte beraamt te zullen onderhouden, en ook beloven dat zy hunnen handel getrouwelyk en zonder verkorting van Stads Excysen of Impositien zouden dryven. Ook hebben de gemelde Wethouderen den acht en twintigsten dier maand, den Metfelaars binnen hunne Stad een Gildebrief verleent, bestaande in verscheide Artykelen, waar naar die van dat Ambagt zich zouden hebben te gedragen. Om ongelukken van brand, zo veel mogelyk was, voor te komen, verboden dezelve Wethouderen daar na * het roken of zuigen van Tabak, het gaan, staan of zitten met brandende lonte of andere gloeyende stoffen, in, by of omtrent de Zoutketen. Dat ook niemant over de Homeyen by de Ketten gestelt, of over de Ketten zelve by nacht zou vermogen te klimmen, om alzo in de Stad te komen. Zy maakten ook † een Ordonnantie tegen het bestelen van de Schepen, 't geen te dezer tyd te Enkhuizen zeer in zwang ging, en verklaarden onder anderen,

1630.

deren, dat ze de dieffallen en roveryen, die in eenige Schepen, in de havenen hunner Stede leggende, bedreven wierden, zouden houden en straffen als huisbreuk, veld-roof en andere zware dieveryen. De Wachters van de Schepen, als mede de andere vier en vyftig Wachters stelden ze elk eene Ordonnantie ter hand, waar naar dezelve zich zouden hebben te schikken.

Ordonnantie
voor de
Wachters.

Keuren van
Enkh. bl. 359-
361.

Het Oostin-
dich Huis te
Enkhuiizen
wordt ge-
bouwt.

In dit jaar hebben de Bewindhebbers der Oostindische Maatschappye te Enkhuiizen hunne kamer of vergaderplaats en Magazyn-huis, op den Wierdyk ter zyde van de Oosterhaven, gesticht. Het is een zwaar en deftig gebouw, lang omtrent honderd en twintig voeten, en ook omtrent zo breed, zynde dus byna vierkant. Men treed in het zelve langs een' aanzienlyken aan wederzyden opgaanden stenen Trap met eene fraaye stenen leuning. Inkomende ziet men aan de rechter- of Noordzyde de kamer der Bewindhebberren, een schoon groot vertrek, dat over Zuiderzee uitziet, en verciert is met eene ouderwetsche fraaye Schoorsteen. Eer men in der Bewindhebberren kamer treed, vind men aan de rechter- of Oostzyde van de dezelve eene kamer voor den Kaffier, en aan de linkerhand of Westzyde een kamertje voor den Kamerbewaarder. Aan de andere of Zuidzyde van de Wandelzaal heet men in het midden, en recht over de kamer der Bewindhebberren, den ingang van de kamer der Boekhouderen, die eveneens is als die der eerstgemelde, en ook over Zuiderzee uitziet, hebbende mede aan wederzyden twe gelyke vertrekken, als die van den Kaffier en Kamerbewaarder, dienende tot Schryf-vertrekken voor den Soldyboekhouder. Het overige van dit Gebouw (dat ook voorzien is van eene schone binneplaats) zyn Pakhuizen en Pakzolders enz. en het heeft deszelfs Timmerwerf tot zyn ge- buur: waar op de Baastimmerman zyne woning heeft. Aan de Noordzyde van dit treffelyk Oostindisch Huis (dat, zo ten aanzien van zyne gelegenheid als anders, met recht de roem boven alle de Kamers van de Maatschappye toe- koomt) is noch een heerlyk Pakhuis, doch in lateren tyd ge- bouwt; en daar aan volgt het zo genaamde Huis van be-

Het Huis van
berouw, waat
van zo
genaamt.

rouw,

1630.

rouw, waar van men (op dat ik dit hier met een melde) verhaalt, dat iemand, komende van eenen verren togt, met anderen had opgestemt, den Wierdyk van daar tot het einde uit met kapitale Huizen te betimmeren. Dan deze bouwlustige zyn Huis voltooit, en zich niet van zyne Makkers in het bouwen van Huizen gevolgt ziende, kreeg berouw over het gene hy gedaan had, waar door het gemelde Huis den naam bequam en noch heeft, van *het Huis van berouw*. Het is gesticht in den jare 1604, en word thans tot een Korenhuis gebruikt.

1631.

Directeuren
en belasting ter
beveiliginge
van den
Oosterfchen
handel.

Aitzema I. D.
b. 1. 1097, 1098.

Den vier en twintigsten van Maart des folgenden jaars wierden, volgens het advys der Admiraliteiten ter beveiliginge van de Noordzee, de Heren Burgemeesteren en Regeerders der steden Amsterdam, Hoorn, Enkhuizen, Edam, Medenblik, en Harlingen, gemagtigt, om ieder in den zynen te mogen kiezen eenige Directeuren, die van alle ongewapende Koopvaardy-schepen en goederen gaande naar Oosten of Noorwegen één half en van daar komende één ten honderd zouden trekken; om daar mede uit te rusten eenige gelei-schepen naar en van de gemelde Landen: dan de voornoemde Directeurs waren in alle gewigtige zaken van Militie, Justitie en Buiten aan den' Prins van Oranje en aan de respectieve Admiraliteiten gansch onderworpen, en hingen van derzelve ordren en uitspraken af; dies baarde die bezwaring wel eenige, maar niet de verhoopte vruchten. Daarenboven vonden de Algemene Staten goed te doen uitrusten vyf en dertig Oorlogschepen, vyf Jagten en vyf Fregatten, om daar mede voor de Vlaamsche havens te leggen, en de Noordzee te bekruiffen en te beveiligen voor de Duinkerksche Rovers. De Viceadmiraal *Quast* van Enkhuizen kreeg last, om zich met zyne Schepen, onder zyn bevel staande, in het kruiffen en bezetten van de Kust van Vlaanderen, als een goed Zeeman, gelyk men van hem vertrouwde, naar gelegentheid van zaken, te schikken, en het in en uitkomen, van 's Vyands Schepen als een goed Soldaat te beletten, enz. Ook werd hy daar na gemagtigt de Esquadres van Zeeland en het Noorderquartier by hem

Toerusting
ter Zee.

Den 25 en
28 Maart.

De Vicead-
miraal *Quast*
bezet de
Vlaamsche
Kust.

Zie *Aitzema*
I. D. b. 1. 1139-
1142.

te

te bescheiden, en is hem ten hoogsten aanbevolen, op alles een wakend oog te houden, met byvoeginge, dat aan zyne devoirs, zorgvuldigheid en naarstigheit in deze, den dienst van 't Land, en de bevordering van zyn eer en reputatie veel was gelegen. Men kreeg tyding dat de Vyand een grote magt van Schepen in Spanje gereed maakte, en dat de geruchten liepen, dat dezelve zouden trachten achter Engeland om naar Vlaanderen te zeilen, en in passant de grote Visschery en Haringvangers te verwoesten en de Oorlogschepen die hen geleidden te verslaan. Van dat alles gaf *Quast* aan hunne Hoog Mog. kennisse, en men gaf den Commandeur *Kodde* van Enkhuzen last, om met de Schepen onder zyn gebied staande naar Hitland te zeilen, en zich aldaar te voegen by *Witte Leendersz.* Viceadmiraal uit de Maze, die met zyn Esquader de grote Visschery moest beschermen, ten einde dus gezamentlyk de Haringvangers tegen de onderneming der Duinkerkers en andere Vyandelyke Schepen te beveiligen. Op deze wyze droeg men zorge voor de hoofd-nering van ons Land, en te gelyk ook voor die van de Stad Enkhuzen.

Omtrent dezen tyd, of een weinig vroeger, te weten, den zevenden van Julius had men in dit Noorderkwartier en elders een verschikkelyk onweër van zwaren regen en hagel: daar vielen hagelstenen van een verbazende grote, hoedanige men by Menichen geheugenisse niet gezien had; sommigen waren als een hoender Ey, anderen groter, ook kleinder, en eenigen gewogen zynde, wierden één en één vierendeel pond zwaar bevonden. Een vermaarde Historischryver tekent aan, dat men sedert het beleg van Leiden nooit zo groten hagel gezien had (1.). Te dezer tyd waren te Enkhuzen eenige quaadaardige en oproerige Personen, die nu en dan in de Stad door hunne ongebondenheit en stoutheit eenig oproer verwekten: dies vonden zich de Heren Wethouderen genoodzaakt, om alle verdere onheilen voor te komen, daar tegen den elfden van September een Keure te doen afkondigen, waar by onder anderen de Schuttery gelaft wierd, in het toekomende zodanige oproerigheden met yver en ernst

1631.

Voorzorge
ter bescherming
van de
Haring
visschery.
Aitzema l. D.
bl. 1140-1142.

Een groot
Onweër en
zware Hagel-
stenen.

(1.) *Aitzema*
l. D. bl. 1173.

Enige Op-
roermakers te
Enkhuzen
worden betrou-
gelt.

Zie *Keuren*
van *Enkh.* bl.
375. 376.

door

1631.

door alle mogelyke middelen tegen te gaan, en het gevreesde geweld, zelfs met kruid, lood, en andere scherp geweeet te verhoeden; gebiedende ook allen en ieder Mans en Vrouws Perfoon, jong of oud, die onder den Schutters Eed niet behoorden, dat zy, wanneer de klok geklept, de trommel geroert, of anders de Schuttery met stille trommel vergadert zoude worden, zich van de straat te begeeven, en de ronden en wachten behoorlyk te ontzien, niet alleen op de verbeurte van een geldboete, maar zelfs op arbitrale correctie aan den lyve; ook wierd elk een aangezegt, dat zo iemand in dergelyke ongelegentheden, door de Schutters ten tyde van hunne wacht, ronde of tocht gequest of geraakt wierd, hoe hard het ook mogte aankomen, het niemand dan zich zelve zoude hebben te wyten. De gemelde Heren beloofden ook een redelyke vereering aan de genen die zodanige Oproermakers zouden aanwyzen; en bedreigden naar goeddunken aan geld of lyve naar gelegentheid van zaken te straffen, die bevonden zouden worden iemand van de Oproermakers, of helpers van dien, ten zynen Huizen te versteken of te verbergen. Zy verboden ook, dat niemand zich zouden hebben te vervorderen, den Officier, zyn Substituut of derzelve Dienaren, in 't bedienen van hun Ampt eenigfins te bemoeyen, 't zy met roepen, hemmen, bremmen, of ander diergelyk gebaar of geraas te maken; veel min hen met stenen of andere stoffen te werpen, eenigen tegenstand in het bedienen van hun Ampt te doen, of andere feitelyke onbehoorlykheden jegens hen te bedryven; alles op verbeurte van eenige geldboeten en andere straffen naar gelegentheid van zaken. Dus poogde men, gelyk billyk en nodig was, alle schromelyk oproer en uitgelate moettwille, met ernst en kracht te beteugelen.

Vele Vyandelyke Schepen komen voor Texel en 't Vlie.

Zie Aitzema l. D. bl. 1170.

In de maand October vertoonden zich eene menigte van wel gewapende vyandelyke Schepen voor de wal van Texel en 't Vlie, met voornemen om zich aldaar eenigen tyd te onthouden, en op het inkomen van de Haringbuisen en andere Schepen te passen, en dezelve, als ze konden, wegtenemen. Dies maakten zy het Vaarwater zeer onveilig, niet

al

alleen voor de Koopvaarders en Visschers, maar zelfs voor Schepen van Oorlog. De Viceadmiraal *Quast* onthield zich volgens ordre noch in de Hoofden, en de Zeeraden van Rotterdam en het Noorderkwartier ontvingen bevel kragtige en vaardige middelen te beramen, om de gemelde Zeegaten te beveiligen, het dreigend geweld van den Vyand te weren, en hem zelfs om den Noord alle mogelyke afbreuk te doen. Ten dien einde gaf men last, om eenige Schepen van de Oost- en West-Indische Maatschappyyen, of van byzondere Reders in te huren, en die voor eenen korten tyd tegen den Vyand te gebruiken. Men schreef overzulks aan de Steden Amsterdam, Hoorn, EnkhuiZEN, en Medenblik, om ten beste van de gemene zake, hare Ingezetenen te bewegen, op redelyke kosten van het Land, den Zeeraden de hand te bieden, en alle mogelyke hulpe toe te brengen. Men trachtte met allen spoed de Oorlogsvloot, die onder het bevel van den Viceadmiraal *Quast*, op de Kust van Vlaanderen lag, te versterken, om dus met gemene magt en eenparig beleid des Vyands geweld tegen te gaan, en te verbreken. Mid-

1631.
Men stelt
daar tegen
nodige ordren.

lerwyle hoorde men dagelyks grote klagten van de goede Ingezetenen dezer Landen, zo van Koopliden, als van Schippers en Bootsgezellen, die in menigte met berovinge van hunne Schepen en goederen, vangen en spannen van hunne Personen, jammerlyk door den Vyand wierden mishandelt: 't geen eenige toeschreven aan de grote wanorde en het slechte beleid ter beveilinge van de Zeevaart (1.).

Klagten
wegens grote
schade ter Zee.

(1.) *Aitzema*
I. D. bl. 1242.
Middelen
om daar tegen
te voorzien.
1632.

Men zocht dit eenigfins te verbeteren en de Gemeente te stillen, door in het volgende jaar by Plakkaat een nieuwe orde te beramen op de Schepen varende naar Oosten en Noorwegen, en derzelve Directeuren, die men in hunne bediening liet continueren. Men liet ook een Plakkaat afkondigen, waar na zich de Koopluiden, Schippers en Ingezetenen, varende en handelende op de Levant enz. moesten gedragen (2.). Men zocht ook door grote Præmien te beloven de Kapers en Commissie vaarders dezer Landen aan te lokken, om de Vyandelyke Schepen te veroveren en te vernielen: 't geen ook van zeer goede uitwerking was; dan

(2.) *Groot*
Plakkaatb. II.
D. bl. 972.

1632.
 (1.) *Aitzema* I. D. bl. 1245. dit duurde niet lang by gebrek van betalinge (1.). Ook werd het *Lastgeld* van de ongemonteerde Schepen ingevoert; welke penningen ook zouden gebruikt worden ter beveilinge van de Zeevaart (2.). Men heeft ook de Onderdanen dezer Landen by Plakkaat verboden, zich in dienst van eenige vreemde Heren, Prinsen, of particulieren naar Oostindien te begeven. Deze en meer andere middelen wierden 'er te werk gestelt, om den Koophandel en Schipvaart dezer Landen te beschermen. En alhoewel de goede Ingezetenen met vele Imposten en schattingen, en door gedurige onuitsprekelyk grote verliezen op Zee gedrukt wierden, zo zag men ze nochtans daar tegen opwassen als een Palmboom: getuige hier van verstrekt de over grote prys waar toe de Landeryen in dit Noorderkwartier te dezer tyd geseigert waren. Een Weduwe der Stad Hoorn kocht in dit jaar van Theunis Joriszoon van den Sleutel, te Hoogkarspel in de Streek by Enkhuizen, een stuk Groetland, groot twe en één halve Morgen voor de somme van drie duizend twe honderd en tachtig guldens het Morgen (3.). Dit verschilde veel van den prys dien de Landen in deze gewesten, omtrent tachtig jaren te voren mogten gelden (4.), en diende tot een klaar bewys, dat derzelve Ingezetenen, door den langdurige Oorlog met Spanje niet verarmt, maar veel eer krachtig gezegent en verrykt waren; alhoewel men mogelyk de Landeryen in Westvriesland en het Noorderkwartier toen wat te hoog heeft opgejaagt: doch ze waren in dien tyd met zo zware Verpondinge en andere Schattingen niet belast, die dezelve naderhand merkelyk in prys hebben doen dalen.

(2.) *Groot Plak. 1. Deel, bl. 936. Aitzema* als boven.

Hoge Prys der Landeryen in 't Noorderkwartier.

(3.) *Chron. van Medenbl. bl. 194.*

(4.) Zie boven *Hist. van Enkh. bl. 26.*

H. Vogellius yvert tegen de Roomschgezinden.

Zyn gesprek met een R. Priester.

Do. Hieronymus Vogellius Predikant te Enkhuizen yvert tegen de de te dezer tyd sterk voor de Lere der Gereformeerde Kerke tegen die der Roomschgezinden. Hy had in het voorgaande jaar den negenden van September, ten huize van een Koopman te Amsterdam, eene mondelyke samspraak gehouden met een Roomsch Priester, binnen de gemelde Stad woonachtig, over de verschillen tusschen de Roomschgezinden en Hervormden nopende het stuk van Godsdiensf. Men zintwisten

1632.

twiffen over en weêr van 's Namiddags ten drie uren tot over half tien: doch zonder elkanderen te kunnen verftaan, veel min te overtuigen. Dies wierd dit gefprek of onderhandeling (gelyk gemeenlyk gebeurt) vruchteloos afgebroken. Zo weinig nuts trekt men doorgaans uit de difputen als de gemoederen met haar en afkeer zyn ingenomen. Dit Theologifch gefprek of twiftgeding wierd naderhand door Do. Vogellius in gefchifte gefteft en door den druk gemeen gemaakt *, na dat hy alvorens den Priefter had aangeboden * Anno 1634. het zelve te willen overzien en veranderen, 't welk hem mogt dunken te eenzydig en niet naar de waarheid gefteft te zyn; dan dit wierd door den Priefter geweigert en afgeflogen (1.). Na het houden van dit Gefprek, heeft Do. Vogellius, den twaalfden van Februarius dezes jaars, eene fchriftelyke Onderhandeling aangegaan met eenen Roomfch-Priefter te Enkhuizen, betreffende de Godsdienftige Aanbiddinge des Broods of de gedaante van het zelve in het Heilig Avondmaal, en andere verffchillen tuffchen de Gereformeerden en Roomfchgezinden: doch met gelyken vruchtelozen uitflag. Deze Schriftelyke Onderhandeling wierd daar na † door Do. Vogellius ook in 't licht gegeven, benevens eene Betuiging en Waarfchouwing aan de Roomfchgezinden Burgeren en Inwoonderen, inzonderheid binnen Enkhuizen, tegens het Pausdom, om hen waar het mogelijk daar van af te trekken; dan zodanige waarfchouwingen worden van de Roomfchgezinden, gelyk de Schryver zelf te kennen geeft, zelden gelezen. In zyne Toecigeninge aan de Heren Wethouderen van Enkhuizen, roemde hy onder anderen niet alleen de tydelyke zegeningen, waar mede die Stad te dier tyde rykelyk overftort en toen byna tot haren hoogften top geklommen was, als zynde hare Havenen, die te voren vol biezen ftonden, nu voorzien en vol van grote en klene Schepen en maffen, en hare Moeraffen veelal als Paradyfen geworden; maar ook hare Kerkelyke Regering, nadien de Dienaars van het Heiligdom, te weten, de Predikanten, Ouderlingen en Diakonen, hunne dienft waarnamen, zo als hen (dus fprak hy) van den Heere des Heiligdoms

(1.) Zie die
Gefprek in de
Toecigeninge.
Zyn fchriftelyke onderhandeling met een Roomfch Priefter.

† Anno 1634.

1632.

doms was bevolen, door zulke hen zo eigen toebehorende Geestelyke Politie of ordre, staande hier alleen onder Christus hunnen Oppersten Harder; en hy voegde 'er by, dat deze goede Ordening zo wel als de Vastigheid des Geloofs by haar was gebleven, daar die beiden (verstond hy) in vele plaatsen van het Zuider- en Noorder- Quartier waren verwart en geschut geworden. Hy prees ook zeer den yver der Heren Wethouderen in het niet toelaten der dolende Secten, en dingen die naar de oude Superstitien smaakten, enz. Dan sommigen zagen dit stuk, inzonderheid dat der Kerkelyke Regering en het dulden van andere Gezindheden, anders in, en die van Enkhuizen zelfs zyn naderhand in verscheide opzigten en gevallen van die naauwe gezetheid afgeweken.

De Jesuiten
zoeken zich
meer uit te
breiden.

Onderwylen raakten de Roomschegezinden zelfs te dezer tyd met malkanderen in grote oneenigheden. De Paters Jesuiten lieten niet na zich in deze Landen, zo wel als elders, zo veel hen mogelyk was, hoe langs hoe meer uit te breiden, en inzonderheid op plaatsen te nestelen, daar ze 't meeste voordeel dachten te bejagen. Veelal wierpen zy zich ten dien einde in 't eerst op tot *helpers* van de andere Pastoors en Priesters, met welke zy nochtans wel haast over hoop raakten; nademaal zy doorgaans (dus spraken de andere Priesters) het recht en de jurisdictie van dezelve poogden aan zich te trekken, zoekende deze gewaande medehelpers, in steê van knechten te zyn, wel ras den baas over de andere Clergie te spelen: waar uit dan veel twist en gekyf tusschen hen en de overige Geestelykheid ontstond. Dit zach men te Enkhuizen, wanneer aldaar de eerste Jesuit, Theodorus de Jongh, in dit jaar aanquam: want hy lag ten eerste met den Pastoor overhoop, en wilde ook in de Stad Pastorele bedieninge waarnemen, het welk de Pastoor hem niet vergunnende, wierd dit verschil gebragt voor den Pausselyken Nuntius Fabius de Lagonissa, die op den derden September dezes jaars over het zelve dit volgende vonnis gaf: „ Alles „ wel overwogende zynde, zeggen en gebieden wy, dat „ het aan P. Theodorus de Jongh tot Enkhuizen niet ge- „ oorloft is, Pastorele, en andere Priesterlyke bedieningen, „ uit-

Theod. de
Jongh is de
eerste Jesuit
t' Enkhuizen.
Zyn twist met
den Pastoor.

Zie *Verhandeling* enz. door
de Noordboll.
Pastoors, ge-
drukt 1713.
bl. 143.

„ uitgenomen den dienst van de H. Misse, te verrichten,
 „ ten zy met kennis en oorlof van den Pastoor. ” Dit bevel
 hebben de Paters Jesuiten eenigen tyd opgevolgt; maar de-
 wyl zy hier door in hunne magt, gezach en eigen belang
 benadeelt schenen te wezen, hebben zy dit jok naderhand
 afgeschud; willende niet als helpers van de Pastoors, maar
 als volslagen Souvereinen, die naar geen rechten of wetten
 vragen, aangemerkt worden; voor al in plaatsen daar wat
 te halen is: gelyk de Stad EnkhuiZEN en daar naast aange-
 lege Streek en Dorpen, hen geen gering voordeel hebben
 toegebracht; tot groot verdriet der overige Clergie, zonder
 acht te slaan op de leering en het recht hunner Kerke, be-
 helzende: *Dat geen Pastoor, Priester, of Pater magt heeft om
 Sacramenten geoorloft en wettig te bedienen in de Parochie van
 een ander Pastoor zonder zyn kennis of verlof.*

De vermaarde en geleerde onderzoeker en verzamelaar van P Paludanus
 de wonderbare vreemdigheden der nature *Bernardus Paluda-* sterf.
nus, Doctor in de Medicynen, stierf binnen EnkhuiZEN,
 den derden van April dezes jaars, in het drie en tachtigste
 jaar zynes ouderdoms. Zyn Lyk wierd aldaar in de Zuider
 Kerke begraven, alwaar zyne Kinderen en Erfgenamen een
 Grafteken t'zyner eere hebben opgerecht (1.). In dit zelfde
 jaar is ook *Antonius Antonides van der Linden*, een geleerd ge-
 neesmeester te Amsterdam, in het drie en zestigste jaar zyns
 levens overleden. Hy was in den jare 1570, uit een oud
 Hollandsch geslacht te EnkhuiZEN geboren, zynde zyn Va-
 der *Henricus Antonides van der Linden* eerst Predikant te
 EnkhuiZEN, en naderhand hoogleeraar te Franeker geweest;
 en zyn Groot-vader Rector der Latynsche schole en zanger
 in het Choor te Naarden. *Antonius* zelf is eerst Rector te
 EnkhuiZEN geweest, en naderhand Doctor in de geneeskun-
 de geworden zynde, heeft hy de practyk te EnkhuiZEN en te
 Amsterdam met veel lof geoeffent. Hy heeft veel geschre-
 ven, en onder anderen: Van gedrochtelyke Wormen, eene
 zonderlinge Waarneming; Door ondervindinge goed bevonden
 Geneesmiddelen, geschikt naar byna alle de byzondere
 deelen des Menschelyken lichaams van het hoofst tot de voe-

(1.) Zie G.
Brandt Besch.
van Enkb. bl.
 312 - 317.
 Als ook A.
Antonides van
der Linden.
G. Suikers
Gesb. IX, Stuk,
bl. 502.

1633.

ten, opgemaakt uit de beste Schryvers; en een Kort Begrip van de Practyk der Geneeskunde, in vier Bocken, welker eerste de Apothekers-kunst, het tweede de samenstelling der Geneesmiddelen, het derde Geneesmiddelen voor byzondere delen, en het vierde Geneesmiddelen voor byzondere ziekten en ongemakken behelst. Zyn Zoon *Joannes* is ook een vermaard Professor der Medicynen te Leiden geweest, van wien de Heer Brandt reeds heeft gewag gemaakt (1.).

(1.) Zie *G. Brandt Besch.*
van Enk. bl.
317-319.

Plakkaat op
het Lastgeld,
Groot Plak.

I. D. bl. 2574.

't Oëtrooi
van de Groen-
landsche Maar-
schappuy word
vernieuwt.

(2.) *Aitzema*
II. Deel, bl. 90.
357. 358.

Groot Plak. I.
Deel, bl. 680.

(3.) Zie
Groot Plak-
kaatb. I. *Deel,*
bl. 678. *Aitzema*
II. 358.

Verklaring
ontrent de
monture der
Schepen.

(4.) *Aitzema*
II. Deel, bl. 90.
HogeVloeden.

(5.) *G.*
Ouslof Water-
vloeden bl. 249.
Gabbema bl.
316.

(6.) *Com-*
melyn 't Leven
v. Fred. Henr.
I. Deel, bl. 179.

In dit jaar quam 'er een Plakkaat uit op het heffen en betalen der *Lastgelden* over de Schepen, die door de Straat van Gibraltar naar de Middellandsche Zee, en op de Levant voeren, moerende twintig stuivers geven van ieder Last dat het Schip groot was. Men verbood ook in Maart aan alle particulieren, buiten de Groenlandsche Maatschappuy, ter Walvischvangst te varen, binnen de limiten van Nova Sembla tot de Straat Davis (2.). En nadien het Oëtrooi van de gemelde Maatschappuy in het volgende jaar stond te eindigen wierd het zelve den vyf en twintigsten van October dezes jaars weër voor acht jaren vernieuwt (3.). Men verstond ook, dat de Schepen die niet hadden een vast verdek, doorgaans ten minsten vyf Edammer voeten ten boort, en ten minsten gemonteert met zes Gotelingen, niet voldaan hadden het reglement van de Monture; en volgens dien het Lastgeld hadden te betalen (4.). Wy melden deze zaken, om dat de Stad Enkhuizen, wegens de grote van hare Scheepvaart daar in veel belang had. In de maand October steigerden, door storm en eenen springvloed, de wateren in Holland en Zeeland zo hoog, als in dertig jaren niet gebeurt was; dies 'er op het Land niet alleen vele Menschen en Beesten verdronken, maar in de Steden ook grote schade geschiedde. Den eersten van November had men in Holland weër een' hogen vloed en een groot onweder, dat overal veel schade veroorzaakte (5.), en de wateren zo deden zwellen, dat ze op sommige plaatse zeven en acht duimen hoger gestaan hebben dan in den groten Alderheiligen vloed des jaars 1570. wiens gedachtenis zo verschrikkelyk was voor gansch Nederland. (6.).

De Duinkerksche Kapers gingen noch gedurig voort den Koophandel en Zeevaart dezer Landen grote schade en belemmering toe te brengen. Men hoorde dagelyks deswegen zware klagten, de een dit de ander dat middel voorflaande. Men nam advyfen van verscheide Kooplieden, maar men bevond dat ze zelfs onder elkanderen omtrent dit stuk verschilden. Men besloot eindelyk dit jaar de Vlaamsche Kust, naar ouder gewoonte weêr bezet te houden; doch met deze verandering, dat de Bevelhebber op die Kust, niet alleen zou vermogen den Vyand in 't uit of inkomen der Vlaamsche Havenen aan te tasten, maar ook elders in Zee te vervolgen met zulk een aantal van Schepen, als hy bevingen zou dat de magt van 's Vyands Schepen vereischte: dat de Esquadres die voor de Zee-havenen dezer Landen kruiften, wanneer derzelve Bevelhebbers mogten vernemen, dat eenige Vyandelyke Schepen ergens in Zee waren, aansfonds derwaarts zouden zeilen, om den Vyand alle mogelyke afbreuk te doen; vertrouwende hunne Hoog Mog. dat daar door verscheide inconvenienten, daar nu over geklaagt wierd, zouden verbeterd worden. In dit jaar was 'er zulk een droge Zomer met een schoon Najaar en weinig regen tot het einde van de maand November, als by Menschen geheugenis nooit geweest was. In 't laatste van October wierd 'er menigte van Kievits-eyeren gevonden. Verscheide Ooft-bomen hebben twemaal gebloeit, en vruchten voortgebracht. Men zag op nieuw Aalbeziën en Blauwbeziën te voorfchyn komen, en aan de Rozebomen nieuwe knoppen en Rozen. De Tulpen bloeiden in 't laatste van October en in 't begin van November andermaal, dat nooit van eenige Bloemisten hier te Lande meer gezien was, en zo stond het met vele andere Aard- en Boomgewassen. De Rhyn, Maas, Waal, en Yffel waren zo droog of ondiep, dat op sommige plaatsen niet boven anderhalve voet water was (1.).

In den aanvang van het jaar zeffien honderd vyf en dertig, wierd 'er een nader Ordre en Reglement gemaakt voor de Bewindhebbers van de generale Westindische Maatschappye (2.). In 't Vlie enz. wierden te dezer tyd by de Schippers

1634.

De Duinker-
kers doen gro-
te schade ter
Zee.Aitzema II.
D. 64, 144, 180.Droge Zo-
mer en schoon
Najaar.(1.) L. van
Zanten Spiegel
der Gesl. bl.
229.1635.
Reglement
voor de
Westind.
Comp.(2.) Zie
Groot. Plak.
I. Deel, bl. 607.
Plakkaat
tegen de moed-
willigheden in
't Vlie.

1635.

pers en 't Bootsvolk vele moedwilligheid gepleegt, waar tegen de Staten den zeventienden van Maart een Plakkaat lieten afkondigen, 't welk in den jare 1642 vernieuwt wierd

(1.) *Groos Plukkaatb. I. Deel. bl. 2344.*
De Pest
kooft weêr in
't Land.

(2.) *Com-
melin Besch.
van Amst. bl.
1180.*

(3.) *Zie P.
J. Twisk van de
Pest bl. 86.*

(4.) *L. van
Zanten Spiegel
der Gesch. bl.
129.*

(5.) *J.
Commelyn 't
Leven van
Fred. Henr. bl.
232. Montanus
Fred. Henr. bl.
214.*

(6.) *L. van
Zanten Spiegel
der Gesch. bl.
129. 130. A.
Mooien Chron.
van Deventer.
bl. 153.*

(7.) *P. J.
Twisk van de
Pest, gedrukt
1635. bl. 3 86.*

Duinker-
kers doen gro-
te schade onder
onze Haring-
buizen.

*Goudb. Verv.
der Chron. van
Holl. fol. 389.*

(1.). De Pest, quam te dezer tyd weêr in deze Landen; en sleepte een grote menigte van Menschen weg. Te Amsterdam stierven in dit jaar 8177. Personen (2.). Te Leiden rechte deze Plage eene verschrikkelyke woede aan. In 't midden van de maand October waren aldaar in twee weken tyds 2885. doden begraven. Volgens eenige registers wierden 'er van den zevenden July tot den tienden November 12486. Lyken ten grave gebragt (3.). Of naar sommige aantekeningen waren aldaar sedert den veertienden van Julius tot den negen en twintigsten December 14381. Menschen gestorven (4.). Eenige zeggen 14582. Anderen (5.) begroten het getal der doden in dit jaar binnen Leiden op 15878. Alle neringen stonden hier door in die Stad stil; de Studenten vertrokken, en Leiden wierd nu van elk geschuwt; Amsterdam weigerde hare Waren in te nemen; d' andere Steden volgden dat spoor terstond na, doch bleven daarom niet onbesmet. 's Gravenhage leed naar zyne grote niet weinig. Delft, Dordrecht, Rotterdam, Amsterdam, Haarlem, Enkhuizen en anderen, kregen in het volgende jaar haar beurt (6.). Ook wierd de Stad Hoorn in dit Najaar van deze schromelyke plage (hoewel noch zeer goedertierendlyk) aangetast. En in Brabant, Kleef; en inzonderheid te Goch, woedde dezelve, met andere elenden, zodanig, dat, naar de berichten van sommigen, aldaar de helft, anderen zeiden twee derdeparten van de Burgers al waren weggerukt: en noch schein die verschrikkelyke geessel niet op te houden. (7.).

Onderwyl en deden de Duinkerkers in dit jaar grote schaden onder onze Haringbuizen en quamen met twee en twintig klokke Oorlog-schepen den vyf en twintigsten van Augustus ontrent Dogger Sand by de Oorlog-schepen van dezen Staat, die terstond op malkanderen losbrandden. De Commandeur het schieten in Zee horende zeilde met dertien Schepen daar naar toe, zo dat de Vloot nu drie en

der.

dertig Schepen sterk was; maar richtte niet uit. Over de honderd Buizen wierden door de Vyanden verwoest en verbrand, en het Volk gevangen genomen. (1.). De Kapitein Jonker van der Abt, die toen het Commando had, wierd zyn Steng, of zo zommigen zeiden, zyn Mast afgeschoten, waarom hy zich uit de Vloot naar huis begaf: dan zulks wierd hem niet wel afgenomen, alzo de andere Schepen daar door den moed en hun orde verloren; waarom de Heren der Admiraliteit t' Amsterdam hem in verzekering deden nemen. Eenige Kapiteinen van Enkhuizen t' huis komende, dorsten de straten niet te gebruiken, zo verbittert was het gemeen op hen, om dat ze zich zo kwalik gequeten hadden, en de gemelde Haring-buizen zo lasthartig laten nemen. Eenige van de ruwste Gasten onderstonden het Huis van den Commandeur Kodde te plonderen; doch wierden door de Schutterye in 't geweer daar bykomende belet, en 't grauw, zonder eenige bloedstorting, van daar gedreven. Over de gevange Bevelhebbers wierden gedelegeerde Rechters gestelt, die tegens hen, uit name der Hoog Mog. Heren Staten Generaal, in de maand Maart des volgende jaars, de Sententien uitspraken van wegen hun wan devoirs in de gemelde ontmoetinge van den Vyand begaan. De Bevelhebber Antony van der Abt wierd het zwaarste gestraft, inhabil verklaart, en in eene gevangenis van vyf en twintig jaren verwezen, om dat hy (dus luide de Sententie) de Vlagge had gevoert, en door zyn wangedrag veroorzaakt, tot zo grote disreputatie van den Staat dezer Landen, versterking van den Vyand, onwaardeerlyke schade van de Ingezetenen, en bederf van zo vele bedroefde Familien, welker Mannen, Ouders en Vrienden gevangelyk waren weggevoert, en welker verlossinge naast God aan de devoiren van hem en anderen had gestaan, daar nu den Vyand onbeschadigt was komen te ontwyken. De andere Bevelhebbers als Bartholomeus Pieterfz. Sterk, Dirk by Nacht, Pieter Janszoon Santvoort, Dirk Pieterfz. de Groot, Marten Gysbertfz. Krook, en Erik Barentfz. wierden van hunne diensten atgezet; Jan Ates, Leonard Adriaansz.

1635.

Die van onze Zee-Oversten slecht beschermt worden.

(1.) Onpartydig Chronyken, bl. 64.

Verbittering en beroette deswegen te Enkhuizen.

Hist. van Enkh. pag. 84.

De Bevelhebbers der Oorlogschepen worden gestraft.

Gauld. Verv. der Chron. van Holl. fol. 391. 1636.

Den 22 Maart. Aiszema II. Deel, bl. 350.

1676.

aanfz. wierden alleen verwezen in de mifen van Justitie en kosten der gevangenisfe. Willem Kodde van den Burg, Jan Gyfen, en Allert Tames waren afwezig en wierden verwezen in eene boete van twaalf maanden gagie, en in een banniffement van vyf en twintig jaren. Dit moest (zeiden cenigen) toen alzo gefchieden om de Gemeente wat te ftillen en genoeg te geven, die anders de Heren van de Regeringe zelfs de fchuld zou hebben te laft gelegd: dewyl naderhand klaar wierd bewezen, dat by de gemelde Bevelhebbers niets was misdaan; gelyk Kodde dan ook kortfs daar na Landwinning kreeg, ftellende borg voor tien duizend Gulden, en zich wel rechtvaardigde: dies wierd hy en alle de anderen weder ten vollen van het gemelde vonnis herftelt. En om aan de klagende en krytende Gemeente noch meer genoeg te geven, wierd 'er een nieuw reglement gemaakt op de bezettinge van de Vlaamfche Kuff en de beveiliging van de naauwe Zee, doortwe en twintig Oorlogfchepen, vyf Jagten, en vyf Fregatten, die alleen zouden ftaan onder den Prins van Oranje, en zodanige Gedeputeerden ter Generaliteit, als hem zoude gelieven by zich te nemen. Dan dit Reglement veroorzaakte by vele van de Regering grote opfpraak, byzonder by de genen die niet gaarne zagen, dat de Prins zo grote magt en gezach wierd gegeven, gelyk hier door gefchiedde.

Nieuw Reglement ter beveilinge van de Zee gemaakt.

Zie *Airtzenius II. Deel, bl. 347. 350.*

Een Enkhuizer zoekt eenige gevange Duinkerkers, waar onder ook zyn Zoon was, te verlossen.

Korte *Hiftorie van Enkhuizen op dit jaar.*

Den negenden van Maart lag 'er een Kaag voor Broekhaven met zestien gevange Duinkerkers. Een Burger van Enkhuizen verftoutte zich deze gevangenen los te laten, om zyn Zoon, die mede onder dezelve was, vry te maken. Het Scheepsvolk was toen juist op twe Mannen na aan Land, die zich tegen den gemelden Burger te weêr ftelden. Een van de Scheepsmaats querfte hem, en gerucht makende wierd hy gevat. Dan de meefte gevangenen namen die gelegenheid waar, en ontliepen 't Landwaar in, maar wierden naderhand wederom gegrepen: doch de zoon van dezen Burger ontfnapte, quam te Enkhuizen, en ging in zyn Vaders Schip, dat een Damloper was, logeeren; voorts fchikte hy zich met de Scheepsjongen behendig naar het Hoofd, trok

trok zelf den volgenden dag het zeil op, en liep met het Schip Zeewaards in. Het gerucht van deze daad verspreide zich niet lang daar na door de Stad, en quam ter oren van de Wethouderen, die terstond aan eenige Schepen en Schuiten last gaven om hem na te jagen: want men meende dat alle de weggeloepe Duinkerkers binnen dien Damloper waren. Hy wierd omtrent drie mylen van de Stad achterhaalt; doch men vond in 't Schip niemand dan de gezegden Burgers zoon met den jongen. Toen men hem binnen bragt, wierd hy van een grote menigte van Menschen, alzo het schoon weêr was, verwacht, waar door het gebeurde, dat de Brugge by de Galey op het Noord, met al het Volk dat 'er op stond, ter nederstorte, en vele Menschen ouden en jongen in 't water vielen, die 'er met groot gevaar weder wierden uitgetrokken, waar onder sommigen jammerlyk gequest en eenigen byna dood waren, door de zware Balken, Ketenen en Stenen, die op de Brugge lagen. Een man, die boven op de Wip van de Brugge zat, wipte in het vallen over al het Volk in 't water, zonder zich merkelyk te bezeeren.

De Stad Enkhuizen had naauwlyks die gevoelige schade in het verlies van hare Haringbuijen geleden of zy wierd weêr van andere onheilen ten aanzien van deze hare hoofdening bedreigt. De Engelschen begonnen het toe te leggen op de Heerschappy der naauwe Zee, en gaven voor dat alle Visscheryen in dezelve hen toequam. In het voorgaande jaar was het Boek van Seldenus, genaamt *Mare Clausum* in 't licht gekomen, waar in de schryver de Vryheid der Zee zocht in te binden, en onder anderen te beweren, dat den Koning van Grootbrittanje de Heerschappy over die Zee toequam; immers zo veel aanging de Zee omtrent Engeland en Schotland gelegen, en inzonderheid de Vryheid der Haringvisscherye, die de Hollanders met zodanige naarstigheid oeffenden, dat het hen van anderen niet konde worden nagedaan, alzo zy millioenen voordeel daar uit trokken; doch anderen die het hen wilden na doen niet dan schade. In het byzonder kannte de Schryver zich tegen:

1636.
Zyn Zoon
word achter-
haalt en te
Enkhuizen
gebragt.

Een brugge
stort by die
gelegenheid
ter neder met
vele menschen,
die 'er op
stonden.

De Engels-
sche staan naar:
de Heerschap-
py der Zee en
Haringvissche-
rye.

Zie *Aitzama*
II. Deel, bl.
305. 306.

gen:

1636.

gen het Boek van Grotius genaamt *Mare Liberum*. De Engelschen hadden groot behagen in het Boek van Seldenus, en hunne Koning toonde dat het hem ernst was, latende in de maand Mei dezès jaars een verbod afkondigen van te visschen in de Brittannische Zee zonder zyne toestemming

(1.) *Aitzema II. Deel,*
bl. 306. 310.

(1.). En om dit bevel kracht by te zetten, liep de Graaf van Northumberland, Admiraal, den drie en twintigsten dier maand in Zee met een vloot van veertig Schepen, en stelde eenige Schepen recht op de plaats, alwaar de Hollanders gemeenlyk den Haring visschten. Men had den Afgezant der Heren Staten, den Heer van Beveren, kennis gegeven, dat men hun recht wegens de Heerschappy der Zee aan de gehele wereld had kundig gemaakt, en voornemens was staande te houden. De Afgezant vindende dit stuk van zeer groot gewigt, antwoordde daar op niet gelast te zyn, en aan de Heren Staten deswegen te zullen schryven. De Koning had voorheen voorgehad den tienden Haring te eischen, doch liet zich voor het tegenwoordige genoegen met een kleine erkenenis, en gaf aan de Schippers der Buisen eenen verlof brief, daar in de Koning zich verplichtte hen tegen allen, die hen in het visschen of op Zee eenige moeite zouden willen aandoen, te beschermen (2.).

*Adr. van Kattenb. Ver-
volg van het
Leven van H.
de Groot bl. 66.*

(2.) *Zie
Aitzema II.
Deel, bl. 402.
A. van Katten-
burg als boven
bl. 67.*

De Duinkerkers hadden, gelyk gemeld is, in 't vorige jaar vele Haringschepen genomen of verbrand, waar over eene zware opschudding te Enkhuizen was ontstaan: dies waren de Reders der Buisen te gereeder zulken vrygeleibrief voor weinig geld te nemen, om tegen de Duinkerkers te worden gedekt. Doch 's Lands Overheid zag dit stuk dieper in, en was met reden beducht, zo Engeland dezen stap ter heerschappye op zee wierd toegestaan, dat men in vervolg van tyd verder zou gaan; en niet alleen den Buisman een zwaarder Lastgeld zou afdringen, gelyk ook naderhand een eisch van één Gulden voor elk Last wierd voorgeslagen, maar dat dit stuk wyder tot allerlei Koopvaardyschepen zou worden uitgestrekt, en zeer grote belemmering in den Koophandel veroorzaken. Ondertusschen quam de Engelsche Vloot, sterk achtien, anderen zeggen, twaalf Koningschepen,

De Engelsche Admiraal stoort de Hollandische Haringbuisen.

schepen, onder de Haringbuifen, wier Admiraal men aan boord liet komen en met zyn Schip aanhouden, maar aan de Buifen gaf men te veritaan, dat zy wel mogten voortgaan te viffchen; dan de meefte derzelve door fchrik ingenomen waren herwaarts en derwaarts weggezeilt: van de overigen, die ftand hielden en op de Nering bleven, wierd twe Engelsche fchellingen of één gulden van 't laft gevordert. Dit maakte terftond zo veel beweging in Holland, dat de Luitenant Admiraal Dorp ordre kreeg ten fpoedigften met twe en dertig Schepen, en nevens acht nieuwe Kruifers zich te voegen by de zeventien gewone Convoyers der Haringbuifen, om naar de Nering te ftevenen. Hier gekomen quam men echter tot geen dadelykheden met de Engelsche Vloot: en in volgende jaren quam geen vervolg van dezen groten ophef; dewyl de Koning, wegens de inwendige verdeeltheid, binnen zyn eigen Ryk meer dan te overvloedig zyn handen vol kreeg: dus zag men het gevreesde onheil, dat Enkhuiizen en andere Steden, die zich met de Haringviffcherye geneerden, over 't hoofd hing, gelukkig overdryven.

Onderwyle bleef de Pest te dezer tyd in deze Landen noch al aanhouden, en woede op vele plaatsfen veel fterker dan in 't voorgaande jaar. Te Amfterdam wierden in dit jaar zeventien duizend één honderd drie en negentig, of gelyk anderen Schryven, zeventien duizend vyf honderd en twe lyken begraven (1.). Te Haarlem wierden in de maanden Augustus, September, October en November, vyf duizend zeven honderd drie en twintig Mensehen door die schromelyke plage weggerukt (2.). Anderen hebben aangekend, dat 'er den dertienden van December in die Stad, binnen den tyd van vyf en twintig weken over de zeven duizend doden waren ter aarde gebragt (3.) De Steden Delft, Rotterdam, 's Gravenhage, Dordrecht, en andere kregen ook haar deel in deze schrikkelyke plage, en in de laatstgemelde Stad fierven in het volgende jaar aan dezelve, binnen den tyd van twe maanden, drie duizend vyf honderd drie en dertig Mensehen (4.). De Stad Enkhui-

1636.
Aitzema II.
Deel, bl. 310.
311. A. van
Kattenb. als
boven bl. 68.
69.

De Pest
blyft noch
aanhouden.
(1.) L. van
Zanten Spieg.
der Gefchied. bl.
130. Commelin
Befchr. van
Amft. bl. 1180.
Onpartydig
Chron. op dit
jaar.
(2.) L. van
Zanten Spiegel
der Gefchied.
bl. 130.
(3.) Onpar-
tydig Chron. op
dit jaar.
(4.) Heden-
daagfche Hift.
XIV. Deel, 66.
301.

1646.
Koomt ook
binnen Enk-
huizen.

zen, ging ook niet vry. Sedert den drie en twintigsten van Junius tot den negen en twingften December dezes jaars, telde men aldaar twe duizend zes honderd en veertig lyken. In de maanden Julius, Augustus, September en October woede die plage in deze Stad het allerhevigste. Men zag te dier tyd alle weken verre over de honderd, somtyds over de honderd en zestig, ja over de honderd en zeventig doden ten graven dragen. Men begon aldaar den eifden van Augustus eenen wekelyschen Biddag te houden, en den twintigsten dier maand was 'er een algemene Bededag. Den acht en twintigsten, zynde Donderdags wierd 'er 's Avonds gedurende deze plage Godes, in twe Kerken gepredikt. In de maanden November en inzonderheid December begon de sterfte te Enkhuizen merkelyk te minderen, en men had daar in de twe laatste weken van December in de eene maar zestien en in de andere twe en twintig doden (1.). Gansch Nederland was in dit en 't voorgaande jaar afschuwelyk, en de elenden, die 'er in sommige Huizen omgingen, waren niet wel te beschryven. De geldeloze waren veelal ook hulpeloos: want de liefde (dus schreven sommigen) was cer de Pest haar vuur in de Steden blies, in de harten der Menschen al gansch verkoud en gestorven. Deze en andere zonden en ongerechtigheden wierden by sommigen voor de voornaamste oorzaak van deze bezoeking gehouden (2.).

(1.) *Zie*
Korte Hist.
van Enkhuizen
op ditjaar.

(2.) *L. van*
Zanten als bo-
ven, bl. 130.
Een onbesuisde Bloemzucht bespeurt men in Holland.

Niet tegenstaande deze scherpe tucht roede en slaande hand Gods, kreeg de Bloemzucht (een onbesuisde dritt, welke, als eene vrucht der rykdommen en weelde, wel door geheel Holland, maar meest te Haarlem heerschte) zulk een ongemeen vermogen op de Menschen, dat men begon de waarde der *Tulpbollen* op te zetten, en daar voor ongelooflyke sommen uit te loven (3.). Voor een enkele *Tulpebol*, de *Admiraal van Enkhuizen* genoemd, gaf men vyf duizend en vier honderd guldens, en voor een jong van dezelve, wegende maar acht azen, negen honderd guldens; en dus omtrent achtien honderdmaal de zwaarte van goud. Men verkocht in het begin van het volgende jaar, binnen Alkmaar op de Zaal van de Nieuwe Schutters Doelen, in 't bywezen

(3.) *Zie*
Aitzema II. D.
bl. 503. 504.

van

van de Heren Weesmeesteren en Voogden, ten behoeven van de Kinderen van Wouter Bartelmiefzoon Winkel, in zyn leven Kastelein van de Oude Schutters Doelen der gemelde Stad, acht en zestig Tulpbollen, en dan noch één en dertig percelen Bollen, ieder van duizend of vyf honderd Azen, van welke Bloembollen gekomen is de somme van acht en zestig duizend vyf honderd drie en dertig guldens. Onder deze Bollen was 'er een, de *Viceroy* geheten, van zes honderd acht en vyftig Azen, verkocht voor vier duizend twe honderd en drie gulden: één de *Bruine Purper* en één *Sjery Katelyn* genaamt, golden ieder boven de twe duizend gulden; één *Admiraal van Enkhuizen* met een klein afzettertje was te voren mondeling verkocht voor vyf duizend en twe honderd gulden; twe *Brabansons* voor drie duizend en acht honderd gulden, en eindelyk noch verscheide Planten en Pondgoed voor twaalf duizend vier honderd en zeven en zestig gulden. Dus beliep dan deze verkoping in 't geheel de somma van negentig duizend gulden (1.). Deze gansche schat in Bloemen had de voornoemde Wouter Bartholomiefzoon bezeten; en men kan uit dit eene staaltje genoegzaam bespeuren, hoe hoog de prys der Bloemen (die zo veel verderf onderworpen zyn, en hare schoonheid, als ze wel opkomen, maar zo weinige dagen in 't jaar vertonen, dat ze bequame en bekende zinnebeelden zyn, zo wel van 's Menschen nietigheid en vergankelykheid, als van zyne heerlykheid hier op aarde) door eene ydele drift der Menschen en in hope op winst, denkende dat ze noch hoger zou lopen, wierd opgejaagt. Men maakte omtrent dezen Bloemenhandel contracten, verbintenissen, en andere overeenkomsten met en onder malkanderen: onder allen wierd tusfchen de Liefhebbers uit de Steden *Haarlem, Delft, Gouda, Utrecht, Leiden, Rotterdam, Vianen, Hoorn, Enkhuizen*, 1637. Aitzema II. Deel, bl. 503. 504. Ed. van Zurk Co. dex Bat. Lit. Contracten Holl. Plak. II. Deel, bl. 290.

(1.) *Vie eene Lyst van deze Verkoping gedrukt 1637.*

(2.) *Zie de Rescriptie van bunne Ed. Gr. Mog. 27 April 1637. Aitzema II. Deel, bl. 503. 504. Ed. van Zurk Co. dex Bat. Lit. Contracten Holl. Plak. II. Deel, bl. 290.*

1636.

De Heren van Enkhuizen beramen een Ordonnantie voor de Doctoren en Chirurgyus.

* 7 Decemb. 1636.

Zie Keuren van Enkh. bl. 264.

Ook een voor de Glazemakers en Schilders.

† Den 30.

December.

Zie Keuren van Enkh. bl. 314.

1637.

De Pest begint te Enkhuizen op te houden.

(1.) Korte Hist. van Enkh. op dit jaar.

Een Ordonnantie voor de Lootsluiden te Enkhuizen.

Zie Keuren van Enkh. bl. 334.

Een Ordonnantie rakende de Visschery in de Watering van 't Groot-slag.

verhandelt; doch dit geschiedde meest al met belotten en briefjes, terwyl de Bollen in de Aarde waren. Dan deze ydele handel, die veel al op tyd was gedaan, nam in het volgende jaar, tot ruine van velen, meest een einde. De Heren Wethouderen van Enkhuizen hebben te dezer tyd * eene Ordonnantie beraamt en vastgesteld op het stuk van de Doctoren in Medicynen en Chirurgyen, die in deze Stad hunne wetenschap en konst zouden willen oefenen en in 't werk stellen, ten einde de goede Burgery van nutte, bequame en welgeoeffende Doctoren en Chirurgyus zoude mogen worden bedient: welke Ordonnantie naderhand noch met verscheide Artikelen is vermeerderd. Niet lang daar na † hebben de gemelde Heren ook aan de Glazemakers, Glaze-schryvers en Schilders, binnen hunne Stad woonachtig, een Ordonnantie of Gildebrief verleent.

Den achtienden van Februarius des volgenden jaars wierd te Enkhuizen eene plechtige Dankzegging in beide de Kerken gedaan, wegens het ophouden van de Pestilentie: nadien 'er nu in den tyd van vyf weken, geen vyftig Lyken waren begraven (1.). Den elfden van Maart beraamden de Heren Regenten aldaar een Ordonnantie voor de Lootsluiden, varende van Enkhuizen naar 't Texel of 't Vlie, om daar door alle oneenigheden tusschen hen en de Schippers voor te komen; te meer alzo tot noch toe geen zeker Voetloon voor de Lootsluiden, hier ter Stede wonende, was gestelt geweest. Onder anderen wierd goedgevonden, dat het tegenwoordig getal der Lootsluiden zou versterken tot op vier en twintig personen, zonder dat iemand anders midlertyd en boven het zelve toegelaten zou mogen worden: dat ook een nieuw aan te komen Lootsman, voor de eerst reize met een Overman, of een ander Gildebroeder Lootsman zynde, van hier naar 't Vlie zyn proef zou moeten doen op zyn eigen kosten. . . . eer hy by Burgemeesteren tot het Lootsman-ampt bevordert zou worden. Dezelve Heren benevens die van Grotebroek, beraamden ook eene Ordonnantie rakende de Visschery in de Watering van het Groot-slag, om de voorttellinge van den Vitch in de gemelde Wa-

1637.

teringe te bevorderen, en de gehele ruine van dien, door goede en billyke Wetten, voor te komen en te verhoeden (1.). De Engelschen gaven te dezer voor, dat de Hertog van Northumberland weêr stond in Zee gezonden te worden, om de Hollanders in hunnen Haringvaart te steuren. Maar men vertoonde hen hoe nodig de vryheid der Visscherye was voor deze Republyk aan wier bestaan de veiligheid van geheel Europa gelegen lag. De Franschen gaven zich ten dien einde ook veel moeite om dit geschil tusschen Engeland en Holland uit den weg te ruimen. Onderwyle hadden de Engelschen ook zelfs de Haringvisschery, waar van ze de Hollanders het voordeel misgunden, begonnen by der hand te nemen; maar met weinig vrucht: want men bevond, dat zy in dit en in het volgende jaar hunnen Haring te gelyk en op een en dezelve plaats met die van Holland gevischt en naar Dantzig gezonden hebbende, de Haring der Hollanderen goed, maar de hunne tot de laatste tonne inkluis quaad gekeurt wierd. Dus scheen het dat de Goddelyke Goedheid dezen zegen aan die van Holland, en inzonderheid aan de Stad Enkhuizen (als die by alle geheugenissen van Menschen, ook noch te dier tyde, meer Buifen ten Haring zond, dan alle anderen) zodanig te hebben toegeëigent, dat andere Volkeren deze Visschery nooit hadden ter hand genomen zonder hunne schade (2.)

(1.) Keuren van Enkb. bl. 343. De Engelschen dreigen de Haringvangst der Hollanders te steuren. Zie A. van Katten b Ver- volg van 's van H de Groos bl. 110.

(2.) Zie M. Semcins Tractaat van de Haringvisschery, bl. B. I. Een boek

In dit jaar hebben Petrus Jacobsz. en Abraham Dooreflaar, Predikant te Enkhuizen in het licht gegeven een Boek, behelzende alle de verschillen, welke de Doopsgezinden van de andere Protestanten hebben afgezondert. Eenige jaren te voren was op het Noordhollandsche Synode te Enkhuizen vastgesteld, dat zo een werk zou opgesteld worden, en daar toe last gegeven aan twee voornamste Predikanten, welke een niet lang daar na gestorven zynde, werd dat werk volvoert en uitgegeven door de twee bovengemelde Leeraren. Men zeide, dat het voornemen was, om alsoo uit de schriften der Doopsgezinden hunne gevoelens by malkander te hebben op dat dezelve des te gemakkelyker

tegen de Doopsgezinden koomt in 't licht, volgens besluit der Synode te Enkhuizen. G. Suikers, Algemene Gesch. VII. Stuk, bl. 278.

1637.
Een vreesse-
lyk Onweêr
in Westvries-
laud.
*Chron. van
Medemb. bl.
299.*

zouden kunnen wederlegt worden. Den één en twintigsten van Augustus ontstond 'er in dit Noorderquartier een zwaar onweêr van felle Donderslagen en vreesfelyke Blixemstralen, 't geen wel zes uren lang duurde, en op sommige plaatsen veel schade veroorzaakte. Te Ursem wierden alle de leyen aan de eene zyde van de Kerk afgeslagen, en de Donder nam een greep uit een' zware balk van de Kerk. Te Schagen sloeg de Donder een koe op 't veld dood; ook een te Barsingerhorn, alwaar daarenboven een Huys en een Molen wierden verbryfelt. Op Langedyk wierd een Watermolen door het Hemelsch vuur verbrand. Te Nieuwe Nierop wierden een Man en zyn Vrouw, die in 't veld waren om de koeyen te melken, en in de Wieringwaard een paard in 't veld door den Donder dood geslagen; ook sloeg de Blixem aldaar aan de Notweg in een Huis, dat met Man, Vrouw, Kinderen, en alles wat 'er in was verbrande: de versengde Lichamen wierden uit de puin en aschen gezocht en ter aarde gebragt. Dit waren de eerste Lyken die in de Wieringerwards-kerk, welke in den jare 1633. gebouwt wierd *, zyn begraven. Men heet ter gedachtenisse van dit droevig ongeval eenige Versjen op hun Grafsteen uitgehouwen, die 'er thans noch op te lezen zyn. Den veertienden van September sprong te Enkhuizen de Kruidmolen van P. Swaarroog, waar by twe Menschen verongelukten (1.). En op Kersnacht quam het water, met een' harden buyigen Noordwesten wind, zo sterk en haasdoor de Zee-gaten indringen, dat het 's morgens in Zuiderzee tot een ongemene hoogte was gerezen.

* *Noordboll.
Arkad. bl. 256.*
Een Kruid-
molen te Enk-
huizen springt.
(1.) *Korte
Hyst. v. Enkh.
op dit jaar.*
Een hoge
Vloed.
*Commelin
Beschr. v. Amst.
bl. 1163.*
Een harde
Vorst.

1638.
Een Schip
voor Enkhui-
zen in Zee
bevroren.
*Korte Hyst.
van Enkh. op
dit jaar.*

Dit onstuimig weêr wierd niet lang daar na door een harde vorst gevolgt. Een Schip raakte omtrent den Hogenboom by Enkhuizen in 't Ys bevroren. Den achtienden van Januarius ging eenig volk uit de gemelde Stad met een paard over het Ys derwaarts om eenige goederen uit het voornoemde Schip te halen. Den één en twintigsten dier maand zyn 'er noch één en twintig paardesleden naar toe gereden om meer andere goederen uit het Schip te lossen en naar Enkhuizen te brengen. Den volgende dag was het
schoon

schoon weder en de wind Noord west; dies quamen 'er eenige honderd Menschen over Ys op Zee wandelen, zo om het Ys, als om de Sleden, die noch bezig waren met de goederen uit het voorschreve Schip te voeren, te zien. Sommigen reden en gingen tot by het Schip; doch des namiddags omtrent twee uren quam 'er schielyk een sneeuw-
bui met een harden Noordwesten wind, die het Ys ter-
stond rondom deed scheuren en aan stukken breken, waar door al het Volk met Paarden en Sleden in groot gevaar raakte; want het Ys was al omtrent een boogshoot van de Stad afgeweken: doch men vaardigde in alleryeenige schuiten op Ys sleden af, die het Volk van het Ys borgen, en de Paarden door het water naar de wal sleepten; eenigen liepen over 't Ys naar Leek en Broekerhaven, daar ze 't Land kregen, sommigen dreven op de schotfen, en konden herwaards noch derwaards; anderen sprongen met eene vlugge vaardigheid van het Ys op het Land: en dus wierden ze alle gelukkig uit het gevaar gered en behouden. Op dezen kouden Winter volgde een heete Zomer. De Zon scheen den één en twintigsten van Julius zo heet, dat een Akker in den Ban van Grotebroek daar door ontfak, en een gedeelte van den zelven met het geen daar op stond verbrandde (1.).

De Duinkerkers gingen noch gestadig voort aan de Visscherye en den Koophandel dezer Landen veel schade toe te brengen: Want alhoewel de Koning van Spanje en de Regering in Vlaanderen, nu sedert langen tyd hadden verzuimt en noch verzuimden Oorlogschepen uit te rusten, om daar mede in de naauwe Zee op ons te roven; zo lieten echter de byzondere Reders te Duinkerken niet na hunne Schepen ten dien einde in Zee te zenden: En of schoon de Luitenant Admiraal Marten Herpertzoon Tromp de haven van Duinkerken met een goedgetal Oorlogschepen bezettede; zo waren nochtans vele Vyandelyke Kapers in Zee, die vele Koopvaarders veroverden, en in het laatste van October alle de Haringbuisfen genoodzaakten vluchtende, sommigen met achterlatinge van hare Netten, de nering te verlaten en daarenboven door storm zeer beschadigt, naar de

1638.
Veel Volk
en Paarden Sle-
den gaan over
't Ys der-
waards.
Die door het
breken van het
Ys in groot ge-
vaar raken.

Doch noch
allen behouden
worden.

Heete Zou-
neschyn.

(1.) Korto
Hist. van Enkh.
op dit jaar.
De Duin-
kerkers doen
noch veel
schade.

Commelin
Leven van
Fred. Hend. II.
Deel, bl. 5-9.
Aitzema II. Dd.
bl. 528. 533.
554.

1638.

de havenen dezer Landen te lopen. Dit was weêr een nieuwe ramp voor de Stad Enkhuizen. Een Zeerover van Lubek uitgevaren heeft te dezer tyd, in de Ooftzee een Schip van Enkhuizen, op welk Michiel Paul Dorp Schipper was, op de te rug reize van Dantsik genomen; doch hy is in het Koningsberger Diep, waar henen hy het meende te brengen, vergaan. De Rover zelf die op het gemelde Schip was, en veel geld by zich had, poogde zich te redden, maar verdrong. Den derden van November, had men hier een zwaren storm, waar door in Texel over de dertig Schepen verongelukt, daar onder eenigen zeer ryk geladen. Twee of drie Schepen raakten eerst van haar Ankers driftig, die andere zo geweldig tegen den boeg bonften, dat eenigen met Volk en al zonken; en men zegt dat 'er wel duizend Menschchen bleven (1.). Onder deze Schepen bleven 'er ook twee van Hoorn, die met Suiker geladen uit Brazilije waren gekomen; zynde het een groot twe honderd en vyftig en het ander twe honderd Lasten; een Straatsvaarder, die, met stukgoederen geladen, te Enkhuizen t' huis hoorde; ook verscheide Schepen die naar Fernambucq met Viſtualie zouden gaan, en eenige die uit Vrankryk gekomen en met Rogge en Garst geladen waren. De schade der geblevene Schepen wierd geschat op één Millioen guldens te bedragen (2.).

Zware storm,
waar door vele
Schepen in
Texel olyven.

(1.) *L. van Zanten Spiegel der Gesch. bl. 28. Commelin Lev. van Fr. Henr. II. Deel, bl. 8.*

(2.) *Chron. van Medenblik bl. 315, 316. 1639.*

Tromp staat
de Duinkerke-
sche Vloot.

*Commelin
's Leven van
Fried. Henrik,
II. Deel, bl.
33. 34. Aitzema II. Deel, bl.
589.*

De Duinkerkers nemen veel Hollandsche Schepen.
*Commelin als
boven, bl.
65-68.*

Schoon de L. Admiraal Tromp met zyn Esquader, dat maar elf Schepen sterk was, de vyandelyke Vloot, sterk dertien Konings Schepen, vyf Fregatten, en zeven Koopvaarders den achienden van Februarij voor de Stad Duinkerken had geslagen, eenige van hunne Schepen na een bloedig gevecht, veroverd en verbrandt, en de rest op de vlucht gedreven: zo quamen nochtans de Duinkerkers niet lang daar na ons voor onze Zeegaten braveren, en namen binnen weinig dagen dertien Schepen weg, daar onder was één Oorlogschip van Medenblik met vierentwintig stukken, dat tot bescherming van de Viſſcherye voor Vlieland kruise. Voorts brachten zy in dezen Zomer noch veel schade toe aan onzen Koophandel en Scheepvaart; en terwyl Tromp daar-

na in de Hoofden en voor Duinkerken op de Spaansche Vloot paste, onthielden zich tusſchen de dertig en veertig Duinkerksche Schepen even buiten onze Zeegaten, zo dat byna gene van onze Koopvaarders of Buifen, die alleen wel twe honderd Schepen uitmaakten, durfden in Zee lopen. Zy namen ook vele Hollandſche Koopvaardy-schepen, daar onder ook twe van Enkhuizen, genaamt de *Enkhuizer Maagt* en de *Valk van Enkhuizen*. De ſchade door het nemen van zo vele Schepen veroorzaakt wierd op veel tonnen gouds begroot. Onder dit verloop hebben de Turkſche Rovers van Tunis en Algiers ook vele Schepen in de Middellandsche Zee genomen, daar onder één dat te Hoorn en één dat te Edam t' huis hoorde.

1639.

Aitzema II.
Deel, bl. 609.De Turkſche
Rovers doen
ook grote
ſchade.*Commelin* als
boven, bl.
66. 68.Tromp
wacht de
Spaansche
Vloot af.*Commelin*
*Fred. Henr.*bl. 54. 55.
Aitzema II. D.
bl. 609.Die hy
bevecht.

Midlerwylen verwachtte de L. Admiraal Tromp de Spaansche Vloot onder den Admiraal Don Antonio Oquendo in Biſcayen toegeruſt, beſtaande in zeven en zestiſtig, zo Gallioenen, als andere treffelyke Schepen, gemant met omtrent vyf en twintig duizend zielen. Zo ras Tromp deze magtige Vloot den vyftienden van September omtrent Beveſier in 't gezigte kreeg, beſloor hy, ſchoon noch maar zeventien Zeilen ſterk, die aan te taſten, gelyk den volgende dag geſchiedde. In 't eerſte treffen, is het Schip de grote Chriſtoffel van Enkhuizen, daar Frederik Pieterſz. Hoveling Schipper op was, door zyn eigen vuur (meende men) in de lucht geſprongen, niet meer dan één Matroos Wouter Pieterſz. geheten daar af komende. Na een heftig gevecht van vier uren na den Middag zyn de Spaanschen afgeweken, lopende met kleine zeilen om den Noord, naar den Hoek van de Cingels, daar Tromp hen volgde, en alvechtende hen noodzaakte in Duins te wyken. Ondertuſſchen wierd de Hollandſche Vloot dagelyks met nieuwe aankomende Schepen geſterkt, waar toe men ook te *Hoorn*, *Enkhuizen* en *Medenblik*, zo vele Schepen van de Ooſtindiſche Maatſchappij en andere particulieren huurde, uitruſtten en derwaards zond, als men kon bekomen; ook kreeg men te *Hoorn* en *Enkhuizen* laſt om in ieder Stad vyftig Matrozen te ligten en tot verſterking van de Schepen na de Vloot

Commelin
als boven bl.
55 - 57. *Aitzema*
bl. 610-612.
613.

1639.

En in Duins
slag te levert
en byna geheel
vernielt.

Commissie als
boven *bl.*

61 - 63. *Ait-*
zema bl. 615.

Evenwel
roven de Duin-
kerkers noch
vele Koop-
vaarders.

Commissie als
boven *bl.* 68.

Aitzema II.
Deel, bl. 616.

te zenden; te Enkhuizen kreeg men wel haast zes Oorlog-
schepen daar toe gereed, die men benevens meer anderen
naar de Vloot deed zeilen; en men besloot eindelyk de
Spanjaarden in Duins aan te tasten, gelyk ook op den één
en twintigsten van October geschiedde. Hier behaalde
Tromp eene volflage overwinning op die onzachlyke Spaan-
sche Vloot, waar van maar achtien Schepen door de vlucht
ontsnaptten, zynde alle de overigen verbrand, gestrand,
gezonken of genomen, en veel duizend Zielen gedood, en
in vuur of water vermoort, en gevangen. Des niet tegen-
staande, zag men de Dunkerkeren, door dien onze Oorlog-
schepen meest alle de Zee verlieten, wel ras weêr voor onze
Zeegaten zwerven, die in weinige dagen, na den slag en
overwinning in Duins, wel zeven en twintig pryzen
namen, ja in eenen dag elf veroverde Koopvaarders op-
bragten: waar over zware klagten vielen. Men hand-
te dezer tyd ook over het uitwisselen der wederzydsche ge-
vangenen ter Zee, en men gaf last om alle mogelyke vlyt
aan te wenden, dat in deze wisselinge specialyk mogten
begrepen worden, de Ingezetenen van *Alkmaar*, *Hoorn*,
Enkhuizen, *Edam* en *Medenblik*, vervat in zekere lystten daar
van gemaakt.

Het West-
indisch Huis
word ge-
bouwt.

In dit jaar wierd te Enkhuizen gebouwt het *Westindisch*
Huis, staande in de Paktuinstraat. Het is een breed aan-
zienlyk Gebouw, dat, met een zeer groot Pakhuis, achter
aan de nieuwe Haven uitkoomt. De Bewindhebbers ver-
gaderde te voren in een ander Gebouw, dat in den jare
1599. gesticht is, en noch den naam draagt van het *Oud*
Westindisch Huis, maar thans van particulieren tot een Pak-
huis word gebruikt. De Heren Wethouderen van Enk-
huizen deden in dit zelve jaar een Ordonnantie af kondigen
op de Buise-netten, waar by gelast wierd dat binnen hun-
ne Stad, niet alleen striktelyk gelet zoude worden op het
Plakkaat van hunne Ed. Groot Mog. op het maken van de
Netten en Vierendeels, maar dat daarenboven de Netten,
onaangezien die gelodet waren, by de aflevering zouden
moeten hermeten en ook op een schale gewogen worden,

Ordonnantie
op de Buise-
netten.

Keuren van
Enkh. bl. 233.

door

door of ten overstaan van zulke Personen, die daar toe by hunne Ed. Achtb. zouden worden gestelt en beëdigd. Dit geschiedde ten einde de Netten, die men tot de Haringvisschery gebruikte, hare behoorlyke mate en gewigte zouden hebben. Dus hebben de gemelde Heren van tyd tot tyd getracht, door het maken van goede Wetten en Ordonnantien omtrent de Haringvisschery, het welzyn van die Hoofd-nering hunner Stad allesints te bevorderen. Niet min toonden ze hunne oplettenheid omtrent den Koophandel, Bevrachtinge, Bodemerye enz. en hebben ten dien einde in 't laatste van dit jaar eene Ordonnantie beraamt en vastgesteld voor de gezwore Makelaars, waar by niet alleen het oeffenen van eenige Makelaardy wierd verboden aan allen die niet alvorens daar toe by Burgemeesteren zouden zyn gestelt en beëdigd, maar ook aan de gezwore en toegelate Makelaars zekere wetten en ordres voorgeschreven, waar naar ze zich in het oeffenen van hun ampt en het ontfangen van hun loon of salaris zouden hebben te gedragen.

1639.

Ordonnantie
voor de Make-
laars te Enk-
huizen.

Zie Keuren
van Enkb. bl.
269-274.

Tusschen den zesden en zevenden van Januarius omtrent ter midder nacht is hier te Lande een verschrikkelyke stormwind geweest: de Huizen stonden zodanig te schudden en te beven, dat velen meenden dat 'er een Aardbeving mede vermengt was: veel schade geschiedde 'er aan Kerken, Torens en andere Gebouwen. In Texel daar eenige honderd Schepen lagen op een' goeden wind te wachten, zyn 'er vyf gebleven en met Menschen en goed vergaan (1.): als de Passier en 't Grauwe Paart gedestineert naar Brazil, één Oorlogschip, één Straatsvaarder, en 't Schip de Robbe 't welk gereed lag om naar Oostindiën te varen. De sterke dwarrelwinden bragten wonderlyke vreemdigheden voort: te Egmond op Zee bevond men drie Pinken in malkander gezet, enz. en voor Rotterdam sloeg een Oorlogschip om, daar by veertig Man verongelukte (2.). Den dertigsten dier maand beraamden de Heren Wethouderen van Enkhuzen verscheide Keuren en Ordonnantien nopende het betalen van de Excysen en den Impost hunner Stede: als op het Bestiaal of 't geen de Beesten betreft; ook op de Zeep, Turf enz.

1640.
Schrikke-
lyke storm.

(1.) Zie Com-
melin Bes. van
Amst. bl. 1164
(2.) J. Com-
melin 's Leven
v. Fred. Hend.
II. Deel, bl.
69. 81.

J. van Zan-
ten Spiegel der
Geschied. bl. 29.
Ordonnan-
tien op de
Excysen te
Enkhuzen.

Zie Keuren
van Enkb. bl.
201-203.

1640.
De Kruid-
molen te Enk-
huizen springt
andermaal.

(1.) Korte
Historie van
Enkhuizen op
dit jaar.

Vele Dui-
kokers zwer-
ven in Zee.

Zie *Comme-
lin 't Leven van
Fred. Hen. II.
D. bl. 81. - 83.*

Verskil der
Staten met De-
nemarken.

(2.) Zie
*Aitzema II.
Deel. bl. 701.
720. 721. 765.*

(3.) Zie
*Groot. Plak.
I. Deel, bl. 952.
954.*

Den zevenden van Februarius sprong andermaal de Kruid-
molen van P. Swaarroog, waar door een Jongen en een Man
bezeert wierden (1.) De Duinkersche Kapers zwierven
te dezer tyd meer dan ooit op Zee, en namen vele Sche-
pen, die hen echter menigmaal duur genoeg stonden; na-
dien vele Koopvaarders wel gewapen waren, en zich dap-
per tegen hen verweerden. Ook wierden de Kapers, die
anderen meenden te nemen, dikwils zelfs genomen: gelyk
de Geschiedschryvers van dezen tyd hier van verscheide
voorbeelden verhalen. Vier Hollandsche Oorlogschepen,
daar onder één van Enkhuizen en één van Hoorn, die by
Hitland op de t' huis komende Oostindisch Vaarders lagen
te wachten, wierden onvoorziens van tien Duinkersche
Kapers in de Bay overvallen: één van de Oorlogschepen,
gevoert door Kapitein *Hoer* van Hoorn, hebben ze geno-
men, en de drie anderen tegen het strand onbruikbaar ge-
maakt, zynde het Volk daar van aan Land gevlucht, en
het Schip *Enkhuizen* door zyn eige Matrozen verbrand.

Behalven den Oorlog met Spanje, hadden deze Landen
te dezer tyd noch een groot verskil met den Koning van
Denemarken, die tegen de Tractaten nieuwe lasten had ge-
legt op alle de Koopmanschappen die door de Zond wier-
den gebragt, 't zy ze in of uit de Oostzee quamen. De
Staten hadden in 't voorgaande jaar vergeefs Gezanten naar
Denemarken gezonden om daar over te klagen. En dewyl
de handel der Hollanders, als mede der Ingezetenen van de
Steden Hoorn en Enkhuizen op de Oostzee toen zeer groot
was, zendende de laarste Stad jaarlyks een menigte I asten
Haring derwaarts, en zelfs ook Hamburg en al de Hanse-
steden, die op de over van die Zee liggen, daar door veel
leden, zo vielen zy gezamentlyk daar over klagtig, maar
vruchteloos (2.) De Koning van Denemarken vrezende
dat men iets tegen hem mogte ondernemen, wiert in den
winter troepen, en verzamelde alle zyne Oorlogschepen in
de Zond. De Staten daarentegen verboden hunne onder-
danen in de Oostzee te handelen, op verbeurte van hunne
Schepen (3.). Dit veroorzaakte geen kleine belemmering
in

in den Koophandel, en strekte die van Enkhuizen tot groot nadeel, als die daar door belet wierden hunnen Haring naar het Oosten te verzenden. Den vierden van de maand April 's Morgen tusschen drie en vier uren heeft men in geheel Nederland, en een groot gedeelte van Duitschland, eene schielyke Aardbeving gevoelt, welke te meerder schrik onder de Menschen veroorzaakte, om dat men zulks in deze Gewesten ongewoon is. Eenige zeggen dat ze geschiedde 's Morgens ten half drie uren; doch dat ze zelfs geen minuut duurde, ook niet zwaar was, en doordien het nacht was van weinigen werd gevoelt: dan in hoger Landen, en onder andere te *Nymegen* in Gelderland wierd men ze merkelyker gewaar; en zy veroorzaakte grote schade in 't Keurvorstendom Keulen, in 't Graafschap Meurs, en in de Spaansche Provinciën; voornamentlyk in Brabant en Vlaanderen.

1640.

Een Aardbeving in Nederland.
Ad. Frachtius Geschied. onzes tyds pag. 414. J. Commelin's Leven van Fr. Her. II. Deel, bl. 71. C. Commelin's Beschryv. van Amst fol. 1146. J. van den Sande op dit jaat.

Te dezer tyd viel 'er verschil tusschen de Koggen van Drechterland over de voorzitting. Den eenentwintigsten en twe en twintigsten van Mei quamen 'er verscheide verklaringen te voorschyn, welke getuigden: Dat in 't Collegie der Heemraden van Drechterland, zonder aanzien van oudheid of jongheid van jaren of ook van bedieningen, de Heemraad der Ooster Kogge van Drechterland de eerste en naaste plaats aan den Dykgraaf, voor de Heemraden der drie andere Koggen van Drechterland, altyd had bekleed, en ook de eerste stemme in 't wyzen over de schouwe der Keuren en andere exercitien van 't Heemraadschap van Drechterland gehad had, en dat zo lange hen luiden mogt gedenken (1.). Deze twist wierd gevolgt door eenen anderen tusschen de Steden Hoorn en Enkhuizen over 't recht des Dykgraafschap van Drechterland, willende elk dat dit Ampt, 't welk door het overlyden van den gewezen Dykgraaf Mr. Jan van Nek was opengevallen, aan een van hare Burgers zoude worden opgedragen, sustineerende ieder met grote hevigheden, dat d'een voor den anderen behoorde geprefereert te worden, om redenen en consideratien by elk een van hen, zo mondeling als schriftelyk tot justificatie

De Koggen van Drechterland twisten over de voorzitting.

(1.) Zie *Handv. van Enkb. bl. 109. III.* Twist tusschen Hoorn en Enkhuizen over het Dykgraafschap.

1640.
Word door
de Heren van
de Rekeningen
beslist.

van hare respective verzoeken ten wederzyden in 't brede vertoont. Hier op hebben de Heren van de Rekeningen der Graaflykheid van Holland, om alle verdere onlusten voor te komen, by provisie en onvermindert het recht van de gemelde Graaflykheid (als kunnende een bequaam Persoon tot Dykgraaf stellen, zonder aan een Burger van Hoorn of Enkhuizen gehouden te zyn) den zestienden van Julius dezes jaars, voor als nu naar hun believen gestelt en gecommitteert voor eenen tyd van vier jaren twe Dykgraven, te weten uit elke Stad één, die om 't andere jaar by beurten 't voorschreve Dykgraafschap, over den gehelen Ring van Drechterland, naar 't gewoonlyk gebruik zouden oefenen en bedienen, enz. en zoude de Dykgraaf uit de Burgery van Enkhuizen gestelt de eerste beurte hebben, te weten, van toen af tot Mei eerst komende (1.). Volgens deze schikking is dat Ampt tot op dezen tyd toe bedient; te weten, door den Dykgraaf van Enkhuizen in het even jaar, en door dien van Hoorn in het oneven jaar.

(1.) Zie
Handv. van
Enkhuizen bl.
109 - 112.

Het drogen
van gekaakten
Haring te
Enkhuizen.
verboden.

Keuren van
Enkb. bl. 237.

De Heren Burgermeesteren van Enkhuizen verstaan hebbende, dat eenige baatzockende Menschen binnen hunne Stad zich niet ontzagen allerhanden gekaakten Haring te verschen, en dezelve nevens de Slabbert in de Hangen te laten drogen, en mede voor Slabbert te venten en verkopen, hebben zulks den vier en twintigsten van Julius uitdrukke-lyk verboden. Hier door poogden de gemelde Heren wyfelyk zorge te dragen, dat de Haringvischery in de binnen Zee en de Bokking handel, wezende eene Nering daar in de welvaart van een goed deel der Ingezetenen dezer Stad bestond, door dergelyke mishandeling niet mogte benadeelt of in verachtinge gebragt worden, en dus gevaar lopen van te verminderen en eindelyk geheel te niet te lopen tot verderf van velen hunner Burgeren en inwoonderen: want men telde te dezer tyd te Enkhuizen omtrent honderd en tzeventig Schepen, van zeven of acht lasten groot, en Staal-evers genaamt, waar mede men binnen de Zeegaten op Zuiderzee, in en omtrent den winter tyd, jaar op jaar, duizenden van lasten Haring ving, die meest in den rook, na dat ze een

Grote Bek-
king-nering-
binnen die
Stad.

M. Seneins
Tractaat van de
Haringvischery
bl. A. 3.

1640.

een weinig gezouten waren, gedroogt, en Bokking genaamt wierden: en men had in dien tyd binnen deze Stad tot het drogen van dien Haring omtrent de zestig Bokkinghangen. Deze Bokking, als zeer lekker van smaak zynde, werd in grote menigte, niet alleen door gansch Nederland, maar ook naar Hamburg, Bremen, ja door geheel Duitschland en andere plaatsen vervoert, verkocht en verhandelt. En alhoewel de Grote Visschery of Haringvangst in de Noordzee sedert eenige jaren, door de roveryen der Duinkerkers, grote schade had geleden, waardoor het getal der Buisen merkelyk was verminderd, zo telde men nochtans te dezer tyd noch tusschen de vier en vyf honderd Buisen, die van Enkhuizen ten Haring voeren, daar die van de Maze, te weten, Delft, Rotterdam, Schiedam, en den Briel te samen te dier tyd maar tusschen de twe en drie honderd Buisen in Zee zonden; dus had de Stad Enkhuizen tegenwoordig noch, gelyk van alle onheugelyke tyden herwaards, by na de helft meer Buisen, dan alle de andere gemelde Steden van de Grote Visschery of Haring-vangst, met malkanderen uit reden. Hier uit beweerde de Heer Mr. Meynert Semeyns, Rechtsgeleerde van Enkhuizen; in zeker kort Tractaat van de Haringvisschery, omtrent dezen tyd door hem in 't licht gegeven, dat die van Enkhuizen, meerder gezach in 't stemmen ter vergaderinge van de Grote Visschery toekomt dan de andere Leden: dewyl het meerder en minder gedeelte en waardigheid der goederen daar over gestemt word, de respectieve stemmen vergroten en verkleinen.

De Oostersche handel en vaart bleven in den aanvang van dit jaar noch geschort, wegens den twist, dien de Staten sedert eenigen tyd met den Koning van Denemarken gehad hadden, ter gelegentheid van de buiten gewone Tollen, die hy van de Hollandsche Schepen, welke door de Zond voeren, vorderde (1.). Dit veroorzaakte een grote stremming van den Koophandel en schade voor de Ingezetenen. Het gemene belang vereischte derhalven dat dit krakkeel wierd bygelegd. Men besloot dan een nieuwe bezending naar het

Het groot
geral harer
Haringbuisen.
Zie *M. Semeyns Tract.
de Haring-
visschery.*

1641.
De Oostersche handel blyft noch gestremt.
(1.) Zie *Groot Pluk. I. D. bl. 652.*
Men doet een nieuwe bezending naar 't Deensche Hof, Zie *Aitzema II Deel, bl. 788. 796.*

Deen-

1641.

Deensche Hof te doen, en men Committeerde daar toe; benevens de Heren *Boreel* en *Wed.*, de Heer *Albert Sunk*, Ridder, Raad, Oud-Burgermeester en Hoofd-Officier der Stad Hoorn: een Man van deftige Geleerdheid, voorzichtige Staatkunde, en verzien met alle nodige hoedanigheden, die in iemant tot zulk een hoogstatelyk Ampt geschikt, kunnen vereischt of gewenscht worden. Deze Gezanten hebben 't ook eindelyk door hun wys beleid en voorzichtig gedrag in dit jaar zo verre gebragt, dat het verschil tusschen den Koning van Denemarken en de Algemene Staten, tot grote blydschap der Inwooneren dezer Landen, inzonderheid van die van Amsterdam, Hoorn en Enkhuizen, wierd bygelegd, door het matigen van die Tollen; gelyk men kan zien by *Aitzema*, die dit Tractaat in 't brede heeft te boek gestelt (1.).

(1.) Zie
Aitzema II. D.
bl. 795. 796.

Klagten over
de Roversy
der Duinker-
kers.

Aitzema II.
D. bl. 750. 751.

(1.) Zie
J. Commelyn's
Leven van

Fred. Henr. II.
D. bl. 91. 93.

Eenige In-
gezetenen ver-
kopen Oor-
logschepen
aan den Vyand.

Aitzema II.
Deel, bl. 787.

Zulk een
Schip word
van het Hol-
landsch Boots-
volk afgelopen
en opgebragt.

Vele voorname Kooplieden dezer Landen en de Gedeputeerden van de Grote Visschery, ja zelfs de Staten van Holland klaagden by de Algemene Staten wegens hunne schade ter Zee, en verzochten dat de Duinkerkers beter mogten worden ingehouden; doch met weinig vrucht: want dezen gingen voort de Zee te schuimen en zelf voor onze Zeegaten grote buiten te maken (2.). Men vond zelf ontaarde Nederlanders, die, door eene onbehoorlyke zucht tot vuil gewin gedreven, zich niet ontzagen hier te Landen Oorlogschepen te laten bouwen, en die ten minsten door de tweede of derde hand aan de Vyanden te verkopen, tot groot nadeel van dezen Staat en deszelfs Ingezetenen. Op deze wyze was ook het Schip *St. Peter* genaamt, in Holland ten Oorloge toegerust en met Hollandsch Bootsvolk bemant, aan de Spanjaarden verkocht, en naderhand gevoert door hunnen Viceadmiraal Don Gabriel Spinola. Dan dit Schip wierd van het Hollands Scheepsvolk afgelopen en in Noordholland opgebragt. Eenige van dit Bootsvolk ondersteunt en geholpen met voorschryven der Wet- houderen van Enkhuizen, hebben den één en twintigsten van Augustus aan de Algemene Staten verzocht dat hen het gemelde Schip met zyn toebehoren milddadig mogte ge-
schou-

Schonken worden, benevens het rantsoen van Spinola, en datze daarenboven mogten genieten het Premie volgens het Plakkaat van den elfden Maart 1632. Het eerste en tweede punt wierd hen toegeestaan, mits dat aan hunne Hoog Mog. zouden worden overgezonden de Papieren, Commissien, en andere bescheiden in het Schip gevonden, voorbehoudens dat in geval hunne Hoog Mog. den gezegden Spinola zouden willen tot zich nemen, hen zulks volgens voorgaande exemplen zoude vry staan. Doch hunne Hoog Mog. verklaarden, dat het voornoemde Plakkaat van Premie daar op niet passelyk was: maar belasten hen Spinola ondertusschen in het een of 't ander openbaar gevangenhuis te bewaren.

1641.

Te dezer tyd het Octrooi van de Groenlandsche Maatschappy byna verstreken zynde, sloegen de Gemagtigden van Gelderland, Utrecht en Overysfel de vernieuwing van het zelve voor, mits dat de Ingezetenen van hunne Provincien daar mede mogten worden ingelaten. De Hollandsche Steden die niet in het Octrooi begrepen waren, voegden zich by de drie gemelde Provincien: dies kon men tot geen vernieuwing of verlenging van het zelve komen, en de Walvischvangst wierd sedert voor alle Ingezetenen der Vereenigde Nederlanden vry gelaten. Ook had de Maatschappy eenigen tyd zo sterk beginnen te verliezen, dat ze het eindelijk van zelf moest opgeven *, na welken tyd de Groenlandsche Visschery tot heden toe, door byzondere Koopluiden, met ongelyk geluk, is by der hand genomen. Om trent dezen tyd wierd de Gouwe of weg buiten de Westpoort te EnkhuiZEN, van de Stad af tot aan de Herberg daar Romen uithangt, verbreed en bestraat. Ten dien einde wierd 'er een verdrag gemaakt tusschen de Heren Burge-meesteren dezer Stede en de Eigenaars van de Landen in het Rechtsgebied der gemelde Stad gelegen, waarby de laatste een stuk Lands van één Roede breed aan de Zuidzyde van den voorschreven Weg, strekkende van de Stad tot aan de gezegde Herberg, ten hunne kosten moesten kopen,

De Groenlandsche Maatschappy raakt te niet.
Aitzema II.
Deel, bl. 808.

* In 't jaar
1645.

De Weg buiten de Westpoort te EnkhuiZEN word verbreed en bestraat.
Keuren van Enkh. bl. 396.

1641.

om den Weg daar mede naar behoren te verbreden; waartegen de voornoemde Burgemeesteren, van dezelve koopmansch bevyrd zynde, wederom ten kosten van de Stad, den gemelden Weg of Gouwe behoorlyk zouden doen maken en bestraten, en voort ten allen tyden onderhouden, buiten laste of koste van de voorschreve Landen. Doch de helft van den gemelden Weg aan de Noordzyde zoude moeten gemaakt en onderhouden worden ten laste van de Huizen, Tuinen en Erven aan die zyde gelegen. Ook zoude de Zuidzyde van dien Weg mede moeten onderhouden worden door de genen die in volgende tyden aan die zyde zouden willen bouwen, of Erven of Tuinen afsteken.

1642.

De Prins
verklaart ge-
negen te zyn
de Semeinen
boven anderen
te begunstigen.

Korte De-
clachtie aangaan-
de de Semeinen
bl. 29.

De Prins van Oranje betoonde te dezer tyd zyne genegenheid om de Semeinen van Enkhuizen altoos boven anderen te begunstigen, gelyk bleek uit de verklaringe van den Here Burgemeester Pieter Walichszoon Prooft, en den Secretaris Jan Willemszoon Codde, luidende als volgt:

„ Heden den zelden January 1642. compareerden voor my Olbrant Smetius openbaar Notaris, by den Hove van Holland geadmitteert, binnen Enkhuizen residende, ende den getuigen naar genoemt, d'Ed: Pieter Walichsz. Prooft Burgemeester, ende Jan Willemsz. Codde Secretaris dezer Stede, met recht verdaagt omme de waarheid getuigenisse te geven, ten verzoeke van Mr. Meindert Semeins, Raad van zyn Hoogheid den Heere Prince van Orangien, en hebben zy Heeren Depofanten getuigt en verklaart, dat zy in den voorleden jaare wende by zyn Hoogheid Frederik Hendrik, onder anderen verzocht hadden, dat zyn Hoogheid den Requirant in cas van nominatie (die niet getwyfelt wierde) mochte gelieve te benificeren met een der vacante Raads-Heeren Ampten, ende dat zyn Hoogheid daar op geandwoord heeft, dat de Requirant by Missive aan zyn Hoogheid verzocht hadde, daar van geexcuseert te mogen wezen, en dat hy Prince daar by voegde, *Wy zyn altoos genegen de Semeinen boven anderen te benificeren 't welk tegen de wille*

- 2) van haar niet kan geschieden: alle 't gene voorz. staat ver-
 3) klaarden zy Deposanten waar en waarachtig te wezen,
 4) en bereit te zyn met solemneele Eede te bevestigen. "

1042.

*Actum Enchuizen, datum ut supra, ter presentie van
Gerrit Adriaensz. ende Stoffel Jansz. getuigen van goe-
den gelove hier toe verzocht.*

Onderstond.

*Gerrit Adriaensz. Stoffel Jansz.
O. A. Smetius, Not. Publ.*

In de maand van Januarius dezes jaars, zyn door grote Stormwinden in Texel wel dertig Schepen gebleven, en vele Menschen met dezelve verongelukt: aan de Oevers der Zee wierden omtrent vyf honderd Lyken opgevischt (1.). De Duinkerkers vroegtyds in Zee gelopen gingen met hunne Zeeschuimeryen gestadig voort, brengende Holland en Zeeland zo veel schade toe als hen doenlyk was. Zy zelfs leden nu en dan ook eenig verlies, schoon dat der Kooplieden veel groter was. Men kreeg tyding dat de Duinkerkers eene Vloot van vyf of zes en dertig, zo Oorlog-schepen als Fregatten uitrustten. Dit ontstelde niet alleen de belanghebbers der Haringvischery, maar ook de Oostindische Maatschappy. Men deed veel Oorlogschepen in Zee lopen, en de Viceadmiraal Witte wierd met elf van dezelve voor Duinkerken gezonden. De L. Admiraal Tromp kruiste ook met zestien Schepen, en daar na met noch groter getal: hier door wierden die Zee-schuimers wat beteugelt, en men zag van alle kanten vele Schepen in de havens van Holland en Zeeland aankomen. Men kreeg tyding dat de Stad *S. Thomas* door de Schepen van de Westindische Maatschappy was veroverd. In het belegeren van die Stad was het Schip *Enkhuizen* met negen en veertig Zielen door zyn eigen kruid by ongeluk opgevlogen.

Den acht en twintigsten van Mei hebben de Heren Schout, Burgemeesteren en Schepenen van Enkhuizen, na voorgaande advys van de twintig Vroedschappen een

Harde
Stromwinden
doen veel
schade.
(1.) *L. van
Zanten Spiegel
der Gesch. bl.
29.*
De Duin-
kerkers roven
sterk.
*Zie Aitzema
II. Deel, bl.
826. Commelin
's Leven van
Fr. Henr. H.
Deel, bl.
125-130.*
Ordres daar
tegen gestelt.

St. Thomas
genomen.
Alle geor-
dende Priesters
worden te
Enkhuizen de
Stad ontzeid.
*Keuren van
Enkh. bl. 369.*
370.
Keure

1642.

Keure en Ordonnantie beraamt en vastgesteld, by welke allen Jesuiten en geordenden Priesteren en Monniken de Stad en deszelfs Rechtsgebied ontzeid wierd, op verbeurte van honderd ponden Vlaams, te verhalen aan zodanigen Geestelyken Persoon, die ten dien einde, en tot dat de voorschreve penningen zouden opgebracht zyn, verzekert en vastgehouden zou worden. Dezelve Heren hebben in dit jaar aan de Lakenmakers binnen hunne Stad eene Ordonnantie en Gildebrief verleent. Zy maakten ook Ordonnantien op het Gemaal en op andere Imposten. Ook hebben ze het Recht 't welk hunne Stad benevens andere Steden van ouds was vergunt ten aanzien van het doen en sluiten van de rekeningen der Dykslasten van het Ooster-Dykgraaffschap van Westvriesland, trachten te handhaven en te verzekeren: te weten, Maximiliaan, Roomsche Koning, en Philips, Hertog van Oostenryk, hadden den veertienden van Februarius 1490. geordonneert en vastgesteld, dat tot onderhouding van de Zeedyken, betreffende het Ooster Dykgraaffschap van Westvriesland, uit ieder Dorp gelegen binnen de vier Koggen van 't voorschreve Dykgraaffschap, zoude worden geëligeert vier Personen, daar toe nut en bequaam zynde, met uitgedrukte last, dat de voornoemde Gecommitteerdens hunne rekening zouden doen en sluiten alle jaren binnen de vier Heilige dagen van Kersmisse, ten overstaan van twaalf Gecommitteerdens van de Steden Haarlem, Amsterdam, Alkmaar, Hoorn, Enkhuizen en Medenblik, namentlyk van ieder Stad twe, en met verbod van geen rekening te doen noch te sluiten, dan in 't bywezen van de gemelde twaalf Personen, enz. Dan de dewyl de Dykgraaf van de vier Noorder Koggen, die de voornoemde uitschrywing van wegen de Stad Medenblik doet, en verplicht was, die van Enkhuizen benevens de vyf andere Steden ten dien einde te beschryven, nu vele jaren daar ontrent was in gebreken gebleven: zo hebben de Burgemeesteren en Regeerders der Stad Enkhuizen te dezer tyd zulks by Request verzoont aan de Ed. Groot Mog. Heren Staten van Holland en Westvriesland, en verzocht appointement, uit kracht

van

Ordonnantien voor de Lakenmakers, enz.

Keuren van Enkb. bl. 288-290. 199-202.

Ordonnantie op 't doen van de rekening der Dykskosten van de vier Noorder Koggen.

Handv. van Enkb. bl. 112.

van welke den voornoemden Dykgraaf en allen anderen die 't zoude mogen aangaan, belast wierden in conformite van de gemelde ordre, de Verdoonders, benevens de voorschreve andere Steden ten einde als voren mede te beschryven, en hier benevens de voornoemde andere tien Gecommitteerden te laten genieten zodanig Recht als hier boven is uitgedrukt. Dit verzoek wierd hun den vyftienden van December dezès jaars by hunne Ed. Groot Mog. toegestaan, en den Dykgraaf van de vier Noorder Koggen, en allen anderen die het aangaan mogt gelast, zich daar naar te reguleren.

Den derden van Februarius des volgenden jaars wierd de Zee door eenen hevigen storm uit den Noorden en Noordwesten zodanig opgejaagt en tegen de Dyken geperst, dat 'er te Medenblik, Enkhuizen, Hoorn, en voorts door het gansche Noorderkwartier eene grote verbaastheid was. Het water liep by Haarlem over den Dyk den *Slaper* genaamt, en overstroomde de Landen daar rondom tot aan de Duinen. Te Edam sloeg de Blixem in den Toren, doch wierd haast gebluft. De Dyken in Waterland en geheel Westvriesland liepen groot gevaar, en zouden het waarschyne-lyk niet hebben uitgehouden, by aldien de Vriesche Dyken niet waren doorgebroken, waar door dat gansche gewest tot Groeningen toe ondervloeyde, en het water in Zuiderzee wat begoff te zakken, ook begonnen de winden wat slapper te worden; zonder dit had Noordholland den inbreuk der Zee niet kunnen verhoeden. De Heren Wethouderen van Enkhuizen sedert eenigen tyd gemerkt hebbende de ongeregelde handelingen van sommige baatzuchtige Personen; in het belenen van Panden, zonder uitdrukkelyke toelating of vergunning, hebben te dezer tyd de Bank van Leeninge, of het Recht van Tafel of Lombaard te houden weér verpacht, onder zekere voorwaarden, voor een zeker getal van jaren. Dit geschiedde naar het voorbeeld van vele andere Steden, hoe zeer zich ook sommigen Kerkelyken, die de Banknegotie ongeoorlooft achtten, hier tegen kantten.

1642.

1647.
Harde storm
en hoge vloed.
Comweyn
's Leven van
Fredr. Hen. II.
Deel, bl. 132.

De Bank van
Leening word
te Enkhuizen
verpacht.

Res Judicata
over de Lombaarden II.
Deel, bl. 147.

1643.

Men moe-
digt de Inge-
zetenen door
Premien aan
tot de toe-
rusting van
Kapers.

Zie *Aitzema*
II. Deel, bl.
918-922.

Hier door
wierden de
Zeeovereyen
der Duinker-
kers betrugelt.

Vele Schepen
komen in de
havenen dezer
Landen.

J. Commelin
's Leven van
Fr. Henr. II.
Deel, bl.
148. 149.

Men vind evenwel te Enkhuizen geen openbaar Gebouw tot eene Lombaard geschikt.

De Staten van Holland en Zeeland vertoonden te dezer tyd zo ernstig de noodzakelykheid van eene betere beveiliging der Zee, en de nuttigheid der particulieren Kapers, wanneer men goede zorg droeg dat de beloofde Premien betaalt wierden; dat eindelyk door eenige Imposten een jaarlyksche fons van twe honderd duizend guldens wierd gevonden, om daar uit de Premien te betalen aan allen die eenigen Vyandelyke Kapers zouden hebben veroverd. Dus heeft men by vernieuwing van het Plakkaat en beter Reglement, de byzondere Ingezetenen en Magistraten der Steden in Holland door Premien aangemoedigt, om Schepen uit te rusten en de Roof Schepen van den Vyand te veroveren. De Wethouderen van Amsterdam en Rotterdam, als mede der Noordhollandsche Steden, waar onder ook die van Enkhuizen, en eenige particuliere Ingezeten van Zeeland, bragten wel haast een goed getal nieuwe Kruiffers in Zee, welken om eigen byzonder voordeel de Vyandelyke Schepen opzoekende, zag men zo vele Rovers genomen, of uit Zee gedreven en gehouden, dat hunne Zeeovereyen in korten tyd by na geheel ophielden, tot zo verre dat in stee van acht of tien ten honderd, die men tot Priemien voor Assurantie van en op Rochel en Boudeaux had gegeven, dezelve nu op twe of drie daalden.

De Koophandel en Schipvaart dezer Landen waren te dezer tyd in groten bloei, en men zag in dit jaar vele Rykgeladen Schepen in de havenen van Holland en Zeeland aankomen. Voor de Westindische Maatschappy quamen in de maand Junius negen Schepen uit Brazil behouden binnen, brengende veel Gouds en andere kostelyke waren mede. De Oostindische Maatschappy zag in Julius ook tien Ryke Schepen in de havenen dezer Landen aankomen, waar onder één het Nieuw Enkhuizen genaamt voor de Kamer Enkhuizen, ook één voor die van Hoorn, vier voor Amsterdam, één voor Rotterdam, één voor Delft,

en

1644

en twe voor Zeeland. Den twintigsten van Augustus quamen in 't Vlie twintig Groenlands-vaarders, en in Texel over de honderd Builen, welke laatste meest alle te Enkhuizen t' huis hoorden. Omtrent den zelven tyd zag men ook een Oostersche Vloot van in de tachtig Schepen sterk in 't Vlie aankomen. In 't einde van September quam een Fransche Vloot gelukkig in Holland en Zeeland aan, zonder eenig onraad in Zee vernomen te hebben. De Duinkerkers deden thans weinig schade: dewyl zy meest door de Staatsche Oorlogschepen en nieuwe Kruiffers wierden geslagen of uit Zee gedreven. De Admiraliteit van Duinkerken beloofde aan de gene, die de eerste van de nieuwe Kruiffers kon opbrengen, tien duizend ponden; dan dit was, wegens de goede orde die men van onze kant quam te houden, van weinig vrucht. Twe Staatsche Oorlogschepen vervielen nochtans onder elf Duinkerkers, die 'er één van veroverden, doch het ander ontquam 't. Het genomen Schip voorzien met zes en twintig stukken, en gevoert door Kapitein *Bleeker* van Enkhuizen, wierd den zes en twintigsten van October te Duinkerken opgebracht. Weinig tyds te voren wierd Hopman *Cornelis Albertsz.* de Jonge van Hoorn omtrent Hyfant aangetast van twe Biskaische Oorlogschepen, het een van zes en twintig en het ander van twaalf stukken; dan hy wees ze zo mannyk at, dat ze hem verlieten. In November quamen noch vier Westindisch-vaarders met een ryke lading in Holland en Zeeland aan. En in 't begin van December zag men noch in de tzeventig Oostervaarders behouden in 't Vlie binnen komen. Dus bloeide de Koophandel en Schipvaart dezer Landen, en de Duinkersche Rovers wierden, tot grote vreugd der Ingezetenen, hoe langs hoe meer beteugelt.

Midlerwyle was 'er tusschen de Kronen Zweden en Denemarken een nieuwe Oorlog ontstaan, waar mede de Staten der Vereenigde Nederlanden genoodzaakt waren zich te bemoeien, en niet alleen een sterke Vloot, maar ook een aazienelyk Gezandschap derwaards te zenden, om dien schadelijken kryg by te leggen, en tevens de vaart door

Oorlog
tusschen Zweeden en Denemarken.

1544.
J. Commelin
's Leven van
Erst, Henr. II.
Deel, bl.
 151-155.
Aitzema II. D.
 bl. 947-948.
 De Neder-
 landfche Vloot
 zeilt naar de
 Zond.
J. Commelin
 alsboven, bl.
 159. *Vervolg*
der Hist. van J.
van de Zande
op die jaar.
Aitzema II.
 Deel, bl. 949-
 993.

(1.) Zie
Aitzema II.
 Deel, bl.
 949-958.
 994-1002.

de Zond, die door den Koning van Denemarken dikwils met onmatige verhoging van den Tol en andere bezwaren, zeer gedrukt en belemmert wierd, by deze gelegentheid voor hunne Onderzaten te verzekeren. De Oostersche en Noordsche Vloot, die te dezer tyd zeer talryk en omtrent de zeven honderd Koopvaardy-schepen sterk was, liep den zevenden van Julius uit Texel en 't Vlie in Zee, koers zettende naar de Zond, onder het sterk en groot geleide van twee en veertig Oorlogfchepen, en zes Ambassadeurs van dezen Staat, waar van drie naar Denemarken en drie naar Zweden gingen, om zo het doenlyk was de gemelde twee Kronen te bevredigen. Om deze Oorlogfchepen ten spoedigste uit te rusten, had men daar toe ook gebruikt de Convoyers van Amsterdam, Hoorn en Enkhuizen. De Gezanten tot deze Ambassade gebruikt waren de Heren *Jacob de Wit* van Dordrecht, *Bikker* en *Schaap* van Amsterdam, *Albert Sonk* van Hoorn, *Stavenesse* van wegen Zeeland, en *Andrée* wegens Vriesland. De Heren *Schaap*, *Sonk* en *Andrée* bekleedden het Gezandfchap aan het Deensche, de andere drie aan het Zweedsche Hof. Aangaande hun last en handelingen kan men elders bericht vinden (1.). De Koning van Denemarken had den Tol in de Zond grotelyks verzwaart, waar by den Koophandel dezer Landen, en inzonderheid de Stad Enkhuizen in hare hoofdnering zeer wierden benadeelt: want daar by voorbeeld voor dezen een Schip van honderd Last komende van het Westen met Zout geladen, voor groten en kleinen Tol moest betalen één Rozenobel en één half last Zouts, en een Schip met Haring komende uit deze Landen ook zo veel; en volgens het Erf-tractaat van Spiers gesloten in den jare 1544 de Hollandsche Schepen door de Zond varende niets anders behoefden te betalen, dan een Vuur-geld van twee Nobels; ja de kleine Schepen maar éenen Nobels, dat is drie, of ten hoogsten vier guldens Baak-geld moesten geven: zo had het Deensche Hof daar en tegen reeds in vorige tyden door verscheide nieuwigheden, boven den voornoemden Tol genomen zeven oort Daalder van elk

Last

Last Haring, en twe Daalders van elk Last Zout; dus handelde men ook min of meer ontrent andere waren, en deze buitensporigheid in het menigvuldig verhogen van dien Tol ging te dezer tyd alle maat verre te boven: dan was 't *Bank-geld*, dan *Tonne-geld*, dan *Roer-geld*, *Mast-geld*, *Anker-geld*, *Haven-geld*, *Paal-geld*, *Defensions-geld*; met een woord alles was geld. De Tollenaars volgden het voorbeeld van hunnen Koning, en vertolden daarenboven de Hollandfche Schippers noch hoger dan 's Konings lyst inhiel: dies was het voorname oogmerk van dit Gezantschap de Ingezetenen dezer Landen in het toekomende van dergelyke bezwaarniffen te ontheffen.

De Duinkerkers maakten in dit jaar de Zee weder on- veilig, maar deden geen schade van belang. In tegendeel wierden vele van hunne Schepen door onze Kruiffers genomen; dies kregen zy meer flagen dan buit; en de Vloot van Tromp op de kusten van Vlaanderen, om het beleg van Grevelingen te helpen bevorderen, verhinderde hen veel quaad te doen: ook nam hy 'er velen, en dwong de anderen naar de kust van Spanje te vluchten. In 't begin van September quam in 't Vlie een Noordfche Vloot van vyf en twintig of dertig Schepen en verscheide Oostervaarders, zonder Duinkerkers op Zee vernomen te hebben.

Ook zag men in 't midden van October in 't Vlie en Texel over de twe honderd Schepen uit de Ooftzee en Noorwegen aankomen, behalven die van tyd tot tyd uit andere gewesten in de havenen dezer Landen binnen quamen. Die op de Haringvangst waren uitgevaren lagen ook geruft op hunne nering, zonder, gelyk wel voorheen, door Zee- fchuimers gestoort of befchadigt te worden. De Heren Wethouders van Enkhuizen hebben den eerften van November dezes jaars eene Ordonnantie beraamt op het stuk der Pleitzaken, om de byzonderfte feilen in de Rechtsvorderinge te verbeteren en voor te komen, en dus den loop der Pleitzaken te verkorten en de kosten te verminderen. Dezelve Heren verleenden den negentienden dier maand eenen Gildebrieff aan de Rogge- en Witte- brood Bakkers bin-

Vele Schepen worden de Duinkerkers afgenomen.

Zie 's Leven van Fr. Henr. door J. Commelin II. Deel, bl.

155. 159.

171. 173.

Vele Schepen komen in deze Landen.

Ordonnantie op de Pleitzakan te Enkhuizen.

Keuren van Enkb. bl. 37.

en de volgende. Gildebrieff

voor de Rogge- en Witte- brood Bakkers.

Keuren van Enkb. bl. 279.

1644.

Het invoeren
van gezaagt
Hout te
Enkhuizen
verboden.

*Keurer van
Enkb. bl. 210.*

Ordonnantie
voor de
Bierdragers.

*Keuren van
Enkb. bl. 247.*

binnen hunne Stad; waarby onder anderen, om de menigvuldige klagten, twisten en oneenigheden voor te komen, beide de Rogge- en Witte-brood Bakkers, die te voren elk hun eigen Gild en Regering apart gehad hadden, onder één Gilde en Regering wierden besloten. Den vyf en twintigsten van die zelvè maand, verboden ze, tot voorstand van het Houtzagers Gilde dezer Stede, het invoeren van eiken of greinen Hout, dat ergens ten platten Lande gezaagt was, binnen deze Stad of derzelve Rechtsgebied. Eindelyk beraamden ze den negen en twintigsten van Decem-ber eene Ordonnantie voor de Bierdragers, waarby hen onder anderen belast wierd, geen Bier te werken zonder cedul, niet boven hunne Ordonnantie te genieten, en den genen voor wien ze arbeiden gedienslig te zyn en beleeft te hejegenen, zonder eenige vuile of quade woorden te gebruiken, op pene, dat wie contrarie dezès zou gedaan hebben, voor de eerste reizè naar gelegenheid, en voor de twe- demaal met beroving van zyn officie zoude gestraft worden.

1645.
Een Duits-
kerfch Fregat
door de Enk-
huizers vero-
vert.

*J. Commelyn
's Leven van
Fred. Henr.
II. D. bl. 178.*

De Oorlog
tusschen Zwe-
den en Dene-
marken houd
noch aan.

's Jaars daar aan den twintigsten van Januarius, hebben twee Enkhuizer Zee- Kapiteinen, in dienst van de Stad Enkhuizen, onder de nieuwe Directie, veroverd en den drie en twintigsten dier maand in Texel opgebracht een nieuw Duinkerfch Fregat met twee vaste Deks, voorzien met acht- tien stukken, en twe op de Kiel, met vier lasten yzere Koe- gels, en honderd vyftig Mannen, en de jongens: zynde dit de tweede Duinkerker, die dezelve Kapiteinen binnen den tyd van drie weken hadden genomen. De Koning van De- nemarken willende noch niet aan de hand komen om den vrede met de Kroon Zwede te sluiten, en den Tol in de Zond te matigen, liet de Koninginne van Zweden eenen voorslag doen aan dezen Staat, dat indien hunne Hoog Mog. geliefde een Vloot van vyftig Schepen uit te ruiten en vyf of zes duizend Krygsknechten te werven, om tegen den Koning van Denemarken aan deze zyde van de Zond op te komen, zoude zy hem aan de andere zyde, met een gelyk getal Schepen, beoorlogen, om hem dus door de wa- penen of door tractaten tot reden te brengen. Dit voorstel vond

Vond by de Staten van Holland veel ingang, maar de Prins van Oranje en de andere Provinciën waren 'er tegen, achtende dat zodanige toerusting tegen Denemarken den aanstaanden veldtocht zou hinderlyk zyn: dan de Staten van Holland, voornamentlyk Amsterdam, Hoorn en Enkhuisen, zeer veel belang in de Oostersche Zeevaart hebbende, dreven het door, en verklaarden rond uit, dat zy geen nieuwe ligtingen voor den aanstaanden Veldtocht zouden bewilligen, voor en alêr de andere Provinciën de toerusting tegen Denemarken ingewilligt hadden. Zy verstonden dat hen veel meer gelegen was aan de vryheid van den Koophandel in de Oostzee, dan aan het veroveren van eene Stad in Vlaanderen: en hunne volständigkeit bragt te weeg, dat de andere Provinciën, uitgenomen Zeeland, tot de uitrustingen tegen Denemarken hare toestemming gaven. Men besloot dan eene Vloot uit te rusten en vyf duizend Mannen te werven, om de Koopvaarders door de Zond te geleiden, zonder aan te leggen of Tol te betalen. Men yverde met alle magt in Holland, om deze Vloot gereed te maken. Men besloot hier toe te gebruiken vyftien Convoyers van de Directeurs, twaalf ordinaire Convoyers, zes van de Oostindische Maatschappy, vyf Buis-convoyers van de grote Visschery, en daar by noch twaalf Straatsvaarders te huuren; voorts op ieder Schip tachtig Matrozen en twintig Soldaten te stellen. Te Enkhuisen huurde men tot dezen togt twe Schepen. De Koning van Denemarken klaagde geweldig over deze uitrusting der Staten tegen hem; dan 't mogt niet helpen. De langdurige Deensche knevelaryen en asperfingen hadden den wrok der Hollanders gestadig gevoed, die nu te feller uitborst, toen zy kans zagen, om zich van die quellingen te verlossen (1.). De Staten verboden by Plakkaat, dat niemant hunner Onderdanen zich zoude vervorderen om zich op reis naar Oosten te begeven voor dat de gemelde Vloot, die de Koopvaarders zou geleiden, gereed was (2.). Midlerwyle verzuumden men niet de Duinkerkers te beteugelen; die by na niet durfden in Zee te lopen, en die zulks ondernamen behaalden

1645.
Holland
yvere om een
Vloot tegen
Denemarken
uit te rusten.
Auzema III.
Deel, bl. 2. 3.

(1.) *Auzema III. Deel,*
4-7.
(2.) *J. Commelyn's*
Leven van Fr.
Henr. II. Deel,
bl. 179. 180.
De Duinkerkers worden beteugelt.

1645.
J. Commelyn
 als boven.

den weinig buits, maar velen van hen wierden genomen of dapper gehavent, door de Staatſche Oorlogſchepen, en de nieuwe Kruiffers, welke laaſten thans ſterk in Zee waren, na dien zy door noch voordeliger Voorwaarden krachtig wierden aangemoedigt om die Zeeſchuimers op te zoeken en aan te taſten, gelyk geſchiedde: dies wierd de Zee tegen de Vlaamiſche Rovers, die den Koophandel en Schipvaart van de Ingezetenen dezer Landen vele jaren na den anderen grote ſchade hadden toegebracht vry wat beveiligd.

De Hollandſche Vloot loopt met de Koopvaarders in Zee.

De Hollandſche Vloot tegen den Koning van Denemarken uitgeruſt, beſtaande uit acht en veertig Oorlogſchepen, gereed zynde, liep met over de drie honderd Koopvaarders, den negenden van Junius uit het Vlie in Zee, hebbende laſt om de gemelde Koopvaardyſchepen door de Zond te geleiden zonder Tol te betalen, en in geval de Koning van Denemarken zulks met geweld poogde te beletten of op de Schepen ſchot, zouden zy wederom alle vyandſchap plegen, en de Schepen met geweld door de Zond brengen. Zy voerden hunnen laſt uit, en zeilden den vyftienden van Junius door de Zond, zonder te vertolten, en dat in 't gezigt van den Koning, die te Kronenburg in een venſter ſtond, doch niet in ſtaat was of goed vond dit te beletten. De Viceadmiraal Witte Wittenſz. die het Opperbevel over de Vloot had, zeilde voor uit en deed niet anders dan dat hy voor den Koning zynen hoed afnam. Alle de andere Oorlogſchepen volgden hem, doende elk drie eerſchoten, waar op de Koning niet antwoordde, dan met twe ſchoten op de andere zyde van het Kasteel. Zyn Deenſche Majesteit was zeer miſnoegt over dit gedrag der Hollanders: Doch vond zich genoodzaakt noch in dit zelfde jaar den Vrede met de Kroon Zweden te ſluiten, en de verſchillen met de Algemene Staten der Vereenigde Nederlanden, wegens den Tol in de Zond by te leggen. Dus wierden de Hollanders inzonderheid Amsterdam, en de Steden van het Noorderquartier, waar onder ook de Stad Enkhuizen, bevryd van vele buitensporige en onrechtmatige knevelaryen en bezwaarniſſen, hen-door den

Zeilt door de Zond zonder Tol te betalen.

J. Commelyn
 's Leven van
 Fr. Henr. II.
 Deel, bl. 181.
 182. Vervolg op
 van den Zande
 overt dit jaar.

Daar op de Vrede met Denemarken volgt.

Zie Commelyn
 als boven, bl.
 182-186.

Ait:ena III.
 Deel, bl 7-18.
 Groot Plak II.
 Deel, bl. 562.

den Koning van Denemarken en zyn Tolbedienaars eenen geruimen tyd aangedaan.

1643i

Den vyfden van Octoer dezès jaars verkregen die van EnkhuiZEN op hun verzoek van de Staten van Holland en Westvriesland het Privilegie en Octrooi van het heffen der tachtigsten Penning ten behoeve van hunne Stad, by alle verkopeningen van inmeubele goederen, als Huizen, Gronden, en Landen, dewelke aldaar zouden verkocht worden, boven den veertigsten Penning die het Land daar van genoot. Om dit Voorrecht en vergunning te erlangen, hadden de Wethouderen aan hunne Ed. Groot Mog. vertoont, dat dewyl zy door Gods zegeningen bemerkten, dat de aanwas hunner Gemeente in het gehoor van Gods heilig Woord dagelyks zo toenam, dat de twe ordinaire Kerken hunner Stede daar inne gepredikt wierd, voornamentlyk op Zondagen voor en na den middag, niet genoegzaam waren dat de voorschreve Gemeente daar inne met het gehoor der Predikation bequamelyk konde worden gedient, hadden zy goedgevonden, om den yver en lust hunner Gemeente meer en meer te begunstigen, dat noch een derde plaats tot de Predikatie van Gods heilig Woord binnen hunne Stad zoude worden geopent en toegeëigent, daar toe zy wel een goed en bequaam Gebouw (van ouds de Monnikke-Kerk genaamt) binnen hunne Stad hadden, 't welk in zyne muragie, pilaren en dak bequaam was, doch daar aan grote kosten van deuren, glazen, vloeren, stoelen, banken en andere noodwendige reparatien zouden moeten worden gedaan, welke onkosten zy niet wel uit de ordinaris inkomen hunner Stede zouden kunnen vervallen, overmits hunne gemelde Stad, die wel voor drie vierde parten op den aanslag van de Zuiderzee was gelegen, jaarlyks zeer grote en zware reparatien aan Muur- en Paal- werken had te dragen en te onderhouden, daar door het voorschreve inkomen hunner Stede niet alleen jaarlyks wierde gebruikt, maar inderdaad daar toe geensins bestand was, veel min dat zy daar uit zodanige nieuwe onkosten, als tot de reparatie van de voornoemde Kerk van node zouden wezen,

EnkhuiZEN
verkrÿgt het
Octrooi tot
het heffen van
den tachtig-
sten Penning
van de verko-
ping der in-
meubele goe-
deren.

Handv. van
Enkh bl. 113.
Verhoog
van de Wete-
houderen om
dat voorrecht
te erlangen.

Ten einde
daar door een
derde Kerk tot
den Gods-
dienst be-
quaam te
maken.

't Geen uit
de inkomsten
van de Stad
niet kon
geschieden.

1645.

zouden kunnen vervallen: weshalven zy te rade waren ge- worden zich te adresseren aan hunn Ed. Groot Mogende, eerbiedig verzoekende, dat het hunne Ed. Groot Mog. mogte gelieven, inzicht nemende op de voorschreve redenen en andere goede motiven, hen goedgunstig te verlenen en toe te staan, tot bevordering van zo goeden werk, een favorabel Oetrooti, om voortaan binnen hunne Stad en de Jurisdictie van dien te mogen heffen en ontfangen den gemelden tachtigsten Penning van alle Verkoppingen van Huizen Gronden en Landen, omme daar mede de gezegde onkosten van de reparatien en 't onderhoud van de gemelde derde Kerk daar uit te mogen vervallen. Welk Oetrooti hen, gelyk gezegt is, van hunne Ed. Groot Mog. op dit hun Vertoog en verzoek, ook is verleent en toegestaan. Waar na de Monnike Kerk binnen de Stad Enkhuizen tot een derde plaats ter oeffeninge van der Gereformeerden Godsdienst is geschikt en bequaam gemaakt.

De Monnike-
Kerk te Enk-
huizen word
tot den Gods-
dienst be-
quaam ge-
maakt.

1646.

De Quak-
zalvery word
te Enkhuizen
verboden.

(1.) Keuren
van Enkh. bl.
393.
Ordonnantie
voor de
Brouwers.

(2.) Keuren
van Enkh. bl.
239.

De Scheeps-
timmerluiden
krygen een
Gildebrief.

(3.) Keuren
van Enkh. bl.
306.

Duinkerkers
komen weér
in de Noord-
zee.

J. Commelyn
's Leven van
Fr. Henr. II.
Deel, bl. 207.

De Heren Wethouderen droegen niet alleen zorge voor den Geestelyken, maar ook voor den Lichamelyken welstand hunner Ingezetenen, en verboden in den aanvang van het volgende jaar alle Quakzalvers 't zy Mannen of Vrouwen, die zich te vermeten de Geneeskunde binnen hunne Stad te oeffenen, of te ondernemen de gebreken der Menschen te helpen en te genezen, op verbeurte van zeventien gulden (1.). Zy beraamde ook eene Ordonnantie voor de Brouwers, om alle bedrog zo ten opzichte van de vaten als van de verscheide soorten der Bieren te verhinderen (2.). Ook hebben ze ten nutte en voordele van de Scheeps-timmerluiden, den dertigsten van Maart, hen eenen Gildebrief verleent (3.). Men kreeg in de maand Mei tyding dat de Duinkerkers met dertien of veertien Schepen in de Noordzee kruiften; waar op men den L. Admiraal Tromp last gaf om hen te verjagen, en zich dan naar de Kusten van Vlaanderen te begeven. Dan eer zulks kon geschieden namen ze noch eenige Hollandsche Schepen, daar onder ook een Fluit daar op een Enkhuizer Schipper was, geladen met Klaphout, komende van Koningsbergen, die ze te Oosten-
de

de hebben opgebracht. Daarentegen wierden door de Hollanders weêr verscheide Duinkersche Kapers genomen: Doch sedert dat de Franschen de Stad Duinkerken in dit jaar belegert en verovert hadden, is 'er met de Spanjaarden ter Zee niets merkwaardig voorgevallen.

1646

Midlertyd hebben de Heren Burgemeesten en Regeerders van Enkhuizen getracht hunne Schuttery in goede ordre te houden. Zy hadden by erwaarnis bevonden de ongelegentheid en wanorde, waar in hunne Burgery in het optrekken, door het menigvuldig schenken en ontydig drinken, was vervallen, en sommigen zich niet ontzagen, moedwillig in de Vaandels te schieten, tot grôte en menigvuldige kosten voor de Stad. Tegen deze onbehoorlyke dartelheid, hebben de gemelde Heren den tienden van Julius eene Ordonnantie aangaande het Optrekken van de Schutters beraamt en vastgesteld, waarby zulks ontydig schenken, en onhebbelyke, dertele en honende maniere van schieten wierd verboden op pene in deze Willekeure gemelt. Zy beraamden ook een Keure op de Victorievuren, regen alle moedwillige en onbehoorlyke baldadigheden, die gemeenlyk van sommigen wierden gepleegt, wanneer men door de Stad de gewoonlyke vreugde-tekene betoonde, in 't vuren en branden van Piktonnen, over eenige merkelyke weldaden en overwinningen, door den Almagtigen en goedertierenen God aan deze Landen verleent. En dewyl de Respective Collegien van de Ed. Heren Schout, Burgemeesteren en Schepenen der Stad Enkhuizen, zich hoe langer hoe meer bezwaart en overvallen bevonden met menigvuldige Proceffen en verschillen over zaken van kleine waarden, als ook met verscheide verdrietige questien, kyvagiën, krakkelen en injurien, waar door de zaken van groter gewigte wierden opgehouden en vertraagt, tot merkelyk nadeel en schade der Ingezetenen: zo hebben de Heren Wethouderen, om daar in zo veel doenlyk was te voorzien, den vyftienden van November dezes jaars beraamt en vastgesteld eene Ordonnantie voor Commissarissen, op 't stuk

Keuren tegen 't drinken en onbehoorlyk schieten der Schutters.
Keuren van Enkh. bl. 399.

Ordonnantie op 't Victorievuren.
Keuren van Enkh. bl. 400.

Commissarissen van kleine zaken te Enkhuizen aangestelt.
Keuren van Enkh. bl. 161e
164.

1646.

stuk der kleine of mindere Gerechtzaken, welker Bank voortaan zouden bestaan uit vyf gequalificeerde Personen, die alle jaren in Januarius zouden verkoren en beëdigd worden, om, geassisteert met eenen Secretaris, of gezworen Klerk, driemaal in de week, te weten Dingsdags, Donderdags, en Zaterdag, Recht te houden over alle zaken tot vyftig guldens en daar onder bedragende; ook over alle actien van injurien, kyvagien en verschillen van woorden; als mede over alle civile actien in feiten, als dreiging, vechtinge en dergelyken. Het geen verder tot deze Rechtbank behoort kan men lezen in de Keure en Ordonnantie daar op door de Heren Wethouderen gemaakt, en door de Ed. Heren Staten van Holland en Westvriesland, den zeven en twintigsten van December dezes jaars goedgekeurt en bekrachtigt, met last aan allen en een iegelyk dien het aangaan mogt, zich daar naar te reguleren.

1647.

Prins Fred.
Henrik sterft.
Zie Aitzema,
Commelyn's
Leven van Fr.
Henr., Le
Olc en meer
anderen op dit
jaar.

's Jaars daar aan, den veertienden van Maart, overleed zyn Hoogheid Frederik Henrik, Prins van Oranje, Stadhouder van Holland, enz. in den ouderdom van vierentzestig jaren, één maand, en vier dagen, en zyn Lyk wierd, na eenige dagen ten toon geslaan te hebben, den tienden van Mei daar aan volgende, te Delft met veel stacy begraven. Zyn Zoon Prins Willem de II. is hem in het Ampt van Stadhouder enz. gevolgt. Het had met de Westindische Maatschappy, sedert eenige jaren zeer slegt gegaan; en zy aan 't zinken zynde, had, om zich boven te houden, dikwils getracht zich met de Oostindische te vereenigen: dan dees' had daar toe geen lust; en gezien hebbende dat de magtigste belanghebbers van de Westindische Maatschappy de vernieuwing van haar Octrooi tegen hielden, om ten minsten een aanmerkelyk onderstand voor hunne Maatschappy van haar te trekken, had de Oostindische rond uit verklaart, eer te zullen dulden dat haar Octrooi vernietigt wierde, dan de voorgeslagene vereeniging aan te gaan: menende zich zonder Octrooi wel te zullen handhaven, en dat in alle geval de Steden en Vestingen die zy in had haar

De Westin-
dische Maat-
schappy tracht
met de Oost-
indische te
vereenigen.
Aitzema III.
Deel, bl. 103.

in

in eigendom toebehorende, zy die zoude kunnen verkopen, zelfs aan den Koning van Spanje. Na veel ghaspel wierd eindelyk, den tweentwintigsten van Junius dezes jaars, haar Octrooi vernieuwt voor den tyd van vytentwintig jaren (1.). Den vierden van de volgende maand, wierd ook het Octrooi van de Westindische Maatschappye verlengt (2.). In dit jaar wierden Tractaten gesloten met Denemarken en Moscovië nopende de vaart in de Oost- en de Noordzee, om te gaan naar Archangel, 't welk toen de eenigste plaats was, waar na men Schepen zond om in Moscovië te handelen (3.).

In den aanvang van het jaar zeffien honderd acht en veertig, den twintigsten van Januarius, hebben de Heren Wet- houderen van EnkhuiZEN eene Ordonnantie of Gildebrief verleent aan het Lakenkopers en Lakenbereiders Gilde bin- nen hunne Stad, bestaande uit eenige Artykelen, waar naar zich de Gildebroeders te hadden gedragen. Den derigsten van Januarius wierd de Vrede te Munster tusschen de Ko- ning van Spanje en de Heeren Staten Generaal, door hun- ne wederzydsche Gevolmagtigden, getekent. In het eerste Artykel van dit Vrede tractaat, verklaart de Koning van

» Spanje, en erkent dat de Heren Staten Generaal der
 » Vereenigde Nederlanden, en de respectieve Provincien
 » van denzelven, met alle hare geassocieerde Landschap-
 » pen, Steden en aanhorige Landen, zyn vrye en Souve-
 » reine Staten, Provincien, en Landen, op de welken,
 » noch op hare geassocieerde Landschappen, Steden en
 » Landen hy Heer Koning niet en pretendeert, noch nu
 » ofte namaals, voor hem zelve, zyne Successeurs en Na-
 » komelingen immermeer iets zal pretenderen; en dien-
 » volgens te vrede te zyn met dezelve Heren Staten te
 » sluiten, gelyk hy doet by dezen jegenwoordigen, een
 » eeuwige Vrede." Hier door wierd deze Republyk voor
 vry en Souverein verklaart, zonder eenige dubbelzinnig-
 heid; daar de Koning van Spanje by het Traktaat van
 Bestand in den jare 1609. niet anders had willen verklaren,
 dan dat hy met de Staten handelde, gelyk met die van

1647.

Het Octrooi
van de Oost-
en Westindi-
sche Maar-
schappyen
wordt verlengt.

(1.) Zie
Aitzema I. 3.
bl. 161. Groot
Plakkaatb. I.
Deel, bl. 546.

(2.) *Groot*
Plak. I. Deel,
bl. 595.

Tractaten
met Denemar-
ken en Mos-
covië.

(3.) *Ait-*
zema III. Deel,
bl. 177. 218.
Groot Plak. II.
Deel, bl. 567.
Gildebrief

voor de La-
kenkopers te
EnkhuiZEN.

Keuren van
Enkh. bl. 286.

De Vrede
met Spanje en
de Staten word
gesloten en
getekent.

Zie *Aitzema*
III. Deel, bl.

p. 259. enz.
Vervolg op J. v.

den Sande. J.
Le Clerc II.

Deel, bl. 476.

enz. Groot
Plak. I. Deel,
bl. 79.

1648.

't Noorder Gat te Enkhuizen word droger, en men stelt ordre om 't te diepen.

Keuren van Enkb. bl. 304.

vrye Volken. Dus is die bloedige Oorlog met Spanje dewelke tagtig jaren geduurt had, geeindigt door een gansch eerlyke, voordelige, en gewenschte Vrede. Men begon te dezer tyd te merken, dat het Noorder Gat (zynde de toegang ter Zee naar de Stad Enkhuizen) van tyd tot tyd droger en ondieper wierd, ja eindelyk onbequaam zoude worden, ten ware door gedurigen arbeid dagelyks grote menigte van Zand uit het zelve wierde gevilcht, en alsoo voor meerder droogte bewaart. Doch dewyl dit zeer grote kosten voor de Stad zoude veroorzaken; zo hebben de Wethouderen tot vermindering van de kosten, en om het Zand beter quyt te raken, den negenentwintigsten van April goed gevonden te belasten, dat niemant eenig Zand binnen deze Stad of derzelver Rechtsgebied, tot ballaste van zyne Schepen zou mogen kopen of aan anderen verkopen, zo lange by de gemelde Stad Zand zou wezen te vinden. Hier door wierd niet alleen het gemelde Noorder Gat diep gehouden, maar men verkocht het Zand, dat men uit het zelve vischte, om met het Geld, 't geen 'er van quam, de kosten van 't arbeidsloon eenigfins goed te maken.

Vershillen wegens het onderhoud van den Westvriesschen Zee-dyk.

Tot noch toe was het onderhoud van den Westvriesschen Zeedyk niet gebragt tot een' gemenen last van alle de Ingelanden, maar het aandeel en portie van ieder Dorp in den Dyk gebleven tot lasten en kosten van elk Dorp in 't byzonder. Hier uit rezen somwyle vele klagten en zware questien tusschen de respectieve Ambachten wegens ieders aandeel tot reparatie en onderhoud van den gemenen Omringdyk, achtende sommigen daar by benadeelt, en boven hun vermogen, naar proportie van hunne mede Ingelanden, bezwaart te zyn. Het Hof van Holland deed te dezer tyd wegens dergelyke zware verschillen nopende den Westvriesschen Omringdyk, tusschen de Burgemeesters en Regeerders dezer Steden Hoorn, Enkhuizen en Medenblik, de platte Landsteden en Dorpen van Drechterland, impreteranten in R. A., midsgaders den Dykgraaf en de Gecommitteerden van de vier Noorder-Koggen met hen luiden gevoegt ter cenre, tegen den Dykgraaf van Geestmer-

't Hof doet uitspraak ovet die verschillen
Hand. van Enkb. bl. 124.

1648.

ambacht, en Schager-Koggen, Waertgeersfen en' Ursem, midsgaders de Gedeputeerdens van de Nieuwdorper Koggen Gedaagdens ter andere zyde, den dertigsten van Mei dezès jaars 1648. de volgende uitspraak: „ dat 't Hof ge-
 „ hoort hebbende rapport van de Commissien, daar voor
 „ partyen gecompareert waren geweest, heeft na rype de-
 „ liberatie, verklaart en geordonneert, dat 'er eene gene-
 „ rale herftoeling van den Westvriesschen Omringdyk zou
 „ worden gedaan, en gemaakt eene generale behoorlyke
 „ vergelyking van lasten in den zelve Ringdyk, over de
 „ Landen van alle de vier delen of Ambachten, en gevol-
 „ gen van dien, onder dien Ringdyk gelegen: en verklaarde
 „ voorts dat partyen gesamentlyk of andersins de meeste
 „ geïnteresseerde zouden vermogen aan de Ed. Groot Mog.
 „ Heren Staten van Holland en Westvriesland te verzoeken
 „ Commissarissen, om benefens Commissien van dezen
 „ Rade, naar proportie van elks grote, magt en lasten;
 „ en voort alles geconfidereert, wat in consideratie behoort
 „ genomen te worden, de voornoemde gemeene herftoe-
 „ ling en behoorlyke vergelyking te doen, zulks als de ge-
 „ legentheid der zaken in 't particulier, en dienst van 't
 „ Land in 't generaal bevonden zou worden te vereiffchen,
 „ en compenseerde om redenen de kosten van de Proces-
 „ sen. ” Dan deze Verschillen wierden naderhand voor
 den Hogen Raad gebragt, en daar verliepen noch eenige
 jaren eer dezelve wierden bygelegd.

En Ordon-
neert eene ge-
nerale herftoe-
ling.

Den vyfden van Junius op welken dag tachtig jaren te voren de Graven van Egmond en Hoorn te Brussel zyn onthoofd, wierd de eeuwige Vrede, zo wel in Spanje als in de Vereenigde Nederlanden, met grote vreugde, afgekondigt; wordende daar over den tienden dier maand alom in alle Kerken dezer Landen een dankzegging gedaan, en voorts dien dag met vreugde vuren en allerlei tekenen van blydschap geviert (1.). Het Verdrag wegens den Koophandel, tusschen Spanje en deze Landen, wierd ook noch voor het uitgaan van dit jaar getroffen. Na het verdwynen van de rampen des Oorlogs, wierden de Nederlanden door an-

De Vrede
met Spanje
word afge-
kondigt.

Groot Plak.
I. Deel, bl. 106.
Aitzema III.
Deel, bl. 272.

(1.) Zie
het Vervolg op
J. van den
Sande.

1644.

Veel Regen
en ontydige
Saisoenen.

dre zware plagen des Hemels aangetast, en men had verscheide jaren achter een met ongematigde en onvruchtbare saisoenen te slyden. Dit jaar begon en eindigde met regen en vochtigheid; noch Winter noch Zomer hadden hun be hoorlyk saisoen: want de Winter was byna zonder Vorst, en de Zomer zonder droogte, met een schrale, koude en gure lucht, waar door alle Veldvruchten bedorven en verrotten. „ De Inwoonders des Lands, (zegt de Heer *Coffe- rus*) sidderden van wegens de Plasregens. Als wy ook „ zaten in Gods huis, en in onze eigene huizen, en hoor- „ den dat gestadige gedruis des regens dag op dag, en be- „ dachten dat droevig bederf des gewas, het welk daar op „ volgde, het was min noch meer als of het water ons op „ het herte viel, zo dat de koude grillen ons langs den „ rugge liepen. ” De Weiden lagen op vele plaatfen in 't midden van den Zomer plas, en als in 't water verdronken. Hier door kon 't Vee geen gezond voedsel bekomen; de Schapen wierden gallig, en stierven by gansche troepen, gelyk ook vele Koejen en Paarden, alle vleesch wierd uit- termaten duur: Het meeste gras wierd door 't water ver- dorven. Hooi was 'er ook weinig gewonnen, maar verrot- ten veel al op het veld. De Hollandsche Boter en Kaas zo ook het Spek en andere eetbare waren liepen tot hogen prys, en men verkocht één pond Schapen vleesch voor tien stuivers. De duurte in 't Koren was nochtans zo groot niet; om dat de Oostersche Landen dit vochtig weder wel eenig- fins, maar niet zo veel als Holland gevoelt hadden (1.). De Oostindische Maatschappy bloeide onderwyle te dezer tyd hoe langer hoe meer: want door het goed bestier der- zelve Bewindhebbers wierd den handel in en op Oostin- diën zo vastgesteld, dat jaarlyks tien of twaalf Schepen, rykelyk met kostelyke Koopmanschappen geladen, in de Vereenigde Nederlanden aanquamen: zo dat de voornaamste styl der negotie en welvaart van Holland en Zeeland, en in 't byzonder ook van de Stad Enkhuizen daar in bestond.

In het volgende jaar, tusschen den zesden en zevenden van Januarius, was 'er een ongehoorde en grouwsame

Storm.

Dierte in
het Suivel.

(1.) *Aitze-
ma III. Deel, bl.
272. Commelin
Besch. v. Amst.
bl. 1178. F.
Costerus Nederl.
Vleek en Zegen
bl. 15. 7. Pi-
cardt Chron.
van Drentb.
bl. 384.*

De Oostind.
Maatschappy
is te dezer tyd
zeer bloey-
ende.

*Vervolg op
J. van den
Saude op dit
jaar.*

Grouw same
Stormwind.

Storm-wind in de Nederlanden, waar door meest alle huizen en daken wierden beschadigt. Eenigen meenden dat 'er een Aardbeving mede vermengt was (1.). In den aanvang van dit jaar wierd te EnkhuiZEN een zeer zwaar fundament geleit tot een nieuwe stenen Poort, genaamt de Weste- of Koe-poort, die tot noch toe maar een houten Poort geweest was, staande op het einde van de nieuwe Weste-straat. In de maand Mei daar aan volgende begon men deze nieuwe Poort te metselen: eenige Kinderen van de voornaamste der Stad leiden ten aanzien van vele Menschen de eerste stenen op het gemelde fundament; ten dien einde quamen ze met schootveltjes voor, en met troffeltes en maatstokjes in de handen, zynde voor het overige zeer cierlyk en fraai gekleed. Voorts wierd deze Poort tot ontrent drie voeten boven het verwelf opgemetfelt en by provisie met pannen gedekt. Zy is een fraai en deftig gebouwt, en men was voornemens een cierlyke kap op dezelve te stellen; dan daar verlieden noch vele jaren eer zulks geschiedde (2.). In dit zelfde jaar is ook de Poort of Toren by Willigenburg ontrent de helft verhoogt, en dezelve is nu in tyd van nood een schone vastigheid. Men heeft 'er ook een spits opgemaakt, en Klokken daar in gehangen. Doch dit laatste schynt negen jaren daar na eerst geschied te zyn.

Men had nu weêr te worstelen met een slecht saïsoen: want daar men in 't voorlede jaar zo overvloedigen regen gehad had, dat het Veldgewas meest bedorf, waar uit een grote schaarsheid en dierte ontstond; zo had men nu in tegendeel zo heeten en dorren Zomer, dat de Veldvruchten alzo schraal om quamen door de gedurige droogte, als in het voorgaande jaar door den veelvuldigen en gestadigen regen. Het Koren wierd als toegeschroeit en verbrand, het gras verdorven, de Beeften loeyden om voeder, en bromden om water (3.), nadien byna alle sloten en beken waren uitgedroogt: dies steigerden alle eetwaren noch al meerder in prys. Na dat de lang gewenschte Vrede met Spanje was gemaakt, bevond men dat 's Lands Schatkisten door dien tachtigjarige Oorlog genoegsaam waren uitgeput. De Gene-

1649.

(1.) *Com-
melin Beschry-
van Amst.
VI. Boek.*

De nieuwe
Westerpoort
te EnkhuiZEN
wordt ge-
bouwt.

Korte *Hist.
van Enkh.* op
dit jaar.

(2.) Zie
deze *Historie*
beneden op 't
jaar 1720.

De Toren
by Willigen-
burg word op-
gemaakt.

Slecht Sai-
soen door
grote droogte.

(3.) *F.
Costerus Neder-
lands Vloek en
Zegen, bl. 15.
's Lands*

Schatkisten
zyn door den
Oorlog met
Spanje uitge-
put, en 't Land
is belast met
grote schulden.

17649.

Zie *Aitzema*

III. Deel, bl.

273. 280.

291. 330.

rale Staten zagen geen kans om de renten te betalen van de penningen ten kosten van den Oorlog opgenomen. Men verminderde op aanraden van Holland de renten der Obligatien van den penning zestien tot op den penning twintig. Men dankte verscheide soort van Schepen af, om de kosten te besnoeyen, en eenige weddens, die den Staat tot last verstrekten, zonder eenige vrucht daar van te hebben, wierden afgeschafft. Holland alleen was aan achterstal van de troepen, die het tot zynen lasten had genomen, schuldig drie Millioenen zes honderd en zestien duizend gulden; was ook vry wat schuldig aan de Admiraliteit, en de Westindische Maatschappy; en daarenboven belast met Obligatien, waar van het de renten moest betalen, welke een zeer grote somme beliepen. De andere Provincien waren ook met dergelyke schulden bezwaard. 'T was dan noodzakelyk, dat men sprak van de troepen te verminderen, die men onderhield. De Raad van State deed een voorslag wegens die vermindering. Doch Holland daar mede niet te vrede, drong aan op een groter vermindering van Krygsvolk, en besloot dit voor zich zelve te doen. De Prins van Oranje en de andere Provincien waren daar over misnoegt en kantten zich daar tegen. Wy verhalen dit om dat hier over niet weinig gehaspel en binnenlandschen twist viel, die noch wel zes maanden van het volgende jaar duurde (1.): en waar in de Stad Enkhuizen, zo wel als de andere Steden dezer Provincie, haar deel had.

Men spreekt van de troepen te verminderen.

Zie *Aitzema* III. Deel, bl.

341. 343.

345. 365.

382. 388.

Verschil daar over tuschen Holland en den Prins van Oranje.

(1.) Zie *Wicquefort* III. Boek, bl. 139. enz.

Het oprechten van Altaren enz. den Roomschgezinden te Enkhuizen verboden.

Keuren van Enkb. bl. 370.

De Heren Wethouders van Enkhuizen hebben, om den voortgang en aanwas van het Pausdom te verhinderen en te stuiten, den eersten van November dezes jaars een Keure gemaakt, waar by den Roomschgezinden verboden wierd eenige nieuwe Altaren of iets daar toe behorende in eenige huizinge of woning der Pausgezinden binnen deze Stad of derzelve Rechtsgebied te maken of op te rechten; maar in tegendeel gelast, dat zodanige Altaren, met den aankleven van dien, die alrede gemaakt en opgerecht waren, in den tyd van veertien dagen zouden moeten afgebroken en weggenomen worden, zonder dezelve naderhand weder te

mogen oprechten: en wie na de publicatie dezès, en 't verloop van den voorschreven tyd zou bevonden worden (gelyk daar toe een speciale visitatie alomme zou worden gedaan) zyn Altaren niet weggenomen te hebben, zou verbeuren de somme van twe honderd curenten guldens. Dat ook niemant van de Pausgezinden zouden vermogen van 't eene huis in 't ander te hebben of maken eenige secrete of andere toegangen. Ook wierd verboden in particuliere Huizen, Schuren, Velden Schepen en Schuiten binnen deze Stad en resort van dien, eenige vergaderingen of samenkomsten van Mannen of Vrouwen te houden, om de Pausselyke exercitie te doen of te horen op verbeurte van twe honderd guldens.

De Heer en Mr. Lucas Timman Secretaris van Enkhui-
zen en van wegen dezelve Gecommitteert ter Vergaderinge
van hunne Ed. Groot Mog. de Heren Staten van Holland
en Westvriesland, vertoonde te dezer tyd aan zyn Hoog-
heid Willem de II. Prins van Oranje, [de Actens van
Prins Willem den I. en de Staten dezer Landen, wel eer
ten voordelen van de Semeinen gepasseert, en verzocht ze-
kere bediening voor iemant die aan de gemelde Semeinen
was getrouwt. Waar op de Prins antwoordde, dat hem
die Actens wel bekend waren, en genegen was de effecten
van dezelve te laten genieten by allen die daar toe waren ge-
rechtigt. Weinig maanden daar na, op den vierden van Ju-
nius, wierd 'er aangaande de gereze en onbeslechte geschil-
ten wegens den Westvrieschen Ringdyk, hangende voor
den Hogen Rade in Holland, ter delegatie van de Ed.
Groot Mog. Heren Staten van Holland en Westvriesland,
volgens derzelver Sententie van den dertigsten van Mei
1648. gewezen, tusschen de Burgemeesters en Regeerders
der Steden Hoorn, Enkhuizen, en Medenblik, en de Plat-
te Land-steden en Dorpen van Drechterland, Requi-
ranten *, mitsgaders Dykgraaf en Gecommitteerdens van
de vier Noorder Koggen met hen luiden gevoegt ter een-
re, op en tegens den Dykgraaf van Geestmer-Ambacht
en de Schager Koggen, Waartgesen en Ursen, mitsga-
ders Gedeputeerden van de Nieuwdorper Koggen gerequi-
reert.

1649.

1650.
Verklaring
van den Prins
ontrent de
Voorrechten
der Semeinen.
Korte De-
ductie aangaan-
de de Actens der
Semeinen, bl.
15. 29.

Het Hof
van Holland
ordonneert een
provisionele
verstoeling
aan den West-
vrieschen Zee-
dyk.
Handv. van
Enkhuizen bl.
125. 126.
* Bisshers.

1650.

* Gedagdens.

reerden * ter andere zyde, door den gemelden Hogen Raad over de generale verstoeling van den gemelden Ringdyk, een provifioneel verdrag gemaakt, waar by het Hof van Holland ordonneerde, „ dat tot meerder verzekerdheid van „ het gemene Land van Westvriesland, tegens inbreuk of „ inundatien by provifie en in maniere van gemene Dyka- „ gie, tot alles zo ordinaris als noodwendige extraordinaris „ onderhoud, reparatien en werken, die aan den gehelen „ Westvriefchen Omringdyk of eenig gedeelte van dien in „ eenige van de Ambachten zouden worden befteed, ge- „ maakt en omgeflogen, na date van den vyfden July dez- „ jaars 1650. by ieder van de partyen contendenten † zou „ worden contributie gedaan, in zulken voegen, dat by „ Drechterland zou worden opgebracht en gedragen vyf en „ dertig guldens, by de vier Noorder Koggen acht en „ twintig guldens, by Geestmer-Ambacht twintig gul- „ dens, by de Schager-Koggen acht guldens, en by de „ Nieuwdorper-Kogge zeventien guldens in elk honderd „ gulden, minder en meerder contributie naar advenant: „ blyvende ieder van de verschillende partyen vry, inge- „ valle eenige van hen by deze provifionele difpofitie mog- „ ten meinen bezwaart te zyn, hunne doleantien dienthal- „ ven in te brengen enz.” Daar na † is door den Hogen

† Twiffende
partyen.† Den 24
Maart 1657.(1.) Zie
beneden op 't
jaar 1657.De Regering
van den West-
vriefchen Zee-
dyk.S. Lokeman
Ontwerp over
den Westv. Zee-
dyk bl. 2-4.Van de
Dykgraven en
Heemraden.

Raad in de bovengemelde quoten, by wyze van accoord, of by een nadere provifionele Sententie eenige verandering gemaakt, 't geen wy op zyn plaats zullen melden (1.). Dus wierd het onderhoud van den Westvriefchen Zeedyk, sedert dezen tyd gebragt tot een' gemenen last van alle de Ingelanden. Doch dewyl in deze Historie dikwils word gewag gemaakt van dezen Zeedyk en derzelve rampen, herftelling en onderhoud, zo vertrouwe ik den Lezer geen on- dienft te zullen doen, de Regering en Bestiering van den zelve kortelyk aan te wyzen.

Het opzigt van den gehelen Westvriefchen Dyk plagt in den beginne alleen geheel en al te staan aan den Bailliuw van Medenblik; maar naderhand is deszelfs Regering en Bestiering verdeelt in vier onderscheide Dykgraafschappen of

1650.

of Ambachten, als Drechterland, de vier Noorder-Koggen, Geestmer-Ambacht, en de Schager en Niedorper-Koggen, allen in 't stuk van Dykszaken, ieder in zyn eigen Ambacht, met zyne Heemraden geaffisteert, hebbende hoge Jurisdictie en doende recht by arrest, zonder provocatie, als aan 't Hof en den Hogen Rade van Holland, over allerhande Dykszaken zelfs tot de Dood. Welke Dykgraven en Heemraden met de Waarschappen, elk in zyn Ambacht, boven Menschen geheugen altyd zyn geweest in de vredige Possessie van elk hunnen onderhorigen Dyk te mogen laten maken naar hun lieder Keure en Ordonnantie, en by gebreke van dien wierd het door den Dykgraaf zelf gemaakt op dubbel gewin, en het Dykplichtige Land daar voor uitgewonnen. Ieder Ambacht heeft zyne byzondere Waarschappen, die eigentlyk met den Dykgraaf in de Dyk-Regeringe hebben 't volkomen bewind van ieder Stads ofte Dorps * aanbestoelden Dyk een Jaar lang, daar toe expresselyk aangestelt door de Regenten van ieder plaats uit de bequaamste Personen, die benevens den Dykgraaf en Heemraden zodanige besluiten nemen, als 'er naar tyds gelegentheid vereischt worden, by vergelykinge gesproken, een Collegie uitmakende, zo veel als de Vroedschappen in de beslote Steden; welke Waarschappen met den Dykgraaf elk op hun aanbetrouwde Post, en den Secretaris ordinaar half April maken een Petitie wat zy oordelen dat, zo tot reparatie als tot verbetering dient te worden gemaakt in den volgenden Zomer. In Drechterland word zulks genaamt een Loze Beraminge; doch in Waterland noemt men dit een Voorvindinge. Voor het overige is elk verplicht in zyn district wel toe te zien dat alles word gemaakt volgens de bestedinge, die publyk word gedaan, als ook de inkoop van nodige materialen en dat de Aannemers worden betaalt, de penningen omgeslagen, en gecollecteert enz. Hebbende ieder Ambacht een Secretaris onder den Eed staande, die hy in handen van den Dykgraaf in den name van den Souverain moet afleggen. Ook is met het invoeren van de gemene Westrielsche Dykagie den dertigste van Julius dezès jaars

Van de
Waarschap-
pen.

* Dit is te
verstaan zo als
's onderhoud
van den Dyk
aan ieder Stad,
Dorp of Hoofd-
manschap oud-
tyds is toege-
scikt.

Van het
Collegie der
Hoofd- Inge-
landen.

1650.

1650. in gevolge van 't provifioneel Verdrag (wegens zekere zware queftien over het contribuieren tot onderhoud van den Westvriefchen Zeedyk, tuffchen de refpective Ambachten voor den Hogen Rade ongedecideert hangende) aangeftelt een Collegie van Hoofd - Ingelanden, als drie uit Drechterland, twe uit de vier Noorder - Koggen, twe uit Geestmer Ambacht, één uit de Schager, en één uit de Nedorper - Koggen. In dit Verdrag ordonneert onder anderen de Hoge Raad: „ dat, blyvende de Dykgraven, Heemraden, „ ende Waarfchappen van de refpective Ambachten van „ Westvriefland, elks in zynen in hunne oude herkomen „ ende Privilegien onvermindert en ongekreukt, de Waar- „ fchappen, elk in zyn Ambacht ofte Koggen, gelast en- „ de gevolmagtigt van hunne Burgemeesters ende Landryk- „ ften, ofte andere Principalen naar gewoonte der plaatfe „ komende, by meerder ftemmen zullen kiezen en com- „ mitteren eenige Hoofd - Ingelanden, als namentlyk in „ Drechterland drie, in de vier Noorder - Koggen twe, in „ Geestmer - Ambacht twe, in de Schager - Kogge één, ende „ in de Nedorper - Kogge één, ende dat die negen Per- „ fonen uit de confiderabelste Ingelanden van het gansche „ Lichaam der contribuierende, ende Dykpligtige Landen „ van Westvriefland, elks in den zynen, alzo gekozen, zullen „ maken een Collegie van Hoofd - Ingelanden, die met de „ Dykgraven, in welkers refpective Diftriëten eenige werken „ van importantie mogen voorvallen te maken, zullen wer- „ den befchreven, omme benevens dezelve Dykgraven de „ noodzakelykheid van dien, by oculaire infpectie op te ne- „ men, dezelve te beramen, ende, beraamt zynde, door de „ refpective Dykgraven elks zyne Heemraden, ende Waar- „ fchappen te laten aanzeggen, omme naar ouder gewoonte „ ende voortaan mede ten overftaan van de voorfchreven „ Hoofd - Ingelanden, gekeurt, befteed ende befchouwt, „ als mede na de opmakinge de behoorlykheid van de vol- „ doeninge gerevideert ende nagefchouwt te worden; dat „ mede de voorfchreve negen Hoofd - Ingelanden, de ge- „ danc rekeningen der Waarfchappen, Koggen en Am- „ bacht

„ bachten ontvangende, examineren ende nazien zullen, en-
 „ de den gemenen Omflag uit dezelve beramen, ende taxe-
 „ ren, voorts denzelven Omflag aan de Waarfchappen van
 „ de respectieve Ambachten aanschryven, omme by hen
 „ luiden ingevordert, ende by de respectieve Ambachten
 „ ofte Koggen op assignatie betaalt te werden; dat mede,
 „ ingevallen eenige Ambachten nalatig blyven mogten in
 „ hunne Hoofd-Ingelanden, als voorschreven is, te com-
 „ mitteren, ofte op ontvangene Beschryving te zenden, de
 „ andere presente, die detailleerenden ende absenten ver-
 „ vangen zullen, ende alles zyn voortgang ende effect heb-
 „ ben zal, niet anders, dan of zy mede present waren ge-
 „ weest. ” In dit Collegie van Hoofd-Ingelanden is tot
 noch toe geen verandering voorgevallen, zynde hun eerste
 werk van met den Dykgraaf in presentie van hunne Ed.
 Mog. de Heren Gecommitteerde Raden van 't Noorder-
 quartier, of wel Commissarissen uit dezelve Vergaderinge
 gecommitteert van wegen hunne Ed. Groot Mog. de Heren
 Staten van Holland en Westvriesland, als Superintendenten
 of Oppervoogden van de Dyken in Drechterland; te doen
 beraminge over de Dyk-werken, en verders 't gene in 't
 bovengemelde provifioneel Verdrag is uitgedrukt; zynde
 tegenwoordig 't hoogste Gezach over de Westvriesche Dy-
 ken by dezelve hunne Ed. Mog. de Heren Gecommitteerde
 Raden van 't Noorder-Quartier, welke ook altyd present
 zyn by de publyke Inkopen en Hoofdschouwen, met zeer
 veel yver, oplettentheid en vigilantie.

Dit zy, zo ik achte, een genoegzame korte schets van de
 Westvriesche Dyks-Bestiering in 't algemeen; nu staat ons
 ook kortelyk te melden de Dyks-Regering van Drechter-
 land in 't byzonder; dezelve bestaat in de volgende Personen
 en Collegien: te weten, twe Dykgraven, welken, gelyk
 wy gezegt hebben, jaar om jaar dat Ampt bedienen, als die
 van Hoorn in het oneven, en die van Enkhuizen in het even
 jaar *. Benevens deze Dykgraven zyn 'er vier Heemraden,
 uit ieder Kogge van Drechterland één, zynde de Heem-
 raad van d' Ooster-Kogge altyd President, dié de naaste
 plaats

De Dyks-
Regering van
Drechterland.

Van de
Dykgraven,

* Zie boven
bl. 93. 94.
Van de
Heemraden,

1650.

plaats aan den Dykgraaf bekleed, voor de Heemraden der drie andere Koggen van Drechterland. Deze President-Heemraad word by de Heren Burgemeesteren van Enkhuizen en Grotebroek genomineert en verkoren, namentlyk op deze wyze: wanneer de Dykgraaf van Hoorn zyn Ampt bedient, dat is in 't oneven jaar, dan maken de Burgemeesteren van Enkhuizen een nominatie van twe of drie Personen, en leveren die over aan de Burgemeesteren van Grotebroek, die daar dan uit kiezen één tot President Heemraad, dewelke als dan uit de Stad Enkhuizen kooft; maar in 't even jaar, wanneer de Dykgraaf van Enkhuizen het Dykgraafschap van Drechterland bedient, dan maken de Burgemeesteren van Grotebroek insgelyks op hun beurt een nominatie van twe of drie Personen welke uit Grotebroek komen, waar uit de Burgemeesteren van Enkhuizen dan één verkiezen tot President Heemraad wegens de Ooster-Kogge. Maar die van de drie andere Koggen, als de Middel, Zuider, en Weste-Kogge, maken ieder een nominatie van vier Personen, en leveren dezelve over aan den Dykgraaf die dat Ampt bedient, dewelke dan uit ieder van de gemelde nominatien één verkiest tot Heemraden; en dus bestaat het Collegie van Heemraden uit vier Personen.

Van de
Waarschap-
pen.

Men heeft ook in Drechterland een Collegie van Waarschappen, 't welk bestaat uit één en twintig stemhebbende Leden: als namentlyk wegens *Hoorn* de Voorzittende, *Dampien*, *Enkhuizen*, *Westende*, *Bovenkarspel*, *Grotebroek*, *Lutjebroek*, *Hoogkarspel*, *Westwoud* en *Ouddyk* (deze twe laat gemelden hebben ieder wel één Waarschap, doch maken met hun beiden te samen maar één stem uit) *Binnerwyssend*, *Oosterblokker*, *Westerblokker*, *Swaag*, *Werversbove*, *Venhuizen*, *Hem*, *Wydeneffe*, *Schellinkhout*, *Berkhout*, *Groshuizen* en *Ouddyk* (deze twe laatste hebben mede elk één Waarschap, doch maken te samen ook maar één stem uit) *Avenhorn* en *Scharwoud*, hebben met hun beiden ook maar één stem. Deze Leden zitten in dien rang, zo als wy ze genoemd hebben, wanneer dit Collegie is vergadert, 't welk nooit anders dan door den Dykgraaf, die dat Ampt bedient, word t'fa-

1650.

't samengeropen. Men heeft ook aan te merken, dat alle jaren met het aanstellen van Hoofd-Ingelanden worden gecommitteert uit 't Collegie van Waarschappen vier Personen, die men noemt Commissarissen van de beraming en overslag der materialen, dewelke assisteren by de vaste beraminge van Drechterland, van de werken, die tot reparatie en beveiliging of verbetering van den Dyk voor het volgende jaar als dan beraamt worden, en die ook den overslag maken der materialen, welke door hen aan de Hoofd-Ingelanden van Westvriesland worden opgegeven, en hoe veel Houtwaren voor dat jaar dienen te worden ingekocht. Ook worden uit dat zelve Collegie van Waarschappen ten zelve tyden gecommitteert twe, die genoemd worden Commissarissen van 't Waterpas, welke assisteren by den Dykgraaf, Heemraden, en Secretaris, wanneer die den Dyk rond gaan, om den zelve door den Peilder te laten peilen en Waterpassen, en vervolgens de Spykers te slaan, om de bestede werken daar na voor dat jaar te beschouwen. Drechterland heeft ook éénen Secretaris. Voorts zitten de drie Hoofd-Ingelanden wegens Drechterland in 't Collegie der Hoofd-Ingelanden van Westvriesland, in gevolge 't provisioneel Verdrag van den dertigsten van Julius dezes jaars 1650. waar van we reeds hebben gewag gemaakt. Wyders resideert één Heemraad in 't Collegie van den Hondbossche wegens 't Kavel Drechterland, waar van een nominatie gemaakt word by den Dykgraaf en Waarschappen van Drechterland, bestaande in drie Personen, welke overgelevert word aan hunne Ed Groot Mog. die daar dan éénen uitkiezen tot Heemraad van den Hondbossche wegens 't Kavel Drechterland. Ook zitten twe Hoofd-Ingelanden wegens het gemelde Kavel in 't Collegie der Hoofd-Ingelanden van den Hondbossche, welke altyd komen uit de Ooster en Wester Koggen van Drechterland. En eindelyk word wegens het Kavel Drechterland gezonden en gecommitteert één Warsman van den Hondbossche. Hier mede vertrouwe ik den Lezer, een genoegzame korte schets gegeven te hebben.

Secretaris en Hoofd-Ingelanden.

Leden die wegens Drechterland zitten in 't Collegie van den Hondbossche.

1650.

ben, zo van de Dyks-Bestiering van den Westvrieschen Zeedyk in 't algemeen, als van de Dyks-Regering van die van Drechterland, waar in de Stad Enkhuizen benevens de Stad Hoorn een groot deel heeft, in 't byzonder.

Negen
Oostindische
Retourfchepen
komen bin-
nen.

Holl. Merc.
1. Deel, bl. 24.

De Turk-
fche Rovers
doen veel
fchade.

Holl. Merc.
als, boven.

De Oostindische Maatschappy ontving den twe en twintigften van Julius in de havenen dezer Lenden negen Retourfchepen, geladen met vele Speceryen en andere kostbare Oostindische waren. Onder dezelve was 'er één voor de Kamer van Enkhuizen, en één voor die van Hoorn. Men kreeg met dezelve ook tyding van den goeden stand der zaken van de Maatschappy in Indiën, benevens de bevestiging der onheilen van 't vernuftig China, en van de vriendschap der Hollanders met het ryke en magtige Japan. Middertyd bragten de Turksche Rovers den Ingezetenen dezer Landen veel schade toe, en verftoutten zich te dezer tyd dermaten, dat ze zich met een kloeke vloot Schepen omtrent het Kanaal lieten zien, en vyf Nederlandsche Franschvaarders weg namen. Ook leden de Onderdanen van dezen Staat zeer veel door de Fransche Roveren in de Middellandsche Zee, wórdende de schade alleen van de Kooplieden, die te Amsterdam daar voor wilden bekend staan, in dit en het volgende jaar, hen door die Rovers toegebracht, begroot verre over de honderd tonnen gouds. Dit geschiedde ten tyden van een volle vrede, en veroorzaakte grote stremming in den Koophandel en Scheepvaart dezer Landen, inzonderheid op de Levant en Middellandsche Zee. Benevens deze Menschelyke plagen voegde de Hemel de zynen. De Saifoenen waren nu sedert een jaar of drie zeer ongelyk, doch ongematigt en onvruchtbaar geweest. Men had twe jaren te voren een' zeer natten, en in 't voorlede jaar een' zeer drogen en dorren Zomer gehad, waar uit grote schaarsheid van Veldvruchten ontstond. Nu vielen 'er weêr, inzonderheid in den Na-zomer zo veel plasregen, dat het gewas bedort, en het onmogelyk was de Beesten in 't Veld te houden; dies waren velen genoodsaakt hun Vee uit de weyden te halen, en met schade te verkopen, of elders voedsel te zoeken. On-

Ongematig-
de Saifoenen.

F. Costerus
Nedert. Vloek
en Zegen, bl.
15. 16. Chron.
van Hoorn by
F. Ryp. bl. 152.

Onderwylen bleef de twiſt wegens de vermindering en af-
danking van de troepen, tuſſchen Holland en den Prins ne-
vens de zes andere Provinciën noch duren, en wierd van
wederzyden met grote hevigheid voortgezet. De Prins
noch jong, en door de andere Provinciën onderſteunt,
wilde niet zwigten; en Holland wou niet gaarne, gelyk
het vreesde, een gedeelte van van zyne vryheid verliezen,
door van de andere Provinciën zwaarder laſt opgeleid te
worden, dan het zelf wilde betalen. De Staten van Hol-
land eenige troepen, die ze betalen moeſten afgedankt heb-
bende, ſchreven de Prins en de Raad van State aan de
Officiers, datze de Staten van Holland wegens die hervor-
ming der troepen niet hadden te gehoorzamen. Dit wierd
den vyfden van Junius by de Staten Generaal goed gekeurt,
die daarenboven noch veel gewigtiger beſluit namen; te
weten, dat 'er eene plegtige bezending zoude worden ge-
daan aan de Steden van Holland om haar te bewegen, dat
ze niet langer wilden blyven ſtaan op het afzonderlyk afdan-
ken van eenige troepen: en men gaf ter zelve tyd den Prins
van Oranje magt om hen te benoemen, die tot deze be-
zending zouden worden gebruikt, en dat wel zo velen als
hy zou goedvinden. Hy wierd ook gemagtigt om nodige or-
dres te geven tot handhaving van de gemene ruſt, in zulker
voegen dat de Unie van den Staat, met alles wat daar toe
behoorde, wierd gehandhaaft; en dat alles wierd belet 't
gene daar tegen zou mogen worden ondernomen. Dit ge-
leek zeer wel naar de ordres, welke Prins Maurits van die
zelve Staten in 't jaar 1613. had weten te bekomen (1.). De
Gemagtigden van Holland wederspraken dit beſluit opentlyk.
Den volgenden dag verklaarde de Prins van Oranje in de Ver-
gadering, dat hy zelf als Hoofd die bezending zou bekleeden.
De Gemagtigden van Holland trachtten die bezending te
beletten, en toonden datze een nieuwigheid, en tegen het
gebruik was; maar vergeefs. De Prins vertrok, met de
Gemagtigden die hy had verkoren, en een goed getal van
Officiers, den achtſten van Junius naar Dordrecht, en den

1650.

De twiſt
tuſſchen Hol-
land en den
Prins nevens de
zes andere
Provinciën
over heraf-
danken der
troepen word
mer grote he-
vigheid voor-
gezet.

Zie Aitzema
III. Deel, bl.

406. 408. 427.
Men beſluit
een plegtige
bezending aan
de Holl. Ste-
den te doen.

Zie Aitzema
III. Deel, bl.
408. 427.

(1.) J. Le
Clerc II. Deel,
bl. 505. Wique-
fort IV. Boek 2,
bl. 141. enz. 3.
met de Proven-
Aitzema Herſt.
Leeuw, bl.
1-10.

De Prins
verklaart zich
tot Hoofd van
die bezending.
Aitzema III.

Deel, bl.
vol. 427. 428.

1650.
Hy trekt
eerst naar eeni-
ge Sreden in
Zuid Holland.

Aitzema III.

Deel, bl.

428-432.

Daarna naar
Noordhol-
land: Alste
Alkmaar.

(1.) *Ait-*

zema Herft.

Leeuw, bl. 32.

Zaken van

staat enz. III.

Deel, bl 432.

Te Enk

huizen.

Aitzema als

boven.

Te Hoorn.

Aitzema als

boven.

Voort in de

andere Sreden.

Aitzema als

boven.

De Heer

Aardsbergen

doet rapport

van deze be-

zending.

Aitzema III.

Deel, bl. 433.

volgenden dag naar Gornichem, daar twe Burgemeesters van Amsterdam waren gekomen, die den Prins verzochten dat de bezending niet in hunne Stad mogte komen. Vervolgens trok hy naar Schoonhoven, Gouda, Rotterdam, den Briel, Schiedam, en Delft, en quam van daar weder in den Haag. Den achtienden dier maand toog zyn Hoogheid naar Alkmaar, daar, den volgenden dag het H. Avondmaal geviert wordende, zyn Hoogheid, daar toe mede genodigt zynde met Graaf Henrik, gecommuniceert heeft (1.). Daags daar aan den twintigsten naar Enkhuizen vertrekkende, was men te Alkmaar zo yverig om den Prins uit te geleiden, dat men de wegen naauwlyks kon gebruiken wegens het groot getal wagens, en zekere brugge vol volk brak, waar door 'er eenigen in 't water vielen. Te Enkhuizen wierd de Prins ook wel onthaalt, en zag daar met lust de wakkerheid der Burgerye in 't handelen der wapenen. Die van Medenblik quamen hem hier hunne Resolutie van zelf brengen, met verzoek dat zyn Hoogheid niet wilde de moeite doen van in hunne Stad te komen, om de quade wegen, en dat zy weinig gelegenheid hadden, om naar eisch en waardigheid zyn Hoogheid te tracteren. Dies trok hy den één en twintigsten van Enkhuizen op Hoorn, daar hy ook zeer wel ontfangen wierd, zynde de Burgery in de wapenen, schietende dat alles dreunde en daverde; de vermaarde Bruno had een fraai Veersken gemaakt, 't welk overgelevert zoude worden zo als zyn Hoogheid te Hoorn over Tafel zat. Van Hoorn toog de Prins naar Edam, Monnikendam en Purmerend, en quam den drie en twintigsten te Amsterdam, den vier en twintigsten te Haarlem, den volgenden dag te Leiden, en van daar dien zelve avond in den Haag. De Heer Aardsbergen, die met den Prins in die bezending geweest was, deed den zeven en twintigsten in de Vergadering der Staten Generaal daar van rapport, en zeide dat in eenige Steden de Magistraten hadden betuigt standvastig by de Unie te willen blyven, dat ze in andere Steden maar koel hadden geantwoord, in andere niet met

al;

al; dat men te Haarlem, Delft, Amsterdam en Medenblik de bezending niet had willen ontfangen. De Prins voegde daar noch by, dat 'er by die gelegenheid verscheide zaken waren voorgevallen, die zyn Persoon in 't byzonder betroffen; maar dat hy op een anderen tyd daar van zoude spreken (1.). Drie dagen daar na deed de Prins zyn beklag in de Vergadering van de Staten van Holland over den Magistraat van Amsterdam, om dat men hem geen gehoor had willen geven in den Raad, en zeide dat hy reden had daar over geraakt te zyn, dat de Magistraat hem die achting niet bewezen had, welke hem toequam als verbeeldende den Souverein der Provincie, en verplicht was hem vergoeding van zyn eere te doen (2.). Hier tegen heeft de Magistraat van Amsterdam een wydloppige Verantwoording ter vergadering van de Staten van Holland ingegeven (3.). De Gemagtigden van Holland wederleiden ook de redevoering van Aardsbergen, en toonden onder anderen aan, dat ze tot eene hervorming der troepen niet waren getreden zonder kennis daar van te geven aan hunne Bondgenoten, dat ze de Unie daar door niet hadden geschonden, en dat men den Godsdienst ter quader trouwe daar onder mengde, om de Magistraten by het Volk hatelyk te maken: want dat het verschil niet was over den Godsdienst, maar hoeveel Krygsvolk men op de been zou houden (4.). De Staten Generaal, ziende dat 'er geen eenparigheid tusschen zyn Hoogheid en de Leden van Holland konde gevonden worden, deden een naderen voorflag, en zonden Aardsbergen en eenige andere Gemagtigden aan de Vergadering van Holland, met verzoek dat ze het onderhoud der troepen wilde toestaan, op dien voet als de Prins en de Raad van State hadden begrepen, en dat ze voortaan de Soldaten wilde betalen, die ze had afgedankt; dan de Staten van Holland waren 'er van de andere Provincien niet naar gehandelt, om dit verzoek te bewilligen (5.).

Terwyl de zaken dus op dezen draf schokten, bestond de Prins door spyt verbittert een meesterstuk te wagen, niet ongelyk in zeker opzicht, aan dat van zyn' Oom, Prins

1650.
De Prins is
zeer verstoort
op eenige
Regenten.
(1.) Zie
Holl. Merc.
over 't jaar
1650. bl.
19-21 Herfst.
Leeuw, bl.
33-36. Aitzema III. Dee.,
bl. 434.
Inzonder-
heid op die van
Amsterdam

(2.) Herfst.
Leeuw, bl.
37-39.
Aitzema als
boven.

Die zich
verantwoor-
den.

(3.) Zie
Herfst. Leeuw,
bl. 56-65.

Aitzema III.
Deel, bl. 435.
440-433.

(4.) Herfst.
Leeuw, bl.
22-30. Aitzema
als boven.

De Algeme-
ne Staten doen
een' naderen
voorflag;
maar vergeefs.

(5.) Zie
Aitzema Herfst.
Leeuw, bl.
45-56. en III.
Deel, bl.

436-443.

1650.
De Prins
wordt hoe lan-
ger hoe meer
verbittert.
Besluit eeni-
ge Leden van
Holland vast te
zetten.

Maurits in 't jaar 1618. en besloot eenige Heren Leden tot Vergadering van Holland vast te zetten, en de Stad Amsterdam met de wapenen te dwingen. Volgens deze Resolutie liet de jonge Prins op den dertigsten van Julius voor den middag, de Heren *Jacob de Wit*, oud Burgermeester van Dordrecht, en Lid der Gecommitteerde Raden van die Provincie; *Jan de Waal* en *Albert Ruil*, de eerste zynde Burgemeester, en de ander Pensionaris van Haarlem; *Jan Duist* van Voorhout, Burgemeester van Delft, en Gecommitteerde Raad der Provincie; *Nanning Keizer*, Pensionaris van Hoorn; en *Frederik Stellingwerf*, Secretaris van Medenblik, alle Gemagtigden ter Vergadering van de Staten van Holland, by zich ontbieden, voorgevende begerig te zyn hen te spreken. Zy de een voor en de ander na gekomen zynde, wierden door een knecht van den Prins gebragt in byzondere kamers en vertrekken, en daar na door *Cuik van Meteren*, Luitenant Kolonel van de Lyfwacht, in verzekering genomen, en gebragt op de tweede verdieping, alwaar zy afzonderlyk opgesloten, en door eenige Soldaten bewaart wierden (1.). De Heer *Cats* Raad Pensionaris, maakte dit uit naam van den Prins aan de overige Leden, in de Vergadering van Holland, bekend, die daar op, niet zonder grote vreze en ontsteltenis, scheiden, en elk naar hunne Sreden togen. Den volgenden dag, wierden de gevangen Heren, 's Avonds in twe Karossen, in ieder drie, gezet, en door de Venen, om de Steden te myden, naar 't huis te Loevestein gebragt, onder een sterk geleide van Ruiters en Voetknechten, zittende in ieder Karos drie gewapende Soldaten, die hen zo naauw bewaarden, als of ze misdad van gequettste Hoogheid hadden begaan: men liet ze zelfs niet toe andere dan hunne Moeder tale te spreken. Op Loevestein wierd elk in een byzondere Kamer geplaatst en scherp bewaart: de Pensionaris Keizer had zyn Zoontje by zich (2.).

(1.) Zie
Heyff. Leeuw,
bl. 68. *Aitzema*
III. Deel, bl.
441.

Dat grote
ontsteltenis
veroorzaakt.
De gevange
Heren worden
naar Loevestein
gevoert.

(2.) Zie
Holl. Merce op
't jaar 1650.
bl. 21.
Heyff. Leeuw,
bl. 79. *Aitzema*
III. Deel, bl.
449.

De Prins
zoekt Amster-
dam te bemag-
tigen.

Onderwylen trok de Ruytery, volgens te voren gegevene ordre, uit verscheidene bezettingen geligt, op Amsterdam aan, menende die Stad den zelyven dag toen de gemelde

He-

1650.

Heren gevangen wierden, 's Morgens vroeg by verrassing te bemagtigen: dan die van binnen door de Hamburger Postbode van den aantogt dezer troepen, tydig en gelukkig ge-
 waarfchouwt, hielden de Poorten gefloten, en fteden in der yl op alles nodige ordre. Dies ftieten deze troepen hier hun hoofd, en de Prins, die den volgenden dag uit den Haag naar het Leger voor Amsterdam getrokken was, zien-
 de geen kans om de Stad in zyn geweld te krygen, vond zich genoodzaakt om zich met dezelve zo goed als hy konde te ver-
 dragen, gelyk op den derden Auguftus gefchiedde, op voor-
 waarden onder anderen: Dat in 't toekomende de Stadhou-
 der vryen toegang tot den Amfterdamsche Raad zoude heb-
 ben, en dat *Andries en Cornelis Bikker*, de een Oud en de
 ander Regerend Burgemeester, zich voortaan geen rege-
 ring van de Stad meer zouden hebben aan te matigen. Hier
 mede wierd het Leger van voor de Stad opgebroken, en
 naar de bezetting gezonden: gelyk men in de Gefchiede-
 niffen breder kan lezen (1.). De vreze voor den Prins, of
 de jaloezy tegen Amsterdam was zo groot, dat 'er maar twe
 Hollandsche Steden waren, te weten, Gouda en Dordrecht,
 die zich voor die Stad verklaarden. De Prins bereikte on-
 derwylen zyn oogmerk beter dan iemant van zulk een stout
 en onwertig gedrag, ten nadeele van de gemene vryheid,
 en onwertig gedrag, ten nadeele van de gemene vryheid,
 met reden had kunnen hopen: want de Staten van Holland
 befloten den dertienden van Auguftus, dat de laafte na-
 der voorflag van den Prins en den Raad van State, ten op-
 zigte van het getal der troepen, die men in dienst zoude
 houden, den vyftienden van Julius gedaan, zou worden
 toegestaan en aangenomen; mits dat de gevangene Leden,
 die op Loeveftein zaten, in vryheid wierden gefteft, met
 aanbieding van naar het voorbeeld van de *Bikkers* te zullen
 afstaan. Hier op wierden de gemelde Heren, op 't verzoek
 dat hunne vrienden aan den Prins deden, uit hunne gevan-
 geniffe ontflagen (2.). De Prins had geen byzonder mis-
 noegen tegen den Perfoon van den Heer *Keizer*, Pensiona-
 ris van Hoorn, 't geen daar uit is af te nemen, om dat zyn
 Hoogheid hem korts daar na verkoor tot *Fiscaal van de Ad-*

Doch het
 Krygsvolk
 vind de Poor-
 ten gefloten en
 de Stad in staat
 van tegenweer.
 Dies is de
 Prins genood-
 zaakt zich met
 Amsterdam te
 verdragen.

(1.) Zie
Aitzema III.
Deel, bl.
 443-448.
Holl. Merc. op
dit jaar, bl.
 27-37. *Herft.*
Leeuw bl.
 67-79. *J. L.*
Clerk II. Deel,
bl. 510-516.
 Hy bereikt
 onderwylen
 zyn oogmerk.
 De gevange
 Heren worden
 losgelaten.

(2.) Zie
Aitzema III.
Deel, bl.
 449-453. Zie
Herft. Leeuw,
bl. 79-82.
Holl. Merk. bl.
 38. 39. *J. L.*
Clerk. II. Deel,
bl. 517.

1650.
De zes Pro-
vincien ver-
heugen zich
over het ge-
drag van den
Prins.

Doch Hol-
land zwygt
stil.

(1.) Zie
Aitzema III.
Deel, bl.

454-456.
Herst. Leeuw,
bl. 85-91.

De Prins
van Oranje
sterft.

Aitzema III.
Deel, bl.
456-458.

Aitzema III.
Deel, bl.
458-460.
Herstelde
Leeuw, bl.
100. enz.

Willem
Henrik Prins
van Oranje
word geboren.

Aitzema III.
Deel, bl. 459.

De Provin-
cie van Hol-
land handhaaft
de rechten van
van haar Sou-
vereiniteit.

miraliteit in het Noorderkwartier. De zes Provinciën verheugden zich over dit gedrag van den Prins, ontrent Amsterdam en het gevangen nemen van de zes voornoemde Heren, keurden dat voor goed, en bedankten zyn Hoogheid deswegen. Die van Holland zwegen stil, zy zagen 's Lands werten en belangen geschonden, en een zaak bedreven van een gevaarlyk gevolg voor de Vryheid van den Staat; maar toonden klaar genoeg na de dood van den Prins, hoe zeer hun dit zyn gedrag mishagde (1.).

In dezen stand der zaken kreeg de Prins van Oranje in 't laatst van October, op de Heerlykheid te Dieren, daar hy het vermaak van de Jagt nam, de koorts, en dewyl hy daar geen gemak genoeg had, liet hy zich naar den Haag brengen, daar men terstond bemerkte dat hy de Kinderpokjes had, daar aan hy op den zesden van November, in den ouderdom van vier en twintig jaren en zes maanden is overleden. Door den dood van dezen Vorst namen vele zaken een gansch anderen keer. De afgezette Regenten wierden terstond weêr in hunne Ampten en bedieningen herstelt, en de Staten van Holland deden hun best om de eendragt tusschen de Provinciën op eenen vasten voet te brengen. Ten dien einde achtten ze nodig eene Algemene Vergadering der Staten van de Vereenigde Nederlanden, bestaande in een goed getal van Gemagtigden, te beschryven; zy besloten deswegen eene bezending te doen aan alle de Provinciën, en benoemden daar toe eenige Gemagtigden, die overal zeer wel wierden ontfangen, wordende hunnen voorslag goedgekeurt: Onderwyle verlostte de Princesse Royaal acht dagen na de dood van den Prins haar Gemaal, te weten, den veertien-
den van November, van een' jongen Prins, die daar na genoemd wierd *Willem Henrik*, en naderhand als Stadhouder dezer Landen en Koning van Groot Brittanje, zeer vermaard geweest is, onder den naam van *Willem den derde*.

De Provincie van Holland trok na den dood van den Stadhouder weêr verscheide Rechten aan hare Souvereiniteit, welke hy en zyne voorzaten hadden bezeten. Deze Rechten hadden oorsponkelyk behoort tot de Graven van Holland,

Holland, en moesten gevolglyk op de Staten der Provincie komen, die hunne plaats bekleedden. Onder anderen behoorde hier toe de verkiezing der Magiftraten van de meeste Steden, uit de benoeming van een zeker getal, 't welk eertyds den Grave, of by hunne afwezigheid den Stadhouder behandigt wierd. Na het afwerpen van het Juk der Graven had men de Stadhouders dit voorrecht noch laten behouden. Doch de Stadhouderlyke Regering, met de dood van den Prins ophoudende, traden de Staten van Holland weder in hunne Rechten. Dien volgende wierd den achtsten van December by de Staten van Holland een algemene Resolutie genomen, waar by zy vast stelden, dat de Steden sessie hebbende in de Vergaderinge van Holland, hare respective Magiftraten zouden mogen bestellen, in zodaniger maniere als dezelve ten meesten dienste van haar zouden bevinden te behoren; wel verstaande dat ingevalle eenige van de voorschreve Steden mogten bevinden iet meer of anders, naar gelegentheid derzelve dienstig of nodig te wezen, als de voorgemelde Resolutie mogte verstaan worden mede te brengen, dat dezelve zoude vrystaan zich te mogen adresseren aan hunne Ed. Groot Mog. om dienthelven te verzoeken zodanige Oetrooti als best naar hare gelegentheid by dezelve zoude geoordeelt worden te wezen, enz. (1.). Van deze Resolutie hebben daar na verscheide Steden dezer Provincie, haar gebruik gemaakt. De eerste die zich van dit voorrecht bediende was de Stad Alkmaar, die den volgenden dag, te weten den negenden van December, van de Staten van Holland Oetrooti verkreeg rakende de bestelling van hare Magiftrature (2.). Diergelyk Oetrooti wierd 'er noch in dit zelfde jaar vergunt aan de Steden Rotterdam; Delft, Gouda, Amsterdam en Schiedam (3.). De Stad Enkhuizen en meer andere Steden dezer Provincie hebben naderhand ook, op haar verzoek, zodanig een Oetrooti, om hare Regering te mogen bestellen, van hunne Ed. Groot Mog. verworven. Doch de aanhangende der bovengemelde zaken, heeft my mogelyk wat te verre buiten myn bestek, bragt: dan het gewigt

1650.

Daar toe behoort de verkiezing der Magiftraten.

Resolutie der Staten van Holland daar ontrent.

(1.) Zie Aitzema III. Deel, bl. 461. Handv. van Enkh. bl. 118. J. Le Clerc. II. Deel, bl.

522. 523. Alkmaar krygt Oetrooti wegens hare Magiftraatsbestelling.

(2.) Zie Groot Plak. IV. Deel, bl. 426. Aitzema III. Deel, bl. 467.

(3.) Zie Groot. Plak. IV. Deel, bl. 412. 401. 407. 406. 418. Aitzema als bovsta

1650. van dezelve en de grote ontroering, die ze door het gansche Land verwekten, zal my, vertrouw ik, dit afwyken van de Enkhuizer geschiedenissen, doen ten goeden houden.

1651.
Grote Vergadering der
Algemene Staten in den
Haag.

De Gemagtigden der Provincien ter Grote Vergadering der Algemene Staten, ten getale van omtrent drie honderd, in den Haag gekomen, en de grote Zaal tot de plaats hunner byeenkomst bereid zynde, wierd de eerste zitting aldaar gehouden op Woensdag den achtienden van Januarius. De Gemagtigden hunne plaatsen genomen hebbende, en de Provincie van Holland verzocht zynde, opening te doen van de voornaamste punten, tot welker overweging deze Vergadering was by een gekomen, zo deed dit de Heer Cats, Raadpenfionaris van Holland, met eene redevoering, die daags daar aan in geschrift aan de Leden van de Vergadering wierd omgedeeft, in welke hy onder anderen zeide,
 „ dat de Heren Staten van Holland geoordeelt hadden,
 „ dat ter behoudenis en welstand van de Republyk drie
 „ zaken behoorden vastgesteld en wel nagekomen te worden, te weten, de Unie, de Godsdienst, en 't Krygsvolk; de *Unie*, op den voet als ze was vastgesteld by het
 „ Tractaat van Utrecht in den jare 1579. De *Godsdienst*,
 „ gelyk dezelve wierd gepredikt in de publyke Kerken der
 „ Provincien, overeenkomende met de uitlegging van de
 „ Dordrechtsehe Synode, gehouden in den jare 1618. 1619. 't
 „ *Krygsvolk*, volgens de Resolutien, welke waren genomen op de Preliminaire punten. Hy voegde 'er by, dat
 „ omtrent de twe eerste punten geen verandering was voorgelassen, en dat daar over ook geen verschil was tusschen
 „ de Provincien, invoegen dat de deliberatien, die nu stonden gehouden te worden, alleen raakten de bestelling
 „ van het Krygsvolk ” (1.). Zeker daar was geen verschil over den Godsdienst geweest, maar alleen over het onderhouden van eenige weinige minder troepen dan de Prins wilde houden. Ook was de Unie door die van Holland niet verbroken; want in de zaak waar over verschil was had geen overstemming plaats, en de andere Provincien hadden
 vol-

(1.) Zie
Aitzema III.
Deel, xxxi.
Boek, bl. 499.
Hersfelde
Leeuw, bl.
176. 177.

1651.

volgens de Unie geen magt noch recht om Holland lasten tegen zyn zin op te leggen: echter wierd in deze grote en aanzienlyke Vergadering, zo wel op 't stuk van den Godsdienst en Unie, als op 't stuk van het Krygsvolk, ordre gestelt (1.).

(1.) Zie
over de zaken
Aitzema en J.
Le Clerc.

Midlerwyle bleef de twist tusschen sommige Koggen en Ambachten van Westvrieland wegens de lasten tot onderhoud van den Omringdyk noch aanhouden. Die van Geestmer - Ambacht, Schager en Nedorper - Koggen, met die van Waartgeersen en Ursen kantten zich noch tegen de laatste generale provisionele Verstoeling of vergelyking van de Dykslasten, niettegenstaande in het voorgaande jaar * by den Hoge Rade van Holland, eenen executorialen brief was verleent, en daar op ten zelven dage sommatie gedaan aan hunnen Dykgraaf en Gedeputeerden (2.): waarom de

Vetvolg van
den Twist
over de ver-
stoeling van
den West-
vrielschen
Zeedyk.
* 1 Decemb.
1650.

Heren Burgemeesteren en Regeerders der Steden Hoorn, Enkhuiizen en Medenblik, met hunne Medegenoten, den één en twintigsten van Januarius dezes jaars, aan den gemelden Hogen Rade, zeker Request deden overleveren, om de eerstgenoemde tot betaling van hun aandeel in de Dykslasten te noodzaken (3.). Eenige dagen daar na, te weten den achtsten van Februarius, hebben die van Hoorn, Enkhuiizen, en Medenblik, mitsgaders de Gecommitteerden van de vier Koggen van Drechterland, en van de vier Noorder Koggen, den E. Mr. Dirk van Wydenesse gezeld Baans, gemagtigt, om uit hunnen name, in den Hage, of elders daar 't behoort, te bevorderen by alle betamelyke middelen 't zy van rechte of anders, finale en effectuele executie van de provisionele sententie by den Hogen Rade ter delegatie van de Ed. Groot Mog. Heren Staten van Holland en Westvrieland, in gevolge van zekere diffinitive sententien van den 30 Mei 1648, op den 4 July en 2 December 1650, gewezen, in de zaken van de generale Verstoeling of vergelykinge van de Dykslasten van den Omring of Ring-dyk van Westvrieland, en 't gene in dezelve zake vorder by den zelven Hogen Rade zoude mogen worden geordonneert, enz. (4.). Dan daar verliepen noch eenige jaren eer deze

(2.) Zie
Handv. van
Enkb. bl. 134.

(3.) Handv.
van Enkb. bl.
134.

(4.) Zie
Handv. van
Enkb. bl. 133.
134. 136.

ver-

1657.
De Ordon-
nantie voor
den Haven-
meester te
Enkhuizen.
Keuren van
Enk. bl. 356.

verschillen wierden bygelegd, en de Dykslasten op eenen vasten voet gebracht. Om alle wanorde omtrent de Schepen en Buisen binnen de havenen van Enkhuizen voor te komen en te beletten, zo hebben de Heren Wethouderen, den elfden van dezelve maand, de Ordonnantie voor den Havenmeester hunner Stad met verscheide Artykelen vermeerderd, en onder anderen den Commandeurs en gemene Buise-wakers, elk in het hunne, ernstelyk belast en bevolen, hunne wacht en werk wel waar te nemen, en den daar toe gestelden tyd ten vollen te besteden tot het reinigen, schoonmaken, spoelen en droog pompen van de Haring-schepen. Dat ook niemant eenige Haring-schepen uit de nieuwe Buise-haven zou mogen halen, dan met kennisse van de Buise-wakers, enz.

Een hoge
Vloed veroor-
zaakt grote
schade.

Niet lang daar na, op Sint Pieters dag, den twe en twintigsten van Februarius, ouden styl, of gelyk andere schryven, den vyfden van Maart, dat is nieuwen styl, had men hier te Land, door eenen Noordwestewind en een springty een schrikkelijken watervloed, die vele landen onder water zette, en een onbeschryffelyke schade veroorzaakte. 't Was de dag van de Lykstacie van Willem den II. Prins van Oranje; doch deze ramp deed' de begraafnis tot den volgenden dag uitstellen. Rondom Haarlem geleck het alom een baare Zee. Omtrent den middag was 't water op zyn hoogst, en wel drie duimen hoger dan in den Allerheiligen vloed van 't jaar 1570. t' Amsterdam zag men het water over den Nieuwendyk en Warmoesstraat vloejen. De St Anthonis of Diemer Zeedyk brak door, waar van eenige stukken binnenwaards gezet wierden, en men zag 'er twee gaten van dertig voeten diep: hier door vloog 't water met geweld over de lage binnen Landen, en zette zich op den Diemerdyk aan, die lager en zwakker dan den Zeedyk, de kracht der Zee-baren niet konde uitstaan; maar brak tegen den avond door: waar door dit drooggemaakte Meer wel zestien voeten onder water raakte. Hier zag men de schoonste Gebouwen en Luffhoven jammerlyk vernielt worden. Voorts zag het 'er in Noordholland ook treurig uit: de
Noor-

1651.

Noorderdyk leed zulk een geweld, dat Westvrieland gedreigt wierd van de Zee te worden overstroomt en ingezwolgen. De Zeedyk by Medenblik wierd aan verscheide plaatsen wonderlyk behouden: al vyftien voeten waren 'er van zyn fondament weggespoelt; dan wierd door de vlyt der Landluiden, met allerhande materialen noch behouden. Ontrent Edam was de Dyk ook zo zwak dat 't Land veel zout water inzwolg, en de Ingelanden van de Purmer en Beemster daar mede zeer verlegen, gestadig met allerlei werktuigen op hunne Dyken waakten. Te Hoorn liep de Zee over den Roden-steen, eene plaats in 't hoogste van Stad. Ja deze Vloed scheen den ondergang van dit geheel geweest te dreigen, en men vreesde dat dit Noorderkwartier van Zuidholland, met alle de Inwoonderen door de golven zoude afgesneden en weggespoelt worden, waarom velen hunne gereedste goederen al gepakt hebbende, overleidden hoe best te ontkomen: doch de vloed nam af, en bevrydde de Ingezenen van die vreeze. Verder stroomde het water aan de ander zyde van de Zuiderzee te Harderwyk over de straten. Te Schevelingen vernielde de Vloed verscheide huizen. Te Katwyk sloeg het water tegen de Kerk; en aan de Noordzyde van de Helder spoelden eenige woningen en meer dan honderd treden Lands weg. Ik zwyge van de verwoestinge die 't water in Vrieland, Oostvrieland, en elders aanrechtte (1.). De Westvriese Zeedyk heeft by dezen storm en hogen Vloed ook zeer veel geleden, gelyk niet duister blykt uit de ongemene zware kosten, die men heeft moeten aanleggen, om den zelve te herstellen: want daar de Dykslasten tot onderhoud van den gemelden Zeedyk in het voorlede jaar maar beliepen de somme van één en twintig duizend, vier honderd, en vier en 't zeventig guldens; zo bedroegen ze in dit tegenwoordige jaar de somme van twe honderd vyf en twintig duizend, één honderd, en twe en tachtig guldens: en gelyk de Dykslasten in geen van de volgende jaren tot heden toe ooit zo laag geweest zyn dan in het voorgaande jaar; zo hebben dezelve in geene van de volgende drie en twintig jaren zo hoog gelopen dan in

(1.) Zie
Aitzema III.
Deel, XXXI.
Boek, bl. 652.
Commelin Besf.
van Amst. bl.
1163. 1164.
Gabbema bl.
318. 319. Ges-
berfesh bl. 323.
Oudbof van de
Water vi. bl.
355 - 360.
Holl. Merc.
II. Deel, bl. 52.
 Schade aan
 den Westvrie-
 schen Zeedyk.

1652
 (1.) *Uit een
 Memorie van
 Sloten der Dyks-
 rekeningen.*

Roveryen
 der Franschen
 op de Hollan-
 ders.

(2.) Zie
*Holl. Nere.
 April 1651, bl.
 40-42.*

Oorzaak
 van de verwy-
 dering met
 Engeland.

dit jaar (1.): waar uit men genoegzaam kan begrypen, dat de rampen en schade aan de Dyken in deze gewesten, door den gemelden storm en watervloed veroorzaakt, zeer groot moet geweest zyn.

Benevens deze Goddelyke oordelen had men noch met den overlast en quellingen der Menschen te worstelen. De Roveryen der Franschen in de Middellandsche Zee waren te dezer tyd onverdraaglyk. Hunne Bevelhebbers deden by na het geen zy wilden, en namen vele Schepen van de Hollanders weg; waar onder ook eenige die in de Steden van dit Noorderkwartier t' huis hoorden. De Algemene Staten lieten op de klagten van hunne Ingezetenen, door hunnen Ambassadeur Boreel, daar tegen nadrukkelyk vertogen doen aan de Koninginne Regente; dan zulks was te dier tyd van weinig vrucht (2.).

Waarom de Staten zes en dertig Oorlogschepen, onder het beleid van den Luitenant Admiraal Maarten Herpertsz. Tromp, en den Viceadmiraal Witte Wittenfz. uitrustten, om daar door den Koophandel dezer Landen te beveiligen. Engeland was nu, na het ombrengen van zyne Koning, een nieuwe Staat geworden, en heeft ontrent dezen tyd, door een aanzienlyk Gezantschap den Algemene Staten aangezocht, om zich in een naauwer vriendschap met hun te verbinden. Door het aannemen van die aanbieding zou men de Vyandschap hebben voorgekomen, en den Koophandel ter Zee, inzonderheid de vrye Haringvisschery (waar in de Stad Enkhuizen wel het grootste belang had) t' eenemaal verzekert. Maar eenige Regenten achtende dat zulks strekken zou tot nadeel van den jongen Prins van Oranje en 't gansche Koninglyk huis, kantten zich daar tegen. Dies ging de zaak zo langzaam voort dat het den Engelsche Gezanten verveelde. Ook leden hunne Personen veel smaat en aanstoot van 't gemene Volk, zo dat de Staten van Holland zich genoodzaakt vonden hunne herberg met een wacht te verzekeren: tot dat eindelyk de Gezanten, in 't begin van July, met groot misnoegen ver- trokken, en een derzelve in zekere gesprek voorzeide, *dat het den Heren Staten zou berouwen, dat ze de vriendschap van*

Engeland hadden versmaad, en datze binnen weinig tyds door hune Gezanten te Londen zouden verzoeken, 't geen men hun toen in den Haag zo rustig had aangeboden. Dit was genoegzaam de voornaamste zo niet de eenigste oorzaak van 't verbreken der Vrede, en de onheilen die daar op volgden (1.), tot groot nadeel en verlies van de Ingezetenen dezer Provincie, inzonderheid van die van Amsterdam, Hoorn en Enkhuizen, welke daar by veel schade aan hunnen Koophandel en Scheepvaart leden.

Onder deze Menschelyke beweging vermengde de Hemel zyne plage door een verbazend onweêr, verzeld van Donder, Blixem, Hagel, en verschrikkelyke draaiwinden, waar van de Stad Enkhuizen op Zondag na den middag, den één en twintigsten van Mei, zeer schielyk wierd getroffen. Wy kunnen niet nalaten dit vreesfelyk onweêr, dat wegens zyne wonderbare, zeldzame en verbazende uitwerkingen, gedenkwaardig is, hier wat breder te beschryven, volgens een verhaal, 't geen daar van in dit zelve jaar te Enkhuizen door den druk is gemeen gemaakt, en waar in onder anderen het volgende gemeld word:

„ Een weinig voor drie uren heeft men gehoord eenige
 „ Donderslagen, doch niet zeer groot, mitsgaders eenige
 „ Blixemen die daar beneffens ook gezien wierden, vallende
 „ regt op drie uren, zeer groote wonderbaarlyke Hagelsteenen,
 „ als klaar Ys, en Christalyn, zo groot als
 „ noten: sommige getuigen datze Hagelsteenen in hare handen
 „ hebben gehad, die zo groot waren als Kievitseijeren,
 „ anderen rond en plat als een ryksdaalder, maar dikker,
 „ gelyk tot de Steenkopers op de Boerevaart gezien is.
 „ Deze Hagelsteenen gevallen zynde, heeft men gemerkt
 „ een zeer droevig en jammerlyk onweder, met een grote
 „ duisterheid en vreemdigheid des lichts, 't welk door de
 „ Stad gegaan is, gelyk een maayer door het Veld, (veele
 „ Menschen hoorden wonderbaar gefuis) ontrent een vierde
 „ deel van de Stad beschadigende, en in het ander gedeelte
 „ der Sad wist het Volk daar niet af; 't geschiedde
 „ als ter loop in een minste tyds, en heeft zyn aanvang in

1651.

(1.) Aitzema III. Deel, xxxi. Boek, bl. 638. 657. 662. de La Neuville I. Deel, bl. 392 - 396. G. Brands 't Leven van de Rusten bl. 20. J. Le Clerc. II. Deel, bl. 537 - 555.

De Stad Enkhuizen word door een zwaar Onweêr getroffen.

Beschryving van het Onweder te Enkhuizen gedrukt in 't jaar 1651. En Korte Hist. van Enkh. op dit jaar.

1651.

„ de Zoutkeeten genomen, en gaande ontrent over de helst
 „ van de Nieuwe-haven, langs den Dyk by de Grootte
 „ Kraan, den geheelen Havendyk, de Vrydom, de Bre-
 „ deftraat, tot aan het Noordeinde van den Wierdyk we-
 „ derom uit.

„ Sommige meenen dat 't de Donder en Blixem heeft ge-
 „ daan: andere dat 't een Hofe was, dewelke door uitgevin-
 „ ge van winden, hagel en regen, deze werkinge heeft ver-
 „ oorzaakt. Doch andere meenen dat 't een zeer harde
 „ draiwind is geweest, zulks dat alle vier winden als tegens
 „ malkander gestreden hebben, gelyk men uit de vremde
 „ vertooninge des lugts en rumoer der wateren in de Have-
 „ nen, konde bespeuren. De oorzaake waarom sommige
 „ meenen dat 't de Donder niet is geweest, is, om dat doe-
 „ maals op die punte des tyds geen Donderslagen en vielen,
 „ maar wel een minute of twee van te voren. Doch die
 „ geene die oordeelen, dat het de Donder heeft veroor-
 „ zaakt, die besluiten zulks uit de effecten en uitwerkingen
 „ der zelve. Het zy dan wat het geweest zy, het was de
 „ hand Gods, dewelke zyn roede in zyn hand hadde, om
 „ ons te slaan, om onzer zonden wille.

„ Het effect nu, en werkinge van dit groote onweder,
 „ was zeer wonderlyk. En niet alleen zyn 'er door die groote
 „ hagelsteenen veele glazen aan stukken gesmeten, maar 't
 „ heeft zulke wonderbare werkinge gedaan, dat de Borgers
 „ en Ingefetenen met een groote verschrikkinge wierden
 „ omvangen, zoo dat 't was of de Stad het onderste zoude
 „ worden boven gekeert, want het kraakte en rammelde,
 „ dat het Volk onzer Stad (zynde in Kerk en Huizen) heb-
 „ ben uitgeroepen met groot geweën en kermen: *Och! och!*
 „ *het is met ons gedaan, wy zullen hier nu moeten sterven.* An-
 „ dere riepen, *Dit is den jongsten dag des Heeren.* Dit on-
 „ weder dan aan de Zuid-zyde zyn aanvang genomen afge-
 „ bende, heeft veel Zoutkeeten de rieden-daken afge-
 „ stroopt, en beschadigt, het riedt genomen en 't zelve
 „ aan d' andere zyde der Stad neder gesmeten. Eenige turf
 „ uit de Keeten genomen, en over de Stad gegooit, als be-
 „ „ westen

„ wessen de Brouwery van de Vles, gezien is. By de Offe-
 „ schuren twee schuuten op het drooge land staande, is de
 „ een in stukken geslagen, en de ander wel 70 voeten,
 „ over eenige Offe palen heenen geworpen, of 't een Kaats-
 „ balle waren. En daar ontrent een Boomtjen, 't welk met
 „ een houten koker stonde afgeschut, is uit denzelfen
 „ koker getrokken en weg gesmeten, en de koker is staan-
 „ de gebleven. Op de nieuwe Haven in den bonten Os,
 „ een kamer wel dicht gesloten zynde, wierden de venste-
 „ ren en ramen geopent, het beschoot en de muur met wier
 „ beworpen: twee gotelingjes staande op hare affuiten, op
 „ een kas, zyn daar afgenomen, en op den vloer ter ne-
 „ der gesmeten, en een tinnen schotel zeer krom gebogen.
 „ De planken van de pakluifel genomen, en ontrent zo
 „ hoog opgeworpen als de toppen van de masten der Wyd-
 „ schepen, stuvende of 't maar vederen waren. Een sware
 „ bak-aker van de plaats genomen, en wel 12. voeten hoog
 „ geworpen. Daar by, in Daniel in den Leeuwenkuil, is
 „ een schildery van twee voet in 't vierkant, uit de kamer
 „ genomen, en buiten het huis op de plaats in stukken ge-
 „ vonden: deze kamer was over al wel toegesloten, behal-
 „ ven dat 'er twee ordinaire ruiten in een glas aan stukken,
 „ en uitgeslagen waren. Nog zyn op dezelve haven, groote
 „ zware eiken planken weg gesmeeten, insgelyks een groote
 „ steen, ontrent 60 à 70 voeten heen geworpen, met eenig
 „ loodt niet wetende waar dat gebleven is. Het uitstaande
 „ Tonnetjen, met vier yzere hoepen, uitstekende in de
 „ Brouwery van de Vles, zyn twee van die yzere hoepen
 „ uit het midden weg genomen, de rest in 't geheel staan-
 „ de gebleven. Op dezelve haven op den hoek van de Rid-
 „ derstraat, tot de Kuipers, zyn de vensters, ramen en
 „ middel-deur, die wel gehaakt en geklinkt waren, geopent:
 „ in deze kamer zyn de porceleinen schotelen, die op den
 „ mantel van den schoorsteen stonden, agter de koppen
 „ weggenomen, en tegens den vloer in stukken gesmeten,
 „ en de koppen zyn onbeschadigt staan gebleven. In het
 „ Waterpoortjen een zeer groote steen, wegende ontrent

1651.

„ 50. pondt, is van het huis, over de 20. voeten ter zyden,
 „ door de Bakkers luifel gevallen. In de Paktuinen de
 „ tweede boom van het Zuid', die lang over zyde hangende
 „ gestaan heeft, is in 'dit onweder geheel regt gezet, en
 „ blyft alzoo regt opstaan te wassen. Op den Dyk tot de
 „ Barbiers, naast de Verkenstraat, behalven dat de vensters
 „ of ramen zyn geopent, en veel vlessen en potten met Me-
 „ dicynne in stukken gesmeten, zoo is aldaar in de kamer
 „ een groot Wonder geschiedt, deze was wel dicht geslo-
 „ ten, en niet geopent maar wel toegesloten gebleven; in
 „ deze kamer stondt een kist met klederen, dewelke van zyn
 „ ordinaire plaatse is gezet, waar in gesmeten is vuile modder,
 „ wier, gras, riedt, steen en kalk: in deze kamer is uit de
 „ kant van een vles een stuk uitgenomen als een groote noot
 „ en de rest staande gebleven. Een tobbe staande vol water,
 „ is verre weg gedreven. By de Groote Kraan, op den hoek
 „ van de Baan-steiger zyn de voor-glazen uit en weggesmeten.
 „ Groote en zware zolder-luiken, die in veele jaren niet open
 „ zyn geweest, die zyn als door geweld opgebroken: en an-
 „ dere planken opgenomen, en om verre geworpen. Daar
 „ is een rondt steentjen als een kleine stuitcr, in de kamer
 „ gevonden, men zeide dat 't een Dondersteentjen was: de
 „ Zuider-kerk met den Toorn, heeft met groote beweginge
 „ geschudt. Op 't einde van den Zuider-havendyk by de
 „ Nieuwestraat, voor de Hoedestoffeerders, is een stuk
 „ loodt van 33. pondt, ter neder geworpen, zonder dat
 „ men bespeuren kon van hoe verre dat zelve gekomen is.
 „ In de Koomen-straat, ten huise van Erik Stads Bode,
 „ zyn de kussens langs het huis gesmeten, en veel andere
 „ dingen verzet, weinige steenen uit een vasten muur geno-
 „ men, en andere toestand, waar door zy met grote vreeze
 „ bezet wierden, meenende dat Godt den Heere ten Oor-
 „ deel quam. Het koperen uithang bord in den Brill, zeer
 „ krom gebogen, ja is geheel als in malkander gewrongen
 „ geweest. En op den anderen hoek van dezelve straat, een
 „ nieuw koperen bord van den Admiraal Tromp, is uit de
 „ haken genomen, en by den Visch-afslag ter neder gesme-
 „ ten

„ ten. Een klein boomtjen is met zyn wortel uit een thuin
 „ getrokken, en op het Noord, daar geen thuin ontrent
 „ is, onder panstukken en kalk, op een zolder gevonden.
 „ Noch op het Noord, in een van de nieuwe huifen, een
 „ welgespykerde plank los, en in stukken gebroken; een
 „ wiege het onderste boven gekeert. Een nieuw huis is ook
 „ geheel over zyde gezet; daar aldernaast de vader met zyne
 „ kinderen zynde by zyn schoorsteen, en hoorende dit groot
 „ onweder, is tot aan zyn voor- deure gegaan, en de kin-
 „ deren (door vreze) zyn hem gevolgt, en zoo haast de
 „ kinderen weg gegaan waren, is de schoorsteen ingeval-
 „ len, en Godt heeft de kinderen alzo in genade bewaart:
 „ de vader hebbende een stuk eeten in zyne hand, heeft
 „ zyn deure geopent, dog hy konde dezelve niet wederom
 „ toe krygen, door de groote kragt van 't onweer, en heeft
 „ zyn eeten gemist, niet wetende waar dat gebleven was, dog
 „ heeft 't zelve eeten daar na aan 't middel- beschot vast ge-
 „ vonden. Aldernaast Oudewagens zyn 4 of 5 steenen uit
 „ een vasten vloer opgenomen. Een man en een vrouw, wo-
 „ nende op het Noord in de Kaapstraat, zyn van de aarde
 „ opgenomen, en ontrent 20. voeten voortgezet. Twee
 „ fuik- schuiten, staande op het Noord op het droge, zyn
 „ beide in stukken gesmeten. De schepen in de havens zyn
 „ opgeligt, en zeer snel voortgedreven. Veele boomen afge-
 „ wrongen: veele schilderyen van de wanden genomen, en
 „ langs de huizen gesmeten: zeer veel porcelein in stukken
 „ geslagen, ook afgenomen, en op den vloer gezet, zonder
 „ gebroken te werden: en veele huizen beschadigt, groote
 „ stukken van gevels afgeworpen. De Metselaars getuigen,
 „ dat 'er meer als honderd schoorstenen ter neder, en door
 „ de dakken van de huizen gesmeten zyn. Men zeyd dat
 „ 'er wel drie honderd huizen beschadigt zyn. Ook is be-
 „ vonden, dat 'er nu alreede ontrent 50000. pannen we-
 „ derom op de huizen zyn geleidt behalven nog zoo groote
 „ meenige van vorst pannen. Dog Godt den Heere, heeft
 „ onder en by dit afwerpen van pannen en steenen, de men-
 „ schen aan hare lichamen wonderbaarlyk door zyn genade
 „ bewaart. „

1651.
De gevan-
gene en Afge-
zette Heren
worden on-
schuldig ver-
klaart, en in
hunne waar-
digheden
herstelt.

In de maand Julius en in 't begin van Augustus, hebben de Raden en Vroedschap der Stad Dordrecht hunnen Gecommitteerde Raad Mr. Jacob de Wit; die van Haarlem hunnen Burgemeester Joan de Waal en Mr. Aalbert Ruyl; die van Delft hunnen Johan Duiſt van Voorhout; die van Amſterdam hunne Andries en Cornelis Bikker; die van Hoorn hunnen Penſionaris Mr. Nanning Keizer; en die van Medenblik hunnen Penſionaris Fredrik Stellingwerf, wederom in hunne vorige waardigheden herſtelt, en door verleende Acten verklaart, dat hunne Achtb. t'onrecht zyn beſchuldigt geweest van te hebben willen diſſolveren door verandering van de Unie, de Polityke Regering en de Gereformeerde Religie, maar dat ze in tegendeel zich in al hun doen altoos als oprechte Patriotten en Liefhebbers van het Vaderland en deſzelfs dier gekochte vryheid gedragen hadden; dat ze t'onrecht in den Hage waren vaſtgehouden, en gevangelyk naar Loeveſtein gevoert; dat men toen maals met leetwezen daar op wel had gezwegen, en hen van de exercitie hunner Ampten onſlagen, om dat (zeiden ze) de tyden boos waren, maar door Gods wonderlyke beſtierreng daar van verloſt, hadden zy kort na het overlyden van zyn Hoogheid hen weêr gequalificeert, enz. Launderende en bedankende de voorchreve Heren voor hunne getrouwe dienſten; hun belovende ook te vryen en voor te ſtaan in deze zake, tegens een ieder enz. (1.). De Heren Staten van Holland gaven * oook eene verklaring ten voordele van de voornoemde Heren, waar door ze geheel en al onſchuldig wierden verklaart, als hebbende niets gedaan tegen hunnen plicht, volgens het getuigenis der Steden, daar ze in de Regering waren geweest, enz. (2.). Na dat vele gewigtige zaken op de Grote Vergadering der Algemene Staten waren afgehandelt, en eene algemene Vergiffenis was afgekondigt, eindigde dezelve den één en twintigſten van Augustus veel vreedzamer en cendragtiger dan men gedacht had (3.). In dit jaar wierden deze Landen door eene zware bezoeking des hemels aangetaft: men beſpeurde een zeer zware en zeldzame ziekte onder het Rundvee dewelke dag op

(1.) Zie de Originele Acten der gemelde Steden by *Aitzema Herſtelde Leeuw* bl. 469-483. Verklaring ten voordele van die Heren.

* Den 23. Augustus.

(2.) Zie *Herſtelde Leeuw*, bl. 483-485.

De Grote Vergadering eindigt.

(3.) Zie *Aitzema III. Deel*, bl. 602. *Herſt. Leeuw* bl. 528-541. Sterfte onder het Rundvee. *Uit eene Aanziening.*

Op dag een groot getal van die Beesten wegsleepte. Hunne Longens wierden door een geel vierig water verteert: zy kregen ook vierige monden, en hunne tongen, die door een geelachtig water verteerden, hingen gestadig uit dezelve, het geen hen het eeten en drinken beletten, konnende niet eeten dan het geen hen in den mond wierd gestoken. De sterfte onder de Koebeesten, door deze ziekte veroorzaakt, was zeer groot, en vele Huifluiden wierden door dezen ramp droevig getroffen en uit hun welvaren gezet.

In de maand Maart des volgenden jaars heeft het Parlement van Engeland verscheide Brieven van Represalie of Scha-verhalinge uitgegeven aan de Erfgenamen van Robert en Willem Powlet, tot vergoeding der schade van 20970 ponden sterlings, die zy zeiden door de Staten der Vereenigde Nederlanden geleden te hebben. Hier door hebben de Engelsche verscheide Schepen van de Hollanders genomen. (1.). De Staten zonden Gezanten naar Engeland, om 't Parlement te bewegen de gemelde brieven van Represalie weér in te trekken, maar vergeefs: de eisschen der Engelschen wierden hoe langer hoe buitensporiger (2.).

Onderwylen begoft men te Amsterdam naar vyftig Capitale Schepen om te zien, om die ter zee tot bevciliging van den Koophandel te gebruiken. De Staten deden daar en boven de Zeekusten met Krygsvolk bezetten; 't Noordhollandsch Regiment quam omtrent Huisduinen legeren, opperpende twe Bateryen, ieder van zes halve Kartouwen, op het punt van de Helder aan de diepte van Texel D'Eilanden Texel en 't Vlie wierden ook met eenige Vaandels Voetvolk voorzien. De Boeren van de Helder af tot Katrichum toe wierden op geweer gestelt, zo ook aan de Maze en andere Zeegaten. De Steden Delft en Alkmaar kregen Ruitery in. In Zeeland wierden Vlissingen, Cadzant, Middeburg, Vere en Zierikzee ook met Ruiters en Voetknechten voorzien. De kleine Visscherye langs de Zeestrandten verwittigde men, dat ze malkanderen op zekere wyze zouden waarschouwen, voor die zich op de kust als Vyanden

1651.
Fl. Costerus
Nederl. Vloek
en Zegen, br.
16. 17.

1652.
Het Parle-
ment van En-
geland geeft
Brieven van
Represalie uit.

(1.) Zie
Aitzema XXXI.
Boek, bl. 668.

(2.) Zie
J. Le Clerc II.
Deel, bl.
556 - 558.

De Hollan-
ders stellen
zich in staat
van tegen-
weer.

quamen vertonen; voorts gaf men ordre en wacht op Dyken en Bakens (1.).

1652.
(1.) Zie
Holl. Merc.
Maart 1652.
bl. 16. 17.
De Markt
van Deenfche
Offen is noch
te Enkhuizen.

In dezen stand der zaken verzuimden de Heren Wethouders van Enkhuizen niet de welvaart van hunne Stad en derzelver Ingezetenen te bevorderen en aan te queken. Men had daar federt het begin van deze eeuw een brave Offemarkt gehad, waar op jaarlyks veel duizend Deenfche, Zweedsche en andere Noordsche Offen quamen en verkocht wierden; waar by de Stad en derzelver Burgeren en Inwoonders geen gering voordeel genoten. Om deze Offenering meer en meer aan te queken, en de vreemde Schippers en Koopluiden wel en behooryk te doen dienen, hebben de gemelde Heren den zeventienden van April, een Keure en Ordonnantie beraamt en vastgesteld, aangaande het ontschepen en afschepen van de Offen, waar naar de Sjouwers en Arbeiders, daar toe gebruikt, zo ten aanzien van het loon, dat ze te eiffchen, als van den dienst, die te verrichten hadden, zich zouden hebben te gedragen. Men had den veertienden van Mei en de twe volgende dagen hier te Land een grote koude, vriezende 's nachts zodanig dat de Wynstok langs den Rhyn en door gansch Nederland bevroor; daar nochtans een goed Wyn jaar op volgde: want uit de Wyngaarden sproten weër nieuwe loten, die zo schone grote druiven voortbragten, dat dergelyken by Menschen geheugen niet gezien waren.

De Wethouders zoeken die meer aan te queken,
Keuren van
Enkb. bl. 394.

Koud
Voorjaar.
Holl. Merc.
Mei 1652.
bl. 31.

De Hollandsche Vloot raakt in Zee.
Holl. Merc.
bl. 32-34.

De Nederlandsche Vloot gereed zynde, geraakte in de maand Mei in Zee. Het was een talryke Zeemagt. De Admiraliteit van het Noorderkwartier had daar toe twaalf Oorlogfchepen uitgerust, waar by die van Hoorn en Enkhuizen ieder twe Directie-fchepen, en die van Medenblik, Edam en Monnikendam elk één Directie-fchip voegden. Men had deze Vloot gereed gemaakt om de Scheepvaart en Koophandel dezer Landen te verzekeren en te befchermen; doch de Engelschen, geen goeds tegen de Nederlanders in den zin hebbende, toonden zich daar over geweldig geftoort, en men befpeurde in hen hoe langs hoe meer klare tekenen van

van vyandschap: want dewyl ze allesins trachtten den groten Koophandel van deze Landen te beletten, zochtenze dien einden alle vonden die ze kosten, doende verscheide buitensporige eischen, als van den tienden Haring, die op hunne Kuitten gevangen wierd; het slyken voor de Engelsche Schepen; dat de Heren Staten de vluchtelingen van het Huis van Stuart alle verblyf in hun gebied zouden ontzeggen, en alle hulpe weigeren; dat ze hen den vryen doorgang door de Sond zouden hebben toetestaan; en voorts hunne schade in Oost-Indien door de ongelegendheid van Amboina hen (zo ze voorgaven) aangedaan, en die ze op tienmaal honderd duizend Ponden Sterlings wisten te begroten, goed te doen, en voor alle vordere overlast borge stellen, en diergelyke ongerymtheden meer. De Afgezanten die over deze zaken derwaards gezonden waren, onverrichter zaken wederkomende (1.), begon men wederzyds met allen yver Oorlog-schepen toe te maken, nemende ondertusschen de Engelsche Rovers al wat ze van de Hollanders kosten bekomen, want het Parlement van Engeland had reeds gelyk gezegt is, in de maand Maart, terwyl men noch van Vrede handelde, verscheide Brieven van Represalien tegens Holland uitgegeven. Wanneer midlertyd de Hollandsche L. Admiraal *Tromp*, zich, met twe en veertig Schepen, aan de Engelsche Kuste liet zien om een wakend oog te houden, wierd hy, alzo hy niet wilde slyken, door den Engelschen Admiraal *Blaak*, niet verre van Doeveren aangetast, en *Tromp* zich dapper verwerende, wierd alzo een beginsel van eenen bitteren Oorlog gemaakt. Deze ontmoetingen tusschen *Tromp* en *Blaak* veroorzaakte zo in Engeland als in Holland vele slydige bewegingen en ontroeringen. Dus alle hope van Vrede afgebroken zynde, moest men noodwendig tot dadelykheid komen.

De Engelsche Vloot onderwyl en tyd lang in Zee gezworven hebbende, geraakte den twe en twintigsten van Julius, niet wyd van Boekenes, onder de Hollandsche Haringbuisen, bewaart door twaalf kleine Oorlogschepen, waar

1652.
Onlusten
tusschen de
Hollanders en
Engelschen.
A. Braubellus
Geschiedenissen
zynes tyds, 103.
563. 564.

(1.) Zie
Holl. Merc.
1652. bl.
44-69.

Den 29. Mei.

Zie *A. Montanus* Beroevde
Oceaan pag.
122. *Holl.*
Merc. Mei
1652. bl.
36-43.

Blaak ver-
strooit de
Haringbuisen
en verlaat de
Couvoyers.

1652.
Holl. Merc.
1652. bl. 76. A.
Montanus Be-
voerden Oee-
aan, bl. 132.

waar tegen Blaak ruim zo veel Engelsche zond, die na een hevig gevecht van over de drie uren, acht van de Buisconvoyers veroverden, twe zo doornagelden, dat ze wegzonden, en een zo onbruikbaar maakten, dat ze het Schip voort in den grond boorden. Ondertusschen quam die overwinning den Engelschen duur genoeg te staan; zy hadden een groot getal doden en gequetten, ook waren verscheiden van hunne beste Schepen dapper gehavent. Eén Buisconvoyer uit de Maze, gevoert door Ryndert Venhuizen, was 't ontvlugt. Gedurende het gevecht ontsnapten 't de Haringbuisen op dertig na die van de Engelschen wierden genomen. Dit was weêr een zware slag voor de Stad Enkhuizen: want behalven het verlies der Buisen, geraakten vyf van hare Buisconvoyers in de handen der vyanden, en derzelzer Bevelhebbers gevangen: deze waren Gerrit Janszoon Schuimer, Commandeur van de Buisconvoyers, benevens de Hopmannen Dirk Gerritszoon, Jan Nobelet, Munnekes, en Luitjen, alle Enkhuizers; de overige Bevelhebbers, die genomen of gevangen wierden waren Dirk van Dongen, Vice-commandeur, Kapitein Vygh, beide van Rotterdam, de Kapiteinen Bogaart en Kroeger van Amsterdam, en Hek van Hoorn. Drie van de veroverde Hollandsche Oorlogschepen zond Blaak, met veel Engelsche gequesten, naar Innerness in Schotland aan den Majoor Deane, vyf van dezelve verdeelde hy onder de Engelsche vloot. De Hollandsche gequesten wierden in een Buis naar Texel, en de gevangenen van de Buisen en de Oorlogschepen, omtrent twe honderd sterk, naar Nieuwkaasteel gezonden, van waar zy te voet naar Londen en voorts, zo goed als ze konden, naar huis keerden. Deze onderneming was Blaak wel geluk, maar de Oostindische Schepen, daar hy lang te vergeefs op gewacht had, geraakten in behouden haven (1.).

De Oostindisch-vaarders komen behouden binnen.
(1.) Holl. Merc. bl. 70.
78. 79.

Aitzema
XXXII. Boek,
fol. 725. 730.
Holl. Merc.
bl. 71. 74.

Hier op gaven de Heren Staten last aan hunne Oorlogschepen de Engelsche mede op alle manieren te hinderen en te beschadigen, doch alles by wyze van retorsie of vergoeding

van

van hunne schade die ze zo lang en menigmaal van de Engelschen geleden hadden. Daarna poogde *Tromp*, die nu last had hen aan te tasten en alle afbreuk te doen, *Blaak* in Zee aan te treffen, maar hy wierd door eenen zwaren storm overvallen. Meer dan de helft der Vlotte dwaalde van hem af, en verscheide Schepen zonken. Na 't onweêr kreeg hy *Blaak* wel in 't gezicht, en zocht hem in te wachten, maar vergeefs: ook kon hy door tegenwind by de Engelschen niet komen. Deze tegenspoed wierd *Tromp*, hoewel buiten zyn schuld tot misdaad gerekent, en bragt hem in ongunst der Staten, die eindelyk goedvonden, 's Lands Oorlogschepen onder het beleid van anderen in Zee te brengen, en men verzocht de Ruiters daar over te gebieden, die zich daar toe ongenegen toonde, doch zich eindelyk liet bewegen, en daar op zynen lastbrief, gedagtekent den negen en twintigsten van Julius ontving.

Onderwylen was deze Oorlog zeer verderfelyk voor de Ingezeten den dezer Landen, die daar door niet weinig wierden uitgeput: menig Koopman, Schipper en Bootsgezel raakten daar door kaal en berooit, 't geen deelyk in deze en andere Steden beschreit wierd: het Volk dat men gevangen kreeg smeet men in zware torens, daar men ze liet zitten en in ellende sterven. Hier door raakte het meeste Bootsvolk uit het Land, andere sneuvelden op de Oorlogs-vloten die men moest in zee zenden. In de eerste zeven maanden hadden de Engelschen gelyk ze zich beroemden, van de Hollanders wel voor honderd en vyftig of zestig tonnen gouds aan Schepen en goederen genomen, behalven 't geen zy noch voort in dezen Oorlog bemagtigden. Een Oorlog waar in de Staat veel reputatie, en de Ingezetenen veel goed en bloed verloren hebben: Een Oorlog die veel treffelyke Kooplieden en grote Reeders zo heeft getroffen, dat het hen en hunne nazaten niet weinig smertten. De Scheepvaart die in deze Landen voorheen zo heerlyk bloeide, kreeg daar door zulk een krak, dat ze naderhand nooit weêr tot dien bloeyenden stand heeft kunnen geraken (1.). Kort na de wederkomst der Nederlandsche Gezanten uit Engeland,

1652.
Tromp
tracht *Blaak*
aan te tasten.
Airzema
XXXII. Boek,
fol. 721. *Holl.*
Merc. bi.
77 - 78. 79.
Den 5.
Augustus.

G. Brands
Leven van de
Ruiters fol.
22 - 24.

Dezen Oorlog is zeer
schadelyk.

(1.) F. C.
terus Nederl.
Vloek en Zegens-
bl. 17. En nis
een Aantske-
ning.

1652.

De Staat
doet een be-
zending naar
Zweden en
Denemarken.

(1.) Zie
Aitzema III.
Deel, 32. Boek,
bl. 753. enz.

Zware Pest
en ziekten in
deze Landen.

(2.) *Uit eer-
Aantekening.*

(3.) *Holl.
Merc. bl. 77.*

*Costerus Ne-
derl. Vloek en
Zegen, bl. 17.*

De Weke-
lykche Bede-
dagen begin-
nen.

*G. Brandt
Onpartydig
Chron. Holl.
Merc. bl. 67.
76. en uit een
Aantek.*

achte men nodig in deze omstandigheden eene bezending wegens dezen Staat te doen naar Zweden en Denemarken, en zyn daar toe benoemt de Heer Coenraad van Beuningen, eerste Raad en Pensionaris te Amsterdam, en de Heer Nanning Keizer, Burgemeester der Stad Hoorn, de eerste naar Zweden en de Ander naar Denemarken. Hunne Instructie en verrichtingen aan die Hoven kan men by de Historischryver *Aitzema* vinden (1.)

Behalven de zorg en 't ongemak van dezen Oorlog met de Engelschen, heeft ook de Heer zyne plagen verandert en verzwart. Te voren was de ziekte in de stal onder het Vee, maar nu quam ze ook in huizen onder de Menschen. Men zag deze Landen thans aangetaft door eene zware Pestilentie, vermengt met den Roden-loop, waar door veel volk wierd weggerukt (2.). Ook wierden de luiden met hete, bange en galachtige Koorsen bezogt, die hen zo mat maakten als of zy den allergrootsten arbeid hadden gedaan. Dit maakte de Steden en Dorpen van Holland vol kranken. Op sommige plaatsen in Vriesland kon men qualyk gezonde Menschen bekomen, om den Oogst, die zeer schoon was, in te samelen, dies moest zulks door anderen van buiten geschieden: evenwel zyn (gelyk sommigen verhalen) 'er weinig naar het getal der zieken gestorven (3.). Nochtans moet de sterfte binnen Hoorn vry groot geweest zyn. „ Deze gan-

sche Stad (zegt de Heer *Costerus*) was in de rouwe, alzo 'er byna geen geslagt was, of zy hadden onder haar Vader of Moeder, Zuster of Broeder, of Oom of Neve verloren: zo dat het met ons was, gelyk in de dagen van *Pharao*; Daar was een groot geschrey in *Egypten*: want daar was geen huis, daar niet een dode in was”. Dit zelfde is my ook uit eene Aantekeninge gebleken. Doch of en hoe danig de Stad Enkhuizen door deze plage is getroffen, kan ik met geen zekerheid melden. Onder alle deze rampen en bezoekingn hebben de Heren Staten niet verzuimt hunnen toevlugt tot God te nemen, en zyne hulp en bystand af te bidden, ordonnerende ten dien einde een algemene Vast- en Bede-dag, die daarna wekelyks alle Woensdagen hervat,

en

en begonnen wierd den zevenden van Augustus. Men hield en vierde eerst den ganschen dag voor een Biddag; doch in het volgende jaar begonnen de Echedagen alle Woensdagen, 's Namiddags ten vier uren. Den zes en twintigsten dier maand geschiedde de Zee-stryd tusschen de Admiralen Michiel de Ruiter en Georg Aiscue, voor Pleimuiden; waar in de dappere Douwe Aukes, een Vries, voerende het Oost-indisch Schip de Vogel-struis, zich loffelyk queet, en twee Engelsche Oorlogschepen, daar op by de negen honderd Zielen waren, met zyn geschut in den grond boorde, en het derde zo veel gaf dat het krenge en de wyk nam. De Engelschen wierden in dit gevecht zo dapper gehavent, dat ze met groot verlies in de haven van Pleimuiden vluchtten (1.). Niet lang daar na * beloofden de Heren Gecommitteerde Raden van Westvriesland en het Noorder-quartier de Stad Enkhuizen, wegens het gemene Land te zullen vryhouden en ontheffen van alle zodanige schade als dezelve door 't wegnemen van de Tonnen en Bakens op de Zee gaten, in kas van eenige grote zwaarigheid en nood ('t geen God verhoede) zoude mogen komen te lyden (2.).

Den vyfden van September, wierden 'er eenige Rykgelade Koopvaarders door de Engelschen genomen, die den Admiraal Blaak als in den mond liepen. Ook wierden twee dagen daarna zes ryke Straatsvaarders, daar onder ook één van Hoorn, door den Engelischen Commandeur Pen, dicht by Boulonje, veroverd, tot grote droefheid der Koopluiden: want dit was de grootste schade, die Holland, gedurende dezen Oorlog, in een reize overquam (3.). Ontrent dezen tyd zyn by Geunieerde Provinciën toegestaan te ligten voor 't jaar 1652. een twee honderdsten Penning, van alle de goede Inwoonders, en van alle Vaste goederen noch een halve Verponding: alles tot de zware lasten van de toerusting ter Zee, tot zekerheid van den Koophandel, en ten dienste van dezen Staat (4.). Den zefden der zelve maand, sloeg de dappere Commandeur Johan van Galen met zes Oorlogschepen, niet verre van Livorno, een Engelsch Esquader van zes Oorlogschepen en drie Koopvaarders: in dit gevecht sneu-

1652.

Zeestryd
tusschen de
Ruiter en
Aiscue.

(1.) Zie
Holl. Merc.
bl. 80.
Enkhuizen
bevryd voor
schade aan ha-
re Bakens.
* Den 30.
Augustus.

(2.) Hande
van Enk. bl.
113.
Verscheide
rykgelade
Schepen door
de Engelschen
genomen.

(3.) Zie
Holl. Merc. bl.
85. 90.
Een twee
honderdsten
Penning word
geligt.

(4.) Holl.
Merc. bl. 90.
J. van Galen
staat een En-
gelsch Esqua-
der.

sneuvelde de Manhafte Kapitein Cornelis 't Jonge Hoën van Hoorn; welk verlies zeer beklagt wierd (1.). De Vice-Commandeur Jacob de Boer van Enkhuizen betoonde hier eene ongemene dapperheid. Hy, voerende het Schip de Eendragt, was de eerste die voor uit sloof en op den Engelschen Admiraal Richard Boddely, voerende het Schip de Paragon met vier en vyftig metale stukken, losging, en schoon zyn Schip in dit treffen, dat van weêr kanten fel aanquam, zeer beschadigt wierd en zyn grote mast overboord raakte, waarom hy den Admiraal weêr moest verlaten, zo liet hy echter den moed niet zinken. Een Engelsch Fregat de Phenix genaamt, voorzien met veertig stukken, en gevoert door den Kapitein Johan Watsworth, ziende de Boer dus halt reddeloos, klamte hem flux aan boord, denkende hem in 't kort te veroveren; doch vond zulken dapperen tegenstand, dat de Engelsman binnen een half uur tyds genoodzaakt was zich met zyn Schip en volk, aan den Enkhuizer tot krygsgevangen over te geven. De overige vyanden hebben zich door de vlugt gered. Den achften van October viel 'er weêr een Zeegevecht voor ontrent de Hoofden, tusschen de Hollandsche Vloot, sterk zeven en zestig Schepen, onder het bevel van Witte Wittenfz. en Michiel de Ruiter, en tusschen de Engelsche Vloot, mede zeven en zestig zeilen sterk, onder 't geleide van Blaak en Aiscue; dan de Vloten raakten niet aan malkanderen, maar hielden alleen schutgevaarte. Een Engelsch Fregat van dertig stukken is 'er gezonken, en een Noordhollandsch Kapitein van Alkmaar liep zeer furieus onder veertig Engelsche Schepen, daar hem niemant van de zynen volgende, hy na dapper schieten met het Schip en 't meeste volk is gezonken (2.). Den tienden van December geschiedde de Zeeslag op de Singels voor Duins, tusschen de Admiralen Tromp en Blaak, daar in Blaak na het verlies van eenige Schepen de vlucht nam en de Teems op liep, daar hem de wakkere Tromp zou gevolgt hebben, indien hy bequame Piloots had kunnen bekomen: waar op over de drie honderd Koopvaarders, die met Tromp waren uitgelopen, tuf-

1652.

(1.) Zie

Holl. Merc. bl.
91. 's Leven der
Doort. Zeehel-
den, bl. 432.

Zeegevecht
met de Engel-
sche ontrent
de Hoofden.

(1.) Zie

Holl. Merc. bl.
102. 303.

Zeeslag voor
Duins tusschen
Tromp en
Blaak.

tuffchen den veertienden en vyftienden dier maand, door de Hoofden zeilden, en voorts een behoude reis deden, zonder eenigen overlafte te ontmoeten (1.).

1652.

(1.) Zie

Holl. Merc. bl.

108-110.

*Aitzema III.**Deel, bl. 764.*

Een Staart-

ftarre gezien.

*A. brach.**Gefch. pag. 598.**Comuelin Bief.**van Amft. bl.*1182. *Holl.**Merc. bl. 112.*

Die gewoon zyn uyt de Starren en andere verfchynfelen in de Lucht toekomende zaken te voorspellen, vonden te dezer tyd weér ftoffe voor hunne befchouwing en onderzoeking: want men heeft op den zestienden van December op het Rif in Brafilien allereerst een Staart-ftarre gezien, vertonende zich zelve ontrent drie ellen lang. Haar opgang was met den Avond-ftond uit het Zuid-oosten, en haar ondergang Noordelyk ten Oosten, zeer laag nederhangende, invoegen men de andere Starren door haren ftartaat kon zien. Na den zes en twintigften dier maand vertoonde zich dezelve niet meer in Brafilien: maar van toen af zag men 'er een boven Hongariën, Moraviën, Oostenryk, Polen, Moscoviën, en Vrankryk. Ooftwaard vertoonde zy zich ontrent vyfmaal zo groot als een gemene Star, maar donkerachtig. In Vrankryk ftond zy eenige nachten als bewolkt, boven Parys. In Nederland wierd zy eerst op den zeven- en acht en twintigften der zelve maand gezien, dicht by den Stier vyftien of zestiën minuten groter, fttaande altoos zeer nevelachtig, en zeer snel naar het Noordwesten lopende, met een klein ftraaltje naar het Noord-oosten, en is na den tyd van zeven dagen in het Noordwesten verdwenen. Haar voortgang was in een Etmaal ruim vier graden. De beduidenis daar van laten wy over aan de onderzoekers, die uit de Gefchiedeniffen der volgende jaren, ftoffen genoeg zullen weten te rapen tot het maken van verfcheide gloffen en uitleggingen.

Het oorlogen tuffchen de Engelschen en Hollanders, zo ongelukkig ter wederzyden in het voorgaande jaar aangevangen, had in dit jaar een ellendigen en bloedigen voortgang. D' Engelschen ftreden nu opentlyk om de meesterschap der Zee, en de Hollanders voor de vryheid der Zeevaart. Den laaftten van Februarius en de twe volgende dagen, gefchiede de vermaarde Zeeflag by Portland tuffchen den Engelschen Admiraal Blaake en den Hollandschen L. Admiraal

Zeeflag by
Portland tuff-
fchen Blaake
en Tromp.

V

Tromp;

1653.

Tromp; daar in aan wederzyden vreeffelyk wierd gevochten. Onder anderen lag de Schout by nacht Pieter Floriszoon van Hoorn eenigen tyd tuffchen zes Engelschen, en verdadigde zich dapperlyk, tot dat hem de L. Admiraal Tromp te hulp quam en ontzette (1.). Den twaalfden van Maart befloten de Staten van Holland, dat men aan de Opperhoofden van 's Landsvloote, tot erkentenis van hunne betoonde dapperheid, in de laatste Zeeflagen, byzondere beloningen zou doen; en wierd ten dien einde aan den L. Admiraal Tromp vereert twe duizend guldens, aan de Vice-Admiralen Witte Corneliszoon de Wit en Jan Evertszoon, mitsgaders aan den Kommandeur de Ruiter, vyftien honderd, en aan den Schoutbynacht Pieter Floriszoon twaalf honderd gelyke guldens: aan de anderen, zo Kapiteinen als mindere Bevelhebberen, des verdient hebbende, wierd insgelyks eenige vergelding gegeven (2.). Den veertienden dier maand bevochten de Hollanders, onder het beleid van den Kommandeur Jan van Galen, voor Livorno een treffelyke zege tegens de Engelsche Oorlogsmagt, onder den Vice Admiraal Appleton (3.). In dit gevecht gedroeg zich Jacob de Boer van Enkhuizen, en Vice-Kommandeur van het Hollandsch Esquader, als een' dapperen Zeeheld, en veroverde met hulpe van de Hopmannen Roker en Bogaart, na een harde tegenstand den Engelschen Viceadmiraal Appleton, voerende de Luipaard, het fraaiste Schip van zyn Esquader, voorzien met vyftig Metale stukken en vier achtkantige Kopere stukken, en twe honderd en dertig Man. Appleton vergat de pligten niet van een' wyzen Bevelhebber en dapperen Soldaat; doch vond zich, na een wreed gevecht van vier uren, ophebbende 't zeventig doden, en vier en vyftig gewonden, genoodzaakt zich aan de Boer op discretie over te geven. Hopman Ham voerende de Maagd van Enkhuizen veroverde in dit gevecht 't Schip genaamt den Levantschen Koopman voorzien met vierentwintig stukken en tachtig koppen; beiden deze Schepen, benevens noch een ander de Pelgrom geheten met dertig stukken en 'negentig Man, wierden te Livorno opgebracht.

Het

(1.) Zie
G. Brandt's
Leven van de
Ruiter bl.
39-44. Holl.
Merc. IV. Deel,
bl. 18-28.
Vereering
aan de Opper-
hoofden van
's Lands Vloot
gedaan.

(2.) Zie
G. Brandt als
boven, bl. 45.
Jan van
Galens Over-
winning en
dood.

(3.) Zie
Aitzema
XXXIII. Boek,
bl. 797. A.
Montanus Be-
voerden Oceaen
bl. 187-192.
Holl. Merc. IV.
bl. 28-32.

Het Schip Bonaventure met vyftig Metale stukken en twe honderd en tien Man, wierd door van Galen zo getroffen dat het met al wat 'er op was in de lucht vloog en zonk: wordende maar zeven Man geborgen; de Sampson met veertig stukken en honderd en dertig Zielen, wierd door den jongen Cornelis Tromp verbrand, die ook een Engelschen Brander op van Galen aangelegt in de grond schoot. Deze slag stond de Vyanden op zes Schepen, drie honderd zes en tachtig doden, twe honderd drie en 'negenentig gequeften, en verscheidene gevangenen: den Hollanders op 't verlies van één Schip, honderd en drie en twintig Lyken, en ruim zo veel verwonden. Van Galen wierd met den tweden koe-gel, die in zyn Schip quam, in het rechter been zodanig gequeft, dat men 't onder de knie afzette. Daar na, aan Land binnen Livorno gebragt, overleed hy aan die wonde den drie en twintigsten van Maart, in 't achtenveertigste jaar zyns ouderdoms. Zyn Lyk is daar na * t' Amsterdam in de nieuwe Kerk begraven; daar sedert een Graf- en ge-denkteken van Marmarsteen, met een byfchrift t'zyner eere, wierd opgerecht (1.).

Te dezer tyd was men met groten yver doende om 's Lands Vloot weër toe te rusten en van alles te voorzien. Ook wierd by Plakkaat der Heren Staten Generaal, den vyf en twintigsten van Maart getekent, de vaart op Groenland en de Walvischvangst voor dit lopende jaar geschorft en verboden; op verbeurte van schip en goed, of de waarde van dien (2.). Dit verbod strekte om te meer Volk ten Oorlog te bekomen, en op dat de Groenlandsvaarders niet in handen van de Engelschen mogten vervallen. Men maakte ook staat dat de Haringbuisen zouden moeten t' huis blyven: om dat men die noch veel minder kon beschermen. Doch dan had men een tweede Goudmyn gestopt, en vele Menschen in verlegentheid gebragt: want het getal der Buisen was te dezer tyd omtrent twe duizend en men reken-de dat daar wel honderd duizend Menschen van moesten leven (3.). Op ieder Haringbuis diende veertien Personen, zo oude als jongens, uitmakende samen acht en twintig

1652.

* Den 11.
Decemb. 1652.
(1.) Zie
Holl. Merc. IV.
bl. 104.

De vaart op
Groenland
verboden.

(2.) Groen
Plak. II. Deel,
bl. 506.

Bedenking
omtrent de Ha-
ringvisfcherij.

(3.) Aitzel-
ma III Deel,
XXXIII. Boek,
bl. 810.

1653.

duizend Personen; behalven dezen waren 'er noch wel zo veel, die met netten breyen, timmeren, kuipen en anderen arbeid daar van leefden, van alle dezen waren wel de helft getrouwt, en moesten 'er met vrouw en kinderen van bestaan: daar en boven wierden met dien Haring duizenden van schepen naar alle oorden verzonden; alle die varende luiden leefden 'er ook van. Zo dat men met grond kon zeggen, dat wel honderd duizend menschen van de Haringvischery moesten bestaan. Dus hadden alle, of de meesten van die luiden moeten verarmen of vertrekken. Inzonderheid zou de Stad Enkhuizen, van wegen de veelheid harer Buisen daar by een grote schade en verloop van hare Hoofdenering geleden hebben.

De Engelschen en Hollanders roven sterk op mal-
kanderen.

Midlerwylen roofden de Engelschen de Schepen der Nederlanders; dan dezen bleven hun ook niet schuldig, maar bragten in de maand Mei in de Havenen dezer Landen wel veertig Engelsche Pryzen op, waar van sommigen met kostelyke Koopmanschappen geladen, en eenige wel vyftig duizend guldens waardig waren. Een Kaper van Hoorn met twaalf stukken en zestig Mannen, heeft een Engelsch Lakenschip en den Convoyer die 't zelve geleide beide overtoert en in 't Vlie opgebracht (1.). In 't begin van Junius, lagen 'er veel Haringbuisen van de Stad Enkhuizen zeilree, als ook veel Koopvaarders; de Zuiderzee lag schier vol Schepen: omtrent Hinlopen en elders zag men veele honderden Oost- en Noordvaarders, die een vertoning als Masten Bofsches maakten, durvende uit vreeze voor de Engelschen niet uit lopen. Men schikte achtiën Veldstukken naar Texel, om dat men beducht was, dat ze aldaar een landing mogten ondernemen (2.). Men liet daarna ook de Tonnen daar omtrent opnemen, om de Vyanden het inkomen te beletten, en men deed aantonds t' Amsterdams, in 't Noorderquartier, en in Vriesland, alle gereedleggende Schepen naar de Helder en 't Vlie komen, om de Koopvaarders aldaar leggende tegen de ondernemingen der Engelschen te beschermen (3.). Dus wierd door dezen Oorlog de Koophandel en de Haringvischery gestremt tot groot nadeel van de

(1.) Zie
Holl. Merc.
bl. 56.

Veel Haringbuisen en Koopvaarders leggen zeilree. Maar durven niet uitlopen.

(2.) Zie
Aitzema III.
Deel, bl. 818.

Voorzorge in Texel en 't Vlie tegen de Engelschen.

(3.) Zie *Aitzema III.*
bl. 820.

De Ingezetenen dezer Landen in 't algemeen, en van die der Stad EnkhuiZEN in 't byzonder. Den twaalfden van Junius en den volgenden dag, geschiedde de geweldige Zeeflag omtrent Nieuwpoort en Duinkerken, tuffchen de Hollanders, onder den L. Admiraal Tromp, met tnegentig of vier en tnegentig Zeilen, en de Engelsche Admiraalen Monk eerst met vier en tnegentig Schepen, en daarna door Blaake met achtien Zeilen gesterkt. De ftryd was ter wederzyden uitermaten hevig, en duurde den eerften dag tot den avond toe, zonder dat d'een noch d'ander eenig merkelyk voordeel behaalde. Den volgenden dag wierd het gevecht vervat; maar 't wierd zo ftill dat ze niet aan den anderen konden komen. Ook ontftond 'er eenige wanorde onder de Nederlandsche Schepen, die veel ligter waren dan de Engelsche, en verscheidene daarenboven flecht bemant. Toen de nacht genaakte, vond Tromp geraden zich met zyn redeloze Vloot binnen de gronden van de Wielingen niet verre van Zeeland te begeven, alwaar de grote Vyandelyke Schepen niet gemakkelyk konden komen. De Nederlanders quam het gevecht te ftaan op zeven Schepen, en één Brander, daar onder het Schip van Kapitein Schellinger van Hoorn, dat onder de Vyanden verviel en verbrandde. Voorts had men 150 doden en fchaars zo veel gekwetften. D' Engelschen verloren zes Schepen en immer zo veel Volk, daar onder den Vice Admiraal Richart Deane (1.).

De rampen en onheilen van dezen ongelukkigen Oorlog beroerden midlerttyd het onbezonne Graauw in 't Vereenigt Nederland: men zocht de fchuld van eenen qualyk geflaagden handel den Overigheid op den hals te dringen. De Koophandel en Handwerken ftonden ftill, 't geen niet weinig gemor veroorzaakte. Te EnkhuiZEN raakte het gepeupel * allereerst gaande. De Zeegaten waren geflopt, en te gelyk het vaarwater voor hunne Buifen, ten Haringvangft toegeruft. Aan die Viffchery hing den welftand der Stad. 't Gemene volk liep het hoofd op hol, hunne Buifen hadden dus lang naar eene goede gelegentheid om uit te loopen vergeefs gewacht. Men kon (dus morden ze) handen noch voeten

1659.
Zeeflag tuffchen de Hollanders en Engelschen, by Nieuwpoort en Duinkerken.

(1.) Zie G. Brandt 't Leven van de Ruiters bi. 49-51. Monamus Ber. Oceaan bl. 12-15. Aitzema III. Deel, 32. Boek, bl. 817. 818. 821. 822. Opraer t' EnkhuiZEN * Den 20. Juny. Holl. Merck. IV. Deel, bl. 613. Aitzema III. Deel, bl. 820.

1653.

eten. Waaron, zeiden ze, indien 't met Engelschen wel gemeent was, koomt Tromp niet uit Zeeland te voorschyn, en slaat den Vyand, die schip op schip wegneemt, van voor de Zeegaten, enz. Een Tamboer die de Trom sloeg om volk aan te nemen, den naam van den Prins van Oranje niet gebruikende, maakte den muitgeest gaande, en liep gevaar van in het water gesmeten te worden. Voorts was 'er een Prys of twe, die de Kapers en Matrozen wilden verkocht hebben, schoon die noch niet waren verbeurt verklaart. Het Graauw door alle deze oorzaken gaande gemaakt, is op het huis aangevallen van Willem Willemsz. de Lange, een Magistraats persoon, en Gecommitteerde ter Admiraliteit, het zelve gansch berovende, geld en zilverwerk nemende, sneden ze de bedden op, en vernielden voorts alles, onder voorwendfel dat hy eenige Contrebande of verbode goederen aan de Engelschen zoude gezonden hebben; ook ontzagen zy zich niet schandelyk te spreken van de Overigheid.

De Heren
Wethouderen
schryven des-
wegen aan de
Staten van
Holland.

*Secrete Resol.
van de Staten
van Holl. ten
zyde van J. de
Wic. I. Deel,
bl. 73.*

De Heren Gedeputeerden der Stad Enkhuizen, hebben hier op den drie en twintigsten van Junius ter Vergaderinge van hunne Ed. Groot Mog. vertoont en doen lezen eenen Brief, by de Heren Burgemeesteren en Regeerders derzelver Stede, aan henluiden geschreven uit Enkhuizen, den één en twintigsten dier Maand, behelzende „ dat 's daags „ te voren binnen de voorschreve Stad grote oproer was „ geweest, zo verre dat eenige boosaardige Personen haar „ hebben verftout in 't huis van den Here President Wil- „ lem Willemsz. de glazen in te smyten, de kassen op te „ slaan, en het zelve huis van alle Meublen te ontbloten, „ invoegen dat Burgemeesteren en Regeerders voornocht, „ genoodzaakt waren geweest de Klokke te laten kleppen, „ en den Trommel te roeren, omme de Burgeren of Schutte- „ ryen met hun geweer op hunne respectieve Wyken te doen „ komen, en noch op den voorschreven één en twintigsten „ genoodzaakt waren van gelyke te doen; dat zyluiden der- „ halven, en omme met te meer vigeur te mogen tegen „ gaan het gevreesde geweld, met advys van de gemene
Vroet-

1653

„ Vroetschappen der voorschreve Stede goedgevonden had-
 „ den, door de opgamelte Heren derzelver Gedeputeerden
 „ van haar Edele Groot Mog. te doen verzoeken, dat op
 „ het spoedigste eenig Krygsvolk binnen de voorschreve Stad
 „ mogte worden gezonden, en specialyk by zo verre zulks be-
 „ quamelyk konde geschieden, de Compagnie van den Here
 „ van Brederode, om redenen, dat zyne Excellentie de
 „ betalinge over dezelve Compagnie op 't Comptoir bin-
 „ nen de voorschreve Stede was ontfangende, en hebben
 „ de meer-gemelte Heren Gedeputeerden des verzocht
 „ zynde, daar nevens by monde verhaalt verscheide parti-
 „ culariteiten en omstandigheden ontrent de voorschreve
 „ tumulte voorgevallen, en onder andere specialyk dat ze-
 „ ker Trommelslager, omroepende om Volk te werven,
 „ tot bemanninge van eenige Schepen van Oorloge op den
 „ name van de Heren Staten, by 't Canailje, begerende
 „ dat hy zulks zoude doen op den name van den Prins van
 „ Oranje, is aangeranst en desselfs Trommel in stukken ge-
 „ smeten ofte gesneden; dat ook de Heren Burgemeeste-
 „ ren en Regeerders voornoemt, uit vreeze van meerder on-
 „ heil, en door dwang van eenige Booswilligen, genood-
 „ zaakt zyn geweest, te consenteren, dat by den Trom-
 „ melslager in 't werven van Scheepsvolk als boven, op den
 „ name van hooggemelte Here Prins van Oranje omge-
 „ roepen zoude worden, seconderende de meergemelte
 „ Heren Gedeputeerden met allen ernst en yver 't voor-
 „ schreve verzoek van de welgemelte Heren hare Princi-
 „ palen. ”

Hier op hebben hunne Ed. Groot Mog. goedgevonden
 en verstaan, dat by of van wegen hunne Ed. Groot Mog. De Staten
schryven daar
over aan de
 aanstonds zou geschreven worden aan de Heren Gecom- Gecommit-
teerde Raden
van West-
vriessland.
 mitteerde Raden in Westvriessland en den Noorderquartiere Secrets Resol.
als boven.
 „ dat hare Ed. Groot Mog. van de voorgeroerde moedwille
 „ en insolentien kennisse bekomen hebbende, ook beducht
 „ wezende, dat de vonken van zo schadelyk vuur ('t welk
 „ God verhoede) op andere plaatsen zouden mogen komen bl. 74.
 „ over te springen, en in diervoegen een generalen onuit-
 „ bluf.

1653.

„ blusschelyken brand veroorzaken, derhalven goedgevon-
 „ den hadden de opgemelte Heren Gecommitteerde Raden
 „ den te verzoeken en te begeren, dat dezelve Burgemees-
 „ steren en Regeerders van alle de Steden in Westvriesland
 „ en den Noorderquartiere, in sericuse termen wilden aan-
 „ schryven, op alle diegelyke voorvallen in den haren te
 „ houden een wakend en zorgvuldig oog, en vervolgens
 „ zo ontrent hare Schutterye en goede Burgerye, als an-
 „ dersins naar derzelve Steden gelegenheid zodanige or-
 „ dre te stellen en die voorzieninge te doen, dat of diege-
 „ lyk iets mogte komen voor te vallen, het quaad in zyn
 „ beginfelen gedempt, de moedwilligen gerefreneert en de
 „ wettige Overigheid by haar nodig aanzien gemaintineert
 „ mogen worden. ” Ook schreven hunne Ed. Groot Mog.
 „ aan den Here van Noordwyk, dat hy met de tien Compag-
 „ nien, de welke nevens ander Krygsvolk, dat onder zyn be-
 „ vel stond, en geordonneert was op het Eiland Texel gebragt
 „ te worden, ten spoedigsten zou hebben te trekken binnen
 „ de Stad Enkhuizen, en aldaar te verblyven ten tyden en
 „ wylen toe, dat by hunne Ed. Groot Mog. anders zou wor-
 „ den geordonneert; met byvoeginge, dat de gemelte Heer
 „ van Noordwyk, de voorgeroerde ordre in alle manieren se-
 „ creet zou hebben te houden.... Zy vonden ook goed eenige
 „ Heren te committeren, om zich met den Advocaat Fiscaal
 „ en den Procureur Generaal van den Hove Provinciaal, bin-
 „ nen de Stad Enkhuizen te vervoegen, en aldaar naukeurige
 „ kennisse te nemen van het gemelde oproer en moedwillig-
 „ heid, ook voor al na te vorschen waar het gezegde quaad
 „ zyn oorsprong mogt hebben genomen, met speciale last en
 „ ordre, om d' Autheurs en de voornaamste Uitvoerders daar
 „ van te doen vatten, en by goetvinden van de Heren Burge-
 „ meesters en Regeerders dier Stad, en onder Acte van non-
 „ praëjuditie, zo zulks wierd vereischt (gelyk hen daar na
 „ noch wierd verleent *) gevangen te doen brengen op de
 „ Voorpoorte in den Hage, om door het voorschreve Hof te
 „ recht gestelt en naar bevindinge van zaken gestraft te wor-
 „ den; ook specyalyk te doen herstellen, 't gene in voegen
 „ als

Geven den
 Heer van
 Noordwyk
 last met
 Krygsvolk bin-
 nen Enkhuis
 zen te trekken.
Zie Secrete
Resol. bl. 74.

En zenden
 eenige Gecom-
 mitteerden
 derwaarts om
 dat quaad te
 onderzoeken.
Zie Secrete
Resol. bl. 75.

* *Zie Secrete*
Resol. van Holl.
I. Deel, bl.
102. 103.

als boven met het omroepen van de Trommelflagers, op den name van zyn Hoogheid den Here Prins van Oranje, onordentelyk, en tegens de hoogheid van den Staat was gepleegt enz. Zy gaven de voornoemde Gecommitteerden ook magt en last, om in andere Steden en Plaatsen van het Noorderquartier, daar eenige beweging of oproer gevreesft wierd, mede onderzoek dies aangaande te doen, en voorts te procederen als hier boven ten opzigte van de Stad Enkhuizen breder staat uitgedrukt enz. Men zeide, dat als de Burgemeesteren en Vroedschap te Enkhuizen, wanneer in hunne Vergadering gelezen zoude worden deze Resolutie van hunne Ed. Groot Mog. van den drie en twintigsten Juny, voordroegen, dat het zelve zoude geschieden onder den Eed, van dezelve te zullen secreet houden, één in de Vroedschap geweigert had den Eed te doen, en dat daar door de Resolutie was gemeen gemaakt. Hier door wierd het Graauw te meer verbittert en bedacht om zich tegen de gemelde Resolutie aan te kanten.

1653.

Zie Secrete Resol. bl. 90.

De Heer van Noordwyk, Collonel, quam den zes en twintigsten van Junius, volgens ordre van hunne Ed. Groot Mog. met zyne by zich hebbende Vaandelen Krygsvolk, geladen in eenige Schepen, voor de Stad Enkhuizen, met oogmerk om daar binnen te komen, en de Overigheid tegens het oproerig Graauw te beschermen. Dan het gepeupel dit gewaar wordende, drong de Kage, daar eenig volk in was, buiten de Stad te blyven en te vertrekken. Het t'samengerotte Graauw hier door weêr gaande geworden raakte geweldig aan 't hollen. Zy namen het Raadhuis in, bezetteden de Poorten, maakten zich meester van de Sleutels der Stad, van het Krygsgereedschap, sloegen het Kruidhuis en Wapenhuis open, en bragten het Geschut op de wallen, naar de Stad gekeert. Voorts schoten ze met scherp op één en twintig schepen met Krygsvolk, die meenden binnen te komen, maar gelyk d'anderen, gedrongen wierden buiten te blyven. Waar op de Heer van Noordwyk achtervolgende 't verzoek van Burgemeesters en Regeerders aldaar, met alle zyn byhebbende Volk, voorby naar 't eiland

De Heer van Noordwyk word met zyn Krygsvolk door 't Graauw buiten Enkhuizen gehouden. Secret. Resol. als boven, bl. 79. Een nieuw Oproer binnen die Stad Secret. Resol. I. Deel, bl. 90. Aitzema als boven. Holl. Merc. bl. 60. 61.

1653.
(1.) *Secret.*
Resol. van Holl.
1. Deel, bl. 79.

Texel is gepasseert (1.). Hier mede noch niet te vreden stelden ze de Ed. Magistraat af, en wilden hunnen Schout Mook Opperheer en Meester van de Stad maken: anderen vonden goed, men zou den naam van den jongen Prins gebruiken, die daar op twe Oranje Vaandels op den Toren en het Stadhuis, ook eenige op de Wallen plantten, en lieten niemant zonder hun verlof de Haven of Poorten in of uit passeren (2.)

(2.) *Holl.*
Merc. als
boven.

De Heren Gecommitteerden van hunne Ed. Gr. Mog. begeven zich derwaarts.

Uit het Rapport van de Gecommitteerden: Zie Secreté Ref. 1. Deel, bl. 80-90.

Dien zelven dag zyn de Heren Gecommitteerden, die door hunne Ed. Groot Mog. waren afgevaardigt tot beslissinge van 't Oproer binnen Enkhuizen, uit den Haag over Alkmaar en Hoorn naar de eerst gemelde Stad vertrokken. Den volgenden dag te Hoorn komende, verstonen ze uit de Heren Lambert Schagen, en den Burgemeester Guldenarm, van Enkhuizen, dat de Burgery, mitsgaders de Gemeente van Enkhuizen haar meester hadden gemaakt van de Stad, en de Poorten gesloten hielden: doch dat ze niet voorzien waren van Kruid, en daarom van een Kruidmolen gehaalt hadden alle het gene zy aldaar bevonden, bestaande ontrent in acht honderd ponden. De gemelde Heren voegden daar by, dat alles binnen Enkhuizen in confusie was, vrezende dat de voornoemde Gecommitteerde niet in die Stad zouden kunnen komen. Des niettegenstaande zyn de Heren Gecommitteerden, te weten A. van Halewijn, J. van der Nieuwstad, Johan Dedel, en Huga Blocq, Raden van den Hove van Holland, noch dien zelven dag derwaarts vertrokken, latende den Advocaat Fiscaal te Hoorn, om geen pretext tot alteratie te geven. En komende by den Kalk oven, niet verre van de Stad, is zeker Persoon by de Wagen gekomen, hebbende een kanne-bier in zyn hand, en met geweld aangrypende den toom van de Wagen, daar op de Heren Halewijn en Nieuwstad zaten, zeggende waar koomt gy van daan? daar op gezeid wierd, dat hem daar aan niet was gelegen; hy vorders zeggende, zyt gy Prins of Staten Volk? waar op de Heer Halewijn antwoordde, Staten Volk; dan zult gy, zeide de gemelde Persoon, niet levendig van hier gaan: en de Voerman den Wagen hard

voort-

Worden
qualyk bej-
gent.

Secreté Refol.
als boven.

1653.

voortflaande, heett de gezegde Perfoon de voornoemde Tinne Kan met bier tegen den Wagen geworpen, met zulken kracht, dat dezelve Kan over den Wagen heen sprong; en dit gedaan zynde, trok hy daar op datelyk al dreigende zyn Mes, en gebruikte vele honende en smadelyke woorden. De Heren Gecommitteerden den Dyk voorts afrydende, en komende ontrent de Stad, bevonden ze dat de Valbrugge opgehaalt en de Poorten gesloten waren. Men zag op de Wal vele Mans-Perfonen gewapend en ongewapend, ook eenige Vrouwen en Kinderen, roepende gy zultk 'er niet inkomen, vertrekt weder van hier. En als de Heren Gecommitteerden verzochten, dat 'er iemand naar de Burgemeesters of Magistraat, met welke zy te spreken hadden, zoude gezonden, en dat de Poorten mogten geopent worden; zo riepen ze daar op, wy zyn de Burgemeesters en de Magistraat, wy zyn de Heren, wy willen u in de Stad niet laten komen. Na dat de Heren Gecommitteerden noch eenige redenen gesproken en gezien hadden dat de Gemeente zo zeer aan 't hollen was, oordeelden ze ongeraden te zyn zich binnen deze Stad zonder Krygsvolk te begeven, schoon het scheen als of men hen eindelyk zou hebben binnen gelaten: want zy hadden eenigen van het Volk onder anderen van hen horen zeggen; zy zyn Schelmen en Verraders, en als zy in de Stad komen, zullen wy hen wel anders leren enz. Dies zyn de gemelde Heren 's avonds over negen uren weêr naar Hoorn vertrokken, na dat zy nochmaal gezegt hadden, dat zy Gecommitteerden waren van hunne Ed. Groot Mog. en gaarne in conferentie zouden komen nopende de onlusten in de Stad ontstaaen, dat ze tot 's anderen daags middag te Hoorn zouden blyven; verzoekende dat men dit den Burgemeesteren zoude aandienen, en dat iemand uit den haren zich te dien einde te Hoorn zoude willen laten vinden; vermanende voorts het Volk dat op de Wal stond af te staan van alle ongebondenheid en oproer, met byvoeging dat het anders een quaden uitslag zou geven. Zyn Excellentie van Brederode, en de Heren van Obdam, en van der Myle zynde in een andere Commissie hoewel ook tot

Zy vinden de Poorten gesloten.

Keren weêr te rug naar Hoorn. *Secrete Resol.* als boven.

De Heeren van Brederode, Opdam, en Van der Myle worden ook qualyk bejegent en buiten de Stad gehouden.

1653.

demping van 't vuur van oproer, van wegen hunnen Ed. Groot Mog naar Enkhuizen afgevaardigt, waren ook dien zelven dag, den zeventwintigsten van Junius, voor de Poorten van die Stad gekomen, om, was het mogelyk, met zoetigheid deze beroerte te stillen. Dan het Graauw wilde ook deze Heren niet binnen de Stad laten, dies moesten dezelve op den Zeedyk blyven staan, daar eenigen uit de Stad quamen, om met de gemelde Heren te spreken, waar van sommigen, zegt men, zo onbeschoft waren, dat ze de Karosse van den Here van Brederode van den dyk in het water zouden hebben gedrongen, indien men hen niet met beleeftheid bejegent, en zulk dwaas voornemen gestuit had. Onderwylen waren alle goede woorden en vermaningen vergeefs, en moesten dezen Heren onverrichter zaken vertrekken.

Aitzema III.
Deel, bl. 820.
Holl. Merc.
bl. 61.

Eenige Gedeputeerden van Enkhuizen komen te Hoorn met de Gecommitteerden van hunne Ed. Groot Mog. in gesprek.

Secrete Resol.
zen tyde van 7.
de Wis I Deel,
bl. 84. 85. 86.

Den volgenden dag quamen van wegen de Stad Enkhuizen binnen Hoorn, de Heer Burgemeester Hardebol, en Mr. Dirk Haga Schepen, uit den Krygsraad Floris Huigen Kapitein, en Jan Janssen te Heils, Maarten Frederiksz. Proost, en Jan Schouten uit de Burgery. Deze zyn met de meergemelde Heren Gecommitteerden in gesprek getreden wegens de middelen waar door deze zwaarigheid en oproer zouden mogen gestuit en weggenomen worden, maar zonder vrucht. De Gedeputeerden van Enkhuizen zeiden dat de onsteltens in de Stad zodanig was, dat zy zulks tegenwoordig niet magtig waren te stuiten, en dat tot een voorwendfel van deze wanorde genomen wierd, dat men Soldaten in de Stad wilde logeren; dat zy ook niet konden zeggen wie Aanleiders en Autheurs van deze moedwilligheid en beroerte waren. De Burgemeester Kamerling, President Schuit, en Kapitein Looze, die als Gecommitteerden wegens de Stad Enkhuizen dien zelven dag gezonden waren aan de Heren van Brederode, Obdam, en van der Myle, zeiden ontrent het zelfde, en wyders, dat by eenigen gezeid wierd, dat alles wel in ruste en stilte zoude konnen gebragt worden, indien men vast stelde, dat geen Soldaten in de Stad Enkhuizen zouden worden gezonden, dan met

1633!

met consent of op 't verzoek van de Heren Burgemeesters aldaar. Dat mede geen Officieren van de Burgery zouden worden gemaakt dan die buiten de Regering van de Stad waren, en eindelyk dat eenige van de tegenwoordige Magistraat moest verandert worden.

De Gecommitteerden van wegen de Staten van Holland verstonden dat deze en andere voorlagen tot stuiting en wegneming van dit oproer, zouden streiden tegen de hoogheid en 't gezach van den Staat, en zeer gevaarlyk zyn voor de Regering van de Stad; diens schreven ze den negenentwintigsten van Junius eenen brief aan de Heren Burgemeesters en Regeerders van Enkhuizen, waarby ze hunne Achtbaarheden den volgenden dag binnen Alkmaar ontboden om nader met hen te spreken over de middelen tot wegneming van dat schromelyk oproer, waar door (zeidenze) niet alleen het gezach en d' Authoriteit van hunne Ed. Groot Mog. wierd verplettert, en als met geweld onttrokken, maar ook de Majesteit en Souverainiteit van hunne Ed. Groot Mog. geledeert enz. vermanende hunne Achtbaarheden, den Krygsraad by zich te ontbieden en hen aan te zeggen, dat zy de Gemeente tot haar schuldigen pligt zouden hebben te houden, alle by-een-komsten en r'samenrottingen te beletten, de Poorten voor een iegelyk open te houden, de Wachten te bezetten, zo als van ouds wettelyk geschied was, en de Magistraat te assisteren tegen de woelende Gemeente enz. ten einde mede de voornaamste Belhamels mogten geleverd worden in handen van den Officier, om voor die van den Gerechte gestelt en naar verdiensten gestraft te worden.... De Boode, die met den gemelden Brief wierd afgezonden, quam 's avonds voor de Poort van Enkhuizen, daar hy door den zelven Persoon, die de vier Heren Gecommitteerden den zevenentwintigsten van Junius op den dyk by den Kalk-oven qualyk had bejegent wierd aangerant, nemende hem na eenige onbeschrofte woorden zyn Pakket of Zaksken af en opende het zelve, en geen Brief of Papieren daar in vindende gaf hy hem het Zaksken weder, betastende hem om te vernemen of hy geen brieven had.

De Gecommitteerden der Staten nemen in de voorlagen van die van Enkhuizen geen genoegen.

Secres. Resol. van Holl. I.

D. bl. 86. 87.

Schryven aan de Regeerders van Enkhuizen.

De Boode, die dien Brief te Enkhuizen bragt, word aangerant.

1653.

Eindelyk quam de Bode in de Stad, en wierd voor het Corps de Garde gebragt, en aanstonds by den Burgemeester Hardebol geleid, aan welke hy den voorschreven Brief, dien hy in zynen schoen had geborgen, overleverde.

De Gecommitteerde van Enkhuizen komen met die van hunne Ed. Gr. Mog. in nader gesprek binnen Alkmaar.

Secret. Refol.
I. D. bl. 88. 89.

Den volgenden dag quamen de Gecommitteerden van Enkhuizen, te weten, de Burgermeester Kamerling, Schepen Hage en Floris Huigen, binnen Alkmaar, en verklaarden onder anderen aan de Gecommitteerden van hunne Ed. Groot Mog. dat de zaken binnen de Stad Enkhuizen tegenwoordig in een' beteren staat waren, dan wel op voorleden Vrydag; dat de Poorten waren open gebleven; dat de Burgemeesters en Vroedschappen, mitsgaders de Krygsraad eenparig besloten hadden geen Soldaten in te nemen, dat de Magistraat en de Officieren nu eens waren, doch dat ze voor als noch niet magtig waren de Gemeente in ruste te houden, maar dat het noch wat tyd vereischte, daar by voegende, dat indien 'er Soldaten in de Stad quamen, de Gemeente weêr meer zou beginnen te woelen; dat zy de Autheurs van deze beroerte niet konden noemen, dan met gevaar van hun leven, behalven dat zy niet wisten, wie het al geweest waren, met verzoek dat men hen zulks doch niet vergen zoude. De Heren Gecommitteerden van hunne Ed. Groot Mog. waren hier mede gansch niet voldaan, dan konden het toen niet verder brengen; dies vermaanden zy die van Enkhuizen nochmaals ernstig, om in dit geval hunnen pligt jegens hunne Ed. Groot Mog. behoorlyk te betrachten. De Gecommitteerden van Enkhuizen vertrokken zynde, togen de Gecommitteerden van hunne Ed. Groot Mog. weder naar den Hage, daar ze in de Vergaderinge van hunne Ed. Groot Mog. den tweden van Julius van hunne verrichtingen verslag deden, wordende over en ter zake van de genomene moeite en aangewende vlyt bedankt. De Heer van Brederode toog kort daar na weder naar de Helder, daar men vast bezig was om een nieuwe Schanste af te steken, en daar hy onlangs te voren met twe Ingenieurs was geweest. Den vierden van Julius besloten hunne Ed. Groot Mog. aangaande de voorgemelde beroerte eenen wel berede-

neer-

De Gecommitteerden van hunne Ed. Gr. Mog. zyn deswegen niet voldaan.

En keren weder naar Haag den.
Secret. Refol.
I. D. bl. 80. 90.

neerden en ernstigen brief aan de Burgemeesteren en Regeerders van Enkhuizen te schryven, waar by zy onder anderen hun ongenoegen over het voorgevallene te kennen gaven, en dat dit een zaak was van grote gevolge en verderfelyk voor dezen Staat; verzoekende en belastende de Regeerders van Enkhuizen eenige uit hen naar den Hage te zenden, ten einde hunne Ed. Groot Mog. uit hen mogten verstaan, wat sedert in de Stad Enkhuizen was gepasseert. ... Onderwylen hadden de Heren Wethouders van Enkhuizen reeds daags te voren eenen Brief aan hunne Ed. Groot Mog. laten afgaan, houdende dat de zake binnen die Stad zo verre was gebragt, dat het volk op de Wallen en Blokhuizen zich hadden ontleidigt van de Wapenen en Ammunitie, de Stukken ontladen, het Kruit en Kogels wederom in 's Stads Magazynen gebragt, met belofte, dat zy de Vlaggen noch dien zelfden dag op den avond zouden inhalen, zulks dat het zich liet aanzien, als of alles in ruste en vrede was, verzoekende de gemelte Wethouders om redenen, dat het zenden van Soldaten binnen de Stad voor als noch mogte worden nagelaten: Doch hunne Ed. Groot Mog. waren hier mede in genen dele voldaan, maar men vond goed die zaak wat te laten rusten. In 't laatz van Julius wierd 'er echter van Enkhuizen een Timmerman, een voornaam hoofd van de Oproerigen, gehaalt en in den Haag op de Voorpoorte gebragt: men had hem met behendigheit in de Streek doen komen, hem wys makende dat daar eenig Timmerwerk was aan te nemen; daar komende was 'er een Deurwaarder van 't Hof, met twe of drie kloeke Gasten, elk met een Roer en Houwer gewapent, die hem op een wagen deden gaan, en dus naar den Haag voerden. Men had dan behalven de zorge en 't ongemak van dezen oorlog met Engeland, ook met schromelyke oproeren van binnen te worstelen. Niet alleen t' Enkhuizen, maar ook Ter Goes, in den Haag, te Dordrecht en elders sloeg het Graauw op gelyke wyze aan 't muiten, en wilde met geweld des Prinsen naam in het omflaan van de Trom, om volk ten oorloge te werven, gebruikt hebben. Te Hoorn, te Medenblik en t' Alkmaar

was

1657.

De Staten
Holland geven
in een Brief
hun ongenoe-
gen, wegens
het voorgeval-
lenen te Enk-
huizen, te
kennen.

Secrete Resol.
I. Deel, bl.

91. 92. 93.

De Wet-
houders van
Enkhuizen
schryven aan
de Staten, dat
de Gemeente
began te be-
daren.

Secrete Resol.
als boven.

Een voor-
naam hoofd
van de Oproe-
rigen word
naar den Haag
gebragt.

Aitzema III.
Deel, bl. 826.

Muitery en
oproer in an-
dere Steden.

Zie *Aitzema*
III. Deel, bl.
820. 823. 826.
Holl. Merc. IV.
Deel, bl. 61.

62. 67. 68.
Secrete Resol.
als boven.

1653.

was de Gemeente ook vol oproers; velen spraken daar niet dan van den Prins en van Graaf Willem. Men weigerde te Medenblik ook Krygsvolk van de Staten in te nemen; waarom men het zelve op Texel heeft gelegd. Binnen Alkmaar raakte het gepeupel op den zefden van Julius mede gaande, en zoude het huis van zeker' burger, Zeeman genaamt, die zich met de Redery, doch voornamentlyk met Touwflaan, bemoeide, geplundert hebben, indien zulks niet door de Heren Regenten, en inzonderheid door de Ruitery, die aldaar in bezetting lag, was gestuit en verbindert geworden. De quade uitslag van dezen oorlog ter Zee verwekte een gemor onder het gemene volk, 't welk qualyk sprak van de Regering, en rond uit zei, dat de zaken zo slegt gingen om dat 'er geen Hoofd in 't Land was; eveneens of de tytel van Admiraal Generaal, aan een kind gegeven, de vloot zeeghaftiger zou hebben gemaakt.

D' Oorlog
gaat zyn gang.

Terwyl de zaken te Enkhuizen en in sommige andere steden dezer Provincie dus verward en gevaarlyk stonden, ging de oorlog zynen gang, tot groot nadeel en verderf van den Koophandel der wederzydsche Onderdanen, die daarenboven roofden en kaapten op malkanderen zo veel ze konden. De Neder-

De Neder-
landers nemen
veel Schepen
van de Engel-
schen.

Holl. Mers.
IV. Deel, bl.
60. 65.

landers hebben in de maand Junius ontrent vier en veertig Engelsche Pryzen hier en daar opgebracht, daar onder twe Lorrendrayers, en eenige treffelyke Westindië-Vaarders, als ook een Canariis-Vaarder. Die van Enkhuizen hadden van deze Pryzen zes met Kolen en Koopmanschappen, en die van Hoorn twe met Pik en Teer, veroverd. In de volgende maand namen ze van de Engelschen zes en twintig Pryzen, waar onder één die op tachtig duizend, en drie die op twe honderd en vyftig duizend guldens waardig geschat wierden. Een Hoornsche Kaper had 'er twe van met Ammunitie geladen genomen; en die van Enkhuizen hadden 'er ook twe met Koopmanschappen opgebracht. Dies begonnen de Engelsche Kooplieden, die zich uit dezen oorlog veel goeds belooft en veel daar toe geholpen hadden, hunne schade te gevoelen. Ondertusschen bevond zich d' Engelsche vloot noch voor onze Zee-gaten van Texel en het Vlie,

Zie Holl.
Merc. bl. 70.
Vervolg op
Brachefius
Gesch. bl.
624. 625.

Trots der
Engelschen
voor de Hol-
landsche
Kusten.

1653.

Vlie, zwerfende herwaards en derwaards dicht by de Hollandſche kusten langs, nemende negentien van onze Koopvaarders weg, en tonende groten trots en hoogmoed met het voeren van beſemen en ſchrobbers van hunne ſtengen. Dan d'Hemel ſcheen met een zachte geeffeling wraak te nemen over dien hoogmoed. Vier van hunne zeilen, te dicht op de wal vervallen, geraakten den veertienden van Julius door ſtorm drie aan den grond, en ſtieten aan ſtukken, waar van eenige dagen daar na de ſtukken en doden aan ſtrand drevén. Hun vierde raakte vaſt op de Haaks, doch dreef 'er met den vloed gelukkig weêr af. Voor Petten ſloegen etlyke van hunne Boots 't onderſte boven.

Drie van
hunne Schepen
vergaan voor
Texel.
Holl. Merc.
IV. D. bl. 66.

Alhoewel men dus dezen verderflyken Oorlog ter zee, die zo veel bloed en onnoemelyke ſchatten koſte, met de uiterſte verbitteringe van beide de Natien tegen elkanderen, voerde, zo was men evenwel bezig in 't heimelyk over den vrede te handelen, gelyk blykt uit de geheime Reſolutien door hunne Hoogmogende en de Staten van Holland in 't begin van dit jaar genomen. Maar dewyl dit een moeilyke zaak was, wierd ze lang ſlepde gehouden, en niet eer geeindigt dan toen Cromwel Protector was geworden. Men benoemden echter den vyfden van Junius de Heren *Beverning* en *Nieuwpoort*, om als Gezanten naar Engeland te gaan, en te zien of ze een einde van dien droevigen en bloedigen Oorlog konden maken. By dezen wierden daar na noch gevoegt de Heren *Jongſtal* en *Van der Perre*. *Beverning* vertrok den één en twintigſten van die maand vooraf; de andere Gezanten zyn hem kort daar na gevolgt, en dus wierd de afgebroke vredehandel weêr hervat: van welken men in de *Historien* kan bericht vinden (1.) Ondertuſſchen zaten de Staten niet ſtil, en gaven alle nodige ordres die men kon, tot bewaring der zeekusten, dewyl men vreeſde dat de Engeliſchen een landing omtrent *Texel*, of elders in *Holland* zouden trachten te ondernemen, om dat men geen vloot had, die magtig genoeg was om dit te beletten; om zulks voor te komen hield van der Does een wakend oog op de *Zeekusten*, en de *Ruitery* hunne leger-

Onderhan-
deling van
Vrede met de
Engeliſchen.

(1.) Zie
Aitzema III.
Deel, xxxiii.
Boek, bl. 819.
853. enz. Se-
cret. Reſol. van
Holl. I. Deel,
bl. 70-73.
Toeruſting
der Staten.

1653.
(1.) Zie
ook *Holl.*
Merc. bl. 89.

Tromp
loopt met de
Vloot in zee.
Zie *Secret.*
Resol. van Holl.
1. Deel, bl. 98.
Zeeslag
ontrent Kat-
wyk.

plaatsen te Petten, Beverwyk, Noordwyk, 's Gravenha-
gen, en Alkmaar (1.). Men arbeidde ook onophoudelyk
aan 't herstellen van de Vloot, die ook eindelyk klaar raak-
te, leggende voor Vlissingen gereed om uit te lopen ne-
gentig Schepen, en in Texel dertig; op Tromps voorflag
met zwaarder geschut en meerder bootsvolk voorzien. Den
zelfden van Augustus stak Tromp met 's Lands vloot uit
Zeeland in zee, met een vast voornemen om zich te voe-
gen by den Viceadmiraal de Wit, die het overigen van de
vloot welke in Texel lag moest gebieden, en dan te gelyk
d' Engelschen slag te leveren.

Niet lang was Tromp in zee of hy wierd de Engelsche
vloot, sterk ontrent honderd en twintig zeilen gewaar,
met welke hy den achften van Augustus op de hoogte van
Katwyk in een scherp gevecht raakte, en dat tot één uur
na zonnen ondergang duurde, zonder dat de Engelschen
eenig voordeel hadden op de Hollanders. Midlerwyl liep
de Viceadmiraal de Wit met zeven en twintig Oorlogsche-
pen en vier Branders, 's nachts na den stryd door het Spaan-
sche gat uit Texel in zee, en voegde zich den volgenden
dag in het gezicht der Engelschen by het gros van 's Lands
vloot. Tromp toen door de Witte gestyft, en sterk hon-
derd en zes zeilen, wendde het straks op de Engelschen
aan, die, hem ziende genaken, daatlyk afweken. Hy volg-
de hen den ganschen nacht, en daags daar aan, den tien-
den van Augustus, op een Zondag, raakten de twee vloeten
weder aan elkander, ontrent vyf mylen in zee, op de hoog-
te van ter Heide of Schevening. Het gevecht nam 's mor-
gens ten zeven uren zynen aanvang. De L. Admiraal Tromp
voerde de rechter, en de Commandeur de Ruiter de linker
vleugel. De Viceadmiraal Jan Evertzoon was in 't midden.
De Viceadmiraal de Wit en de Schout-bynacht Pieter Flo-
riszoon hadden d' achtertoeg. De Hollanders sloegen eerst
door des vyands vloot henen, en wendden 't daar terstond
weér in. Maar toen wierd de L. Admiraal Tromp, door
een musket uit een Fregat in de linker borst in 't hart ge-
schoten, daar de dood terstond op volgde. De Opperbe-
vel-

De L. Ad-
miraal Tromp
word dood
geschoten.

1653.

velhebbers, aan boort van 't Admiraalschip gezeind, beslo-
ten den dood van dien groten Zeeheld te verbergen, en
keerde elk daar op weër naar den stryd. Hevig was 't ge-
vecht. Vier reizen sloegen de vloten door malkanderen
heen. Hier toonden de Hollanders d' uiterste proeven van
dapperheid, en bestonden nu te stryden om den zegen. De
Opperbevelhebbers Jan Evertzoon, de Wit, de Ruiters,
Pieter Floriszoon, de Wild, en de Kapiteinen Klaas Al-
dertszoon van Hoorn, Marreveld, van Kampen queten zich
te dezer tyd manhaftig; zo ook Kapitein Zwart van Hoorn,
een Man van ongemene fraaiheid en beleid, ook zedig en
van zyn Maats, die uitgekijpte Zeelieden waren, bemint.
Hy bonste zo afgryfelyk op de Engelschen, dat het al sid-
derde wat 'er naby was; hy dreef twe Fregatten, en toen
geheel onder den Vyand rakende droeg hy zich vromelyk,
en quam 's avonds met 40. doden en veel gequesten maste-
loos te Zantvoort ten anker (1.). Doch schoon deze en
andere helden zich dapper queten, men vond echter ook
eenige Nederlandsche Kapiteinen, die lafhartig uit den
stryd weken. Ontrent den middernacht verdween de En-
gelsche vloot uit het gezicht, en stelden koers naar Enge-
land. D' Engelschen verloren hier meer Schepen dan de
Hollanders, eenige zeggen ten minsten twintig: naar hun
eigen bekentenis hadden ze vierhonderd doden, en daar on-
der acht Kapiteinen; en noch zeven honderd gequesten en
onder dezelve vyf Kapiteinen; en voorts dat ze zich beno-
digt vonden, dewyl vele van hunne schepen zeer waren be-
schadigt, naar Soulsbaay te lopen. De Hollanders daarente-
gen verstonden dat zy den zege hadden bevogten, hebbende
de Engelschen genoodzaakt hunne kusten en havens te verla-
ten, zonder meer dan negen of tien schepen daar onder één
van Enkhuizen, waar van Kapitein Taneman wierd ge-
borgten, verloren te hebben. Het getal der doden en ge-
questen was aan beide dezyden byna gelyk (2.).

Het dode Lyk van den Luitenant Admiraal Tromp wierd
op de Helder aangezet, van daar in een Koetsje langs Strand
naar den Haag gevoert, en den vyfden van September te

(1.) *Holl.
Merc. bl. 77.*

(2.) *Zie
G. Brandt
Leven van de
Ruiters, bl.
54-58. J. Le
Clerc, II. Deel,
bl. 585-587.
A. Montanus
Beroude Oec.
aan bl. 224-
242. Holl.
Merc. bl.
72-81.*

De L. Ad-
miraal Tromp
word begraven.

1653.
 (1.) Zie
Holl. Merc.
bl. 82. 87. 89.
Bleiswyk
Befchr. van
Deft bl. 182.
 187.
 Engelsche
 Pryzen by de
 Nederlanders
 veroverd.

(2.) Zie
Holl. Merc. bl.
 86.
 Duizendste
 Penning word
 geeischt.
Den 9. Auguff.
 (3.) Zie
Groot Plak. I.
Deel, bl. 1430.

(4.) Zie
Aitzema III.
Deel, xxxiii.
Boek, bl. 827.
 828.

(5.) *Holl.*
Merc. IV. Deel,
bl. 90.

De Vicead-
 miraal de Wit,
 Pieter Florisz.
 en de Ruiters
 gaan in zee om
 een groot getal
 Koopvaarders
 te geleiden.

Delft in de oude Kerk, daar ook het Graf van den L. Ad-
 miraal Pieter Hein word gezien, met eene treffelyke Lyk-
 staatsy ter aarde gebragt. De Algemene Staten vereerden
 hem, op 's Lands kosten met een heerlyke Grafsteê van
 marmersteen. Hier ziet men zyn beeld uitgehouwen, en
 twee grafchriften, in de Latynsche en Hollandsche Tale,
 vervattende den lof zyner helden daden (1.). Midlerwyl
 bragten de Nederlandsche Kapers den Engelsche Kooplie-
 den geen geringe schade toe. Vyftig Engelsche Pryzen wier-
 drn in de maand Augustus in de havenen dezen Landen op-
 gebragt, waar van 'er die van Enkhuizen zeven veroverd
 hadden (2.). Te dezer tyd, wierd 'er in Holland, om de
 Renten te vinden van een aanmerkelyke somme, die tot
 het voeren van dezen Oorlog genegotieert was, een Dui-
 zendste Penning van alle roerende en onroerende goederen,
 den Onderdanen afgeeischt (3.). Deze en andere belastingen
 waren het Gemeen zeer tegen de borst, maakten de
 Regering niet weinig gehaat, en veroorzaakten eenige wan-
 lusten, zo elders als in Westvriesland, inzonderheid in de
 Steden Hoorn, Enkhuizen en Medenblik, daar men tegen
 deze nieuwe belastingen zeer t'onvreden was (4.). Doch
 door deze belastinge van een Duizendste Penning is niet al-
 leen een goed Kapitaal ten dienste van 't Land gekomen,
 maar zyn ook vele gegoede Ingezetenen door een nieuw
 naukeurig onderzoek ontdekt, tot veertien, vyftien, en
 zestien honderd toe in etlyke steden, die voorheen waren
 overgeslagen, en nooit in andere schattingen iets gegeven
 hadden (5.).

De Heren Staten, willende door een klaar bewys aan al
 de wereld tonen, dat de Engelschen van de Hollandsche
 Kust waren verdreven, zonden de Viceadmiraal de Wit,
 benevens de Ruiters en Pieter Floriszoon, den tienden an-
 deren zeggen den vyfden en zefden van September, met
 veertig schepen van oorlog, die in den laatsten Zeeslag minst
 beschadigt waren, uit Texel in Zee. By hun voegden zich
 tzeventig Koopvaardyschepen uit Texel, en wel drie hon-
 derd uit het Vlie. Met die grote vloot quamen ze binnen
 negen

negen of tien dagen beoosten 't rif van Schagen. Daar na * zyn hun by de klene Holms vyf Oostindische en vele andere Schepen, onder het gelei van veertien Deensche Oorlogschepen, uit de Zond komende, ontmoet. Toen stelden ze hunnen koers naar Noorwegen. Voor Vlekker komende, vonden ze daar wel twe honderd Koopvaarders, die uit de haven quamen, en zich onder hun geley begaven. Hier by voegden zich noch meer dan honderd en zelftig uit Mardon en andere havens. Gedurende dezen togt wierden van tyd tot tyd noch eenige oorlogschepen uit het Vaderland naar de vlag gezonden, die 's Lands vloot versterkten tot het getal van zes en tzeventig Schepen en Koopvaardy-vloot groeide noch aan tot vier honderd zeilen. Alle deze schepen zyn, onder het geleide van de gemelde Oorlogsvloot in 't begin van November, behouden binnen Texel en 't Vliee aangekomen, zonder eenige quade ontmoeting van den vyand gehad te hebben: hoewel de Engelschen weër met een vloot van ontrent vyftig Oorlogschepen in Zee waren (1.).

1653.
* Den 30.
Septemb.

(1.) G.
Brands 't Leven
van de Ruyter,
bl. 61. Zie ook
Holl. Merc.
bl. 86.

Midlerwyl wierd d' Onrust te Enkhuizen, waar van we te voren hebben gewag gemaakt, gestilt. Men had sedert dat werk, door het Gepeupel aangevangen, wat laten rusten, maar niet vergeten (2.): want als 'er minst op wierd gedacht, zyn negen Compagnien Soldaten, onder den L. Collonel Duik uit Texel by lichten dage daar binnen gezonden: Dit geschiedde den elfden van September in dezer voegen: 's middags by twaalt uren vervoegde zich een Stade Bode binnen de Stad, die om een publicatie te doen der Stede klokke dede trekken, waar over het Gemeen zich in grote menigte derwaards schikte, verwonderd wat en door wiens last iets afgekondigt zoude worden: daar waren geen Heren dan de voorschreve Bode, met sommigen van het Hof, die de publicatie bywoonden, en 't Volk eenige regelen voorlazen: want men had daar in al den tyd hunner wederspannigheid geen orde noch gebruik waargenomen; de Magistraat quam wel 's nachts in 't geheim by malkanderen, doch zonder zich eenig bewind te durven aanmatigen. Midlertyd

Onrust te
Enkhuizen
gestilt.

(2.) Zie
Secrete Resol
van Holl. I.
Deel, bl.
101 - 103.
Negen
Compagnien
Soldaten ko-
men in de Stad!

1657.

quamen de gemelde Soldaten van den zeekant binnen de Stad, die zich stillerjes, eer het byna iemant wift, meester van 't Geschut, Wallen, Poorten en 't Magazyn maakten; en straks daar aan de Burgers en anderen van de straat deden gaan, die zulks, ziende zich overheert, ook zonder tegenpreken gehoorzaamden (1.). De Heren President Dedel en Blok, hebben terstond daar na van het Stadhuis doen aflezen een Plakkaat, inhoudende dat de Heren Staten van Holland door het gepasseerde bewogen waren de voornoemde Compagnien Soldaten in de Stad te doen komen; doch zonder eenige belasting of bezwaarnis der Gemeente: Bevelende allen en een iegelyk daar van kennis te dragen en zich daar tegen niet te offeren (2.).

(1.) *Holl. Merc. bl. 90. 91.*

(2.) Zie *Aitzema III. XXXIII. Boek. bl. 328. Groot. Plak. II. Deel. bl. 2404.*

De Hoog-
schout en twe
burgers wor-
den gevangen.

Zo haaft deze tyding in den Haag quam is de Hoogschout Mr. Joan Mook, onlang van Enkhuizen in den Haag ontboden, by nacht van zyn bedde gehaalt, en op de gevangen Poort gebragt. Ook wierden twe Burgers gevangen naar den Haag gevoert. Dit deed veel lieden den mond open, achtende dat het geweld was, en niet dan verbittering zoude veroorzaken, dan anderen verstonden, dat het eene wettige Regering vry stond, haar gezach tegen de oproerigen en wederspannigen te handhaven. Drie van de voornaamste aanvoerders van het Oproer, aldaar wonende, vlugten heimelyk uit de Stad naar Vriesland en Overijssel, waar over het Hof den twe en twintigsten van October by Plakkaat liet afkondigen, dat de genen die de gemelde Personen of iemant van dien zou komen te openbaren en aan te wyzen, zulks dat hy in handen van Justitie zou komen te geraken, daar over zou worden vereert in reguarde van ieder van de voorschreve drie Personen met een somme van duizend Carolus guldens, en zoude daarenboven noch genieten impunitieit van 't voorschreven delict, indien hy daar aan mede schuldig zoude mogen wezen. Na eenige examinatie zyn de twee gevange Burgers van Enkhuizen in den Haag op de Poort zittende, in de maand November, door het Hof weêr ontslagen en losgelaten, hun alleen zeggende: gaat naar huis en bedanks urwe Magistrant, die voor u hebben geintercedeert. De gemelde Burgers t' huis komende, hebben niet

Enigen
vlugten.

De gevan-
genen worden
weêr ont-
slagen.

niet genoeg den lof der Staten dankbaarlyk weten uit te drukken, overmits zy zo wel in 't hunne waren bejegent geweest. De Schout *Mook* alleen wierd noch bewaart, dan men is eindelyk met hem verdragen, dat hy zyn Ampt zoude verlaten, en een ander avancement verwachten (1.).

(1.) Zie
Aitzema III.
Deel. XXXIII.
Boek, bl. 828.
Holl. Merc. bl.
90. 91.

Daarentuffchen liet men niet na alle behoorlyke voorzorge tot voortzettinge van den oorlog te nemen, en alles 't geen daar toe dienftig was te vervaardigen. Den één en twintigften van September, wierd de Ed. Heer Jacob van Waffenaar, Heer van Obdam, Kolonel over een regiment ruiters, en Overfte der Stad Heusden, aangestelt tot L. Admiraal in plaatse van wylen den L. Admiraal Tromp; hy leide den vier en twintigften dier maand als zodanig den eed af aan de Algemene Staten, en toog korts daarna naar verscheide Hollandsche steden om vele nieuwe Oorlogfchepen, die al daar op de werf stonden te bezichtigen (2.). Twaalf Engelsche Pryzen zyn 'er in deze maand by de Nederlanders veroverd, waar onder één Westindisch vaarder (3.). Ontrent dezen tyd is by de Staten van Holland, tot onderftand van de zware lasten daar mede den Staat gedrukt wierd, vastgesteld, dat van toen voortaan d' Impoft van den twintigften penning, op de *Collaterale Successien* gestelt, niet alleen van onroerende goederen, maar ook van Rentebrieven en Obligatien ten laste van 't Land lopende, zoude worden gegeven: dat ook de voorschreve twintigste penning, niet alleen over *Successien Collaterali*, of erffenissen van ter zyden aankomende, maar ook in *ascendenti* of in de opgaande linie, zonder onderscheid zoude betaalt worden (4.). Deze belasting veroorzaakte eenige wanlusten in Westvrieland, inzonderheid in de Steden Hoorn, Enkhuizen, en Medenblik, daar men tegen deze nieuwe lasten zeer te onvreden was (5.).

De Heer van
Obdam word
L. Admiraal.

(2.) Zie
Aitzema III.
Deel, 33. Boek.
bl. 827. 838.
G. Brandt's
Leven van de
Ruiter, bl.
63. 64.

Engelsche
Pryzen veroverd.

(3.) *Merc.*
bl. 90.

Twintigste
Penning in
Holland ingevoert.

Den 27.
Sept. en 30.
Octob.

(4.) Zie
Groot Plak. I.
Deel, bl. 1967.
1968.

(5.) *Chron.*
van Hoorn door
F. Ryp bl. 166.
Vele Mui-
zen komen in
't Noorder-
quartier.

Behalven de rampen des Oorlogs, leed het Land ook geen geringe schade door de grote menigte van Wormen en Muisen die in dezen Zomer alles opaten, dat 'er op 't veld was, en de Landen zodanig omploegden, dat het een wonder en deerlyk was om te zien. Dit maakte de Huisfluiden grote lyks.

1653. lykx verlegen, en vele moesten hunne Beesten naar andere Gewesten zenden om te weiden, of om half geld verkopen
- (1.) *Zie een Aantek. Zie ook Chron. van Medenbl. bl. 378. F. Costerus Nederl. Vloek en Zegen, bl. 18.* Deze Muizen waren met en zonder staarten, grauwx, zwart, vaal, en wit van hair; doch den volgenden winter geraakte men van dat schadelijke Ongedierte door een' hogen watervloed verlost (2.). Midlerwyl kregen de Beesten ook vurige monden, de Tong hing uit den bek, en men moest het gras maaijen en hen in den mond steken; daerenboven kregen ze spel aan d' Uyers; de Melk verdroogde, en vele stierven van 't Longevuur (3.). Men had in den jare 1617. mede dergelyke ziekte en sterfte onder 't Rundvee gehad (4.), wanneer het Land ook kriede van Muizen (5.). Te dezer tyd wierden in Holland de Wekelyksche Bededagen, eenige tyd herwaards gehouden, verandert in een' Bededag van vyf weken tot vyf weken, beginnende Woensdag den achtsten van October, durende t' elkens een ganschen dag (6.). De Nederlanders veroverden in de maand October weér zeventien of achtiën Pryzen van de Engelschen, waar van 'er twe te Hoorn wierden opgebracht, te weten, één nieuwe Fluit met Lynwaad, en één Pinas met Koopmanschappen. Daarentegen namen de Engelschen by de dertig Haring-buisen, met vier Buis-Convoyertjes, de overige wierden van de Nering verjaagt (7.). Dit was weér een zware slag voor die van Enkhuizen, dewelke wegens het groot getal Buisen, die ze 's jaarlyks ter Haring-vangst in zee zonden, daar by geen geringe schade leden.
- (7.) *Zie Holl. Merc. bl. 92.* De Heren Staten van Holland, overwegende wat dienst een merkelyk getal van Opperhoofden den Staat in 't slaan ter Zee kon doen, hebben den achften van November beslooten, dat onder elk Collegie ter Admiraliteit hunner Provincie voortaan een Viceadmiraal en Schoutbynacht, tot beter bestiering van 's Lands vlote, zoude worden gestelt, gelyk te Rotterdam in 't Collegie van de Maze gebruykelyk was
- (8.) *G. Brandt 't Leven van de Ruiter bl. 65. Resol. van Confederatie ten tyde van J. de Witt, bl. 24.* (8.). Achtervolgens dit besluit wierd de Kommandeur M. Adr. de Ruiter verkoren tot Viceadmiraal van Holland, onder 't Collegie ter Admiraliteit t' Amsterdam; de Schoutby-

1653.

bynacht Pieter Floriszoon van Hoorn, tot Viceadmiraal, onder 't Collegie ter Admiraliteit in 't Noorderquartier; de Kapitein Jan Aartszoon Verhaaf tot Schoutbynacht, onder 't Collegie ter Admiraliteit te Rotterdam; de Commandeur Cornelis Tromp, oudste zoon van wylen den L. Admiraal Tromp, tot Schoutbynacht, onder 't Collegie ter Admiraliteit t' Amsterdam; en de Commandeur Jacob Corneliszoon de Boer van Enkhuizen tot Schoutbynacht, onder 't Collegie ter Admiraliteit van 't Noorderquartier. Men bragt nu den Viceadmiraal Witte Corneliszoon de Wit onder 't Collegie ter Admiraliteit te Rotterdam, op dat hy den eersten rang onder de twee andere Viceadmiralen mogt blyven behouden: doch de Heer van Opdam had, als L. Admiraal, den rang boven de drie Viceadmiralen (1.).

(1.) Zie 't Leven van de Ruiter door G. Brandt, bl. 65. 68.

De Hollandsche vloot lyd voor Texel grote schade door storm.

De Staten om noch meer te tonen, dat de Engelschen geen Meester van de Zee waren, wilden hunne vloot, die de Koopvaarders gelukkig in Texel en 't Vlie gebragt had, den ganschen winter in zee houden. Doch den negenden van November 's morgens voor den dag ontstond 'er een zware storm uit den Westnoordwesten, ook somtyds uit den Noordwesten, die etlyke dagen duurde. In dien storm bleven twaalf of dertien (2.). Anderen zeggen elf Hollandsche Oorlogschepen voor Petten, ook een Fluit met Krygsbehoefte geladen, als mede eenige Koopvaarders, en veel volks, sommigen zeggen ontrent veertien honderd Menschen (3.). Uit al die schade kon men afnemen, dat men 's Lands vloot te lang in zee had gehouden: en dat de oude Hollanders, niet zonder grote reden, in hunne zeevaart de saizoenen van het jaar plagten waar te nemen, en hunne schepen in 't begin van November, of noch vroeger, voorzigtelyk op te leggen: oordelende dat het beter was, wat minder te winnen, dan te veel te wagen (4.). 't Zou ook veel beter geweest hebben, dat men met ervarene Zeelieden had geraadpleegt, en 's Lands oorlogschepen by tyds opgelegd, latende de Engelschen en die 't met hen hielden zeggen wat ze wilden, dan zo veel schepen en menschen aan dat omstujmige saizoen op te offeren, voor al op een kuff

(2.) Aizema III. Deel, XXXIII. Boek, bl. 838.

(3.) L. van Zanten Spiegel Geschied. bl. 36.

(4.) G. Brandt's Leven van de Ruiter bl. 62.

1653.

(1.) *J. Le Clerc II. Deel, XIII. Boek, bl. 558.*

(2.) *Holl. Merk. IV. Deel, bl. 93. 94.*

De Oostindisch- en andere Koopvaarders komen binnen.

(3.) *Zie Holl. Merc. bl. 94.*

Engelsche Pryzen by de Hollanders genomen.

(4.) *Holl. Merc. bl. 97.*

Onderhandeling over de vrede.

(5.) *Zie Aitzema III. Deel, XXXIII. Boek, bl. 803, anz. Gebeime Resol. der Staten ten tyde van de Wit, onder de Actens van dit jaar.*

die zo gevaarlyk is (1.). Onder zo veel volk en eenige brave Bevelhebbers, die by dezen geweldigen storm in de bystere golven elendig hun leven lieten, was ook die dappere en vrome Kapitein Swart van Hoorn, voerende eenen Oostindischen Kruisser, de Gerechtigheid geheten, welke, na dat hy lang om hulpe geschoten had, met volk en al vergaan is (2.). Al de andere schepen wierden zodanig beschadigt, datze, toen de wind stilde, binnen 's Lands havenen moesten invallen. Daarentegen quamen met dezen storm de drie noch verwacht wordende Oostindische- en andere Koopvaarders uit Noorwegen in 't Vlie gelukkig binnen: zo dat in dit jaar acht schepen uit Oostindiën in de havenen dezer Landen aanquamen; mede brengende dat de Nederlanders in Indiën noch in goeden doen, en tegen de Portugezen en Engelschen wel op hunn' hoede waren (3.). Acht Engelschen Pryzen zyn by de Nederlanders in deze maand veroverd, waar van te Medenblik twe Fluiten met Yzer, Masten en Delen, en één Galjoot van veertig last; in 't Vlie, één Boeyer met Stokvis, Zalm en Hennip; t' Enkhuizen één Lorrendrayer met Pik en Teer; binnen Texel, één Boeyer met Kolen en één klein Engelsch Scheepje; en te Petten één Condaats-vaarder, zyn opgebracht (4.).

Terwyl de Oorlog tusschen de Nederlanders en Engelschen, dus aan weêrzyden, tot grote schaden en verderf der Ingezetenen aan beide de kanten, met alle kracht wierd voortgezet, was men te Londen vast bezig met de onderhandelingen over den vrede. Verscheidene byzonderheden daar van kan men elders vinden (5.). Den achtentwintsten van November liet Cromwel aan de Gemagtigden der Staten XXVI. Artykelen behandigen, om te dienen tot ingrediënten, gelyk men sprak, van het Vredens-Tractaat, van welken het XII. in deze bewoording was opgesteld: *Dat noch de Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, noch die van eenige byzondere Provincie ooit na dezen zouden mogen aanstellen Willem Prins van Oranje, Kleinzoön van den laatsten Koning van Engeland, noch iemand van zyne nakomelingen, tot Kapitein Generaal, Stadhouder of Bevelhebber van hunne legers,*

of

of van hunne magten te Land; noch tot Gouverneur van eenige bunner Steden, Kastelen, of sterkten; noch ook tot Admiraal of Bevelhebber van hunne vloeten, schepen, of zeemagten; maar dat zy zich darelk en krachtig daar tegenstellen, en beletten zouden, met alles 't geen daar van af hing. Zo dra men in Holland die Artykelen had gezien, wierd 'er ordre gezonden aan de Gemagtigden zich daar tegen te kanten; gelyk zy ook deden by geschrift op den tweden van December, en ook daar na in het volgende jaar. Midlerwyl wierd Cromwel den zesentwintigsten dier maand aangesteld tot *Protector* van Engeland, Schotland, en Ierland, en daar na besloten dat men hem den tytel van *Hoogheid* zou geven (1.). Dit tekennen wy aan om te doen zien met wien de Staten te doen hadden.

(1.) Zie Aitzema III. Deel, 33. Boek, bl. 861. 862. Holl. Merc. bl. 98-102.

Ondertusschen liet men in Holland noch twintig Fregatten bouwen, van honderd dertig, honderd zes en dertig; en honderd vyftig voeten lang, te weten, tien te Amsterdam, vyf te Hoorn, en vyf te Rotterdam: op andere plaatsen wierden 'er ook byna zo veel gebouwt, alle zeer schone schepen, die in 't begin van 't volgende jaar gereed waren, voerende veertig, vyftig, vierenvyftig en zestig stukken geschuts. Voor den L. Admiraal Obdam heeft men op den Chiarter van Amelia te Rotterdam ook een heerlyk Fregat van twe en tzeventig stukken doen bouwen. In Engeland zat men mede niet stil. Alle 't welk zeer slegte voortekenen van een' goeden en spoedigen vrede waren (2.). Driewintig Engelsche Pryzen wierden 'er in de maand December door de Nederlanders genomen, die meest alle in Texel en Zeeland zyn opgebracht; behalven dat de Commandeur Adriaan Roodhaas met negen Hollandische gehuurde schepen, ontrent dezelve tyd veertig Engelsche Terre-neufs-vaarders, in 't naauw van de Straat ontmoette, waar van hy 'er zestien heeft veroverd, en te Livorno en te Marseille opgebracht, met noch vier Engelsche schepen met Lynwaad, en vier met Spaansche Wynen en Vruchten: ook hernam hy den Turken een ryken Hollandschen Straatsvaarder, en had eenige dagen te voren op de Portugaalsche kust

Nieuwe Fregatten in Holland gebouwt.

(2.) Zie Holl. Merc. IV. Deel, 103. V. Deel, bl. 1. Pryzen door de Nederlanders veroverd.

1653.

drie Rovers verovert, en vier honderd Turken daar af in Spanpje verkocht, ook honderd Christen Slaven verlost; jagende noch drie andere Tursche Rovers op 't Strand, die aldaar vergingen, waar onder hunnen Admiraal, voerende het schip den Groten S. Vincent, ophebbende zes honderd Turken, die alle zyn gebleven (1.). Op het einde van dit jaar, den negen en twintigsten van December, beraamden de Heren Wethouderen van Enkhuizen een Keure en Ordonnantie voor den Vendu-meester, waar by onder anderen gelaft wierd, dat dezelve zou verkopen alle de Boel-goederen, die binnen deze Stad of derzelve Rechtsgebied zouden komen voor te vallen, uitgezondert de Bank van Leeninge, en de Weeskamer; mits hy daaraf drie groot van den gulden zoude genieten voor zyn salaris, met dien verstande nochtans, dat hy daar van een derde part zou uitkeren aan de Heren Burgemeesteren, die voorts dat derde part toeleiden aan de twee tegenwoordige Secretarissen en de vier Borden, hoofd voor hoofd.

(1.) Zie
Holl. Merc.
IV. Deel, bl.
104. V. Deel,
bl. 7.

Ordonnantie voor den Vendu-meester te Enkhuizen.

Keuren van
Enkh. bl. 340.

1654.
Harde
Storm.

(2.) Zie
Commelin Bes.
van Amst. bl.
1165.

Tusschen den zefden en zevenden van Januarius had men hier te Lande een schrikkelijken Stormwind, die grote schade toebrengt aan Kerken, Torens en Huizen (2.). Dien zelve nacht woey te Amsterdam ook het Kruis, de Haan en Appel van de Westkerks Toren, dat een' groten slag op de Kerk en Straat veroorzaakte. In Texel geschiedde grote schade aan de aldaar leggende Schepen. Een Boeyer bleef benevens een ander schip; doch al het volk wierd geborgen. Het Oostindisch schip de Lelie dreef op een droogte, en viel op zyde; ontrent zestig Maats, die zich daar af begaven, zyn alle verdronken; maar die op 't schip bleven zyn met alle de goederen behouden, die naderhand met vier kisten geld, in een ander Oostindisch Schip de Roos genaamt wierden overgescheept (3.). Door dien wind, die meer een Donder dan eenen Wind geleck, is een Hennipkloppers Molen in 't einde van de Ryp, een schoon Dorp op het Schermer-Eiland, na by *Graft* gelegen, die zonder zeilen stond doch niet wel vervangen, zo geforceert, dat hy 's nachts ten elf uren door den vang raakte, en zich zelf in 't kort

(3.) Zie
Holl. Merc. V.
Deel, bl. 3.
Zware
Brand in de
Ryp.

1654

't kort in den brand maalde. Het vuur daar uitspattende verspreidde over het gemelde Dorp zodanig, dat behalven de Kerk, in zeer weinig tyds, omtrent vier honderd en dertig Huizen, honderd en vyftig Pakhuizen, Schuren en Hekelhoeken, vier duizend netten, vier honderd bonden hennip, en zestig scheepstuigen zyn in de asche gelegd, behalven velerhande merkwaren, de meeste inboedel, en vele andere byzondere dingen: en was aanmerkelyk, dat ook vele huizen tegen wind, die vreesfelyk stormde en de vonden wonderlyk door de lucht voerde en slingerde, in den brand raakten en verteerden (1.). De Winter had zich in dit jaar slappelyk laten aanzien, waar door de Landlieden in deze Gewesten, beducht dat de veel duizende Muizen, waar van zy in het voorgaande jaar waren geplagt geweest, ook den aanstaanden Zomer zouden blyven, vele putten groeven, om die daar in te verdelgen: dan eenige Dyken door den voorgemelden harden storm overlopende, en op sommige plaatsen doorbrekende, geraakte het Land zodanig onder water dat alle de Muizen verdronken. Voorts heeft het dezen winter geen of weinig Ys gemaakt (2.).

De Gemagtigden der Staten aan de Republyk van Engeland vervolgden hunne onderhandelingen met Cromwel, en stelden zich met al hun vermogen tegen het Artyskel, waar by de Prins van Oranje wierd uitgesloten. Men deed des wegen aan de Engelsche Republyk verscheide voorslagen, en men zocht hier in dezen middelweg in te slaan: *Dat al wie zou mogen verkoren worden door de Staten Generaal, tot Kapitein Generaal en Admiraal, of Hoofd van hun Krygsvolk zo te water als te lande, of door eenige byzondere Provinciën, veroligt zou zyn te zweren, dat by dit Tractaat en deszelfs Artyskelen zou onderhouden, en dat hy zou beloven dezelve te helpen handhavenen, zo veel in hem was.* Deze voorstelling wierd by de Algemene Staten goedgekeurt (3.). De geruchten van dit goed begin veroorzaakten grote vreuchde in beide de Republyken: De Scheepsparten, de Vragten, de Actiën, en Obligatiën op het gemene Land en op de Oottindische Maatschappij, de vaste goederen, en alles veranderde van

(1.) Zie
E. A. van
Doorgeest Ryper
Zee-postil bl.
366. Holl.
Merc. V. Deel,
bl. 3. 4 L. van
Zanten Spiegel
der Gesch. bl.

96-102.
Slappe
Winter.
De Muizen
geraken door
den hogen
vloed weg.

(2.) Zie
Holl. Merc. V.
Deel, bl. 3.

Vervolg van
den Vrede-
handel.

(3.) Zie
J. Le Clerc, III.
Deel, bl. 595.
Secrete Resol.
van Holl. I.
Deel, bl. 121v

De goede
geruchten daar
van doen de
openbare Fon-
sen ryzzen.

1654.

prys; dat laag was geweest liep op, en 't geen gerezen was, gelyk de Granen, begoft te dalen. In Holland liepen de Actien van de Oostindische Maatschappy van vier honderd, waar op zy gedaalt waren, tot vier honderd en vyftig. En de Westindische Maatschappy, wier Actien weinig of niet geacht wierden, deelde vyftien, zestien, en achtiën ten honderd van hare Actien uit; zodanig gevoelen had ieder van 't begin dezer wel staande onderhandeling, en Tracta-

(1.) Zie
Holl. Merc. V.
Deel, bl. 2. 3.

Doch her
fluiten van den
vrede word
weër op nieuw
verhindert.

Doch deze hope scheen weër te verdwynen, wanneer de Protector Cromwel den Nederlandsche Gezanten op nieuws te kennen gaf, dat hy niet zou afftaan van het XII. Artikel (waar in wegens de uitsluiting van den Prins van Oranje werd gesproken) ten zy de Staten van Holland in 't byzonder zich voor hunne Provincie verbonden tot de gemelde uitsluiting, die men te vergeefs van de Staten Generaal geeischt had. Het gehaspel hier over duurde noch eenige maanden eer de vrede met de Engelschen haar volle beslag kreeg (2.).

(2.) Zie
Le Clerc, II.
D. bl. 596. enz.

De Kapers
nemen ooch
de Schepen
weg.

De Vloten wierden midlerwyl binnen gehouden, maar de Kapers bleven echter roven op de wederzydsche Koopvaarders. Zes of zevenentwintig schepen wierden 'er door de Nederlanders den Engelschen ontnomen, en daar onder een Fluit met stukgoederen, die op driemaal honderd duizend gulden werd geschat. Een Kaper van Enkhuizen met vier stukjes, nam onder Engeland drie Engelsche Scheepjes; en komende voor Texel ontmoette hy een Engelsche Kaper met twe stukjes, die een Fluit komende uit Noorwegen voor 't Vlie had genomen; dan d' Enkhuizer ontnam den Engelsman de Fluit weër, dreef hem op de vlugt, en quam aldus zegepralende binnen (3.). In de maand April quamen 'er op Texel twe Vesting-bouwers, Jan Krap en Adriaan Dooren, gezonden van hunne Ed. Mogende, om de half begonnen Schans te voltrekken. Ook wierden 'er Wachthuizen op de Duinen geordonneert, om op de Zeestranden een wakend oog te houden.

(3.) Zie
Holl. Merc. V.
D. bl. 23. 32.

De Schans
op Texel word
voltrokken.

Holl. Merc.
bl. 39.

De Vrede
met Engeland
word gestoten.

De Heren Staten van Holland, den zwaren Last van den Oorlog tegens Engeland meest alleen op den hals hebbende, lieten

1654

lieten ondertuffchen zo veel zy konden arbeiden tot het maken van den vrede, en wierden de Artykelen, waar in men was overeengekomen, den vyftienden van April te Westmunfter van weérkanten gefloten en ondertekent. Dit Vreêverdrag behelste XXXIII. punten (1.), en ftrekte tot herftelling der oude vriendschap en verbinteniffen, zonder iets van de Haringviffchery te reppen, of in dit ftuk wat nieuws te bedingen: doch eer dit vreêverdrag gefloten wierd, en na dat het al ondertekent was, bleef Cromwel fterk dringen op de uitsluiting van den jongen Prins van Oranje, en gaf voor en na het tekenen van het verdrag, klaar te kennen, dat de vrede geen ftand zou grypen, 't en zy dat de Staten van Holland dat punt van uitsluiting, voor zo veel hun aanging, in 't byzonder met een bondig gefchrift, zouden beloven na te komen (2.). De Hollandfche Gezanten, de Heren van Beverning en Nieuwpoort, hier over aan die van Holland fchryvende, verzochten dat hunne Ed. Groot Mog. daar op fpoedig zouden befluit nemen en antwoorden: daar byvoegende, dat daar aan was hangende de volkome uitslag van oorlog of vrede. Op dit fchryven wierd eindelyk, na veel overlegs, by de Heren Staten van Holland met meerderheid van ftemmen, op dat de vrede mogt voortgaan en ftandhouden, den vierden van Mei befloten, *Dat hunne Ed. Groot Mog. den Heer Prins van Oranje, of iemand van zyne linie, nimmermeer zouden verkiefen tot Stadhouder, of Admiraal van hunne Provincie: noch toeftaan, voor zo veel het advys van hunne Provincie aanging, dat dezelve ooit zoude worden ge- eligeert tot het Kapiteinfchap Generaal over de Militie van de Generaliteit.* Deze Seclufie of uitsluiting, wierd van vyf Steden, te weten, Haarlem, Leiden, Alkmaar, Enkhuizen en Edam tegengefproken (3.). Inzonderheid hebben zich die van Enkhuizen zeer tegen het werk van de Seclufie gekant door tegensprekingen en aantekeningen; waarom de Heren Staten van Holland aan hen fchreven, dat men die Aête had gegeven uit preffante nood, om het lieffelyk effect van den Vrede te verkrygen, daar van de vrye viffchery niet het geringfte was, dat andere Steden

(1.) Zie
Aitzema III.
Deel, XXXIII.
Boek, bl. 918.

(2.) Zie
Aitzema III.
Deel, XXXIII.
Boek, bl. 861.
en de Declufie
van de Staten
van Holland by
Aitzema 34.
Boek, bl.

944-946.
De Prins
word van het
Stadhouder-
fchap enz. uit-
gefloten.

Eenige fte-
den, inzon-
derheid Enk-
huizen zyn te-
gen die uitslui-
ting.

(3.) Zie
Aitzema bl.
932. Secrete
Refol. I. Deel,
bl. 137. enz.
Hunne Ed.
Groot Mog.
fchryven daaz
over aan die
van Enkhui-
zen.

den

1654.

den in subsidie van dertig duizend gulden tot verval van de Equipagie ten dienften van de Viſſchery zwarigheid maakten, om de aantekening die Enkhuizen had gedaan, en verzochten daarom uitligting van dien; gelyk blykt uit de twe volgende Resolutien by hunne Ed. Groot Mog. ten dien opzigte genomen:

Woensdag den 17. Juny 1654.

*Secret. Resol.
van Holl. I. D.
bl. 158. 159.*

” **BY** resumptie gedelibereert zynde op 't bewufte subfi-
 ” die, verzogt by die van de Grote Viſſcherye dezer
 ” Landen, ende uit inclinatie van de Leden bespeurt we-
 ” zende, dat by zo verre de Heren Gedeputeerden der Ste-
 ” de Enkhuizen, konden werden gedisponeert, omme uit
 ” de Notulen van haar Edele Groot Mog. te lichten de
 ” aantekeningen van wegen de zelve successivelyk gedaan,
 ” op 't gene by deze Vergaderinge, rakende den Heere
 ” Prince van Oranje tot contentement van den Heere Pro-
 ” tector van de Republicque van Engeland, Schotland en
 ” Yerland is geresolveert, en haar dien-aangaande tot con-
 ” servatie van de luister, ende 't respect van deze Provincie
 ” te conformeren, met de andere Leden als dan zo in de
 ” zomme van dertig duizent gulden, ten behoeve van de
 ” Grote Viſſcherye directelyk, als mede noch in een zom-
 ” me van vyf en veertig duizent guldens, ten behoeve van
 ” de drie Collegien ter Admiraliteit in Holland residerende,
 ” omme daar voren tot protectie van de voorsz. Viſſcherye,
 ” yeder een Schip van oorloge te esquiperen, by de Leden
 ” consent soude werden gedragen. Is goet gevonden ende
 ” verstaan, dat de Burgemeesteren en Vroetschappen van
 ” Enkhuizen voorsz. by Missive, met allegatie van de re-
 ” denen en motiven daar toe dienende, gantsch ernstelyk
 ” zullen werden verzogt, in 't geene voorsz. is de inclinatie
 ” van de gemeene Leden van deze Vergaderinge te gemoete
 ” te willen komen, op dat alzo die van de voorsz. Viſſche-
 ” rye mede ten spoedigsten behoorlyke protectie mogen
 ” genieten.”

Saterdag den 20. Juny 1654.

1654.

„ **I**S, naar voorgaande deliberatie, goet-gevonden, ende
 „ verstaan, dat by zo verre de Heeren Burgemeesteren
 „ ende Vroedschappen van Enkhuizen op de iterative ver-
 „ zoeken, ende de jongste Missive van haar Edele Groot
 „ Mog. van date den seventienden dezer loopende maant,
 „ komen in te schryven, dat de zelve tot voldoeninge van
 „ dien sullen ligten de aantekeningen van wegen de zelve
 „ gestelt, agter de bekende Resolutie en Acte, rakende 't
 „ employ van den Heere Prince van Oranje, den vierden
 „ der voorleden maant genomen ende gearresteert, als dan
 „ volgende de gedragene consenten van de Leden op den
 „ name van haar Edele Groot Mog. de respectieve Gecom-
 „ mitteerde Raden zal worden belast ende aangeschreven
 „ aan die van de Grote Visscherye in de respectieve Quartie-
 „ ren op de gewoonlyke proportie te laten volgen een subsi-
 „ die van dertig duizend Caroli guldens, mitsgaders ook aan
 „ ieder Collegien ter Admiraliteit binnen deze Provincie
 „ residerende, uit te keeren een subsidie van vyftien dui-
 „ zend gelyke guldens, omme daar vooren tot bescherminge
 „ van de voorsz. Visscherye behoorlyk esquipagie te doen;
 „ Des dat 't voorsz. laatste subsidie aan de Admiraliteiten
 „ te verstrekken, zal werden geimputeert op de consenten,
 „ tot de zaken van de Zee gedragen, of noch te dragen. ”

Secrete Resol.
van Holl I.
Deel, bl. 161

De gemelde Seclusie of uitsluiting van den Prins van O-
 ranje, die in 't eerst wierd geheim gehouden, verwekte,
 toen ze ruchtbaar wierd, veel tegenspraak onder de andere
 Provindien (1.). Waarop by die van Holland met een
 wydlustig geschrift wierd geantwoord: in 't brede bewe-
 rende, dat ze, volgens 't recht van hun oppergezag, zo-
 danig besluit van uitsluiting vermogten te nemen en over te
 leveren, zonder daar mede de Unie of het verbond der ze-
 ven Provincien in eenigen dele te krenken. Dit geschrift,
 gemenelyk *Deductie* genaamt, is het merkwaardigste stuk,
 't geen ooit in de Vereenigde Nederlanden wierd in 't licht
 gegeven, en waar uit het recht van elke Provincie zonne-
 op-

De andere
 Provincien
 kanten zich te-
 gen de Uit-
 sluiting.

(1.) Zie
Aitzema bl.
927. enz.
Secrete Resol.
bl. 141. enz.

Die van
 Holland stel-
 len daar tegen
 een *Deductie*

1694!

(1.) Zie

*Aitzema III. V.
XXXIV. Boek,
bl. 943-1027.
Resol. van Con-
siderat. bl.*

32. 162. enz.

(2.) Zie
*Aitzema bl.
1027-1063.*

klaar word gekent. Men kan het zelve geheel vinden by de Historie-Schryver Aitzema (1.): ook is 't afzonderlyk en op zich zelve gedrukt. Hier tegen schreef een particulier Persoon. Dit geschrift, met een vry krachtige wederlegging van 't zelve, kan men ook by den zelve Historischryver vinden (2.). Doch wy kunnen ons niet verder over deze zaak uitbreiden, en wy zyn mogelyk al wydlopig genoeg geweest in 't beschryven van den voornoemden oorlog met de Engelschen ter zee; dan dewyl die eenen groten invloed had op de belangen van dit Noorderkwartier en de Stad Enkhuizen, zo konden wy dien wegens het aaneenhangen der zaken, niet gevoeglyk korter voordragen.

Grote vreug-
de daar over
bedreven.

De gemelde vrede, daar op gevolgt, was midlerwyl kort na het sluiten, eerst by de Staten Generaal, en daar na by den Protector Cromwel, met hunne goedkeuring bekrachtigt, en wierd den zefden van Mei te Londen, en den achten in den Hage afgekundigt. Te Londen en in andere Engelsche steden, zag men vele vreugdetekenen over de geflote vrede: desgelyks ook in al de Landschappen, steden en dorpen van den Nederlandschen Staat (3.): daar men alomme op den zevenentwintigsten Mei, met het luiden der klokken, het branden van pektounen, het lossen van geschut, en 't aansteken van vuurwerken, ten ingang der vrede, velerlei blyken van blydschap naar 's Lands wyze, liet zien en horen. Daar na wierd op den volgenden Woensdag den derden van Junius, een vast-dank-en bededag gehouden, en God voor 't verlenen der vrede, en andere weldaden, alom gedankt, en met eene om verderen zegen, rust en eendragt gebeden: ook ordonneerden de Algemene Staten, dat de Vast-en Bededag, van vyf tot vyf weken, in het voorgaande jaar uitgeschreven, en tot nu toe onderhouden, met dezen Dankdag zoude ophouden (4.). Dus zag men 't einde van dien beklaglyken, verderflyken, en bloedigen oorlog, die zo veel Ingezetenen ter weder zyden van hunne have, ouders van hunne kinderen, kinders van hunne ouderen beroofde; en beide de Landen met weduwen en wezen vervulde. Inzonderheid hebben de Steden Hoorn en

Enk-

(3.) *Ait-**zema III.**Deel, bl. 917.**927-930.**Holl. Merc. V.**D. bl. 72. 73.*(4.) *Holl.**Merc. bl. 76.*

Enkhuizen ten aanzien van derzelyer scheepvaart en Haringvisschery by dezen oorlog veel geleden. Doch na de gemaakte vrede begon de zeevaart aan alle kanten weêr te bloeyen: de Haringbuisen lagen nu geruyst op hare nering; acht Oostindische Retourschepen en vele Spaansch- en Straatsvaarders quamen met ryke ladingen binnen de havenen dezer Landen; en vele honderden Koopvaarders zag men daar in en uitloopen. Dus begonnen de Koophandel en Scheepvaart der Nederlanders weêr te herleven (1). Ook wierd het geschil tusschen de Engelsche en Hollandsche Oostindische Maatschappy afgedaan, en daar mede de vrede dier twee Natien ook aan de andere zyde der wereld bevestigd (2.). De Heren Wethouderen van Enkhuizen beraamden den acht en twintigsten van October dezès jaars een nieuwe Ordonnantie op de Waag, waar naar zich de Waagmeester in 't ontfangen van Stads Waaggelden zou hebben te reguleren. Den zestienden van November daar aan volgende maakten de gemelde Heren benevens die van Stavoren ook een Beurt-Ordonnantie voor de zogenaamde Yslopers of Veer-luiden van Enkhuizen op Stavoren, en van daar op Enkhuizen: welke Ordonnantie in het volgende jaar noch met verscheide Artykelen is vermeerderd. Te dezer tyd waren de Granen in Europa uitermaten goedkoop en overvloedig. In Holland had men geen zolders genoeg om dezelve te bergen, en men moest ze daarom naar Vriesland voeren. Uit Engeland heeft men vele schepen vol geladen en naar Italië gezonden. 't Was een uitnemend vrugtbaar jaar geweest. Te Gloucester hadden de Roomsche boontjes tweemaal in 't jaar gebloeit en gewassen. Ook had men in Duitschland en Vrankryk een zeer goed Wynjaar gehad.

In het volgende jaar wierd Broeckerhaven in den Ban van Bovenkarspel (zynde een Haven even na het jaar 1449. in den Westvrieschen Zeedyk gegraven, met een buurt welk by na wel voor een gemeen Dorp kan bestaan) het zelve recht toegestaan, ten opzigte van hare Evers en Haringring daar mede gevangen, als aan die van Enkhuizen.

Aa 2

1654.
De Koop-
handel en
Scheepvaart
beginnen te
herleven.

(1.) Zie
Holl. Merc.
bl. 90-98 106.

De Oostin-
dische Maat-
schappy word
met de Engel-
sche bevestigd.

(2.) Zie
Aitzema III.
Deel, bl.

1069. enz.
Ordonnan-
tie op de Waag
te Enkhuizen.

Zie Keuren
van Enkh.
bl. 197.

Ordonnan-
tie op 't Veer
tusschen Enk-
huizen en
Stavoren.

Zie Keuren
van Enkhuizen
bl. 327. 328.

Een zeer
vrugtbaar jaar.
Holl. Merc.
V. Deel, bl. 116.

1655.
Voorrecht
van Broecker-
haven wegens
de Haring-
vangst.

(3.) Noord-
holl. Arkad.

In bl. 205.

1655.
D'ingang
der Kleine-
Kerk ver-
nieuwt.
Algiereinen
doen grote
schade.

(1.) Zie
Holl. Merc. VI.
D. bl. 28. 29.

Ordonnan-
tie voor de
Bakkers.

Keuren van
Enkh. bl.
281. 284.

Gildebrief
voor de Kui-
pers te Enk-
huizen.

Keuren van
Enkh. bl.
249 - 252.

Collecte
voor de Pro-
testanten in
Piemont.

Zie *Holl.*
Merc. VI. Deel,
bl. 32 - 40.
P. Gillis Hist.
der Waldensen
bl. 503. Ais-
zema III. Deel,
bl. 1240.

In dit zelve jaar wierd de ingang van de Kleine Kerk te Enkhuizen (van ouds de Monnikke-Kerk geheten) aan de Ooftzyde vernieuwt. De Algiersche Rovers ontrent veertig zeilen sterk deden te dezer tyd zeer grote schade aan de schepen der Christenen in de Levant: velen namen zy 'er in korten tyd weg; eenigen wierden door hen aan den grond gejaagt, anderen verbrand en vernielt. Onder de genen die genomen, en naar 't Boots-volk tot Slaven in Babarye gevoert zyn, waren verscheide Nederlanders, als mede een Fluit van Hoorn *Zomeren* geheten, gelade met Noordische Last; doch dit Schip is gezonken (1.). Dies kreeg de Viceadmiraal de Ruiters last de Koopvaarders naar de Straat te geleiden, en de onlusten met die van Salee by te leggen. De Heren Wethouderen van Enkhuizen hebben den acht en twintigsten van Junius goedgevonden de oude Keuren en Ordonnannantien voor de Rogge- en Wittebrood-Bakkers binnen hunne Stad, om alle verwerringen en misverstanden voor te komen; in een te smelten, in een goede orde te brengen, en met eenige Artykelen te vermeerderen. In dit zelfde jaar hebben de gemelde Heren den Kuipers binnen Enkhuizen een Gildebrief verleent, bestaande in verscheide Artykelen die naderhand noch met eenige zyn vermeerderd, volgens welken zich die van dat Ambagt zouden hebben te gedragen. De Protestanten in de Valeyen van Piemont, wierden te dezer tyd hevig gevolgt. Op verscheide plaatsen wierden voor hen aalmoessen ingezamelt. In de vereenigde Nederlanden wierd ten dien einde eene Collecte gedaan. Holland blonk hier weêr als eene heldere starre in liefdadigheid uit. Men verzamelde den vyfden van September binnen deze Provincie een aanzienelyke somme. Te Enkhuizen Collecteerde men toen zes en twintig honderd gulden; in andere steden en dorpen naar gerade. De gehele somme in deze Provincien ten behoeve dezer arme menschen verzamelt, en by hen volgens quitantie van den vierden van April des volgende jaars ontfangen, bedroeg over de twemaal honderd duizend gulden.

In dit zelve jaar wierden deze Landen weêr van de Pest aangetaft, zo dat in één jaar beginnende van dezen zomer en eindigende met den volgende, te Amsterdam 16727. menschen stierven (1.). En in zes Maanden, te weten, van den 3. July tot 25. December dezes jaars, waren 'er in die Stad 13287. Lyken ten grave gedragen. Te Leiden wierden van den 3. July tot den 20. November 10489. menschen door de dood weggerukt, in tien maanden van Januarius tot October ingesloten (gelyk sommigen melden) zyn 'er in die Stad en in het Pesthuis (behalven die buiten de Stad in de Dorpen gebragt waren) tien duizend drie honderd acht en vyftig (2.), en in dit gehele jaar dertien duizend acht en tachtig Lyken begraven. Te Deventer stierven dagelyks 70. 80. 90. Menschen aan die plage, de andere Overyffelsche en Vriefche Steden en Vlekken kregen ook haar beurt. Hier door stond den Koophandel stil, de Schepen naar Spanje gevaren mogten niet ontladen; zo dat eenige weêr t' huis quamen; de Franschen, Engelschen en Schotten verboden scherpelyk het inkomen van alle Hollandsche manufacturen (3.). In dit Noorderquartier was deze besmetelyke ziekte mede ontstoken, doch woedde hier in het volgende jaar op het allerhevigste (4.).

In den voortyd des jaars 1656. rusten de Algemene Staten een vloot uit van veertig Oorlogschepen, die ze onder het geleide van den Luitenant Admiraal Opdam, en de Vice-admiralen M. de Ruiter en Pieter Floriszoon, naar de Oostzee zonden, om de Stad Dantzik, indien die van de Zweden wierd aangetaft, te ontzetten, en den Oosterschen handel, die voor de Hollanders, inzonderheid voor die van Amsterdam, Hoorn en Enkhuizen van zeer groot gewigt was, te beveiligen. Hier toe had men te Amsterdam achtiën, en te Heoorn, Enkhuizen en Medenblik zeven Oorlogschepen uitgegruft, die eerst gereed zynde, op den laatsten dag van Mei, onder het gebied van de Ruiter en Pieter Floriszoon, uit het Vlie in zee liepen, en den achtsten der volgende maand in de Zond quamen, daar zy den Luitenant Admiraal Opdam met de overige schepen inwachten. 's Lands vloot in

1656.
Pest in deze Landen.

(1.) *Com-
melin Beschr.
van Amst bl.
1180. Zie ook
Holl. Merc. VI.
Deel, bl. 128.*

(2.) *Aitze-
ma III. Deel,
bl. 1199.*

(3.) *Zie
L. van Zanten
Spiegel der Ge-
schied. bl. 131.
132. Holl.
Merc. bl. 128.*

(4.) *Uit een
Aanteekening.
1656.
De Staten
zenden een
vloot naar de
Oostzee om
den Koophan-
dels te beveili-
gen.*

*Secret. Resoi.
bl. 301. enz. G.
Brandt bet Le-
ven van de Rui-
ter bl. 47-100.
Holl. Merc. VII.
D. bl. 55-58.*

1656.

de Zond by een verzamelt, zeilde voorts naar Dantzik, daar zy den zeven en twintigsten van Julius op de rede aanquam; waar over in de gemelde Stad grote vreugd wierd bedreven, om dat daar door den toeleg der Zweden, die voorhadden dezeive te blokkeren en te belegeren, gestuit en te leur gestelt wierd.

De Stad Columbo op Ceylon word door de Nederlanders veroverd.

Zie Holl. Merc. VII. Deel. bl. 68. VIII. Deel. bl. 60.

(I.) Uit een Aantek. van Meinert Mul.

De Oostindische Maatschappij neemt sterk toe in vermogen.

Zie Holl. Merc. VII. D. bl. 68.

De Wethouders van Enkhuijzen becramen verscheide Keuren en Ordonnantien.

Zie Keuren van Enkh. bl. 230. 234. 253. 323. 331.

In dit zelve jaar hebben de Nederlanders de sterke Stad Columbo, gelegen op het eiland Ceylon, tot groot voordeel van de Oostindische Maatschappij dezer Landen, by verdrag veroverd; na dat de dappere Heer Hulst twe dagen te voren in het leger was dood geschoten. By het veroveren van deze Stad bevond zich ook de manhafte Zeeheld Volkert Schram van Enkhuijzen, die naderhand Schoutbynacht, en eindelyk Viceadmiraal van het Noorderquartier is geworden (I.). Tien ryk gelade wederkerende Schepen quamen in dit jaar uit Oostindiën gelukkig in de havenen dezer Landen. De Maatschappij was nu genoegzaam van den gehelen Specery-handel meester, en verkocht in de maand Julius te Amsterdam alleen, behalven andere waren, drie duizend quartelen Nagelen voor zeventig stuivers 't pond, belopende omtrent achtendertig tonnen gouds. Dus zag men de Maatschappij hoe langer hoe meer bloejen, en hare Actien van tyd tot tyd ryzen, die thans 380. ten honderd waardig ware. De Heren Wethouders van Enkhuijzen maakten in dit jaar verscheide Keuren en Ordonnantien; als een op het lossen, opzetten en zuiveren van den Haring, de hoofdnering hunner Stad; een voor de lopende Boden tusschen Amsterdam en Enkhuijzen; een rakende de Vrachtlonen voor de Schippers, varende tusschen Amsterdam en Enkhuijzen; een voor de Stads Tonnebranders, die daar na noch met eenige Artykelen wierd vermeerderd; en een tegen het beschadigen der Vleeten en Netten, welke te behoeve van de Haring nering dezer Stad, op de Landen onder hare Jurisdictie gelegen, te drogen wierden gebracht, en somtyds door quaadwillige en boosaartige menschen wierden geschonden: strekkende alle deze en andere Keuren en Ordonnantien tot welzyn van de Stad en derzel-

ver

ver Ingezetenen, tot voorftand en bevordering van de Nering en Koophandel, en tot voorkoming en wering van alle wanordens, bedrog, en andere buitenfporigheden. De Pest woedde te dezer tyd, inzonderheid van Pingfteren tot Kerstyd, in dit Noorderquartier zeer fterk. In de Stad Hoorn wierden in het hevigitte van deze ziekte dagelyks den eenen dag door den anderen tuffchen de vyf en twintig en vyf en dertig Lyken begraven: en het duurde noch eenige volgende jaren eer deze plage geheel ophield; en men achtte dat 'er in dit jaar binnen die Stad wel vier duizend menfchen ten grave daalden. Alle neringen en handteringen ftonden gevoegzaam ftill, en men had fchier niet anders te doen dan zieken te helpen, doden te begraven en zich zelve ter dood te bereiden. Wat woede deze fchrikkelijke geeffel te dezer tyd binnen de Stad Enkhuizen heeft aange-recht, daar van zyn my gene aantekeningen te voren gekomen: maar wel dat deze Plage in dit jaar in Italië, Koningsbergen en elders eene grote verwoefting onder het menfchelyk geflagt veroorzaakte.

Terwyl de Nederlandfche vloot noch voor Dantzik lag, niet om eenige vyandfchap tegens iemant te plegen, maar veel eer om die te beletten, en door het ontzach der Hollandfche wapenen, de vrye zeevaart en handel in d' Ooftzee, zonder bloedftorting, te verzekeren, werd van wegen de Algemene Staten, door hunne Gezanten, met eenige Gemagtigden van den Koning van Zweden t' Elbing over een nader verdrag en verbond van vriendschap gehandelt. Dit verdrag, in welk de Stad Dantzik, behoudens hare trouwe, die zy den Koning van Polen fchuldig was, wierd ingefloten, is den elfden van September, te Elbing gefloten, en ter wederzyds getekent (1.). Na het fluiten van dit verdrag wierd 's Lands vloot weër t' huis ontboden, en quam na het uitftaan van hard weder in de Noordzee, den eerften November voor 't Vlie, daar zy den volgenden dag binnen liep. Den 3. dier maand, omtrent den avond, ontftond 'er een zware ftorm uit den Ooftnoordoosten. Dit onweër, dik van sneeuwagt, deed grote fchade: men zag 's anderen

daags

1676.

De Pest blyft noch in deze Landen fterk woeden.

Uit een Aantekening. Zie ook F. Cofferus Nederl. Vloot en Zegen, br. 19. 20.

Zie Hoff. Merc. VII. Deel, bl. 88-90. 94. 100. 109.

Verdrag t' Elbing gefloten.

(1.) Zie Aitzema XXXVI. Boek, bl. 1278-1280. J. L. Clerc II. Deel, bl. 632-135. De Hollandfche vloot komt weër in 't Vlie. Zwars Storm,

1656.

(1.) Zie
G. Brandt's
Leven van de
Ruiter, bl.

102. 103.

1657.

Verschil
tusschen Am-
sterdam en de
Steden van
Westvriesland
over den ont-
fang van 't
Lastgeld.

Resol. van
Consideratie ten
tyde van J. de
Wit, bl. 294.
Secrete Res. 1.
Deel, bl. 386.

daags tien schepen, die van hunne anker waren gespoelt; tegens den grond zitten: te weten, vier Oologscheepen; vier Koopvaarders, één Oostindischvaarder, en één Galjoot, dat al in den grond was (1.).

Ontrent dezen tyd klaagden die van Hoorn, Enkhuizen en andere Steden van Westvriesland aan de Heren Staten van Holland, dat het Collegie van de Admiraliteit te Amsterdam nu verscheide malen had onderstaan het Lastgeld de Ingezetenen der Stad Hoorn contrarie de Plakkaten, en ordre van 't Land te doen afvorderen en betalen, onaan gezien hunne Schepen niet te Amsterdam afvoeren; waar tegen de Heren Gedeputeerden van het gemelde Collegie ter Admiraliteit te Amsterdam mede hun bericht aan hunne Ed. Groot Mog. overleverden; welke ten aanzien van dit verschil, den vyf en twintigsten van Januarius, hebben goedgevonden en verstaan, dat van alle inkomende en uitvarende Schepen het gezeyde Lastgeld zou worden ontfangen by alzulk Collegie ter Admiraliteit, onder welkers district dezelve Schepen hare Waren en Koopmanschappen inladen of ontladen, mitsgaders af varen en aankomen zouden, al waar 't ook zake, dat zodanige Schepen ofte Reders van dien woonachtig waren, of resorteerden onder het District van een ander Collegie ter Admiraliteit; met dien verstande echter dat in geval eenig Schip quame te lossen zyne ingeladene goederen in een ander District, dan van zyne residentie, en aldaar betaalt hebbende het inkomende Lastgeld, zyn cours Ballast-schip dirigere naar eene andere Rede, of plaats binnen de Provincie van Holland en Westvriesland, om aldaar gecalefaat, gevequailleert, of opgeleid te worden, en om alzo van daar wederom Zee te nemen, niet zou gehouden wezen elders het gezegde uitgaande Lastgeld te betalen, dan daar het zelve zou komen af te varen.

Schade der
Nederlanders,
sedert eenigen
tyd, door de
Fransche Vry-
buiters gele-
den.

De schade, die eenige Fransche schepen, etlyke jaren na elkanderen, in de naastgelegene zeën, inzonderheid in de Middellandsche, aan de Hollanders en andere ingezetenen der Vereenigde Nederlanden, voornamentlyk aan die van Amsterdam, Hoorn en Enkhuizen, andere plaatsen van dit

dit Noorderkwartier, hadden gedaan, was uitermaten groot. Ten tyde toen de Heer Willem Boreel, als Gezant van den Nederlandschen Staat, in Vrankryk quam, in 't einde van 't jaar 1650, waren alreë honderd en acht en tzeftig Nederlandsche koopvaardyschepen genomen en opgebracht: welk getal sedert noch was vermeerderd met ontrent honderd en tzeftig, t'zamen drie honderd en acht en twintig schepen, die de Fransche Vrybuiters hadden vermeerstert, aangehouden, geplonderd, verbeurt gemaakt, en dat meest zonder form van pleit geding. De schade hier door geleden, wierd in Holland begroot op twintig, ja op dertig en meer millioenen, dat is over de drie honderd tonnen gouds (1.). Velen geloofden, dat de Cardinaal Mazaryn, en eenige andere Groten, zyne gunstelingen, hun aandeel in den buit hadden (2.). Men had op alle de klagten, en 't vervolg der Schippers, Reders, en Koopluiden, geen rechtmatige ontflaging noch vergoeding kunnen verkrygen, zelfs niet op eenige besluiten, uitspraken en vonnissen, by welke door den Raad van den Koning, en der zeezaken, wierd bevolen, eenige schepen te ontslaan. Zodanige bevelen of vonnissen, had de Gezant Boreel tot acht en vyftig in getal: maar de Vrybuiters, steunende op de bescherming van hun, die den buit met hen deelden, lachten met die ordres; die alleen uiterlyk waren gegeven, om dezen Staat te bedriegen, met welken men in vrede was. Dit bewoog de Staten om de Ruiter last te geven, om al de schepen der Fransche Vrybuiters te nemen. Volgens deze ordre nam de Ruiter in de Middellandsche zee, tusschen Gorgona en 't Eiland Korsika, twe Fransche Kapers, d'een genaamt de *Koninginne*, gevoert door Kapitein *De La Lange*, een Ridder van Malthea, die al voor vele jaren de kapery gedreven, en de Koophandel der Hollanders grote afbreuk gedaan had, ophebbende dertig metale en twe yzere stukken geschuts, en twe honderd en dertig mannen; d'ander was een Fregat, de *Jager* geheten, voorzien met twe honderd en tachtig man, en acht en twintig stukken, daar onder achtien metale, gevoert door Kapitein *Ledignak*, die ook den Hollandische Koopluiden

(1.) Zie *Aitzema III. Deel, XXX. Boek, bl. 473. 475. IV. Deel, XXXVII. Boek, bl. 46. 47. 50. Holl. Merc. VIII. Deel, bl. 31. 32. 36.*

(2.) Zie *Aitzema XXXVII. Boek, bl. 46. 47.*

De Ruiter neemt twg Fransche Kapers. Den 8. Febr.

1657.

(1.) Zie

Aitzema
XXXVII. Boek
bl. 46. G.
Brandt Leven
van de Ruiters,
bl. III - 113.
enz.

(2.) Zie

Aitzema
XXXVII. Boek,
bl. 48 - 66.
Holl. Merc.
VIII. Deel, bl.
32 - 38. 45.
47.

Roveryen
der Turken.

(3.) Holl.
Merc. VIII. D.
bl. 72. 73.

De Twist
over de Dyks-
kosten blijft
nog duren.

Het Hof
stelt een provi-
sionele ordre
op de Dyks-
lasten.

Daar in
eenige veran-
dering ge-
maakt word.

Zie Handv.
van Enkb. bl.
126 - 127.

den veel schade had toegebracht. De Ruiters daar na naar de kusten van Spanje gezeilt zynde, verkocht daar 't schip van *La Lange*, en behield op ordre der Staten de Bevelhebbers, die hy had bekomen, doch de matrozen en soldaten gaf hy aan de Spanjaards over, die hen naar Marseilje zonden. Ook schreef de Ruiters aan den Zee-Raad t' Amsterdam: dat beide deze schepen den Nederlandschen Staat veel quaads hadden gedaan, en de bezeilste waren die van Toulon voeren: dat het schip de *Koningin* in 't verlede jaar den Baars van Hoorn had genomen

(1.) Het nemen dezer twe Kapers wierd hy het Hof van Vrankryk hoog opgenomen, en daar over viel vry veel te doen; deze zwarigheden wierden eindelyk door een nieuw Verdrag bygelegd en weggenomen (2.). De Turksche Rovers maakten de zee ook onveilig, en namen verscheide Nederlandsche schepen, en daar onder ook een schip van Medenblik, de *Schel* genaamt, geladen met Granen, zonder dat men wist waar het was opgebracht (3.).

De twist om en van wegen de gemene Dykskosten tot onderhoud van den Westvrieschen Zeedyk, bleef dit en eenige volgende jaren noch aanhouden, tusschen die van Drechterland met de vier Noorder Koggen, als Eischers; en die van Geestmer Ambacht met hunne Medegenoten als Verweerders. Het Hof van Holland verklaarde den vier en twintigsten van Maart dezes jaars, dat de provisionele ordre van contributie by maniere van gemene Dykagie, beraamt by de voorgaande sententie van den Hogen Rade van den 4. Juny en den 30. July 1650. als noch by provisie ten diffinitive toe geobserveert zoude worden en haar effect hebben, met die veranderinge alleen, dat in plaats van de quote der contributie ten honderd, in de gemelde sententie uitgedrukt, dezelve quote zou genomen worden voor Drechterland, op drie en dertig en een half, voor de vier Noorder Koggen, op dertig en één half, voor Geestmer-Ambacht met Valkoog, Oeterleek, Waartgeersen en Ursen, op éénentwintig, en voor Schager en Nieuwdorper Koggen met Burchoorn op vyftien ten honderd, enz. op welken voet het tot heden toe is gebleven, hoewel niet zonder klagten van sommige

mige geïntereffeerden, die zich daar by benadeelt, en boven hun vermogen naar proportie van hunne mede-Ingelanden, bezwaart oordeelden. Den achtienden van April wierd 'er in de Vereenigde Nederlanden een Dank- en Bededag gehouden, om dat God de Pest had doen ophouden: alhoewel de besmetting dier schromelyke plage in Noordholland en in eenige andere plaatsen dezer Landen noch niet geheel over was. Maar verschrikkelyk woedde dezelve in dezen zomer in Pruiffen, Courland, Mittau, Riga, Genua, Italie en elders (1.).

Te dezer tyd heeft Everhard van Hemert, kleinzoon van den Heer Meindert Semeins Burgemeester van Enkhuizen, aan de Heren Staten van Holland en Westvrieland ver- toont, de Rechten en Privilegien der Semeinen, hen en hunne Nakomelingen, wel eer om en van wegen hunne ge- trouwe diensten, door den Here Prins van Oranje en de Heren Staten dezer Landen verleent, waar by den Semei- nen gegeven was preferentie tot alle zodanige vacante Amp- ten, die zy, bequaam zynde, zouden mogen begeren; ver- zoekende de gemelde Everhard van Hemert, dragende toen een Vendel van een vacante Compagnie onder het Regi- ment van Westvrieland en het Noorderkwartier, dat hunne Ed. Groot Mog. in achtinge nemende de trouwe diensten van zyn' Grootvader en Oomen, hem gunstig geliefden te beneficieren met een Compagnie te voet. Welk verzoek hunne Ed. Groot Mog. hem ook hebben ingewilligt; ge- vende daar door niet duister te kennen, dat ze de meerge- melde Voorrechten en Privilegien der Semeinen voor zoda- nig aannamen en erkenden. De Algemene Staten verklaar- den in dit jaar den Oorlog tegen Portugaal, wegens het innemen van Brasilia, en zonden een vloot Oorlogschepen, onder geleide van den Luitenant Admiraal Opdam en de Viceadmiralen de Ruyter en Pieter Floriszoon, naar de Portugeesche kusten, daar zy eenigen hunner schepen, ook vyftien schepen van hunne suikervloot weg namen, en daar mede naar het Vaderland keerden. Den zeventienden van October had men in Nederland zulken styven Oosten wind,

1657.

De Pest ver- mindert in deze Landen, doch woed elders heftig.

(1.) Zie Holl. Merc. VIII. Deel, bl. 45. 78.

De Staten van Hollaud nemen de Voorrechten der Semeinen in aanmerkinge.

Korte De- ductie aangaa- de de Semeinen bl. 31. 32.

De Staten verklaren den Oorlog tegen Portugaal.

Zie Aitzema XXXVII. Boek, bl. 107. 114.

Holl. Merc. VIII. Deel, bl. 83. 92. G.

Brandt's Leven van de Ruyter, bl. 138. 140.

Een styven Oosten wind en zeer laag water.

waar

1657.

Zie *P. de Lange Nederl. Hift. V. Boek, Holl. Merk. VIII. Deel, bl. 102. A. van de Velde Wand. des Allerh. bl. 28.*

waar door de Zuiderzee zo droog liep, dat men van het eiland Ens naar Vriesland konde gaan: de oude Stad Stavoren en de Kerk; het huis te Britte en andere overgolfde Oudheden lagen boven water; voor Rotterdam ging men droogsvoet door de Maze, ter plaatse daar by laag water ten minsten vier of vyf voet water pleeg te wezen. Ook vroor het zo sterk, dat men in Vriesland den twintigsten dier maand over 't Ys reed.

Een lange strenge winter.

Men had in het volgende jaar een langdurigen harden Winter, die tot zo laat in het voorjaar duurde, dat de scheepvaart daar door den tyd van twaalf weken was belemmert. Den derden van April zag men in Noordholland de

1658.

(1.) *Uit een Aantekening.*

menschen zich noch op het Ys vermaken (1.). De grote en kleine Belt was zo sterk bevroren, dat de Koning van Zweden met zyn Leger Artillery en Bagage, daar over naar Fuhnen en Zeeland tegen den Koning van Denemarken trok. Te Kopenhagen plante men den eersten van Mei den Meiboom op het Ys, en men vuurde daar op te gelyk met piktonnen op staken gestelt: ook lag de Zond op dien tyd noch vast, en was het Ys, dat 'er in lag, toen noch wel zes of acht voeten dik. Toen het ys los ging en de

Overstroming der Rivieren.

sneeuw smolt, overstroomde de Rivieren dermaten, dat daar door in Vrankryk, Duitschland, de Nederlanden en elders onnoemelyke schade geschiedde. Den eersten van April wierd op het Raadhuis te Hoorn vergadering gehouden by de Magistraten en Gedeputeerden van de drie steden

Holl. Merc. IX. Deel, bl. 15. 16. 30. 39.

Verschijschen Hoorn; Enkhuizen en Medenblik; over de Ampten van Landdrost en Commissaris van de Monsteringen word beslecht.

van Westvriesland, te weten, Hoorn, Enkhuizen en Medenblik, wegens het verschil over de touren van Landdrost en Commissaris van de Monsteringen, en hebben zich de Heren Gedeputeerden deswegens verdragen als volgt: Nammentlyk dat nu vooreerst die van Enkhuizen zouden hebben den Landdrost, en die van Medenblik de Commissaris, mits dat by overlyden van d'een' of d'ander' van dezelve, des eerst overledens plaats zou moeten komen aan die van Hoorn, en vervolgens zou een van de Ampten, komende vacant te worden, altyd moeten vervallen en komen aan de Stad die geen van beide Ampten heeft, zonder onderscheid

wat.

wat Ampt het zelve zoude mogen wezen, 't zy Landdrost of Commissaris, invoegen dat by 't versterf van 't een' Ampt altyd de Stad, die dan stit zou hebben gezeten, 't vacerende Ampt zoude hebben; mits dat de Persoon die by de Magistraten in ieder Stad zou worden gestelt, zyne Commissie zoude moeten vorderen van de Ed. Mog. Heren Gecommitteerde Raden der Staten van Holland en Westvriesland, in Westvriesland en 't Noorder-quartier: welk accoord de Heren Gedeputeerden van Enkhuizen en Medenblik, als op het aanschryven van die van Hoorn, van hunne Principalen daar toe geautoriseert, mede approbeerden (1.).

1658.

(1.) *Hann.*
van Enkb. bl.

De Turksche Rovers waren te dezer tyd zo stout, dat ze in den Oceaan en Middelandfche Zee, verscheide zo Nederlandsche, als Fransche en Engelsche schepen wegnamen, waar door een groot getal Christenen tot Slaven in Turkyen wierden gevoert; waar onder een schip van Enkhuizen genaamt *de Prins te Paard*, gevoert door Capitein *Pieter Tymens*, geladen met Zeep, Honig enz. en gaande van Marseille naar Amsterdam; wordende de Capitein met twaalf man gevangen, en in slavernye weggevoert. De Portugezen, me-

114.
De Turken
roven veel,
schepen.*Holl. Merc.*
IX. Deel, bl.

44. 77.

nende dat de Hollanders genoodzaakt zouden zyn hun Zout van Sint Ubes te halen, maakten hunne rekening geheel qualyk, alzo den Nederlanders door den Koning van Spanje wierd toegelaten, het Zout aan *Puncto del Rey* en d' omleggende plaatsen te mogen laden: dies zonden die van Enkhuizen, Hoorn en andere Steden hunne schepen derwaarts om Zout te halen. De Portugezen dit ziende, wierden beducht dat hunne Zoutpannen geheel zouden te niet lopen, waarom ze den handel met de Nederlanders hebben open en vry gestelt, en de beslage schepen laten varen; besluitende eenige Gezanten aan hunne Hoog Mog. te zenden, om de onlusten op de bequaamste wyze weg te nemen (2.). De Koning van Vrankryk toonde zich te dezer tyd ook genegen, om de verschillen tusschen hunne Hoog Mog. en de Kroon Portugaal te vereffenen, en zond ook daar toe ordres aan zynen Gezant den Here de Thou in den Haag. Gelyk ook de Protector van Engeland zulks door zynen Gezant Dow-

De Hollan-
ders halen zout
aan *Puncto*
del Rey, in-
stee van te *St.*
Ubes.(2.) *Holl.*
Merc. VIII.
*Deel, bl. 92.*Men zoekt
de vrede met
Portugaal te
herstellen.

1658.

ning poogde te bewerken. Midlerwyle wierden alle Ne-
derlandfche Schippers te Rochel, St. Maarten en elders in
de Bocht van Vrankryk, uit goede voorzorge van hunne
Hoog Mog. gewaarfchouwt zich te wachten voor de Por-
tugeefche Commiffie-vaarders, die gezeid wierden fterk in
zee te zyn (1.).

(2.) *Holl.
Merk. IX. Deel,
bl. 2. 8 10.*

Koud en
guur voorjaar.
*Holl. Merc.
IX. D. bl. 46.*
De Oorlog
met Portugaal
blyft duren.

Zie G.
*Brandt's Leven
van de Ruiter,
bl. 141. enz.*

(2.) Zie
*Merc. IX. Deel,
bl. 62.*

101 - 106,
Elf Retour-
fchepen ko-
men uit Ooft-
indiën.

Zie *Holl.
Merk. IX. Deel,
nr. 76.*

107 - 109.
De Toren
Willigenburg
word verbe-
tert.

Vreesselyke
Stormwind.

(3.) *L. van
Zanten Spiegel
Gefchied. bl. 37.*

De Staten
zenden een
Vloot naar de
Ooftzee om
Denemarken
te helpen.

Het weêr bleef in de maand Mei noch koud en guur,
komende het Gras zeer traag voort; langs den Rhyn be-
vroren veel Wynftokken; in Spanje had het den gehelen
Lente of geregent of gestormt. De Oorlog met Portugaal
bleef midlerwyl noch aanhouden, en men zag in 't laafte
van Mei den Hollandfche Vice-Admiraal Michiel de Rui-
ter met twe en twintig zeilen in Zee en naar de Portugee-
fche Kufftevenen: en alhoewel de Ambaffadeur van Por-
tugaal in de maand Julius in den Haag quam, en daar op
van wegen de Algemene Staten acht Commiffariffen gefteft
wierden om met hem over den vrede of een vergelyk te
handelen; zo is men nochtans ten dien opzichte in dit jaar
weinig gevordert: nademaal de Staten drongen op de we-
dergeving van Brazil, 't geen de Portugezen bleven weige-
ren (2.). De Ooffindifche Maatschappy ontving dit jaar
elf rykgelade Retourschepen, waar van 'er één den 13. Juny,
en de overigen den 23. 24. en 27. van de volgende maand
behouden in de havenen dezer Landen aanquamen: onder
welke één voor Hoorn, en één voor Enkhuizen. Op 't
aankomen dezer fchepen liepen de Actien van de Maatschap-
pye op 400. ziende op de uitdeeling die daar op volgde. In
dit zelve jaar heeft men de Toren Willigenburg te Enk-
huizen voort opgemaakt, en het fpijs verbeterd en verciert.
Tuffchen den achtften en negenden van September had men
hier te Lande een vreesselyken Stormwind, die veel bomen
met wortels en al uit de aarde rukte, en verfcheide huizen
en fchoorffteenen befchadigde (3.).

Dewyl Denemarken, nu weêr in Oorlog met Zweden,
door den voorspoed der Zweedfche wapenen, aan een zyden
draad hing, vreedden de Heren Staten der Vereenigde Ne-
derlanden, dat de Koning van Zweden, Denemarken, ver-
meeste-

meeſterende, Holland in de Ooftzee de wet zou ſtellen, waarom zy beſloten den Koning van Denemarken in zynen hogen nood by te ſtaan, en zo veel Oorlogſchepen, als men in der yl kon toeruſten, onder den Heer van Waſſenaar, L. Admiraal van Holland, en de Vice-Admiralen Witte Corneliszoon de Wit en Pieter Floriszoon, met achtender-
tig Vaandelen Landſoldaten te voet, ruim 2000. man in ge-
tal, onder 't bevel van den Kornel Puchler derwaart te zen-
den, om Denemarken te helpen, Kopenhagen, dat van de
Zweden belegerd was, te ontzetten, en op deze wyze den
Koophandel op de Ooftzee te verzekeren: want men ge-
loofde dat de ſchepen van de Nederlaſche Staat, op
Ooſten varende, wel zesendertigmaal honderdduizend gul-
den in 't jaar aan vracht verdienden, 't welk aan veel dui-
zenden van ingezetenen de koſt en veel voordeel gaf. Dat,
en meer hield men verloren, indien Denemarken verloren
ging.

Den 18. October, raakte de Hollaſche Vloot, na dat
ze ſontrent drie weken door tegenwind was opgehouden, uit
het Vlie in zee, en quam den 22. dier maand met mooy
weêr onder 't Schager rif, en van daar den 3. van Novem-
ber achter de Lap, een zand zo genoemt voor de Zond ge-
legen, door tegenwind ten anker, ſterk 37. of 40. oorlog-
ſchepen, 4. branders, en 6. galjoots, 6. fluitſchepen met
foldaten, en noch 28. zo galjoots als fluiten, geladen met
haring, wyn en allerhande leeftocht. Tot deze vloot had-
den die van Amſterdam negen, en die van het Noorder-
quartier veertien Oorlogſchepen toegebragt, welke door
die van Hoorn, Enkhuizen en de andere Waterſteden was-
ren uitgeruſt; dertien waren 'er uit de Maze, en de overi-
gen uit Zeeland gekomen (1.). De Bevelhebbers der
Noordhollaſche ſchepen waren de Viceadmiraal Pieter
Floriſzoon, Slord, het Jong Hoen, de Groot, Houttuin,
de Boer, Gerrit Teunifzoon, Bakker, Rens, Claas Arent-
zoon, Claas Allertſzoon, Pomp, Sampſon, en Hes of
Valenhen; voerende de ſchepen genaamt Joſua, de Kaleb,
de Jonge Prins, Alkmaar, Medenblik, Jupiter, de Een-
dragt,

1658.

Zie Aitzema's
XXXVIII. Boek,
bl. 233. 235.
G. Brandt's
Leven van de
Ruiter, bl.
152. 153.
Secrete Reſol.
I. Deel, bl.
606. enz.

De Hol-
laſche Vloot
raakt in zee.
Zie Holl.
Merc. IX. Deel,
bl. 137. 138.
140-144.
Aitzema
XXXVIII. Boek
bl. 241.
G. Brandt's
Leven van de
Ruiter bl.
153-156.

(1.) Zie
Leven der
Nederl. Zeebe-
den, bl. 556.

1658.

Den 26. Sept.

Zeil: door
de Zond.Zeeſlag in
de Zond tuſ-
ſchen de Hol-
landers en
Zweden.

dragt, Hollandia, de vergulde Leeuw, de Monnik, Hoorn, de Enkhuizer Maagd, Monnikendam, en het Kasteel van Medenblik. Midlerwyle wierd het Slot Kronenburg, na een beleg van drie weken, aan de Zweden overgegeven. Koppenhagen was belegerd: daar zich de Koning van Denemarken met zyne soldaten en burgers dapper verweerde; op hope van 't ontzet uit Holland. Maar de Zweden hielden nu de Zond, door het overgaan van Kronenburg en door hunne oorlogsvloot gefloten: zo dat de Hollanders tegens het gefchut van twe kastelen, en der Zweedsche vloete, ontrent zo ſterk als de hunne moesten aangaan en doorbreken, om den belegerden Koning te ontzetten. De Hollandſche vloot lag ontrent vier dagen achter de Lap, wachtende naar een goeden wind, tot dat die op den 8. van November uit den Noorden begoft te waayen, met een ſtyve koelte, welke gelegenheid de Heer Waſſenaar waar nam, en liep 's morgens vroeg met zyne vloote in 't midden van de Zond, tuſſchen de kastelen Kronenburg en Elzenburg door: wanneer de Zweden uit beide deze ſterkten het gefchut op de Hollanders losbrandden, zonder hen echter eenige ſchade van belang toe te brengen, nadien de ſchepen het midden houdende, de Kogels hen naaulyks konden bereiken. Karel Guſtaaf Wrangel Admiraal van Zweden, leggende met zyn vloot achtendertig oorlogſchepen ſterk in de Zond, zocht de Hollanders den doortogt te beletten: dies begoft den ſtyd tuſſchen negen en tien uren voor den middag, onder d'ogen van den Koning en de Koninginne van Zweden, die met vele Groten op 't ſlot van Kronenburg aanschouwers waren van het gevecht, dat ter wederzyden ſel en ſcherp was. De Zweden gebruikten hun meeſte geweld tegens den L. Admiraal en de twe Viceadmiralen. Hier wierd de Viceadmiraal Witte Corneliszoon de Wit, na het tonen van de uiterſte dapperheid, dodeiyk gequetſt, en zyn ſchip, by gebrek van byſtand, veroverd. Doch, hy ſtraks ſtervende, en zyn ſchip zinkende, hadden de Zweden niet anders dan zyn dode lichaam. Ook liet 'er de Viceadmiraal Pieter Floriszoon, kloekmoedig vechtende, met zyn

zyn' Kapitein en zesendertig matrozen 't leven. De Heer Waffenaar wederftond byna alleen, of met weinigen, het Zweedsche geweld. Hy lag ontrent twe uren lang alleen by drie, of zo anderen melden, onder zeven grote Zweedsche fchepen, die alle hunne lagen en koegels op hem loften. Hy, op verfcheide plaatsfen onder water getroffen, had vyf of zes voet water in, en boven den brand in den boeg; dies liep hy groot gevaar van te zinken of te verbranden: hebbende op zyn fchip zevenendertig doden, en ontrent honderd gequeften. Doch hy quam alles, door voorzichtig beleid en dapperheid, te boven. De ftryd duurde ontrent vyf of zes uren, tot dat de Zweedsche fchepen afweken; waar na de Heer Waffenaar met de zynen zyn' koers zette naar 't eiland Huena of Ween. De Zweedsche vloot week onder Kronenburg, en daar na in de haven van Landskroon. Drie Zweedsche fchepen wierden veroverd, en acht in den grond gefchoten of verbrand. D' Admiraal Wrangel, zyn Viceadmiraal Bielkenstern en anderen waren door het Hollandfche gefchut zo doornagelt, dat ze uit den ftryd hadden moeten wyken. De Zweden hadden over de duizend doden in hunne vlote; de Hollanders verloren niet dan het fchip van de Wit dat te gronde ging, en hadden ontrent vier honderd doden, met veel gequeften. Ook bequamen ze ontrent vier honderd en vyftig Zweedsche gevangenen. De Koning van Zweden toonde na dezen ftryd zyne edelmoe- digheid ontrent het lyk van den Viceadmiraal de Wit, dat, door laft van zyne Majesteit met wit fatyn bekleed, in een doodkift, die met rou en met de wapenen van den overleden was behangen, wierd geleid, en voort, met een zwart gevert galjoot, dat zwarte wimpels liet afwaayen, aan den Heer van Waffenaar gezonden. Daar na wierd dit lyk, nevens dat van den Viceadmiraal Pieter Floriszoon, naar Holland gevoert: de Wit te Rotterdam, en Pieter Floriszoon te Hoorn, met heerlyke rouftaatsfen, op 's Lands kosten, ter aarde gebragt. Ook wierd door de Heren Staten van Hol- land aan hunne weduwen, of erfgenamen, ieder drie dui- zend gulden toegeleid; om daar mede een grafftede van

1658:

Verlies van
beiden zyden.

Eere aan de
lyken der
Viceadmiralen
bewezen.

Zie *Holl.
Merc. X. Deel,
bl. 146.*

*Uit de Resol.
der Staten van
Holl. gedrukt
1672.*

1658.

marmarsteen, of een gedenkteken t'hunner eere, op te rechten, dat sedert wierd in 't werk gestelt. Het lyk van de Viceadmiraal Pieter Floriszoon wierd gebalsemt in een kiste van Kopenhagen naar Hoorn gebragt. Het deksel dezer kiste had de Koning van Denemarken met swart fluweel doen overtrekken, met zilvere en zwarte franje aan de kanten, en de hoeken verciert met Engelen van zilver gewrocht. Des overledens naam stond boven, in 't midden zyner Wapenschild, daar onder de volgende zes vaarsen, en noch lager de dagtekening, daar op hy gesneuveld was, alles konstlig met zilver geborduurt. De gemelde vaarsen luiden aldus:

*Helden wie du hebt gewesen,
Wunden fur und fur gelesen
Aug im Grabe, wert ir Naem,
Uyt gebreydet durg die Faem,
O' ghy Flor und Roem der Helden,
Musse teine Taden melden.*

Het lyk wierd net één jaar na dat hy gesneuveld was, te weten op Vrydag den 7. November 1659. te Hoorn in de Grote Kerk met een heerlyke staatsie ter aarde gebragt. Boven zyn graff heeft men een pragtige Tombe van Marmer opgerecht, die thans noch te zien is, en waar de volgende vaarsen, gemaakt door Henricus Bruno, vermaard Dichter en Conrector der Latynsche Schole dier Stad, te lezen zyn:

PIETER FLORISZON.

*Dit als een Held den Brit, den Portugees, den Sweeds,
Voor Britlandt, Portugal, en in de Sondt bestreedt,
Die Koppen-haven hielp ontfetten, door zyn kiel,
Ruft hier, de Hemel is de Haven van zyn Ziel.*

GESCHOTEN, EN GESTORVEN DEN 8. NOVEMBER 1658.

Be-

Behalven noch drie andere Gedichten, die we nu voorbygaan, heeft dezelve *Bruno* ook dit volgende Latynsche Graffchrift op hem gemaakt:

1658.

EPITAPHIUM EJUSDEM, HEROIS FORTISSIMI

*Pro Patriâ pugnans, causâ meliora Batavorum,
In suæonum classes, inimica glande necatus,
Qui sic occubuit, quem gloria tota secuta est,
Omni florebit Petrus Florentius ævo.*

Daags na den slag, quamen de Hollandsche schepen, die de soldaten, lyftogt en andere behoefte voerden, voor Koppenhagen. De Kornel Puchler wierd met de landsoldaten toen aan land gezet, tot grote blydschap van den Koning en zyne onderzaten; die weêr aantogt schepten, door den bystand der Hollanders: hierdoor wierd het oogmerk van den togt bereikt, en dat was de winst van de bevochte zeege, strekkende tot behoudenis der belegerde Stad. De Heer Waffenaar liet zich den vierden dag na het gevecht te Koppenhagen aan land zetten, daar hem de Koning, toen hy zich om zyne onpasselykheid eenige dagen in huis moest houden, zelf bezocht, verwellekomde, en met heusche woorden voor zynen dienst bedankte. Na dat de Heren Staten de tyding van het gevecht hadden verstaan, schreven ze aan den Heer van Waffenaar, dat ze met zonderlinge aangenaamheid zyne grote diensten, mannelijke dapperheid, en loffelyk beleid, in den zeeslag betoont, hadden opgenomen; en belastten hem daar na met de Vloot in Denemarken te overwinteren, daar hy, met de Hollandsche Matrozen, benevens de landsoldaten, wel te pas quam, om het beleg van Koppenhagen uit te houden, en de felle stormen, die de Zweden van tyd tot tyd daar op deden te helpen afslaan (1.).

In dit jaar en het volgende regeerde de Pest noch in deze Landen, en stierven dien gehelen tyd noch al eenige menschen aan deze ziekte (2.). Op Sinte Nicolaas avond, den vyfden van December, was in dit Noorderkwartier een hoge

(1.) Zie
Aitzema
XXXIX. Boek,
bl. 426 - 429.
De Pest blyft
noch duren.
(2.) *Zie*
een Aantek.
Hoge vloed.

1658.

De Westerdyk begint te wyken.

(1.) *Uit een Aantek.*

't Begint te vriezen: dies worden 4000. soldaten in 'Texel ontscheept.

Zie G. Brand Leven van de Ruiters, bl. 158.

Felle Vorst, 1659.

Holl. Merc. IX. D. bl. 160.

Toerusting ter zee.

Zie Secretie Resol. op dit jaar.

Gebrek aan volk.

hoge Watervloed; 's nachts quam zeker Voerman langs den Westerdyk naar Hoorn ryden, en vond den Dyk, ter plaatse daar hy naderhand noch is doorgebroken, aan 't wyken: hy schielyk deze tyding in de Stad brengende, presste men terstond een party Volks derwaars, 't welk zodanige middelen te werk stelde, waar door met Gods hulpe, de gemelde Dyk, tegen aller menschen verwachting, noch behouden wierd (1.). Het begoft op dien dag reeds fel te vriezen, verzelt met rouw weder, waarom de Heren Staten last gaven, om de vier duizend soldaten, die in Texel in tien fluitschepen gereed lagen, om onder geleide van den Vice-admiraal de Ruiters, tot bystand van den Koning van Denemarken tegen de Zweden, naar Koppenhagen gevoert te worden, te ontschepen, en in de nabygelege steden van Noordholland en Vriesland, gedurende den winter, te verdeelen en te herbergen, tot dat de voortyd zoude toelaten hen over te voeren. De Vorst was in dezen Winter zo ongemeen fel, dat als in de belegering van Koppenhagen de Zweden op den elfden February een aanval deden, en veel honderden van hen in den storm bleven, wierden de Lyken der gesneuvelden zo styf, dat men ze noch lang voor levendige Personen had kunnen aanzien: zy lagen, zaten of stonden in allerhande posturen, even als of ze leefden, met open Ogen, met blote Degens in de hand, enz. In den Voortyd als de bevrore Zee open ging, zag men noch een op zyn Paard zittende doden Ruiters, die den Toom noch in de handen hield. De Zuiderzee lag lang toegevroren, en de kragt van het Ys deed den dyk by Gornichem doorbreken, waar by wel vyftig Dorpen overstromden.

Midlerwyl vonden de Heren Staten (wetende dat men de Engelsche zeemagt in de Zond had te wachten) niet geraden, de bovengemelde hulpbenden van vier duizend soldaten met zo weinig oorlogschepen naar Denemarken te zenden, maar tot dien einde een aanzienlyke oorlogsvloot, tot hun geleide, toe te rusten. Doch men kon te dier tyd bezwaarlyk matrozen tot dien togt bekomen: dewyl het Noordhollandsche bootsvolk zich daar toe vry onlustig toonde.

Die:

Dies wierd by de Algemene Staten goed gevonden, dat men de Groenlandsche vaart en Walvischvangst, voor dit gehele jaar, by plakkaat zou verbieden op verbeurte van de schepen of derzelver waardy (1.). Maar eenige Reders op Groenland hebben aan hunne Hoog Mog. aangeboden, datze het getal van twaalf honderd welbevare matrozen, op de gagie van vyftien gulden ter maand, in dienft van den Staat zouden leveren, om op de vloot gebruikt te worden; met verzoek, dat men hunne schepen, onder dat beding, zou toelaten op hunne nering naar Groenland te varen. Waar op de Heren Staten de gemelde vaart, onder die voorwaarde, aan de voornoemde Reders, by een ander plakkaat toelieten: doch aan andere Reders, die zich dienlaft niet zouden willen onderwerpen, op verbeurte van schip en goed, verboden. Ook verboden ze met eene het uitlopen van de verdere schepen, zo ter koopvaardy als ten vrybuite toegerust, als mede alle wervingen van matrozen ten behoeve van byzondere Reders, op pene van honderd gulden voor ieder man, die ze werven zouden, te verbeuren: ten einde, dat de Staat door dit middel van meer bootsvolk, tot bemanning van hunne schepen, zou mogen gedient worden. De beloofde twaalf honderd matrozen wierden binne weninig dagen geleverd: nademaal men 20. 30. ja 40. gulden aan ieder matroos op de hand gaf. De oorlogsvloot, die nu in 't voorjaar, ten gemelden einde, wierd toegerust, bestond in veertig oorlogfchepen, voorzien te famen met 1743. flukken, en 7689. man, benevens vier branders, en acht behoeft fluiten (zynde de vier duizend Landsoldaten, onder den Kornel Killegreuw, op de vloot verdeelt) liep den twintigften van Mei onder het opperbevel van den Viceadmiraal de Ruiters in zee, verzelt van verscheide Koopvaarders en andere schepen, bestaande te famen uit drie en tachtig zeilen. De Heer Jan Corneliszoon Meppel, die in plaats van den Viceadmiraal Pieter Floriszoon, tot Viceadmiraal van Holland, onder het Collegie ter Admiraliteit in 't Noorderquartier, was verkoren, hield zich vooreerst op het Noordhollandsch schip den Oranjeboom. Daar na verdeelde de Viceadmiraal de Ruiters

1659.

De Groenlandsche vaart wort verboden.

(1.) Zie Gr. Plakkaatb. II. Deel, bl. 507. Aitzeme XXXI. Deel, bl. 378. 379.

Doch onder zekere voorwaarde toegelaten.

Groot Plakkaatb. II. Deel, bl. 508. Holl. Merc. X. Deel, bl. 42.

De Oorlogsvloot raakt gereed, en lleeft in zee.

Zie G. Brandt Leven van de Ruiters bl.

159-164.

Secrete Resol.

II. Deel bl.

25. 276.

1659.

Koomt in de Beld, en voegt zich by de vloot van den L. Admiraal Waffenaar.

Zie G. Brand Leven van de Ruiters, bl. 170.

(1.) Zie G. Brand als boven, bl. 170-218.

Aitzema XXXIX. bl.

407. enz.

Holl. Merc. X. Deel, bl.

75. enz.

Grote schaarsheid en dierte in Koren.

(2.) Uit een Aantekening.

De Haringbuisen lopen in zee.

(3.) Holl. Merc. X. Deel, bl. 71.

Ooftindische Retourfchepen koomen binnen.

Holl. Merc. bl. 102-104.

Akte van de Burgemeesteren van Enkhuizen aangaande de Rechten der Semeinen.

de vloot in drie eskoaders, 't eerste onder zyn eige gebied, 't tweede onder 't bevel van Jan Evertszoon, en het derde onder Meppel. Den tienden van Junius quam de vloot in den mond van de Beld ten anker; waarna de L. Admiraal Waffenaar last zond aan de Ruiters, dat hy de Beld verder zou inzeilen; en dat zich de Viceadmiraal Meppel naar zyne vloot zou begeven, om aldaar op het fchip van zynen voorzaat Pieter Floriszoon te gebieden: 't geen straks wierd nagekomen. Daar na voegden zich de twe vloten der Staten te samen. Van de verdere verrichtinge van deze zeemagt in de Ooftzee en in de Zond, en van de handeling der Nederlandsche Gezanten ter bevordering van de vrede tusfchen Zweden en Denemarken, kan men, als buiten ons bestek zynde, by anderen bericht vinden (1.).

De Oorlog met de Kroon Zweden veroorzaakte in dit Land een grote schaarsheid van Koren, waar door het zelve tot eenen hogen prys fleigerde, zo dat een Roggen brood van twaalf pond verkocht wierd voor 16. 17. 18. ja 19 en een halve fluisver, voorts waren alle andere granen zo duur naar gerade (2.). De Haringbuisen liepen noch voor het eindigen van de maand Junius in zee. Zy waren een tyd lang opgehouden om de Zweedsche Kapers, die zo stoutwierden, dat ze eens vier St. Ubes Vaarders, en eens sommige Koopvaarders dicht voor de Maze wegnamen, en naar Engeland voerden (3.). De Ooftindische Maatschappy ontving den eerften van Julius acht ryk gelade fchepen uit Indiën in de havenen dezer Landen, waar onder één voor Hoorn en één voor Enkhuizen; men verwachtte noch twe jachten, waar van het eene den eerften van Augustus in Texel bannen quam. De Heren Burgemeesteren van Enkhuizen hebben den één en twintigften van Augustus, op het verzoek van Cornelis Keizer, Doctor in de Rechten, en ofkomeling van Pieter Semein, aan hem verleent een Akte van certificatie en recommandatie, inhoudende onder anderen een ernstig verzoek dat het Recht en de Privilegie, door den Prince van Oranje en de Staten aan de Semeinen verleent, in achttinge mogten genomen worden. De Akte der gemelde Burgemeesteren luidde woordelyk aldus:

Wy

„ W Y Burgemeesteren ende Raden des Stads Enkhui-
 „ zen, doen kond eenen iegelyken dien 't behoort,
 „ Certificerende voor de waarheid, dat Mr. Cornelis Kei-
 „ zer, Doctoor in de Rechten, ons vertoont heeft Copie
 „ Authentycq van de Actens, d'ene by zyn Exellentie
 „ Prins Willem van Nassouw Hoogl. Mem. in dato den
 „ XXVI. October 1577. ende d'ander gedateert den
 „ XIII. Augusti 1578. by de Heren Staten dezer Lan-
 „ den, aan de Heren Zal: Meindert, Pieter, ende Jacob
 „ Semeins ende hare Descendenten verleent, ende ons daar
 „ by te kennen gegeven, dat hy van meeninge was met de-
 „ zelve verzoek te doen, ende onze verklaringe daar toe
 „ nodig hadden, Zo ist, Dat dezelve Cornelis Keizer voor
 „ ons is bekent te wezen een Zoone van Remmet Keizer,
 „ geteelt by Liefien Lucas, Dochters Dochter van voor-
 „ noemde Pieter Semeins in gemelte Actens vermeld, ende
 „ willende derhalven eenen yegelyken wel vryndelyk ver-
 „ zocht hebben, gemelten Mr. Cornelis Keizer, ende des-
 „ zelfs verzoek in zodanige achtinge gelieve te nemen, als
 „ voorsz. Actens zullen mogen requireren. Belovende zulks
 „ pro re nata in gelykheid te verschuldigen. Oirconde van
 „ 't gene voorsz. is hebben wy Burgemeesteren en Raden
 „ voornoemt onzes Stads Zegel hier onder gedaan drukken.
 „ Actum Enkhuizen den 21 Augustus 1659.

1659.
 Kurte De-
 ductie aangaan-
 de de Privileg-
 der Semeins
 bl. 15. 30.

Onderstond.

Ter Ordonnantie van dezelve,
 Joh. van Gent.

Dergelyken Acten hadden de Heren Burgemeesteren van
 Enkhuizen in den jare 1652. ook verleent aan den Heere Mr.
 Meindert Semeins Doctoor in de Rechten: als mede in den
 jare 1670. aan den Here Mr. Cornelis Keizer, mede Doctoor
 in de Rechten en afkomeling van Pieter Semeins. Den der-
 tienden van November beraamden de Heren Wethouderen
 dier Stad eene Ordre voor den Schoolmeester van 't Ca-
 pelle-school in 't Westeind, waar by hem onder anderen
 belast wierd de kinderen van nooddruftige Burgers, die de-

Ordre voor
 den den Stads
 Schoolmeester.
 Keuren van
 Enkb. bl. 263.

zelve

1659.

Boekbinders
Gilde te Enk-
huizen.

*Keuren van
Enkb. bl. 337.
1660.*

Men verbied
te Enkhuizen
in 't Noorder-
of Zuider Gat
zand enz. over
boord te
werpen.

*Keuren van
Enkb. bl. 355.*

Vershil tus-
schen Holland
en Zeeland.

Ook tusschen
de Admirali-
teiten van Am-
sterdam en 't
Noordetquar-
tier.

*Aitzema IV.
Deel, bl. 678.*

*Groot Plak-
kaatb. III.
Deel, bl. 1256.*

zelve zouden willen brengen, om niet te leren lezen 'en
ichryven, zonder daar voor eenig School-geld te mogen
nemen. Ook hebben de gemelde Heren, den laatsten dag
van dit jaar, den Boekverkopers en Boekbinders, binnen
hunne Stad een Gildebrief verleent, waar naar zich dezelve
zouden hebben te gedragen.

In den aanvang van het jaar 1660. den zesden van Janua-
rius hebben de Heren Wethouderen van Enkhuizen geor-
donneert, dat niemant zich zou vervorderen eenig zand,
ballast, of eenige andere zinkende stoffen, hoe die mogten
genaamt wezen, op de Rede in het Noorder of Zuider Gat,
overboord te werpen, op pene van honderd guldens; wat
by de Bootsgezellen wierd misdaan zou men aan de Schip-
pers en aan de Schepen herhalen. Men heeft hier door
wyffelyk trachten voor te komen, dat de toegangen tot de
havenen dezer Stad niet mogten droog noch de scheepvaart
verhindert worden. Wanneer men in het laatst van Februa-
rius weêr van het uitrusten van Oorlogschepen begon te
spreken, ontstonden 'er grote debatten. Zeeland stelde zich
zeer tegen het Last en Veil-geld, aanpryzende hare Kruis-
fers en Premien, doch in Holland was men van een gansch
ander verstand. Tusschen de Admiraliteiten van Amster-
dam en het Noorder-quartier was te dezer tyd ook veel te
doen nopende het vershil van hunne Comptoiren. In Texel
was een Schip met Zweeds yzer gekomen, en men vermoede
dat het aan Zweedsche Kooplieden toebehoorde: die van
Amsterdam schikten derwaarts om het yzer daar uit te halen,
dan die van het Noorderquartier zonden Soldaten om zulks
voor te komen; elk wenden voor daar over het Rechtge-
bied te hebben. Die van Amsterdam konden ook niet ge-
dogen, dat van de Waaren per affe gaande en komende van
Italië naar hunne Stad, of uit dezelve derwaarts, te Zwol,
aan het Noordhollandsch Comptoir licent betaalt wierde;
waarom men daar na de passage nam over Zutphen, zynde
daar toe by die van Amsterdam, om eenige quade wegen
bequaam te maken, over de honderd duizend guldens op-
geschoten. In de maand April hebben de Heren Wethou-
deren

deren van Enkhuizen eene Ordonnantie beraamt en vastge-
stelt voor de Kerkmeesteren binnen hunne Stad: Ook eene
nopende het in en uitgaan van de Poorten en Bomen op
Zondagen.

1660.
Ordonnantie
voor de Kerk-
meesters. Ook
een voor de
Poortiers.

Na den dood van den frydbaren Karel Gustaav Koning
van Zweden, die voorviel den drie en twintigsten van Fe-
bruarius dezes jaars (1.), arbeidde men met nadruk aan de
herstelling van den vrede tusschen Zweden en Denemarken,
die eindelyk den zesden van Junius, in 't bywezen der Ge-
zanten van dezen Staat, volkomen wierd gesloten, tot
grote vreugde der wederzydsche onderdanen (2.). Hier
door wierd de scheepvaart der Hollanders weêr ten vollen
opengefelt, tot grote blydschap der Ingezetenen van deze
Landen, inzonderheid van Amsterdam en de Watersteden,
waar onder ook die van de Stad Enkhuizen, die daar in
groot belang hadden wegens hun grote vaart en handel op
die gewesten. In de maand Julius quamen negen Oostindi-
sche Retour-schepen in de havenen dezer Landen, waar
onder één voor Hoorn en één voor Enkhuizen. De inkoop
derzelve lading beliep éénendertig en een halve Tonnen
Gouds. En dewyl de Speceryen en andere waren dier ver-
kocht wierden, deed de Maatschappy dat jaar een uitdeling
van veertig ten honderd waardoor hare Actien van 370. tot
480. in prys rezen. In dit zelve jaar wierd de Trekvaart tus-
schen Hoorn en Amsterdam, langs de steden Edam, Mon-
nikendam en Purmerend, gegraven: na dat men tot dit werk
van de Staten van Holland en Westvriesland had Oefrooi ver-
kregen. Deze Vaart strekte ook tot groot gemak voor die
van Enkhuizen: gelyk ook tot meerder gerief voor de we-
derzydsche Inwoonders eenige jaren daarna * een straatweg
tusschen Hoorn en Enkhuizen gemaakt is; 't geen ons in
het vervolg staat te melden.

*Keuren van
Enkh. bl.*
196. 295.
De Vrede
tusschen Zwe-
den en Dene-
marken word
gesloten.

(1) *Aitzema IV. Deel,
bl. 542. Holl.
Merc. XI.*

Deel, bl. 17.

(2.) *Zie*

G. Brands's

Leven van de

Ruiter bl.

120. enz.

Aitzema IV.

D. bl. 553. enz.

Holl. Merc.

XI. Deel, bl.

69. enz.

Negen Oost-

indischvaar-

ders komen

binnen.

Holl. Merc.

XI. Deel, bl.

14. 15.

De Trek-

vaart van Am-

sterdam word

gegraven.

* *In de jaren*

1668. tot 1671.

Een schrik-

kelyke Storm

doet veel

schade.

In 't laatst van dit jaar, tusschen den achtienden en ne-
gentienden van December, had men hier te Lande een schrik-
kelyken storm uit den Westen en Noordwesten, die zo heft-
tig was, dat alles beefde en kraakte, en oude en bevarene
Zeehelden getuigden nooit dergelyken beleefst of behoort te

1660.
Commelin
Beschr. van
Amst. bl. 1165.
Costerus Ne-
derl. Vboek en
Zegen, bl. 21.
Van een
Aantekening.
Zie Holl.
Merc. XI, Deel,
bl. 170.

hebben. De meeste huizen, kerken en andere gebouwen in dit Noorderkwartier en elders wierden deerlyk beschadigt, vele gevels en schoorstenen ter neder gewoipen, en eenige Ingezetenen door de afgewaaide pannen en stenen jammerlyk bezeert. Vele bomen zyn uit den grond gerukt, en voor Amsterdam in 't Y vier Fluitschepen omgeslagen. De schade aan menschen, schepen en koopmanschappen was onwaardeerlyk. In Texel lagen meer dan honderd en vyftig schepen geladen met allerlei koopwaren op de Rede, waar van 'er maar acht en dertig achter hunne ankers bleven leggen; zes of acht korven hunne matten; zestien of zeventien lagen 'er aan den Gelderschen hoek, anderen aan de Vriessche kust gedreven en in de palen gesmeten; vele zyn met al wat 'er in en op was gezonken, en vergaan. Ettelyke duizenden van menschen, en daar onder vele brave Zeehelden, kostten 't het leven, Noordholland wierd met weduwen en wezen vervult, en de elende, het verlies en 't geklag der Ingezetenen waren erbarmelyk, en vele ryke en welgegoede kooplieden wierden door dezen droevigen Stormwind bedorven.

Ordonnan-
 tie op de Bank
 van Leninge te
 Enkhuizen.
 Zie Keuren
 van Enkh.
 bl. 341.

De Heren van den Gerechte der Stad Enkhuizen, een wyl tyds herwaarts gemerkt hebbende de ongeregelde practyken van eenige baatzuchtige personen, in 't beleenen van de Panden, zonder byzondere toelatinge en oetdooi, hebben den eersten van Februarius een nader ordre en regelement voor de geotdooide Bank van Leninge bin en hunne Stad beraamt en vastgesteld, tot meerder gerief van een iegelyk, en soulagement van de gemeente, waar naar een ieder, zo Tafelhouder als anderen, in 't toekomende zich strikt zouden hebben te gedragen, in het belenen van alle soorten van Panden, hoedanig die zouden mogen wezen, daar onder begrepen de Koopmanschappen en alle andere goederen. Van alle Panden beneden de honderd guldens bedragende, zou ontfangen worden ter welke van ieder gulden één penning. Van alle Panden minder dan vyf honderd guldens zou getrokken worden van ieder honderd guldens ten lopende maand dertien en één halve stuiver. Van alle Panden vyf hon-

1661.

honderd guldens en hoger bedragende, zou van ieder honderd guldens voor anderhalf lopende maand getrokken worden vyftien stuivers. Voorts wierd in dit reglement ordregestelt op het bewaren, en verkopen der verpande goederen, waar van het overschot aan den eigenaar, en die ontbrekende aan den Armen zoude worden uitgekeert. Eindelijk wierd elk een, buiten de geadmitteerde Bank van Leninge, verboden eenige Panden klein of groot te belenen, op verbeurte der Panden, voor de gene die de Panden te leen bragt, en honderd guldens op ieder Pand voor de gene die het zelve beleende, boven arbitrare correctie.

Den zelden van Februarius en eenige volgende dagen, is in de Nederlanden en andere gewesten, aan den hemel gezien, een ongewone Starre, opkomende 's morgens ten vier uren. Zy verscheen met eenen staart, en stond in den Krop van het gestarnte den Arend, omtrent drie graden beneden den groten Arend, wel zo Noordelyk, 's morgens ten vyf uren, in 't Oost-Zuid-Oosten, ontrent dertig graden in Capricornius, en hoog boven den Horizont 13. graden 15. minuten, en was de Borst van de Zwaan Oost-Noord-Oost van den Arend 34 graden 10. minuten. Men hoorde te dezertyd by na niet anders dan van Roversen ter Zee, inzonderheid door die van Algiers, waar door vele rykgelade schepen wierden weggenomen, vele brave Koopluiden bedorven, en een menigte van Christenen in slaverny gebragt. Onder de schepen die zy van de Nederlanders namen, waren ook de Hoveling, Schipper Jan Jansz. Poort van EnkhuiZEN, twe van Hoorn, Schippers Jacob Rich, en Meindert Jansz. en noch een van de Ryp. Dies wierd de Zeevaart bedorven, en de Zee byna onbruikbaar gemaakt; en daar deze Landen door de Zee waren ryk geworden, wierden zy wederom door dezelve van jaar tot jaar verarmt. Waarom de Heren Staten * in hunne uitschryving van een algemene Vast-en Bededag, dit ook als een voornaam stuk lieten invloeyen, willende dat men daar aan in den gebeden zoude gedenken (1.). Doch de Viceadmiraal de Ruiter, daar na met een Vloot van zeventien schepen in de Middellandsche zee zynde,

Een Comeet
verschynt.

Zie *Klaus Hendrikz. Gietermakers Beschryving van deze Sterre. Holl. Merc. XII. Deel, bl. 35. 36.*
Die van Algiers roven vele van onze schepen.

*Holl. Merc. III. Deel, bl. 54. 89. 166. * Den 6 April.*

(1.) *F. Cossius Nederl. Vloot en Zegen, bl. 21. 22.*

1661.

(1.) Zie G.

*Brandt's Leven
van de Ruyter
bl. 227. enz.
Holl. Merc.
XII. Deel,
bl. 108.*

(2.) *Uit een
Aantekening.*

De Engelfchen willen niet dulden dat de Hollanders op hunne kusten viffchen.

*Zie J. Le
Clere Gefch.*

III. Deel, bl.

30. 31. 34.

Holl. Merc.

XII. Deel, bl.

149.

begon dapper op die Rovers jagt te maken (1.). Onderniffchen namen de Turken in dit jaar noch verfeheide fchepen, die in dit Noorderquartier t' huis hoorden; waar door veel Bootsvolk in eene elendige flaverny geraakte, 't geen hier en elders een deerlyk gekerm, en veel fchade veroorzaakte: want behalven het verlies van fchepen en goederen, moest men veel duizenden naar Turkyen zenden om de gevangene flaven te lofen (2.).

Te dezer tyd gaven de Engelfchen weér te kennen, dat ze niet genegen waren te dulden, dat de Hollanders op hunne kusten viffchen. Daarenboven zocht hun Koning de Haringviffchers in zyne landen te lokken, beloofde grote voorrechten aan de Viffchers, die in Engeland en Schotland wilden komen wonen. Dit kon niet anders dan tot groot nadeel en verderf ftrekken van de grote Viffchery en Haringvangst dezer Landen, daar aan de Hollanders, en inzonderheid de Stad Enkhuizen zo veel gelegen was. Dies drongen de Gezanten der Staten in Vrankryk by den Koning fterk aan, dat in het Tractaat, 't welk zy ftonden met die Kroon te maken, by het artykel van de onderlinge algemene borgblyving van alle hunne rechten, deze woorden mogten gevoegt worden: *zelfs dat van de Viffchery*. En alhoewel de Minifters van Vrankryk antwoordden, dat deze uitdrukking onnodig was, alzo de Viffchery krachtig genoeg was begrepen in d'algemene borgblyving van alle hunne Rechten, en dit deden zy om den Koning van Engeland geen reden van klagten te geven, om dat Vrankryk dus voor de Hollanders borg zou blyven wegens een Recht, 't geen de Engelfchen verftonden hen niet toe te behoren: zo ftonden de Staten nochtans zo fterk op dat ftuk, dat Vrankryk daar eindelyk overheen ftapte, en in het gemelde Tractaat met uitgedrukte woorden Borg bleef voor de vryheid van de Viffchery der Hollanders, in weérwil van al de klagten der Engelfchen. Doch eer het noch daar toe quam, liet de Koning van Engeland, ziende dat Vrankryk en de Staten malkanderen verftonden, en dat de Borgblyving van de Viffchery tegen zyn dank zou voortgaan, door eene memorie

Vrankryk
blyft borg voor
de Viffchery
der Hollanders

morie aan de Staten zeggen, dat hy toefond de Vereenigde Nederlanden in 't gebruik hunner Viffchery niet te zullen ontruften. Dus fcheen deze voordelige Viffchery en Haringvangft der Hollanders weêr op nieuw verzekert tot grote vreugd der Ingezetenen van de Stad Enkhuizen; welker voornamê hoofdnêring was de Viffchery en handel van den Haring; waarom de Wethouderen dezer Stad gefladig en zorgvuldig hebben gelet op 't gene tot bewaring en bevordering van dezen handel ftrekte, en ten dien einde den zesentwintigften van September een nieuwe Ordonnantie beraamt en vastgeftelt, aangaande de Brand-pak, behelzende zeven en dertig Artykelen, waar naar alle Kuipers, Pakkers, Keurmeesteren, Paktuinmeesteren, en alle die in den Haring werkten of daar over het opzigt hadden, zich ftriktelyk zouden hebben te gedragen. Ondertuffchen was de Haringvangft in dit jaar zo flecht, dat men de onkosten naauwelyks kon goed maken.

1661.

Zie Keuren
van Enkhuizen
bl. 227.

Holl. Merc.
XII. Deel,
bl. 168.

Vershil
over de
bestellingen
der Generaliteits Reken-
kamer.

Word be-
flift door de
Staten van
Holland en
Westvriesland.

Gelyk 'er federt vele jaren herwaarts groot verſchil en on-eenigheid was geweest tuffchen de drie voorzittende en volgende leden van Westvriesland en het Noorderquartier, over de ſucceſſive beſtellinge der Generaliteits Rekenkamer, met iemand uit het zelve Quartier, zo was dit verſchil te dezer tyd weêr ernſtig gaande tuffchen de Heren van Hoorn, Edam en Purmerend over het bekleden van de plaatſe in de gemelde Rekenkamer. Om welke laſtige verſchillen wegtenemen, zo hebben de Staten van Holland en Westvriesland gehoort en ingenomen hebbende 't rapport van de Heren van de Ridderſchap ende Edelen in hunne Ed. Groot Mog. Vergaderinge comparerende, (aan welke by alle de leden van Westvriesland en den Noorderquartiere volkomentlyk was verbleven, om daar over naar reden en billykheid uitspraak te doen, op wiens presentatie en in wat voegen, midgaders op hoedanige ordre en tourbeurten, niet alleen voor de aanſtaande drie jaren, maar ook voor altoos in 't toekomende, de Generaliteits Rekenkamer, uit de leden van Westvriesland en het Noorderquartier zoude bekleeled worden,) daar over * de volgende uitspraak gedaan,

* Den 24.
Jany.

D d 3.

na-

1661.

Zie *Handv.*
van Enkh. bl.
 114. 115.

namentlyk dat dit ampt van voorzittinge in de gemelde Rekenkamer van nu voortaan eerst zou bekleed worden, door een Heer van wegen de Stad Hoorn daar toe voorgedragen, tot den eersten Mei 1664. Dat daar op zouden volgen die genen die door de Regeringe der Steden Edam, vervolgens door die van Alkmaar, door die van Enkhuizen, en eindelijk door die van Monnikendam, tot het bedienen van dat ampt elk voor den tyd van drie jaren successivelyk volgens de gemelde orde en tour-beurten zouden worden voorgedragen; waar na de voorschreven leden zich in het doen van hunne successive voorstellingen stiptelyk zouden hebben te reguleren. Den achtentwintigsten van Julius zag men in en omtrent Amsterstam verscheide stukken vuurs uit den hemel vallen (1.). Waarop de Pest in deze Landen, ook in dit Noorderquartier, weêr hevig begon te ontsien; dies heeft men in dit jaar weder Bededagen gehouden (2.). Midlerwyle wierd in den Haag den zesden van Augustus gesloten en getekent het Tractaat van vrede tusschen dezen Staat en den Koning van Portugaal: waar over die van Enkhuizen en Hoorn zich met reden verheugden, wegens de grote vaart die ze op Sint Ubes en de Middelandiche Zee hadden (3.).

Vuur uit den hemel.

(1.) *P. de Lange Nederl. Chron. bl. 323.*

De Pest begint weêr t'ontsien.

(2.) *Uit een Aantekening.*

Vrede met Portugaal word gesloten.

(3.) Zie *Aitzend en Holl. Merc.*

XII D bl. III.
 Grote Storm.
 1662.

Den achtentwintigsten van Februarius des volgende jaars, rees 'er een yfelyke storm uit den Zuiden, die zich wendende tot den Westen, vierentwintig uren lang duurde, met zulk een kracht, als ware het een Aardbeving geweest; verscheide Steden in Holland leden grote schade, zo door den wind als door het hoge water. Aan de Oevers van Holland, en in Texel stranden en bleven verscheide Schepen, en daar onder sommige ryk-gelade Kopvaarders (4.). Den eersten van Maart heeft de Viceadmiraal de Ruiter, wegens de Algemene Staten der Vereenigde Nederlanden, een Vrede gesloten, met de Mahomet-Palcha, Koning van Tunis, en verdere Regering aldaar, daar by verlossende zestig Christen-slaven, waar onder tien van Hoorn, twe van Enkhuizen, en noch eenige andere in dit Noorderquartier t'huis horende. Ook heeft de Heer de Ruiter weinig dagen

(4.) Zie *Holl. Merc.*

XIII. Deel, bl.

22. 33.

P. de Lange Nederl. Hist.

VIII. boek,

G. Oudhof van de Watervl. bl.

361. 362.
 Vrede met die van Tunis en Algiers gesloten.

dagen daerna een Verbintenis met die van Algiers gesloten
 (1). Hier door geraakte vele Christen-slaven in vryheid, en den Koophandel en Scheepvaart der Nederlanders weder in veiligheid tot grote vreugde der Ingezetenen, inzonderheid van die van Hoorn, welke in deze dagen een grote vaart hadden in de Middellandsche Zee en op de Levant, waar door zy t' elkens voor de Turksche Rovers bloot stonden, om van hen genomen te worden. Daar bleven echter noch vele Christenen in slavernye. Volgens het schryven van den Viceadmiraal de Ruiters aan de Algemene Staten, waren 'er in de maand April noch ontrent duizend Nederlandsche slaven te Algiers, die hy vertrouwde dat den eenen door den anderen, ieder voor twe honderd stukken van achten zouden kunnen geloft worden: en daar en boven noch ontrent duizend vreemden, die met de schepen der Onderdanen van hunne Hoog Mog. waren genomen, en onder het gebied van hunne Hoog Mog. woonachtig, ook vele daar getrouwt waren (2.). Op dezen togt van de Ruiters bevonden zich ook de Viceadmiraal Meppel, met de Kapiteinen de Boer en Nachglas, uit het Noorderkwartier.

Den dertienden van April, wierd 'er tusschen de Steden Amsterdam en Enkhuizen een Accoord gesloten, rakende 't varen der Veerschepen tusschen de gemelde Steden; waarby onder anderen wierd vastgesteld, dat de Stad Amsterdam in de beurten van het Veer zoude hebben één vierde part, en die van Enkhuizen drie vierde parten, zulks dat t' elkens drie Schippers van Enkhuizen na den anderen zouden varen en dat daar tegens een van de Amsterdamsche Schippers één beurt zoude hebben, ieder op zyn eigen beurs (3.). Ontrent dezen tyd slak Cornelis Tromp met een Equader van twaalf Oorlogschepen in Zee, om te gaan kruissen om rent Hitland ter beveilinge van de Haringbuiten en de Oostindische Schepen (4.). In de maand Julius quamen negen Oostindische Retourschepen voor de Oostindische Maatschappij in de havenen der Landen, waar onder één voor de Kamer van Enkhuizen, en men verwachtte noch vier anderen. En de Maatschappij was nu sedert dertig jaren zo wonderbaarlyk

1662.

(1.) Zie

Holl. Merc.

XIII. Deel,

G. Brands?

Leven van de

Ruiters bl.

219-244.

246-250.

253-260.

Aitzema

XLIII. Boek.

Veel Christe-

nen blyen

noch in sla-

vernyc.

(2.) Zie

Leven en Daden

der Doorl. Zee-

helden, bl.

639-644.

Accoord tuf-

schen Amster-

dam en Enk-

huizen wegens

't Veer.

(3.) Zie

Handv. van

van Enkb. bl.

115. 116.

Tromp be-

veight de Ma-

ringvischery.

Holl. Merc.

XIII. D. bl. 61.

Oostindisch-

vaarders kom-

men binnen.

Holl. Merc.

XIII. Deel,

bl. 120.

lyk

1662.

Diere tyd.
Zie P. de
Lange Nederl.
Chron. op het
einde.

De Engel-
fcheu vangen
veel Haring,
maar die be-
deft.

Holl. Merc.
bl. 172.

lyk gelukkig geweest, dat men naauwlyks van merkelyke tegenspoed had vernomen; waarom haar Actien van tyd tot tyd in prys waren gerezen. Midlerwyl was 't in dit jaar een diere tyd. De Tarwe gold 320. de Rogge 260. Goudguldens, en de Boekweit 39. Ponden Vlaams het last; dan deze dierte hield niet lang aan. De Engelsche Visschers van Jaarmuyen hadden in dit jaar sterk in Zee geweest, en ook veel Haring gevangen, maar zy hadden 'er weinig voordeel van, om dat ze dien niet wel wisten te havenen en te zouten, zo dat veel van hunnen Haring verdorf; dies hielden de Inkopers op van kopen en de Visschers van vangen: Derhalven scheen het dat Gods goedheid den zegen der Haringvangst voor als noch aan die van Holland, en met name aan die van Enkhuizen had toegeëigent, hoe zeer de Engelschen hen zulks benydden, en veeltyds zochten te betwisten.

1663.

Het beklim-
men van de
Stads Wallen
en Bomen te
Enkhuizen
verboden.

Keuren van
Enkb. bl. 377.

Dewyl de Muren, Wallen en Bomen van en om de Stad Enkhuizen thans met eene goede en wettelyke sterkte waren bekrachtigt, zo verstonden de Heren Wethouderen, in den aanvang van het jaar zestien honderd drie en zestig, dat dezelve heiliglyk behoorden bewaart en niet geschonden te worden, en hebben ten dien einde gelaft, dat niemant de Stads Muren, Wallen en Bomen zoude mogen beklimmen, zo des winters als des zomers, 't zy by dage of by nachte, op pene dat de overtreder zou verbeuren drie guldens by dage, en dertig guldens by nachte voor de eerste reize, en voorts by nachte zestig guldens voor de tweede reize, en tnegentig guldens voor de derdemaal, benevens arbitrale correctie. De nieuwe Trekvaart van Hoorn over Edam en Purmerend tot aan Buikflood toe, die sedert het jaar 1660. was begonnen gegraven te worden, zag men in dezen zomer voltooit en tot het gebruik geschikt. Om was 't mogelijk de zware vloed en aanvallen van het zeewater op de Westvriesche Dyken eenigfins voor te komen, en den schielyken inval van water te beletten of te verminderen, hebben hunne Ed. Groot Mog. getracht den boezem van de Zuiderzee te verkleinen, en ten dien einde reeds in de jaren

De Trek
vaart van
Hoorn naar
Buikflood
word voltooi

De Staten
van Holland
verlenen
O&rooi tot
bedyking van
't Koe gras.

jaren 1629. en 1657. Octrooi verleent tot bedykinge van het Koegras, om dus het Eiland Wieringen aan 't vaste Land aan te dyken, en te beletten dat by hoge vloed en 't water uit de volle Noordzee in de Zuiderzee stortende, niet terstond op den Westvrietschen Zeedyk, inzonderheid op dien van de vier Noorder-Koggen, en op den Drechterlandschen Dyk ten Noorden van de Stad Enkhuizen, zoude aanlopen: dan die bedyking toen geen voortgang hebbende wegens de zware kosten, die daar toe nodig waren, zo hebben hunne Ed. Groot Mog. in dit jaar 1663. het gemelde Octrooi weêr vernieuwt, zelfs met een belofte en aanbiedinge van twemaal honderd duizend guldens tot aanmoediging van de bedykers, uit de kas van den Staat te betalen, 't geen echter alles vruchteloos en zonder gevolg is gebleven.

Om in het toekomende alle twist en oneenigheid over het voorzitten ter Weeskamer binnen de Stad Enkhuizen voort te komen, hebben de Heren Wethouderen den vier en twintigsten van Januarius des jaars 1664. een Ordonnantie beraamt en vastgesteld aangaande het nemen der zitplaatsen op de Weeskamer, waar naar zich de Heren Weesmeesteren ten dien opzichte zouden hebben te gedragen. Ook hebben de gemelde Heren Wethouderen in dit zelve jaar, tot gerief van Koopluiden en reizende personen, goedgevonden en besloten, dat voortaan dagelyks twee Veerscheepen van Enkhuizen naar Amsterdam, en van gelyken twee van Amsterdam naar Enkhuizen zouden varen; en om alle wanordens voor te komen, hebben ze ook eene Ordonnantie beraamt, waar naar zich de Veerschippers, dat Veer bevarende, zouden moeten schikken. Zy maakten ook eene Ordonnantie voor de Meester van de Wollewevers in 't Weeshuis binnen hunne Stad, ten einde dat Huis in alle getrouwigheid zoude worden bedient.

Te dezer tyd gingen de Rovers van Algiers, niet tegenstaande de verbintenis met hen gemaakt, noch voort in 't onderzoeken, bekommeren en opbrengen der Nederland-

1663.
S. Lukeman
Ontwerp aangaande de Westvrietsche Zeedyken, bl. 5.

1664.
Ordonnantie wegens de zitplaatsen op de Weeskamer te Enkhuizen.
Keuren van Enkb. bl. 196.
Ook een voor de Veerschippers op Amsterdam.
Keuren van Enkb. bl. 319.

Een een aangaande de Wollewevery in 't Weeshuis.
Keuren van Enkb. bl. 188.

Een vloot ter beteugeling van de Turksche Rovers

sche uitgerust.

sche schepen, waarom de Heren Staten hebben goedgevonden, tot demping dezer zeeroovers weêr een vloot van twaalf Oorlogschepen en een behoestfluit, onder het gebied van den Viceadmiraal de Ruiter, naar de Middellandsche zee te zenden. Deze vloot, waar onder zich ook bevonden drie oorlogschepen wegens het Collegie ter Admiraliteit in 't Noorderquartier, gevoert door den Viceadmiraal Jan Corneliszoon Meppel, en de Kapiteinen Dirk Gerritszoon Pomp en Govert 't Hoen, nam ook mede de somme van omtrent tachtigduizend guldens, die in Holland tot lossing der Christen slaven waren verzamelt. Van de verrichtinge dezer oorlogsvloot, zo in de Middellandsche zee, als in Afrika aan Kabo Verde, en op de Goudkust van Guinea, als mede in Amerika aan de Karibische eilanden, en aan Terre Neuf, kan men by de alhier op den kant aangehaalde Schyvers, omstandig bericht vinden. Men ruste ook eenige oorlogschepen uit tot beveiliging van de grote Visschery of Haringbuiscn dezer Landen, en eenigen om te kruiffen in het Kanaal en de Kusten van Portugaal ter bescherming van de Koopvaarders tegen de plonderinge der Spaansche Commissie-vaarders (1.).

Midlerwyl begonnen de vonken vast te smculen, die erlang tot eenen grouwzamen brand van oorlog tusfchen Engeland en dezen Staat uitborften. Wat nayver van staat, wat opgevarre wederwil, wat ingebeeld ongelyk, wat geheugenis van ouden smaad, wat vergetelheid van versche weldaden, wat begeerte om zich tot nadeel der nagebeuren te verryken, zich de meelterichap der zee aan te matigen, en aan ieder de wet te zetten, daar oorzaak toe gaf, zal ik hier niet ontvouwen, om niet te verre van ons oogmerk af te wyken. Doch die daar breder bericht en klaarder opening van begeert, leze de Historiën van Staat en Oorlog, die de voorvallen van dezen tyd beschryven (2.). Alleenlyk roere ik dit maar aan, wegens het smertelyk gevoel en 't groot deel der rampen van dien verderffelyken oorlog, welke de Stad Enkhuizen en de andere Waterfteden, in haren koophandel en fcheepvaart, daar by geleden hebben. Den

1664.
(2.) Zie
Aitzema XLIV.
Boek, bl.
126-134. enz.
G. Brands's
Leven van de
Ruiter, bl.
269-285-374.

(1.) *Aitzema V. Deel,*
bl. 71.
Beginfelen
van den En-
gelfchen
Oorlog.

(2.) Zie
Aitzema XLI.
Boek, bl. 756.
XLII. Boek,
bl. 902.
XLIII. Boek,
bl. 1117-1119.
XLIV. Boek,
bl. 64. 65. 68.
78. 79. 99.
Secrete Resol.
van Holl. op dit
jaar Holl. Merc.
XV. Deel, bl.
48-52.
103-105.
115, enz.

Den negenentwintigften van April, 's avonds ontrent zeven of acht uren, wierd 'er in dit Noorderkwartier en gansch Holland by schoon weér een vurige kloot in de lucht gezien, die zich aan korte dikke stralen verspreidde, gevende een zeer bleek doch helder licht van zich, gelyk vlammen, die op aarde schenen neder te vallen. De stralen verspreiden zich aan drie vlammen of lichten als die van een Vuurpyl, doch vlogen ter zelve ure en dage over het gansche gebied der Staten, en dat alles in een ommezien; men zag ter zelve tyd op de Hollandfche Duinen meer diergelyke Vuurkloten van het Oosten opkomen en in 't Westen als in zee vallen. In de volgende maand zag men dit ook boven Amsterdam, in Vrankryk en elders (1.): 't welk niet alleen een grote schrik en verbaastheid veroorzaakte, maar ook gevolgt wierd van een vierige ziekte en grote sterfte. Dit gaf aan onderzoekzieke vernuftten stoffe om na te speuren, of door dit vuur de lucht niet wel mogt besmet en ontfteken, en daar uit die vinnige ziekte ontstaan zyn: dan dewyl zodanige vuren wel meer gezien worden, zonder dat daar op quade ziekten of sterften volgden, zo stellen we zulke lossie giffingen onder d'onzekere dingen.

De Pest graste onderwyle in dit jaar door gansch Holland en de daar omgelegene Landen zeer krachtig. Binnen Amsterdam stierven in de maand Junius vier honderd zeven en veertig (zynde dit zeer ongewoon; dewyl die plage doorgaans meest in den Herfst woed) en in dit gehele jaar vierentwintig duizend, één honderd acht en veertig menschen. Dit was inderdaat zeer veel: nadien Amsterdam te dier tyd op verre na zo volkryk niet was, dan tegenwoordig. Vele voornamen luiden vluchtten uit de Stad, en de Koophandel stond schier stil, doordien by na alle uitheemsche Vorsten den Handel met Holland, uit vreeze der besmettinge, verboden hadden. Men meende dat deze Pest-ziekte door een Oorlogfchip van Algiers in Barbaryen, en t' Amsterdam te huis komende, in den voorzomer des jaars 1663. hier inkomende, eerst te Amsterdam is gebragt, van waar ze zich door het gehele Land uitbreidde. De Lyst der doden die alle weken,

1664.
Een vurige
Kloot in de
lucht gezien.

(1.) *Uit
een Aantek. en
Fl. Costerus
Nederl. Vloek of
Zegen, bl. 22.
Holl. Merc.
XV. Deel,
bl. 97.
Giffing daar
over gemaakt.*

*De Pest
woed in deze
Landen zeer
krachtig.*

1664. gedurende dit en het voorgaande jaar, binnen Amsterdam
 (1.) Zie gestorven zyn, kan men vinden by *Commelin*, die ook zegt,
Commelin dat het getal der doden in één jaar binnen die Stad nooit
Befchr. van zo groot geweest is, als in dit jaar 1664 (1.). In de Stad
Amst. bl. 1181. Hoorn stierven ook dag op dag vele menschen aan die zelve
 1182. *Aitzema* ziekte, zo ook in vele andere steden der Vereenigde Ne-
v. Deel. bl. 85. derlanden (2.). De Staten van Holland en Westvriesland,
Holl. Merc. hebben den achtsten van Augustus, na het innemen van
 XIV. *Deel. bl.* het advys der ervaren Doctoren en Chirurgyens, een Regle-
 160. 134. 193. ment beraamt en vastgesteld, behelzende eenige middelen
 (2.) *Uit een* en præcautien, die men hier te Lande zoude in 't werk stel-
Aanteekening. len en gebruiken, om daar door, onder Gods zegen, de
 F. *Costerus* communicatie en voortzetting van de Pestilentielle ziekte,
Nederl. Vloek waar 't mogelyk, eenigermaten te verminderen of te fluiten.
en Zegen, bl. 22. Door deze bezoeking werd den Koophandel zeer belem-
 Reglement mert, om dat de Hollandsche schepen quarantaine moesten
 tegen de Pest. gemaakt. houden, eer ze in de havens, daar ze naar toegingen, wier-
 Zie *Ait-* den ingelaten: dan de Pest verhinderde niet dat de Haring-
zema XLIV. visschery haren gang ging, tot groot nut en voordeel van
 bl. 141 - 143. de Stad Enkhuizen. 't Was daarenboven ook troostelyk,
 Gr. *Plakkaatb.* dat de vloot uit de Middellandsche Zee, Spanje en Portu-
 II. *Deel. bl.* gaal, die wel op twintig Millioenen waardig geschat wierd,
 3171. onbeschadigt in de havenen dezer Landen quam: ook ge-
 Een ryke- schiedde geen hinder aan de Haringbuifen. Onderwyle ver-
 Koopvaardy- zaimde men niet noch dertig Oorlogschepen gereed te ma-
 vloort koomt ken; waar over men tot Opperbevelhebber stelde den L.
 binnen. Admiraal van Holland en Westvriesland, den Heer van
 Dertig oor- *Wassenaar*, en onder hem de Viceadmiraals *Jan Evertszoon*
 logschepen en *Egbert Meeszoon Kortenaar*, en de Schouten by Nacht
 worden gereed *Cornelis Evertszoon* en *Volkerz Schram* van Enkhuizen.
 gemaakt. Den achtsten van September, hebben de Engelschen, de
Aitzema V. sterkte genaamt Nieuw Amsterdam, en met het zelve ge-
Deel. bl. heel Nieuw Nederland, by verdrag ingenomen: in een
 84. 85. tyd, als men noch in Europa van geen oorlog tusschen de
 Nieuw Ne- Engelschen en de Nederlanders had gehoord (3). De Sta-
 derland door ten klaagden hier over; maar vergeefs. Midlerwyle waren
 de Engelschen ingenomen. de Engelschen dapper bezig om hunne Oorlogsvloot uit te
 (3.) Zie rusten,
Verhaal van der
Engelschen oor-
log. bl. 41. Le-
ver, en Daden
der Doort. Zee-
helden, bl.
 648. 651.

ruffen, bestaande in honderd drie en dertig Oorlogfchepen, waar van 'er twe en twintig naar Guinea waren gefchikt. 1664. Aitzema XLV. bl. 64. 193. Holl. Merc. XV. Deel, Toeruffingen der Engelfchen en Nederlanders ter Zee.
 De Nederlanders maakten ook hunne Vloot klaar, welke bestond uit acht en dertig Oorlogfchepen, waar onder die van het Noorderquartier 'er zes hadden; en daarenboven had men noch zeffien Oorlogfchepen, en veertien Convoyers en Advysjagten, die naar Guinea wierden gedeffineert, famen uitmakende achtenzestig Schepen: behalven het Equader van den Viceadmiraal de Ruitcr, dat in de Middellandsche Zee was, om de Turksche Rovers in te teugelen, doch heimelyk laft kreeg, zich met zyn dertien fchepen, waar onder drie van het Noorderquartier, naar Guinea te begeven, en zo veel mogelyk was, de geleedene fchade, ons door de Engelfchen toegebracht, te herftellen; 't geen hy fpoedig en getrouw naquam.

Den twintigften van de maand December, bragt de lucht regen voort, die nederkomende terftond ys wierd, zo dat hier en elders de ftraten niet alleen zo glad bevroren, dat die by na onbruikbaar waren, maar ook de regen op de bomen nedervallende, hechte daar aan zodanig vast en vroom zo dik op malkander, dat een takje van ontrent een vinger dikte, door het aanvriezend ys zo dik wierd als een arm. Veel bomen wierden gefchonden, en de takken door de zwaarte van het ys daar afgefcheurt; velen wierden geheel ontwortel, of barftten met een verfchrikkelyk gekraak van een. De yzel zat om en op de huizen, kerken en torens dat het een wonder was om te zien: alle bomen verloren hun meefte lof. Om Hollandfche en Zeelandfche Kufften te bezetten, is by de Heren Staten den achtienden van December verftaan, dat eenige Compagnien Ruiters en Soldaten van dezen Staat uit Nymegen, Zutphen, Kampen, Breda, Leeuwaarden, Steenwyk, Maafricht, 's Hertogenbofch, Bergen op den Zoom, en Wezel, derwaards zouden trekken, en zyn eenige van dezelve gefchikt naar de Helder, Beverwyk, Noordwyk, 's Gravenhage, den Briel, Ameland, Swol, Texel, eenigen naar Zeeland, als naar Brouwershaven, Zierckzee, en in 't Land van Kadzand.

1664.

Een Comeet
vertoont zich.*Aitzema V.**Deel, XLV.**Boek, fol.*

403, 401

*Holl. Merc.**XV. Deel, in 's*
*begin.*Vele Hol-
landsche sche-
pen by de Eu-
gelsche aau-
ghehaalt.

(1.) Zie

*Aitzema XLV.**Boek, bl.*

351. 368.

*Holl. Merc.**XV. Deel,**bl. 187.*De Smir-
nische vloot
word van acht
Engelsche
oorlogfchepen
overvallen.

(2.) Zie

*Het Leven en**Dad. der Doort.**Zeehelden bl.*655. 666. *Ait-**zema XLV.**bl. 353.*

1665.

De Staten
bessuiten d'
Engelscheu
ook alle af-
breuk te doen.

In 't laatste van die maand vertoonde zich een Comeet of Staart-starre, die in 't eerst zeer laag langs den Horifont heen liep, en voorts weér onderging, maar korts daarna, al hoger en hoger is opgeklimmen. Men zag ze van den 27. tot den 22. January des volgenden jaars, en ze veroorzaakte by sommigen vele bekommerlyke gedagten; by eenige Starrekundigen, wierd zy naauwkeurig waargenomen, waar van men elders een omstandig verhaal kan vinden. Te dezer tyd hebben de Engelschen een groot getal Nederlandische schepen in zee aangehaalt, of in hunne havenen (daar ze van zelf, van geen vyandschap wetende, waren ingelopen) beslagen, en daar na verklaart verbeurt te zyn: zonder te voren eenige aankondiging van oorlog gedaan, of brieven van represalie uitgegeven te hebben (1.). Honderd en dertien zo Straats- als Fransch-vaarders quamen hier door in hunnen handen. De Steden Hoorn, Medenblik, en andere plaatsen, van dit Noorderkwartier gevoelden in deze eerste uitspattinge der Engelsche dardelheid, geen geringe schade; vermits verscheide van de genomene schepen, of derzelve lading, of manschap daar t' huis hoorden. De Smirnasche Vloot, ryk van allerlei koopmanschappen, begeleid met vier Convoyers, onder bevel van den Commandeur van Brakel, wierd den negenentwintigsten van December, door acht Engelsche oorlogfchepen onvoorziens overvallen, ontrent drie mylen van Kadix, daar een hevig gevecht voorviel, daar in Brakel dood bleef: doch de Engelschen wierden door de Nederlanders zo wel onthaalt, dat ze moesten afwyken. (2.).

Op de tyding van dat bespringen der Smyrnasche vloot, den vierentwintigsten van Januarius ter vergaderinge van de Algemene Staten, door 't lezen van eenen brief geschreven uit de Bay van Kadix door den Kapitein van Meeuwen, bekent gemaakt, wierd by hunne Hoog Mog. gemerkt de veelvuldige vyandschap der Engelschen, tegens hunne onderdanen gepleegt, eindelyk besloten, dat ook de oorlogfchepen van den Staat alle Engelsche schepen, het zy ten oorlog of ter koopvaardy toegerust, zelfs mede binnen de

pa-

palen van Europa, deſgelyks zouden aantasten, vermeeste-
 ren en opbrengen: ter tyd toe dat de Koning van Groot-
 britanje de gepleegde vyandschap zou hebben doen vergoe-
 den, of dat daar over eenig verdrag zoude zyn getroffen:
 bevelende aan de Admiraliteiten etlyke ligte Fregatten in
 der haast in zee te zenden, en alle Engellchen die ze kon-
 den aantreffen te bevechten en te veroveren (1.) Midler-
 wyl wierden ook alle Engelsche schepen in de Nederlanden
 aangehaalt, by wyſe van retorſie (2.). Men ſtelde vaſt
 een vloot van twe en zeventig Capitale oorlogſchepen in zee
 te brengen (3.) Men heeft ook in de Vereenigde Neder-
 landen den Ingezetenen alle vaart by Plakkaat verboden, op
 verbeurte van ſchip en goed, of de waarde van dien; 't zy
 het ſchip mogt genomen worden, of behouden t' huis ko-
 men. In 't byzonder verbood men den uitvoer van allerlei
 gereedschappen en viſchtuig tot den Walviſch-vangſt ver-
 eiſcht; als mede het inbrengen van de Engelsche Manu-
 facturen (4.).

De Staten van Holland, overwegende verſcheide punten;
 rakende het gebruik en verſterking van 's Lands vloot, te-
 gens het voorjaar in zee te brengen, hebben den negenen-
 twintigſten van Januarius goedgevonden en verſtaan, dat
 de vloot met meerder en achtbaarder Hoofden dan voorhe-
 nen zouden worden voorzien. en dat men ten dien einde
 drie Luitenants Admiralen zou verkiezen, één onder 't Col-
 legie ter Admiraliteit op de Maze, één onder dat van Am-
 ſterdam, en één onder dat van Weſtvrieſland en het Noor-
 derquartier. Volgens dat beſluit verkoren de Heren Staten
 den Viceadmiraal Egbert Meeuſzoon Kortenaar tot L. Ad-
 miraal onder 't Collegie ter Admiraliteit van de Maze, den
 Viceadmiraal de Ruiter tot L. Admiraal onder dat van Am-
 ſterdam, en den Viceadmiraal Jan Korneliſzoon Meppel tot
 L. Admiraal onder dat van Weſtvrieſland en het Noorder-
 quartier. Dus wierden de twee laaſten, in hun afwezen
 (want zy waren te dier tyd noch op de Goudkust van Gui-
 nea) tot het L. Admiraalſchap gevordert. Door het ver-
 kiezen van deze drie L. Admiralen, viel 'er ook eenige ver-

1665

(1.) Zie

's Leven der

Zeehelden bl.

582. 655.

(2.) Ait-

zema XLV.

Boek, bl.

351. 353.

(3.) Ait-

zema XLV.

Boek, bl. 354.

Verbieden

alle vaarr.

Den 26.

January.

Groot Plak.

III. Deel, bl.

291. Aitzema

XLV. Boek, bl.

353. 354.

(4.) Groot

Plak. III.

Deel, bl. 263.

264. Aitzema

XLV. Boek,

bl. 355.

De Staten

van Holland

voorzien 's

Lands vloot

met achtbaar-

der Opper-

hoofden.

G. Brandt's

Leven van de

Ruiter, bl. 377.

378. Aitzema

XLV. Boek, bl.

407. 408. 433.

1665.

De Ingezetenen by de Zeeſtranden worden gemonſtert.

(1.) *Verbaal van den Engelf. Oorlog bl. 85. Chron. van Medenb. bl. 242.*

Felle Vorſt.

Twe Oorlogſchepen raken in 't Ys en in gevaar. Daar over de Staten ſchryven aan de Admiraliiteit in 't Noorderquartier. *Aitzema XLV. Boek, bl. 354.*

andering onder d'andre Bevelhebbers der vlote. Maar de Heer van Waſenaar, L. Admiraal van Holland en Weſt-vrieſland, wierd tot L. Admiraal Generaal, of Opperhoofd over de gehele Zeemagt van den Staat aangeſtelt. In die zelve Maand, wierden de Ingezetenen, wonende in de Dorpen, ontrent de Hollandsche Zee-ſtranden, door eenige uit de Gemagtigde Raden hier toe gelaſt, gemonſtert, beginnende van het Dorp *Terheide*, by 's Gravenhage, en zo voort, langs den Zee-ſtrand, tot op de *Helder*, by *Texel* toe: en wierden bevonden zefendertig duizend weerbare Mannen ſterk te zyn. Daarna heeft men van de Maze af tot de Helder toe, de ganſche Zeekuſt langs, Wachthuizen en Vuurbakens geſtelt; nadien men verzekert ſcheen, dat de Engelfchen voor hadden ergens op onze Kuſt een landing te doen (1.).

De Vorſt, die reeds den elſden van November des voorgaande jaars was begonnen, en tot het einde van Februarius aanhield, was in de maand van Januarius zo fel, dat als de plaats Buzau in Wit-Ruſland drie mylen van Mobilow, van de Polen belegert was, men zulk een koude had, dat de Wyn en Mede bevroor, en men de dezelve by ſtukken verkocht, die vervolgens by het vuur ontdooit wierden. Ter zelve tyd is de koude in Spanje zo ſtreng geweest, dat de Spaanſche Rivieren bevroren en vaſt lagen, en de bedienden van den Hollandschen Ambaſſadeur over het Ys te Madrid op Schaatsen reden, waar over de Koning en Koningin van Spanje, die zulks nooit gezien hadden, zich ten hoogſten verwonderden. Door deze vorſt raakten twe van 's Lands Capitale Oorlogſchepen, door verzuim in 't Ys, en liepen gevaar van te zullen vergaan, of ten minſten grote ſchade te lyden, waarom de Algemene Staten den zefentwintigſten van Januarius beſloten deſaangaande aan het Collegie ter Admiraliteit in 't Noorderquartier te ſchryven, dat ze zich zouden hebben te informeren, of de Kapiteinen en andere Officieren op de gemelde ſchepen dienende, of wie van dezelve daar toe 't zy door nalatigheid of andersints, oorzake mogten hebben gegeven, en tegen de ſchuldigen met alle vigeur

vigeur en ernst procederen en doen procederen naar bevin-
ding van zaken, anderen ten exempel: en dan 't geen zy
dielaangaande zouden hebben bevonden, gedaan en geta-
tueert, hunne Hoog Mog. te zyner tyd overschryven zonder
daar van in gebreken te blyven, als zynde hunne Hoog
Mog. deze zake zeer ernst. Ook wierd hier van ten zelven
einde een Exrtact gezonden aan den Advocaat Fiscaal van
't voornoemde Collegie ter Admiraliteit.

Midlerwyl was men in de vereenigde Nederlanden naarstig
bezig om een magtige oorlogsvloot uit te rusten, vervaardig-
gende de Collegien ter Admiraliteit alles met de uiterste spoed
't geen daar toe kon dienen, of derzelver zeemagt vergroten:
en nademaal het Oötrooi der Oostindische Maatschappy te
dezer tyd was verlopen, wierd het zelve by de Algemene Sta-
ten, den zeventienden van Februarius weér verlangd tot op
het uitgaan van deze eeuw toe, zynde het jaar van 1700. daar
mede onder begrepen; mits dat de gemelde Maatschappy,
de vloot der Heeren Staten, die thans wierd klaar gemaakt,
met twintig schepen van oorlog en fregatten zouden by-
springen. Onder dezen moesten zes groten zyn, die te de-
zer tyd by de Maatschappy in deze Landen waren, te we-
ren, Oranje, Marzeveen, 't Huis te Swieten, de Beurs,
Dordrecht, en de Nagelboom; en benevens dezen noch
tien anderen, welker minste veertig stukken Kanon, en twe
honderd mannen moest voeren. De vier overigen moesten
mede twe honderd man opnemen, en op ieder noch vyftig
Soldaten. De Viëtualie zoude by de Maatschappy, en de
Maandgelden by 't Land betaalt worden. Deze grote toe-
rusting ter zee veroorzaakte in de Stad Enkhuizen en andere
zee- steden veel gewoel en drokte; vele timmerlieden, sjou-
wers en andere handwerksluiden raakten hier door vroeg
aan 't werk, en de winkeliers aan neering en vertiering.

In Engeland zat men ook niet stil, maar men arbeide daar
met groten yver, om in 't voorjaar een magtige vloot in zee te
brengen, en den oorlog tegen deze Nederlanden met alle
kracht voort te zetten: waar toe het Parlement den Koning
een somme van vyfentwintig honderd duizend ponden sterlings
heeft 656. 657.

De toeruf-
ting van de
vloot word
yverig voort-
gezet.
't Oötrooi
van de Oostin-
dische Maat-
schappy word
vernieuwt.
Zie Groot
Plakk. IV.
Deel, bl. 1224.
Aitzema XLV.
Boek, bl. 409.
413. 414. 422.

Grote toe-
rusting ten
oorlog in En-
geland.

Aitzema
XLV. Boek, bi-
351. 368.
't Leven der
Nederl. Zeebet-
den, bl 584.

1665.

Slecht ont-
haal der Ne-
derlanders in
Engeland.

Aitzema, bl.

351. 352. 368.

De Koning
van Engeland
verklaart den
Oorlog tegen
de Nederlan-
ders.

Zie *Aitzema*
XLV. Boek, bl.
368. 869. 370.
371.

Alle vissche-
ry word in de
Nederlanden
verboden.

* Den 2. April.

Groot Plak.

III. Deel, bl.

292. 293.

Aitzema XLV.

Boek, bl. 354.

432. 438.

Grote belo-
ningen op het
veroveren der
Engelische
schepen ge-
stelt.

Den 10. Maart.

(1.) Zie

Groot Plak III.

Deel, bl. 223.

Aitzema XLV.

bl. 355. 369.

425. *G. Braad*

Leven van de

Buiten, bl. 379.

heeft toegeestaan, met verdere aanbiedinge van ook hun leven daar toe gewillig te willen opofferen. Zo verhit was deze Natie toen om de Nederlanderen te bevechten. En men had half February in Engeland reeds acht en twintig Nederlandsche Schepen aangehaalt en verbeurt verklaart: waar van het scheepsvolk wierd in de gevanknisse geworpen en zeer slecht onthaalt. Den vierden van Maart ouden of den veertienden nieuwen Styl, heeft de Koning van Engeland en zyn Raad, den oorlog verklaart tegens de Nederlanders, en is daar af een verkondiging door een Wapendrager des Konings, onder het geluid der Trompetten, binnen Londen geschied; en dat met zo groot een vreugde en toejuiching als of men den oorlog reeds zeeghaftig had uitgevoerd, daar in der daad de wapenen noch eerst wierden aangegort. De Koning van Engeland had, niet tegenstaande zo vele reeds gepleegde vyandelykheden tegen de onderdanen van dezen Staat, met deze Oorlogs verklaring zo lang gewacht, om waar het mogelyk de wereld te doen geloven, dat de Nederlanders de eerste aanvallers in dezen oorlog waren geweest. Dan het tegendeel was overvloedig bekend. De Staten zonden het Afschrift van deze verklaring en afkundinging, te Londen gedaan, aan alle Koningen, Republyken, Mogentheden, en steden in Europa, die belang hadden in 't stuk van den Koophandel: dienende om te tonen de onrechtmatige handelingen der Engelschen.

Dien zelven dag, als mede den dertigtsten van Maart, hebben de Staten al de vaart en visschery op Groenland, en daarna * ook de grote en kleine visschery, als mede het inbrengen van haring en gezoute visch verboden. Dus zocht men te meer volk voor de oorlogsvloot te bekomen. Ook wierden om het volk tot dapperheid aan te moedigen, veel groter beloningen en pryzen op het veroveren der Engelische Schepen en 't athalen der vlaggen gestelt, dan ooit oochenen. Daarentegen zouden de kleinmoedigen en lachartigen, die een oorlogschip van den Staat aan de vyand zouden overgeven, of zonder verlos van den Admiraal van de vlag aflopen, met de dood getrafs worden (1.). Kort daar

daar na *, wierd ook by Plakkaat van hunne Hoog Mog. een
 nieuwe lyst van de beloninge voor de gene die in 's Lands- 1665.
 dienst mogten verminkt worden, bekend gemaakt (1.). Beloning
 Deze en verscheide andere Plakkaten, zyn ontrent dezen der vermink-
 tyd uitgegeven, die ik kortheids halven voorbyga (2.). ten.
 Gelyk de Provincie van Holland altoos yverig was geweest * 17. Maart.
 in 't menageren en zich te ontlasten van schulden; zo heeft (1.) Zie
 ze ook t'elkens getoont geen vlyt noch kosten te sparen; Groot Plak.
 wanneer 't de nood vereischte. En ziende nu dat het begon III. Deel, bl.
 ernst te worden, heeft ze om zich allesins in goed postuur te 226. Aitzema
 stellen, geconsenteert één twe honderdsten penning twemaal XLV. Boek,
 in één jaar, de halve verponding, buiten gewoon haardstede- bl. 423.
 geld, het verhogen van 't recht van het kleinzegel, als (2.) Zie
 mede het verhogen en weder opstellen van alles, wat sedert Aitzema XLV.
 den Spaansche Oorlog was vermindert, gematigt of afge- Boek, bl. 423.
 schaft; zelfs heeft men imposten geheven en ingestelt, die 424. 429.
 voorheen wel waren voorgelagen, doch nooit ingevoerd, Nieuwe
 hoedanig was onder anderen het Passagie-geld, waar door Impostenin-
 de Reizende Man, sedert den eersten April dezès jaars, tot gestelt.
 verligting van 's Lands gemene lasten, moest betalen één Aitzema
 gerechte vierdepart van zyn schuit of-wagenvracht. De XLV. Boek, bl.
 Heren van Holland lieten ook stilstaan de versparing van 399. 405. 410.
 de Jaarlyksche Interessen of reductie van vyf tot vier, waar Groot Plak III.
 mede zy dus lang de Kapitalen van hunne schulden hadden Deel, bl.
 laten afleggen, en staat gemaakt voor het uitgaan dezer 1038. 1090.
 Eeuwe ruim uit hunne schulden te zullen getaken. Onder ande-
 Ook hebben de Staten eenige Heren, daar onder ook den ren het Passa-
 Raadpensionaris de Wit, afgevaardigt naar Texel, om al- giegeld.
 daar uit krachte van hunne Ed. Hoog Mog. autorisatie ten Zie Aitzema
 opzigte van 's Lands vloot met de gevolgen en aankleven als boven, en
 van dien, zodanig te disponeren, als hunne Ed. ten meesten Holl. Merc.
 dienste van den Lande zouden bevinden te behoren. Ten XVI. Deel,
 zelve einde wierde ook eenige Heren afgevaardigt naar Zee- Eenige He-
 land. In de maand April, wierd in Zuiderzee zo groten ren worden
 overvloed van Haring gevangen, dat men dergelyke by men- naar Texelen
 schen geheugenisse nooit gezien had. Sommige Visschers Zceland afge-
 van Enkhuzen vongen in die maand elk acht honderd last, vaardigt, om
de uitrukting
van 's Lands
vloot te be-
vorderen.
Den 17. April.
Zie Aitzema
XLV. Boek, bl.
433. 434.
437. 438.
Een menigte

475.
van Haring
word in Zui-
derzee ge-
vangen.

*Chron. van
Medenbl. bl.
242. Holl.
Merc. XVI.
Deel, bl. 66.*
Een Staart-
starre ver-
schynt.

(1.) *Commo-
sin Bes. van
Amst. bl. 1183
S. Luis Chron.
van Rotterdam.
bl. 162.*

Bededagen
beginneu
weér.

*G. Brand 't
Leven van de
Ruiter, bl. 381.*
en 't is een
Aantekening,

Vrankryk
zoekt den
oorlog te
stremmen.

*Aitzema
XLV. Boek,
bl. 372-378.*

Men heeft
grote gedach-
ten van 's Lands
vloot.

*F. Coste-
rus Nederl.
Vloek en Zegen
bl. 23.*

't last gerekent op tien duizend Haringen, maakt zulks een getal uit van tachtigmaal honderd duizend van die Visschen. Zy verkochten die acht honderd last voor vyftien duizend, zes honderd en twintig guldens. In de Maanden Maart en April, zag men hier weér een Staart-Sterre, die 's morgens ten drie uren, of gelyk anderen zeggen ontrent twee uren, in 't Noorden op quam, en scheen tot vier uren, passerende *Pegasus*, en liep in het laatste van April naar het hoofd van *Andromeda* hebbende een lange witte staart (1.). Den negenentwintigsten van April wierd in de vereenigde Nederlanden alomme een vast- en bededag gehouden: en men heeft ook daar na, op het voorstel der Staten van Holland, in dit en de twee volgende jaren in deze Landen weder wekelyksche Bededagen ingestelt: ten einde God alle onheil en ongeval, 't welk deze Landen, vermits den droevigen oorlog, waar in de Staat met de naburen was ingewikkelt, scheen over over 't hoofd te hangen, genadiglyk geliefde af te wenden, en de beraadslagingen der genen, die iets tot verderf of tot nadeel der vereenigde Nederlanden mogten trachten t'ondernemen, te schande te maken, en voorts zynen zegen over den Staat, en deszelfs inwoonders, tot noch toe overvloedig bewezen, goedertierentlyk te verlengen.

Midlerwyl trachtte de Koning van Vrankryk dezen verderflyken oorlog te stremmen, en zond ten dien einde zynen buitengewonen Gezant naar Londen; maar vrugteloos: het hart der Engelsche jeukte te zeer naar eenen oorlog, waar van ze zich veel goeds beloofden, doch die, gelyk daar na de uitkomst leerde, hen en ons beiden, veel bloed en schatte kostte. De Nederlanders, dewyl het toch niet anders wezen kon, waren nu ook niet weinig gemoedigt tot den oorlog: velen begaven zich naar Texel, om 's Lands vloot, die daar gereed lag, te zien, en men achtte dat diergelyke vloot nooit uit de havenen dezer Landen was in zee gestoken: elk had 'er byna goede verwachting van, en men sprak 'er van als of ze onverwinnelyk was. Doch de uitkomst leerde het tegendeel, en God toonde ons, dat alle
men:

menschelyke ontwerpen, zonder zynen zegen, in rook ver-
 dwynen. De Engelsche vloot stak den eersten van Mei in
 zee, sterk ontrent honderd schepen; doch dezen vloot had
 den achten dier maand een' geweldigen storm op de Hol-
 landsche kust, waar door ze zeer beschadigt in Engeland
 moest te rug keren; hebbende alleen medegenomen zeven
 schepen met wynen. De Nederlandsche vloot, nu gereed
 zynde en van alles wel voorzien, liep den drieëntwintigsten
 van Mei uit Texel in zee, bestaande in 103. Capitale oor-
 logschepen, 7. jagten, 11. branders, 12. galjoets, samen
 ophebbende 4869. stukken geschut, en 21613. mannen,
 verdeelt in zeven Esquaders; 't eerste onder den algemenen
 opperzeevoogt, den Heer van Wassenaar, L. Admiraal van
 Holland en Westvriesland, het tweede onder den L. Admi-
 raal van Zeeland Jan Evertsz., het derde onder Egbert
 Meeufzoon Kortenaar L. Admiraal van de Maze, het vier-
 de onder den L. Admiraal van Vriesland, Auke Stelling-
 werf, het vyfde onder Cornelis Tromp, Viceadmiraal van
 Amsterdam, het zesde onder Cornelis Evertszoon, Admi-
 raal van Zeeland, en het zevende onder den Viceadmiraal
 van Westvriesland en het Noorderkwartier, Volkert Schram
 van EnkhuiZEN, die by de voorgemelde aanstelling der
 Nieuwe Opperhoofden over 's Land vloot van Schoutby-
 nacht tot het Viceadmiraalschap was verkoren. Onder deze
 vloot had de Admiraliteit van Westvriesland en het Noor-
 derkwartier zestien oorlogschepen, voerende samen 736 stuk-
 ken en 3555. mannen, waar over tot bevelhebbers gestelt wa-
 ren, V. Schram als Viceadmiraal, F. Stachhouwer als Schout-
 bynacht, en de Kapiteinen Houttuin, de Boer, Behberen,
 Kuiten, Boon, Muts, Slord, Bruinvis, Huisman, Halshoorn,
 Posthoorn, Hen, Victol, en Boos, zynde meest alle burgers
 van EnkhuiZEN en Hoorn, ook eenigen van Medenblik. Wei-
 nig dagen te voren was ook de Engelsche vloot weêr in zee
 geraakt, bestaande uit 97, anderen zeggen 108, anderen 115.
 schepen van oorlog, met ontrent 20. branders, en vele kisten,
 onder het oppergebied van zyn Koninglyke Hoogheid, den
 Hartog van Jork, 's Konings Broeder, Hoogadmiraal van

1665.

De Engel-
 sche vloot
 komt in zee;
 doch word van
 een zware
 storm over-
 vallen.

Aitzema
XLV. Boek,
bl. 372. 439.
Holl. Merc.
XVI. D. bl. 66.

De Neder-
 landsche vloot
 loopt in zee.

Zie *Aitzema*
XL. Boek, bl.
442-444.
Holl. Merc.
XVI. Deel,
bl. 69. 70.

De Engel-
 sche vloot
 raakt ook
 weêr in zee.

Zie *Aitzema*
XLV. Boek, bl.
382. 444. 445.
Onpart. Chro-
nyken bl. 125.
Wikkelfort Hist.
Liv. XV.

1665.

Engeland, verzelt met Prins Robbert, Eduard Montagu, Graaf van Sandwich, de Viceadmiralen Johan Lauson, Christoffel Mings, Georg Askue, en andere vermaarde Zeeoversten.

Zeeflag tuf-
fchen de Ne-
derlanders en
d' Engelfchen.

Zie *Aitzema*
XLV. Boek, bl.
379-384.
446-448.
Leven en Daden
der Doorl. Zee-
helden, bl.
586-592.
G. Brandt's
Leven van de
Ruiter, bl. 382.
Holl. Mere.
XVI. Deel, bl.
70. enz.

Deze twee magtige vloten, raakten den dertienden van Junius, ontrent tien Duitfche mylen Noordoofftenoorden van de stad Leftoffe, in de Noordzee, niet verre van de Nederlandfche kult, aan elkandere. 't Gevecht begon 's morgens ten drie uren met het aanbreken van den dag; cenige Nederlandfche fchepen queten zich manlyk, en floegen midden door de Engelfchen heen. Anderen hielden zich buiten gevaar, en fchoten flechts van verre. De Luitenant Admiraal Kortenaar, dien het gebied over de vloot, na Waffenaars dood, zou hebben gevoert, sneuvelde in 't begin van 't gevecht, 's morgens ten ten vyf uren, door een kanon fchoot, en zyn fchip dreef daar na, gelyk als zonder roer, door de verfaagtheid van den Stuurman, dien 't gebied was toevertrouwt, van den vyand af. Ontrent twe uren na den middag fprong de Heer van Waffenaar, L. Admiraal Generaal van de vloot, met zyn fchip d' Eendragt, dat vierehtachtig metale ftukken, en vyf honderd mannen voerde, door zyn eigen buskurid in de lucht, zonder dat men weet of het door 's vyands vuur, of door verzuim van de zynen wierd veroorzaakt. Dit verwekte zulk een fchrik en onorde in 's Lands vloot, dat de meeste fchepen de vlugt namen, en d' andere volgen moeften. Drie Nederlandfche fchepen, aan elkanderen verward, wierden door een' Engelfchen brander aangefloken, en te gelyk verbrand. De Engelfchen veroverden ook etlyke fchepen, doch sommigen niet zonder grote tegenweer en bewys van dapperheid; zo dat de Engelfchen het voordeel dat ze bevochten dier ftond. Zy verloren in dezen flag hunnen Viceadmiraal Johan Lauson, en den Schoutbynacht Montagu, Sansum, mannen van dappere bedryven, en noch vyf perfonen van hogen ftaat en waarde, te weten, de Graven van Falmouth, Portland, Marlebourg, den Baron Muskerry, en den Heer Boyle, tweden zoon van den Grave van Burlington, door 't bekenneel van dezen laaften wierd zyn Koninglyke Hoogheid, de

de Hertog van Jork aan zyn eene hand gequetst, wiens aanzicht men ook besprengt zag met het bloed van den Grave van Falmouth en den Baron Muskerry, welken op dien tyd naby zyn Hoogheid staande, benevens verscheide die-naars, uit het schip van den L. Admiraal Opdam Here van Wassenaar, wierden doodgeschoten. Ook wierd één van hunne schepen, de Charity of de Liefde genoemd, voorzien met 46. stukken, door den Kapitein Johan de Haan veroverd, en in Texel opgebracht. Behalven den Heer van Wassenaar, en Kortenaar, sneuvelden ook de L. Admiraal van Vriesland, Auke Stellingwerf, de Kapiteinen Johan Bankert, Sebastiaan Centen, en eenige andere Bevelhebbers van name. De Viceadmiraal Schram was gequetst door een grof geschut-kogel aan den rechter-arm, 't geen hem denzelven byna deed verliezen, en waar door hy belet wierd dit jaar weér in zee te gaan; doch wierd sedert wel genezen (1.). Ontrent 58. of 60. Nederlandsche schepen waken naar Texel, en quamen met den Viceadmiraal Tromp daar binnen; 17. of 18. schepen liepen in 't Vlie, en noch 12. of 13. in de Wielingen, in de Maze en in Goereê. Uit welk getal men ligt kan afnemen wat schepen de Nederlanders in dit gevecht verloren hebben.

(1.) *Uit de Aanteek. van M. Mul.*

Daarna wierd 'er door den Krygsraad en de Gemagtigden der Staten Generaal in Texel onderzoek gedaan op de Kapiteinen en andere Bevelhebbers, die door hunne lafhartigheid de meeste rampen en het binnelopen der vlote veroorzaakt hadden. Drie Kapiteinen wierden deswegen ter dood veroordeelt, en met musketten dood geschoten. Drie anderen wierden de degens, door heuls handen, voor de voeten gebroken, en verklaart onbequaam te zyn tot eenige bedieninge. Noch twe wierden van hunnen dienst gezet, en d' Opperstuurman van wylen den L. Admiraal Kortenaar moest, met de strop om den hals, de straf der anderen aanschouwen: voorts wierd hy eerloos verklaart, en gebannen, zonder ooit weér in 't land te mogen komen, op pene van de galg. De uitkomst van 't gemelde zeegevecht baarde in de Vereenigde Nederlanden droefheid en rouw, en in Engeland

Enige Bevelhebbers worden wegens lafhartigheid gestraft.

Zie Aitzima XLV. Boek, bl. 451. 452. 450. 455. Den 13. July.

De vloot word op nieuw toegestelt.

1665.

land grote blydschap. De Staten toonden echter een wonderbare standvastigheid in de gemene verflagentheid over de tegenspoed. Men heeft zonder uitstel en met ongemenen yver gearbeid om 's Lands vloot weêr te herstellen, en andere schepen in zee te brengen, in plaatse van die men had verloren. Dit wierd zo veel te spoediger volbragt, om dat vele schepen weinig of niet beschadigt waren.

De Ruiter
koomt met
zyn vloot op
den Eems.

Zie *G. Brand*
het Leven van
de Ruiter bl.

385-392.
Aitzema XLV.
Boek, bl. 469.

47-473.
Holl. Merc.
XVI. Deel, bl.
98-100.

Midlerwyl quam de Ruiter, met zyn vloot, op welke de Engelschen te vergeefs gekruist hadden, om hem, waar 't mogelyk den buit te ontnemen, die hy op de Goudkust en in de Westindien van hen had veroverd, den zelden van Augustus gelukkig op den Eems binnen, tot overgrote blydschap der ingezetenen der Landen, die in grote vreze geweest waren, dat hy met zyn vloot in de handen der Engelschen zou vervallen. Hy berichtte de Staten dat 'er noch negen schepen in zyn vloot waren bequaam om dienst te doen, te weten zes van Amsterdam, en de schepen van Meppel, en van Aart en Jan van Nes, maar dat die schepen moesten schoon gemaakt en voorts met het nodige voorzien worden. Op dien togt had hy ontrent zesentwintig schepen, zo groot als klein, van d' Engelschen genomen, waar van de meeste verkocht, verbrand, of in den grond gehakt, en eenigen in 't Vaderland waren opgebracht. Daarenboven bragt de vloot zestien duizend pond olyfantstanden, en 682. mark gouds, in Holland, welk goud ontrent bedroeg 229122. guidens Hollands geld, behalven noch anderen kostelyken buit. Men zocht het volk aan boord te houden, tot dat de schepen in Texel en 't Vlie zouden binnen zyn; maar 't zelve door zo lang een reis zeemoede geworden, wou aan land. Dies riepen zy, als uit eenen mond, dat ze naar huis wilden. Elk verlangde naar vrouw, kinderen, en vrienden. Met grote moeite hield men eenigen r'scheep en in ordre. Doch op de Noordhollandsche schepen hielpen woorden noch redenen, en meest al 't volk ging door. De matrozen hadden malkanderen dietsgemaakt, dat men ze in Texel op de oorlogschepen zou brengen, daar, ze zich te zwak toe kenden. Door al dat verloop van 't volk uit de Noordhol-
land-

landſche ſchepen heeft men daarna eenige matrozen uit d' Amſterdamsche ſchepen moeten ligen, om hen in 't Vlie te brengen.

1665

Ondertuſſchen wierd de Heer de Ruiter, door de Heren Staten van Holland, den elfden van Auguſtus, tot L. Admiraal van Holland en Weſtvrieſland, in plaats van den Here van Waſſenaar verkoren, en ten zelve dage by beſluit der Algemene Staten, aangeſtelt, om, gedurende de aanſtaande togt, als eerſte perſoon en Opperhoofd over 's Lands vlote te gebieden, doch onder 't oppergezag, beſturing en beleid van de Heren Rutger Huigens, Raadpenſionaris de Wit, en Johan Boreel, hunne Hoog Mog. Gevolmagtigden op de vloot. Dit wierd de Ruiter door eenen brief bekent gemaakt, met laſt om zich ten ſpoedigſte naar Texel op 's Lands vloot te begeven. Dies vertrok hy den veertienden dier maand, met den Vicedmiraal van Nes en ontrent achtendertig vrywilligen, zo Bevelhebbers als Matrozen, derwaards, wordende het bevel over de vloot op den Eems voor Delfzyl, volgens laſt van de Gevolmagtigden der Staten, aan den L. Admiraal Meppel opgedragen. Onderwylen hadden de Gemagtigden der Heren Staten in Texel het beſluit, by hunne Hoog Mog. nopende den dienſt van den Here de Ruiter genomen, den twaalfden van Auguſtus, den Opperhoofden van 's Lands vlote bekent gemaakt, die alle goedwillig aannamen zich daar naar te richten: uitgezondert alleen den L. Admiraal Tromp. Dees verklaarde, dat hy onder den L. Admiraal de Ruiter niet begeerde te ſtaan, en dat hy niet van mening was in zee te gaan; dewyl hem een ander, nu hy de vloot in goede orden ſtand had gebragt, boven het hoofd was geſtelt: verzoekende, dat hy voor dezen togt van den dienſt mogt worden ontslagen; dewyl hy doch den zelve met geen luſt noch genegenheid zou kunnen doen. Doch hy wierd eindelyk door eenige beweegreden der Heren Gemagtigden, en zich nader bedenkende, overreed, zich naar de mening der Staten te voegen en op de vloot te blyven.

De Ruiter
word tot L.
Admiral van
Holland ver-
koren.

Zie G. Brandt
bes Leven van
de Ruiter, bl.
392 - 396.

Aitzema XLV.
Boek, bl. 471.

473-475-477.

Zie van deze
Gevolmagtig-
den Aitzema
XLV. Boek, bl.
468. Holl.
Merc. XVI. D.
bl. 104 - 105.

De L. Ad-
miraal Tromp
weigert onder
de Ruiter te
ſtaan.

Zie Aitzema
XLV. Boek,
bl. 478. G.
Brandt's Leven
van de Ruiter,
bl. 397. 398.

1665.

De Staten
zyn misnoegt
op de Admira-
liteit van 't
Noorderquar-
tier, wegens
het beloven
van meerder
soldy aan 't
bootsvolk.

Aitzema
XLV. Beek,
bl. 438.

De Algemene Staten hadden den 29. April ook ten ge-
heime Resolutie genomen, nopende het toezeggen van meer-
der soldy en aan het bootsvolk dat op 's Lands vloot zou dien-
nen: welke Resolutie het Collegie ter Admiraliteit van 't
Noorderquartier, kort daar na by openbaren trommelslag
had doen uitroepen. Dit deed men om de schepen van Oor-
loge te spoediger te bemannen. Dan zulks wierd niet wel
opgenomen, en is deswegen aan het gemelde Collegie ge-
schreven, dat hunne Hoog Mog. daar over ten hoogsten
waren ontficht, nadien men by openbare uitroepinge aan
al de wereld had bekend gemaakt, 't geen hunne Hoog Mog.
by secrete Resolutie hun hadden aanbevolen, met alle dis-
cretie en bescheidenheid ten aanzien alleen van kloek en er-
vare zeevolk, in 't werk te stellen, met bygevoegde ordre,
dat men niet alleen zodanige luiden als by trommelslag en
openbare uitroepinge, directelyk tegens hunne Hoog Mog.
intentie en ordre, tot hoger maandgelden dan tegens vyf-
tien guldens waren aangenomen, niet zoude hebben te zen-
den op de Oorlogschepen van hunne resorte, maar dezelve
aanstonds afdanken, ten ware zy luiden met vyftien guldens
ter maand wilden te vreden zyn: 't welk ook aan de andere
Collegien ter Admiraliteit en aan de Kameren der Oostin-
dische Maatschappye dezer Landen is bekend gemaakt, om
te strekken tot derzelve narichting. Daarenboven gaven
de gemelde Staten last, dat, indien de veertien schepen
van oorloge staande ter directie van 't voorschreve Collegie
ter Admiraliteit in 't Noorderquartier niet genoegzaam met
volk mogten wezen voorzien, men het volk van het veer-
tiende schip zoude aflagten, op dat de dertien schepen van
het zelve Collegie behoorlyk met volk bemant zouden kon-
nen in zee lopen.

Eenige per-
sonen tot zee-
raden aange-
stelt.

G. Brand't.
Leven van de
Ruiter bl.
398, 399.

Men had, eenige weken geleden, goedgevonden, dat
men eenige personen, in de zaken van 't zeemanschap en 't
oorlog ter zee wel ervaren, met de drie Heren Gevolmag-
tigden van hunne Hoog Mog. over 't bedryf van 's Lands
vlote, zou laten in zee gaan, om de gemelde Heren in alle

voor-

voorzvallende gelegentheden, als Zeeraden, van raad te dienen. Hier toe waren eenige mannen, die geacht wierden tot dien dienst nut en bequaam te zyn, voorgeslagen; als namentlyk, Jan Korneliszoon Vrek, Burgemeester van Monnikendam; Dirk Pieterzoon Roodhoofd, Burgemeester van Purmerend, Kornelis Kruik, Raad en Vroedschad van Schiedam; Dirk Duizend en Douwe Aukes, beide Kooplieden t' Amsterdam; Jakob Muts, Koopman te Schiedam; Adriaan Bras, Koopman te Hoorn; Klaas Adriaanzoon Bakker, Equipagiemeester te Delfshaven, en Simon Willemszoon, Koopman te Middelburg. Doch na eenig overleg lieten zich de Heren Vrek en Simon Willemszoon tot dien last gebruiken: ook gaf men hen een Acte van indemniteit, of schadelooshouding, om hen buiten schade te houden, indien ze, buiten vermoeden, in 's vyands handen mogten vervallen: met verdere toezegging, dat hen, na het eindigen van den togt, zodanige eergift en gedachtenis zou toegevoegt worden, als naar gelegentheid van tyd en zaken bevonden zou worden te behoren. Toen 's Lands vloot noch in Texel lag, ontstond 'er een gehele oproer onder de matrozen op 't schip van den L. Admiraal Tromp, om dat zy het anker niet wilden winden, dan in den namte van den Prins van Oranje, zonder op hunne Overheden of Bevelhebbers te willen passen: daar, toen dat oproer wat ter neêr geleid was, meer moedwil op volgde, als ze niet het geen de kok hun schafte niet te vreden waren, en, met de bakken naar de kajuit lopende, daar veel gewelds bedreven. Dan kortst daar na wierden eenige van de voornaamste oproermakers gevangen, en by den Krygsraad te rechtgesteld. Twee moesten trekken om gehangen te worden, en die de galg trok wierd straks aan de nok van de ree vast gemaakt, en gehangen: d' ander strengelyk gegeeffelt, gebrandmerkt, en voor schelm aan land gezet. Noch vier anderen wierden gegeeffelt, en één gekielhaalt.

In deze dagen gaf de Heer Johan de Wit, Raadpenfionaris van Holland, en een van de drie Gevolmagtigden op

Oproer op 't
schip van
Tromp.
Aitzema XL:
Boek, bl. 477.
G. Brand bet
Leven van de
Ruiter, bl. 409.

Den II.
Augustus.

De Wit be-
vind dat men
met 28 streken
van 't Kompas
uit Texel in
's zee kan lopen.

1655.
G. Brandt's
Leven van de
Ruiter, bl.
399. 400.

's Lands vloot, een treffelyke proef van zyn verstand, met den Vaderlande eenen dienst te doen, dien de nakomelingen niet ligt zullen vergeten, ten aanzien van 't nut dat 'er uit volgde. Dit geschiedde toen hy 's Lands vloot, tegen het gevoelen van de Lootsen en zeevarende luiden, uit Texel met Zuiden, Zuidweste, en met Weste Winden in zee heeft gebragt. Voor dezen wierd by al de Lootsluiden, voor zeker geloofd, dat maar tien streken van 't kompas aanleiding gaven om uit Texel in zee te komen, en dat 'er twee en twintig streken, die in dit gewest meest waayen, de schepen binnen hielden: maar nu heeft de Raadpensionaris de Wit, door naaukeurig onderzoek, zelfs in persoon bevonden, dat de schepen van de rede van Texel, door 's Lands diep, ofte uit de Slenk, ofte uit het Spanjaards gat, met 28. onderscheide streken van 't kompas in zee konden steken; invoegen dat niet meer dan vier streken, te weten, Westnoordwest, Noordwesttenwesten, Noordwest, en Noordwesttennoorden, het uitkomen konden beletten. d' Oudste en ervarenste Lootsluiden dreven styf en sterk, dat het onmogelyk was met zware schepen door 't Spanjaards gat in zee te lopen. Doch de Wit voer zelf met de sloepen en etlyke Lootsluiden in 't Spanjaards gat, om de gronden, daar men de meeste ondiepte had, te peilen, en bevond, dat het gemelde gat, met een gemene vloed, op de ondiepste plaatsen, ten minsten tweëntwintig voeten waters word gevonden. Op deze ondervinding steunende, bragt de Heer de Wit zelf met den Heer van Haren twee van de zwaarste schepen der vlote, den veertienden van Augustus, door het Spanjaards gat, met een Zuide en Zuidweste wind, met gemak in zee; die den volgenden dag door de meeste schepen van de vloot, door het zelve Spanjaards gat, zonder ongemak of grondroering, met een Westelyke wind wierden gevolgt. Hier uit ontstond dat vele zeevarende luiden dat zeegat, ter gedachtenisse van de Wits ondervindinge, in plaats van 't Spanjaards gat, *Heer Jan de Wits Diep* noemden: welke benaming noch in sommige kaarten van Holland, sedert uitgegeven, word gevonden. D²

D'Oorlogsvloot, die de Staten der Vereenigde Nederlanden, na dien ongelukkigen zeeslag van den dertienden van Junius, binnen den tyd van ontrent acht weken, weêr in zee hadden gebragt, bestond nu, tot verwondering van de gansche wereld, in 92. schepen of fregatten van oorlog: verzien met 4337. stukken geschuts, en bemant met 15051. matrozen, 1283. mariniers of zeesoldaten, en 3301. landsoldaten, in alles met 19635. koppen. Deze zeemagt wierd verdeelt in vier Esquadres; waar van het eerste stond onder het bevel van den Heer Michiel de Ruiter L. Admiraal van Holland en Westvriesland, het tweede onder den L. Admiraal Kornelis Evertszoon, het derde onder den L. Admiraal Kornelis Tromp, en het vierde onder den L. Admiraal Tjerk Hiddeſz. de Vries. Het schip van den L. Admiraal J. Cornelisz. Meppel, die onlangs, gelyk gezegt is van zyn togt met de Ruiter naar Guinea was binnen gekomen, moest benevens de andere worden schoon gemaakt, en de Viceadmiraal Schram was van zyn wonde, die hy in het voorgaande Zeegevegt in zynen arm had gekregen noch niet genezen; dies bleven deze twe Bevelhebbers deze reis aan de Wal: maar Cornelis Slord, Cornelis de Boer, en David Vlug van Enkhuizen, en andere Kapiteinen van het Noorderkwartier bevonden zich op dezen togt by 's Lands vloot. Ook waren by deze vloot elf of twaalf branders, ertelyke behoefstuiten, en meer dan twintig galjoots, jagten, en ander kleen vaartuig, om af en aan te zenden. Bovendien hadden de Heren Staten noch verscheide schepen in 't Land: onder anderen twaalf, onlangs uit Guinea gekomen, waar van men negen in 't kort kon in zee brengen; en noch een goed getal grote schepen van den nieuwen aanbouw, die byna gereed waren om dienst te kunnen doen.

Men was niet zonder reden bekommert voor tien wederkerende Oostindische schepen, daar de Engelschen gestadig op kruisten, en niet weinig op dien buit vlamden. Doch deze waren hen gelukkig ontsnapt, en in de haven van Bergen in Noorwegen binnen gelopen. d' Engelschen, hier van de tyding krygende, en heet op dien roof, bestonden den

1664.
't Getal der
Nederlandsche
Zeemagt.
Zie G. Brand
't Leven van de
Ruiter, bl.
405 - 407.
Holl. Merc.
XVI. Deel, 66
131.

Gevecht tusschen de Engelsche oorlogschepen en 10. Nederlandsche Oostindischevaarders.
Zie Alzema
XLV. Boek, bl.
480. 481. 482.
Holl. Merc.
XVI. Deel, 66
der 106-108.

1665.

dertiende van Augustus, met veertien kloeke oorlogfchepen, twe of drie branders, en vier kitzen, de gemelde tien Oostindifche fchepen, en eenige andere Nederlandfche koopvaarders in de haven van Bergen aan te vallen: dan zy wierden, zo door 't gefchut van de Schepen als van de Landkaftefen, zodanig ontfangen, dat ze na vierdehalf uuren gevechts, met verlies van eenige fchepen, en zeer veel doden en gequetten, genoodzaakt waren, hunne ankers te kappen, het roer te wenden, en fchandelyk de vlugt te nemen, na dat ze de haven van de Koning van Denemarken, tegen het recht der volkeren, aldus hadden gefchonden. De Hollanders hadden in dezen ftryd alleen vyfentwintig doden, en tzeventig gequetten.

De Biffchop van Munfter doet den Staat den oorlog aan

Zie *Aitzema XLV. Boek, bl. 517-526. 597. 603. 613-617. 635. 638-641. 649-670. f. Le Clerc. Gefch. der Vereenigde Nederl. XIV. Boek, bl. 136-143.*

Den volgenden dag, heeft Chriftoffel Bernhart, Biffchop van Munfter, een heimelyke vyand der Staten, en nu aangezet en onderfteunt door de Engelschen, eenen brief door een Trompetter aan de Algemene Staten gezonden, inhoudende de redenen, die hem bewogen, den Staat den oorlog aan te doen: doch hunne Hoog Mog. hebben den negentwintigften dier maand den Biffchop geantwoord, dat zyne redenen om hen den oorlog aan te doen ongegrond waren, en met een, dat ze alle magt zouden gebruiken, om hem, in zo een onrechtmatigen oorlog, gerechtelyk tegenftand te bieden. Aldus geraakten deze Landen ook in oorlog met den Biffchop van Munfter, die noch dit jaar in 't Land van Twent en 't Graaffchap Zutphen rukte, en de Staten eenige fteden af nam, tot grote fchrik der ingezetenen dezer Provincien, naaft aan de Landen van den Biffchop gelegen. Dan de troepen van den Staat hebben niet lang daar na de Biffchopschen twemaal geflagen, en eenige poften van hen hernomen. Weinig dagen na dat 's Lands vloot had zee gekozen, wierd by de Staten een algemene vast- en bededag die zyn zou den 2. September uitgefchreven, om Gods zegen over hunne wapenen af te bidden. Dan eenige Predikanten beftonden dezen bedendag te misbruiken, en de Staten over het voeren van dezen oorlog in hunne Predikation hatelyk voor het volk af te malen; voornamentlyk waren

Vast en bededag over de Nederlanden uitgefchreven.

Den 18. Augustus. *Holl. Merc. XVI. Deel, bl. 108.*

Onbefuisde yver van eenige Predikanten

1665.

Zy niet wel te vreden, om dat de Staten den jongen Prins van Oranje, nu noch geen vyftien jaar, niet maakten tot Stadhouder en Generaal over 's Lands magten te water en te land; even of de vloot dan beter Bevelhebbers zou hebben. Doch eenige van deze drittige yveraren wierden met het inhouden van hunne gagie tot nader ordre gekraft. Ook namen de Staten daar na eenige nadrukkelyke beffuiten, om deze luiden te noodzaken binnen de palen van hun ampt te blyven, zonder zich met zaken de Politie of Regering betreffende, te bemoeien (1.).

Men had van 's Lands vloot, onder 't beleid van dien groten Admiraal de Ruitcr, gesterkt met den wyzen raad der drie Heren Gevolmagtigden der Staten, die op alles goede orde felden, en verſcheide nutte zaken in trein bragten, grote hope en verwagting, dat zy veel goeds voor 't Vaderland zoude te weegbrengen; maar 't viel geheel anders uit, en de uitkomst leerde dat alle menſchelyke voorzoge, wyſheid, voorzichtigheid, vruchteloos en te vergeefs zyn, indien ze niet door den Goddelyken zegen achtervolgt worden: want na dat de vloot cenige dagen in zee gekruift had, om de Engelfchen op te zoeken, quam zy den 29. Auguſtus by het land van Bergen in Noorwegen, daar men tyding kreeg van het gevecht der Engelfchen met de Ooftindifche ſchepen en andere koopvaarders in de haven van Bergen. Men was federt met grote vlyt bezig om alle de Nederlandſche ſchepen uit die haven in zee te brengen, maar de wind hun tegen zynde wierden zy eenige dagen opgehouden. Eindelyk quamen negen Ooftindifche ſchepen en vele koopvaarders by de vloot; waarby zich daarna noch twe Ooftindifche ſchepen, met noch eenige Weſtindifch- en Spaanſchvaarders voegden: zynde het Ooftindifch ſchip, het Slot van Honingen genoemt, grond geraakt hebbende, met noch drie Straatsvaarders in de gemelde haven blyven leggen. Men beſloot eindelyk den 8. September met de vloot niet langer op de Noordſche kuſt te blyven, maar den koers naar 't Vaderland te ſtellen, en twe oorlogſchepen op 't Slot van Honingen en andere achterblyvende koopvaarders te laten paſſen.

(1.) Zie

*Aitzema XLV.**Boek, bl. 483.*

502-504.

*Reſol. van de**Staten v. Holl.**op den 5 6. 7.**13. Novemb. en**den 1. 4. en 5.**Decemb. 1665.*

Men heeft

grote verwag-

ting van 's

Lands vloot, 1

die anders uit-

viel.

Zie *G. Brandt**'s Leven van de**Ruitcr, bl.*

409-422.

*Aitzema**XLV. Boek,*

481-484. 415.

1675.

passen. Dies ging de vloot dien zelyven dag van voor 't land van Bergen onder zeil, zettende haren koers Zuidwest aan; dan zy wierd den volgenden dag door een' schrikkelyken storm belopen, die eenige schepen deed vergaan, en andere verstrooide; zo dat 'er maar acht en veertig by den anderen bleven. Twee Oostindische met noch vier Oorlogschepen, door den storm van de vlag gedwaalt, geraakten den 13. dier maand onder de Engelsche vloot, en dus in hunne handen. 's Lands vloot quam eindelyk ontrent half September op de Hollandsche kust. Daar na verstond men, dat de Engelschen noch vier oorlogschepen, genoemd het Huis te Zwieten, den Gelderschen Ruiters, den Sint Paulus van Zeeland, en den Sint Paulus van Enkhuizen, met twe branders, vyf of zes behoefstluiten, en eenige koopvaarders, samen zeventien of achtiën schepen hadden genomen, die, door een Bremer smakschipper misleid, een koers hadden genomen, waardoor ze in de Engelsche vloot waren vervallen. Anderen, te weten, elf oorlogschepen en drie Oostindischvaarders waren dit gevaar gelukkig ontsnapt. Dus strekte de onstuime zee als tot een veranderlyk toneel der mensche-lyke zaken, daar men de Goddelyke bestiering met opmerkende ogen op kon aanschouwen. Hier zag men nu hoe God, d' Opperbestierder der dingen, alle raadslagen en voornemens der menschen, hoe voorzichtig beleid, in korten tyd kan fluiten en vernietigen. Al de grote gedachten die men van deze vloot en derzelve Opperhoofden en Bestierders had geschept, wierden door de stormwinden des Allerhoogsten overstaag geworpen, en een merkelyk gedeelte van den rykdom, die men in behouden haven zocht te brengen, in handen der Engelschen gegeven.

Verwondering dat de twe Vloten elkander niet waren ontmoet.

Zie *G. Brand's Leven van de Ruiters*, bl. 439-455. *J. Le Clerc Gesch.* III. Deel, XVI. Boek, bl. 124-127.

Men was verwondert, dat twe zulke grote vloten, gedurende den verhaalden zeetogt, malkanderen zo lang hadden gezocht zonder t' ontmoeten of in gevecht te geraken. Na den storm, waar door de Hollandsche vloot zo verstroot was geworden, behaalden de Engelschen, die op hunne kust by na niets daar door hadden geleden, groot voordeel op de Hollandsche schepen; terwyl de Ruiters d' Engelschen vruch-

vruchteloos zocht. De Engeltchen begaven zich naar hunne havens, gelyk ook de Hollanders daar na naar de hunne *, zonder dat d' een of d' ander veel reden had om te konnen roemen; hoewel d' Engeltchen eenig voordeel uit de verstroojing der Hollandische vloot hadden getrokken. De quade uitslag van dezen Zeetrocht deed het onverstandig volk, dat gemeenlyk naar d' uitkomst der zaken oordeelt, morren en zeggen, dat de Gevolmagtigden der Staten oorzaak waren van al dat onheil, om dat zy zich met de Ruiters niet wel hadden verstaan; maar die Admiraal betuigde het tegendeel, en sprak naderhand met zeer veel lof van den Raadpensionaris van Holland. Kort na dat de vloot binnen de Havenen dezer Landen was gekomen, trokken de Heren Gevolmagtigden naar den Hage †, en verslag gedaan hebbende van 't geen in den togt was voorgevallen, wierden zewegens hunne zonderlinge wakkerheid, arbeid, voorzichtigheid en goed beleid, van hunne Ed. Hoog Mogende, en ook van de Staten van Holland in 't byzonder bedankt ‡. De Ruiters bleef na hun vertrek noch etlyke dagen in Texel, om den Krygsraad over eenige wederspannelingen te helpen bywonen. Twee oorlogschepen ('t eene Oostergo genoemd, onder den Kapitein Allard Pieterszoon de Boer, en 't ander Sint Pieter, onder den Kapitein Joost Herman Klant) waren in 't begin van October, zonder verlof uit de vloot en in Texel gelopen, zo zy zeiden uit gebrek. De Kapitein de Boer wierd van zyn ampt en bedieninge afgezet, en men hield alle zyne gagie voor verbeurt **: hy gaf voor dat hy daar toe van zyn volk, die zich meester van 't schip zouden gemaakt hebben, was gedwongen geweest. Ter zelve tyd wierden ook de vonnissen tegen eenige andere Bevelhebbers uitgesproken en uitgevoerd. Het volk van 't schip Oostergo, buiten ordre, gelyk gemeld is, in Texel gekomen, had geweigert weêr in zee te gaan, voorgevende dat het schip te lek was. Eenige Heren van den Raad ter Admiraliteit in Vriesland, ook de Heren Gevolmagtigden der Staten, die zich op de Helder onthielden, hadden hun meermalen tot hunnen plicht vermaant: hun voor ogen stellende wat

Hh

straf

1665

* Den 2. en
3. November.† Den 4.
November.‡ Den 6.
November.Eenige wan-
bedryven en
wederspanne-
lingen worden
gestraftZie G. Brand
's Leven van de
Ruiters, bl. 433.
443. 449. 455.** Den 27.
October.

1665,

straf zy ter zaken van hunne wederspannigheid te verwagten hadden. Doch de muitzucht had geen oren. Derhalven moest men zich nu bedienen van de sterke hand, en't recht ging zyn' gang. Vyf hoofden van't oproer, en een matroos, wierden ter dood verwezen, en met de koorde gestraft. Dus liep de leste zeetogt van dit jaar ten einde.

Enkhuizen
lyd door dezen
oorlog veel
schade in hare
hoofdneringe.

De Stad Enkhuizen leed by dezen oorlog grote schade in hare hoofdneringe. De Haringbuisen dorsten niet in zee gaan uit vreeze voor den vyand; dit baarde grote verlegenheid, vele huishoudinge misten hier door hare kostwinning, veleningeren en handwerken, hier van athangende, stonden stil, vele buisluiden, kuipers, haringpakkers, keetluiden, en dergelyken wisten voor hunne vrouwen en kinderen niets te winnen, en de Reders moesten hunne kostelyke capitalen zien stil leggen. De Algemene Staten hadden wel ordre gezonden aan alle hunne Admiralen, Commandeurs, en Kapiteinen ter zee, en daar by uitdrukkelyk bevoien, dat men alle Engelsche Visschers in zee ongemolesteert zoude laten, op dat het arm onnozele volk niet geheel de elenden zoude smaken, die de oorlog op hen had gebragt, hopende dat door dezelve Christelyke melydentheid van de zyde der Engelschen aan de Nederlandsche Visschers gelyke vryheid in't visschen zoude verleent worden. Doch men sloeg in Engeland daar op geen acht, en men zeide dat de Hollanders zulks deden om voor hunne Haringbuisen vryheid te verkrygen om te mogen visschen, nadien zy groot gebrek hadden aan Haring, en zonder dezelve niet bestaan konden: dus wierden onze Visschers van de Engelsche oorlog- en andere schepen hard gehandelt en gevangen opgebragt, tot grote droetheid der Hollandsche Ingezetenen en inzonderheid van die der Stad Enkhuizen. Men wierd te dezer tyd niet alleen bekommert en beschaadigt door de Engelschen, maar ook door de Turksche Rovers, welke wegens den oorlog tusschen Holland en Engeland daar toe de beste gelegenheid hadden. Die van Algiers bragten in weinig weken tien meest Nederlandsche schepen op, waar onder één van Sardam, welker schipper met vyfentwintig personen, en één van Hoorn, waar van schipper Pieter

Holl. Merc.
XVI. Deel, bl.
143.

De Turk-
sche Rovers
doen grote
schade
Holl. Merk.
XVII. Deel,
bl. 31.

Pieter Janszoon Bois met achttien personen tot Slaven gemaakt en verkocht wierden

1665.

Volgens het advys van de gezamentlyke Gemagtigden uit de Collegien ter Admiraliteiten den eldden van November opgesteld, waren de Algemene Staten van voornemen, (alzo men beducht was dat d' Engellschen tegens 't voorjaar noch met meider magt in zee zouden komen dan dit jaar was geschied) tegens half Maart of in 't begin van April 72. zware oorlogfchepen, en 12. fregatten, benevens 12. branders, 12. advysfregats; noch 12. advysgaljoots en 24 grote galjoots tot navoering van water, bier en ander fcheep-behoefsten, in zee te brengen. By deze vloot moest de Oostindifche Maatschappy volgens verding tusschen den Staat en haar gemaakt (1), noch 20 oorlogfchepen voegen. De gemelde Gevolmagtigden ter Admiraliteiten hadden ook, door last van hunne Hoog Mog. een overflag van 't geen de voornoemde toerusting, in den tyd van twaalf maanden, zou komen te kosten, gemaakt; en uitgerekent, dat dezelve (behalven de 20. fchepen, die op kosten van de Oostindifche Compagnie zouden uitgerust worden) ter fomme van elf millioenen zes honderd en achtenveertig duizend zes honderd en veertig guldens zou belopen. Hier uit kan men afnemen met hoe zwaren last de Staat der Vereenigde Nederlanden te dezer tyd, door den oorlog ter zee wierd gedrukt. Daar d' oorlog te lande, met den Bifchop van Munster, noch byquam, die door den Koning van Engeland wierd gevoed (2.).

De Heren Staten, wetende dat men met legers noch vloeten, zonder de Goddelyke hulpe, niet kan verrichten, hadden, gelyk boven gemeld is, bevolen, dat men God op alle Woensdagen voor den welstand des Vaderlands zou bidden: maar daarna, ziende dat d'yver in die wekelyke gebeden fcheen te verflaauwen, vonden ze eindelyk geraden, dat men dat wekelyk gebed in een' maandelyken vast en bededag zou veranderen: met bevel, dat men op den eerften Woensdag in de maand niet den halven, maar den gehelen dag daar toe zou gebruiken. Dit wierd op den eerften

Zware toerusting ten oorlog.
Zie G. Brandt's *Leven van de Ruiter*, bl. 458. 459.

(1.) Zie *Aitzema XLV. Boek*, bl. 409. 413.

(2.) Zie *Aitzema XLV. Boek*, bl. 517. 526. 501. 596. 597. 603. 617. 617. 635. 638. 670.

Her wekelyk gebed word in een' maandelyken vast- en bededag verandert.
G. Brandt's *Leven van de Ruiter* bl. 459.

1665.

Ordre tot
beter bezor-
ging der vloze.

Aitzema V.

Deel, bl. 509.

Groot Plak. III.

Deel, bl. 219.

Brandt als bo-

ven, bl. 460.

461.

Een regi-
ment zeefol-
daten opge-
recht.

De Kapery
word toege-
laten.

De Wal-
visch vangst
verboden.

Groot Plak-

kaatb. III.

Deel, bl. 296.

Ordonnantien

voor de Schut-

ters en Dril-

meeſter te

Enkhuizen.

Keuren van

Enkh. bl. 174.

362.

Men ſtaat

toe dat de

Munte langer

in ieder Stad

mag blyven.

Een hoge

Vloed.

Zie Ouden-

boven van de

Cimbren pag.

107. Commel.

Befchr. van

Amſt. pag. 1184.

Oudhof Wa-

tervl. 364.

Woensdagi van November begonnen, en voort van maand tot maand vervolgt. Hunne Hoog Mog. gaven ook een Plakkaat uit ſtrekkende tot beter bezorging van 's Lands Vloote. Ook beſloten de Staten van Holland een Regiment zeefoldaten op te rechten. Men heeft ook den Kapers toegeſtaan uit te lopen, en vier maanden in zee te blyven, om hun avontuur op den vyand te zoeken. Men verbood de Groenlandſche Viſſchery, en d' uitvoer van alle gereedschap en behoefte tot de Walviſchvangſt, voor het gehele toekomende jaar, op verbeurte der ſchepen en goederen. Men gebruikte deze en andere voorzorge, dewyl men te gemoet zag, dat men de matrozen, tot bemanning der oorlogsvlote, in 't voorjaar van noden zou hebben. Die van Enkhuizen, zo na aan zee gelegen, waren by dezen fellen oorlog op dat woefte element, ook op hunne byzondere verdediging bedacht, en beraamde by voorbate een Ordonnantie op het ſtuk van de Schutters-wacht, en de bewaringe van hunne Stad. Zy verzuimde ook niet hunne Burgers en Ingezetenen in den wapenhandel te oeffenen, en maakten ten dien einde een Ordonnantie voor den Dril-meeſter, waar naar die en de Schutters, welke door hem onderwezen wierden, zich zouden hebben te gedragen. In dit zelve jaar zyn de Heren Burgemeeſteren, volgens vorige Reſolutie geauthoriſeert op de vergadering der Steden van Weſtvrieſland te conſenteren, dat de Munte dezès Landſchap van zes jaren tot meer jaren in ieder Stad zoude mogen blyven.

Behalven de zorge en rampen van dezen verderffelyken oorlog tegen de Engelſchen, wierden deze Landen noch door een zware plage der Goddelyke Voorzienigheid aange-
taſt, toen den vyfden van December een hoge watervloed, verzelt met een ſchrikkelyk onweêr, en harden ſtormwind, vele dyken doorbrak, en den Ingezetenen van Zeeland, Hol-
land, Vrieſland en de Ommelanden grote ſchade toebragt. De dyk tegen het Y brak tuſſchen Durkerdam en Schelling-
wouw, ſchuin tegen over Amſterdam, op twe plaatſen door, zo dat de Buikſloter-meer, Broeker-meer en anderen Me-
ren, ja gansch Waterland nu met de daad tot een waterland
wier-

wierden. t' Amsterdam liep het water over den Nieuwendyk, de Warmoestraat en Nieuwe-markt. En by Sparendam liep het zo hoog over den Slaperdyk, dat het land aldaar alom onder water raakte. De vloed brak tusschen Huisduinen in, en nam den groten Zanddyk weg. Op de Helder spoelden 17. huizen, en op het Nieuwe Diep de Schans weg. De dyk op Texel brak by 't Schild door, het Eiland Wieringen scheurden midden door, en 't Eiland Marken wierd van de Zee overlopen. enz. Dit onweêr was zo zwaar en ongemeen, dat sommigen achtten dat deze Landen sedert het jaar 800. na Christus Geboorte, dergelyk niet was overgekomen.

Met den aanvang van het jaar van zestien honderd zeventzestig, dat gedenkwaardig was, wegens den bloedigen oorlog tusschen de Engelschen en de Nederlanders, was men in deze Landen al vroeg bezig om de vloot toe te rusten. Om daar toe te meer en te ligter volk te bekomen, hadden de Algemene Staten het uitloopen van alle koopvaardyschepen, raazeilen voerende, den eersten van Februarius, op verbeurte van schip en goederen, by plakkaat verboden: als ook de grote en kleine visschery, op gelyke penen; waar by de Stad Enkhuizen in hare hoofdnering de Haringvangst geen gering nadeel leed. Het verbod van de Groenlandsche vaart wierd met een nader Plakkaat van den zeventwintigsten dier maand vernieuwt en bekrachtigt, waarby de Staten verklaarden, hoe zy verstonden, en daar by onveranderlyk zouden blyven, dat, zelfs na het uitloopen van 's Lands vlote, de gemelde vaart t'eenemaal, zonder eenige verandering, het gehele jaar door gedurende, zou zyn en blyven verboden. De Staten van Holland verstonden te dezer tyd, dat men den aanbouw van noch twaalf schepen van oorloge van de grootste soorte zou bevorderen: om te zyner tyd in de plaatse van de genen, die, gedurende den aanstaanden zomer, in eenig gevecht met d' Engelschen, of by storm of ongeval mogten komen te verongelukken, te kunnen dienen. Ook wierd goedgevonden, dat de Collegien ter Admiraliteit eenige bequame Lootsen, die ontrent de kusten,

1667.

Chron. van Medenb. pag. 218. 219 P. de Lange Nederl. Chronycken bl. 361-362. Aitzema V. D. bl. 508. Holl. Merc. XVI. Deel, bl. 157.

1666.

Toerusting ter zee.] Het uitloopen der koopvaarders en de visschery verboden.
Groot Plakkaat, III. Deel, bl. 293. Holl. Merc. XVII. Deel, bl. 25. Groot Plakkaat III. Deel, bl. 296.

Den aanbouw van noch twaalf grote schepen worden voortgezet.]

G. Brand het Leven van de Ruitser, bl. 464.

Enige Lootsen in dienst genomen.

1666.

Nader ver-
bond met
Denemarken.

* Den 11.
Februarius.

Zie *Aitzema*
V. Deel, bl.
837-900.

Vrankryk
verklaart den
oorlog tegens
Engeland.

(1.) Zie
Aitzema IV. D.
bl. 863.

+ 26. Jan.
Zie *Aitzema*
V. Deel, bl.
911-913.

De Stad Enk-
huizen krygt
Oetdrooi om
hare Magiftra-
ten te beftellen.

(2.) Zie
Handv. van
Enk. bl. 18.
119. Gr. Plak.
IV. Deel, bl.
429.

Vrede tuf-
fchen de Staten
en den Bifchop
van Munfter.

(3.) Zie
Aitzema V.
Deel, bl.
517-526.
645-653.
775.

(4.) Zie
Aitzema V.
Deel, bl. 1023.
Holl. Merc.
bl. 55.

gronden, rivieren, havenen, en zeegaten van Engeland, en byzonderlyk achter en tuffchen de banken van Harwits en in 't Konings Diep wel kundig en ervaren waren, in dienst zouden aannemen; ten minften voor ieder fchip één. Niet lang te voren * had de Nederlandfche Staat met den Koning van Denemarken een nader verbond gemaakt, ftrekkende tot nadeel van Engeland. Men had in Vrankryk, door den Nederlandfchen Gezant, den Heer van Beuningen, lang aangehouden, ten einde dat de Koning den Heren Staten, volgens het verbond met hen in den jare 1662. gefloten (1.), tegens de Engelschen, als eerfte verbrekers der vrede, zou byfpringen. Waar op zyn Majesteit eindelyk † den oorlog, zonder langer uitftel tegens Engeland verklaarde.

Terwyl de gemene zaken in dier voegen ftonden verwier-
ven die van Enkhuizen op hun verzoek, den zeventienden van
Februarius Oetdrooi van de Staten van Holland en Westvries-
land, dat de drie nieuw gekozen Burgemeesteren dier Stad,
en by abfentie van iemand van dezelve de prefenten al voren
omder den eed gebragt zynde, jaarlyks op den eerften January
zouden verkiezen zeven Schepenen, uit een dubbeld getal
van veertien pertonen, by de afgaande Burgemeesteren op-
geftelt en genomineert; welke zeven Schepenen door den
Schout in der tyd, of by defzels abfentie, door den Presi-
derende Burgemeester onder den eed zouden worden gebragt.
De verkiezing van de gemelde zeven Schepenen uit een dub-
beld getal, door de afgaande Burgemeesteren opgeftelt, pleeg
voor dezen aldaar aan den Schout te ftaan (2.). Diergelyk
Oetdrooi wierd te dezer tyd aan meer andere Steden, en in 't
volgende jaar ook aan de Stad Hoorn gegeven. Den ach-
tienden van April wierd de vrede tuffchen de Staten der ver-
eenigde Nederlanden, en den Bifchop van Munfter, die
den ingezetenen van Overyffel, d'Ommelanden, en hunne
naburen veel leede had toegedreven (3.), door bemiddeling
van eenige Vorften gefloten (4.): 't geen den Heren Staten
meer ruimte gat om den oorlog tegens Engeland voor te
zetten; ook was men hier door te Enkhuizen en in het Noor-
derquartier buiten vrezen voor eenigen toeleg van dien Bif-
fchop

ſchop op deze geweften. Midlerwyle raakte de Nederlandſche vloot gereed om in zee te ſteken, en de Algemene Staten ſteden tot Opperhoofd over dezelve Michiel Adriaanſoon de Ruiter, L. Admiraal van Holland en Weſt-vrieſland, en voorts tot Hoofdofficieren onder hem, Kornelis Evertſoon, L. Admiraal van Zeeland, Aart van Nes, L. Admiraal van de Maze, Kornelis Tromp, L. Admiraal van Amſterdam, Jan Korneliſſoon Meppel, L. Admiraal van 't Noorderquartier, Tjerk Hiddes de Vries, L. Admiraal van Vrieſland, de Viceadmiralen de Liefde, van Hulſt, Bankert, Schram en Koenders, en de Schoutenbynacht Jan van Nes, Sweers, Kornelis Evertſoon de Jonge, Stachhouwer en Bruinsvelt.

In 't midden van Mei quamen eenige Vorſtelyke perſonagien en edelen in Texel, om 's Lands vloot te bezichtigen: te weten de Keurvorſt van Brandenburg, de Prins van Oranje, de Vorſten van Holſtein en Anhalt, Prins Maurits van Naſſau, de Graven van Solms, Dhona, en Hoorne, de Heren van Brederode en van Gent, met vele andere Groten. Zy wierden aan het boord van den L. Admiraal de Ruiter en d' andere Bevelhebbers met alle eere ontvangen, en hunne komſte veroorzaakte grote vreugd en gejuig onder 't volk, inzonderheid het byzyn van den Here Prinſe van Oranje. De Matrozen, maakten daar over een groot ge-roep, dat ver klonk: 't was niet dan *lang leef de Prins: lang leef de Prins van Oranje*. De Ruiter liet het volk alle ſcheeps-offeninge doen, ook twe jagte of klene fregatten, van de Kapiteinen Pieter Wynbergen en Dirk de Munnik, een ſpiegelgevecht houden: zy gingen tegea elkanderen aan, en gaven d' een den ander, in 't voorby zeilen, met los kruid de lage: waar in de Vorſten en Heren groot vermaak ſchiepen. Ook wierd het volk op d' Admiraalsſchepen elk met vyftien ton zwaar bier beſchonken. Den volgenden dag tegen het vallen van den avond voer dit Vorſtelyk gezelfchap, verzeld met de floepen van alle d' oorlogſchepen, weêr naar den Helder. Men had de Ruiters Matrozen met ontrent honderd zilvere dukatons op den naam van zyn Keurvorſtelyke

1666.

De Neder-
landſche vloot
taakte gereed.
Opperbevel-
hebbers van
dezelve.

Zie G. Brana
't Leven van de
Ruiter, bl. 466.
Aitzema V. D.
bl. 303.

De Keur-
vorſt van Bran-
denburg, de
Prins van O-
ranje en andere
Groten, kom-
men 's Lands
vloot bezigti-
gen.

Den 16. Mei,
G. Brand bez
Leven van de
Ruiter, bl.
467. Holl.

Men doet
hen alle eere en
vermaak aan.

Zy geven
het volk ver-
eeringen; en
varen weêr
naar de Helder

1866.

lyke Doorluchtigheid vereert: ook zag men, toen de Heren aan land quamen, cenig goud en zilver onder 't volk te grabbel werpen.

't Getal der
Scheepen van
deze vloot: en
daar onder elf
van 't Noor-
derquartier.

Zie G. Brand
het Leven van
de Ruiter, bl.
468-471.
Aitzema V.
Deel, bl. 697.
Holl. Merc.
XVII. Deel,
bl. 80.

Deze vloot bestond uit twe en tzeventig oorlogschepen, dertien fregatten, vier advysjagten, negen branders, één kits en drie hoekboten: hier onder waren elf oorlogschepen wegens het Collegie van 't Noorderquartier, te weten: De L. Admiraal Jan Korneliszoon Meppel voerende het schip *Wettvriessland* voorzien met acht en tzeventig stukken, drie honderd vier en negentig mannen; de Viceadmiraal Volkert Schram het schip *de Pacificatie* met drie en tzeventig stukken, drie honderd zeven en twintig mannen; de Schoutbynacht Fredrik Stachhouwer, het Schip 't Wapen van Enkhuizen met twe tzeventig stukken, drie honderd en acht mannen; de Kapiteinen Adriaan Houttuin, de Prins van Oranje met twe en zestig stukken, twe honderd twe en veertig mannen; Jan Krook, de *Hollandsche Tuin* met zes en vyftig stukken, twe honderd acht en dertig mannen; Graaf Jan van Hoorne, *Gelderland* met vier en zestig stukken, twe honderd en tachtig matrozen en veertig soldaten; Govert 't Hoen, *Josua* met vier en vyftig stukken, twe honderd acht en twintig man; Pieter Klaafzoon Wynbergen, 't Noorderquartier met zestig stukken, twe honderd zes en tachtig man; Kornelis Viktol, *Kaleb* met achtenveertig stukken, twe honderd negen en twintig man; David Vlug, 't Wapen van Nassau met zestig stukken, twe honderd vyftig man; en Adriaan Berkhout, voerende het schip *de drie Helden Davids* met acht en veertig stukken, twe honderd acht en twintig man: samen uitmakende zes honderd vyf en tzeventig stukken, drie duizend en vyftig koppen. In Noordholland bleven noch vyf schepen leggen, by gebrek van volk, te weten, de Kapiteinen Klaas Anker, voerende het schip *d' Eendragt* met vierenveertig; Kornelis Jacobszoon de Boer, de *Rode Leeuw* met zesfenveertig; Klaas Valehen, 't Wapen van Medenblik met zesfenveertig; Jan Maauw, 't Kasteel van Medenblik met dertig; en Gerrit Posthoorn, 't Wapen van Hoorn met dertig stukken geschuts.

Den

Den eersten van Junius, en eenige van de volgende dagen, raakte 't meeste gedeelte van 's Lands vloot, met verscheide winden, uit de gaten van Texel in zee, waar by zich kort daar na de schepen van Zeland, uit de Maze en Vrieland voegden. De Engelsche vloot bestaande uit éenentachtig oorlogschepen, behalven de kitsen en branders, onder het bevel van Prins Robbert, en den Generaal Monk, Hertog van Albemarle, liep niet lang daar na ook in zee. Deze twee vloten kregen den elfden van Junius malkanderen in 't gezigt, en raakten kort na den middag, tusschen Duinkerken en Noordvoorland (den hoek van Engeland, die tusschen het kanaal en de riviere van Londen uitstrekt) met elkanderen in een verschrikkelyk gevecht, dat tot 's avonds ten tien uren duurde; doch de volgende dagen, te weten, den twaalfden, dertienden en veertienden dier maand, t'elkens weer met grote hevigheid en verwoedheid hervat wierd. In deze vier vermaarde zeeslagen, betoonde de L. Admiraal Generaal de Ruiters een verwonderens waardige voorzichtigheid, beleid en dapperheid, gelyk ook de andere Opperhoofden van de Nederlandsche vloot, waar onder ook de L. Admiraal Meppel, de Viceadmiraal Schram, en de Schoutbynacht Stachhouwer van Enkhuizen, en andere Bevelhebbers en Kapiteinen, grote blyken gaven van eene mannelyke kloekmoedigheid en onvertzaagheid. De Nederlanders behaalden hier op de Engelschen, die t'eikens de wyk namen, eenen volkomen zege, die nochtans den overwinners op veel bloeds stond. Behalven den L. Admiraal Kornelis Everts zoon, en den Viceadmiraal van Hulst, lieten hier het leven de Schoutbynacht Stachhouwer, de Kapiteinen Ortho van Treflong, Pieter Salomonzoon, Pieter Janszoon Uitenhout, Wouter Wyngaart, Adriaan Houttuin, Simon Blok, en ontrent achthonderd matrozen of soldaten. Op de schepen van het Noorderkwartier waren vierentachtig doden en honderd en drie gequetsten; waar onder de L. Admiraal Meppel had veertien doden en vierentwintig zwaarlyk gequetst; de Viceadmiraal Schram tien dood en zestien gequetst; de Schoutbynacht Stachhouwer, hy zelf en noch

1866.

De Hollandsche vlooten raken in zee.

Zie G. Brandt bei Leven van de Ruiters, bl. 468-478. Aitzema V. Deel, bl. 813.

Zie Holl. Merc. XVII. Deel, bl. 78.

Vier schrikkelijke zeeslagen tusschen die vloten.

Zie Brandt als boven bl. 478-496.

Aitzema V. Deel, bl. 698-700. Holl. Merc. bl. 82.

De Nederlanders behalden den zege op de Engelschen.

Brandt als boven bl. 496.

Aitzema als boven en bl. 711-716.

Het verlies aan wederzyde.

Aitzema V. Deel, bl. 715.

1666.

negentien dood en acht gequetst: de Kapiteinen Govert t' Hoer vier doden; Pieter Wynbergen elf doden en negen gequetsten; Adriaan Teding Berkhout acht doden en vier gequetsten; Johan Belgicus van Hoorn zeven doden en vier gequetsten; Jan Krook twe doden en vier gequetsten; Cornelis Victol vyf doden en elf gequetsten; David Vlugh vyf doden en veertien gequetsten; en Houttuin dertien doden en vyf en dertig gequetsten. Aan de Engelsche zyde was 't verlies ongelijk groter, en men achtte dat het getal hunner doden vyf of zes duizend menschen beliep, en daar onder de Viceadmiralen Willem Barkley, en Christoffel Mings, met verscheide Kapiteinen. Ontrent drie duizend Engelsche gevangenen wierden in 's Lands havenen opgebracht, onder welken ook Georg Askue Admiraal der Witte vlagge. Dricentwintig oorlogschepen hadden de Engelschen verloren, waar van zeventien waren verbrand, in de grond geschoten, of gezonken: zes andere schepen zyn in Holland opgebracht. De Nederlanders hadden vier schepen verloren, die alle verbrand waren. De Raadpensionaris de Wit onderzocht naaukeurig hoe zich alles van dag tot dag in 't gevecht had toegedragen, en stelde daar uit een verhaal op van den slag, 't welk daar na ter vergaderinge van hunne Hoog Mog. werd gelezen, en op hunne ordre in druk uitgegeven, om alle de wereld hunne overwinning, die de Engelschen zich ydelyk poogden toe te eigenen, te doen blyken. De Heren Staten Generaal besloten een algemenen dank- en bededag over alle de vereenigde Provinciën uit te schryven, en daar toe te stellen den dertigsten van Junius, om ten zelven dage God te danken over de verkregene victorie tegens de Engelsche vloot, en te bidden om verderen zegen: bevelende wyders ten zelven dage alomme tekēnen van blydschap over de gemelde overwinning te tonen, met het luiden van klokken, branden van vuren, en lossen van geschut; gelyk ook ten gestelden dagen in de steden en dorpen dezer Landen geschiedde.

De Wit stelt een verhaal van den slag op.

Zie *Aitzema V. Deel, bl.*

706-711.

Nederl. Zeehelden, bl.

683-693.

Holl. Merc. bl.

85-91.

Men houdt een Dank en bededag, en viert alom over d' overwinning.

G. Brandt alsboven, bl.

499, 500 *Aitzema bl.*

711.

Het Lyk van den Schoubynacht F. Strachonwer word te Enkhuisen begraven.

Twe dagen voor het houden van dezen dank- en bededag, te weten den achtentwintigsten van Junius, werd het Lyk

van

van den dapperen en voor het Vaderland gesneuvelden Schout-
bynacht Fredrik Stachhouwer, binnen de Stad Enkhuizen
zeer statelyk, en onder den toevloed van een grote menigte
van menschen, begraven: eenige Compagnien gewapende
burgers verzelden deze Lykstacy. Zeker Dichter vereerde
te dezer tyd 's Mans roemwaardige gedachtenisse met een
fraai Lyk-vaers, 't geen zyne dappere heldedaden meldde,
en in dit zelfde jaar, kort na zyne begraafnis, te Enkhui-
zen door den druk wierd gemeen gemaakt, onder den vol-
genden titel:

1666.

Lyk-klagt
over zyn
dood.

LIJCK-KLACHT,

Over de ontijdige Doodt van den vromen
Manhaften en Kloeckmoedigen Zee-heldt,

DE E. HEER

FREDRICK STACH-HOUWER,
SCHOUT BY NACHT

*Van Hollandt en West-Vrieslandt, onder het Ed: Mog:
Collegie ter Admiraliteyt in West-Vrieslandt en 't
Noorder-quartier.*

Zijnde glorieuselyk voor 't Vaderlandt
gestorven, in de bevochten Victorie tegen de Engel-
sche, op den 14^{den}. en begraven den 28. Juny 1666.

Moeft u, O! FREDERIJCK,
Soo ongeluckighlyck
Een kloot, de Doodt doen sinaken?
Moeft BRITTENS vluchtend' loot
Uyt hun verwoeste Vloot
U moedigh Herte raken?

Die door den roock en 't vyer
Dan gins, dan weder hier,
De baren hebt door-vlogen;
Om 's Vyandts moedigheyt,
Door uwe strijdtbaerheyt
Te dempen naer vermogen.

Ons door u dapp're handt,
 U VADERS STADT en Landt,
 t'Herstellen in dien luyfter
 Van zegen, roem en eer:
 Om 't licht en glans nu weên
 Te trecken uyt het duyfter.

Te setten op den Throon,
 Te niet te doen dien hoon-
 En schimp, te langh geleden:
 Te breecken hunne maght,
 Te temmen hare pracht,
 Verr' boven recht en reden.

U Oogh-wit is volbraght,
 Door 's HEEREN gunst en kracht,
 (Diens name zy geprezen.)
 Maer ach! een wee-geklagh,
 Een droev' en nare dagh
 Is onder ons geseen.

Ter oorfaeck MOEDIGH HELDT
 Dat ghy zyt neêr-gevelt
 In 't bloeyen uwer dagen,
 In krachten, in verstandt,
 Hebt ghy u 's levens pandt
 Den Lande opgedragen.

Al strijdend' als een Leeuw,
 Niet achtend' op 't geschreeuw
 Der jammerlijk gewonde;
 't Getal van dien, hoe groot.
 En swaer, en veel, noch Doodt,
 U niet af-schricken konde:.

Maer gaf u meerder hert,
 En wierd' daer door getert
 U stoute Ziel, tot wraecke,,
 Om met een versche moedt
 In vlam, in gloedt en bloedt
 Te staen voor onse sake.

Te strijden voor ons Landt,
 Volstandigh in den brandt
 Van Swavel, Roock en Donder:
 Te vechten handt aen handt
 Voor d'eer van NEDERLANDT.
 Tot 's vriendts en 's vyandts wonder.

W At wonder nu? dewijl
 Hy voormaels in BRASIJE
 Al gaf een proef en teecken,
 Waer uyt men kond' voor-sien-
 Wat namaels soud' geschien,
 En hier nu is gebleecken.

Daer van is een bewijs,
 Den SPECK en PORTUGIJS,
 En MOOR, en INDIANE;
 Van 's VADERS wijs beleyt
 En 's BROEDERS dapperheyt
 By den AMERICANE.

Soo vecht een vroom Soldaet
 Voor d'eere van den Staet,
 En om de goede name:
 Soo vocht dees' BATAVIER
 Wel eer, en nu oock hier
 Uyt plicht, om lof en fame;

Tot schrick van ASCQ en MONK,
 Tot HOLLANDTS eer en pronck,
 Tot CARELS sinaedt en schande;
 Om HEYD' en JORCK doen sien
 Wat wonder kan geschien
 Door d'OPPER-CONINGS hande!

D It moedigh Opper-hoofst
 Is schielik ons ontroofst,
 Diens doot wy seer beklagen:
 STACH-HOUWERS waerde naem
 Die moet de vlugge faem
 Door al de wereldt dragen.

En stellen klaer ten thoon.
 Dat hy was een Pattoon,
 Van onvertsaege Helden:
 Wy hebben alle stof
 Om zyn verdiende lof
 Gestadelijck te melden.

En dat sijn naem voortaeu
 In 't Helden Boek magh staen,
 Op dar men staeg magh weten
 Hoe dese SCHOUT BY NACHT,
 (Ter eeren zyns geslacht)
 Hem eerlijck heeft gequeten.

Geleydt ghy burger schaeer
 Dit Lijck na 't Graf, om daer
 Te rusten van die laste,
 Daer hy voor 't VADERLANDT,
 In 't Oorloghs wreede brandt,
 Tot in der doodt op paste.

Rust zael'ge ziele, rust,
 Geniet u hertens lust,
 By Godt in volle eere,
 Ontfangt der Helden kroon,
 Die u schenckt tot een loon
 Den alder Heeren Heere.

H. H.

's Lands vloot, die na dit gevecht voor het grootste gedeelte binnen de Wielingen was gelopen, (zynde ook eenige schepen in 't Goereësche gat en in Texel ingekomen) om zich te herstellen en van het nodigen te voorzien, liep den vierden van Julius en eenige volgende dagen weêr in zee, sterk drie en tzeventig oorlogschepen, zestien fregatten, tien advysjagten, en negenien branders; t' samen honderd en achtien zeilen, behalven het kleen vaartuig, dat de vivres en andere behoefigheden voerde. Die van het Noorderquartier hadden by deze vloot veertien oorlogschepen en twe fregatten, gevoert door den L. Admiraal Meppel, den Viceadmiraal V. Schram van Enkhuizen, Govert 't Hoen, die in plaats van den in den vorigen slag gesneuvelden Fredrik Stachhouwer was Schoutbynacht geworden, en de Kapiteinen Jan Krook, David Vlug, Sergeant Majoor Graaf van Hoorn, Pieter Klaaszoon Wynbergen, Adriaan Berkhout, Kornelis Jakobszoon de Boer, Jan Hek, Klaas Anker, Klaas Valehen, Hendrik Visscher, Pieter Kerffeboom, Gerrit Klaaszoon Posthoorn, en Jan Mauw. De meeste van deze Bevelhebbers waren burgers van Hoorn en Enkhuizen. De Engelsche vloot, onder het opperbevel van den Generaal Monk, Hertog van Albemarle, was sterk ontrent negentig oorlogschepen, en negentien of twintig branders. Beide deze vloten, die ieder in drie Esquaders verdeelt waren, raakten den vierden van Augustus ontrent den middag, in de Noordzee ontrent acht mylen ten Noordoosten van 't Noordvoorland, met elkanderen in een schrikkelyk gevecht, daar van weêr kanten zeer hardnekkig wierd gevochten. De L. Admiraal de Ruitter wierd aan alle kanten sel aangetast, doch hy bood dapperen tegenstand, maar wierd door den E. Admiraal Tromp en andere niet behoorlyk ondersteunt. De

1666.
 's Lands
 vloot loopt
 weêr in zee.
 G. Brands
 als boven; 66.
 503. Holl.
 Merc. bl. 113.
 enz. Aitzema
 V. Deel, bl.
 819, 821. enz.

Raakt met
 d' Engelsche in
 een schrikke-
 lyk gevecht.
 G. Brands
 als boven, 66.
 13. enz. Aitzema
 V. Deel, bl.
 826. 827.

1666.

Kapiteinen Rut Maximiliaan, Hugo van Nyhof en Kornelis van Hogenhoek, de Ruiters seonden wierden doodgeschoten. Ook sneuvelde Jeuriaan Poel, Kapitein op het fregat de Vrede. De L. Admiraal Jan Evertzoon wierd zyn been afgeschoten, daar hy aan overleed. Tjerk Hiddes, L. Admiraal van Vriesland, verloor ook zyn been en leven. De Viceadmiraal Koenders stierf insgelyks aan etlyke wonden; ook sneuvelde Kapitein Henrik Vroom. Het sneuvelen van deze Bevelhebbers door eenige ongelukkige schoten, in 't begin van 't gevecht, veroorzaakte zodanige slaauhartigheid en wanorde onder de Zeeuwsche en Vriesche schepen, dat het gansch Esquader ten één uren na den middag begon te wyken, zonder op het schieten van dien Generaal de Ruiter, die zeer hevig wierd bevochten, tot stand gebragt te worden of tot zyne hulpe af te komen. De Ruiter hebbende zo veel vyanden op den hals, en door weinige geholpen wordende, vond geraden het meeste gros der afwykende schepen met klein zeil te volgen, en is dus al slaande, en te gelyk afwykende, langzaam zuidwaards afgezakt: want zyn schip was zeer reddeloos geschoten, en hy had zo veel doden en gequetsten, dat men met het geschut geen genoegzame tegenweër kon doen, hopende te vergeefs op den L. Admiraal Tromp, die met het Amsterdamsch en Noordhollandsch esquadre het Engelsch esquadre van de blaauwe vlagge op de vlugt slaande en onvoorzichtig vervolgende, daar door wel drie mylen van de Ruiter was afgeraakt. De L. Admiraal van Meppelen raakte onderwylen ook in een scherp gevecht met den Engelschen Viceadmiraal van de blaauwe vlagge, dien hy ettelyke uren lang op zyde lag. D'aanvechting en tegenweër was by na even zwaar. De gemelde Viceadmiraal wierd wel drie of vier malen met versch volk versterk, maar des nietemin door den L. Admiraal van Meppelen met zo grote dapperheid bejegend, dat hy moest by steken, en over staag wenden. Dan van Meppelen was zo doornagelt, dat hy naauwlyks kon zee houden, en al aan 't zinken was: hy had vyf voet water in 't schip, en zyn onderste laag kruid stond in 't water. Doch met

met grote naarstigheit kreeg hy het schip weêr dicht. Zyn grote mast was op zeven plaatjen doorschoten. Eenige Kapiteinen van 't Noorderquartier stonden hem trouwelyk by, en 't koste zynen Schoutbynacht Govert 't Hoen 't leven. Hy zelf had honderd zo doden als gequetsten. Zyn Kapitein Ysbrant Klemenszoon wierd het been aan stukken geschoten, en zyn twe Luitenants wierden swaarlyk gequetst. De Ruiter wierd op den volgenden dag op nieuw en streng bevochten, en bevond zich in grote nood, doch wierd van den L. Admiraal van Nes, en den Kapitein David Flug van Enkhuizen, die zich meest achter hem en dichtst by de Engelschen hield, trouwelyk geholpen, tot dat hy dus al vechtende begoft met zyn byhebbende schepen de banken te naderen, en binnen de Wielingen liep, daar de L. Admiraal Tromp met zyn esquader den volgenden dag ook aanquam. Dit was het einde van dien ongelukkigen zeeslag, in welchen de Nederlanders echter maar twe, doch de Engelschen wel vier of meer schepen verloren. Ook waren velen van hen zwaar getroffen, en hadden zeer grote rampen gekregen. Maar al verloren de Engelschen meer schepen, zy hielden de zee, daar hunne overwinning in bestond, en men zag ze den zevenden van Augustus met ontrent tachtig zeilen, klein en groot, voor gaats in Schoneveld leggen. Daar en tegen wierd deze aftogt van de Ruiter, zonder één óénig schip van zyn esquader te verliezen, by hoge en lage standspersonen, zeer geroemt, en verdiende by verstandigen zo groten lof, als hy ooit in eenigen zeeslag had bevochten.

Midlerwyle wierd de vloot weêr toegerust en herstelt, en men liet eenige van de meestbeschadigde schepen beoosten van de stad Vlissingen zeilen, om ze te spoediger weêr toe te maken. De schepen die zulks van noden hadden, waren zesentwintig in getale; waar onder zes uit het Noorderquartier, te weten, Westvriesland gevoert door den L. Admiraal Meppel, Nassau door Kapitein David Flug, Gelderland door Graaf Jan van Hoorn, 't Wapen van Enkhuizen door Pieter Kerseboom, Pieter Klaaszoon Wynbergen, en Kornelis Jakobszoon de Boer, welke alle te Hoorn en

Enk-

1666.
Holl. Merc.
bl. 119. Aiz-
zema V. Deel,
bl. 827.

's Lands
vloot werd
weêr herstelt;
G. Brandt
als boven,
bl. 523. enz.

1665.

Enkhuizen t' huis hoorden. De L. Generaal de Ruiters had zyn ongenoegen wegens het doen en beleid van den L. Admiraal Tromp in 't gevecht, ter zaken dat hy zo laat t' zeil ging, om by den vyand te komen, en zo lang van de vlag vlag bleef, aan de de Heren Staten, en aan die van de Admiraliteiten, te kennen gegeven: en alhoewel Tromp zich zocht te verschonen, zo wierd hy nochtans, door de Staten van Holland, volgens het besluit van de Heren Edelen en de meeste steden van zyn ampt verlaten. Doch eenige leden waren hier tegen. Die van Enkhuizen verstonden ook, dat men de zaak moest zien by te leggen: dan men bleef door meerderheid van stemmen by het gezegde besluit, en men ontsloeg hem van zynen dienst, met bevel van in den Hage te blyven tot nader ordre, zonder naar de vloot te gaan of te schryven, op pene van schuldig gehouden te worden aan munitery. Hy beloofde dit te zullen nakomen. Men stelde ten zelve dage tot L. Admiraal onder het Collegie van Amsterdam den Heer Willem Joseph van Gent, in plaats van Tromp; tot Viceadmiraal den Schoutbynacht Isaak Sweers, in plaats van Van der Hulst; en den Kapitein Jan Gidon'szoon Verburg tot Schoutbynacht in plaats van Sweers: voorts den Kapitein David Vlug van Enkhuizen tot Schoutbynacht onder het Collegie van 't Noorderquartier in plaats van Govert 't Hoen.

D' Engelsche verbranden veel koorvaarders in 't Vlie.

Commelin
Beschr. van
Amst. bl. 1294.
Chron. van
Medenb. bl.
302. 304.
Holl. Merc.
bl. 120. 121.

Ondertusschen wierd in Zeeland dag en nacht gearbeid, om de Vloot te herstellen en van alles te voorzien: maar terwyl men daar mede bezig was zeilde d' Engelsche vloot naar 't Vlie, daar ze, onder het beleid van eenen ontaarden Hollander, Laurens Heemskerk genaamt, te voren om zyn lathertigheid gebannen, den negentienden van Augustus, met een oorlogschip, branders en ander kleen vaartuig, met eenen voorvloed, binnen den Vlietstroom liepen, en eerst twe oorlogschepen, aldaar op de wacht leggende, schoon ze zich wel verweerden, in den brand staken; waar na ze met het kleen vaartuig op de daar leggende koopvaarders, waar van het volk met de boten en chaloupen vlugtte, aanvielen, en dezelve verbranden: en of schoon eenige hunne kabels kapten, om met den vloed

Woed inwàart te dryven, zo wierden ze echter door deze brandstichters, die in de chaloupen zynde hunne riemen te baat hadden, achterhaalt en aangesteken. Men telde daar toen over de honderd, anderen zeggen ontrent honderd en vyftig koopvaardy-schepen, daar onder zevenentwintig Moskovich-en eenige Guineesch-vaarders, die alle klaar lagen om met den eersten goeden wind uit te lopen. Deze schepen waren niet alleen door de Gecommitteerden der Heren Staten, Gerard Hasselaar van Amsterdam, en Jakob Baart van Alkmaar, gewaarschouwt, maar hun ook belast binnewaarts, en naar de havens daar ze van daan quamen te lopen: maar zy hadden geen oogen om het gevaar te zien, voor dat hen het quaad overviel. Door dezen ramp wierden vele kooplieden en reders van Amsterdam en de steden van dit Noorderkwartier niet weinig getroffen; inzonderheid der stad Hoorn, die meer schepen daar by verloor, dan een van alle d'andere steden. Den volgenden dag traden d'Engelschen op het Eiland der Schelling aan land, koelden hun moed aan een deel weerloze menschen, en staken het Westeinde, boven de wind, in den brand, waar door wel haast drie honderd en vyftig huizen in kolen lagen, konnende de Inwoonders niet anders dan vlugten, en slechts zo veel bergen als zy dragen konden. Vele lieden wierden daar door tot grote armoede gebragt, doch daar na door de liefdadigheid eeniger mededogende Ingezetenen van ons Vaderland vertroost. Na dat de Engelschen dit alles verricht hadden, staken ze weêr in zee; doch een van hunne Oorlogschepen, genaamt Breda, met zestig stukken, dat met mond behoefte en andere noodzakelykheden naar de vloot was gezonden, geraakte op de Helder aan den grond, workende het volk dat 'er op was, sterk honderd en zestig mannen, gevangen, en het schip verbrand.

Onderwyl en hadden de Heren Staten van Holland allen Predikanten, in de steden en ten platten lande, ernstig doen aanmanen, om in deze bekommerlyke gesteltenisse van tyden en zaken, niet alleen op de maandelyke bededagen hunne predikatiën en gebeden, naar gelegentheid van den

K k

tyd,

*F. Costerus
Nederl. Vloot
en Zegen,
bl. 25.*

Ook verbranden zy op 't Eiland der Schelling 350. huizen.

*Onpartydig
Chron. op dit
jaar. Holl.
Merc. bl. 122.*

Den Predikanten word gelast de gemeente tot boete en gebeden te vermanen.

*G. Brandt
als boven, bl.
534. Holl.
Merc. bl. 144.*

1665

tyd, met byzondren nadruk te doen, en Gods zegen over 't lieve Vaderland af te bidden; maar ook dat zy alle mogelyken ernst en yver zouden bybrengen, ten einde de toehoorders tot rechte boetvaardigheid mogten worden gebracht, en te gelyk opgewekt om in hunne byzondere huzen ten zelve einde dagelykſche gebeden tot God uit te ſtorten, en om zynen goedertierenen byſtand te ſmeeken. Ook volgden d' andre Provincien dit godvruchtig ſpoor. Voorts wierd ordre geſtelt op den aanbouw van twaalf nieuwe grote oorlogſchepen. De vloot herſtelt en toegeluſt zynde, liep in het begin van September weêr in zee, doch voerde in dit jaar van belang niets uit. Te dezer tyd heeft men al wederom tot behoud en ſecuriteit, inzonderheid van den vier Noorder-Koggen Zeedyk, aan hunne Ed. Groot Mog. voorgedragen, het bedyken van het Koe-gras, om alzo het Eiland Wieringen aan het vaſte land te trekken, en voor Kolhorn en Geestmer-Ambacht, Schager en Nedorper-Koggen, miſgaders den vier Noorder-Koggen Zeedyk, een dode kom, en verlanding door ſlib of ſlibber * aan te winnen. Dit wierd wel onderzocht, en men maakte daar van op ordre van hunne Ed. Groot Mog. kaarten, beſtekken, en uitrekeningen van de koſten; dan is wederom, zo wel als alle voorgaande pogingen daar ontrent, blyven ſteken. De Heren van Medenblik maakten naderhand die zaak wel weêr levendig, dan na veel raadplegingen en onderzoek, is echter alles vruchteloos en zonder gevolg gebleven. In de maand October quamen drie Ooſtindiſche Retourſchepen in de havenen dezer Landen gelukkig binnen, die daar na van noch twe andere, waar onder ook één voor de Kamer Enkhuizen, welke door ſtorm van de overigen waren afgedwaalt, gevolgt wierden. Het Enkhuizer ſchip wierd by Noorwegen door den ſtorm afgemat, noch door drie Schotſche Kapers geplaaſt, doch geraakte behouden in de Zond, en het ander Ooſtindiſch ſchip voor Gelukſtad op de Elve, van waar zy daar na in het Vaderland quamen. Een ander Retourſchip, *Kalf* genaamt, bleef in 't inkomen van 't Vlie, wordende van tzeventig perſonen

's Lands
Vloot loopt
weêr in zee.

Atzena V.
Deel, bl. 327.
enz. Holl.
Merc. bl.

143. enz.
Men zoekt
't Eiland Wieringen
aan de vaſte wal te
trekken.

S. Lakeman.
Ontwerp, bl. 5.

* Dit is
eigenlyk de
aard- of klay-
achtige ſtoffe,
die de zee by
Vorm opwerp.

Doch vruchteloos.

Eenige
Ooſtindiſche
pen komen
binnen

Zie Holl.
Merc. bl.
156-158.

tonen alleen tweëntwintig geborgen: des niettegenstaande liepen de Actien van de Maatschappij op vier honderd.

1667.

In de maand Januarius dezes jaars vvoor en sneeuwde het heftig; ruim zes weken stond de vaart geheel stil; daar na dooyde 't en was drie weken open water. Maar het merkwaardigste is, dat het op den 16. Maart zo hart begon te vriezen, met eenen Noordoosten wind, dat den 17. 't Y toelag, en men 'er den 18. van Nieuwen en Durgerdam, lang het Ys naar Amsterdam overliep; de gehele Zuiderzee was zo schielijk toegevroren, dat vele, zo inkomende als uitgaande Schepen, op zulk een' onverwachte vorst niet verdacht wezende, in Zee bevroren raakten: men liep den 25. dier Maand noch over het Y, en den 26. 's morgens gingen 'er noch drie jonge Gasten over van Amsterstam naar Waterland; doch 's avonds zag men de Waterschepen voor de stad zeilen. Den eersten van April lieper 'er noch menschen voor Uirdam of Schepeldoekshaven op de Zee, en een Vrouw zat 'er op en spon. Ter zelve tyd vvoor de Rivier de Elve terstond zo vast toe dat het Ys daar in by de drie weken staan bleef; en veel Visschers, die van Hamburg en Altona naar Zee op den vangst uitgingen, waren met hunne Vaartuigen ten dele omgekomen, ten dele zo deerlyk gestelt, dat zy door verlies van hunne Handen en Voeten, Neuzen en Oren, onbequaam zyn geworden, om hun brood te verdienen.

Harde en lange Winter. Bes. van Amst. bl. 1184.

Deze strenge nawinter had de toerusting van 's Lands oorlogsvloot wat vertraagt; doch het weder wat zachter wordende heeft men een ongemenen yver besleed om die klaar te maken en in Zee te brengen, terwyl de Staten op het bestier van dezelve de nodige ordres stelden. Den zesden van Junius liep 's Lands vloot, voor zo veel die vaardig was, uit Texel in zee, onder het Oppebestier van den L. Admiraal de Ruyter en den Heer Cornelis de Wit, Ruart van Putten en regerend Burgemeester der Stad Dordrecht, als Gevolmagtigde en Gedeputeerde van hunne Hoog Mog. op de vloot van den Staat. Den dertienden was de vloot, die men in drie Esquadres verdeelt had, tot éénentzestig schepen en fregatten van oorlog aangegroeit, waar onder 'er

's Lands vloot word gereed gemaakt. G. Brandt Leven van de Ruyter, bl. 554-562. Loopt in zee. G. Brandt als boven bl. 563. 's Leven der Nederl. Zeebelden, bl. 709. enz.

1667.

zeven waren uit het Noorderkwartier, te weten, de L. Admiraal Jan Cornelisz. Meppel, voerende het schip Westvriesland; de Viceadmiraal Volkert Schram het schip de Pacificatie; de Schoutbynacht David Vlug het schip 't Wapen van Utrecht; en de Kapiteinen Gerrit Boos, Jan Hek, Pieter Klaasz. Wynbergen, en Jan Jansz. Maauw, voerende de schepen Willem Prins van Oranje, Justina van Nassau, 't Noorderkwartier, en Kaleb. By deze vloot waren ook veertien Branders, benevens vele galjoets en advysjagten. Den volgenden dag wierd ze door een' harden storm overvallen, die vele schepen beschadigde, en quam den zeventienden voor de rivier van Londen of het Konings Diep ten anker; daar men na het houden van twee Krygsraden daags daar aan besloot, met zeventien van de ligste schepen en fregatten, nevens vyf advysjagten, eenige galjoets en boots de rivier van Rochester op te zeilen, en de Engelscheschepen en fregatten trachten te bevechten en te vernielen. Het bevel over deze zeventien schepen wierd gegeven aan de L. Admiraal van Gent, den Viceadmiraal Johan de Liefde, en den Schoutbynacht David Vlug. De Burgermeester en Ruart de Wit begaf zich op het schip van den L. Admiraal van Gent, om dezen togt zelf in persoon by te wonen. Den negentienden gingen ze 's morgens ten vier uren met den voorvloed onder zeil, en laveerden met een Zuidwesten wind het Konings Diep op. Den volgenden dag quamen ze voor de Riviere van Rochester, namen het Fort Charneffe in, 't geen ze des anderendaags met veel oorlogs- en scheeps-behoefden, die 'er in waren, plunderden en verwoesten, ook lieten ze de gronden en diepten van de Riviere onderzoeken. Midlerwyle zag men den L. Admiraal Aylua, met de Vriesche schepen uit het Oost naar 's Konings Diep komen. Graaf Jan Belgicis van Hoorn, voerende het schip den Eenhoorn van 't Noorderkwartier, te voren door gebrek van volk opgehouden, quam insgelyks ontrent dezen tyd by de vlagge. Des zelve daags zeilde de L. Admiraal de Ruiter met het gros der vloete voort tot voor Quinenborg, om aldaar den Teems of de Riviere van Londen bezet te houden, en liet den

Word door storm overvallen.

Koomt voor de Rivier van Londen.

G. Brandt bl. 567-570. 's Lev. der Zeeb. bl. 715. enz. Hist. Merc. bl. 79. enz.

Men besluit de Rivier van Rochester op te zeilen.

Men neemt het Fort Charneffe in.

Brandt bl. 571. 572. 's Lev. der Zeeb. bl. 717. 720.

Het gros der vloete hout de Rivier bezet.

Brandt. 573.

den L. Admiraal Aylua en den Viceadmiraal Schram met brieven weten, dat ze met hunne ſchepen zouden volgen. Daar na heeft de Ruart den Viceadmiraal Enno Doedes met zyne ſchepen, en den L. Admiraal de Ruiter in Perſoon met alle de branders by zich ontboden. Men voer toen den tweëntwintigſten van Junius naar de Riviere van Rocheſter of Chattam. Daar lagen vier Engelsche branders dwars in de Riviere gezonken om de doorvaart te beletten. Wat beneden het kasteel van Upnor hadden zich zes Engelsche ſchepen, een weinig van den anderen afgeſcheiden, bequamelyk geplaatſt, en hier hadden ze ook twe grote ſchepen gezonken om de Rivier te ſtoppen, die ze daar ook met een dikke yzere ketting, lopende over katrollen, die op vlotten dreven, hadden geſloten. Achter die ketting beneden het kasteel van Upnor lagen vier van hunne ſchepen, en twe fregats boven de ketting. Aan beide de zyden van de ketting op het land waren twe bateryen, ieder met acht ſtukken, die gedurig ſchoten, ook lagen daar etlyke muskettiers, die inſgelyks vuur gaven. Doch niettegenſtaande dit alles heeft Kapitein Jan van Brakel, behorende onder 't Collegie ter Admiraliteit te Rotterdam, met een helden ſtuk den weg ter overwinning gebaant, en zeilde met zyn ſchip, de Vrede, dat een ſlecht fregat was, en ligt gemonteert, met een grote onverzaagtheid voor uit en over de ketting, en veroverde als in een ogenblik een Engelsch ſchip genaamt Jonathan, ſchoon de vyanden van de ſchepen en bateryen hevig op hem kanonneerde. De Commandeur Jan Daniëlſzoon van den Ryn, met het brandschip Pro Patria van Brakel volgende, zeilde recht op de ketting aan, zo dat ze brak, en hy een tweede Engelsch ſchip Matthias geheten, aan boord ley zyn dreg vaſt hechte, en 'er den brand in ſtak. Doch eenige melden dat de ketting door ordre en beleid van den Schoutbynacht David Vlug wierd los gemaakt, brengende of zendende eenige matrozen aan land, die een der yzere bouten, daar ze aan vaſt was, braken: en dat die bout noch heden ten dage t' Enkhuizen, ter gedachteniſſe van dit ſtout beſtaan, werd bewaart. Ver-

1667.

Men vaart naar de Rivier van Rocheſter. Brandt bl. 574. Nederl. Zeeb. bl. 720. enz.

J. van Brakel's dapperheid.

Hy verovert het ſchip Jonathan.

De Ketting die over de Rivier lag word gebroken.

1667.
Engelsche
schepen ver-
brand en
vervoert.
Brandt, bl.
575-578.
Het Leven der
Zeebelden bl.
721, 723.

volgens wierden de schepen Carolus Quintus verbrand, de Royale Charles veroverd, en het Slot van Honingen in den brand gesteken. Den volgenden dag besloot men de Rivier van Rochester hoger op te zeilen, daar men boven het kasteel Upnor dicht by Chattam, zonder den donder van 't geschut en den hagel der musketten t'ontzien, noch drie van de grootste en weerbaarste Konings schepen, te weten, de Loyal Londen, de oude James, en de Royale Oake verbrandde. Daarenboven hadden d'Engelschen verscheide van hunne schepen en branders laten zinken. Deze grote zegen kostte den Nederlanders weinig bloeds (sommigen zeggen geen vyftig, anderen geen dertig man) en vervulde het gehele Hof en gansch Londen met schrik en verbaastheid. Den volgenden dag zakte het Esquader met

Den 24 Juny.

Het Neder-
landsch Es-
quader zakt de
Rivier weër af.

Brandt bl.

579-582.

Grote blyd-
schap in Hol-
land over de-
zen zege.

Vereeringe
der Staten aan
de Wit, de
Ruiter en van
Gent.

G. Brandt
als boven,
bl. 583, 609.

Aan David
Vlug.

de twe genome schepen, de Royale Charles en Jonathan, de Rivier van Rochester weër af. Midlerwyl waren ook de Zeeuwsche schepen, vyf in getale by 's Lands vloot gekomen, waar door ze nu versterkt wierd tot tachtig schepen van oorlog, daar sedert noch vier schepen by quamen. De tyding van de gemelde overwinning, by Chattam behaalt, vervulde de Hollanders met eene onuitsprekelyke blydchap. De Algemene Staten bedankten de Helden, die hunne ordres hadden uitgevoert. De Staten van Holland vereerden aan den Burgemeester en Ruart de Wit, en de L. Admiralaen de Ruiter en van Gent ieder een gouden kop, daar op het voorschreve exploit en overwinning stond uitgebeeld, tot een gedenkteken in hunne familien en voor de posteriteit. David Vlug van Enkhuizen, Schoutbynacht van Holland en Westvriesland, onder den Zeeraad van Westvriesland en 't Noorderquartier, wierd door hunne Hoog Mog. wegens zyne dapperheid, ook eerlyk beschonken met een goude ketting en daar aan een gedenkpenning waardig veertien honderd guldens met dit opschrift: *De Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden, hebben goedgevonden aan den Schoutbynacht Vlug, als in die qualiteit onder den Luytenant Admiraal van Gent gecommandeert hebbende het gros van Fregatten, daar mede het fameux exploit den 21. 22. 23. Junii 1667. op de Rivieren*

van

Uit het geen
onder zyn Af-
beeldsel in koper
is gesneden, en
uit de Aantek.
van M. Mul.

van Londen en Rochester is in 't werk gestelt, te vereeren een Gouden Keeten met een Medaille, tot een gedenkteeken in zyne Familie en voor de Posteriteit. En de zoetvloeiende Dichter Gerard Brandt de Vader, heeft op de Afbeelding van dezen Zeeheld het volgende Byschrift gestelt:

1567.

Dit's VLUGH, d' Enkhuizer heldt, die Harwits aan derft randen,
Die Karels oorlogsvloot by Chattam helpt verbranden
De vlam en rook van 't vuur, daer Hollandt vree door wint,
De rechte hoogfels syn en diepfels van syn print.
De staele ketting, die hy los brak en deß sinken,
Gaf hem de goude die gy op syn borst fiet blinken,
Soo krygt de deught haer loon. Dus eert een vrye staet
De Kettingbrekers van het tweede Damiaet.

G. Brandt.

De Kapitein Jan van Brakel wierd insgelyks eerlyk be-
loont. Hem en zyn bootsvolk wierd boven het genomen
schip, noch vereert een somme van twaalf duizend guldens,
en aan hem in 't byzonder noch een goude ketting met een
gedenkpenning, ter waarde van twaalf honderd gulden.
Ook wierd hem daar na als Kapitein bevel gegeven op een
kloek nieuw oorlogschip. Aan de Commandeurs van zeven
brandfchepen wierden ook de beloofde loongelden toegeleit
en voldaan. De treffelykste Hollandsche Dichters betuig-
den ook te dier tyd hunne blydschap over de zegen van
Chattam, en vereerden die met hoogdravende lofdichten.
De Algemene Staten gaven Gode bovenal d'eere van dezen
voorspoed, en beschreven een dank- en bededag over de
Vereenigde Provincien, tegens den zelden van Julius, en
wierden op dien dag door het gansche land na het plegen
van den Godsdienst, vreugdevuren ontsteken, de klokken
geluid, en andere tekenen van blydschap getoont. Deze
overwinning, waar door 's Lands vloot nu buiten kyf mee-
ster ter zec was, en zo diep in 't hart van Engeland had
durven inbreken, zou (verstonden sommigen) de vrede,
waar aan men binnen Breda arbeidde, meer bevorderen
dan honderd t' samensprekingen; 't welk in 't kort ook door
d' uitkomst bleek: want dezelve wierd den lesten van Julius

Aan J. van
Brakel en zyn
scheepvolk.
Zie G.
Brandt als bo-
ven bl. 583.

En aan de
Comman-
deurs der
brandfchepen.

Dankdag
over de zegen
by Chattam.
Brandt bl.
583. 585.

Brandt 582.
592. Aitzema-
VI. D. bl. 46.

1667.
De vrede
met Engeland
word gefloten.
Aitzema VI.
Deel, bl. 132.
Brandt bl. 599.
603. 605. 607.
610. 611.
Holl. Merc.
XVIII. Deel, bl.
112. enz. en
139.
Het eeuwig
Edict word
ingevoert.
Aitzema
bl. 168. 169.
Resol. van
Confid. bl.
800. 805.
Holl. Merc.
bl. 128. enz.

getekent, en den vierentwintigsten van Augustus wederzyds bekrachtigt en afgekundigt, tot grote vreugde der Ingezeten tenen dezer Landen in 't algemeen, en inzonderheid der Stad Enkhuizen, die daar in geen gering belang had wegens de grootheid harer zeevaart en haringvisscherye, die ze nu weër vry en veilig kon oeffenen, zonder door vyandelyk geweld verhindert of gestoort te worden.

Op deze vrede, die den vryen Staat in zynen vorigen luister ten vollen had herstelt, en 's Lands wettige regering en vryheid, van binnen en van buiten bevestigt en verzekert, volgde erlang het invoeren en bezweren van het *perpetuel Edict en eeuwigdurende wet* (dus luidde den tytel) tot voorstand van de vryheid, mitsgaders tot conservatie van de eenigheid en van de gemene ruste van den Lande van Holland en Westvriesland: welk Edict den vyfden van Augustus al was vastgesteld, doch eerst in December wierd doorgedreven, en daar na in trein gebracht. Dit strekte tot mortificatie en vernietiging van het Stadhouderschap, en om alle Regenten en Magistraten te verbinden aan de forme van regering die toen plaats hadde.

Sedert eenigen tyd, al voor het jaar 1663, was 'er tusschen het Admiraliteits-Collegie te Amsterdam en dat van Westvriesland en het Noorderquartier, merkelyk verschil ontstaan over Schepen, die, naar Amsterdam geschikt, en, by nood, in de Westvriesche en Noordhollandsche Havens, ingelopen zynde, daar genoodzaakt wierden, 's Lands Gerechtigheid te betalen. De twe Collegien quamen, op den zestienden van Augustus van 't jaar 1667, overeen, dat van Schepen, onder een van beide de Collegien, alwaar zy niet t'huis behoorden, buiten hogen nood, een gedeelte hunner ladinge ligtende, gene Rechten zouden gevordert worden. En dat in geval van hoge nood, alleen van de geligte goederen 's Lands Gerechtigheid betaalt zou moeten worden aan dat Collegie, onder welks District de ligtinge geschied was. Maar indien de geligte goederen, in eene Haven van een Collegie, onder welke 't Schip niet t'huis behoorde, geloft wierden, zou daar van 't gehele Recht, ter plaats

Vershil
tusschen de
Collegien der
Admiraliteit
van Amster-
dam en 't
Noorderquar-
tier.

Zie Adm.
Plak. I. Deel,
fol. 145.

plaatse der lossinge, en daarenboven noch het halve Recht, van al wat 'er in 't Schip bleef, aan eenen bedienden van dat Collegie, ter plaatse daar het Schip geheel geloft word, mochten betaalt worden, wordende de wederhelft door het Collegie, waar onder het Schip t' huis behoort ontfangen.

1667.

De Haring-
vangst en
Zoutnering
zyn t' Enk-
huizen noch
in bloei.

De Haringvisschery was te dezer tyd noch in goeden bloei, en Holland genood van deze voordelige nering, jaarlyks buiten de uitreding, meer dan dertig tonnen gouds. De Stad Enkhuizen ging in deze Haringvangst de andere Hollandse steden verre te boven, en zond thans noch ten dien einde meer Buisen in zee, dan alle andere tevens. Doordien nu de Haring veel zout van noden heeft, zo bloeide te Enkhuizen ook noch in dezen tyd de handel van het zout en de zout-ketens. De Heren Wethouderen bleven ook in gene gebreken, om dien voordeligen handel, waar in een groot gedeelte van het welvaren hunner Stad en derzelver Ingezetenen bestond, zo veel het mogelyk was, voor te slaan, en te bevorderen; en behoort hebbende de menigvuldige klagten van de gemene Keet-luiden, over het inbrengen van wit gerafneert zout, binnen deze Stad uit andere Provincien, strekkende tot merkelyk nadeel en verloop van derzelver zout neringe, en den Impost van 's Stads Excys, hebben, om daar in zo veel zy konden te voorzien, den zeventienden van September het invoeren en verkopen van gerafneert zout, komende uit andere Provincien als Holland en Westvriessland, binnen hunne Stad verboden, ten ware het zelve alvorens hier zoude zyn hermeten, op pene van vyf en twintig guldens op ieder honderd zout t' elkens te verbeuren. Ten zelve dage hebben de gezegde Heren, ook verscheide andere Keuren en Ordonnantie bearaamt en vastgestelt: als een voor de Zoutmeters; een voor de Zoutdragers; ook een voor den Panneboeter, om de Zoutpannen dicht en goed te onderhouden, of nieuwe pan-
nen te maken; en eindelyk een voor de Haring- en Vis-
kopers. Volgens deze Keuren en Ordonnantien, bestaande uit verscheide nieuwe, ook eenige oude en vermeerderde
Artykelen, hadden zich alle de genen die 't aanging slipte-
lyk

Het inbreng-
gen van wit
Zout uit andere
Provincien
binnen die
Stad word
verboden.

Keuren van
Enkb. bl. 214.

Ordonnan-
tien voor de
Zout-meters
en dragers enz.
Haring- en
Viskopers.

Keuren van
Enkb. bl. 214.
215-216.

1667.

lyk te gedragen op penen daar in uitgedrukt. Dus poogden de gemelde Heren Wethouderen, door het instellen van goede en billyke Ordonnantie, de voornoemde neringen, ten beste van hunne Stad en derzelver Inwoonderen, voor te staan en te bevorderen, ook alle schadelyke misbruiken, strekkende tot nadeel en verderf van dezelve, zorgvuldig te weren, en te verbeteren.

1668.

De Ryweg
tusschen
Hoorn en
Enkhuizen
gemaakt.

In het volgende jaar begon men tusschen Hoorn en Enkhuizen een bequamen ry- of wagenweg te maken en met klinckerts op de kant te bestraten ter breedte van een Roed of veertien Hoornsche houtvoeten ter plaatse daar dezelve niet breder was, doch daar dezelve breder wierd bevonden, van de eene goot tot d'andere, en daar dezelve te smal was, wierd die behoorlyk aangehaalt en verbreed. Men had lang in overweginge genomen, of tusschen de gemelde Steden een trekvaart of een ryweg zoude gemaakt worden; eindelijk wierd het laatste vastgesteld, en deze weg, zynde ruim vier duizend en vyf honderd roeden lang, aangevangen, en geleid door de Dorpen *Westerblokker*, *Oosterblokker*, *Hoogkarspel*, *Lutjebroek*, *Grotebreek*, en *Bovekarspel*, als mede door de Gerechten van *Binnewyzent* en *Westwout*, welke twee laatste Kerken een weinig ter zyden, en niet zo na aan den Ryweg leggen. Alle Dorpen aan dezen weg leggende zyn tot het helpen dragen der onkosten, tot het maken en bestraten van denzelven, die vry hoog liepen, op zekeren tax gestelt, waarby zy zich eens vooral, zo ten aanzien van het maken als onderhouden van dien weg, uitkochten: blyvende het onderhoud van denzelven voorts ten laste van de Steden Hoorn en Enkhuizen. De Gecommitteerden van de Dorpen of platte land- steden *Bovekarspel*, *Grotebroek*, *Lutjebroek*, en *Hoogkarspel*, sloten ten dien einde, den tweëntwintigsten van Februarins dezes jaars, met die van Hoorn en Enkhuizen, binnen de laatstgenoemde Stad, een verdrag, waar by de Gecommitteerden van de gezegde platte Land- steden beloofden wat zy tot het maken van den voorschreven weg, aan die van Hoorn en Enkhuizen voor ééns zouden opbrengen; mits dat hunne respectieve opgezete-

nen.

Verdrag
tusschen
Hoorn en
Enkhuizen
met de platte
Land- steden
wegens dien
Ryweg.

1668.

nen den voornoemden Straat - ofte Ryweg, niet alleen voor hunne personen, maar ook met hunne wagenen en karren en allerhande vee, vry, onbekommert, en zonder eenige onkosten van Tollen of andersins te betalen, zouden mogen gebruiken; en zonder dat ook eenige andere passanten, 't zy te voet, te paard, te wagen of met derzelver beesten, in hunluider respectieve districten, over eenige lasten van Tollen ofte diergelyke zouden worden gemolesteert; blyvende de Heren van Hoorn en EnkhuiZEN gehouden niet alleen den voorschreven Straat- en Ryweg te maken, maar ook altoos en ten eeuwigen dage te onderhouden. Wyders is geconvenieert en verdragen, dat die van de Gerechte der voornoemde Land- steden, elk in hun district, zouden hebben en behouden de Keure en Schou over hunne wegen en bruggen als van ouds, mits alvoren met de Heren van Hoorn en EnkhuiZEN convenierende over een pyl, naar de hoogte van dewelke zy de Straat zouden leggen en moeten onderhouden enz. Daar verliepen onderwyle noch eenige jaren eer die weg voltooit was. Dezelve is meest aan weêr zyden met huizen voorzien, en naderhand ten grootsten delen sierlyk met bomen beplant, 't geen denzelven zo fraai en aangenaam maakt, dat hy weinig weêrga heeft. Den acht tienden van Mei quamen in Texel binnen drie wederkerende Oostindische schepen, waar onder één voor de Kamer EnkhuiZEN: dezelve wierden in dit jaar noch van tien anderen gevolgt, onder geleide van den Commandeur Johan van der Laan: onder anderen tyding brengende, dat de oorlog met de Makassers noch vinnig aanhield, en dat dezelve tweemaal van de Nederlanders waren geslagen.

Verscheide jaren achter een was 'er tusschen Zuid- en Noordholland verschil geweest over het aandeel, dat beide deze Quartieren in de gemene lasten te dragen hadden. Zuidholland had van ouds opgebracht 79 guldens 10 stuivers, en Noordholland 20 guldens 10 stuivers, in de honderd guldens. Het Noorder- quartier klaagde dat het te hoog bezwaart was. 't Zuider- quartier bood wel verligting aan; doch meende, dat men vooraf den Staat der Geldmiddelen

Ll 2

moest

De Oostin-
discel-vaarders
komen binnen
Holl. Merk.
bl. 81.
113-115.

Overeen-
komst tusschen
het Zuider- en
Noorder-
quartier over
de verdeling
der Lasten.
Tegenwoor-
dige Staat van
de Vereenigde
Nederl. W.
Deel, bl.
188-192.

1668.

moest open leggen. Dan dit wierd plat uit geweigert. Men wist ondertusschen, dat de Verpondingen in 't Noorderquartier wel vyf en twintig in 't honderd beliepen. Daar entegen quam 'er uit de Convoogelden naauwlyks zo veel, als 'er tot de huiffelyke lasten van 't Collegie ter Admiraliteit besteed moest worden; zo dat 'er de uitrustingen uit de onderstandgelden der Provinciën moesten worden goedgeemaakt. Daar en boven was het Quartier met eene schuld van meer dan twaalf Tonne Gouds belast (1.). De Gecommitteerde Raden van beide Quartieren, lang met mal-kanderen in onderhandeling geweest zynde, quamen eindelijk, in July dezès jaars, samen overeen (2.), op den volgende voet: I. Van alle Lasten en Beden, Holland en Westvriessland betreffende, en door de Ridderfchap en Steden ingewilligt, zou voortaan gedragen worden, in ieder honderd Guldens,

Door 't Zuider-Quartier.	-	-	f	81	-	15	-	0
Door 't Noorder-Quartier.	-	-	f	18	-	5	-	0
				f	100	-	0	-

II. De byzondere Lasten van 't een en 't ander Quartier, de Los- en Lyfrenten enz. zouden by elk Quartier afzonderlyk gedragen moeten worden. 't Noorder-Quartier moest de kosten der Zeeweeringen, omtrent de Helder en Huisduinen, dragen, mids dat dezelve niet boven de vyfentwintig duizend Guldens in 't jaar beliepen, tien achter een volgende jaren, jaar door jaar gerekent. Hoger lopende zou zulks als een gemene Last der Provincie aangemerkt worden; mids dat de Staten, tot het doen dier zware kosten besloten hadden, blyvende midlerwyl de uityoering den Gecommitteerde Raden in Westvriessland en het Noorderquartier aanbetrowt. III. Het Collegie ter Admiraliteit in 't Noorderquartier zou, om tot behoorlyke Uitrusting in staat te zyn, jaarlyks met tachtig duizend Guldens, of zo veel minder dan de buitengewone Onderstandgelden zouden bedragen, ondersteunt en die somme, door de beide Quartieren,

vol-

(1.) Aitzema
VI. Deel,
XLVIII. Boek,
bl. 418.
(2.) Aitzema
bl. 119. enz.
Groot Plak-
kaarb III. Deel,
bl. 785. Resol.
van Considera-
tie ten tyde van
de Wist. bl.
812, enz.

1668.

volgens de gemelde verdeling gedragen worden. Deze ondersteuning zou echter ophouden, ten minsten het Noorderquartier zou 'er geen recht op hebben, zo dra het Collegie 's jaars vyfmaal honderd duizend Guldens inkomen had, of zo veel of meer dan het Collegie ter Admiraliteit op de Maze. IV. Alzo het Collegie ter Admiraliteit in 't Noorderquartier, gedurende den Engelschen Oorlog, op het vierde deel, het zelve gerechtelyk komende, uit de Onderstandgelden aan de drie Hollandsche Admiraliteits Collegien toegestaan, te kort ontfangen had negen honderd duizend Guldens, zou de helft daar van, door de Gecommitteerde Raden in 't Zuiderquartier, en de wederhelft door de Gecommitteerde Raden in 't Noorderquartier, aan het gemelde Collegie worden goedgeaan. V. De verdeeling van de Penningen, door beide Quartieren, in 't vervolg, te ligen, zou op den ouden voet blijven, zullende 't Zuiderquartier als van ouds negen en zeventig en een half, en het Noorderquartier twintig en een half in 't honderd, van 't opgenomen geld genieten. VI. In geval van onverhoopten doorbraak van den Westvrieschen Zeedyk, zou de gemaakte Verdeeling t'eenemaal ophouden. VII. Het middel van het Dennezout, in 't Noorderquartier geheven, en vooreen ten Comptoire Generaal van Holland gebragt, zou voortaan der beschikking van de Gecommitteerde Raden in dat Quartier blijven. VIII. Het voordeel, ontstaande in het verminderen van Renten en Intresten over de Comptoiren der Domeinen, in beide de Quartieren, zou voortaan, in tyden van vrede, gebruikt moeten worden tot aflossing der Hoofdsommen, ten lasten dier Comptoire staande, of anders niet dan tot eenparige verligting der beide Quartieren, naar de voorgemelde Verdeeling. IX. Zo lang die * Verdeeling stand hield, zou het Collegie ter Admiraliteit in 't Noorderquartier het vierde deel genieten van de Onderstandgelden, aan de drie Hollandsche Admiraliteits Collegien toegestaan. X. Jaarlyks, of zo dikwils als 'er eenige verandering voorviel, moest 'er, volgens deze

* *Repartities*

1669.

algemene, eene byzondere Verdeeling, door de Gecommitteerde Raden van beide de Quartieren, gemaakt worden. Deze Overeenkomst, tusschen de wederzydsche Gecommitteerde Raden, schoon, onzes wetens, door geen uitdrukelyk Staats-besluit bekrachtigt, heeft sedert in verscheiden' opzigten stand gegrepen. Naderhand zyn 'er wel wel wederom geschillen, over het wederzyds aandeel in de gemene Lasten gerezen; doch men heeft zich eenen geruimen tyd, immers ten naaften by, aan de overeenkomst van het jaar 1668. gehouden.

Het Veer van Enkhuizen op Harderwyk vernietigt.

(1.) 7.

Schraffert Beschryv. van Harderwyk, II. D. bl. 153.

Het zeilen van Aal of Wier met den Elger verboden.

(2.) Zie *Plak. Holl. 30. Jan. 1669.*

Zware stormen.

(3.) *L. Sylvius I. Boek, bl. 8.*

Turksche Rovers in zee.

(4.) *Sylvius bl. 7. 13. 46. Holl. Merc. bl. 10. 115.*

(5.) G.

Brandt's Leven van de Ruiter, bl. 624. Holl. Merc. XXI. Deel, bl. 115.

De Oostindische Maatschappy is in een bloeyenden staat.

In den aanvang van jaar 1669, te weten, den dertiensten van Januarius is het Veer van *Harderwyk op Enkhuizen*, op verzoek der Schipperen, den bodem ingeslagen (1.); ten bewyze dat de Koophandel en Vaart tusschen de gemelde Steden zo groot niet was dan in vorige tyden. Den dertigsten dier maand hebben de Heren Staten van Holland en Westvriessland by Plakkaat verboden, in Zuiderzee, en speciaal van de gronden van het eiland Wieringen Aal of Wier met den *Elger* te zeilen, of de Wier op te halen, en aan den Dyk te brengen, maar moesten die plaatsen ongeroert blyven, op honderd gulden boete, en verlies van zulk vaartuig en gereedschap (2.). Men had in dit voorjaar veel zware stormen en hoge waterfloeden. Verscheide schepen bleven hier en daar, als ook vele koopvaarders in het Kanaal (3.). De Turksche Rovers quamen ook met menigten in zee, en deden veel schade. Die van Algiers alleen waren met achtentwintig of dertig schepen in 't vaar-water (4.). Waarom deze Staat in het volgende jaar den L. Admiraal van Gent, met een vloot Nederlandsche oorlogschepen, naar de Middellandsche zee zond, om tegen de Rovers van Algiers te kruissen, die ook eenige van dezelve vernielde (5.).

De Oostindische Maatschappy was te dezer tyd in eenen bloeyenden staat Dertien van hare Retourschepen quamen in 't laast van Junius behouden in de havenen dezer Landen. Alle waren ze zeer kostelyk geladen, bedragende de inkoop van dezelve drie en dertig tonnen gouds en vyf en tzeventig

tig

tig duizend gulden. Jan Thyfz. had het bevel over deze fchepen gehad, en deed aan hunne Hoog Mog. verflag van den goeden ftaat der zaken van de Maatschappy in Indiën. In het begin van Auguftus zyn 'er noch zes andere ryk gelade Retourfchepen gelukkig binnen gekomen (1.). De Walvifchvangst gelukte den Hollanderen in dit jaar ook zeer wel komende fommige van hunne fchepen t' huis met elf, twaalf, dertien, ja veertien vifchen (2.). 't Was in dit, gelyk ook in het volgende jaar een vrugtbare tyd: alle eetbare waren kon men voor een' geringen prys bekomen. Nochtans fcheen de overvloed, die anders een zegen is, in eenen vloek te verkeren: want dewyl 'er geen vertiering was, zo daalden het Suivel, het Zaad, en andere Waren tot een al te lagen prys. Hier door floegen de landeryen af in waardy en huur. De Huisman klaagde dat hy zich van den landbouw niet konde ernerer; de Steeman dat hy van zyne landen niet en trok, de Koopman dat de negotie verviel; en de Werkman dat 'er niet te winnen was: dus zag men de Ingezetenen, in 't midden van hunne volheid, door een nieuw oordeel Gods, hoe langer hoe armer worden.

Men had in het volgende jaar een' lange en ftrengen winter. De vorft was den zevenentwintigften van December begonnen, en duurde tot in de maand Maart. Veler hout, turf en andere voorraad raakten op, 't geen grote armoede en verlegentheid baarde. Den vierden van Maart zag men 77 en den achtentwintigften dier maand 72. paardesleden met volk van Stavoren over de bevrore Zuiderzee te EnkhuiZEN aankomen. Men reed ook met paarden en wagenen over den Rhyn, Maas, Waal en andere rivieren als of het over vast land was geweest. Men had by menschen geheugenis dergelyke felle koude niet gehad: meest alle Noten en Moerbefien bomen, en de meeste Wyngaarden waren uitgevroren. Den vierentwintigften van Junius quamen in 't Vaderland vyftien Oostindifche Retourfchepen onder het bevel van den Heer Mattheus van den Broek. Den inkoop van derzelver lading bedroeg tweënveertig tonnen gouds; en men verwachtte noch vier fchepen van Ceylon.

(1.) *L. Sylvius I. Boek, bl. 33. Holl. Merc. bl. 86. erz.*

De Groenlandsvaarders vangen veel vifchen.

(2.) *L. Sylvius bl. 46. 55.*

Sleech.e tyd in 't midden van den overvloed.

Zie *P. de Lange Nederl. Chron. in 't einde F. Costerus Nederl. Vloek en Zegen* bl. 26.

1670.
Strenge Winter.

L. Silvius I. Boek, bl. 67. Holl. Merc. XX. D. bl. 172.

Chron. van Medemb. bl. 115. Korte Hist. v. Enkh. gedrukt 1679.

bl. 105. S. Lois Chron. van Rotterd. bl. 172.

De Oostind. vloot komt binnen.

L. Sylvius II. Boek, bl. 97. Holl. Merc.

Frank. bl. 74. 107.

1671.

Vrankryk
bezwaart den
Koophandel
en Haring-
vangst der
Hollanders.

Holl. Merc.
XXII. Deel,
bl. 7.

Vrankryk begon in den beginne van het volgende jaar, tegens het Tractaat van den jare 1662. den Hollandfchen koophandel en fcheepvaart te bezwaren. Inzonderheid zocht men de Haringviffchery dezer Landen te benadelen en te ondermynen. Men ftelde eerst vierëntwintig, daar na tweëndertig, en eindelyk veertig ponden op ieder laft witten Haring, die met Hollandfche fchepen in Vrankryk zouden worden gebragt: gelyk men ook aldaar zelf een Compagnie van Haringvangst wilde oprichten, en den Hollandfchen Haring by na geheel verbieden. Dus wierd de Haringviffchery, die de Hollanders, en met name die van Enkhuizen, vele jaren met groot voordeel hadden geoeffent, niet alleen van de Engelschen, maar ook van de Franschen benyd en belaagt. De Ry- en Straatweg tuffchen Hoorn en Enkhuizen wierd in dit jaar voltooit, tot groot gemak der Postwagens en andere Rytuigen, en men heeft den zevenden van April een Keure en Ordonnantie beraamt en vastgeftelt. waar naar zich de Voerluiden en anderen, dezen Straatweg gebruikende, zouden hebben te gedragen.

De Ryweg
tuffchen
Hoorn en
Enkhuizen
word voltooit.

De Ooftin-
dife Maat-
fchappy ont-
fangt een ryk
Retour.

Den achften van Junius quamen in de havenen dezer Landen vyf Ooftindifche Retourschepen, waar onder één voor de Kamer Enkhuizen. Daar na zyn 'er noch elf onder het bevel van den Commandeur Speelman, in het Vaderland gelukkig aangekomen; en eindelyk den vierentwintigften van Augustus noch twee fluiten. Dus ontving de Maatschappy een kostelyk Retour, en bevond zich in eenen zeer bloeyenden ftaat; gelyk ze aan hare fchone uitdeling van vyfentzestig ten honderd, die ze in dit jaar deed, en waar door hare Actien tot op 570 fteigerde, ook wel liet blyken. Zy befloot nu ook, om Indiën in een goeden ftand te houden, dertig zo oorlogfchepen als jagten, met vyf duizend en twe honderd Zeelieden, en ander krygsvolk in een merkelijk getal, derwaards te zenden (1.).

Doet een
fchone uit-
deling.

En een grote
roerfting.

(1.) S. Syl-
vius, II. Boek,
bl. 155. Holl.
Merc. bl.
74-76.

Men is be-
ducht voor
nieuwe on-
lufften.

Midlerwyle begoften zich te dezer tyd weêr eenige donkere wolken, van onlufften en zwarigheden, eerst ten aanzien van Vrankryk, en daar na van Engeland tegen den Nederlandfchen Staat te vertonen, die daar na in een' fchrik-

ke.

kelyken oorlogstroom uitborsten. De Algemene Staten besloten een zomervloot van een merkelyk getal oorlogschepen, fregatten en branders, onder 't beleid van den L. Admiraal de Ruiter, in zee te brengen, om op de beweging van Vrankryk naar den kant van Duinkerken een wakend oog te houden. Ten dien einde wierden in her Noorderkwartier toegegrust zes oorlogschepen, twe fregatten en één advysjagt: te weten de schepen Monnikendam, Justina van Nassauw, 't Wapen van Holland, 't Wapen van Alkmaar, Kaleb, en Dedrie Helden Davids, gevoert door den Schoutbynacht David Flug, en de Kapiteinen Pieter Klaaszoon Wynbergen, Cornelis Jacobszoon de Boer, Jan Krook, Jan Dik, en Gerrit Boos. De fregatten genaamt Zierikzee en Mercurius, en het Galjoot de Prins, wierden gevoert door de Kapiteinen Adriaan Berkhout, Jan Maauw, en Goudert Pieterzoon. De Collegien ter Admiraliteit van de Maze, Amsterdam, Zeeland, en Vriesland, hebben ieder ook een zeker getal oorlogschepen toegegrust, en de gansche vloot, bestaande in zesenvertig schepen en fregatten van oorlog, tien advysjagten, en zes branders, in alles tweëntzestig zeilen, raakte in de maand Junius in zee, zich onthoudende tusschen de Maas en Oostende, daar ze door de Ruiter geoeffent werd in ordre en rang te zeilen, en op zyn seinen te wenden en te keren, als of men in een gevecht geweest ware. Deze togt strekte alleen om den oorlog voor te komen, de Spaansche Nederlanden te bewaren, en 's Lands havenen en kusten tegens allerlei overval te beschermen.

Den tweëntwintigsten van September ontrent den middag ontstond 'er een zware storm uit den Zuidzuidwesten, met een zeer dikke lucht en grote regen, en beliep de kusten van Vrankryk, Engeland, Vlaanderen, Zeeland, Holland, en andere Landen met een schrikkelyk en verdersfelyke geweld, houdende de storm aan meer dan tweemaal lang. De wind joeg de zee en stromen op verscheide plaatsen zo hoog, dat steden en landen etlyke mylen ondervloeyden, vele menschen en beesten in de huizen of weiden

1671.
De Staten
besluiten een
vloot in zee te
brengen.
Zie G. Brand
't Leven van de
Ruiter, bl.
625-636.

Schrikke-
lyke storm die
veel onheil
baart.
G. Brand 't
Leven van de
Ruiter, bl. 637.
Holl. Merc. bl.
134-135.

1671.

verdrongen, vele schepen gingen te gronde, of wierden op droog en tegens de hoogten gezet, overal zag men de wrakken dryven. Etlyke dyken braken in, of wierden merkelyk beschadigt: eenige polders liepen onder. De muren en wallen van sommige steden, inzonderheid aan de zee-kant, zyn ingestort. Vele grote gebouwen en menigte van huizen wierden in 't geheel of ten dele omver geworpen, en ontallyke hoge schoorstenen, en sware bomen, omver, of uit d'aarde gerukt. Doch op d'eene plaats duurde de storm langer en trof veel feller dan op d'ander: en dat wonderlyk en aanmerkelyk was, 's Lands vloot leed in dezen gemenen storm gene of weinig schade. De Schoutbynacht Vlug had drie kabels en één anker verloren. Twee of drie andere schepen waren ook eenigermate beschadigt, doch konden noch zee houden. 't Scheen dat de Goddelyke voorzienigheid deze vloot in dien storm wou bewaren en sparen, om die in 't volgende jaar tot een voornaam werktuig van 's Lands behoudenis te doen strekken. Na het bedaren van 't onweër scheidde de vloot van elkanderen, en keerden de schepen naar de havenen dezer Landen, daar ze in 't laaist van September alle behouden in liepen.

's Lands
vloot lyd weinig
schade.

Keere naar
de havenen de-
zer Landen.
Gedachten
van oorlog.

Ondertusschen vermeerderden de gedachten, dat de Koning van Vrankryk iet voor had, tegen de Vereenigde Nederlanden, en dat Engeland met hem verstand hield. De Heren Staten wierden dies aangaande van verscheide kanten gewaarschouwt, maar wierden door onderlinge verdeeldheden verhindert om zich recht in staat van tegenweer te stellen. Die van Holland zochten de andere Provincien daar toe wel te bewegen, maar vele beletselen en twisten, zo over het uitvinden van geldmiddelen, als over het aanstellen van een Kapitein en Admiraal Generaal, waren oorzaak, dat men de wervingen van 't nieuw krygsvolk (die eenige Leden niet wilden inwilligen, of men moest eerst den Kapitein en Admiraal verkiezen) te laat by der hand nam, en veel te langzaam en traag was ontrent het besluiten der zaken en verbonden, die tot 's Lands bescherming konden dienen. Hier door wierden vele dingen, tot ver-

c2

Twist over
het aanstellen
van een Kapi-
tein en Admi-
raal Generaal.

1671

zekering van de grenzen aan de landzyde, niet in tyds naar behoren bezorgt. De toerusting van eene magtige oorlogsvloot tegen het aanstaande vóórjaar wierd wel in overweging genomen, doch men quam tot geen besluit, en 't liep noch etlyke weken in het volgende jaar eer men met elkanderen over dit hoogwigtig stuk kon overeenkomen. In Holland waren ook verscheide Steden en Leden der Regeeringe die Prins gezind waren, en daar onder bevond zich ook de Stad Enkhuizen, die, gedreven door een aaloude zucht tot het huis van Oranje, in 't laatste van dit jaar, door den mond van den Heer Burgemeester Buiskes, de eerste was, welke den jongen Prins tot een hoofd of Kapitein Generaal over het nieuw op te richten vliegend leger van den Staat voorstelde, wordende daar in gesterkt door de gladde tong en redenen van den Heer Andries van Vossen Secretaris van Enkhuizen. Waar op de Heer van der Aa, Secretaris van Rotterdam, zo men zeide, heeft geantwoort, *Wat D..... voorstellen is dat.* En eenige achtten 't aanmerkens waardig, dat de Prins van Oranje tot algemeen Veldoverite juist wierd voorgeslagen door Buiskes, wiens voorvader Pieter Buiskes, in 't jaar 1572. bestelling van den ouden Prins Willem den I. ontving, om Enkhuizen voor hem te verzekeren.

Enkhuizen
werpt den
Prins op tot
Veldheer.
*Aanek. van
M. Mul.*

Dat die van
Rotterdam ou-
finaakelyk is.

Nu komen wy tot dat droevige gedenkjaar van zestien honderd tweëntzeventig, waar in de Staat der vrye Nederlanden door den gevaarlyksten en schikkelyksten oorlog zodanig wierd overvallen, dat alles stond op het punt van zynen ondergang. De Staten zochten in den aanvang dezes jaars de Koningen van Engeland en Vrankryk alle mogelyke voldoening en vergenoeging te geven; maar alles was vruchteloos, dewyl de oorlog reeds vast stond. Terwyl nu Neder-Europa als weérgalmde van den wapenklank en 't vervoeren van grof geschut, vertoonde zich aan den hemel in 't begin van dit jaar een *Comeet of Staartsterre*, 's morgens tuschen vyf en zes uren, ten Zuidoosten en gaande naar het Westen. Zy was zeer bleek, en haren staart naar ons gezigt ontrent drie ellen lang ook naar het Westen uitgestrekt;

1671.
De vrye Nederlanden
worden door
een' gevaarlyken oorlog
gedreigt.
*Zie G. Brand
bet Leven van
de Ruiters bl.
640-643.
J. Le Clerc.
III. Deel, bl.
365-368.
Een Comeet
vertoont zich.
Zie L. Syl.
vius III. Boek,
zy bl. 178.*

1672.

zy hield zich zeer laag en pas boven den Horizon: waarom zy ook maar weinig malen hier te lande, en dat van de hoge duinen, maar by Luik bescheidenlyker en langer, is gezien geworden. Midlerwyle bleef men in dezen kommerlyken toestand van zaken in Holland met malkanderen, en d'andere Provincien, noch lang twisten en hairkloven over 't verkiezen van een Kapitein Generaal, 't uitvinden van geldmiddelen, 't aantellen van nieuwe wervingen, en 't sluiten van verbonden met andere Mogendheden, tot onderlinge bescherming. Dan hier van zou veel te zeggen vallen, indien 't oogmerk dezer Historie niet meer vereichte te spreken van de zaken der zee, en die dit Noorderkwartier en inzonderheid de Stad Enkhuizen betreffen; waarom we ons onttrent andere dingen en voorvallen, zo veel de aaneenschakeling der geschiedenissen zal toelaten, zullen bekorten.

De Staten van Holland dan, ziende het onweêr opkomen, 't geen hen wegens de Fransche en Engelsche magten dreigde, besloten eindelyk in Januarius nieuw krygsvolk te werven, 't geen al eerder had behoren gedaan te worden, maar de twe partyen, die in den staat waren, konden malkanderen ten beste van 't gemeen niet verstaan. Den vierden van Februarius wierd by de Algemene Staten vastgesteld, dat men ten oorlog zou toerusten 48. kapitale oorlogschepen, 24. branders, 24. snaauwen of ligt vaartuig, en 24. galjoots. Om deze vloot te spoediger met bequaam bootsvolk te bemannen, vond men gerade de Groenlandsche visschery, als mede de vaartop Oosten en Noorwegen, voor dit lopende jaar, by twe Plakkaten te verbieden. De Staten gaven ook last om met deze toerusting allen spoed te maken; doch de harde vorst en 't ys, 't geen tot in Maart in 't water bleef, bragten daar in veel verhandering toe. Den vierentwintigsten van Februarius wierd eindelyk zyn Hoogheid Willem Henrik, Prins van Oranje, tot Kapitein en Admiraal Generaal, onder de bepalingen en inbindingen, in andere Historien te lezen, by de gezamentlyke Provincien, gedurende den aanstaanden veldtogt, opgedragen: welke bediening de Prins aannam, en als zodanig een den eed afsdeide.

Wei-

De Staten besluiten nieuw krygsvolk te werven.

Zie *J. Le Clerc Gesch. III. Deel, bl. 368. P. Valk Verw. Europ. bl.*

303 enz.

Een oorlogsvloot uit te rusten.

G. Brandt het Leven van de Ruiters, bl.

643. 644.

De vaart op Groenland, Oosten en Noorwegen verboden.

Den 17. en

25. Feb.

Nederl. Schouwoneel bl. 18.

Harde Vorst.

De Prins word Kapitein Generaal.

Zie *Van der Hoven 't Leven van de Witten,*

J. Le Clerc. Valkenier als boven. Sylvius bl. 187-189.

Weinige weken daarna zag men wat de Engelschen in den zin hadden: want onze zeer ryk gelade Smirna'sche vloot, bestaande uit vierendertig Koopvaarders daar onder ook eene van EnkhuiZEN, onder geley van vyf of zes oorlogschepen, wierd den drieëntwintigsten van Maart, door de Engelschen Admiraal Robbert Holmes, met twaalf kloeke schepen en drie kitzen, trouweloos zonder eenige aankondiging van oorlog, ontrent het eiland Wicht, aangetast en in drie aanvallen fel bevochten: maar de Nederlanders verweerden zich met zo grote dapperheid, dat hy t' elkens afwyken moest: alleen wierd één Hollandsch oorlogschip veroverd, 't geen kort daar na zonk; waardoor de Engelschen vier koopvaarders affneden en wegnamen. Met deze winst moesten ze zich genoeg, en de vloot verlaten, die voorts behouden in 't Vaderland aanquam. Hierop volgde eene verklaring van oorlog, die den zevenden van April, zo te Londen als te Parys, in den name van de Koningen van Grootbritanje en Vrankryk, tegen deze vereenigde Nederlanden wierd afgekondigt. De Bisschop van Munster, en de Keurvorst van Keulen hebben insgelyks, ten gevalen van den Koning van Vrankryk, den Staten den oorlog aangezeid; waarby zich naderhand de Bisschop van Straatsburg voegde: en Zweden, daar de Koning toen noch een kind was, liet zich door geld bewegen, om, onaangezien de Triple alliantie, stil te zitten, en de Staten te verlaten. Ondertusschen hadden de Heren Staten, op de tyding van het aantasten der Smirna'sche vloot, besloten dat de Collegien ter Admiraliteit noch een meerder getal schepen, tot versterking van 's Lands vloot, ten spoedigste zoude uitrusten, de gerede schepen naar de zeegaten zenden, en alle mogelyke vlyt aanwende om de matrozen, daar toe vereischt, in dienst aan te nemen. De Staten stelden ook een nader ordre tot verzekering der zeegaten, op dat de Engelschen met geen schepen en branders in 's Lands havenen zouden vallen, en aldaar d'oorlogschepen verbranden. Men heeft ook besloten alle tonnen in het inkomen der zeegaten op te nemen, en schuitjes in de plaats te leggen, de kapen

Mm 3

1672.
De Engelschen tasten onze Smirna'sche vloot aan.
Zie G. Brand als boven, bl. 645. L. Sylvius III. Boek, bl. 190-192.
De Koningen van Engeland en Vrankryk verklaren den oorlog tegen dezen Staat.
Zie J. Le Clerc als boven, bl. 370-378. Sylvius bl. 193-208.
Zo ook de Bisschop van Munster en Keurvorst van Keulen 18 en 27 Mei.
Zie Valken. bl. 356. enz. Sylvius bl. 219-221.
Toerusting ter zee word vergroot.
Den 25 Maart.
Ordre gestelt tot verzekering der zeegaten.
Den 13 April.
G. Brandt Leven van de Ruiter, bl. 646. 647.

en.

1672.

Twe Dril-
scholen t'Enk-
huizen opge-
recht.

Uit de Aan-
tek. v. M. Mul.

Waartgel-
ders aangeno-
men.

De Staten
schryven aan
die van Enk-
huizen om
300 man ge-
reed te houden.

M. Muls
Aantek.

Die van
Hoorn ontfan-
gen ook der-
gelyke aan-
schryving.

Grote toe-
rusting ten
oorlog in beide
die steden.

Uit een Aantek.

De huisslui-
den worden op
geweest gestelt.

Zie Nederl.
Schoutoneel, bl.
12. 13. 24. 30.

en bakens weg te nemen, een loze kaap op te rechten, om de vyanden te misleiden, en een deel galjoots en lootsboten buiten gaats te laten kruiffen. In de steden Hoorn en Enkhuizen was men ook yverig bezig om zich in een staat van tegenweêr te stellen. De Wethouders van Enkhuizen vonden goed, ten dienste der Schutterry, twe wapenhandel scholen op te rechten, 't eene onder Jan van der Burgh, op den Domtoren, 't ander onder Silvester Pauwelszoon, by de Westervoort. Zy vonden ook geraden een Vaandel Waartgelders aan te nemen onder Hopman Joris Vos. Midlerwyle schreven hunne Ed. Groot Mog. aan de Wethouderen der Stad, om drie honderd mannen uit de Schutterry gereed te houden; waarop twe Vaandelen, die te samen zodanigen getal konden uitmaken, gepaart wierden. De Hopluiden met hunne Luitenants en Vendrigs, mitsgaders alle hunne Schutters, die zulks by lotinge was te beurt gevallen, hadden zich volgens deze ordre gereed te houden, om op 't eerste opbod, naar Workum in Holland te vertrekken, aldaar veertien dagen in bezettinge te leggen, en dan wederom afgeloft te worden: alhoewel de Wethouderen liever hadden gezien dat zulks om de vier weken was geschied, om de grote kosten van het heen en weêr trekken te vermyden. Wanneer ze uittrokken zouden de Hoofden elk twintig en de Schutters ieder tien stuivers 's daags tot loon genieten, 't welk by het gemene Land zou betaalt worden; en een iegelyk vermogt een man van gelyke foort in zyne plaatse te huren. Ontrent dezelve tyd ontvingen ook de Wethouderen van Hoorn dergelyke aanschryving. Men bragt ook in die Stad veel grote metale stukken geschuts, horende onder de zeven steden van dit Noorderkwartier, welker wapens ook op dezelve gegoten waren: ook maakte men veel krygstoerusting, en ammunitie ten oorlog gereed, die naar andere plaatsen werd gezonden. Ter zelve tyd vloog de trommel den ganschen dag door de Steden, roepende d'een om bootsvolk, d'ander om soldaten, een derde om stoepjes, en alles scheen in rep en roer. Alle huissluiden in de Dorpen van dit gewest stonden op geweêr, 't geen ze alle dagen in de

1672.

de steden quamen kopen. Men zond eenige ervaare luiden in 't land, om hen in den wapenhandel t'onderrechten; ook gebeurden 'er verscheide ongelukken met dit boeren- en onervaren krygsvolk. Men werkte ook schier nacht en dag onophoudelyk, op zondagen zo wel als andere, aan 't uitrusten en klaar maken van oorlogschepen.

Men maakte met yver d'oorlogschepen klaar.

De Koning van Vrankryk stelt zich aan het hoofd van zyne Legers.

P. Valkenier Verw Europa bl. 346-349. enz. Sylvius bl. 212. enz.

Midlerwyle nam Lodewyk de XIV. den zevententwintigsten van April afscheid van het Hof van Vrankryk, en vertrok met een goed getal Edelen, Paarden, Muil-Ezels, benevens tachtig karren, die meest met geld en zilverwerk beladen waren. By Charleroy monsterde de Koning zyn troupen, en bevond zyn leger sterk te zyn drie en vyftig duizend man, 't welk zyn Majesteit zelf in Persoon commandeerde, behalven noch drie andere legers, staande onder den Prins van Condé, den Marschal de Crequi, en den Hertog van Luxemburg, samen bestaande uit ontrent honderd en achtien duizend man te voet en zesentwintig duizend te paard, waar by zich noch de magten van den Keurvorst van Keulen en Bisschoppen van Munster en Straatsburg voegden; zynde alle deze heirmagten geschikt, om deze vereenigde Nederlanden aan alle kanten te gelykerhand aan te vallen. De Algemene Staten bragten hier tegen ook een leger te velde, 't welk by Doesburg gemonstert en maar zeventien of achtien duizend man sterk bevonden wierd. De Heren Staten, ziende zo vele zwarigheden aan alle kanten opkomen, vonden goed eene algemene Boet-Vast- en Bededag in deze Landen uit te schryven tegen den vierden van Mei, met bevel van dezen dag, en vervolgens tot nader ordre, op den eersten Woensdag van ieder maand daar aan volgende, dien met een heiligen yver te vernieuwen, om de Goddelyke hulpe in den nood des Vaderlands af te bidden. In vele steden wierden alle avonden ten zelve einde Bedestonden gehouden, met groten toeloop van volk.

Het leger der Staten word gemonstert.

Valkenier bl. 362-364.

Een maandelyke Bededag ingestelt.

Valkenier bl.

264 Nederl.

Schaoutoneel, bl.

73. 81-83.

's Lands vloot raakte tydig gereed, en om de oorlogschepen van Amsterdam over Pampus te brengen, had men vier grote kisten vervaardigt, die zo wel naar de forme der schepen waren geschikt, dat twe voor onder den boeg, en d'andere

's Lands vloot raakt gereed. Kisten om de schepen over Pampus te brengen.

1672
Valkenier bl.
 365. *Commelin*
beschry. van
Amst. bl. 1197.

Het Land-
 volk by het
 Strand op ge-
 weer gestelt.
 De Zeegaten
 versterkt, en
 ordre op de Ba-
 kens gestelt.

Onze Vloot
 Reekt in zee.

(1.) P.
Verw. Europa
bl. 307. 308.
Copyen bl.
 67. 69. 7.
Le Clerc. Gesch.
III Deel, bl.
 452. 455.
 De Oorlog-
 schepen van
 Enkhuiizen
Uit d' Aam.
 10°. v. M. Mul.

dere twe aan 't achterfchip vast sloten; als men die wilde gebruiken, liet men door 't uittrekken van een prop dezelve zo vol waters lopen, dat zy noch even konde vlotten, wanneer zy onder de schepen met ketenen vastgebonden zynde wierden leeg gepompt, die dan door haar ryzen de schepen wel twe voet uit de modder lichtten. Men bedacht noch verscheide andere middelen om de schepen by een' hogen vloed, de wind tegen zynde, over de gemelde droogte te brengen. Zo achterlyk en traag als men had geweest om zich te Lande tegen zo magtigen Vyand in een staat van defensie te stellen, waar door de Franssen daar na zo gemakkeelyk tot in den boezem van dezen Staat drongen, zo zeer werd daar en tegen de toerusting ter zee met alle kracht beyvert. Al het Landvolk, dat ontrent het strant woonde, wierd op behoorlyk Geweer gezet, en geordonneert op het geluit der Klokken en het branden van Vuur-bakens zich naar de zee op hunne posten te begeven. Op verscheide Zee-plaatsen wierden nieuwe Forten opgeworpen, de oude gerepareert, en zekere luiden geordonneert, om de tonnen en bakens op te nemen, als de Vyand mogt naderen. Men rustte de ontzachtlykste en talrykste Vloot uit, die men ooit uit deze Landen had in Zee gebragt, bestaande in 69. Oorlogschepen, 24. Branders, 19. Advysjagten, en 4. Fregats, houdende noch een goed getal Oorlogschepen vaardig tot een reserve. Deze Vloot bemant met uitgeleze Zeevolk, staande onder ervarene en dappere Bevelhebbers, raakte vroeg klaar, en in 't begin van Mei in zee. Men was zo voorzichtig geweest, dat men alle Oostersche, Noordsche Groenlandsche vaarten scherpeelyk had verboden, om daar door de Vloot te beter te kunnen bemannen (1.). Die van Enkhuiizen hadden by deze zeemagt vyf oorlogschepen, te weten: het schip genaamt de Pacificatie, op hebbende 76. stukken, gevoert door den dapperen Volkert Schram, Vice-admiraal van Westvrieland en het Noorderkwartier; de Maagd van Enkhuiizen, ophebbende 72. stukken, gevoert door den manmoedigen Schoutbijnacht David Vlugs; de Jupiter, voorzien met 46. stukken, gevoert door den Kapitein

1672.

pitein Cornelis de Boer, een man zeer lief tallig jegens zyn
 volk, en welschaffende, waar door hy allereerst zyn ma-
 trozen bequam; de Goude Leeuw met 56. stukken, ge-
 voert door den Kapitein Pieter Kerseboom; en Gelderland
 met 56. stukken, gevoert door Maarten de Boer, een Jong-
 man van zeer goede hope. De overige schepen in dit Noor-
 derkwartier uitgerust waren 't schip Josua met 54. stukken,
 gevoert door Jan Dik, Alkmaar door Klaas Anker; 't Noor-
 derkwartier met 60. stukken, gevoert door Jan Maauw;
 Justina met 64. stukken door Jan Hek; De drie helden Da-
 vids met 50. stukken, door Klaas Valehen; 't Wapen van
 Nassau met 62. stukken, door.....; Westvriesland met
 78. of 80. stukken, door Graaf Jan van Hoorne; 't Wapen
 van Hoorn met 30. stukken gevoert door Pieter Klaafzoon
 Wynbergen; 't Wapen van Medenblik met 44. stukken,
 door Hendrik Visser; Kaleb met 46. stukken, door Jan
 Krook: behalven noch één fregat en één Advysjagt gevoert
 door Hans Hartwyk, en Jan Pyper; benevens vier branders,
 gevoert door Hendrik Munt, Pieter Syvertszoon Bokkes,
 Herman Dirkzoon de Boer, en Cornelis Stoffelzoon Mik.
 Eenige dagen daar na wierd 's Lands Vloot noch met vele
 schepen versterkt, na welker aankomst zy bestond in 91.
 schepen en fregatten van oorlog, 54, of, zo ander zeggen
 44, brandschepen, 23. advysjagten, t' samen 168. of 158.
 zeilen. Daarentegen was de Engelsche en Fransche vloot
 t' samen sterk 116. schepen van oorlog, 24. branders en 24.
 Kitzen.

Hunne Agtbaarheden de Heren Burgermeesteren van Enk-
 huizen en die van Grotebroek, verpagten, den tweede van
 Mei, tot Bovenkarspel, de watering van het groot - slag
 voor een jaar, aan Cornelis Haan, voor 280. guldens. Het
 nieuw opgerigte wageveeer tusschen Hoorn en Enkhuiszen
 wierd van 't Scherloo in de nieuwe stad verplaatst wegens de
 nabyheid van den Straatweg; en was het voornemen der
 Wethouders de Westpoort met een Uur- en slachwerk
 te verzien, doch deze lastige oorlog, door twee Koningen,
 en derzelver aanhangers, ons op den hals gesonden, heeft

D' Overige
schepen van
het Noorder-
kwartier.

Zie G. Brand
's Leven van de
Ruiters, bl.
652-666.
Valkenier Co-
pyen No. 20.
Sylvius bl. 245.

Sterkte of 't
getal der sche-
pen van
's Lands vloot.
Sterkte der
vandylyke
vloot.

Valkenier
Copyen No. 15.
16. Sylvius bl.
243-244.

Verpachting
van 't Groot-
slag.

Zie zyn be-
richt - schrift
Handv. van
Tinkb. bl. 344.

Verplasing
van 't Veer op
Hoorn.

Aantek. van
M. Muh.

1672.
Opbod voor
vyf en tzeven-
tig man.
Den 21 Mei.

de uitwerking daar van belet. Middelerwyle quam 'er Aan-
fchryving om vyf en feventig man; dies deed' men omvra-
ging aan de Schuttery, elk Hopman in zyn Vendel, wie
vrywillig, op vyftien ftuivers daags, wilde dienen, (zulks
was het goeddunken en befluit der Wethouders, den groten
Krygsraad alvorens aangedient, die 'er niet veel tegen had)
onder Hopman Jan Slegt, welke zes guldens, Simon Dil,
anders Landman, als Luitenant, die vier guldens, en Ven-
drik Gerbrand Semeins, die drie guldens daags had. 't Ge-
tal vol zynde, datze eerst qualyk konden krygen, (waar
onder Jan Broeder van den Burgemeester Admiraal) vertrok-
Den 25 Mei. kense Woensdaags * tegen de avond, te fcheep naar Wor-
kum, volgens dit berigtschrift, gemaakt voor de uittrek-
kende Schutters:

Hun bericht
fchrift.

- „ De Hopman, Stedehouder, Vendrig, Sergiant, zul-
I. „ len gehouden zyn in eige perfoon met haar Vendel uit te
II. „ trekken. Een Schutter zal een man mede Schutter zynde,
III. „ anders niet, in zyn plaats mogen huuren. Wanneer een
„ Vendel ordre heeft om uit te trekken, zal een iegelyk
„ met zyn volle geweer op de Wyk, of zodanigen uur en
„ plaatfen moeten zyn, als hem by trommelflag, ofte aan-
„ feggen van Corporaals, is bekend gemaakt, op de boete
„ van een gulden, en zo lang wegblyvende tot het Vendel
„ t'fcheep is twee guldens, en geheel, vyfentwintig gul-
IV. „ dens. Niemand zal dronken op de geftelde plaats ofte
„ fcheep komen, nochte hem in 't fchip ofte op de reis dron-
V. „ ken drinken, op de boete van twee guldens. Zo een
„ fchip of fchepen by quaat weér, ftilte ofte anderzints on-
„ derwegen mogte inlopen, ofte aanleggen, zal niemant
„ vermogen aan land, uit het fchip, ofte in 't voortrekken
„ uit zyn gelit te gaan, zonder oorlof van den Bevelheb-
VI. „ ber, op de boete van drie gulden. Niemand en zal aan
„ eenige Ingezetenen van dezen Staat, waar het ook zoude
„ mogen zyn, eenige overlast, hinder of fchade doen, in
„ geenerhanden manieren, op de boete van vyftig guldens,
VII. „ en uitgelezene ftraffen: Noch ook aan eenig perfoon, 't
„ zy oud of jong, cenig fchimp of fmaad aandoen, veel
„ min

„ min in eenigerlei manier ongerégelde dartzelheid bedry-
 „ ven, op de boete van vyftig guldens, en uitgelezene straf-
 „ fen. Ten iegelyk, 't zy in 't uittrekken, voortrekken, VIII.
 „ in de inlegeringen, ofte op de wagt, zal zyn Officieren
 „ in alles gehoorzaam zyn, volgens 't berigt, alrede ge-
 „ maakt, ofte noch te maken, op de boete van vyfentwin-
 „ tig guldens, en uitgelezene straffen. Niemand zal zyne IX.
 „ Opperhoofden qualyk toe spreken, tegenstaan, of schel-
 „ den in geenderhande manieren, op de boete van vyftig
 „ guldens, en arbitrale corectie. De Rotmeesters zullen X.
 „ het woord ofte leuze ontvangen alear de ronde zal mo-
 „ gen voorby gaan, uitgezondert dat zy luiden gehouden
 „ zyn zullen, den Bevelhebber, fo die de ronde doet, ten
 „ allen tyden, het woord te geven, op dat bevonden mag
 „ worden, of de Rotmeesters het woord vergeten zoude
 „ hebben ofte niet, op de boete van dertig ftuivers. Die XI.
 „ op zyn fchildwagt daar op hy gefeld is flapende bevon-
 „ den word zal verbeuren dertig ftuivers. Ende zal een XII.
 „ yder zyn fchildwagt, daar toe hy gefeld is, wel ende naar
 „ behoren moeten houden en waarnemen, op de verbeurte
 „ van dertig ftuivers. De Rotmeesters zullen het woord XIII.
 „ aan hunne Rotgefellen niet overgeven ofte bekend ma-
 „ ken, door fchryven aande wand of andersints, directelyk
 „ ofte indirectelyk, op de boete van drie guldens vyftien
 „ ftuivers. Niemand zal van de wagt, 't zy fchildwagt ofte XIV.
 „ ronde, wat hem bevolen is, nochte uit de hoofdwagt,
 „ ofte andere Corps du Garde naar een herberg, eenige
 „ andere plaatfe, ofte zelfs naar zyn eigen Logement mogen
 „ gaan, op de boete van agtien guldens, doch zo iemant
 „ enige noodfakelykheen voorvallen zal de Bevelhebber ofte
 „ Rotmeester in de wagtplaats daar over fchikken. Wie XV.
 „ dronken ofte befchonken op de wagt komt, zal verbeu-
 „ ren zes en dertig ftuivers. Alle en een yder zy gehouden XVI.
 „ zich modeft en zedig op de wagt aan te ftellen, zonder
 „ eenige petulantie ofte de minfte moedwil aan te rechten,
 „ op de boete van vier guldens tien ftuivers. Niemand zal XVII.
 „ den anderen vermogen te fchelden of verongelyken, met

1672. „ woorden ofte werken, directelyk ofte indirectelyk op
 „ geenderhande manieren, op de verbeurte van vier gul-
 XVIII. „ dens tien stuivers. Veel min zal den een den ander ver-
 „ mogen te slaan, quaadwillens aan te tasten schoppen ofte
 „ stooten, op de boete van zeven guldens tien stuivers.
 XIX. „ Die zyn mes ofte ander geweer trekt, ofte aanveert om
 „ een ander te grieven, ofte quetsen zal verbeuren zes en
 XX. „ dertig guldens. Die een ander quetsz zal verbeuren twe
 „ en tzeventig guldens alles behoudens den Heer Officier
 XXI. „ zyn regt. Niemand zal zyn roer ofte musquet, buiten
 „ nood vermogen af te schieten, naart 't bezetten van de
 „ nachtwacht, op de boete van vier guldens thien stuivers.
 XXII. „ Ende zullen ingelaten en aangenomen Schutteren dezelve
 „ Ordonnantie onderworpen zyn als eigen. Aldus ge-
 „ arresteert by Burgemeesteren ende Vroedschappen, naar
 „ ingenomen advys van den groten Krygsraad binnen der-
 „ zelve Stadt Enkhuizen, den zeventwintigsten van April,
 „ 1672. my present *And. van Vossen*”.

Oordeelen
 over die aanne-
 men van vry-
 willigen.
*Aantek. van
 Mul.*

De reden waarom 'er volk wierd aangenomen, en de
 gelotene Vendelen niet uitrokken, daar ontrent waren
 verscheidene gevoelens: sommigen, en wel van de driftig-
 stien, die den Heren Burgemeesteren geen goed hart toe-
 droegen, achtten de Heren te moedeloos, en geen hart ge-
 noeg te hebben, om den Schutteren het pad te wyzen; an-
 deren en wel de onpartydigsten, waren van verstand dat de
 Heren dus wyslyk deden om de burgers, van welke het ve-
 len, die geen ander in hunne plaatse konden huren, ongelegen
 zou komen, te verschonen. By deze Vrywilligen wierden
 zo veel Waardgelders gevoegt, dat ze samen een getal van
 300. uitmaakten. Twee dagen te voren, te weten den drie-
 cntwintigste van Mei hebben de Heren Burgemeesteren der
 Stad Hoorn hunne aangenomen Waardgelders gemonstert,
 bestaande in twe volle Vaandels, welke terstond van daar
 vertrokken, en met hun een grote halve Compagnie Bur-
 gers, samen 300. man, onder hunnen Kapietein en Burge-
 meester *Meinard Sonk*, hebbende noch volgens het oude gen-
 bruik ieder Burger een gulden, en de Waargelders, iede-
 tier

Waardgel-
 ders te Hoorn
 worden ge-
 monstert.

tien stuivers daags voor hun Krygsloon. Den dertigsten dier maand, zyn van daar noch gescheept 1375 Boeren of Landzaten uit de Dorpen ten platten lande genomen: bedragende de twaalfde man uit de huisfluiden van dit Noorderkwartier staande op geweer en onder dezen eed: *Wy zweren het Land getrouw te zullen zyn, en te gehoorzamen onder de Staten en den Prins van Oranje.* Deze waren verdeelt in veertien Vaandels, en vertrokken van deze Stad met zestien binnen-schepen, onder 't bevel van *Jacob Lobs*, Burgemeester te Mendenblik, op Harderwyk en van daar aan den Yffelkant, alwaar zy in redelyke goede ordre aanquamen, om den inval van den Bisschop van Munster te helpen keren; sommigen wierden gezonden naar *Doesburg*, om aldaar het leger van den Prins van Oranje te helpen versterken zulks wierd ook gedaan by andere Hollandische Steden en Dorpen. Dit was niet nodig geweest, en men had de Ingezetenen wel kunnen sparen, en een groot gedeelte van de volgende onheilen voorkomen, indien men wat vroeger met de Duitische Vorsten, als daar was de Keurvorst van Brandenburg, en het Huis van Bronswyk, had aangespannen, en troepen van hun overgenomen, gelyk men naderhand noch doen moest.

Midlerwyle brak de Koning van Vrankryk den zevenentwintigsten van Mei met zyn Leger op van voor Maastricht, dat hy eenige dagen had geblokkeert gehouden, en deed vervolgens in 't begin van Junius dien zeer beruchten en fatalen inval in deze Vereenigde Nederlanden, waarby binnen den tyd van weinig weken, drie gehele Provinciën van de zeven, te weten, *Gelderland*, *Overyssel*, en *Utrecht*, benevens een gedeelte van *Holland* en *Groningen*, en onder of met dezelve 74. Steden en Schansen, meest alle bewald, dezen rampzaligen Staat ontweldigt wierden, en dat met zodanig een trouwloosheid en lafhartigheid, dat de onkundige bezettingen noch in sommige plaatsen aan de eene Poort streden, terwyl de Vyanden door de andere wierden ingelaten, en deze yverige verdedigers aldus gevangen waren, eer zy witten overwonnen te zyn; 't geen men breed-

1672.

Uit een Aans

tek zie ook

Valk Verw.

Europa, bl.

362. 363.

Landzaten

te Hoorn in-

gescheept.

Nederl. Schou-

toneel bl.

24-30. 38.

De Fransche
Koning doet
een' fatalen in-
val in deze
Landen.

voerig in de Geschiedenissen van dien tyd kan lezen (1.).

1672.

(1.) Zie P.
Valk. Verw.

Europa bl. 355

enz. Sylvus bl.

228. enz.

F. Costerus

Nederl. Vloek

en Zegen,

bl. 27-29.

Nederl. Schou-

toneel bl. 45.

enz.

Grote droogte.

Hellenbroek

Keurstoffen II.

Dael, bl. 567.

Brand bet

Leven van de

Ruiter, bl. 678.

Die van

Harderwyk

besluiten de

Stad aan de

Franchen over

te geven.

Die van

Enkhuizen

nemen de

Weëskinde-

ren van Har-

derwyk in hun

Weëshuis.

(2.) 7.

Schraffert

Efchr. van

Harderw. II.

D. el, bl.

153 156.

De Neder-

landsche Vloot

behaalt in een

zware Zeeflag

d' overwin-

ning.

Dus zag men Nederland op het punt van zyn verderf, en

by zich zelf, en by naburige Vorsten, reeds voor verloren

gehouden. Het geen de Koning van Vrankryk den weg

baande om met zyn heir in deze Landen te vallen en by na

alles te overstromen, was de overgrote droogte die men by

na een gansch jaar gehad had, en hoedanige by menschen

geheugenis niet gezien was, zo dat van September 1671,

tot Augustus 1672. naauwelyks eenige regen viel, daar an-

ders het voor en najaar by ons zo vogtig is: hier door wa-

ren de Rivieren, die anders de Bolwerken van onzen Staat

zyn, zo uitgedroogt, dat men 'er op vele plaatsen den ploeg

door getrokken heeft. Den vyfden van Junius besloten

de Heren Schepenen van Harderwyk de Stad aan de Franfen

over te geven, en zich te verlaten op de Barmhartigheid

van den Koning van Vrankryk. Dit vermeerderde de zorg

en schrik voor den Vyand in dit Quartier niet weinig. Die

van Enkhuizen deden by die gelegenheid een getrouw en

Christelyk werk: zy namen uit goeder vriend- en nabuur-

schap de kinderen uit het Burger-Weeshuis van Harder-

wyk en plaatsten en voedden die in het hunne; van waar

dezelve, 't gevaar over zynde, door den Magistraat van

Harderwyk, den 30. July 1674, weër zyn te rug ontboden,

die ook den Wethouderen van Enkhuizen in eenen zeer be-

leefden Brief bedankte (2.).

Terwyl de grenzen van dezen Staat door drie legers van

den Koning van Vrankryk, en het leger van den Keurvorst

van Keulen, en Bisschop van Munster, te gelyk aan alle

kanten wierden overvallen, en ieder ogenblik het laatste

scheen, in welk Nederland stond verdelgt te worden; zo

gaf God ons op den zevenden van Junius, voor Soulsbaay,

een heerlyke overwinning op de Engelsche en Fransche

Vloten. Het gevecht begon ontrent ten zeven of acht uren

voor den middag en duurde tot 's avonds na zonnen onder-

gang. De sryd was van wederzyden hevig, hartnekkig en

bloedig. De L. Admiraal de Ruiter en alle Nederlandische

Bevelhebbers gaven hier de uiterste proeven van beleid en

dap-

dapperheid, tot dat eindelyk de vyandelyke vloten genood-
 zaakt waren af te wyken, en het bloedvergieten van dien
 bekommerlyken dag en hachelyken ftryd, daar 't toen al aan
 hing, een einde nam: en men hoorde de L. Admiraal de
 Ruiters verklaren, dat hy veel zeeslagen had bygewoont, maar
 nooit in scherper en langduriger gevecht was geweest. De dappere
 L. Admiraal, Willem Joseph, Baron van Gent, wierd in
 den aanvang van den ftryd door een kanonkoegel getroffen,
 en liet 'er 't leven. Op de Ruiters fchip waren ontrent
 dertig doden, en zo veel zwaar gequeften, die meest arm-
 of beenloos waren; het fchip Gelderland, gevoert door den
 dapperen Jongman Maarten de Boer van EnkhuiZEN, had
 vyftig zo doden als gequetften op. 't Verdere getal van
 doden en gequetften op d'andere fchepen, is my, by ge-
 brek van aantekeningen niet gebleken. Doch 't is zeker,
 dat 'er, behalven van Gent, in de Nederlandsche Vloot
 weinig Kapiteinen of luiden van naam gebleven zyn: ook
 had men geen verlies van fchepen, dan alleen het fchip Josua
 uit het Noorderkwartier, gevoert door den Kapitein Jan
 Dik van Hoorn, dat door de Engelsche wierd in den grond
 gefchoten, en eenige branders, die alle vruchteloos vergin-
 gen. Maar van de zyde der Engelschen van den Admiraal
 Montagu wierd, na dat hy lang en grouwzaam tegen den
 Kapitein Jan van Brakel gevochten had, door een' brander
 aangefteken en verbrand; hy zelf meende zich met zyn
 zoon in een floep of boot te bergen, maar die raakte in de
 grond, zo dat hy nevens zyn zoon, of, gelyk andere ver-
 halen, met twe zonen, jammerlyk verdrong. Behalven
 dezen sneuvelden ontrent achtien Kapiteinen, of Ridders van
 hogen ftaat, en ontrent negentien waren zwaarlyk gequetft,
 en 't getal der doden of zwaar gequetfte matrozen, waren ont-
 rent vyfentwintig honderd mannen. Daarenboven zyn 'er ve-
 le gevangen, die uit de gezonke of verbrande fchepen wier-
 den geborgen. De Fransche verloren twe capitale fchepen,
 zynde het eene met 80. ftukken verbrand, en het ander met
 70. ftukken gezonken; d' Engelsche zes capitale fchepen,
 van welke drie de vlagge voerden, zynde twe daar van ver-
 brand.

1972.

Zie G. Brant

't Leven van de

Ruiters, bl.

667 - 678.

Sylvius bl. 248.

249. Valkenier

bl. 446 - 450.

't Verlies aan

wederzyden.

Aanek. van

M. Mul.

1672.

brand, drie gezonken, en één genomen; en van hunne mindere vaartuigen als branders, kitzen enz. wierden 'er over de twintig vernielt.

In Holland begeeft men zich op her horen van 't kanon in de Kerken.

In Holland wierd het donderen van 't Kanon op 't strand gehoord, waar van de tyding komende in eenige steden, wierden aanstonds de klokken geluid, de huizen gesloten, en in de kerken vurige gebeden tot God uitgestort, om zyne hulpe en bystand tegen de onrechtvaardige wapenen van zo magtige Vyanden te erlangen. De tyding van deze overwinning quam den negenden van Junius in den Hage, en recht ten tyde om de verbaafde gemoederen van groot en klein, door droeve maare, die dagelyks van de landgrenzen quamen, ter nedergeslagen, weêr eenigfins te verquicken en op te beuren. Doch t' Enkhuizen hoorde men daarbeneven het gejammer der vrouwen, reikhalzende naar tyding van den haren nit de vloot, die ze 'er in menigte op hadden, toen men vernam dat 'er zo cen' ganschen dag gemarteld en bloedig gestreden was. Onderwyl stond de Fransche voorspoed te lande niet stil, geen ongeval quam alleen, en de eene droeve maare joeg d'ander. Men verstond met de uiterste droefheid en schrik, het haaltig overgaan van vele steden en sterkten; de verslagentheid zag elk ten ogen uit, en nam toe door het veelvuldig en gestadig vluchten der ingezetenen onzer naburige landschappen, die de elenden breder uitmaten, om beter ontfang, heul en herberging te erlangen. Van den tienden tot het einde dezer maand, quamen dag op dag te Eukhuizen, Hoorn en anpere plaatsen van dit Noorderkwartier een menigte van schepen met menschen en goederen, die uit Gelderland, Overysfel en elders herwaards vluchtten; zo dat alle de kaaijen en havens vol waren, en men schier geen huizen wist aan te wyzen om de goederen te bergen. De schrik en verbaastheid was zodanig, dat men geen vaartuigen genoeg wist te krygen om de vluchtende over te voeren, tot zo verre dat men bevonden heeft, honderd ryksdaalders tot vragt voor één schip gegeven te zyn. Ondertusschen quamen de huisluiden, waar van de twaalfde man vrywillig,

voor

Gejammer te Enkhuizen. Aantek van M. Mule

Tegenspoed te lande.

De gevluichte komen te Enkhuizen, Hoorn en elders.

Aantek van M. Mul en anderen. F. Costerus Nederl. Vloek en Zegen bl. 30. Nederl. Sch. bl. 71.

Den 13 Juny. De huisluiden komen g' huis.

voor het loon dat hy bedingen kon, uitgetrokken waren, van den Yffel weêr t' huis.

1672.

De schielyke schrik, die het verstand bedwelmt, en de krachten verftikt, een weinig geweken zynde, hebben de Wethouderen van Enkhuizen, (beseffende de aangelegenheid hunner stad, als gelegen aan den Hollandschen kant, ontrent het midden der Zuiderzee, die hier niet boven twee mylen in de wydte heeft, en recht geplaatst om alle schepen t' onderscheppen, welke in af- en aanvaren deze engte noodwendig door moeten,) op eigen behoudenis het ooge geworpen, en goedgevonden dezelve te versterken tegen alle aanval van vyanden. Ten dien einde wierden tot Opzienders, om over dat werk goede toezigt te hebben, gestelt, aan de Zuidzyde van de Stad, de Heren Jacob de Wit, Maarten Roos, Gerbrand Blaauhulk, Volkert Teerkoper, Gerit van Nyenburg, Mr. Jan van Gent, Vroedschappen, Mr. Siewert Lakeman, Secretaris, en Doctor Paulus Byman, Landmeter en Reëtor der Latynsche Schole; en aan de Noordzyde van de Stad, de Heren Dirk Quiryntz Doctor Thomas Montanus, Mr. Walig Proost, en Joan de Vries, Vroedschappen. Den zeventienden van Junius sloeg men handen aan 't werk, gravende een gragt, diep veertien voeten, zo wyd als den Beer lang, en van denzelven dwars door 't Strand in zee lopende. Dit wierd om 't gereedste gedaan; want het besluit was eerst een gragt langs dien ganschen Stadsmuur te maken. Voorts heeft men borstweringen opgeworpen langs de Keten, muren, punten, blokhuizen; houten bateryen in zee geslagen; het Zeebrugje beschanst; hameyen buiten de Kete- en Noorderpoort opgerecht; rondom grofgeschut geplant: waar van eenige, met hun toebehoren, door de Oost- en Westindische Maatschappyyen verschaft, en anderen van Hoorn gekomen zyn. Dit alles wierd verricht door den goedwilligen arbeid der burgeren, werkende by beurten, twee vaandelen daags, ieder één halven dag: naderhand vier; en eindelyk wederom twee: nadien door de Regering der Dorpen, onder de Stad behorende, volgens gedrukt bevel hunner Ed.

De Wethou-
deren van
Enkhuizen
versterken de
Stad.

Aantek. van
M. Mul

Opzienders
over dat werk
gestelt.

Het werk
wordt met yver
begonnen.

En door de
Burgers met
yver en by
beurten voort-
gezet.

1672.

Gewillig-
heid der bur-
gers en vrou-
wen, ook der
gevlugten.

Nederl.
Schoutmeester,
bl. 98. 99.
Valken, bl. 715.

Groot Mog. de Heren Staten van Holland en Westvrieland; een goed getal boeren dagelyks afgevaardigt en tot hulpe der burgeren gezonden wierden; dan dit hield wel haast op, dewyl ze de Dyken, op verscheide plaatien met borstweringen en grof gelchut beplant, bewaken, ook sommigen naar den Zeestrand moesten: alleenlyk quamen de Westenders en Noordbedykers geduriglyk. Nooit zag men eenig werk lustiger begonnen, noch raadbesluit gretiger uitgevoerd; niet alleen van mannen, maar ook van allerhande vrouwen, zelfs der Wethouders; uit welker sexe, bezwangert met een' brandende yver tot welstand van Stad en Vaderland, 'er gevonden zyn, die, één' halven dag te weinig achtende, eenige dagen zonder posen gearbeid hebben. Tot het voortzetten en voltrekken van dezen arbeid ter versterkinge van de Stad hebben ook niet weinig geholpen de vlugtelingen uit Gelderland, Overysfel en Utrecht, als ook die van Haarlem, Kennemerland, Zardam en de Waterlandsche Dorpen; waar van de meeste vermogende te Enkhuizen hunnen toevlugt hadden genomen. Die van Enkhuizen verstonden, dat de Vlugtelingen die hun zelfs en hunne goederen in de steden quamen bergen, en aldaar minnelyk en mededogend ontfangen wierden, zo wel gehouden waren hun lyf en goed te helpen beschermen en bewaren, als de burgery; doch elk toonde zich daar toegewillig en niemant stelde zich daar tegen. 't Was iets zonderling, dat alles op de vesten zo door malkanderen woelde, door de menigte van mannen en vrouwen, oude en jongen, boeren en boerinnen, ja zelfs dames en juffrouwen: veel handen maakten ligt werk, en het zelve wierd in korten tyd zodanig voltrokken, dat de stad onwinbaar scheen. Aan de Zuiderzee was ze beveiligt door Uitleggers en Oorlogschepen, en aan de landzyde had ze de lage weylanden, die men tot allen tyden als de nood begon te nypen, in den tyd van twe of drie uren kon doen onder vloeijen.

Ontroering
en beweging
op 't zien van
een vloot bin-
nen schepen.
Muls Aantek.

Dus tot voordeel van 't gemeen bezig wezende, zag men op Woensdag, den tweëntwintigsten van Junius, 's namid- dags ten twe uren, van den Wierdyk, ontrent tzeventig of tacht-

1672.

tachtig zeilen, die alle dicht by een, uit zee naar de Westwal toeflevenden. De Wethouders, beducht voor eenig onheil, geboden alle vaartuigen (uitgenomen het oorlogschip de Munnik, dat by het Westerhoofd aan den grond lag) in en buiten de Rommelhaven leggende, binnen te schieten, en het geschut op de blokhuisen te laden. Voorts zonden ze den Secretaris Lakeman met een bode en twee schutters van het Vendel H. dat toen aan den mond van de Noorderhaven de wacht had (want men waakte toen met één Vendel's daags) aan de Wadgeleiders, met een menigte Hamburgervaarders (daar een overgrote gevlugte rykdom in was) welke op stroom lagen, om voor de Blaauwe-poort ten anker te komen, tot bevrying der Wierdyk en Rommelhaven. Ook vaardigden ze Simon Slob af met een schuit naar de gemelde vloot, om kondschap te halen: die bescheid bragt, dat het schepen waren in dienst van de Heren Gecommitteerde Raden, die van den Yssel komende, daar het hen te heet viel, naar Hoorn gingen. Dit baarde ook grote ontsteltenis in de zee-dorpen, daar de huifluiden, de klokken geluid hebbende, met volle gewêr op de dyken verschenen. Deze vloot dien zelve namiddag by den Nek in het gezigt van de Stad Hoorn komende, en haren koers derwaards zettende, baarde aldaar ook geen geringe ontroering; dewyl men ze aanzag voor een vloot van Fransche Commissie-vaarders vol soldaten. Op het gezicht van de zelve draafden terstond de Posten langs de wegen om daar van overal kennisse te geven, ten einde elk een zich spoedig mocht bereiden om den Vyand met eene dappere kloekmoedigheid af te weren. Verscheide Boeren Vaandels waren al op weg naar deze Stad, daar alles was in de grootste verwarring en ontsteltenis; deuren en vensters wierden toegesmeten, en elk bergde wat hy konde, menende dat het nu den dag was van onzen ondergang, en dat nu het Land, 't geen men waande aan den Vyand verkocht te zyn, stond geleverd te worden. Dit quaad vermoeden, 't geen men van 's Lands Regenten had opgevat, maakte velen moedeloos. De Wethouderen zelfs min noch meer dan 't gemeen

Ontsteltenis
te Hoorn op 't
aannaderen de-
zer vloot.

Uit eene Aan-
tek. zie ooE
F. Costerus
Nedert. Vloek
en Zegen
bl. 32. 33.

1672.

verflagen schenen radeloos, en hebben eindelyk eenen Mr. Pieter Dirkszoon Hoorn, Corporaal der Schutters van den Ouden Doelen onder de Compagnie van Kapitein Molenwerf, toen onder het Stadhuis de wacht hebbeude, last gegeven, om zich met zes of zeven mannen derwaards te begeven en de gemelde schepen te visiteren; gelyk hy teritond dede, en bevond dat het schepen van ons eigen volk waren, die Graaf Maurits van den Yffelkant herwaards gezonden had, op dat ze niet in handen der Vyanden zouden vervallen. De voornoemde Corporaal hier van beseheid gebragt hebbende, raakte daar door wêér alles in stilte, en bleven de voornoemde schepen hier den ganschen Zomer leggen.

Men stelt de stad Hoorn in staat van tegenwêér.

Dit voorval bragt de Regenten der Stad Hoorn echter tot nadenken: want ziende hoe weinig zy in staat zouden zyn, indien de Vyand op dergelyke wyze op hen afquam, om zulk een open stad als deze was, tegen zyne aanvallen te beschermen, vonden zy aanstonds goed, hunne Stad, zo veel hen mogelyk was, te versterken, en hebben daags daar aan, te weten den 23 van Junius, by het omblazen der Trompet de Burgers en Ingezeten doen aankondigen, dat de Buurten staande op No. 10. 11. en 12 Letter L. M. en N tegens morgen zouden by een komen, op zware boeten by de onwilligen of nalatigen te verbeuren: dan zulks wierd zeer gewillig gehoorzaamt, en men stelde ze datelyk te werk, om alle vervallen Wallen en Bolwerken dezer Stad te repareren. Eerst wierd dit by den Uiterdyk en de Westervoort by der hand genomen, en vervolgens ook op alle andere plaatsen. De arbeid wierd door de Burgers en Ingezetenen, niemant uitgezondert, by beurten, en met groten vlyt gedaan, wordende alle dagen by het omblazen der Trompette, wêér andere Buurten aangezegt om ter versterkinge van de Stad te komen werken (1.). Dies had niemant redenen om zich met deze moeite en arbeid bezwaart te vinden, door dien dezelve by Wyken wierd gedaan, en niemant daar van bevryd was. Te zwaarder en langwyliger was dit werk, om dat de Aarde daar toe nodig zeer verre moest gehaalt worden, als uit den Uiterdyk, den

(1.) Uit een Aantek.

Bui-

Buiten Luyendyk, en andere noch verder afgelege plaatsen meer (1.). En dewyl de Zoden Aarde met wagens moesten gehaalt en angevoert worden, wierden de genen die Paarden hadden gelast elk op zyn Hoefslag voor niet te ryden; dan de Voerluiden en Slepers wierden voor het gebruik van hunne Wagens en Paarden betaalt (2.). Men ging met dezen arbeid zo lang voort tot dat men de Stad in eenen tamelyken staat van tegenweer gebragt had, zynde het gehele werk, naar de gelegentheid des tyds, net en deftig gemaakt, tot genoeg en verwondering van allen, die het quamen zien (3.). Die van Alkmaar, Medenblik en anderen versterkten insgelyks met yver hunne steden (4.).

Ondertuffchen werd de Zuiderzee zo onvry, dat men met geen fchip durfde naar Haarlem of andere plaatsen te varen, zonder het wel met volk, kruid en lood te voorzien. Men ruste te Hoorn zes Turf-fchepen ten oorlog toe, elk ophebbende zes flukken gefchut en achtiën mannen, die ieder op hun eigen kost één gulden daags trokken. Deze fchepen, die den vyfentwintigften van Junius in zee ftaken, om op den Vyand te kruiffen, en dus de Zuiderzee vry te houden, 't geen ten hoogften nodig was, hadden tot hunnen Admiraal Jacob Lobs, Oudburgemeester van Medenblik, die een braaf wel bemant Wydfchip voerde, hebbende ook onder zyn bevel vele andere ten oorlog toegemaakte fchepen, van Amsterdam en andere Waterfteden, famen een Vloot uitmakende van meer dan honderd fchepen, met welke zy den Vyand verwachtten, dan dees had gebrek aan vaartuigen. Den zesentwintigften bragten onze Schepen een vyandelyk fchip te Hoorn op, en kozen terftond weër Zee. Dus hielden ze door deze goede voorzorge de Zuiderzee vry, en den Vyand uit deze Landen. Den volgende dag gingen van Enkhuizen onder zeil zes haring-fchepen zynde ten oorlog uitgeruft, en trekkende ieder twe honderd vyf en twintig gulden 's maands voor huur, ophebbende ieder zes flukken en dertig man, onder Willem Vos, Viceadmiraal op Zuiderzee, en de Kapiteinen Cornelis Plemp, Jan Broekvaft, Simon Robbert, Pieter Janszoon,

1672.

(1.) Fyken
Ryp Chron. bl.
234.

(2.) Uit een
Aantek.

(3.) Ovvom.
van Feyken
Ryp bl. 234.

(4.) Neel.
Schout. bl. 95.
96. Sylvius bl.
377.

De Zuider-
zee is onvry.

Men ruste te
Hoorn eenige
fchepen uit om
die vry te hou-
den.
Uit een Aantek.

W. Vos,
Viceadmiraal
op Zuiderzee
gaat met zes
fchepen t'zeil.
Aantek. van
M. Mul.

1672.

Men neemt
te Enkhuizen
noch tien
smakſchepen
in dienſt.

Ongenoegen
der burgerye.

Vyandelyke
kapers ge-
nomen.
Valken, bl. 780.

Gevangenen
van Urk te
Enkhuizen
gebragt.

Utrecht en
andere ſteden
geven zich
over.

*Aantek. van
M. Mul.*

en Klaas Aalbertszoon, elk op twe gulden's daags, om zich te vervoegen by Jacob Lobs, Oudburgemeester, en Ge-committeerde Raad in Westvriesland en 't Noorderquartier, wegens de Stad Medenblik, als Admiraal over de ſchepen van 't Collegie ter Admiraliteit van 't zelve Quartier, ter beveiliging van Zuiderzee. Ook wierden t' Enkhuizen ten zelve einde tien smakſchepen, ieder op vier gulden's daags, aangenomen, voerende ieder eenig geſchut en twintig man, elk op eigen koſt voor één gulden daags, gelyk ook die van de haring oorlogſchepen trokken. De manſchap, die op de gezegde smakſchepen zoude dienen, wierden by omvraginge in de Vendels gehuurt, ter zake van het ongenoegen der burgerye, om de eerſte aanneming van 't volk voor de haring oorlogſchepen, die ter gelieven der Kapiteinen geſtaan hadde. Zodanig moeſt men de gemeente naar den mond zien, hebbende de Burgemeesteren in deze teere tyden het hart niet, dit of iets anders naar hun goeddunken en wyſheid te ſchikken, ten ware zy zich alle uren wilden in gevaar ſtellen, om van het graauw mishandelt te worden. Doch toen men deze aanneming nu naar den zin van 't gemeen liet geſchieden, kon men bezwaarlyk (zo verkeert zyn dikwils de menſchen) volk genoeg krygen, om op de gemelde ſchepen te dienen. Naderhand wierden 'er maar vier van de tien nodig geoordeelt en gebruikt: want door deze goede voorzorg wierden wel haalt eenige kapers van den Biſſchop van Munſter veroverd, d'overigen binnen gedreven, en zo naauw ingeſloten, dat ze buiten ſtaat waren, om de Zuiderzee langer onveilig te maken. Eenige ſoldaten van den gemelden Biſſchop hadden zich naar het eiland Urk begeven, in meninge om dat uit te plonderen; doch in plaatſe van buit te maken, wierden zy zelfs tot buit, alzo d'inwoonders hen gevangen namen, en naar Enkhuizen voerden.

Midterwyle kreeg men tyding, dat zich niet alleen die van Kampen, Deventer en Zwol, maar zelf Utrecht, en eenige omleggende plaatſen, laſhartig en trouwloos aan den vyand hadden overgegeven; ook dat hare gevlugte burgers

bc-

benevens hun goed, door de geblevene wierden t' huis ontboden. Dan de Wethouders van EnkhuiZEN, achtende dit te wezen een werk, dienftig tot styving van den vyand, en een dekfel voor trouwelozen, om oorlogsgereedschappen, eetwaren, enz. te kunnen verscheppen; hebben verboden eenig goed, hoe het genaamt zou mogen wezen, te vervoeren, dan naar plaatsen, die van den vyand niet vermeestert waren, mits behoorlyke borge ter Secretarie stellende; uitgezondert dat in gemene veerscheppen wierd ingescheept: ten dien einde belasten ze schepen, wagens, enz. te onderzoeken; ook alle inkomende personen, om niet te verraden of overvallen te worden, turffschepen door den gezworen steker, Cornelis Pieterszoon, te laten steken; kettingen voor de havens te spannen, stellende hier over Jacob Kroon en Klaas Maartszoon tot Opzienders. Voorts hield men de Poorten gesloten, en wierd het bewind van dit alles in handen van den groten Krygsraad gestelt; in welker vergadering Gerbrand Blaauwhulk en Joan de Vries, als gemagtigden uit de Regering, volgens het eerste punt van het Schutters bericht-schrift, reeds hadden zitplaats genomen. Deze dan gezamentlyk vergaderd, geboden hunne mindere bewindsluiden, op de boete van één gulden, geweer te dragen; alle inkomende personen, en langs de straat gaande vreemde van het geweer te beroven: en by tve Vendelen, na dat ze alvoren, om de ongelykheid derzelve, eene nieuwe verdeling der tien gemaakt hadden, tevens te waken: tot tweede hoofdwacht verkiezende het oudlappers Gildehuis, by Aggespaal; alwaar een nieuwe houten loots gemaakt wierd, tot een slaapplaats voor de Schutters. Deze had het opzicht over de Zuidzyde der Stad, de Rommelhaven, en deze posten: de Blaauwepoort; in de poort onder Domburg, als 'er geen soldaten waren; Willigenburg; in 't Keurmeesters huisje op de Beurs, doch dit was haast af; Denenburg; de Prins in de Ketepoort; en de Koepoort. De Hoofdwacht in 't Stadhuis had het opzicht over de Noordzyde der Stad, de Noorderhaven, en deze posten: de Boereboom; de Oude-Gousboom; de Noor-

1672.
Ordre ge-
stelt tot bewa-
ring van de
Stad Enkhui-
zen.

De burgers
waken by
tve vendels.

der

1672.

derpoort; het Giethuis; de mond der Noorderhaven, in de Visschers-buurt; en in 't Keurmeesters-huisje op de Langebrug. 't Getal der Schutters binnen de Stad Enkhuizen beliep thans, volgens de nieuwe verdeling der tien vendelen, op duizend zeven honderd vyf en tnegentig mannen. Deze moesten op hunne beurten waken en de Stad bewaren volgens het Bericht-schrift, en Ordonnantie by de Heren Burgemeesteren en Vroedschappen, na voorgaande genomen advys van den groten Krygsraad, daar op den tienden van Februarius gemaakt, en den vyftienden van Junius dezès jaars noch met eenige Artikelen veemeerdert.

Drœvige
staat van 't
Land.

*Nederl.
Schoutoneel, bl.
93. enz. Cast.
Committin
Bef. van Amst.
bl. 1202.*

Gemor on-
der de ge-
meente en 't
graauw.

*Zie J. Le
Clerc, Gesch.
III Deel, bl.
279. 405. 408.
Sylvius, bl.
214. 245. 350.
Valkenier, bl.
665. enz.*

't Verlies van Utrecht en Naarden, waar door de vyand in 't hart van 't Land boorde, bragt gansch Holland in last, daar men tot het uiterste middel moest komen, de sluizen opende, en 't water liet inlopen; oordelende dat het beter was verdorven land dan verloren land. Het leger van den Staat onder zyn Hoogheid den Here Prins van Oranje, wierd op vyf posten of passen, daar men de vyanden had te wachten, verdeelt. De zwarigheden die den Staat van alle zyden overvielen veroorzaakte groot gemor onder de gemeente, inzonderheid onder het graauw, altoos gewoon de rampen van landen en luiden d' Overheden te wyten. Voornamentlyk wierd al dit quaad den Here *Johan de Wit* Raadpensionaris van Holland, en zynen aanhang te last geleit; en alhoewel de andere party, door hen in alles te dwarsbomen, zeer veel hielp tot den ondergang van de Republyk, echter wierd al het quaad geschoven op hen die nu in 't onderspit begonnen te raken, Vier personen zochten den Raadpensionaris in den Haag te vermoorden. Vier anderen hadden te Dordrecht ook een' toeleg gesmeed om *Cornelis de Wit*, Ruard van Putten, om te brengen. Het gemeen had in de meeste steden een quaad vermoede op hunne Magistraten. Te Dordrecht ontstond een schromelyk oproer; men dwong aldaar de Wethouderen den Prins van Oranje tot Stadhouder te verheffen. Dergelyk een opstand was 'er op dien zelve dag te Rotterdam. Zo ging 't ook in vele andere Hollandsche steden, als Haarlem, Leiden, Gouda, Delft,

Delft, enz. alwaar men alles deed wat de Prins en zyne Aanhangelingen begeerden. In Zeeland schokten de zaken byna op den zelve voet. Binnen Hoorn lag het ook geweldig overhoop, eenige Heren van de Regering waren by vele ingezetenen verdacht, als of zy verstand met den vyand hielden, en men was schier dag op dag bevreest voor eenen oloop. De Heer *Reinier Langewagen*, die langs verscheide trappen ten top van cere was gestegen, als zynde Raad, Oudburgemeester, Ontfanger der gemene Lands middelen, en Bewindhebber der Geocrooide Oostindische Maatschappye ter Kamere Hoorn, stond voornamentlyk ten doel voor den haat van 't volk, dat daarna zelf op zyn huis aanviel, het zelve plunderde, en alles aan stukken sloeg. En alhoewel de meeste andere Wethouderen met hem eene lyn getrokken hadden in 't beschermen van de Vryheid der Republyk, en 't weren van de Stadhouderlyke Regering, zo was nochtans het gemeen wel meest op hem verbittert. Te Enkhuizen, daar men altoos noch meest de zyde van den Prins had gehouden, waren echter ook verscheide Regenten by het gemeen zeer verdacht: en niets is 'er inderdaad in tegenspoed den laster der schendzieke tongen meer onderhevig, dan de Overheden, wiers doen en laten als dan naaukeurig word nagespeurt, en den schuld van alle rampen aangewreven; waaruit dikwils in zorgelyke tyden grote onheilen ontstaan. In alle deze verwarringen en verbaastheid, waren de wyfte Regenten als bedwelmt. De Raadpensionaris de Wit, andersins een wakker Staatsman, was zo verslagen, dat hy de Staten van Holland bewoog, om een Gezantschap aan den Koning van Vrankryk te zenden, en te vernemen wat hy van de Republyk zou vorderen, om haar den vrede te geven: want het scheen dat de steden den moed hadden verloren, en dat men in dien dringenden nood geen beter middel wist uit te vinden. Men sloeg voor den Koning van Vrankryk een somme gelds, en eenige steden van de Generaliteit te geven. Dit keurden de Edelen en een groot deel der steden voor goed. De Gemagtigden van Amsterdam, en noch van vyf Noordhollandsche steden, welke te-

*Zie Chron.
van Hoorn by
Feyken Ryp,
bl. 227.*

*Aantek. van
M. Mul.*

*De versla-
genheid der
Regenten.*

*Zie J. Le
Clerc bl.*

390-397.

Sylvius bl.

317-328.

Valkenier bl.

637-657.

Holl. Merc. bl.

101.

1672.

gen dat Gezandſchap waren, bevonden zich toen niet in de vergadering van Holland. De ſteden, welker Gemagtigden daar waren, ſtonden het vooritel toe, uitgezondert de ſtad Enkhuizen, zeggende dat men by het afwezen der andere ſteden geen beſluit kon nemen. Evenwel gingen de andere met het beſluit voort, en bragten het in de Generaliteit; om dat ze bevreesd waren, dat de Koning naar geen voorſlagen zou willen luiften. wanneer men te lang wachte: en men bood dien Vorſt aan al de plaatſen die de Generaliteit toebehoorde, en noch tien millioenen aan geld daarenboven. Doch de eifſchen van dien Koning waren zo buitensporig, dat de Staten, door de tegenkanting van Amſterdam en eenige andere ſteden, die onderhandeling afbraken, en een beſluit namen, om hun Vaderland met goed en bloed te verdedigen. Men vond goed twe dertendelen der zee ſoldaten uit de ſchepen van 's Lands vloot te ligten, 't welk terſtond wierd in 't werk geſtelt, en uit de vloot genomen ontrent twe duizend mannen, die men te lande gebruikte om den verderen inval der vyanden te ſtuiten.

*G. Brand het
Leven van de
Ruiter, bl.
687. 688.*

De uitge-
trokke bur-
gers van Enk-
huizen wor-
den 't huis
ontboden.

*Aantek. van
M. Mul.*

26 Juny.
Een ſchip
met ſoldaten
komt voor
de Stad.

Engelſche
gevangens ver-
trekken.

27 Juny.
De Poſt op
Groningen.
enz. gaat van
Broekerhaven
te water.

In dezen benaauwdten tyd, terwyl de gemene zaken van dezen Staat dus duifſter ſtonden, waren de Wethouders van Enkhuizen niet alleen bedacht, om door alle mogelyke middelen hunne ſtad in zekerheid te ſtellen, maar ook bezorgt voor hunne burgers, die onder Hopman Slecht naar Woukum waren getrokken, willende hen liever in de Stad hebben; dies ontboden ze dezelve 't huis, en gaven bevel aan Joris Vos om hen met zyne Waardgelders af te loffen. Aan een ſchip met Soldaten zonder geweer, uit de overwonne ſteden, daar ze in de Kerk gezeten hadden, voor de haven gekomen, gaven zy laſt te vertrekken, na dat 'er één by hunne Achtbaarheden ondervraagt was. Ook wierden eenige Engelſchen, alhier gevangen zittende, geſcheept om naar Rotterdam gezonden, en uitgewiffelt te worden. De Poſt van Amſterdam op Groningen en gansch Duitschland, en wederom van daar op Amſterdam, ging, wegens de onveiligheid der wegen, van Broekerhaven, daar reeds een Poſthuis was, te water op Stavoren; om dat de Wethouders van Enkhuizen

zen by nacht geen Poorten of Bomen wilden openen, 't welk hen vriendelyk verzocht was. Een schuit met geschut-kogels, te Amsterdam gescheept, om naar Zwol gezonden te worden, op Zuiderzee zynde, hoorde de schipper dat die stad reeds over, en in handen van den Bisschop van Munster was; dies bragt hy dezelve te Enkhuizen, daar de kogels door Hopman Kikkert in Stads-wapenhuis wierden opgeslagen. De zucht tot bewaring der Stad, veroorzaakte dat men op kleine dingen ook acht sloeg: want een kaag, wilsende 't zeil naar Groningen, werd onderzocht en bevonden rapen geladen te hebben, en vervolgens uitgelaten. Dit ter ooren van het volk gekomen, begonnen eenige te morren, die ook anderen gaande maakten en opentlyk zeiden dat het Land verraden, en de Stad verkocht was; en dat Pieter Vis, zynde Oudburgermeester en Gecommitteerde Raad ter Admiraliteit, het voorbeeld van sommigen in andere steden volgende, zyn goed en rykdom had gescheept, in de kaag met rapen overdekt, en zelf zou zoeken te ontvlugten. Alles, zo men zeide, quam hier van daan. Jacob Hilbrandzoon, broeder van Vis, zou zyn zoon te Hamburg wezende, zenden een leeg vat, waar in beschuit wederom zou komen: dit vat werd door iemand gebragt by de gemelde kaag, leggende in de Oosterhaven, met eenen tegen den schipper zeggende, Hier is 't vat van Vis. Dit werd van eenigen ten quaadsten opgenomen en ten ergsten geduid. De Heer Vis, schoon onschuldig, hier over ontstelt en voor handdadigheid vrezende, ging naar Burgemeesteren, en verzocht Hopman Timmerman, in 't Stadhuis de wacht hebbende, toezigt te nemen op alle onordentlykheden, betuigende het tegendeel met tranen in de oogen, wenshende Gods straffen over zyn huis, zo hy zulks gedaan had; ook bood zyn vrouw aan kisten en kassen, en al het gefloten te openen. Dus bleef het hier by; hoewel 'er velen uit lust tot plonderen, gaarne eenige buitensporigheden aan 't huis van dezen Regent gepleegt hadden, daar 't dan ligt niet by gebleven was.

1672:
Een schuit
met kogels
komt t' Enk-
huizen.

28. Juny.

Nauwe
toezigt in die
stad.

Aantek. van
M. Mul.

Het huis
van Burgemr.
Vis is in gevaar
van geplouderd
te worden:

1672.
Eenig Ka-
pergasten
worden buiten
de Stad gehou-
den.

Den volgenden dag quam 'er een schuit uit Texel met ontrent twintig rauwe gasten, komende van een Kaper: deze wilden t' Enkhuizen binnen, en 's avonds naar Amsterfham; maar wierden buiten gehouden: doch twe, op verzoek van eeten en drinken te kopen, toegestaan aan 't land te komen, de schuit aan 't Hoofd zynde, drongen ze tegens de wil van den Hopman van den Hoof, die de dagwacht aan de zuid zyde der Stad had, meest op; maar door hem weder met den bloten degen afgedreven zynde, vloog 'er een valsch gerucht door de Stad, dat 'er volk aan 't Hooft was, die ze bemagtigen wilden. Straks rende men derwaarts, en riep eenparig, van niet één aan land te laten; gelyk ze dan ook, zonder 't te betreden, 's avonds in den veerman wierden gezet. De verslagenheid der gemoederen bragt te weeg, dat men dusdanig een getal volks moest buiten de Stad weren, zo om den burger genoeg te geven, die het mistrouwen op hun Overheden voor een heldestuk uitbazuinde, als om de Stad tegen alle verrassingen te bewaren. Een vreemdeling, die men zeide het geschut op de wallen gemeten te hebben, wierd na drie dagen zittens in de hoofdwacht der soldaten, en na ondervraging van de Wethouders ontslagen; dan van een menigte menschen gevolgt zynde, was 'er geen zekerheid voor 's mans lyf geweest, zo hem de burgerwacht niet had bevryd. Ook ontzagen zich sommigen te dezer tyd niet uit moedwilligheid de nieuwgemaakte vesting werken te beschadigen; waarom die van den Gerechte de volgende waarschouwing aan den dag gaven.

Ordre tegen
't beschadigen
der borstwering-
ringen.

„ De Heren Schout, Burgemeesteren, ende Schepenen der
„ Stad Enkhuizen, met leetwezen voorgekomen zynde, dat
„ de nieuwe borstweringen, ende banketten, ofte voetin-
„ gen van de borstweringen, rondomme deze Stad, met
„ zo een' loffelyken yver, ende vrywilligheid der Schutte-
„ rye ende burgerye, zelfs tot vrouwen inclus, alrede op-
„ gemaakt, en noch opgemaakt werdende, door eenige
„ moedwillige ende ongebundene de zoden uitgehaalt, be-
„ klommen ende belopen werden, waar door zo loffelyken
„ ende

1672.

„ ende gerenomeert werk wederom zoude werden gefchan-
 „ daliceert, ende vernietigt, hebben, omme daarinne te
 „ voorzien, ende 't zelve, voor zo veel mogelyk voor te
 „ komen ende beleiten, met voorgaande advys van de
 „ Achtbare Vroedschap, gekeurt ende geordonneert, ge-
 „ lyk haar E. keuren en ordonneren by dezen, dat niemant
 „ het zy man of vrouw, jong of oud, zich zal onderwin-
 „ den de voorsz. borstweringen, nogte bankketten, ofte
 „ voetingen van de borstweringen, te beklimmen ofte be-
 „ lopen, veel min dezelve ruïneren ofte bederven, met
 „ zoden uit te halen, aarde af te werpen, ofte op eeniger-
 „ hande manieren te beschadigen, op pene van zes guldens,
 „ met het opperste kleed, die de borstweringen, en drie
 „ guldens, neffens het opperste kleed, voor die de banken
 „ ofte voetingen van de borstweringen, zal komen te be-
 „ lopen ofte beschadigen, te appliceren twe derdeparten
 „ voor den Officier, en één derdepart voor den Armen.
 „ Aldus gedaan ende gearresteert by myne E. Heren voor-
 „ noemt, den 29. Juny 1672. ter presentie van my Secre-
 „ taris S. W. Semeins ”.

Sedert wierden 'er vele, daar onder zelfs de Schout en
 een Burgemeester van Hoorn, daar op gewandelt hebben-
 de, door de Schutters in de boeten beslagen. 's Daags daar-
 aan, 's avonds ten acht uren, zeer hard waayende, ontstond
 'er op den Zuiderhavendyk een brand, door bakkers dove
 kolen, van Vlugtelingen op een kamer wonende gehaalt;
 maar wierd wel haast, zonder veel schade te doen gebluft.
 De verslagene gemoederen waren naauyls een weinig be-
 daart, of ze wierden weêr door nieuwe zwarigheden gewel-
 dig geslingert. Te weten, de Wethouderen van Hoorn,
 zeide men, daar 't alles overhoop lag, de Hopluiden der
 burgervendelen van hunne Stad by zich ontboden hebbende,
 en hen bekend gemaakt, dat zy en die van Amsterdam al-
 leen waren de Welmeenders van 't lieve Vaderland, en dat
 de rest der steden, voornamentlyk die van EnkhuiZEN be-
 sloten hadden, genoegzaam buiten hun beider toefstemmin-
 ge, met de vyandelyke Koningen iets te handelen, tot

Brand op
 den Zuiderha-
 vendyk ge-
 bluft.

Grote ont-
 steltenis onder
 de burgers.
 M. Muls
 Aantek.

1672.

groot nadeel van den Staat. Dit, als een vuur over Hoorn vliegende, wierd wel haast eenige burgeren van Enkhui-zen, en boven allen den Oudvoorzittend Schepen Cornelis Mossel, aldaar zynde, zelfs van die uit de Regeringe, toegebeten, doch hy hem heftelyk het tegendeel beweert. Ook quamen 'er brieven van denzelven inhoud te Enkhui-zen; 't geen verscheidene bewegingen en bystere ontsteltenissen baarde. De Wethouders van Enkhui-zen ontboden hier op de Voorzitters van den Krygsraad, Egbert van den Hoot, en Albert Kikkert, en verklaarden toegestaan te hebben, neffens alle de andere steden, zelfs Hoorn, uitgenomen Amsterdam alleen, Gevolmagtigden te zenden aan Frankryk en Engeland, om te zien of men tot een Vrede, de Vryheid, Religie, en wettige Regering dezer Landen in kracht blyvende, konde geraken; of hoe verre zich die ge-woerden zouden laten gezeggen; en onmogelyk zynde zulks, of iets te konnen erlangen, dan met krenkingen der gemelde punten, zeide de voorzittende Burgemeester Adam Kortleven, zyn hoed afnemende, en uit aller naam God tot getuige te nemen van hun goed voornemen, van nooit zulks toe te staan; maar goed en bloed, nevens hun bur-gers voor Stad en Vaderland, op te zetten. Daar de Krygsraad, hen het zelfde verklaart hebbende, genoeg innam. Ook hadden hunne Gevolmagtigden, eenige dagen te vo-
ren, benevens die van Amsterdam (toen Holland een punt van beschryvinge had gemaakt, of en hoe verre men met de Franschen in onderhandeling zoude treden) ter Verga-dering van de Staten, daar zich geen stad tot tegenstand bequaam oordeelde, maar op eene bezending aandrong, verklaart bestendig te zyn, zo ze alle getrouwe naarstig-heid wilden te werk stellen.

Enkhui-zen
kent zich be-
quaam om den
vyand tegen te
staan.

Erberme-
lyke staat van
't Vaderland.
Valkenier bl.
675. 676.

't Was te dezer tyd droevig en erbermelyk in Holland ge-
stelt. Met de tegenspoed wies de schrik en verbaastheid,
door de verbaastheid d' onorde, door d' onorde het mistrou-
wen en 't quaad vermoeden. D' argwaan geloofde 't ergste,
en binnen weinig dagen dreunde gansch Holland van twe-
dragt en oproer. Men had het op d' Overheden en Wet-
hou-

houderen geladen. Die hield men voor d' oorzaken van 's Lands onheilen, en riep dat ze 't Vaderland verrieden. Aan de gemeentens, door bekende en onbekende middelen op de been geraakt, en gaande geworden, was langer geen houden. D'ingewortelde en aangequeekte Genegentheid voor zyn Hoogheid den Here Prinse van Oranje, die in de harten van sommigen Wethouderen, van de meeste Predikanten, van 't grootste deel des volks, ook krygsluiden en matrozen, niettegenstaande de bekende Seclusie en 't Eeuwig Edict, nooit was verstorven, maar met zyne jaren opgegroeit, borst nu tevens uit. Men riep overal, dat de Staat niet was te redden, of men moest de Loevesteinsche factie (dien naam gaf men de Heren die de Stadhouderlyke Regering tegen waren) en 't Eeuwig Edict vernietigen: en zyn Hoogheid het Stadhouderschap en Kapiteingeneraal- en Admiralschap van Holland opdragen, op zulk een voet gelyk zyn voorvaders en voorzaten die waardigheden hadden bekleed. Dit was de gemene stem des volks, die men erlang moest volgen. D' eerste opstand begon te Dordrecht, daar de burgers zich by het graau voegden, en de Vroedschap persten, by schriftelyke ondertekening, van 't Eeuwig Edict af te gaan, zyn Hoogheid, van 's Stads wegen, tot Stadhouder te verklaren, en denzelyven van den eed, tot het niet ontfangen van 't Stadhouderschap, t'ontgaan. Dit geschrift wierd by de Vroedschap, Luiden van achten, en eenige Predikanten ondertekent. Dit exempel sloeg voort van d' eene stad tot d' ander, en op d' eene plaatst met meer gewelds en oproers dan op d' ander. Vele Regenten wierden gedwongen van 't Eeuwig Edict af te gaan, en hunne amp- ten te verlaten. Vele burgers te Hoorn drongen den lesten van Junius zeer hard aan gelyk zy voorheen meermalen gedaan hadden, om de Stad te hebben onder den Prinse van Oranje: wanende dat de Regenten niet anders beoogden dan die met alle de overgebleve steden te stellen in handen van de Engelschen of Franschen. Dit quaad vermoeden verwekte groot gemor onder het gemeene volk, dat door eenigen die 'er hun voordeel in zochten heimelyk wierd aangestookt:

1672

Genegent-
heid voor den
Prins van
Oranje.

Opstand der
volks te Dor-
drecht.

Sylvius bl.
345. Valkenier
bl. 677-682.
Holl. Merc.
bl. 89.

En andere
steden.

Sylvius bl.
346-350.
Valken. bl.
682-702.

Die van
Hoorn willen
de Stad onder
Prins van O-
ranje stellen.

Vit een Aantek.

1672.

stookt: dies wierden de Regenten dagelyks meer en meer geperst om den Prins voor Stadhouder te erkennen: dan dezen daar toe weinig lust hebbende, trachtten dit zo veel in hen was te verhinderen; tot dat eindelyk de Schutters, wakende op het Hoofd, met hunnen Kapitein den gezegden laatsten Juny, eene grote Prinse Vlagge kochten, en die met een groot gelaat en vreugde de Vorst van den Toren van het Hoofd uitstaken, schietende daar en boven driemaal salve uit hunne snaphanen: zy haalden ook twe Stads-Trompetters, die op den Hoofd-Toren *Wilhelmus van Nassauwe* bliezen, terwyl ter zelve tyd de Italiaansche Zeedyk en andere plaatsen daar omtrent zwart van menschen waren, die zich meest alle voor den Prins verklaarden, en een mishagen toonden tegen de Staatliche Regering en het Eeuwig Edict. De Luitenant Roosterman, de Wacht onder d' Oosterpoort hebbende, liet aldaar mede een Prinse vlagge waaijen: daarna wierd ook een door de Schutters van 't Stadhuis uitgesteken. Voort drongen de burgers den Regenten sterk aan, dat zy den Prins tot Stadhouder enz. zouden verklaren. Dan deze hier mede aarselende, wierden zy den tweden van Julius zo sterk geperst, dat zy de stad in handen van den Prins zouden hebben te leveren, of dat ze een korte verandering zouden gevoelen. De Wethouderen zich dus van 't gemeen overheert ziende, beloofden zulks dien dag te zullen doen; waarmede de burgers zich te vrede hielden en dit met vreugde verwachtten. Doch alzo de biljetten daar van eerst moesten worden gedrukt, 't geen tyd vereischte, zo begon het driftig volk weêr te morren, menende dat de Heren hunne belofte niet zouden nakomen. Maar toen 's namiddags ten vier uren de klok van 't Stadhuis begon teluijen, zag men een grote menigte van menschen derwaarts lopen om te luisteren, wanneer 'er uit de Burgemeesters kamer een briefje wierd gelezen, behelzende, dat zo eenige steden zich mede wilde verklaren voor den Prinse van Oranje en zyne goede affairen, zy insgelyks gereed waren hunne Stad in handen van den gemelden Prins te leveren: dit gedaan zynde hebben ze de biljetten daar van aan alle

Poor-

1672.

Poorten en andere plaatsen doen aanplakken, en aan hunne ganfche fchuttery, elk onder zynen hoefslag, wyn en bier gefchonken, zynde voorts de gehele ftad vol vreugden. De bezondere voorvallen van deze verandering, hier en elders voorgevallen, t'ontvouwen zou 't oogmerk en 't beftek van dit werk te buiten gaan: alleenlyk zullen we dan maar met weinig woorden, om de wiffelvalligheid der zaken in dezen droevigen tyd te tonen, ter loops zeggen, wat het gevolg was van alle deze beroerten onder de gemeentens.

De Heren-Staten van Holland dan, hebben op het voorftel van Leiden, eerst toegestaan, dat men zyn Hoogheid den Here Prinfe van Oranje vrye magt over de patenten, gelyk zyn voorouders die hadden gehad, tot kennelyk wederzeggen toe, zoude op opdragen. Voorts wierd by de Staten verftaan, dat de Leden der Provincie malkanderen, en al die den eed op 't Eeuwig Edict hadden gedaan, van den zelve eed zouden ontfiaan: en daar op wierd zyn Hoogheid by hunne Ed. Groot Mog. aangefteft en verkooren tot Stadhouder, Kapiteingeneraal en Admiraal van Holland en Westvriefland, met alle zodanige waardigheden als by de Prinzen zyne voorouders waren bekleed. Men liet daarna, door een aanzienelyke Staatsgewyze bezinging, zyn Hoogheid de voorfchreve waardigheden opdragen, en van den eed, tot het niet ontfangen en aannemen van het Stadhouderschap gedaan, ontfiaan of ontbinden. De Staten Generaal hebben insgelyks den hoogemelten Prins tot Kapiteingeneraal en Admiraal, over de militie te water en te lande van de vereenigde Nederlanden aangefteft. Doch die van Vriefland, Stad Groningen en Ommelanden, behielden het recht van de patenten. Die van Zeeland vonden zich ook genoodzaakt het Stadhouderschap van hunne Provincie aan zyn Hoogheid op te dragen. De tyding van het verheffen zyner Hoogheid tot de hoge ampten, boven gemeld veroorzaakte onder het gemeen een grote vreugde. De Heren Wethouders van Enkhuizen kregen daar van op Dingsdag den vyfden van Julius tegen den avond kennis, door eenen brief van hunne Gevolmagtigden in 's Gravenhage,

Het Eeuwig Edict word vernietigt, en de Prins tot Stadhouder enz. verkoren.

Zie Sylvius bl. 350. 351. Valkenier bl. 694. 697. Holl. Merc. bl. 91. 3 July.

8 July. Sylvius bl. 350. 352.

Grote vreugde over de verheffing van zyn Hoogheid. M. Mul. Aantek. Valkenier bl. 714. 715.

-1672.

hage, en dat de Heer Burgemeester Admiraal wegens de Stad Enkhuizen den vierden dier maand mede in de voorgemelde bezending naar den Prins in 't leger was tegenwoordig geweest, om zyne Hoogheid de gezegde hoge ampten en waardigheden in den naam en van wegen de Heren Staten van Holland en Westvrieland op te dragen. Deze tyding dan wierd terstond van het Raadhuis afgelezen; het geschut op de wallen en 't schip, op de reede leggende, gelofft. De schutters op en van de wacht trekkende gaven mede dapper vuur; terwyle andere vlaggen lieten waaijen, tonende allerlei blyken van een uitgelate blydschap. Doch deze vreugdetekenen konden wel droevige voetstappen hebben nagelaten. Eenige stukken in de schepen voor de Stad waren met scherp geladen, 't geen 'er door verzuim niet was afgenomen; dies raakten de kogels op 't strand te smoren, zodanig, dat de modder eenigen, die langs den Groenen Wierdyk wandelden, om d' ooren spatten.

De Heer
Wynbergen
koopt te
Broekerhaven.
*Aantek van
M. Mul.*

Drie dagen te voren was de Heer Ditmaar van Wynbergen, gewezene Bevelhebber der stad Rees, te Broekerhaven aangekomen, vrezende veel ligt voor de stedelingen: zyn goed wierd door den Schout van Grotebroek aangehouden; doch na eenige dagen weder losgelaten, en hy ging wonen twe huizen van de fluis, by de Bovenkarspelder Kerk. De boeren zulks ter ooren gekomen, en dat zyn stad den Franschen was overgegeven, wildenze zyn huis plonderen; gelyk hy ook met grote opspraak der Enkhuizer burgers aldaar in vryewoning zat en zitten bleef. Doch zyn onschuld bleek uit een loffelyk getuigenis, zyn Ed. den tienden van Junius binnen Rees gegeven, zynde geschreven en ondertekent door drie Predikanten, namentlyk, Johan Jacob Zeller en Wilhelmus Strabeek, Predikanten te Rees, en Wilhelmus Smetterus, Predikant te Burik. Deze verklaarden onder anderen, dat zyn Hoog Ed. zyn eed en pligt gerrouwelyk had voldaan, en in de alleruiterste verlegentheid en hulpeloosheid, zich zodanig met eene byzondere en buiten gemene heldenmoed had gequeten, dat by aldien het niet onmogelyk geweest ware, door gebrek van middelen tot we-

Zie ook L.
Sylvius bl. 240.
241. Valkenier
bl. 416 - 427.

wederstand, de flad onder Gods zegen zoude behouden zyn geweest: dat hy het echter tot het uiterste had laten komen, en zich zo lang met een moedig Leeuwenhart verweert, tot dat hy door de gehele burgerschap en Magistraat, ziende de ruine en 't verderf van hun alle voor ogen, geperst en gedwongen wierd met den vyand te verdragen..... Doch hoe loffelyk dit getuigenis ook mogt wesen, 't wierd nochtans van velen niet aangenomen: want het ergste wierd thans ligtst geloofd. Een felle Noordweste wind vervulde dien namiddag de nieuw-gedolve strandgragt, die by na voltooit was, met water in weêrwil van den daar voorgeslagen dam. Ook wierd de eene Wapenhandel-meester, Silvester geheten, afgedankt, om dat 'er zo weinig schutters in deze dagen verschenen; d'andere Jan van den Burg wierd by de Westerpoot geplaatst; en Domburg met geschutbehoefte, daar omtrent leggende, verzien. Een nieuwe smak, zynde een Amsterdammer oorlogschip op Zuyderzee, drie schepen van Zwol ontmoetende, gaf sein om aan boord te komen; dan zy niet huisterende, schoot het met scherp; doch zich zelve in den brand, en wierd in korten tyd verteert. Een van de drie gemelde schepen wendde 't derwaarts, bergde het volk, zynde zeventien man, met een touw uit het water: één was 'er met het schip verbrand.

1672.

De strandgragt vol water.
2 July.
De eene Drilmeester word afgedankt.
M. Muls Aantek.
Een ooglog-sinak verbrand.

Hopman Jan Slecht quam 's Zondags middags, met zyn burgervandel, in twe smakschepen, van Workum, weêr t'EnkhuiZEN, in 't gezigt van een menigte menschen, die hen verwellekomden. Die van Grotebroek kundschap krygende, dat zich etlyke luifluiden vervorden kool, boter enz. van Broekerhaven naar den Vyand te verschepen, gaven den derden van Julius eene waarschouwing aan 't licht, waarby zulks verboden wierd, en een iegelyk uit die haven varende gelast, dat zy gehouden zoude zyn attestatie van de Wet der plaatse, daar zy luiden geloft zouden hebben, ten hunnen wederkomste aan den Officier van Grotebroek, of iemand by hem daar toe gesteld, t'elkens te vertonen, dat zy luiden hun waren aldaar hadden verkocht en geleverd,

De Enkhuiser burgers komen t' huis.
3 July.
Verbod tegen 't uitvoeren van waren.

1672.
Eenige rui-
ters komen
t' Enkhuizen.
*Aantek. van
M. Mul.*

Vertrekken
naar zyn
Hoogheid.
4 July.

G. Kraker
neemt een
smak met sol-
daten, die men
bevind Staat-
fiche te zyn.
*Aantek. van
M. Mul.*

op pene als fauteurs der Vyanden te zullen worden gestraft. Ten zelven dage quamen van Groningen t' Enkhuizen voor de haven ontrent vyftig paarden en zesendertig man, zyde nieuwgeworvene ruiters, willende naar zyn Hoogheid in 't leger, en verzochten aan de Heren Burgemeesteren te lande te mogen reizen, om dat de paarden zeemoed waren, en noch eten noch drinken hadden; hun verzoek wierd ingewilligt, waar op ze den volgenden morgen vertrokken, tot leidsman hebbende Volkert Semeins, bode der Penningmeesteren, om de gerustheid der huifluiden: die, toen ze de dorpen Venhuizen en Hem naderden, zeer ontroert wierden en de klokken wilden trekken; doch wierden van Semeins, die hen alles verklaarde, met grote moeite weêrhouden; maar aan den Blokdykermolen komende, daar zy 's nachts bleven, wierden zy van de Wethouders, na dat hun geleibrief en des Prinsen handtekening hen gebleken was, blyder ontfangen en onthaalt. Van daar reden Volkert en het Opperhoofd op eenen wagen naar Hoorn, daar men hen doortogt weigerde, en buiten om langs de Stadsfingel wees. 's Avonds quam de Bode weêr t' Enkhuizen, latende den bevelhebber by zyn gezelschap.

Gerrit Kraker, een opgetimmerde ever met één stuk geschut op de Zuiderzee voerende, ontmoette een smak met veel volk; zich niet sterk genoeg bevinde, nam hy Jan Piepen (Hopman op een haring oorlogschip, om branders af te weren in de vloot op de Noordzee, en thans tot beveiliging der Zuiderzee met anderen ontboden; een persoon, die, wegens zyn slecht gedrag dit ampt met grote opspraak bediende) met eenige van zyn volk over, en klampte hem toenaan boord; dan zy bevonden het Staten soldaten, en wel honderd in getal te wezen, zonder geweer van Zwol komende, daar ze gevangen hadden gezeten; zy verzagen hen van spyze en drank, en zonden ze t' Enkhuizen op, met eenige brieven, by Kraker en Piepen geopent, vervult met de elendigheden dier Overyffelsche steden. De Burgemeesteren verzagen hen van verdere mondkost, en een geleibrief op Workum in Vriesland, daar ze naar toe wilden. Naauwlyks

lyks waren ze t'zeil gegaan, of daar quamen van Harderwyk, in een schuit wederom anderen aan 't hoofd, by afwezen der bevelhebbers, die ze 'eraltoos wat van afhielden, gelyk ook de schutters wacht aan de Blaauwepoort dede, toen ze 'er door meenden te gaan. Men ondervraagde hen; doch zy verschilden in 't antwoorden. 's Avonds wierden ze in den Veerman gezet, en, gelyk ze begeerden, naar Amsterdam gevoert; wordende het vyandelyke schuitje in de haven gebragt. Dusdanige voorvallen, en het bezigtigen van schepen en goederen, ook wel van brieven, was de dagelyksche tydkering der genen, die de wacht, en opzigt over de stad en haven hadden, daar over hen dikwils vele wederwaardigheden ontmoetten. Ook quamen ten zelve dage brieven aan de Burgemeesteren van Enkhuizen van de Blokzylder Wethouders, en den bevelhebber van den Biscshop van Munster over die plaats, belovende geleibrieven voor de genen welken water, turf, hout, en alles dat aldaar gevonden wierd en die van Enkhuizen nodig was, wilden halen, indien men hen koren, eetwaren, en voorts wat hen ontbrak, op gelyken voet, wilde laten toekomen. Dan den bringer dier brieven wierd aangezet, nooit dergelyke brieven weér over te dragen; dat men hier geen gebrek had, en dat ze liever alle door gebrek der aangebodene dingen zouden zien vergaan, dan den vyand om zulks te smeken. Een antwoord 't geen te meer geroemt wierd, om dat te Enkhuizen turf en hout tot eenen zeer hogen prys gesteigert, en 't water om te brouwen, byna niet dan te Haarlem, 't geen kosten baarde, te bekomen was, wegens de droogte, die zo groot, en door den Oostenwind veroorzaakt was, dat men van 't Noord tot het Zuid, een groot stuk weegs in zee, droogs voets kon lopen, en de havens der Stad droog waren.

De Admiraal Jacob Lobs, quam 's namiddags den vyfden van Julius, met zyn onderhebbende Zuiderzee-vloot, voor Enkhuizen op de rede, en vertrok met twe of drie schepen naar Medenblik, medebrengende datze daags te voren, op den middag by Vollenhoven, een landtogt, met elf sloepen,

1972.
Noch andere
soldaten kom-
men t' Enk-
huizen aan het
hoofd.

Brieven by
die van Blok-
zyl.

Antwoord
daar op.

Schaarsheid
van turf, wa-
ter enz.

De Admi-
raal Lobs
komt met
zyn vloot voor
Enkhuizen;
Aantek van
en M. Mich.

1672.

en ontrent honderd man, hadden gedaan, en op den oever ontmoed drie Bisschoppelyke Ruiters, die haalt vyftig andere uit een bosch te hulpe kregen; dat ze daar op naar de sloepen hadden moeten vlugten, dewyl ze zonder pieken tegen paarden niet bestaan konden; en dat ze echter maar twe gequetsten hadden gekregen, d'een door een kogel aan den vinger, d'ander door zyn' eigen degen. Dufdanig een tyd beleefde men thans, en niet ongelyk dien van een eeuw te voren; ziende de Zuiderzee onveilig, en van oorlog-in plaatse van koopvaardy-schepen bevaren. Jasper Janzoon, een Enkhuizer schutter, oud achtien jaren, doch klein van persoon, was 's Zondags met Hopman Jan Slecht t' huis gekomen, en den volgenden dag met Luitjen Doffer, voerende een botschuit, voor jonge, van Enkhuizen t' zeil gegaan, om buiten Texel schol te vangen; alwaar ze 's anderen daags een dubbelde sloep op hen zagen atkomen, die Jasper dacht een Fransman te zyn, 't geen zyn schipper niet geloofde. Doch toen ze het want op drie netten na binnen hadden, bespeurden ze te laat, dat het een Duinkerker kaper was, die wel vyftig man op had. Hy leide de botschuit terstond aan boord; twe van zyn volk sprongen over, maar de een zyn been in den dreg aan stukken. Zy plonderden den jonge, die onwillig was, maar met het pistool op 't oor gedwongen wierd; namen 't compas, eten, drinken, en den schipper, stellende vyftig gulden voor hem tot losgeld en honderd voor de schuit, die ze Jasper met zyn toebehoren, en drie Engelsche kaaks (een zeker foort van brood) voor mondkost, maar zonder compas, wedergaven. Doch hy wetende hoe de wind en het land van hem was, zette alles by, geraakte dien zelve avond noch onder Wieringen, en van daar by de wal langs, den volgenden morgen te Enkhuizen in de haven, brengende de droevige tyding aan des schippers huisgezin.

Eenige soldaten komen voor de haven.
6 Juny.
Aanek. van
M. Mut.

Eenige soldaten dien zelve dag, zonder geweer, van Zwol hier voor de haven komende, wierden etlyke van hen 's avonds in den Veerman gezet, d'andere, naar Hoorn en Medenblik willende, uit de Stad gelaten. Een schip, dat veel

veel gevlugte goederen in had, wierd voor Vollenhoven door de floep van Jan Piepen genomen. De eigenaars toonden hen wel den vrygeleibrief; doch zy bragten 't desnietegenstaande naar hunnen Hopman, die tot zyn volk zeide, lustig mannen elk zie dat hy gaauw is; waarop de maats toevielen, en plonderden alles, voornamentlyk 't zilverwerk, en zonden 't schip toen t' Enkhuizen op. De Predikant dier plaatse quam hier naar het gemelde schip, en zyn goed, dat 'er ook in was, vernemen, en hy kreeg het zyne ontrent weder; ook wierd alles vryverklaart, en de maats moesten onder eede alles, 't geen ze gerooft hadden, weêr opbrengen. Ondertusschen had zich de Zuiderzeevloot van alles voorzien, en ging van voor de stad weêr t' zeil. Jan Pronk, schipper van 't Veerschip, 's morgens naar Amsterdam moettende, wilde zyn schip niet laten onderzoeken door Hopman Kikkert, die 'er een sergeant en twe schutters in gezonden had; scheldende hen, en die de laastemaal zyn schip doorzocht hadden voor dieven. Kikkert belaste den gemene onderzoekers, Klaas Maartzoon en Jacob Kroon, geen ketting te laten vallen, ging naar Burgemeesteren, en wederkomende verbood hy hem te varen: dies voer 'er dien dag geen veerman. De Gildemeesters vraagde hem, waarom hy 's avonds te voren niet ter gewone plaatse had aangeleid, maar in de Oosterhaven, daar men vermoedde dat hy iets had ingescheept: doch hy antwoordde diesaangaande geen rekenschap schuldig te zyn. Maar voor Burgemeesteren komende, zeide hy dronken geweest te hebben, en beloofde beterschad; dies wierd hem toegelaten te varen, na dat zyn schip alvorens door Hopman ten Broek bezigtigt was. Een boer uit Hoogkaspel, zich in dienst van Kapitein Greving, die te Enkhuizen volk werfde, begeven hebbende, liep naderhand met noch drie soldaten weg, doch wierd gekregen en op den toren gezet: maar hy kocht zyn gevangenis en dienst af voor tachtig guldens. Dien zelve dag tegen den avond quam in de Stad de standert Ruiters, sterk in de vyftig man, van den Ritmeester den Here van Lier; alle schoon volk, die hier in bezetting gelegd wierden tot be-

1672.
Een schip
word geplon-
dert.

De vloot
gaat t' zeil.
8 July.
Mocite met
den Veerman.

Een boer
neemt dienst
en gaat lopen.

Een standert
Ruiters koomt
t' Enkhuizen.

1672.

De Jaar-
markt word
niet gehouden.

9 July.

Enkhuizer
Aantek. van
M. Mal.

waking der dyken. Zy wierden binnen de Stad en naar het Stadhuis geleid door Hopman Kikkert met eenige schutters. Een menigte van menschen, zulks ongewoon zagen dezen intrek, en elk oordeelde daar van naar dat hy de Heeren Burgemeesteren en Vroedschappen min of meer toevertrouwde. De gewone jaarmarkt wierd te dezer tyd, wegens den droevigen toestand van zaken, te Enkhuizen niet gehouden. Geringe dingen konden thans ontsfeltenis en beweging onder het gemeen veroorzaken. De klok op den Zuidertoren van half negenen des morgens spelende, was het lood van de slagklok afgelopen, waar door zy in stee van slaan klepte. Veel volks raakte hier om op de been, menende dat 'er onraad of brand was; doch de onderrichting bragt ieder haast in stilte. Negentien soldaten, te Doesburg gevangen gezeten hebbende, zonder geweer van Stavoren voor de haven van Enkhuizen gekomen, wilde de schipper hen lossen; maar zy begeerden, volgens hun geleibrief, naar Amsterdam, en zo naar 't leger: dies wierd hem belast met hen voort te varen. Eenige Ruiters buitensporigheden gepleegt hebbende, moesten daar voor de straf, welke was de zadel van een paard, op 't hoofd dragen, en de trompetter dezer gafften twe uren voor hen blazen. Welk soort van loon over wanbedryf, vele Ingezenen, die zulks aanschouwden, vreemd voorquam.

De Schutters
bejegenen een
Afgesant van
Brandenburg
niet wel.
M. Mals
Aantek.

11 July.

Een Gevolmagtigde geheimschryver, en eenige perzoonen van zyn Keurvorfstelyke Doorlugtigheid van Brandenburg komende, over Groningen, voor de poort, wierden door de wachthoudende schutters, over 't afleggen van 't geweer, vry onfatsoenlyk bejegend; niet tegenstaande zy zeiden en ook bewyzen wilden wien zy waren; dog 't wierd door den voorzittenden Burgemeester Kortleven die hen in hun herbergplaats, d'Oostindischen Thoren, tot laat in avond gezelschap hield, verzagt en verzoet; en vertrokken zy s' maandags naar den Haag. Dien zelve dag quam te Enkhuizen een Bode te paard, van zyn Hoogheid, om te weten wat krygsvolk hier lag, om zig in de aanschryvingen, daar van te kunnen dienen. Waar op dan s' anderen daags
het

het Vendel van Hopman Greving, door Burgemeesteren, tusschen de twe poorten, gemonstert, en eenentzeventig man sterk bevonden wierd. De Heren Amerongen, en Pelnitz, afgezant zyner Keurvorstelyke Doorlugtigheit, van Harlingen komende, zeilden in een jagt voorby deze Stad. 's Woensdaags avonds, ten acht uren, bragten een vremde, en even daar na eenige Enkhuizer burgeren van Hoorn komende, tyding, dat beyde de vyand'lyke vloten voor de wal, en etlyke duizenden alreede by Petten geland waren; dat ook de Huisfluiden, door 't geheele Noorderland de klokken trokken. Dit was snellyk over d' Stad en baarde een schrikkelijke ontsteltenis, voornamentlyk in de vrouwelyke Sexe, die by troepen gints en herwaars zvierden; te meer om dat de Geheimschryver Lakeman, dienze, verzelt met eenige vrywilligen en gereetschap, zagen gaan, ordre had om de stellingen binnen te halen, en de goten der beermuure, alwaar men de nieuwgedolven strandgrachts-aarde langs de doorgekruid hadde, toe te stoppen; dat meest gedaan wierd tot gerustheid der burgerye, welke al eenige dagen te voren gemompelt en gezegt had, dat die bequame bruggen voor de vyand waren, als men de Stad, volgens de verkopinge aan Vrankryk, zo men waande, op vrydag den vyttien den dezer, zou leveren; en dat het 'er al naar begon te gelijken. Straks wierd het geschut, 't geen nog ongeladen was, geladen. Middelerwyl gingen de wachthebbende Hopluiden van den Hoof, en Westwoud, elk zyns weegs met een goed gevolg, ronde doen, en deden de verzamelingen scheiden van de straten, zonden ieder naar huis, en stelden elk zoo veel doenlyk was gerust. Dus nam de schielyke aanwas der menigte haast een einde, door veele bygebragte redenen. Doch het scheelde weinig, of zy zou omtrent thien uren weder gaande geworden hebben; 't geen aldus wierd veroorzaakt: eenige vrywilligen een roopaard op zyn wielen, trekkende, langs de breedestraat, naar 't Noord, voor een geschut dat 'er geen had, maakten groot geraas; zommige sprongen ten bedde uit, menende het een trommel te zyn, zelfs was de Ronde in die verbeelding. Zeker de ge-

1672.

Greving's
Vendel ge-
monstert.

12 July.

Een valsche
gerucht.

13 July.

Aantek. van
Mul.Baard eene
grote ontstel-
tenis.

1672.

Eenige Ruiters voor de poort.

14 July.

Aantek. van M. Mal.

Een put vliegt in den brand.

melde tyding bringers deden onvoorzigtig, van dit onder het gemene volk te strooyen, daarze de rechte zekerheid noch niet wisten; en dat tegen den nacht. Zaken daar wel dege-lyk grote onorde uit te vrezzen stond. 's Morgens quamen hier eenige Ruiters voor de Westerpoot; dog geen geleibrief hebbende, nog by de Standaard in de Stad hoorende, moelten ze vertrekken. In de oude Westersstraat, over de Vyselstraat, op 't ander hoekjen als daar de kat uithing, had men al voor eenige dagen bezig geweest, een put, onder de bedstede, in 't huis te graven, als wanneer de delver een kaars in een lantaarn eischte, om de aarde te stouwen om de ton, die 'er al in stond, maar die verscheiden malen uitging, dog ten laasten onpleef, en de put in den brand zette; met zodanige kragt, dat de delver wel haast langs een leder van beneden naar boven vloog. De vlam aan de zolder slaande, had zyn klederen, neffens de huisvrouw en nog een man, dat pas over de put leggende, al 't hair van 't hoofd en aangezigt gezengt, de lantaarn de verwe af, en hem op verscheiden plaatzen gebrand. Met eenen slag was 't gedaan; en 't schein (meenden zommigen) een zwavelachtige aarde geweest te zyn, en dat derzelzer lucht, door de vlam der kaarfe is aangesteken geworden. 's Middags ten half éénen ging het oorlogschip de Mercurius (werdende gevoert door Pieter Bakker, Hopman geworden in de plaats van den overleden... Hen) van voor de Stad met al zyn volk, styf honderd man naar Texel t'zeil. Ondertusschen verscheen de Ritmeester van Lier, met een Trompetter, en drie Ruiters, om zyn Standerdgaffen betalinge te doen; terwyler by den grooten Krygsraad besloten wierd, geen vremde Perzoonen op de wallen te laten komen, op datze niet iets aan de stukken quamen te futselen: ook geen bedelaars in de stad. 't Welk beide door de wacht te weeren stond. En wierd hen ook door de Wethouders bekend gemaakt, hoe zy ordre gegeven hadden aan de Oostindische schepen, 't Wapen van Alkmaar en Zoetendal, op stroom tot bevrying der Stad leggende, niemant na bezette Nachtwacht te laten voorby zeilen, enz. Des middags reden, voor de eerste maal, ze-

ven

P. Bakker word Hopman.

Nacht ordre voor de verbyzeilende schepen.

1672

ven ruiters op drie posten, aan den Noorderdyk, om die te bewaken; dog naderhand vier op twee posten; dat tot haar vertrek duurde. Maar my staat iets wigters aan te tekenen, 't geen ontrent een uur gaans buiten de Stad geschied is, en daar men God voor de verhoeding van onheil voor te danken had.

De Hopluiden Theunis Simonzoon van Venhuizen, en Gerrit Nantzoon van de buurt derzelve, wierden voor de Heren Gecommitteerde Raden in Westvriesland en 't Noorderquartier te Hoorn onthoden; alwaar hem scherpeylyk wierd aangezeid met al hun op geweerstaande manschap niemand uitgezondert, naar Leek te gaan, en van daar met schepen naar de Helder; dat elk hem hadde te verzien met honderd kogels, drie pond buffepoeder, en vier dagen mondkost; dat als iemand hier tegen dede zou hy aan den lyve gestraft worden. Hun stond dan te gehoorzamen. t' Huis komende lieten zy zulks met hun trommelflagers omslaan, en dat ieder zig 's anderendaags morgens ten negen uren voor de huizen der Hopluiden hadde te vervoegen. Dit de Vrouwen ter ooren gekomen, raakten etlyke der voorbarigsten op de been; maakten in der yl tot Hopvrouwen Mary Syverts in Venhuizen, en Anna Bakkers in de buurt; voegden de eerste tot Stedehoudster toe Mary Pieters, de laatste Pietertjen Wilhelmus huisvrouw. Deze lieten mede de trommels, zynde ketels, slaan, en uitroepen, alle vrouwpersonen, zullen morgen ochtent ten acht uren komen voor de huizen der Hopmannen, met degen of vork, op de boete van zes guldens, dat wy ook zekerlyk zullen inhalen. Dien dag dan gekomen zynde, verschenen ter gezetter uur en plaats meest alle de vrouwen van 't dorp; deze uit een drift, die om boete voor te komen; en gingen de Hopvrouwen een ieder bezigtigen of zy alle geweer hadden mede gebragt; datze alle hadden (de een haar mans degen, die in huis, of voor hem gereed geweest was, d'ander een vork enz.) behalven één, daar Mary Syverts tegen zeide, met een de vork door de rokken stotende, dit 's door de kle- d'ren, maar zo je daadlyk geen geweer gaat halen, zal 't door

Beroerte te
Venhuizen.
*Aantek. van
M. Mul.*

De vrou-
wen beletten
de schutters 't
uittrekken,

15 July

1672.

't lyf gaan. Zy wierd gehoorzaamt. Midlerwyl verschenen sommige Schutters, of, wegens 't opbod, of voor ruiters vrezende. De meeste bleven t' huis, oordeelende het te wizen een zake nooit gehoord, en barbarisch, alle, en op zodanige ordre uit te trekken. Niemand kon de Hopluiden spreken, doordien de vrouwen hen en hunne huizen bezet hielden; en 't geweer toonden den genen die voornemens was daar in te booren. De Luitenant van de buurt moest, na eenigen tegenstand 't zyne, in handen harer thien of twaalven, overleveren; en zocht met eenige mindere Bevelhebberen haar te winnen met zoete woorden: doch alles te vergeefs. Maar tot teken van verwoedheid en dat het hollende gemeen onstuitbaar is, bleek zulks in Mary Pieters, huisvrouw van Pieter Freekzoon, Schepen en Luitenant van Venhuizen, de zachtzinnigste en gezeggelykste vrouw (verhaalde men) die ooit kon gevonden worden. Zy bekleedde het ampt hares mans niet alleen onder de Vrouwen; maar alsze zag dat hy (wiens dienstmaagd zy geweest was, na dat hy, overleggende hoe hy varen zou over dit haar misdryf, toegeleid had, dog vergeefs, haar tot haren pligt te brengen) met kragt en geweld, haar zocht in huis te scheuren, riep zy om hulp; en zulks verkrygende, derfdenze gezamentlyk haar degen en vurkpunten hem voor de Oogen flingeren, en zyn voornemen vrugteloos te maken, zeggende, *beste my niet lief, ik heb dy al lief; dou seft toch niet uit.* Dit geschiedde in 't dorp. In de buurt vertoonde het werk zich yffelyker. Eenige, daar onder Jan Thyfzoon, zynde Sergeant, met goedheid niet te winnen ziende, gebruikte hardigheid, en zyn degen trekkende begon op de vrouwen te slaan; dat van de schutters qualyk genomen wierd, (want deze had 'er een vrouw, die een zuster onder enz.) welker een, dit aanzien, zeide myn roer is geladen daar staat een kogel op, die 't raakt zal 't voelen; en een ander, zyn zegen aan dit knopende, op 't myne staander twee die 't voeld zal 't niet na vertellen; met zodanigen gelaat, het geen verzeerde dat zy het meenden. Doch de bedaarste onderliepen de hevigiten. Evenwel en zwichten de vrouwen niet;

en

1672.

en Jan had in die bezigheid, een steek met een degen van een Vrouw, door de kleed'ren, langs de linkerborst gekregen, maar was niet aan 't vleesch geraakt. Middelerwyl dropen de meeste Schutters af. De Hopluiden met de Burgemeesters zagen geen kans om 't volk meê te krygen; en de schepen lagen vast by Leek te wachten. Ook durfde 'er niemant, om de grote bedreiging der Staten, naar Hoorn, en zy ontzagen ook de zaak zo hoog aldaar aan te brengen, en den wederhorigen te zien straffen, om een zaak dieze niet konden goedvinden. Nochtans steunende op hunne bereidwilligheid, gingense (behalven den eenen Hopman die zyn Luitenant zond) vergezelschap met een Burgemeester, naar Hoorn, en der Staten vergadering. Alwaarze aan Johan Ham, wegens de Stad Enkhuizen daar zittende (de andere Heren gelcheiden zynde) de zaak verhaald hebben en zeiden, *zyn wy strafbaar, zo straft ons, wy zyn hier, wy kunnen 't volk niet meê krygen.* Daar 't antwoord op was; *indienje geboorzaamt had, hadje welgedaan; ook, nuje weggebleven zyt. Wy hebben te hard gegaan; laat 'er zo veel trekken als u goeddunkt.* Onverwacht was dit antwoord. Maar 'er zo een te geven in zulken geval, was (verstonden eenigen) de Achtebaarheid der gebieders niet weinig te na; en des te zorgelyker, zo men naderhand enkelyk voort wil met een gebod dat eenigzints tegen de borst is van 't wispelturig volk; dat zulks gedachtig blyvende, ligt zoude wanen door tegenstreven, dergelyke bevelen wel te zullen krachteloos maken. Sedert wierden 'er acht vrywilligen gehuurt, en naar de Helder gezonden.

Op dezen voet ging het ook in de vier dorpen van de Streek. Nauwelyks quam de vierdepart in Hoogkarspel hun vergaderplaats. Jan Raven Burgemeester te Westwoud, by geval ontrent de vergaderde Schutters komende, zeide, *mannen hoe dus bezig, waar heen?* (hy wist noch van geen opbod) de Huisluiden dit horende, en oordelende boven hunne geburen uit te moeten, wilden niet, maar dropen af. Westelyker stonden de Vrouwen met vorken, passende op den Grotebroeker Schout, hunnen Colonel. Dees ziende

In de Streek.

1672.

de toeloop waffen, liet de vensters en deuren toedoen, las, en schreef de namen der geblevene, op; die hy om de weinigte naar huis zond. Ondertuffchen ontmoette hy in Bovenkarspel etlyke vrouwen, voor de poort van den Predikant Jan de Wit, hem vragende, *wel Burgemeester als al ons manvolk uit is, wat zal 't dan wezen, als de vyand komt, en ons doodslaagt.* Daar hy op antwoordde: *dan is je kost gekogt.* (Welk zeggen zedert een spreekwoord wierd.) Dan het scheelde weinig of s'hadden hierom zyn huis geplondert. Hun uitgezondenen bragten byna het zelfde antwoord van Hoorn als die van Venhuizen. Deze en die van Bovenkarspel waren byna eens om een besending aan zyn Hoogheid te doen, en te vragen hoeze zich te dragen hadden in diergelyke voorvallen. Binnen Leek was 't ook vol ongenoege, en de Vrouwen waren meester, dreigende die dood te slaan, die d'eerste voet in de schepen zette, 't zy wie 't ook was. Dus zag men hoe elendig de burgerlyke oneenigheden zyn, als die den zoon tegen den vader, broeder tegens broeder, en den eenen burger tegen den ander ophitsende, alle billykheid, door verbitteringe, onder den voet treden, en de menschen om hunne hevigheden te voldoen, noch goed, noch bloed, noch eenige andere pligten van verbintenisse, doen aanzien, gelyk de ervarenis van alle de Hollandfche, Zeelandfche, en Vriefche Steden, staande t'elker uur in een bloedbad, en schikkelyk moordtoneel te veranderen, wel degelyk in deze dagen geleerd heeft. Doch de Stad Enkhuizen bleef tot noch toe, in rust en vrede, bevryd van zulk een verterende kanker, die de grootste Staten ter nederrukt. En wat hindering dit in de redding der zaken van 't Vaderland geweest is, kan elk verftandige ligt bevatten.

De Zuiderzee vloot komt voor de Stad.

16 July.

Aantek. van

M. Mul.

* Geconvojeert.

De Zuiderzee vloot voor de Stad ten anker komende, bragt mede, datze op Vrydag, wel zeven honderd foldaten, onder het opperbevel van Aylua, die te lande reed, uit de Lemmer, in ligte turffscheepjes hadden geleid * voor Blankenham; die aldaar gezamentlyk geland waren; doch niets uitgerecht hadden, om dat de Vyand, met een groot getal

1672.

getal volk, daar ontrent wezende, op hen afquam. Alleenlyk haddenze eenige beesten bekomen. Van dezen togt wierd niet veel tot lof van den Admiraal Lobs gesproken. De Heer van Lier vertrok wederom naar zyn Hoogheid. Zondags voor den middag, na de Predicatie, wierd de gemeente van den stoel bekend gemaakt, dat de Kerkenraad volgens goedvinden van Burgemeesteren, in dezen droevigen toestand van tyden, verstaan had viermaal in de week te laten prediken (by gemeene tyden was 't altoos des zomers drie maal, te weten Dingsdags, Woensdags, en Vrydags, en des winters viermaal, de Donderdag daar by komende, gebruikelijk geweest) en na ieder predikatie een yverig gebed doen: onvermindert nogtans de maandelijke bededagen, die sedert bloeimaand, door ordre hunner Ed. Grootmogende waren aangestelt; waar naar een ieder zich kon voegen. Eenige schepen vol soldaten, zeilden dien zelven dag voorby dezen Stad, inwards aan. Zes duizend ponden bussekruid, door de Wethouders tot Hamburg gekogt, kreeg men hier binnen. De voorzittende Hopluiden wierden by den Burgemeester Kortleven ontboden, die hun bekend maakte, dat 'er van de Gecommitteerde Raden te Hoorn, voor al 't krygsvolk dat binnen Enkhuizen lag, een Opbodsbrief * om na de Helder te trekken, gekomen was; en dat hy 't goedvinden van den Krygsraad daar over begeerde te verstaan. Deze vergadert zynde oordeelde het volk in de Stad van nooden te hebben; doch dat men om eenigzints te voldoen, den wervende Hopman Brandys die bykans volkomen zyn manschap, maar slechter volk dan Hopman Greving had, zoude laten trekken. Welk besluit de Burgemeesteren goedkeurden: en met een toestonden dat de Hopluiden der tien burgervendelen, op hun ernstig verzoek, met verzegelde briefjes, het woord of leuse der Stad geschreven door den Wachtmeester Meynard Janszoon Prooft, zouden ontvangen; dat s'avonds voor de eerstemaal, en voort dagelyks geschiedde.

De Engelsche en Fransche Vloten sterk honderd en tien schepen van oorlog, behalven de branders en 't ander vaartuijg, deze Landen

17 July.

Men predikte te Enkhuizen viermaal in de week.

Zes duizend pond Buskruid komt in de Stad.

Opbod voor her Krygsvolks

* Patent.

Besluit van den Krygsraad; daar over.

De Hopluiden krygen het woord der Stad.

De vyande-

lyke Vloten hebben een aanslag op tuig, deze Landen

1672.

tuig, naderende onderwyle de Hollandſche kuſt, hadden eenen aanſlag op Zeeland en Holland voor, waarom deze twe Koninglyke Vloten, de Vloot onder den Luitenant Admiraal de Ruiters niet aandeden, die op Schoneveld lag, welke daar mede Zeeland dekte. Zy maakten eenen aanſlag op Brouwershaven, daar het hun miſlukte. Hier afgewezzen ſtaken ze verder naar de Hollandſche kuſt: de Franſchen bleven voor de Maas poſt houden, terwyl de Engeliſchen de Hollandſche Kuſten allarmeerden, maar dezelve was met Ruitery en Landvolk uit Noordholland zeer wel bezet. De Staten van Holland ontvingen van de Helder een' Brief, geſchreven den dertienden van Julius, behelzende dat de ganſche vyandelyke vloot zich aldaar voor de wal vertoonde, en dat men vreeſde dat de vyand daar met de naaſte vloed wel zou mogen landen. Hier op wierd goedgevonden eenige Ruitery derwaards te zenden om die landing te beletten. Die van Amſterdam bragten veertig vaartuigen, met Kanon, Ammunitie en volk voorzien, op de Zuiderzee, om den vyand het landen in de Zee-gaten te beletten; de Burgemeester Lobs van Medenblik was daar Admiraal over. De Engeliſchen maakten dikwils meynen om het Eiland Texel en deſzelfs Fort te bemagtigen. Uit Kitsen, die het Strand dicht daar onder naderden, Kanonneerden zy het zelve: doch als zy den aanſlag, die ze daar op voorhadden, meenden werkſtellig te maken, ging de Ebbe, tot verwondering van alle Zee-luiden twaalf uren lang, 't geen hun voornemen verydelde. Deze tegen natuurlyke Ebbe wierd alleen in Texel, en niet op de Zeeuwſche kuſten vernomen, welke voort van een' zwaren ſtorm uit den Weſt Noord Weſten wierd gevolgt, die een Engeliſch Oorlog-ſchip van in de tachtig ſtukken, voor Petten, dede te gronde gaan, en een zynde de Brandwacht, van 22. ſtukken, voor 't Oog ſtrand, en eenige Viſtualie-ſchepen en klein Vaartuig vergingen, en by de vythonderd menſchen verongelukten; dit noodzaakte de Engeliſchen de Hollandſche ſtrand te verlaten, en naar hunne havens te wyken, om zich te herſtellen (1.).

Doch worden wonderlyk belet door een buitengewone Ebbe.

(1.) *Commelin beſch.*
van Amſt. bl.
 1206. *F. Coſte-*
rus Nederl.
Vloek en Zegen,
bl. 98. 3. Le
Clerc. III. Deel,
bl. 459. 460.
G. Brand het
Leven van de
Ruiter bl.
 697. 699.
Valken. bl.
 808. 809.

Onze

Onze Zuiderzee vloot was ondertuffchen van voor de Stad Enkhuizen, eerst naar Medenblik, en zo naar Texel vertrokken, tot bevrying der Zeegaten; als mede Hopman Brandys, met zyn vendel. Een lege turfpoint, van Drelburg, ging van 't Hoofd, naar Broekerhaven, t'zeil, om aldaar vreemd volk en goed, uit de Stad komende, in te nemen; voor de Ketepoort wierdenze gekeert; en eenige Schutters, uit 't vendel K, aldaar de wacht hebbende, gezonden, die hem in de haven bragten, en vast hielden. Een Jagt van Amsterdam, met zes en veertig vaten kruid, ieder honderd ponden wegende, bragt het aan de Oostindische Maatschappy. Ook quam 'ereen schip aan met koorn zynde het zelte en leste, dat door de Wethouders van Enkhuizen te Amsterdam gekocht was; zynde hunne Stad nu wel voor anderhalf jaar van mondkost voorzien. Vier van de voornoemde gehuurde Smak-zynde Zuiderzeesche-oorlog-schepen, ieder twee stukken, en twintig man ophebbende, gingen 't zeil onder de Bevelhebberen, Fem Klaafzoon Keurmeester, Jacob Porter, Jan Jeuriaansz. Ton, en Simon Janszoon Kerseboom, elk twee guldens 's daags hebbende, op eygen kost. Alle manschap, buiten 't schut, zelfs vreemden, elk in zyn vendel, opgeschreven, oud zynde boven de twaalf, en beneden de tzeventig jaren, en bevonden te zyn een getal van twaalf honderd en drie personen te samen; doch zo men s'alle, die ten oorloge en elders voeren, mede had konnen aantekenen, zoude hun getal wel viermaal zo groot zyn geweest. Deze alle zouden gebruikt werden om de stukken te regeren, kruid aan te dragen, enz. indien de Vyand iets op de Stad wilden ondernemen. Rondom de Stads wallen lagen thans op de batteryen honderd en elf stukken geschuts van verscheide grote: als zeven op Willigenburg, negen op Denenburg, vyftien in de Keten, zeven op der Tinne, twe benoorden de Ketepoort, zes op 't Oranje bolwerk, vier op 't bolwerk Hollandia, twe bezuiden de Ketepoort, noch twe benoorden dezelve, vier op 't bolwerk Zeelandia, twe aan beide zyden van den Boerenboom, drie op Vriesland, drie op 't bolwerk Stad en Landen,

1672.

Onze Zuiderzee-vloot vertrekt naar Texel.

18 July.

M. Mul.
Aantek.

19 July.

Nauwe toezigt te Enkhuizen.

Eenig buskruid en koren word in de Stad bebragt.

Vier Smak-schepen ten oorlog toege-rust gaan te zeil.

20 July.

Opfchryving der manschap buiten 't schut.

21 July.

Aantek. van M. Mul.

't Geraal der stukken op de batteryen te Enkhuizen.

1672.

den, twe aan beide zyden van den Ouden Goudsboom, drie op 't bolwerk Nassau, twe bewesten de Noorderpoort, twe beoosten dezelve, elf op den Beer, één op de Groene Wierdyk, vier op de baterye Kattenburg (sedert zo genaamt, op dat iemand, op schildwacht staande, een kat schoot, menende dat het iets anders was), drie by Jacob onder de Kaaps, één aan de Zuidzyde van den mond der Noorderhaven, één aan defzels brugge, vier aan de Noordzyde van den mond der Noorderhaven, twe voor Schagens huis, een voor de Oostindische Werf, vier op 't beschanste Zeebrugge, drie langs den Wierdyk, en één voor den Oostindischen toren. Op eenige van de voornaamste plaatsen, die men achte meest voor 't gevaar bloot te staan, lagen de kogels, schroot, en kettingen by ieder geschut, als ook elks gereedschap, en dertig schoten in kardoezen. Over deze stukken waren tot Constabels gestelt, Hendrik Potzalf, Barent Klaaszoon van Bremen, Jan Los, Erasmus Coenradus, Koert Jeuriaanzoon, Hendrik Hendrikzoon, Reinder Pieterszoon, Hendrik Advocaat, Jan Prooft, Clemmet Janszoon, en de Meester geschutgieter. Deze moesten op het geschut en zyn toebehoren passen, en elk op of by zyn post slapen, om altoos by der hand te zyn, waar voor zy in 't etmaal ieder één gulden kregen.

De Stad ver-
ziet zich van
Baskruid.
*Aantek. van
M. Mul.*

En andere
Krygs-be-
hoefte.

Ordre op
het woord.
* *Arbitrale
correctie.*

Ten zelve dage wierd in het Lazarushuis bevonden te wezen vyf en dertig duizend negen honderd ponden bossekruid, 't welk 's wekelyks vermeerderde, doordien een molen buiten de Stad staande, daar ontrent vyf en twintig honderd ponden inleverde; want hem was verboden iemand anders te verkopen. Ook was men bezig met het maken van vyfhonderd morgenstarren, lang acht voeten, en verzien met zeven yzere pennen. Als mede eenige voetangels; en dat vorders in tyde van nood, kost dienen tot tegenweer. In den grooten Krygsraad wierd honderd guldens, en goeddunkende straffen * gestelt op gene die 't woord der Stad, anders dan aan die gene, die zulks behoorden te weten, quamen bekend te maken: en hier van was de oorzaak, dat de Hopman Crytman, op de Wierdyk ten eten wezende 't zelve

aan

aan de dienstmeid, om mostaard gaande, had gegeven. Na dat 'er door de Gevolmagtigden der groote Krygsaad Albert Kikkert, Egbert van den Hoof, Jan ten Broeke, Hopluiden, Wigger Blaau, en Reinier Puit, Stedehouders, * een ontwerp gemaakt was, is 'er door de Wethouders deze nevensgaande ordre uitgekomen.

1672.
En op het
bewaren der
Stad.
22. July.
* Luitenants.

| Reglement.

Reglement ende ordre, waar naar een ieder 't zy Capiteinen, Officieren, gemeene Schutters, ende Inwoonders dezès Stads, in tyde van allarm, aanval van den vyand, tumulte ofte commotie van binnen haar zullen hebben te reguleeren.

- „ **S**oo wanneer eenige vyand desseyen ofte toeleg zoude
 „ mogen hebben de Stad aan te doen, 't zy te s'chepe,
 „ ofte lande, zullen het zelve gewaar werdende, de klok-
 „ ken binnen deze Stad geklept werden, te weten in de
 „ Zuydertoorn de ordinaris kerkklok, ende het wachtklok-
 „ jen, als mede de klok, hangende in het klokhuis van de
 „ Westerkerk. Indien buiten vermoeden eenige commotie
 „ ofte tumulte binnen deze Stad mochte voorvallen, zal de
 „ ordinaris klok in de Zuidershoorn geklept werden. De
 „ respectieve Capiteinen, Officieren, Schutters, ende In-
 „ gezetenen zullen by voorsz. klokkengeklep gehouden zyn
 „ aanstonds ende ten spoedigsten hun te vervoegen op hare
 „ ordinaris wyken, verzien zynde met haar volle geweer,
 „ kruid en s'cherp, waar op zy gestelt zyn, agtervolgende
 „ de Ordonnantie voor dezen ten reguarde van de Schut-
 „ terwacht gemaakt, om alle onheil op alle bedenkeleyke
 „ wyze voor te komen ende te verhinderen, op pene dat
 „ de nalatige zal verbeuren de somme van vyfentwintig gul-
 „ dens, ten profyte van die Compagnie onder welken de
 „ gebrekige gehorig zoude mogen zyn. Zo wanneer bin-
 „ nen de voorsz. Stad, eenige tumulte, commotie, ofte
 „ oproer (dat God verhoede) quame te geschieden, zul-
 „ len

Articul.
I.

II.

III.

IV.

1671.

- „ len de twee respectieve Capiteinen, ende Officieren, met
 „ hunne onderhebbende Schutteren, gehouden zyn haar
 „ aanstonts vervoegen ter plaatse daar zy vernemen zullen
 „ zodanige onlusten te zyn, omme dezelve te verhinderen,
 „ beletten, ende doen beletten, zo veel in haar vermogen
 „ zyn zal, ende aldaar zo lange verblyven tot dat nader or-
 „ dre van de Heren Burgemeesteren zullen hebben ontfan-
 „ gen, zullende voorts de Capiteinen van de resterende
 „ Compagnien met hare onderhebbende Schutteren, ten
 „ einde voorz. haar hebben te vervoegen, op zodanige
 „ plaatze als de Heren Burgemeesteren na gelegentheid van
 V. „ zaken haar zullen aanwyzen. Indien de vyand by eenige
 „ aanval ofte deffein te water ofte te lande als voren de Stad
 „ quame aan te doen, zullen op voortz. klokken geklep,
 „ alle Capiteinen met hare respectieve onderhebbende Com-
 „ pagnien op de wyk gekomen zynde, haar in aller yl heb-
 „ ben te vervoegen ter plaatzen zo volgt :
 „ A. Zal zich vervoegen met een gedeelte van zyn Com-
 „ pagnie op de Wierdyk, ontrent het Zeebrugjen, en zo
 „ voort Noordwaard op.
 „ B. Zal zich vervoegen by de Blaauwepoort, ende op
 „ de Wierdyk Noordwaard tot aan het Zeebrugjen, en by
 „ absentie van G. ook het bolwerk moeten bezetten.
 „ C. Zal met een behoorlyk en genoegzaam gedeelte van
 „ zyn Compagnie het bolwerk Willigenburg bezetten en-
 „ de met de rest zich vervoegen daar de principalen nood
 „ vereiffchen ende het Zein van de Thoorn aanwyzen zal.
 „ D. E. en H. op hare wyken zynde zullen gestadig iemant af en aan zenden, om te vernemen waar eenig hulp
 „ van node zyn zal, ende op die plaatse daar het Zein aan-
 „ wyft, haar na deze of gene buitenposten vervoegen, om-
 „ me de behoorlyke assistentie te doen.
 „ F. Zal hem aanstonts van zyn wyk begeven na de
 „ Noorderpoort en dezelve bezetten met een gedeelte van
 „ de vesting daar ontrent, mitgaders het bolwerk achter
 „ het Giethuis.
 „ G. Zal hem aanstonts vervoegen ontrent de Noorder-
 „ haven.

» haven, voorby Jacob onder de Caaps, en de nieuwe ba-
 » tery, en in absentie van A. zal ook de Wierdyk tot aan
 » het Zeebrugjen moeten bezetten.

» I. Zal Denenburg ende de Kete moeten bezetten.

» K. De Koepoort ende de vesten ten wederzyden na
 » vereisch van zaken.

» De Capitein ofte Capiteinen, die volgens patent van
 » zyn Hoogheid de Here Prinse van Oranje, alreede bin-
 » nen deze Stad gekomen zyn, of nader staan te komen,
 » zullen met hare respectieve Compagnie of Compagnien
 » hare post nemen by de Ketepoort op der tinne, de Noord-
 » zyde van gezeide poort, en daar ontrent de nood meest
 » vereischen zal, zo lange tot dat na gelegentheid van za-
 » ken van de Heren Burgemeesteren nader ordres zullen
 » hebben ontfangen.

» De Ritmeester met een gedeelte van zyn Compagnie
 » paarden zal zich vervoegen by de Kete en Noorderpoort,
 » ende met de rest van dien door de Stad ronde op ronde
 » doen, omme alle onheilen voortekomen. Alles onver-
 » mindert nochtans dat de respective Capiteinen ende Rit-
 » meester, met hunne onderhebbende Compagnien ofte
 » wel met een gedeelte van dien, haar zullen hebben te
 » vervoegen op zodanige plaatzen daar de nood nader zou-
 » de komen te vereischen, ende haar van de Heren Burge-
 » meesteren zullen werden geassigneert ende aangewezen.

» Indien iemant van de binnenste Compagnien zyn wyk .VI.

» zoude moeten verlaten, omme als voren een andere post

» waar te nemen, zullen de respective Hoofwachten, yder

» in zyn quartier, aanstonds, de wyken die als boven ver-

» laten zyn, gehouden wezen te bezetten ende voorzien

» met een Corporaal ende behoorlyk aantal van schutteren,

» omme alle onheil van binnen te beletten. Die zyn post, VII.

» waar op hy gestelt is, verlaat, zal verbeuren ten behoeve

» als voren, een zomma van vyfentwintig guldens, en arbi-

» trale correctie. De schildwachten op de binnenposten uit- VIII.

» gestelt zynde, zullen, by nacht, iemant 't zy een of meer

» perzonen ontrent haar vernemende, gehouden zyn haar

1672.

- „ te doen staan, ende aanstonds den Corporaal te roepen,
 „ ende by aldien zodanige persoon ofte personen quamen
 „ te naderen, zal by den schildwacht weder geroepen wor-
 „ den aan den Corporaal ende naderende waarschouwen te
 „ staan, die als dan noch naderende, ende de Corporaal
 „ met de andere schutteren uitkomende, zal of zullen ge-
 „ bragt werden in de Corps du Garde, ende gemulcteert
 „ na exigentie van zaken; doch ingevalle iemand aan de
 „ buitenposten, 't zy op de muren ofte vestingen van de
 „ Stad quame te lopen ofte op te klimmen, dat als dan de
 „ schildwacht dezelve zal doen staan, ende dezelve voor de
 „ twedemaal gewaarschout zynde, ende dan noch naderen-
 „ de, de schildwachten zullen vermogen krygsrecht te ge-
 „ bruiken, na vereisch van zyn geweer. Ende zal een yder
 „ wie hy ook zoude mogen wezen vernemende eenig on-
 „ raad van buiten ofte commotie van binnen, gehouden
 „ zyn het zelve aanstonds aan de Heren Burgemeesteren,
 „ mitsgaders aan de respectie Hoofdwachten, zonder enig
 „ verzuim van tyd te kennen te geven, als een opregt bur-
 „ ger ende getrouw patriot schuldig is ende behoort te doen.
 X. „ Ontrent het vervangen van de respectie Compagnie on-
 „ der den anderen op hare postplaatsen, zal deze navol-
 „ gende ordre werden geobserveert ende waargenomen ”.

„ Als $\left. \begin{array}{c} B. \\ F. \\ G. \\ I. \\ K. \end{array} \right\}$ waakt zal $\left. \begin{array}{c} A. \\ E. \\ H. \\ C. \\ D. \end{array} \right\}$ zyn post waarnemen.

- XI. „ Ende op dat alle onheil van buiten werde voorgeko-
 „ men ende ten spoedigste ontdekt, zullen gestelt worden
 „ deze navolgende zeinpalen, te weten een by de Ketepoort
 „ op de uitersten hoek van der tinne, een op de vesting
 „ benoorden aan de Koepoort, een op den Beer achter het
 „ Giethuis, een op het Noord by de haven, ende een op
 „ Denenburg; en zo by aldien aan eenigen hoek van de
 „ Stad

„ Stad, waar ontrent de voorfz Zeinpalen gefelt zyn des
 „ nachts zich onheil ofte aanval van den vyand quame op
 „ te doen, zal op die plaatze, alwaar het voorfz ongemak
 „ zoude mogen wezen aan de Zeinpaal opgehaalt werden
 „ een lantaarn met een licht, welk zein des nachts van de
 „ wachten op den Thoorn werdende gezien, alwaar conti-
 „ nuelyk goede wacht gehouden zal moeten werden, zy
 „ terftond uit den Thoorn aan dien hoek daar het zein aan-
 „ wyft, zal uithangen een grote lantaarn met een licht, en-
 „ de als dan in allerspoed de klokken kleppen, als breder
 „ in den beginne dezer Ordonnantie ftaat vermelt.

„ Zeinen van de Schepen leggende op de Rede
 „ voor en ontrent de Stad Enkhuizen.

„ 's Avonds met het bezetten van de Nachtwacht, zullen
 „ de Schepen ten dien einde op de Rede gelegd, het zelve
 „ bekend maken door het affchieten van een mufquet, ende
 „ zullen de voorfz. fchepen, in plaatze dat ordinaris achter
 „ op hebben gefelt een lantaarn, indien na bezette wacht
 „ eenig onraad zoude mogen vernemen, achter opstellen
 „ twee lichtende lantaarnen, zullende dienen om in de Stad
 „ kenniffe te geven van het aankomen van vyandyke fche-
 „ pen of ander ongemak, doch by aldien eenig fchip ofte
 „ fchepen in weerwil van gezeide Uitleggers op de rede
 „ willen pafferen, zullen dezelve ten einde als voren, een
 „ fchoot met grof kanon geven. Des morgens zal de dag-
 „ wacht weder afgefchoten worden met een mufquet, en
 „ indien de bovengemelde fchepen des daags eenig onraad
 „ vernemen, 't zy vyand of anders zullen dezelve om rede-
 „ nen voorgemelt van de kruifteng laten waaien een grote
 „ Prinfe vlagge, omme het zelve van iemand werdende ge-
 „ zien kenniffe te geven aan de Heren Burgemeesteren, en-
 „ de de respectieve Hoofdwachten, op alle nodige ordres in
 „ tyd werden gefelt, ende by de hand genomen.

„ Na-

1672.

,, Namen van de punten om de Stad.

,, Oranje achter het Lazarus huis.

,, Hollandia by de Zuidermolen.

,, Zeelandia benoorden de Koepoort.

,, Vriesland benoorden de Boerenboom.

,, Stad en Landen, aan de Zuidzy van de oude Goudsboom.

,, Nassau bezuiden de Noorderpoort.

,, Aldus gearresteert by de Heren Burgemeesteren ende
 ,, Vroedschappen naar ingenomen advys van den groten
 ,, Krygsraad, binnen der zelve Stad Enkhuizen, op den
 ,, 22. July 1672. my present *S. Lakeman.*

Opbod voor
 Greving.
 24 July.
 * Patent.
 M. Muls
 Aantek.
 Van Gents
 Regiment zal
 te Enkhuizen
 vergaderen.
 25 July.
 De Prinse
 Wachtplaats
 word ge-
 maakt.
 Brand in een
 Galjoot.
 27 July.
 Brakel van
 Swol word
 gevangen.
 Aantek. van
 M. Muls.

Daarna quam van zyn Hoogheid een Opbodbrief* aan Bur-
 gemeesteren, voor Hopman Greving, om naar de Kluinder
 te gaan, het geen aan den groten Krygsraad vertoont wierd;
 als ook een' brief inhoudende dat het Regiment van wyle
 den Oversten van Gent, 't welk in Nimmegen gelegen had,
 hier wederom zou verzamelen. Den volgenden dag ver-
 trok Hopman Greving te sloop met zyn vendel. Midde-
 lerwyl wierd in de laagte op den Beer, door vrijwilligen,
 een wachtplaats voor de Schutters gemaakt, die zedert het
 Prinse Corps du Garde genaamt wierd. 's Avonds was 'er
 brand in een galjoot, leggende voor de oude mastewerf, in
 de nieuwe haven, en by een fluit die eenig kruid in had;
 doch ze wierd zonder merkelyke schade te doen gebluscht.
 Woensdaags 's avonds ontrent ten half negenen quamen 'er
 eenige jongens by de Schutters, die de wacht aan de Noor-
 derhaven hadden, zeggende de Burgemeester Brakel van
 Swol, welke die Stad mee verkocht heeft, is in 't Galeitjen,
 een herberg zo genaamt. Daar de Schutters op vraagden
 hoe zy dit wisten, zy antwoordden, wy zyn van de Kuinder,
 en kennen hem wel, hy heeft onze Schoutins zuster ge-
 trouwt. 't Hoofd van de wacht zond hier op een man naar
 den Hopman; die naar den Oudburgemeester Kortleven
 ging de zaak verhalen, en last kreeg, hem in 't Stadhuis te
 brengen: te meer, om dat hy zyn lyf dien nacht niet zeker
 zou

zou geweest hebben. De Hopman Jan Slecht dan quam en vraagde hem in 't Galeitjen, of hy de persoon was van Swol; hy antwoordde ja; daar de Hopman op vervolgde gy hebt dan met my te gaan. 't Welk hy, een weinig verzet wezende, dede; en een grote nasleep van menschen volgde hem, vast roepende, *hang op den verrader*. Onderwege, maar voornamentlyk in der Bevelhebberen kamertjen, (daar hy 's nachts bleef, en 's anderen daags in de Valk ter gyzeling gebracht wierd), wierd hy, van sommige Swolische vrouwen gekend, en gezeid te wezen Hendrik van Brakel, een Vryer, Vendrig van de Burgers te Swol, en broeder van den Burgemeester, 't welk over een quam met het gene hy den Hopman verklaart had. Donderdags 's morgens was hy voor Burgemeesteren, en 's namiddags voor den groten Krygsraad; doch niets tot zyner bezwaarnis wetende noch vindende, lieten zy hem gaan.

1672.

28 July.

Doch word
weér ontslagen

In deze maand bragten de vermogende Ingezetenen, dien het aanging, in de zeven Noordhollandsche steden, hun zilverwerk of gemaakt goud en zilver op het Stadhuis tot voldoening van de capitale lening, in handen van de daar toe gestelde personen, door ordre van de Staten dezer Landen. Voor ieder once gewerkt goud kregen ze 48. gulden 12. stuivers, en voor ieder once silver van de grote keur kregen ze 3. gulden 5. stuivers. Dit geschiedde ook in de andere steden, en was de toeloop in Amsterdam zo groot, dat men de luiden naauyls voort kon helpen. Dit zilver en goud wierd tot geld gemaakt; en nademaal Dordrecht geen borg wilde of konde stellen voor 't gevaar der verzen- ding, en de Overysselsche steden door den vyand waren afgesneden, zo bequamen die van Amsterdam voor dien tyd by provisie de Munt, en hebben in hunne Stad vele goude ducaten en zilvere ducatonen, benevens andere loopbare munten doen slaan, om daar mede de hulptroepen van Brandenburg en andere volkeren te betalen.

De Finantie
worden ver-
meerdert door
capitale le-
ninge.*Chron. van
Medenbl. bl.
247.*

Nederl.

*Schcutoneel bl.
87. Valkenier,
bl. 703. 704.
C. Commelin
Bes. van Amst.
bl. 1204-1206.*Eenige sol-
daten komen
te Enkhuzen.2 August.
Aantek. van
Enk- M. Mul.

Den tweden van Augustus quamen eenige Bevelhebbers en soldaten van 't Regiment van den Oversten van Gent te

Tt

1572.

Enkhuizen binnen, (dat voortaan dagelyks geschiedde) en haalden hunnen mondkort, tot nader ordre by den Stedehou-

* *Luitenant.* der * *Lelyvelt*: krygende ieder voor drie dagen een half brood van zes ponden, en twee ponden kaas. De Broeker markt *ge-* *schort.* wierd om dezen droevigen toestand niet gehouden; maar *Het Noord-* *hollandsche* wel het Noordhollandsche Synodus, 't welk op heden in 't *Synode* *word* *gehouden.* Ziekenhuis, daar toe bequamer dan de Zuiderkerks kruiskamer (alwaar zulks plag te geschieden) geoordeelt, zyn aanvang nam; en scheidde binnen 's weeks, zo om den elendigen staat onzes Vaderlands, als om 't afzyn van eenige leden der bondgenoten (die mits 't innemen dier landschappen, de vergaderinge niet konden bywonen;) latende als Ge-

Do. Brou- *wer* *gevol-* *magnigt* *om* *zyn* *Hoogheid* *te* *spreeken.*

Aantek. van *M. Mul.*

Quaad *ver-* *moede* *ouder* *het* *gemeen* *daar* *uit* *ont-* *staan.*

volmagnigde om zyn Hoogheid, over zyne waardigheden en bedieningen te begroeten, en hem tot Voesterheer en Zoogvrouw over de gemeente en derzelve Christelyke Religie te verzoeken. den Here Theodorus Brouwerus Predikant te Enkhuizen; een Man al van overlang zeer Prinsgezind, en daarby zeer welsprekend, geleerd, en met vele aangename gaven verciert. Korts hier na verrichtte hy zyn boodschap, en verworf een gunstig antwoord van den jongen Prins. Maar het gemeen de oorzaak zynere reis niet wetende, verzierde dat hy in gesprek wezende met één, andere zeiden met twe Vroedschappen, (en wie, was also onzeker;) dat deze, woorden enkelyk naar inhaling der Franschen smakende, gesproken hadden, en dat Do. Brouwer zich heftiglyk daar tegen gekant hebbende dezelve nu aan zyn Hoogheid ging verklagen, om zo de Regeering te zuiveren, (die doch geluiverd moest wezen, zo men waande) naar het voorbeeld van andere steden. Maar t' huis en hem zulks ter ooren gekomen, verklaarde hy den naastvolgenden Zondag, in de vroegpreek, alles verdicht te zyn, en bevryden een iegelyk Wethouder van zodanig een zeggen; daar by voegende den wezentlyken inhoud zynere last, roemende met een de wysheid en goedgunstigheid van onzen Stadhouder.

Twe *Kagen* *met* *sol-* *daten* *komen* *'t* *Enk-* *huizen.*

3 *August.*

Twe kagen met soldaten, verzien van geweer, quamen van Coeverden, over Schokland in de haven. Verlicheept zyn

zynde, gingenze naar Harlingen. Een persoon komende met een Ichip van Stavoren, * bragt tyding aan de Bewindhebber van de Oostindische Maatschappy, dat veertien Oostindische schepen, in de Weter Eems, op Woensdag ten één uren waren in't inlopen. Daar op wierden honderd en twintig sjouwers aangenomen, en elf lichters (één derzelver, daar de Heren Kortleven en Blaauhulk mede gingen vier stukjens, sommige der andere twe, ophebbende) en zy vertrokken 's Saturdags 's morgens. De Hoornsche zeilden, desgelyks verzien, 's middags voorby de Stad. Als mede de Amsterdammers, die twe Jachten tot geleiders * hadden. Doch over 't aannemen dezer sjouwers, dat naar de gewonelyke keur der Bewindhebber geschiedde, was veel gezegs en het gemeen t' onvreden; sommigen, die voor niet aan 't sterken der Stad moesten arbeiden, oordeelden, dat deze aanneming by lotinge had behoren te geschieden; zynde dit zeker een klagte niet buiten reden. Derhalven wierd den voorzittende Hopluiden door Burgemeesteren aangedient, dat de Bewindhebbers, om 't ongenoegen der burgerye weg te nemen, voor hen verschenen waren en bekent gemaakt hadden, dat de nu alrede aangenomen sjouwers maar veertien dagen zouden dienen, en dan voortaan in de vendels daarom geloot werden; 't welk terstond verspreid wierd, en het volk geruster maakte. Achtien honderd ponden Buskruid wierd uit het Lasarus huis geligt, voor den Kapitein Bakker die in Texel lag. Ten zelve dagen quamen te Enkhuizen zes metalen stukken, schietende vierentwintig ponden, en twaalf yzeren van achtien ponden, van Delft zynde voor dezen by de Wethouders daar om geschreven; ook quamen in drie Jagten aldaar op de rede de Heren Amerongen, en Peluitz. met zeer vele gerede gelden, Zy gingen aan land, en d'eerste eens by den Oudburgemeester Ham, d' ander terwyl de Stad bezien. 's Avonds vertrokkenze wederom naar Hamburg, alwaarze ontrent de Elve, van een schuitje gewaarschout wierden, anders zouden ze veel ligt in de handen van drie Engelsche vervallen hebben, die

1672.
De Oostin-
dische vloot
komt op de
Eems.

* 4 August.
Zie Sylvius bl.

387. 414. 415.

J. Le Clerc III
Deel, bl. 460.

G. Brand het
Leven van de
Ruiter, bl.

* 722. enz. Val-
kenier bl. 810.

811. Holl.
Merc. bl. 146.

M. Muls
Aantek.

6 August.
* Convoyers:

De Gemeen-
te is over 't

aannemen der
sjouwers t' on-

vreden.

M. Muls
Aantek.

Buskruid
aan Kap. Ba-
ker gezonden.

7 August.
Achtien

stukken ko-
men van Delft.

En de Heren

Amerongen en
Peluitz. in de

Stad.

Aantek. van
M. Muls.

1672.

8 August.

Een vloot
Schepen ver-
toont zich
's nachts voor
de Stad.

Aantek. van
M. Mul.

Zie boven bl.
226.

Patent.
Die vol sol-
ten bovonden
worden.

daar op hen pasten, daarom dacht het hun veiligst naar Bre-
men te varen, alwaarze wel aangekomen zyn.

's Maandgs 'smorgens ten één ure, lichte, en volle maan
zynde, wierd den Hopman van den Hoof, by Aggespaal
de wacht hebbende, aangediend, van een zyner Schutteren
op der Tinne wakende, dat 'er eenige musquet-, naderhand
kanonschoten, van den Zuiderdyk, by Leek, gedaan wier-
den; en dat een vloot schepen, zich voor wind en stroom
breed opdoende, langs dien hoek recht naar de Stad toe-
zeilde; en die alrede zeer begon te naderen. Van den Hoof
zulks ziende belastte de Constabels te wekken, 't geschut,
dat geladen was, klaar te maken; ordre te verwachten; en
ging zulks den Heren Burgemeesteren en de hoofdwacht,
volgens het negende punt van de laatste ordre, bekend maken.
Midlerwyl gaven de wachten op der Tinne, en langs de
Keten eerst met kruid in de maten aan te steken, einde-
lyk met musquet-scherp teken (dat zy of niet zagen,
of niet hoorden, of niet achtten, welk laatste 't waar-
schynelykste was) om af te houden, of 't anker vallen te
laten. Alles wachtte op de komst van Burgemeesteren. Mos-
sel quam eerst, die neffens den Hopman, last gaf aan den
Vendrig van Denenburg met een vierentwintig ponder over
de vloot te schieten, gelyk geschiedde; na dat van Willi-
genburg een twaalt ponder, vrugteloos, alvorens naar haar
was afgegaan. Waar op zy ziende dat het ernst was, de
zeilen streken, en het anker in den grond wierpen. Simon
Slob, met eenige roeyers en schutters, wierd daarlyk in zyn
schuit afgevaardigt, om kondschap. Wederom komende
bragtenze een persoon met twe dienaars aan land; en de
Hopman bragt hem voor de Heren Burgemeesteren Huig
en Mossel, (deze waren maar alleen in de Stad) op 't Stadhuis
vergadert: die hem vraagden zyn naam, en de reden zyner
komst ontrent hunne Stad: daar hy op antwoordde, een
duitscher, Jorman genaamt, te wezen, een Overste in Sta-
ten dienst van een Regiment voetknechten, bestaande in
veertien vendelen; dat hy dezelve tot Amsterdam geworven

en daar ook een opbodsbrief * ontfangen hadde, om met dezelve te gaan naar Groningen, die in vier kagen en zesentwintig Smakchepen gefcheept, en alzo gevoert door zynen Schipper, ter plaatze daar hy, te flapen leggende, zo onzagt gewekt was. De Burgemeester Huig dan eifchte den opbodsbrief, daar hy op zeide door haastigheid die vergeten te hebben, en in 't zelve fchip te wezen. Straks wierd zyn knecht, ten geleide van den Vendrig van 't vendel H, den Stedehouder † Kant, en twe fchutters gezonden met de roeifchuit om die te halen. De waarheid en zyn Hoogheids handtekening aan Burgemeesteren gebleken zynde wierd hem toegelaten zyn reis te vorderen, met vliegende vendel en roerende trommel voorby de Stad. Dus eindigde dit te gelyk met de fchrik en verflagentheid der Vrouwen, en den toeloop der genen, die opgeklopt, of door het dreunende gefchut ten bedde waren uitgejaagt. Sommige waren van gevoelen dat men had behoren een wapen kreed en de klokken, volgens gemaakte ordre, te hebben laten gaan; om te zien wat gelaat een iegelyk den Vyand zou vertonen, en of men den regel zou nakomen. Doch Burgemeesteren waren van zodanigen oordeel niet.

Midlerwyle was dit voorval nut voor de Stad en burgerye; want de ervarentheid leerde dat vele dingen zo niet waren, als men zich had ingebeeld. Te weten; de beddingen van meest alle stukken, waren door ordre en zuinigheid van den Stads bouwmeestert Nyenburg, te klein en te fwak gemaakt: niet tegenstaande hem zulks dikwils was voorspelt; diens was het metale stuk daar af-, en had tevens de planken aan stukken gelopen; zodanig datze tot vorder gebruik ondienftig waren. Derhalven maakte de grote Krygsraad tot Gevolmagtigden Egbert van den Hoof, Cornelis Mossel, Joanten Broeke, Claas Uil, Hopluiden, Wigger Blaau, Joansant, Reynier Vos, en Meynert Semeins, Stedehouders, † om den Burgemeesteren by monde, en den Wethouderen by verzoekschrift te vertonen: dat de beddingen verbeterd dienden, 't welk zy verfochten; neffens, de beloofde flaken, of Zeinpalen op de wallen, en een wacht op den toren om

1672.
* Patent.

† Luitenant.

Waar door de verbaastheid eindigt.

Zie bl. 323.

De Beddingen der stukken te klein en te zwak gemaakt.

Aantek. van M. Mul.

Klagte en verzoek van den Krygsraad desv egen

9 August.

† Luitenant.

1672.

10 August.
Ten Broeke
werkt de laa-
ste aan de
wallen.

Wat 'er ge-
maakt was.

Aantek. van
M. Mul.

de klokken ten tyde van onraad te kleppen; paalwerk voor de gantsche Ketten in zee; een borstwering om de gehele vesting, daar toe elk vendel zyn perk, wezende veertig roeden, afgesteken diende, om te radder gedaan te krygen; want ontrent de vierhonderd roeden dienden 'er noch gemaakt. Den volgende dag arbeidde Hopman ten Broeke met zyn vendel het laatte aan de wallen. En was nu gemaakt de borstweringen op Willigenburg, Denenburg, langs de Ketten, op der Tinne, de halve punt Oranje, de halve punt Hollandia, tot aan de Koepoort, van deze de halve punt Zeelandia, de halve punt Nassau tot aan de Noorderpoort, de Beer, en de groene Wierdyk; een Blokhuis van aarde tusschen de Ketepoort en 't Boomsluiters huisjen, zo hoog dat men over de hamery, op den Dyk staande, zou kunnen heen schieten; de gragt door de voetinge der vesting gegraven by de Kete- en aan wederzyden de Koepoort; de gragt op strand; alle beddingen onder het geschut; 't Zeebrugje beschant; drie bateryen in zee geslagen, vier hameien buiten de Poorten opgerecht, en de Kruid kelder aan 't Oranje bolwerk met aarde overdekt. 's Avonds wierd voor de eerste maal in de Prince Corps du Garde gewaakt.

De Goede-
ren van
Vreemdelin-
gen worden
verzekert.

Aantek. van
M. Mul.

Eenige Gevolmagtigden van zyn Hoogheid quamen hier in de Stad. Zy ontboden aanstonds, in den Toelast, hun herberg, de voorzittende Hopluiden, die ze hun volmacht toonden, verzoekende zo 't nood mogt doen, byttand tot volvoeringe van hunnen last; die deze was, om alle de gevlugte goederen binnen deze Stad, toebehorende Warnaar Crans, Coenradus Nieuland, Willem Roeier, Harmen Nieuwessoon, Willem van Brakel, Albert van Hemert, Gysbregt van Dieden, Burgemeesteren van Swol, Claas Cok, Facteur van Hollandische Koopluiden op Munster, Dirk Roeling, Griffier van Overysel, beide van Swol, Rutger Haarsolt, Drost van Lingen en Zaland (wiens goed by Jan Pypen was aangehaalt,) Johannes Buis, en Johannes Held, Swolsche geheimschryvers, * in verzekering te nemen; te verzegelen; en in 't Stadhuis in bewaring te stellen, tot zo lange als deze personen (die by zyn Hoogheid ver-
dacht

* Secretarissen.
En in 't
Stadhuis ge-
bragt.

dacht waren,) zich zoude gezuivert hebben. Hierop gingen ze aantond vergeselschap met den Hoofdofficier Cornelis Huig, Nicolaas Waterman, Hessel Vis, Schepenen, en den Secretaris Lakeman, hunnen last ter uitvoeringe brengen, verzegelden de koffers, en lietenze, onder 't geleide van de Schutters naar 't Stadhuis brengen. Ondertuschen waren de huizen, daar ze woonachtig waren, nacht en dag, met Schutters wachten, voor en achter bezet, om niets hun te laten ontslippen. Dit was een werk tot vollen genoegen der burgerye. Daar na wierden ze bekommet door de Weduwe van eenen Tengnagel, die ze voor een schelm uitgemaakt hadden, dat de vrouw bewezen wilde hebben; maar zy wierden wel haast ontslagen van Schepenen. Sedert quamensē met een onbepaalden lastbrief, en voerden het goed, neffens vele andere dat s'er by verzegelden (dog met eigen zegel) naar den Haag. Naderhand is alles tot 's Lands profyte verkocht. Verscheiden oordelen liepen over dit werk; eenige keurden het zeer noodzakelyk, en wel de meeste. Andere laakten de manier, en de werktuigen daar toe gebruikt, want deze, zynde Koopluiden van Amsterdam, waar van de een met de bogt om den arm vertrokken was, en nu Makelaar, niet ter goeder naam en faam stond. Eenige zeiden datze zyn Hoogheid hadden misleid, om zich zelven daar by te verryken.

Onderwylen wierden de gemelde twee eerste verzochten punten der Gevolmagtigden van den groten Krygsraad, door de Wethouders toegestaan; en men begon daar op de beddingen te verbeteren, en de Zeinpalen op te rechten. Doch de Heren Wethouderen achtten, dat het eene al te overgrote kosten voor de Stad zyn zoude, zo een regel palen voor de Ketten te slaan; die ten minsten twee dik hadden moeten staan, en in de langte met bomen gesloten worden: maar in plaats van dit, waren zy te rade geworden, tot versterkinge der plaatze verscheiden ankers daar voor te laten zinken; twee houtte bateryen noch in zee te slaan; het Stads oorlogschepjen, Neptunus genaamt voorzien met geschut en dertig man, uit elken Vendel drie te huren op

En naar den Haag gevoert.
Zie *Sylvius* bl. 294. *Nederl. Schoutoncel*, bl. 248. 249. 292.
Valken, bl. 595.
Aantek. van M. Mul.

De Beddingen worden verbreed en Zeinpalen opgerecht.
12 *August.*
Bedenkingen van de Wethouders over de andere verzochten punten.
Aantek. van M. Mul.

1672.

vyftien ftuivers, en eigen koft, 's daags, daar op, onder den Kapitein Hendrik Roos, in 't Zuidergat te leggen, om niemand by nacht voorby te laten; en terwyl dit klaar wierd gemaakt, twe zandschuiten, ten zelven einde. Aangaande het vierde punt, zeidenze van voornemen en best te zyn een Ingenieur te ontbieden om dan, volgens zyn oordeel, 't noodzakelyke te maken; en dat zy alree aan dien te Medenblik hadden geschreven, maar dewyl hy van daar vertrokken was, zouden ze nu een brief naar 's Gravenhage zenden. Derhalven diende men zyn komfte af te wachten. Doch van d'ankers, bateryen, en den Ingenieur is sedert niets gevallen.

Men hond
t' Enkhuizen
goede wacht.
*Aantek. van
M. Msl.
13 August.*

Ter zelve tyd ontstond 'er te Enkhuizen een valsch gerucht, dat 'er ontrent het Zwarte water wel honderd kleine schepen gereed lagen, en de vyandelyke Steden daar ontrent vol volk gepropt: dies hield men binnen de Stad goede wacht, en maakte zulks aan allen bekend. Waar op gebeurde dat Saterdaags, 's morgens ten drie uren, eenige schepen ontrent de Keten quamen aan zeilen; maar de schutters schoten met musquetten, waar op zy de fokken streken en van de wal afwendden. Hopman Pypen, hier iets verrigt hebbende, wilde met een kaag wederom naar Schokland t'zeil. Verscheide Vrouwen waren in 't ruim gelopen om meê te varen; maar hy zeide last te hebben van niemant mede te nemen; derhalven wierdenze door de wacht, aan den mond der Noorderhaven, daar uit gehaalt. Ook hadden al de Hopluiden, tot bevrying der Zuiderzee varende, bezonder bevel ontfangen van de Gevolmagtigde Raden ter Admiraliteit, boven geleibrief, boven al, de schepen naar overwonnen plaats willende, en daar van daan komende, vast te houden en op te brengen. Doch die daar op moesten passen wierden veelal met geld omgekocht. Dien zelven dag 's avels ontrent ten zes uren meende de Meester geschutgieter, van den Beer, met een verrekyker te zien, dat 'er een menigte menschen by den Gelderschen-hoek, den dyk op, quamen; en zeide tegen de wacht van 't vendel H. aldaar, *wat wacht houje, zie je geen volk*, die neen antwoordde. Sommige daar by gekomen, zelfs de Oud-burgemeesteren Jongknecht

Men meent
vele Menschen
te zien, en
men doet eenig
volk vergaderen.

1672.

knecht en Teerkoper, bevestigden het zeggen van den eersten; deze dan belasten de schutters, hier en by de Noorderpoort, zich gereed te houden; zonden een sleper, by geval met zyn paard daar gekomen, om kondschap naar dien hoek; en Teerkoper ging om de Ruiters te doen opzitten, en Jongknecht om het de Hoofdwachten te kennen te geven. Dus raakte in der yl de gantsche Stad op de been. Dan Pyle Janszoon beter met het oog, dan al de andere door den verrekyker ziende, riep van buiten, dat het paalwerk was, 't geen den kruin boven den dyk uit stak. Straks wierd naar elken Burgemeester een man gezonden, die, wedergekeert, het toen met alle d'andre bescheidenlyk zien konden. Ook bragt de sleper wel haast het zelfde: daar op de eerste ziender wat wierd uitgelagchen.

Op het geroep dat zekerlyk aan de Overysfelse kust, een menigte schepen gereed lagen, vonden de Heren Burgemeesteren goed, een kasjotter, met eenig volk onder opzigt van den Luitenant Gerbrand Semeins, en Frans Hamfing, 't Noord uit te zenden, en te zien langs de gantsche kust wat 'er van was; dan deze bragten tyding, dat ze de gehele overzeefche kust bezigtigt, maar geen schepen altoos gezien hadden. Ook voer Jacob de Wit, daar toe uit de Vroedschap Gevolmagtigd, met twe schuiten langs de Kusten, om den grond te peilen; en hy bevond met een daaglyks ty op 't droogste zeven en één half voet water; en dat de ankers, die men daar van meeninge was te leggen, tot beletting van schepen die de Stad meenden te naderen, geen nut ter wereld zouden doen. 's Middags wierd de voorzittende Hopman van den Hoof by de Heren Bewindhebberen van de Oostindische Maatschappy, ontboden; die hem zeiden dat de schepen buiten om naar huis zouden gaan, dat het bootsvolk 'er af was, en dat zy derhalven honderd mannen van noden hadden, die ze verzochten dat uit de Vendels mogten geloot werden. Ten half vieren Krygsraad zynde, wierd het toegestaan; en 's avonds tien man, in ieder Vendel, op achteen stuivers en de kost daags, geloot; ook met een drie man uit ieder vendel voor 't Stads Oorlog.

Semeins
word gezonden om de
Overysfelse
Kust te bezigtigen.

14 August.

J. de Wit
peilt voor de
Kusten in zee.

D' Oostindische
Bewindhebbers
laten 100 man
nen uit de vendels
loten.
Aantek. van
M. Mul.

1672.

15 August.

't Schip
Neptunis
word in 't
Zuidergat
gelegd.

Een wacht
op den Zuider-
toren gestelt.

Men krygt
te Enkhuizen
tyding van 't
vermoorden
van de Heren
de Wit.

Zie hier van
Sylvius bl.
395 - 409.
Valkenier bl.
758 - 769.
Holl. Merc.
bl. 135 - 140.

Grote blyd-
schap daar over
by velen.

Aantek. van
M. Mul.

logscheepjen. Tot dit loten waren gerechtigd boven de ach-
tien en beneden de zestig jaren, 't zy ze schutters waren of
niet. 's Maandags gingen de eersten in twee ligters 't zeil,
waar van de eene valt raakte en vrugteloos keerde; de an-
dere met het oorlogscheepje Neptunis naar 't Zuidergat;
daar 't zestien yzeren en twee metalen stukken inkreeg, die
zo twaalf als zes ponden schoten. Dezen zelve avond wier-
den, buiten de gemene Trompetters, drie buurwachten,
of stoepjens, voor de eerste maal, op den Zuidertoren ge-
stelt, om gedurig wacht te houden, en in tyde van onraad
de klokken te kleppen.

Des Zondags na den middag den ééneentwintigsten van
Augustus ontving men te Enkhuizen de schrikkelijke tyding
van d' ongehoorde en onmenschelyke moorden, en mishan-
delingen, aan de personen van de Heren Cornelis de Wit,
Oudburgemeester der Stad Dordrecht, en Ruwaard van
Putten, en Johan de Wit, onlangs Raadpensionaris van
Holland, en nu Raadsheer in den Hogen Rade, den voor-
gaanden dag, 's avonds ontrent vyf uren, in den Hage, door
de Haagse burgers en het graauw gepleegt, en dat als
onder d' ogen en in 't gezigt van 's Lands hoogste Overheid,
de Heren Staten van Holland, hebbende hen met geweld
uit de gevangespoort gehaald, met musquet-schoten en sla-
gen gedood, met lonten by de benen schandelyk en moeder-
naakt aan de schavot-wip opgehangen, en daar na fellyk,
afgryfelyk en verfoejelyk tegen de dode lyken gewoed, sny-
dende hen niet alleen het vleesch en de uiterlyke leden van
de lichamen, maar haalden zelfs ook de harten en het
ingewand op een barbarische wyze uit dezelve. Dit was het
jammerlyk einde van die twee doorluchtige gebroeders, die
ten spiegel verstreken van de wisselvalligheid der mensche-
lyke hoogheid. Grote blydschap veroorzaakte deze droevige
maare onder het onwetend en wispelturig volk, zo door het
gansche land, als ook binnen de Stad Enkhuizen, daar de
burgery des avonds en eenige volgende dagen, op en van de
wacht trekkende dapper vuur gaven, zeggende dit is ter
eere van den dood der Witten. Zo fel was 't gemeen op
deze

1672.

deze vermaarde mannen gebeten. Men had zelfs hunne afgesnede leden en de stukken van hunne klederen verkocht. Gozen Hendrikszoon, bontwerker te Enkhuzen, toen in den Haag zynde wanneer dat verfoeijelyk en onmenschelyk gruwel-stuk geschiedde, bragt een stuk van den Raadpensionaris hemd en klederen mede; en sedert wierd de kleine toon van denzelven by Klaas Schouten, wondheler hier ter stede, gevonden, in welken eenige (zo groot was de bitterheid en woede des volk!) hunne tanden zetten.

Den volgende dag ontstond 'er binnen Enkhuzen een groot oproer, 't geen door het volgende geval veroorzaakt wierd. Vier duizend ponden kaas, en eenige drooge koe-tongen, wierden door den zoon van Jacob Dol, de vrouw en meid van Jacob Tapper, Roomsgezinden, by 't Verlaat in een schuit geladen; omme, zo men zeide, naar Broeckerhaven, daar dezen dag noch drie diergelyke waren afgegaan, gevoert, aldaar gescheept, en zo met een Fransche vrybrief, van welke Tapper over lang geroemt had zulk een te hebben, naar den vyand gezonden te worden. Eenige vrouwen dan, toen hy henen voer, achterhaalden hem, by de Lutherse Kerk, gebiedende dat hy zoude weder keren. Hy niet luisterende, gaanze naar de schutters van 't Vendel G. die 'er twe man in zetten, welke de Schuit met kaas (alzo hy geen borg en vrybrief, ter Secretarye gehaalt, kon tonen, zonder dewelke niemant iets vermogt te vervoeren) ter plaatze daar ze geladen was, bragten. Ondertusschen waren 'er by duizenden, meest vrouwen op de been geraakt: waar tegens Tappers vrouw zeide, *je zoud de man varen laten, ik weet dat hy een goed kerel is.* Daar 't antwoord op gepast wierd, verzelt met kyven en schelden, gelyk zy ook deed. Gerrit Hendrikszoon, gebynaamt Poesten, ook Ebbenhout, ter zake hy een werkbaas in 't zelve was, die om zyn vrouw van de Gereformeerde ter Roomsche kerke was overgegaan: dees, onder den hoop staande, voerde naar zyn gewoonte veel quaad gesnap, over dezen handel, met te zeggen, *hy zoude nacht, op de wacht staande wel middel vinden, zo hy wilde, om de schuit uit te laten.* De vrouwen dan omringden hem, en

J. Tapper
zoekt eenige
Kaas en Koe-
tongen te ver-
zenden.

22 August.
Aantek. van
M. Mul.

't Geen haas
belet word.

Eenige
Roomsgezinde
spreken
deswegen
stout.

1672.

gingen aan 't schelden en dreigen, met welke munt hy haar betaalde; daar by voegende, *zo hy zyn geweer had, hy zouder me' hagel onder schieten, of hy onder een deel katten schoot.* By geval quam de Vendrig van 't vendel H. aldaar, die, de oorzaak dezès zo schielyken aanwas van volk verstaan hebbende, hem ontrent zyn persoon vervoegde, zeggende, *houje mond Gerrit, gy hebt 'er gemeenlyk te veel praats mee.* Daar 't antwoord op was, *dat wil ik niet doen, waarom zou ik zwygen.* Om dat je groot gevaar loopt, herhaalde de Vendrig; en hy, *zo ik myn pistools had, by myn ziel, ik zou 'er een vyf, zes onder de voet schieten.* Daar de Vendrik hem op toedreef, *dan waarje immers een dood man. Dat mogt het doen, zeide hy, had ik ze maar.* De vrouwen wierden byna als verwoed, toen ze dit hoorden, en begonnen hem aan 't lyf te tornen. Hy stelde het op lopen, en bergde zich in een huis in de Peperstraat; 't geen de vrouwen voor en achter bezetteden. Dit geschiedde ontrent s' avonds ten zes uren. Onderwylèn wierd de kaas in de Waag, daar ze sedert door den Opperfchout bekommert wierd, opgedragen; 't welk vele van 't huis in de Peperstraat, derwaards lokte; en sommige der omstanders deed zeggen, men behoorde de kaas prys te maken, en aan 't Weeshuis te schenken. Daar Tappers dienstmaagt, een quaadaardig klopje (verhaalt men) op antwoordde, *zo wou ik dat het rottekruid was, en in de duivelsche Geuzen haar hers tak, dat s' er aan borsten als padden.* Op deze quaadaardige woorden geraakte het gemeen aan 't hollen en 't klopje in groot gevaar. De Waag verstrekte haar tot een schuilplaats, anders zou zy 'er niet levendig, meende men, hebben afgekomen, zo verwoed wierd het volk door zulk een vuilaardig zeggen. 't Vendel H. moest dien avond waken, en geraakte te met op de wyk. De Hopman vernemende 't gevaar van de klop, ging met eenige schutters en een grote nasleep, van volk, haar uit de Waag naar haar huis brengen. Daar komende, zeide ze, noch sleutel te hebben noch volk daar in te wezen. Hy bragt haar toen naar 't Stadhuis, om haar voor de handen der gemeente, die zeer op haar gebeten was, te bevryden. Onderwylèn dat dit geschiedde, vloog het

Daar een
groot oproer
door verwekt
word.

over de Stad; en genaakte de tyd dat het vendel in 't Stadt huis moest komen. Van waar naauwelyks de posten bezet waren, of men kreeg kundschap dat Tappers huis, staande op de Bredefstraat, geplondert wierd. De Hopman en Vendrig, door Burgemeesteren gelatt, gingen met etlyke schutters daar naar toe; en vonden 'er een grote menigte menschen en al eenige stenen door de glazen. Ook quamen, uit gelyke last, van de andere Hoofdwacht, de Luitenant, en eenige schutters van 't Vendel I. zy bezetten toen gezamentlyk het huis voor en achter; kregen met mooy praten een iegelyk weêr naar huis; en men zette dien nacht twe schildwachten voor de deur. Dit was ten elf uren. Des anderen daags quamen vier vrouwsperfonen, onverzocht, getuigen voor Burgemeesteren, dat zy, neffens vele anderen, dieze wisten te halen, de voorverhaalde woorden de klop (zittende sedert tot de diefleidens) hadden horen spreken, als mede die van Gerrit Hendrikszoon. 's Woendags was de klop, zynde gelyk gezegt is de meid van Tapper voor Burgemeesteren, daarze alles ontkende. Zy wierd na eenig zittten vry gelaten, doch voor drie jaren gebannen, uit dezer Stede ende derzelve gerechtigheden. Jacob Dol wierd 'er ook ontboden, die Tapper ontschuldigde en zeide de kaas aan den huisman verkocht te hebben. Op 't verschepen van de kaas quam zedert dit versjen in 't licht.

1672.
Tappers
huis loopt ge-
vaar om ge-
plondert te
worden.

De oude Tapper * had de kunst van 't onderzoeken.
De naneef vind nu stof om op die kunst te vloeken.
Zy was 't, die onlangs by zyn koele keldervogt;
De geest der Fransche wyn naukeurig onderzogr.
Nu meent hy weer ter sluik 't Westfaalsche Zwyn te azen.
Niet met een varkens draf maar Hollands vette kazen.
Doch d' Inquisitie wil met Tapper gants geen maats.
Want tapt hy langer zo, dan word zyn kroeg wel vaats,

* Zie de
Beschryving van
Enkh. bl.
296-307.

Ontrent drie honderd soldaten, alree van 't Regiment van den Overste van Gent hier aangekomen, † kregen geweer; en begonnen 's Woensdags ‡ avond te waken aan deze posten: Domburgs poort, haar Hoofdwacht; In de twe huisjens in
de

De Soldaten
beginnen te
waken.
† 23 August.
‡ 24 Ditto.

1672.
26 en 27
August.

Een Oostin-
dich Retour-
schip ver-
brand.

M. Muls
Aantek. Vul-
kazier bl. 811.

R. Lange-
wagen Burge-
meester van
Hoorn is
't Enkhuizen
in gevaar.
27 August.

de Keten; De Boere boom; en de oude Gousboom. Tuf-
schen Vrydag en Saturdag 's nachts, verbrandde ontrent de
nieuwe Jetting, (zynde daar verzeilt en geborften) 't schip ge-
naamt het Kasteel van Medenblik, uit Oostindiën voor de ka-
mer Enkhuizen nu laatst t' huis gekomen, door 't vallen van
de kaars in de Salpeter en eenige matjens; doch de meeste
en beste lading was daar al uit; in hebbende noch staatkop-
per, tin, twe honderd kisten suiker, Sapanhout, Peper,
vyftig manden Salpeter. Van tachtig man, die 't ontloste
verbrandde 'er één, te weten Evert Schokkert en een ander
verdronk. De Heer Langewagen, Burgemeester te Hoorn
quam met een sloep van haar Oostindisch schip, hier aan
't hoofd en in den toren. Dit raakte ter oren van de ge-
meente, en brachtze voor de deur; die wanneerze hem za-
gen bestond te roepen, *dief, dief*. De wagen stond wel twe
uren voor 't huis te wachten, 't zy hy vreesde uit te komen,
of dat hy met eenige der Enkhuizer Bewindhebber en der-
zelver Boekhouder, die by hem waren, wat te doen had.
Eindelyk quam hy, doods van verf, en de leden trillende,
onder een groot gejou en geroep, voor den dag. Daar was
'er al een onder den hoop die het mesjen gereed had om de
wagengtrengen aan stukken te snyden. Naauylks was hy 'er
in of de wagen sloeg gezwind voort. Aan de vierde kerk
eens pleisterende, raakten de boeren ook in beweginge; doch
hy rukte snellyk naar Hoorn: daar hem insgelyks eenige
moeijelykheden bejegenden. Sedert wierd zyn huis ge-
plonderd, en hy 't ontwykende, zes honderd guldens op zyn
lyf gestelt. Midlerwyl bleef het gemeen noch verbittert
tegen de Regenten der steden, en waande dat vele van hen
met den vyand geheult en het land verraden hadden. En of
schoon zyn Hoogheid in een' brief, aan alle of verscheide
Vroedschappen, ook aan die van Enkhuizen gezonden, en
terstond door den druk gemeen gemaakt, opentlyk te ken-
nen gaf: „ dat de ongelukken, die het God belieft had
„ aan den Staat te doen overkomen, voor een groot ge-
„ deelte veroorzaakt waren door de trouwloosheid en la-
„ chereit van zodanige Bevelhebbers, Officiëren en solda-
„ ten,

Verklaring
van zyn Hoog-
heid, tot on-
schuldiging
van de Hol-
landsche Re-
genten.

Uit een brief
van zyn Hoog-
heid den 8 July
1672.

„ ten, den welken d'eerste en principale posten op de fron-
 „ tieren van 't Land waren aanbetrouwt. Dat hy ook aan
 „ alle de wereld betuigde, dat hy geen kennis ter wereld,
 „ ook zelfs geen opinie hadde, dat 'er eenige Regenten van
 „ de Provincie Holland, of van de Steden der zelve, zouden
 „ zyn, dewelke tegens eer of eed zich zouden hebben verge-
 „ ten, om door verraad, correspondentie met de vyanden van
 „ Staat, of met eenige andere onbehoorlyke middelen, iets
 „ te hebben gedaan, of ondernomen, 't welk tegens de
 „ plicht zou zyn van een eerlyk of trouw Regent. „ Deze
 „ ronde verklaring van zyn Hoogheid, wierd toen nochtans
 „ in den wind geslagen, en kon de opgevatte en gevoedde arg-
 „ waan niet wegnemen, noch al 't oproer stillen. Men wilde
 „ eene verandering in de regering der Hollandsehe steden, en
 „ sommige Regenten, die in 't oog liepen afgezet hebben.
 „ De Staten van Holland zochten 't oproerig volk met een
 „ streng plakkaat te betuigelen, maar konden hun oogmerk
 „ niet bereiken. De munitzucht ging haar gang. Men riep dat
 „ de aanhangers van den gewezen Raadpensionaris de Wit
 „ verraders en niet te betrouwen waren, en dat ze daarom van 't
 „ kussen moesten. Hier door raakten de burgersen in verscheide
 „ steden meer en meer tegens hunne Wethouders gaande, en de
 „ munitery was niet te stillen, of men moest tot de verandering in
 „ de Regering komen: dien volgens wierd zyn Hoogheid door
 „ de Heren Staten magt gegeven, om de Magistraten, die
 „ by de burgers verdacht waren, in de steden van Holland,
 „ die zulks begeerden, van hunne ampten t'ontslaan, en an-
 „ deren in hunne plaats aan te stellen. Doch onder verkla-
 „ ring, dat zulks alleen zou geschieden voor die reize, zon-
 „ der gevolg voor het toekomende, en onvermindert 't nadeel
 „ van de privilegien, vry- en gerechtigheden der voorsehre-
 „ steden in 't toekomende: en dat de gemelde Regenten daar
 „ door geensins zouden worden gequetst, of benadeelt in hun-
 „ nen goeden naam en faam: veel minder dat dezelve daar uit
 „ zouden mogen worden gehouden, of aangezien als hadden
 „ ze zich in de regeringe van den Lande niet naar behoren
 „ gedragen: en dat zyn Hoogheid dezelve, met hunne familiën

1672.

Doch de
 munitzucht
 gaat haar
 gang.
 Zie Valkenier
 Verw. Europa
 bl. 732. 769.

Zyn Hoog-
 heid word ge-
 magtigt om de
 regering in
 Holland te
 veranderen.

27 August.
 Valkenier bl.
 714 en Copysen
 No. 62.

1672.
* Vrye boede.

en goederen, zou nemen in zyne speciale protectie en fau-
vegarde *. Hier door raakten vele Regenten, die in 't oog
liepen, in verscheide steden, op het aanhouden der gemeen-
tens of door het beleid van anderen, uit de regering; en
gedurende deze beroerte en opstand der burgeryen was 't
geen konst om iemant, hoe deugdzaam en trouw dat hy
was, by 't volk, dat nu gewend was het ergste te geloven,
een lasterkladde aan te vryven, verdacht te maken, in haat
te brengen, en op 't lyf te vallen. Onder alle deze bewe-
gingen is nochtans de Regering binnen de Stad Enkhuizen
in alle hare delen onverandert gebleven, alhoewel niet zon-
der veel opspraak en bedreigingen van sommige onrustige
menschen, die echter t' elkens door de goede orde en 't be-
leid van den groten Krygsraad, bestaande in de burger Hop-
luiden en Luitenants, welke met de Wethouders in goed
verstand leefden, zyn gestuit en ter nedergezet geworden;
dies bleef alles binnen Enkhuizen in eene tamelyke ruste,
daar het in de meeste steden dezer Landen veel al vervult
was met twisten, verdeeltheden en oproeren.

Te Enkhui-
zen blyft de
Regering on-
verandert.

Aantek. van
M. Mul.

Opspraak
wegens het
verkoppen der
Westvrielsche
munte.

Aantek. van
M. Mul.

In deze dagen was 'er veel gezegs wegens het verkopen
der Westvrielsche munte. Die van Amsterdam verzochten
aan de drie steden, dat ze, mits de onveiligheid der Zui-
derzee, de munt voor eenigen tyd mogten te leen hebben;
dan zulks wierd hen afgeslagen. Dies leiden ze het toe
om dezelve te kopen, waar toe, zo men zeide, die van
Hoom en Medenblik, als mede de meeste Heren uit de
Vroedschap te Enkhuizen, wel genegen schenen, achtende
dat dezelve maar onkosten baarde, en tot last van de gemel-
de steden strekte, en dat het derhalven beter was dezelve
aan die van Amsterdam voor twemaal honderd duizend gul-
dens, 't geen 'er voor geboden wierd, te verkopen. Doch
dewyl het gemeen de munt niet wilde missen, en 'er ook
vyf of zes Heren in de Vroedschap te Enkhuizen, en mogelyk
ook sommigen in de twe andere steden, sterk tegen waren, zo
is zulks blyven steken. 's Maandags den negenentwintigsten
van Augustus quam het lichaam van Daniel Baron d' Ofsery,
gewezene Bevelhebber binnen Rynberk, die in 't leger van
zyn

Het Lyk van
d' Ofsery
komt met een
schip te Enk-
huizen.

zyn Hoogheid by Bodegrave, twe dagen te voren, was onthalf, in een kaag t' Enkhuizen aan het Hoofd. De schipper kocht een last zand, om het zelve, wegens den groten flank, over de kist te schieten, en vertrok toen naar Leeuwaarden.

1672.

Niet lang daarna wierden de aangekomene Soldaten van wylen den Oversten van Gent, door de Heren Burgemeesteren te Enkhuizen, tusschen de twe Poorten gemonstert, en ontrent drie honderd sterk bevonden; als mede de standaard Ruiters van den Ritmeester van Lier, die 'er zelf tegenwoordig was. Den volgenden dag wierd Blokzyl, door eenige vriezen met behulp onzer Zuiderzee-kruizers ingenomen, en den Bevelhebber door de burgers den hals afgesneden. Jacob Potter, Hopman op een Smak-oorlogschip, wierd neffens 't zelve en zyn volk afgedankt. 't Schip genaamt het Wapen van Alkmaar hier op de rede leggende, ging van wegen de Amsterdammer kamer naar Oostindien t'zeil. Ook wierd de dagwacht verandert, te weten 't Vendel dat by de Aggespaal waakte ging naar huis, en dat in 't Stadhuis de wacht had, moest met zyn halve volk des morgens, en de rest des namiddags deze punten bezetten: Denenburg; de Ketepoort; de Koepoort; de Noorderpoort; op den Beer; de Noorderhaven; en de Blauwepoort. 's Avonds wierden by de Burgemeesteren in den Toren ontboden de voorzittende Hopluiden, en haar een opbodsbrief, van zyn Hoogheid, door eenige Gevolmagtigde Raden, vertoont; welks inhoud was dat alle de soldaten, hier leggende, naar Blokzyl hadden te vertrekken. Waar op zy Dingsdag * morgens gemonstert wierden, 't geweer, dat hun geven was, weder overleverden, en ander, dat in een kaag van Hoorn was gekomen, ontfingen, en onder den Oversten Luitenant Appeldoorn in drie Smakschepen vertrokken; na datze alvoren geld ontfangen hadden zonder welk zy niet t'scheep wilden.

Ter zelver tyd wierd onder 't opzigt van eenen Muller, van Amsterdam, een aanslag op Swartsluis ondernomen, met behulp van onze Zuiderzee-vloot; doch dezelve, niet voor-

De aangekomene soldaten worden gemoultert.

1 Septemb.

Blokzyl

door d'oonzen

ingenomen.

2 Septemb.

Zie Sylvius bl.

427. Valkenier

b 807. 807.

J. Potter

word afgedankt.

3 Sept.

5 Sept.

De Dag-

wacht word

verandert.

Aantek. van

M. Mul.

De Soldaten

worden van

Enkhuizen

naar Blokzyl

gezonden.

* 6 Sept.

Een aanslag

op Swartsluis,

mislukt.

1672.
Zie *Sylvius*
bl. 428. Valke-
nier bl. 823.

Aantek. van
M. Mul.

* *Luitenant.*
S. Karle-
boom met zy
Volk word af-
gedankt.

7 Sept.
De Burger-
meest. Lange-
wagen word
belet t' Enk-
huizen te ha-
venen.

8 Sept.

Eenige Oor-
logschepen en
volk worden
afgedankt.

* 12 Sept.
† 13 Sept.

Ontrent 50.
Personen ver-
zoeken van het
gemene Land
betaling.

14 Sept.
Aantek. van
M. Mul.

16 Sept.

zigtig beleyd zynde, mislukte. Het Jagt, daar de Amster-
dammer op was, geraakte vast, en wierd door de Bisschopse
in brand gestoken. Van dezen togt wierd veel gesproken,
maar weinig tot lof van den Admiraal Lobs, en zyn Stede-
houder * Vos. Simon Karsboom, Hopman op een Smak-
oorlogschip, diens schipper Elle... voor Swartfluis het hoofd
was afgeschoten, wierd met schip en volk afgedankt; als
mede Jacob Kroon en Klaas Maartzoon opzienders op de
haven en deszelfs ketting, die nu maar by nacht voor de ha-
ven gespannen wierd. De Hoornsche Burgemeester Lange-
wagen, in een Smakship, 't zy hy hier moest wezen, of,
dat hy de haven wilde zoeken, wegens 't schrikkelyk wayen,
voor 't hoofd komende met mening om de haven in te zeilen,
wierd hem zulks belet door een groot geroep van volk
dat daar wandelde, en waarby zich in een oogenblik uit de
Stad een grote menigte voegde: dies vond hy zich genood-
zaak op de rede ten anker te gaan, daar 't schip geweldig
slingerde. De vyf Haring oorlogschepen (Hopman Vos noch
't zee zynde) wierden afgedankt; * mitsgaders alle Consta-
bels die op de stukken paiten, behalven beide de Stads Con-
stabels Clemmet Janszoon en Jan Proost, ook de twee Smak-
schepen onder Fem Claasz. en Jan Ton, † en men haalde
het Stads oorlogschepjen, dus lang in 't Zuidergat gele-
gen hebbende tot bevrying der Stad, weder binnen, en
dankte het volk af.

In de groene Papegay vergaderden ontrent de vyftig per-
sonen, daar aan 't gemene Land, aan oude schulden, wel
honderd en veertig duizend guldens, schuldig was: al-
waarze, nadien ze geen betaling konden krygen, Jacob
Moffel, Jan Simonszoon Toon, en Meester Timotius Thol-
volmagtigden, om recht en betalinge te verzoeken, eerst aan
de Edele Grootmogende Heren Staten van Holland en West-
vriesland, en daar het niet konnende erlangen, aan zyn
Hoogheid den Here Prinsse van Oranje. Zy vertrokken Vry-
daags, na dat hunne meesters van ieder honderd guldens,
die elk te goed had, drie stuivers, tot de onkosten hadden
opgeschoten. In 's Gravenhagen komende, kregenze toe-
zeg-

zegginge, zo wel van hunne Ed. Groot Mogende, als de Algemeene Staten, van Obligatiën ten laste van 't Gemene Land te zullen ontfangen; en over zulks wierden sedert de Heren Gecommitteerde Raden ter Admiraliteit daar toe gemagtigt; als blykt uit het volgende besluit:

1672.

Extract uit het Register der Resolutiën van de Hoogmogende Heren Staten Generaal der Vereenigde Nederlanden.

Jovis den 29. September 1672.

„ **I**S naar voorgaande deliberatie, ende in achtginge genomen zynde dat de leveranciers, in de vorige oorlogen
 „ verscheiden materialen ende behoeften aan 't Collegie ter
 „ Admiraliteit in Westvriesland ende den Noorderquartiere
 „ geleverd hebbende, tot noch toe van haar achterwelen niet
 „ hebben kunnen voldaan, en dat zich althans zeer
 „ vele difficulteiten openbaren, die de voldoeninge van de
 „ voorz. schulden in gelde zeer difficil, zo niet t'eenemaal
 „ onmogelyk maken, goedgevonden en verstaan dat het
 „ gemelde Collegie ter Admiraliteit in Westvriesland ende
 „ den Noorderquartiere zal werden geauthoriseert, gelyk
 „ het zelve geauthoriseert werd mids dezen, omme ten be-
 „ hoeve van de voorz. Leveranciers te passeren Obligatiën
 „ of Rentebrieven ten laste van het meergemelte Collegie,
 „ tot zodanige somme als dezelve Leveranciers deugdelyk
 „ ten achteren zyn, ende dat met belofte van zodanige in-
 „ treffsen, als het meergemelte Collegie van andere Obliga-
 „ tiën en Rentebrieven jegenwoordig trekkende zyn. Was
 „ gearapheert Isb. van Vierssen, vt. onderstond accordeert
 „ met het voorz. Register, getekent H. Fagel ”.

Vele van de Leveranciers dan kregen Rentebrieven, andere met stout spreken geld. De Kaas van Jacob Tapper, J. Tapper die hy voornemens was te doen vervoeren, doch die men word ver-
 aangehaalt en in de Waag gebragt had, gelyk we gemeld heb- kocht.
 Xx 2 ben,

1672.

Eenige ordres worden door den Krygsraad veranderd.

ben, wierd den zeventienden September door de Heren van den Gerechte der Stad Enkhuizen voor gereden gelde vercocht, om de penningen daar van komende daar te emploieren als bevonden zou worden te behoren. Willem Barentszoon, Makelaar kocht deze kaas, duur genoeg, voor beide de Weeshuizen, om dat deze haar enkel hebben wilden, en zich lieten voorstaan, dat ze volgens het verbod van uitvoering prys zoude verklaart worden, en dat niemand daar dan nader aan gerechtig was, dan deze twee Godshuizen. Doch hier over wierd daarna noch voor Schepenen gepleit, en sedert den Schout, Armen, en Eigenaar, ieder een depart daar van toegewezen. Ten zelven dage vernietigde de grote Krygsraad hun voorgaande gebod, volgens welke een ieder Bevelhebber der Schutterye verplicht was zyn geweer te dragen; en besloten op nieuw op de boete van een gulden, dat hy diens wacht het 's nagts geweest zoude hebben, den volgenden dag den degen op zyde moest dragen. Ook schaften ze de dagwacht, op het goedvinden der Wethouders af; als mede met twee vendelen des nachts te waken; maar zy waakten 's avonds alleen met één vendel aan de volgende posten: te weten, de Blauwpoort; Willigenburg; Denenburg; (hier was achter de huizen die 'er op uit quamen een staketzel gemaakt) de Kete; de Ketepoort; de Koepoort; de Noorderpoort; de Prince Wachtplaats; en de mond der Noorderhaven.

Een geschut onvoorzichtig afgeschoten. 19 Sept.

De Prins vermaant weder eenige Zuiderzee-kruisers uit te rusten.

20 Sept.
Antek. van M. Mul.

Het oorlogschip van Willem Vos, van de rede naar de haven zeilende schoot zyn geschut af, en door onvoorzichtigheid, een kogel door de muur van 't huis de Zeeridder, op de Oosterhaven, en dezelve bleef op de folder, daar hy een poot van een tafel gebroken had, leggen. Sederd wierd hy in 't gat der muur gemetzelt, ter gedachtenisse. Zyn Hoogheid schreef te dezer tyd aan de Gecommitteerde Raden in Westvriesland en 't Noorderkwartier, hoe hy bericht was, dat de Vyand, dewyl hy vernam dat de Zuiderzee-kruisers afgedankt waren, eenige kapers gereed maakte; en derhalven oordeelde zyn Hoogheid, dat men eenige buiten van Enkhuizen, verzien met deszelfs kloek bootsvolk (dit waren

1672.

ren zyn woorden) wederom behoorde aan te nemen. Waar op dan de afgedankte Hopluiden, doch op een daalder daags, met de vyf haring schepen ieder voerende twintig man, hebbende vyftien stuivers daags op eigen kost, dienst kregen en t'zeil gingen. Midlerwyl wierd de grote Visscherye open gesteld. Waar op Jan Jacobszoon Roeter, Jan Nanningszoon van Noordein, Sieuwert Krommedyk, Bregt Mossel, Cornelis Mossel, en Ysbrand Mossel, besloten ieder een schip ten haring te zenden, dat voor een maand van mondkost verzien was: gelyk geschiedde. Doch de schepen der vier eersten, wierden wel haast door de Engelsche genomen; Cornelis schip bragt vyfendertig tonnen aan, en dat van Ysbrand één en één halve ton. Zyn Hoogheid schreef aan de Staten te Hoorn hoe hy zekere kennisse hadde ontfangen, dat de Engelsche vloot reeds in zee was, en op onze kust kon wezen; hy gebod derhalven de vierde man ten platten lande naar de zee kant te brengen. Dit bragt wederom een grote ontsteltenisse in de gemoederen der Enkhuizer burgeren. Donderdaags vertrokken twee vendels uit de Streek van hier te sloop naar de Helder, die al vorens daarom geloot hadden, dat vrediger toeging dan voor dezen, en op redelyker voorwaarde. Doch dit schryven van den Prins wierd niet waar bevonden 't geen vry wat gerustheid baarde. Onderwyle wierd de kermis wegens de bekommerlyke omstandigheden te Enkhuizen niet gehouden.

Vyf Enkhuizer oorlogschepen, daar van de maats reeds afgedankt waren, voor de plaat dezer Stad gekomen zynde, * wierden door de Gevolmagtigde Raden ter Admiraliteit aan de Noordenders, een zonderlinge hand daar af hebbende, besteed, gelyk voor dezen, om ze daar over en aan 't hoofd te brengen. Dit ter ooren van de bootsgezellen, die daar op hadden gevaren, gekomen zynde, verscheenenze, 's morgens ten zes uren, een honderd vyf of zes sterk, voor 't huis van den Oudburgemeester Vis, Gevolmagtigde Raad ter Admiraliteit, bezetten 't voor en achter, en begeerden van hem, of anders zouden ze zyn huis aanstonds plonderen, dat zy, die 't leven voor Land gewaagt hadden, de

De grote Visschery word open gestelt.

De Prins waarschout de Staten voor de Engelsche vloot.

5 Octob.
De vierde Man van 't platte Land word naar den Zee kant gezonden.

6 Octob.

Oproer van 't Bootsvolk over het insjouden van vyf oorlog-
* 8. 10. Octob.

1672.

schepen zouden insjouwen. 't Welk hy, na eenig tegenzeggen, dat vergeefs was, hen moest toestaan. Daar op belaste hy den roeper Jan Swan het bekken te slaan, dat alle bootsgefallen, vyftien guldens 's maands gehad hebbende, 's middags in 't gemeene Lands Wapenhuis zouden komen, zo zy wilden, om te dobbelen. Gelyk geschiedde. En zy namen aan, om ieder schip, daar toe vyftig man, meer noch min, hadden te loten, voor driehonderd zestig guldens, op eigen licht en mondkost (bier en nodig gereedchap zou hen gegeven worden) aan 't hoofd te brengen. De boeren die naar de Zeekusten getrokken waren, quamen ondertusschen wederom t' huis, en kregen ieder één ducaton voor die reis.

12 Octob.

Two Enkhuizer Hopluiden worden ontrent Woerden doodgeschoten.

Aantek. van M. Mul.

Vrydaags, 's morgens den veertienden van October ontving men t' Enkhuizen tyding, dat ontrent Woerden by den Zaagmolen, op den twaalfden dier maand geschoten waren beide de Enkhuizer Hopluiden over de Zee soldaten, Ysbrand Boterkoper, met een musquet kogel door de buik, en Jacob Visser met een ander door het hoofd, welke neergestort was, en zyn lighaam ligt verbrand; want de Molen daar zyne soldaten hem by gebragt hadden, en die by de vegtplaats stond, wierd toen d'onze 'er af moesten, door de Fransche aan brand gesteken. Boterkoper geraakte alvorens levendig in een schuitje; daar in hem de Prins beschouwde, die aan een soldaat, welk by hem was, naar zynen naam vroeg; die 't hem zeide. Waar op zyn Hoogheid hem ernstig belaste, zorge voor zyne genezinge te dragen. Voorts wierd hy in Bodegrave gebragt. Op deze tyding vertrok zyn huisvrouw, daar de gequetste zeer om geroepen had, van Enkhuizen derwaarts, met haar broeder Hessel Vis, en Hilbrand Jacobszoon Vis, die 't lichaam van Visscher zou zien te krygen. Doch in Bodegraven komende vondenze Boterkoper dood, zynde Donderdaags 's morgens gestorven. Hessel ging derhalven by zyn Hoogheid een geleibrief verzoeken voor 't dood lichaam, dien hy verkreeg, met een antwoord dat Boterkoper als een vroom soldaat voor 't Vaderland gestorven was. 's Zondags quamenze te scheep van Amsterdam te Enkhuizen. De Wapenhandel-

't Lyk van den eenen genaamt Boterkoper word t' Enkhuizen gebragt.

16 Octob.

delmeester * van der Burg (een persoon driftig, en die het drillen zeer wel verstond) ging †, ten verzoeke van eenige Schutters, voor Burgemeesteren, en verzocht (om dat 'er geen soldaten waren, als wat jongens, en geen vyftig in getal) dat de Schutters, zo veel als hen zou believen, de laatste eer aan het lyk van Boterkoper, die op het bed van eere gestorven was, mogten bewysen, in 't voor aan trekken, naar gewoon Krygsgebruik. De Heren Burgemeesteren dan maakten dit den Krygsraad bekend. Die 's namiddags vergaderde, en met de meeste stemmen het Vendel A. (om dat Boterkoper in 't zelve woonde) daar toe volmagtigde, en aan andere vrywilligen vryheid gaf om zich onder 't zelve te begeven.

Hier op hield men den twintigsten van October 's namiddags ten twee uren, met grote stacy d'uitvaart van den Hopman Boterkoper. Voor aan trok de Burgerhopman Claas Uil, met zyn Vendel schutters, (daar zich verscheiden anderen hadden bygevoegt) treffelyk opgemaakt, zynde de meeste in 't zwart gekleed, en alle in 't geweer, met slepende vendel en pieken; de roers beneden de hand, en met de trompen neerwaards. Toen volgde een gewapend man, die een blood Zwaard in de hand had, dat hy met de punt om hoog hield: voorts de handschoenen, sporen, een vergulde degen, half uit een fluwele schede getrokken, en het wapen; alles gedragen by zyn soldaten, stekende in rouwgewaad: achter deze de bare en dood kist, gedragen door Jan Lakeman, Volkert Westwoud, Meester Lukas Timmerman, Burgerhopluiden, Joan Kant, Take Quirynzoon, Meester Wigger Blaau, Jan Mul, Reinier Puit, Meinerd Semeins, Jan Leelyveld, Gerbrand Semeins, Luitenants, Meindert Mul, Vendrig, Pieter Landman, Sergeant van 't vendel K, Cornelis de Boer, Pieter Karsseboom, en Maarten de Boer, Zeehopluiden; het dood-kleed, daar een Vlag, degen en schede op lag, wierd aan de vierhoeken gehouden door de Burgerhopluiden Cornelis Mossel, Frans Krytman, Joan ten Broeke, en Jan Slegt. De naaste vrienden en een zeer grote sleep menschen gingen achter 't lyk. Alles geschiedde met

goede

1672.

* Driimeester.

† 17 Octob.

Eenige Schutters verzoeken het naar Krygsgebruik te mogen begraven.
18 Octob.

't Geen word roegeftaan.

't Lyk van Hopman Boterkoper word begraven.

1672.

goede orde, en de lykftacy begon van de Bredeſtraat en ging de Weſterſtraat en de Torenſtraat langs, in 't gezig van duizenden van menſchen, waar door de luif van Urent Arentz. in viel, en zig eenige bezeerden. De Schutterye dan komende aan de Kerkdeur, op 't Munnikeplein, alwaar de gelederen zig in 't midden openden, en rechts om wonden, lietenze het lyk met zyn gevolg door haar, in de Zuiderkerk trekken. De Vendrig en een trommelſlager traden voor de vrienden tot aan 't graf. Daar 't lichaam in gezet zynde, begonnen, op het teken van binnen, de Schutters driemaal vuur te geven; en Petrus Hovius (de plaats van Frans Kants des dodens neef bekleedende) t'elken reize 't Vendel over 't graf te ſlingerden. 't Wapen, degen, ſporen, en handschoenen wierden aan de ooftelykſte Vroedſchaps pylaar opgehangen. Alles dan beſchikt zynde, ging de gewapende man voor de vrienden naar huis; daar de Schutters noch driemaal vuur gaven, en vertrokken. Dit was het einde van Ysbrand Boterkoper, Bevelhebber van Creveceur, daar uit hy nevens veel kloeke welmeenende mannen uit andere ſterkten, in 't begin dezès oorlogs, geligt en met zyn Vendel Zeeſoldaten t'scheep wierd gezonden. Hy was Burger geboren, van goede ouders, meer dan gemeen van lengte, fraai van leeft, wel in 't vleefch, en ſchoon van gedaante. Hy ſtierf in zyn negenentwintigſte jaar: zynde opgeklommen tot die waardigheid van Bevelhebber, langs alle de trappen der ſoldaten. Zyn kloekmoedigheid was gebleken in den verleden oorlog tegen den Biſſchop van Munſter, in 't veroveren van Lochem, en in verſcheide Zeeflagen tegen de Engelfchen; hy liet na twee kinderen en een bevrugte weduwe. Een gelyk lot, trof Jacob Viſſcher, zoon van den Oudburgemeester Gerrit Segerzoon, en Hopman van een vendel Zeeſoldaten, die, gelyk gezegt is ter zelve tyd ſneuvelde. Hy was mede wel gemaakt van leden, van meer dan gemene grote, fris van perſoon, en niet minder in fiere moedigheid dan zyn makker, daar van Chattam, Munſter, Herwits, en menig Zeegevecht, getuigen zyn. Hun beider dood wierd zeer beklaagt van een ieder, betreurd van vrienden, en konden

Zyn geſtalt
en hoedanig-
heden.

D'ander ge-
ſneuvelde
Hopman J.
Viſſcher: zyne
fraye hoeda-
nigheden.

den de ouders van Visscher 't qualyk inschikken, als die zich te meer quelden om dat zy niet wisten waar zyn lyk gebleven was. Sedert gelootde men dat hy van de Fransche binnen Woerden was begraven. Hubertus van der Meer, Predikant te Bovenkarspel, een goed dichter, gaf, achter een berymde uitvaard, deze twe Graffschriften in 't licht.

1672.

Graffschrif-
ten.

O P

YSBRAND BOTERKOPER,

Heer Boterkoper wou de tenten
 Doorzien der twee paar Elementen,
 Dies vond hy 't water en het vuur
 Ter Zee, daar Franschen en daar Britten
 Haar yd'le glorie lieten zitten:
 Maar als hem 't Oorlogs avontuur
 Zyn geest in open lucht dee geven,
 Om eeuwig door den dood te leven.
 Toen leid hy 't sterfelyk lichaam af,
 En vond de aard hier in dit Graf.

Op Hopman
Boterkoper.

Een ander op

J A C O B V I S S C H E R,

D' Enkhuizer Maagd, die 't leven gaf
 Aan Hopman Visscher, zocht zyn graf
 Ook in haar' teed'ren schoot te delven:
 Maar Mars behield het voor zich zelven.
 Wyl Munster voor zyn degen boog;
 Zyn Krygsdeugd over Chattam vloog;
 En Harwits voor zyn arm moest beven.
 Doch eind'lyk liet hy 't lieve leven,
 Van jongs aan deugd en eer verpand,
 Ten dienste van zyn Vaderland.
 Hou op na Visschers lyk te visschen,
 Het kampveld wil zyn graf niet missen.

Op Hopman
Visscher.

Iy

Te

Te dezer tyd quam op alle binnenscheperen, zo wel vreemde, als die te Enkhuizen thuis hoorden, beslag. Waar op 'er aanstonds zo veel, als 'er tot het Veer op Amsterdam nodig waren, uitloten; de rest ontrent vyftig gingen naar Zuidholland t'zeil, hebbende daags sommige drie, andere vier, en vyf guldens, naar datze groot waren. Tot ter Gouda komende kregenze ruitery, en voetvolk in, dieze, nefens wel duizend schepen, alle vol soldaten, en wat daar toe behoorde, naar de Brabantsche kant bragten. Te dezer dagen wierd ook gemaakt een straat van klinkerts, in de Kete, tot gerief van de gene die by nacht de ronde deden.

Het stelen van allerhande hout, als heiningen, banken enz. ging thans t'Enkhuizen sterk in zwang; 't geen men veel al op den hals der wakende schutteren leide, en zeide dat die het zelve in hunne wachthuizen verbrandden: waarom de Heren Wethouderen, den éénendertigsten van October, daar tegen een Keure hebben gemaakt, waarby zodanige moedwilligheden op verbeurte van vyf en twintig guldens, en arbitrale straffen naar bevindinge van zaken. Het waken van de boeren onder den oversten Veen, Schout van Grotebroek, wierd ook op eenen beteren voet gebracht; volgens eene Ordonnantie daar op gemaakt: behelzende onder anderen, dat zy in cas van onraad, de behoorlyke zeinen zouden hebben te geven, des nachts met het ophalen van vuurpannen, en des daags met horden, daar toe zynde, op arbitrale correctie: dat de Colonel ook zyne ordre zou hebben te volgen, in 't visiteren der in en uitvarende schepen enz. op gelyke pene. Het korten der dagen veroorzaakte dat het trekken der schutters van de wyk met vliegende vendel, en slaande trommel, naar 't Stadhuis, op hield, en wierd besloten dat een ieder schutter, met zyn volle geweer, voor zeven uren, in de Hoofdwacht had te wezen. De hier leggende soldaten vertrokken, volgens den opbodsbrief van zyn Hoogheid. Ten zelve dage geraakte het leste oorlogschip over de plaat. Vyf honderd mannen quamেন uit de Kuinder en Blokzyl voor Zwartfluis, te land, en ontrent der dertig Kruiffers daar onder die van Enkhuizen, met

1672.
 Beslag op de
 binnensche-
 pen.

21 Octob.
 26 Octob.
 Die Krygs-
 volk naar bra-
 bant voeren.
 De Kete
 word bekraat.

Keure tegen
 het stelen van
 hout.

Het waken
 van de boeren
 op een beteren
 voet gestelt.
 19 Novemb.

Het optrek-
 ken der Schut-
 ters hond op.
 20 Novemb.
 De Soldaten
 vertrekken.
 27 Nov.
 Het leste
 Oorlogschip
 raakt over de
 plaat.

Aanflag op
 Zwartfluis
 door quaad be-
 leid mislukt.

met drie befchanfte vlotschuiten verzien met halve kartouwen, te water, hebbende ontrent de drie duizend mannen t' ſcheep om te landen en gezamentlyk op de Zwartfluis aan te vallen. Van het landvolk vielen twe honderd op den beftemden tyd zo dapper aan, dat ze genoegzaam het fort al meeſter waren; doch de ſchepen, blyvende flechts van verre leggen ſchieten, zonder ſchade te doen, wierden van die te lande waren met hoeden gewenkt, om aan te zeilen, maar te vergeefs, of ſchoon wind en ſtroom gunſtig waren: daar op een deel ruiters, van Haſſelt en Meppel, van achteren op ons volk quamen inrennen, en wederom het fort vermeeſterden, waardoor ontrent honderd van de onze zyn gebleven, zo doodgeſlagen en verdronken, als gequetſt, en wel ontrent twe honderd gevangen. Wanneer deze tyding te Enkhuizen quam, wierd de gemeente zeer misnoegt, en ſchold den Admiraal Lobs, en den onder Admiraal Vos openbaarlyk voor ſchelmen, willende hen beide aan een galg hebben. 't Welk hen naderhand, thuis gekomen zynde, in 't aangezigt wierd verweten: en had Vos, toen hy zyn voeten in de Stad zette, zich niet voortgepakt naar Hoorn, 't volk zou hem getornt hebben. Daar komende, ſchynt hy voor de Staten, neffens Lobs zyn zaak geregtvaardigt te hebben; want hen is geen leed wedervaren, maar zy zyn beiden in dienſt gebleven. Sommige geloofden datze onſchuldig waren, om dat het teken, 't welk was beſloten te geven, by 't landvolk, niet gedaan wierd; waar door de ſchepen niet wiften, zo men zeide, dat den aanval geſchiedde, dan toen het paardevolk den vyand te hulpe quam: hoe 't zy, dit 's zeker, had men gelyk gevochten, en die te land geholpen, Zwartfluis, en Haſſelt zelf, daar 't mede op toegelegt was, waren door de onzen verovert geweest: daar deze aanſlag nu voor de twedemaal miſlukt was. De eenigſte Kaper die thans van Enkhuizen voer, wierd door een Engeliſch oorlogſchip, 't welk eenige kooſſchepen geleidde, by nacht zo als hy aan 't anker lag, overzeilt, zo dat hy 'er by neerſonk; en zyn meeste volk bergde zich in 's vyands ſchip. Van welk ongeluk men op den eerſten van December tyding kreeg.

1672.
29 Nov.
M. Aduls
Aantek.
Zie van deze
miſlukte onderneming
Sylvius bl. 486.
487. Valkenier
bl. 823.

Een Engeliſch oorlogſchip overzeilt een Kaper van Enkhuizen.

Alle onze Zuiderzee-kruiffers, wierden, * met de genen die daar op voeren, afgedankt.

1672.
De Zuider-
zee Kruiffers
worden afge-
dankt.

* 8 Decemb.
Misbruik in
de Kerken
en Enkhuizen.
Aantek. van
M. Mul.

Het was in de Kerken dezer Stad een gebruik, dat, als 'er gepredikt zoude worden, de vrouwen haar stoelen lieten bewaren door eenige gehuurde, of wel eigen kinderen, die maar één stoel mogten hebben, volgens een voorgaand gebod; 't welk wel haast in een misbruik veranderde, want daar warenden die 'er twintig en meer hadden, en dapper den baas speelden: waar door grote kyvagiën, vegteryen, en diergelyke onordentelykheden quamen te gebeuren. Om welke voor te komen, en alles op eenen beteren voet te brengen, trachtte men de oorzaak weg te nemen, door het maken van dit volgende verbod, dat op Zondag, voor den middag, na de predikatie, van den predik-stoel wierd afgelezen:

Verbod daar
tegen.
11 Decemb.

„ Niet tegenstaande de Christelyke gemeente tot diverse
„ reizen, zelfs van den Predikstoel is verkondigt ende voor-
„ gedragen, dat met het bewaren van de predikstoelen,
„ voor de predicatiën, verscheide schandelyke ongeregeld-
„ heden worden gepleegt, overmids die gene, die plaatze
„ bewaren, vele stoelen om haar ledig hebben, of kinde-
„ ren, noch geen verstand kennende gebruiken, daar op
„ hebben zitten, en tegen een ieder die daar mede zitplaat-
„ zen willen nemen, opstuiven met kyven, schelden en roe-
„ pen, ja somtyds malkanderen feitelyk aantasten, waar
„ door zodanige ongeneugten, en ongeregeltheden komen
„ te ontstaan, dat het al te schandelyk is in het huis des
„ Heren zulke ergerlyke enormiteiten te dulden ofte gele-
„ den te worden; ende hier op nader gelet, ende by de
„ Heren Burgemeesteren wyder in achtinge genomen zyn-
„ de, op de aanklagte van de E. Kerkenraad, ende gehoord
„ hebbende het advys van de Kerkmeesteren, is verstaan
„ ende goedgevonden, omme voor te komen alle ongere-
„ geltheden ende importunititeiten, die voortaan in 't huis
„ des Heren zouden mogen werden gepleegt, zo hebben
„ Kerkmeesteren door ordre van de Heren Burgemeesteren,
„ geordonneert, ende een ieder by dezen gewaarichout, ende

1672

„ bekend gemaakt, dat van nu voortaan na dezen dag, nie-
 „ mand, 't zy van wat qualiteit dezelve zoude mogen wezen,
 „ gene uitgezondert, gene plaatzen in de Kerken zullen
 „ mogen doen bewaren. Maar dat een iegelyk zelfs zullen
 „ moeten hare stoelen mede brengen, ende plaatze nemen,
 „ daar zy als dan plaatze zullen kunnen bekomen. Wer-
 „ den derhalven de Gravemakers en de Stokmans belast,
 „ wel scharp regard en toezigt te nemen, dat van nu af
 „ geen plaatze, 't zy van wie het zoude mogen wezen,
 „ zullen mogen bewaart worden; ende by zo verre eenige
 „ stoelen mogten vinden ledig staan, ofte van niemand be-
 „ waard wordende, dat in zulken geval de stoelen zullen
 „ weg nemen, ende niet weder geven voor en alcer van
 „ ieder stoel zal wezen betaalt zes stuivers: ende dit alles
 „ zonder eenige oogluikinge ofte eenige conniventie. ”

Ook wierd verboden het zitten van eenige kinderen in 't
 hekjen. Dit gaf stoffe tot praten voor de vrouwelyke sexe,
 als daar aan gelegen, die 'er verscheidelyk van oordeelden,
 't geen 'er niet weinig in zwang ging. Maar aan 't houden
 was werk, voor die tot toezinders geseld waren; en 't
 sloop haast weêr in, door die gene, die 't alderminst had-
 den behoren te verbreken. De Wachtmeester gaf den drie-
 entwintigsten December 's avonds het woord verkeert aan
 alle de hoofden van 't vendel H, dat waken moest; 't welk dus
 uitquam; de Hopman van den Hoof, ten acht uren van
 Hoorn komende, ontving van zyn vrouw het besloten brief-
 jen met 't woord, dien dag omgebacht, ('t welk ook over
 een quam met die van andere Hopluiden daar 't de Hop-
 man 's anderen daags aan vernam) en ging 'er meê naar 't
 Stadhuis, en de ronde doen. Aan de eerste post komende,
 verzoekt hy 't woord van den Rotmeester als hoofdronde,
 die 't hem gaf, zo als hy 't van den Wachtmeester Prooft
 ontfangen hadde. De Hopman zeide dat het zo niet was.
 De ander bleef 'er by, en zeide dat hy 't overal zo zou vin-
 den. Gelyk geschiedde. Van den Hoof dan gaf aan alle
 het rechte woord, en last aan niemand als op dit te laten
 verby gaan. In 't Stadhuis komende was de Wachtmeester

De Wacht-
 meester geeft
 het woord
 verkeert.

1672.

al uitgegaan om de binnen ronde te doen, die, de Prince wachtplaats aandoende, door den Rotmeester Maarten Gofsenszoon het woord afgevraagd wierd; hy gaf het verkeerde. Daar Maarten op zeide, *dit is 't niet, fluks geeft het, of 't gaat 'er door.* Prooft antwoordde, *wel Maarten wy kennen makanderen immers wel, ik ben de Wachmeester.* Ik weet van Wachmeester of niet, zeide de Rotmeester, *geef het rechte, of ik stoter in,* roepende met een zyn gezellen uit het wachthuis. Meynerd stelde het op lopen, maar het rechte woord, zo als hy 't van den Burgemeester ontfangen had, en in de briefjens was gestelt hem in den zin komende, keerde hy weder, en zeide tegen Maarten, *ik heb 't woord aan alle verkeerd gegeven, hou daar is 't rechte, met een hem 't zelve gevende; wel zo dan zeide de Rotmeester, had ik je een dou gegeven, zou je 't zelfs niet gedaan hebben?* hier over wierd hy, van de grote Krygsraad, in een boete beslagen van een anker wyn, dat hy ook betaalt heeft. Zeker een genadige straf, die, niet overeenquam, met het quaad, dat begaan was. Het oorlogsfcheepjen de Mercurius op de rede voor 't vriesen gekomen, wierd, de zee nu vol ys zynde, door de gebrokene schotzen, binnen de rommelhaven gehaalt, met grote moeiten. Rondom de Stad, in de grachten, wierd het ys, dat noch niet heel sterk was, opgebyt, door de tien vendelen Schuttery, van de welke veel volk in 't water viel.

In 't laatste van de maand December, bestond de Hertog van Luxemburg, eenige Fransche troepen uit Utrecht en andere veroverde steden by een gerukt hebbende, een inval over 't ys in Holland te doen. Hy raakte (terwyl de Graaf van Koningsmark met het Nederlandsche Krygsvolk van Bodegrave naar Leiden week) hoewel het weer begoft t' ontlaten, met eenig volk zonder tegenweer te vinden, by gebrek van goede ordre, te Zwammerdam over den Ryn: met mening om voort te trekken, indien hem de vorst had willen dienen. Ter zelve tyd wierden de schanffen by de Nieuwen brug, door onorde en verslagentheid verlaten. Gansch Holland, horende dat de Franschen, door de vestingwerken en sterktens, waar mede men de toegangen had

VOOT.

Zuiderzee
raakt vol ys,
en een oorlog-
scheepje bin-
nen Enkhui-
zen.

27 Decemb.

Men byt te
Enkhuzen de
Gragten open.

De Fran-
schen doen by
de harde vorst
een inval in
Holland.

28. 29. 30.

Decemb.

Onpartydig
Chronyxken.

Zie breder
Valkenier bl.

838-845. S.

L. Leven van
Willem d' III.

bl. 116-122.

Sylvius bl.

837-841.

Flor. Colterus
Vloek en Zegen

bl. 100. 101.

voorzien, waren ingebroken, en verwachtende dat ze zouden voort trekken, daverde toen van schrik. Doch de Staten betoonden in dat gevaar hunne standvastigheid en wakkerheid. Zy besloten den Veldmarschalk Wurts naar 't leger, dat Bodegrave verlaten had, op 't spoedigste t'ontbieden; zonden eenige Heren derwaarts om ordre te stellen, Krygsvolk van alle kanten by een te rukken, de Magistraaten der steden te verzoeken, zo veel vrywilligen uit te maken, als ze konden by een brengen, om den vyand 't hoofd te bieden. Hier op quamen terstond eenige vendelen burgers uit de Noordhollandsche steden te Amsterdam, om op de eerste ordre hoger op te trekken; ook trokken burgers uit vele andere steden insgelyks uit, om op den vyand los te gaan, indien de Heer geen schielyken dooi had gegeven. Men beval den Grave van Koningsmark (die men te Leiden weigerde in te laten) met zyn volk naar de Goudsche Sluis te keren. Daar heeft men toen post gevat, en de Hertog van Luxemburg daar ontrent gekomen zynde, vond 'er tegenweêr, en zich genoodzaakt te rug te keren, alles onderwege in brand stekende en verwoestende: ook liet hy de dorpen Zwammerdam en Bodegrave jammerlyk in d'asche leggen, en alle d'inwoonders, ouden en jongen, mannen en vrouwen, maagden en kinderen, die het niet ontvlieden konden, deerlyk vermoorden of schenden, en door allerlei gruweldaden en d'onmenschelykste wreedheden schrikkellyk mishandelen.

Op Vrydag * na den middag kreeg men t'Enkhuizen de tyding van dezen inval der Franschen, die men zeide dat met eenige duizenden over 't ys de posten waren voorby getrokken, en de Stad Leiden hadden ingenomen. Dit veroorzaakte in deze Stad, zo wel als in andere steden, eene schrikkellyke ontsteltenis en verslagentheid: en met een vloog 'er een gerucht, dat alle de stukken, die t'Enkhuizen op de wallen stonden, vernagelt waren: doch zulks wierd door den Oudburgemeester van Gent, den Schepen Roos, en den Hopman van den Hoof, die ze alle bezigtigden, valsch bevonden. Hier op wierden dezelve terstond geladen, het

kruid:

*Commissie
Besch. v. Amst.
bl. 1209.*

*De tyding
hier van veroorzaakt
t'Enkhuizen grote verslagentheid.
* 30 Decemb.
Aantek. van
M. Mat.*

1672.

kruid op zyn plaats in de kardoezen verzien, en al dat ver-
der nodig was bestelt. Sedert wierd 'er door die van Enk-
huizen eenen brief geschreven, dat toch de genen die de
posten verlaten hadden, anderen ten voorbeelde mogten wor-
den gestraft. Ook hebben de Noordhollanders alle dagen
voor hunne dyken in Zuiderzee gebyt. Dit deed men ook
t' Amsterdam voor de schepen in 't Ys. Voort stelde men op
alles goede ordre; men versterkte alle de posten; en maakte
veel ysporen, schaatsen en sleden met stukjes-kanon voor-
zien, gereed. Dus liep dit droevig en fataal jaar ten einde,
en men bevond in 't algemeen ons lieve Vaderland in eenen
erbmelyken staat. De Stad Enkhuzen gevoelde in 't by-

(1.) Zie

Sylvius bl. 455.

460. 471. 478.

483. 488.

501. 511.

Valkenier bl.

389. 427. 414.

508. 565.

632. 634.

814. 818.

837. 841. en

*andere Schry-**vers.*

1673.

D. Vlug

werft t' Enk-
huizen eenige
bootsgezellen,
om te land te
dienen.

3 Jan.

5 Jan.

*M. Muls**Aantek.*

zonder eene neringloosheid boven andere; dewyl de haring-
vaart, 't voornaamste dat haar deed bloeijen, gestremt was.
Evenwel hebben de burgers, boven de gewone schattingen,
één twe honderdste penning, en viermaal een capitale le-
ning, bestaande in gelyk een penning, opgebracht, aan geld,
gemaakt of ongemaakt goud en zilver, t' hunner keure; doch
tot noch toe gezeten, als slechts van een oorlog horende,
en als niet gevoelende, gerekent by andere steden, die of
het jok van den wreden vyand op den halze hadden, of den
zelve dagelyks van hunne muren konden aanschouwen (1.).

In den aanvang van het volgende jaar wierf David Vlug,
Schoutbynacht van Westvriesland en 't Noorderquartier,
als Hopman te land, te Enkhuzen eenige bootsgezellen,
op thien stuivers daags; waar van de toeloop niet groot was,
om datze vreesden, het monsteren in lang niet te zullen ge-
schieden, en dienvolgens ook hun daggeld niet ingaan. Doch
dingsdags in de kleine Kerk het volk dat hy had aangenomen
monsterende, bevond hy te hebben ontrent tachtig man,
en daar onder veele treffelyke burgers kinderen. De toe-
loop wies, na 't monsteren, zo aan, dat, eer 't donderdag
was, hy 'er twee honderd kon tellen: met dewelke, 't ge-
zeid was, dat hy 's namiddags tusschen de twee poorten, zou
t' scheep gaan: daarze ook alle quamen verzien van geweer.
Maar juist als men den voet van 't land zou ligten quam 'er
schryven, uit den Haag, aan de Heren Wethouders, dat
men

men geen volkeren, daar ontrent van noden hadde. Op welken brief dan Vlug en zyn gasten afgedankt wierden: dat hen zeer leet was, boven al den Hopman, die lang gewenscht had, de gelegenheid te mogen ontmoeten om het Vaderland eens te lande dienst te doen. Van dezen handel wierd met veel ongenoegen gesproken onder de burgery; te meer om dat de vyand eenige posten genoegzaam bemagtigd had, die 'er zo ze voorgaven diende uitgeslagen. Ondertusschen wierden den Hopluiden der burgervendelen: op hun ernstig verzoek, ter hand gestelt, een eigentlyken staat van 't geschut, en derzelve toebehoren, op dat men in tyde van onraad niet verlegen had te staan. Men bevond op verscheide plaatzen en bolwerken rondom de Stad 120 stukken kanon van verscheide calibre, en lagen op alle daar toe aangewezen kruid plaatzen in Kardoezen gereed twaalf schotten voor ieder stuk.

In eenige schepen van Harlingen (want 't ys was alrede uit 't water gedooit) quamen vyf standaarden Ruiters van den Prince van Courland, hier aan, om over land te reizen naar zyn Hoogheid; zy klaagden zeer over 't water; want het waaide een harde wind, terwylze tusschen de twe poorten opscheepten, daar de paarden gevoerd wierden. De Burgemeesteren dan verzochten van de voorzittende Hopluiden eenige Schutteren in de wapenen, tot gerustheid der burgerye, dewelke de ruiters door hen zouden laten trekken. Men hield daar over Krygsraad en besloot, drie vendels te wapenen, en dat men, om eerst, te loten hadde; waar op de drie vendelen aanstonts de trommel sloegen, en elk zich naar de aangewezenen plaats begaf. De ruitery gereed zynde trok door hen heen, en zo de poort uit; by welke d' Overste, zyn afscheid nam, van de Heren Burgemeesteren, hen bedankende voor de eer die zy hem aandeden. Ondertusschen ging Leendert Gerbrantszoon Kuiper, als Hopman op een Munnikjen, r' zeil, om Schokland te bevryen, daar eenige Franschen met een schuit geweest hadden om brandschatting. Ook kregen de Heren Wethouders een brief van de Burgemeesteren van Harlingen, welker inhoud behelste

1973.
Doch die
weer atge-
dankt worden.

De Burger
Hopluiden
word een lyst
van het Ges-
schut ter hand
gestelt.

Vyf Stan-
daarden Rui-
ters komen in
schepen
t' Enkhuizen.
Zie van de
Courliche Rui-
ters en derzel-
ver gedrag in
Noordholland;
Nederl. Subse-
toneel bl.
277-283.

Trekken
door de Stad.

Men zend
een Vaartuigje
om Schokland
te bevryen.

Men kryge
tyding dat
Coeverden
verovertie,

1673.
Zie van deze
verovering
Sylvius bl. 520.
en *Valkenier*
bl. 845 852.

Omtrent
400. Dragon-
ders komen in
schepen t' Enk-
huizen en
trekken door
de Stad.

9 Jan.
Acht Adels-
borsten in elk
Burgervendel
gemaakt.

Noch 200.
Dragonders.
komen
t' Enkhuzen.

14 Jan.
450. Schut-
ters moeten
zich gereed
honden om te
vertrekken.

M. Muls.
Gantek.

16 Jan.

17 Jan.

18 Jan.

Voorzorg-
ter bewaringe
van het Kruid-
magazyn.

dat Coeverden zekerlyk over was. Ontrent vierhonderd Courlandsche dragonders, in schepen, aan 't hoofd komende, wierden opgescheept, en trokken door de Stad, staande het vendel D, half by de Westervoort en half by den Dompotoeren geschaart; (want één vendel wierd genoeg geoordeelt.) Ook wierd, op het goedvinden der Wethouders, in den groten Krygsraad besloten, dat alle kleine Krygsraden, elk in hun vendel, zoude maken acht adelsborsten, die, mits eenige spelingen van 't Woord geschiedde, 't zelve zouden ontfangen, Rotmeesters in de wachtplaatfen wezen, en de ronde doen, naar vereisch van zaken. De voorgemelde Dragonders wierden noch van twe honderd gevolgt, waar op 't vendel B. in de wapenen geraakte. De voorzittende Burgemeester Admiraal, van de dagvaard komende, bragt, door ordre hunner Ed. Groot Mog. mede, dat vier honderd en vyftig Schutters, zich hadden gereed te houden, om, op de eerste aanschryvinge zyner Hoogheid, te vertrekken; 't welk den groten Krygsraad bekend gemaakt wierd; die 'er om loten, wat vendels eerst hadden uit te trekken. En besloten zy wyders, dat een iegelyk hadde mede te gaan, op de boete van honderd guldens, ten profyte van de drie uittrekkende vendels, zonder daggeld te genieten; of zo 'er eenige waren die 't begeerde, of wel onvermogene, zouden één halve gulden ontfangen; welk geld men uit alle buiten 't schut zynde personen, 't zy vremden, burgers, of wel vermogene weduwen, zouden kunnen bekomen. Leendert Gerbrandszoon Kuiper, in de wandeling Hopman Leen genaamt, wierd afgedankt; en des anderendaags weder aangenomen met zyn tjalkjen. Pieter van Marken wierd Vendrig van 't Vendel H, in de plaats van Meinerd Mul, die getrouwt was.

Ontrent dezen tyd leverden alle, die ontrent het Lazarus huis woonden, een verzoekschrift in aan de Vroedschap, waar by zy verzochten dat 'er een graft om 't zelve mogt gegraven worden, om dat 'er zo veel kruid in lag, en niet zonder perykel..... De Wethouders antwoordden zulks van voornemen te wezen, en maar naar 't opzomeren te wachten.

De

De voorzitters van den Krygsraad vertoonden midlerwyl aan Burgemeesteren hun besluit, datse genomen hadden ontrent het uittrekken. Die 't in de Vroedschap bragten; dewelke het wat te hard geoordeelde, en met een volmagtigde, om het wat te matigen, uit den hare de Heren Pieter Vis, Hendrik Huig, Gerbrand Blauhulk, en Joan de Vries. Ook quam 'er, op vele aanklagten, deze waarfchouwinge voor de wacht, aan den dag:

1673:
Over d'or-
der op het uit-
treken der
Burgers word
geraadpleegt.

„ De Heren Burgemeesteren en Vroedschappen der Stad
 „ Enkhuiizen, hebben naar voorgaande genomen advys van
 „ de grote Krygsraad, by dezen allen en een ieder Schut-
 „ ter, en wie het vorder zoude mogen zyn, willen waar-
 „ schouwen, dat niemant zich zal vervorderen, eenig hout
 „ van de wallen te halen, Schuttingen te slopen, Heinin-
 „ gen te breken, ofte in wat zoorte ofte qualiteit het zoude
 „ mogen zyn, te amoveren ofte weg te slepen, ende het
 „ zelve te brengen in Corps du Guardens, om aldaar ver-
 „ brand te werden: ingevalle nochtans (buiten verwachtinge)
 „ iemand bevonden zoude mogen werden zulks gedaan of
 „ daar aan handig geweest te hebben, zal daar over wat de
 „ Krygsraad aangaat, werden gemuldeert in de somma van
 „ vyfentwintig guldens, ende daar en boven gehouden zyn
 „ 't gespoelieerde te beteren. Ende zal den Corporaal, en
 „ by absentie van dien alle de Schutters in de Corps du Guar-
 „ de zynde, al waar zodanig hout als boven werd verbrand
 „ ofte ingehaalt daar voor aansprakelyk zyn, ende gehou-
 „ den het zelve aan de Krygsraad aan te brengen: onver-
 „ mindert nochtans de Keure by de Heren Schout, Burge-
 „ meesteren, ende Schepenen in den voorleden jare 1672.
 „ dien aangaande gearresteert. Werden voorts alle en een
 „ ieder Schutter gewaarschout dat niemant, wie by ook
 „ zoude mogen wezen, zich zal vervorderen zyn musquet
 „ of geweer te lossen, 's avonds na het luiden van de poort-
 „ klok, en 's morgens voor het luiden van dezelve, op pene
 „ dat de gene die bevonden werd buiten nood zulks gedaan
 „ te hebben, zal verbeuren vyftig stuivers: onvermindert de
 „ Ordonnantie voor dezen ten reguarde van de Schutters

Waarschou-
wing voor de
Wacht.

1673.) „ wacht geëmaneert. Ter Ordonnantie van de Heren voor-
 „ noemt *S. Lakeman* „.

*Aantek. van
 M. Mul.*

200. Dra-
 gonders wor-
 den in Enkhui-
 zen geleg.

* 24 Jan.

† 27 Jan.

Ordre op het
 uittrekken der
 Burgers vast-
 gestelt.

27 Jan.

Ook wierd 'er beter ordre op de Turf in de wachtplaat-
 sen te brengen gestelt. Want by gebrek van deze had men
 andere middelen by de hand genomen. Walig Prooft maak-
 te men Vendrig in de plaats van Gerbrand Semcins, die
 in een ander Vendel was gaan wonen. De Heren Burge-
 meesteren maakten den groten Krygsraad bekend *, dat
 'er, door bevel van zyn Hoogheid, twe honderd dra-
 gonders hier stil zouden leggen, die 'er wel mede te vrede
 waren. 's Namiddags quamen 'er ontrent zestig binnen, de
 rest zo lang by de boeren blyvende, als de Stads lynbaan
 tot stallingen bequaam wierd gemaakt; die wel haast ge-
 reed was: waar op zy in de Stad quamen †, en naar de stal-
 reden, alwaar hen het hooi dagelyks toegemeten wierd, voor
 ieder paard vyftien ponden. En lieten zy omroepen wie hen
 begeerden te slapen te hebben. Ondertusfchen waren de
 Gevolmagtigden der Wethouders en grote Krygsraad ver-
 dragen en over een gekomen, meer door believen van de
 eerste dan met goetvinden van de laaste; te weten, dat alle
 die zelfs uittrokken, zouden daags hebben, zo zy wilden,
 thien stuivers, dat een iegelyk vermogt een man, van ge-
 lyke soort, in zyn plaats te huren, die geen geld van de
 Stad zoude ontfangen, maar in tegendeel daar aan moeten
 geven, zo hy, gegoed stond, op

12000.	guldens,	en daar boven,	31.	guldens	10.	stuivers
8000.	-	-	-	-	20.	
6000.	-	-	-	-	15.	
4000.	-	-	-	-	10.	
2000.	-	-	-	-	5.	

Om zo eenigzins de gelden te vinden, die men van noden
 had om andere Schutters te lonen. En wierd zulks in de
 drie eerste, uit te trekken Vendels, aan de Schutters be-
 kent gemaakt, en met een gevraagd, wie een man in zyn
 plaats zoude huren, om eens een overslag te maken wat
 het de Stad ontrent kosten zou (want het land gaf 'er niet
 toe.) Deze drie Vendelen hadden ook hunne byzondere
 dae.

dagen om zich te oeffenen in de wapenen, te weten, d' A, Maandags en Donderdags, de E, Dingsdags en Vrydags, en de G, Woensdags en Saturdags, 's morgens. De Heren Wethouders ontvingen * eenen brief van zyn Hoogheid daar in hy fchreef, dat de gezeide vier honderd burgers zig hadden gereed te houden, zo 't mogelyk was, met een goede Snaphaar, en een tas met patronen gevuld, in plaats van een landroer en bandelier; en dat de hierleggende krygsvolkeren voor de burgers zouden uittrekken; dat van wegens de Burgemeesteren, aan hem, wel yverig verzocht was, om dat de meeste Schutters niet begeerden te gaan, zo lang de foldaten bleven. In deze dagen ging 'er wederom een malle klap om, doch zo mal niet, of ze maakte eenige eerlyke bedienaars van Ampten verdacht, onder de herfenlose gemeente; te weten, men strooide uit, dat zy de Stad, op den toekomenden Bededag, (die maandlyks gehouden wierd door laast hunner Ed. Grootmogende,) aan de Franschen zouden overleveren; en tot dien einde zou men den burger daar uit ligten. Om welk zeggen twe vrouwen voor Burgemeesteren ontboden wierden; die haar scherp doorftraken.

In de Bovenkarspelder Kerk monsterden † ontrent honderd boeren, daar ze ook loten, (want de vierde man moest wegens de aanschryvinge, uittrekken, ten platten lande) hebbende laast onwillig geweest om zulks te doen, maar een Plakkaat van hunne Ed. Groot Mog. dede hen andre besluiten nemen. En, volgens ordre dezer Heren, hield men hier een Dankdag, op den gewonelyken Bededag, over 't innemen der sterke Stad Coeverden. De Heer Adriaan van Bredehof Hoogfchout van Hoorn, wierd door de Westvriesche Steden Oversten † gemaakt over het regiment schutters, der zes Steden Hoorn, Enkhuizen, Medenblik, Edam, Monnikendam, en Purmerende, zynde Alkmaar thans onder Zuidholland betrokken. 's Avonds bragt het, in eenige wagens, van Hoorn, hier aan de Vorstin van Vriesland, en herbergde in den toelast. Den volgenden dag gingen de Burgemeesteren (uitgezonderd Admiraal die evenwel thuis

1673.

Zyn Hoogheid fchryft aan de Wethouders, dat de 400 burgers zich moeten gereed houden.

* 28 Janu. Aantek van M. Mul. Een valsch gerucht.

Eenige boeren moeten uittrekken.

† 31 Jan. Dankdag over 't innemen van Coeverden gehouden.

1 Febr. De Heer van Bredehof word Oversten over het Regiment Schutters der zes Steden.

3 Febr. † Coloneel. De Vorstin van Vriesland koopt t' Enke

4 Febr. was)

1673.
* Secretaris.
8 Febr.

was) verzelt met den geheimschyver * van Vossen, haar begroeten. 's Zondags was ze driemaal te kerk; 's morgens in de Wester-by Do. Brouwer; 's namiddags in de kleine-by Do. Jacobus Hovius, en 's avonds in de Zuider-kerke by Do. Constantinus Hartman; werdende, t'elkens in den in- en uitgang, by de hand geleid, door den Burgemeester van Gent, in het gezigt van een menigte menschen. Van waarze naar de maaltyd reed, dieze in den Toelast voor de Heren Schout, Burgemeesteren, en Schepenen, had laten aanrechten, welke 'er alle quamen behalven de voorzittend Burgemeester Admiraal. 's Maandags 's morgens vertrok zy wederom naar Hoorn; om dat de Zee met ys gefloten was, daarze, met het hierlegende Jagt, over, naar Harlingen, had gemeent te varen.

6 Febr.

De Dragon-
der en Schut-
ters worden
van Enkhui-
zen op ontbo-
den.

Aantek. van
M. Mul.
6 Febr.

Ten zelve dage quamen hier van zyn Hoogheid, op bods brieven voor de Dragonders, en de Enkhuizer Schutterye; en hadden deze zich naar Amsterdam te gegeven. De Burgemeesteren vertoonden 't aanstonts aan den Krygsraad; waar op het den Schutters van elk Vendel, dat stond uittetrekken, bekent gemaakt wierd. Des anderendaags middags ten twaalf uren, loten 'er zo veel af, als een ieder boven de honderd en vyftig mannen in zyn Vendel was hebbende. Met dit beding, dat zo het wederom deze Vendels haar beurt mogte worden om uit te trekken, deze uitgelotene personen, die thuis bleven, niet wederom zouden vermogen te dobb'len, maar vast staan, en 't lot voor die nu uitgetrokken open. 't Welk rond had te gaan. Tot dit loten hadden ook toe te treden de Adelborsten en Landpissaten. Dingsdags middags vertrokken de Dragonders; daar veel volk naar te zien liep. Claas Uil, Joan Lakeman, en Albert Kikkert, Burgerhopluiden, vertrokken met hun Vendels Schutters (daar zich weinig gehuurde onder zien lieten) van hier, te lande, om dat de zee als noch gefloten bleef, naar Amsterdam, na dat ieder Schutter alvorens, een pond kruut, lond, en loot, ontfangen had, onder den voorganger en leidsman den Here voorzittend Burgemeester
Dirk

7 Febr.
Vertrekken.
8 Febr.

Dirk Admiraal, volgens den eed by den Schutter gedaan, als blykt uit het volgende Formulier:

1673

„ IK zware ende belove de Heren Burgemeesteren des
 „ Stads Enkhuizen gehou ende getrou te wezen, de- Schutters
Eed.
 „ zelve assistentie, hulp en bystand te doen, de gerechtig-
 „ heden der voorsz. Stad te helpen defenderen ende bescher-
 „ men, alle destructie, berovinge, oproer, ende commotie
 „ binnen dezelve voorvallende, te helpen beletten, waar de
 „ opgemelte Heren Burgemeesteren my voorgaan haar ge-
 „ trouwelyk te volgen, de Kapiteinen ende Officieren over
 „ my gesfelt te gehoorzamen, ende voorts alles te doen dat
 „ een goet Schutter schuldig is, ende behoort te doen. Zo
 „ waarlyk moet my God almagtig helpen ”.

Een ieder trok van zyn wyk, en Lakeman eerst ter poor- Ordre van
de nitrogt der
Enkhuizer
Schutters.
Aantek. van
M. Mul.
 ten uit, om dat hy 't briefjen van 1. getrokken had, in den
 Krijgsraad; toen Uil, en eindelyk Kikkert, in goede or-
 dre, en 't gezigt van duizenden van menschen, waar van
 hen vele tot aan de vierde kerk gingen vergezelschappen. Dit
 geschiedde 's morgens ten acht uren. De Burgemeester reed
 in eenen wagen, om alles in de Dorpen tot hun komste te
 bereiden. Ook waren 'er andere wagens te voren bestelt tot
 het geweer en wat een ieder mede nam. In de Blokkers ruf-
 tenze wat, en hielden 'er hun middagmaal; van daar trok-
 kenze buiten om Hoorn, alwaarze die van Medenblik aan-
 troffen, en zich gezamentlyk naar Oosthuizen hun nachtrust-
 plaats spoeden; hier wierdenze van den Huisman wel gediend.
 's Anderendaags quamenze met grote gevaarlykheden over
 't ty ys t' Amsterdam; zynde één dag te voren ook drie
 vaandelen Hoornsche schutters onder den Colonel, den
 Here Adriaan van Bredehof, derwaards getrokken. Hier
 ontvingenze by troepen last een Amsterdammer Sergeant te
 volgen, die elk zyn huizing aanwees.

Middelerwyl quaaam de Hertog van Holstein te Enkhuizen De Hertog
van Holstein
komt t' Enke-
huizen.
 aan Burgemeesteren, wegens zyn Hoogheid, vertonen, dat
 deze Stad tot loopplaats had te strekken voor vyf, of zes,
 Regimenten die noch stonden geworven te worden; en hy

ver-

1673.
* 9 Febr.
Twe hon-
dersten pen-
Sylvius bl. 537.

vertrok des anderendaags * met een ys-schuit naar Stavoren.
Sedert wierd 'er door de Heren Wethouders groot weer ge-
daan op dat dit getal verminderd mogte worden. Den tien-
den van Februarius lieten de Heren Staten van Holland en
Westvriesland een Plakkaat uitgaan wegens het betalen van
den twe-honderdsten penning. Een Advysjagt van Hoorn

Oostindische
schepen aan-
getaft en ver-
laren.
Sylvius bl. 538.

naar Oostindiën uitgelopen, van de Engelschen genomen,
doch van de onzen weêr hernomen, en benevens verscheide
andere pryzen in Zeeland ingekomen, bragt bericht dat drie
van de Oostindische schepen, nu laaft uit Texel vertrok-
ken, van een Engelsch Koningschip met éénentzestig stuk-
ken waren aangeranst; doch dat zich dezelve zodanig ge-
weert hadden, dat de Engelschman gedwongen was geweest

In de steenen
op de Graven
worden gaten
gemaakt.

hen te verlaten. Te dezer tyd wierden in de steenen, op de
graven, zo ze van een stuk waren, gaten gehouwen, omze
met een bokjen te gemakkelyker, zonder breken te ligten.
Voor welk houwen men de eerste reize als de graven in de
Kerk geopend wierden, tien stuivers zoude moeten betalen.

De Vorstin
van Vriesland
koomt weêr
t' Enkhuizen.
† 17 Febr.
Jac. Gerritsz.
en zyn Vrouw
verdrinken in
't Ys.

De Vorstin van Vriesland quam † hier voor de tweede-
maal uit den Haag, en vertrok met haar Jagt, eenige da-
gen daarna, naar Harlingen. 's Zondags † tegen den avond
verdronk in 't ys Jacob Gerritszoon en zyn vrouw die hy in 't
sleedjen gehad had; en ze wierden voor 's maandags morgens
niet gevonden. Zeker een droevig ongeluk voor de twe
kinderen dieze nalieten. Hy was een Vroedschap en Sche-
pen van Grotebroek, en bemind van een iegelyk; hy had
dien dag noch tot Medenblik op schaatfen geweest; t'huis

‡ 21 Febr.
t' Enkhui-
zen worden
vier Kapers
uitgerult.

komende troonde hy zyn vrouw, die niet heel graag was, op
't ys; daar ze beide dood uitgetogen wierden, hebben mal-
kanderen om den middel vast. Vier kapers maakten zich te
dezer tyd klaar om van deze Stad zee te kiezen, te weten
de Boeren
lossen malkan-
deren af.
Een Stan-
daard Ruiters
koomt t' Enk-
huizen, om
naar Stavoren
te gaan.
24 Febr.

één Galjoot, twe Evers, en één Koolhaaldertje. Ten zel-
ven dage vertrokken de boeren om de andere, die aan den
Uithoorn eenigen tyd gelegen hadden, af te lossen. 't Ven-
del H, geraakte in de wapenen op de aankomst van een
standaard ruiters, die van hier naar Stavoren zouden gaan;
maar voor de Stad dreef zo veel ys, dat de Schippers 't niet

durfte

durfden wagen, derhalven wierdenze door de Heren Burgemeesteren naar Medenblik geweest, van waar het gemakelyker geschieden kon.

Den volgenden dag quamen de uitgetrokken burger vendels te voet wederom t' huis; hebbende altoos te Amsterdam gelegen; aldaar twemaal gewaakt; en in twe reizen acht guldens voor festien dagen ontfangen. Zy waren te Monnikendam en te Hoorn, daarze een nacht stil gelegen hadden, treffelyk door de burgers onthaald. Te Enkhuiizen komende trokken ze voor 't Stadhuis, alwaar ze driemaal afschoten, en van daar naar hunne wyken. 't Vendel E, bragt den Burgemeester Admiraal t' huis, die ieder Schutter een half pints roemer wyn schonk. De schutters van d' andere Noordhollandsche steden, ook die van de dorpen, trokken ter zelve tyd ook weér naar huis: dewyl de toeleg van zyn Hoogheid, om Naarden met eenige duizend man te overrompelen, was achter gebleven; nadien het ys daar toe te zwak wierd bevonden. Alle d' Oorlogschepen, die te Enkhuiizen in de haven lagen, kregen een dubbele wacht, en een klokjen daar ze alle uren op moesten slaan; om dat een Schotsman, die daarna gerabraakt wierd, had getracht te Amsterdam in dezelve brand te stichten. Weinig tyds daarna quam een Waarschouwing aan den dag voor de gene die van hunne vaste goederen een Capitale leening hadden te geven, luidende als volgt:

De niege-
trokke Schut-
ters komien
weér t' Enk-
huiizen.

Men houd
t' Enkhuiizen
nauwer waech
op de Oorlog-
schepen.

Waarschou-
wing wegens
de Capitale
Leening.

„ **D**E Heeren Burgemeesteren, ende Regeerders des
 „ Stads Enkhuiizen, also haar Ed. Welachtbare by
 „ het Placcaat * van haar Ed. Groot Mog. van den 10. der
 „ voornoemde maand January, op den ophef van de Capi-
 „ tale leeninge ge- emaneert te last is geleid, van de huurders
 „ ofte bruikers der onroerende goederen, by forme van
 „ executie te innen den tweehondersten penning van dien
 „ binnen een maand: en indien den voorsz. tweehondersten
 „ penning binnen den voorsz. tyd van een maand van de
 „ bruikers ende huurders, by executie niet zouden konnen
 „ bekomen, als dan den voorsz. twee honderdste penning

* Zie Groot
Plakkaatb. III.
Deel, bl. 1046.
Sylvius bi. 537.

Aaa

bin-

1673.

„ binnen den tyd van noch een maand, mede by de execu-
 „ tie op de voorschreven onroerende goederen zelfs, of ei-
 „ genaars van dien, te verhalen, hebben met advys van de
 „ Achtb. Vroedschap goedgevonden by dezen alle bruikers,
 „ huurders ende eigenaars respectie te vermanen ende waar-
 „ schouwen, dat zy voor het expireren van de gestelde
 „ tyden tot de betalinge van de voorsz. Capitale leening
 „ haar vervoegen ter Weeskamer alwaar de ontfangers van
 „ dien haar des voormiddag van 8. tot 10. uren, ende des
 „ namiddag van 1. tot 3. uren zullen laten vinden, om aldaar
 „ prompte voldoening te doen, op dat niet komen te ver-
 „ vallen in de pene by 't voorsz. Placcaat gestatueert, en
 „ een ieder zig voor schade hoede. Actum et publicatum
 „ den 28. Febr. 1673. Ter Ordonnantie van dezelye *And.
 „ van Vossen* ”.

De Doops-
 gezinden in dit
 Noorderquar-
 tier vervaardigen
 vele kle-
 deren voor de
 krygsluiden.

Te dezer tyd deden de Doopsgezinden in dit Noorder-
 quartier eene Collecte in hunne Gemeenten, om volgens
 aanschryvinge van de Staten en den Prins van Oranje, ten
 behoeven van het Krygsvolk te doen maken een party goede
 rokken, kouffen en schoenen; gelyk geschiedde. Elke Ge-
 meente wierd by hen, naar haar vermogen, gestelt op ze-
 ker getal; en wierden dus een grote menigte van dergelyke
 klederen door hen verzamelt; welke hunne Opzienders als
 Gecommitteerdens zelfs aan zyn Hoogheid behandigden.
 Die van Sardam en d'omleggende dorpen leverden vyf dui-
 zend zulke rokken, en zo veel paar schoenen en kouffen. Die
 van Enkhuizen, Hoorn, en andere steden en dorpen dezer
 gewesten hebben 'er ook een groot getal voor de krygslui-
 den vervaardigt. Deze lasten, hen in 't byzonder opgelegd,
 achtte men als een soort van vergelding, om dat ze, vol-
 gens de Godsdienstige gronden van hunne gezindheid, be-
 nevens de andere burgers geen wachten waarnamen, noch
 tegen den vyand uittrokken: en zy hebben ook, voor zo
 veel ik wete, die byzondere lasten, in vergeldinge voor de
 vryheid van hunne conscientie, welke zy in deze Landen
 genoten, gaarne en gewillig gedragen.

Commetin
Beschr. van
Amst. bl 1211.
Verv. van Val-
kenier bl.
135. 160.
Uit een
Aantekening.

Eenige bin-
 nelandfche
 Oorlogfche-
 pen gaan in
 zee.

28 Febr.

Ondertusschen wierd Willem Quaak Hopman op een
 Munn-

Munnikjen, ophebbende vyftien man, die elk vyftien flui-
 vers daags trokken. Ook was Jacob Lobs wederom tot
 Admiraal aangenomen, die tot zyn Stedehouder had Willem
 Vos. Klaar zynde, ging hy t'zeil, benevens de vier kapers.
 's Nachts * wierden te Enkhuizen gevangen drie franschen,
 zynde soldaten die onder de nieuwe geworvene Vendels be-
 hoorden, welke gezeid wierden valtiche ducations geslagen of
 gegoten te hebben, die hier by menigte uitgegeven wier-
 den. Des Zondags daarna quamen hier binnen eenige Ruit-
 ters behorende onder een Standaard, die met de rest volgde
 om hier in bezetting te leggen; en daar was geen Burgerven-
 del om in de wapenen: gelyk voorheen zulks tot gerustheid
 der burgers pleeg te geschieden. In Holland wierd thans de
 grote en klene Visschery, als ook het uitlopen van Kapers
 verboden, om de vloot te spoediger te bemannen: alle vaart
 op Oost en West wierd insgelyks opgeschort; en alle die in
 vreemden dienst waren, weêr t' huis geroepen. Hunne Ed
 Groot Mog. besloten den negenden van Maart, tot het uit-
 rusten van de vloot, noch één twe honderste penning te
 ligen. Ook resolveerden hunne Hoog Mog. een vloot van
 achtenveertig capitale oorlogschepen, viciëntwintig fregat-
 ten, en een groot getal branders te doen vervaardigen:
 waartoe de Heren van de Admiraliteiten in den Hage ont-
 boden zynde, ordre kregen zulks met alle vlyt te doen. Ook
 wierden te dezer tyd de Heren de *Ruiter* en *Tromp*, door
 toedoen van zyn Hoogheid den Prinse van Oranje, weêr
 met elkanderen verzoent; zullende de Heer *Tromp* weder
 als L. Admiraal van Amsterdam in zee gaan. De uitrusting
 van een oorlogs vloot nu vast gestelt zynde, zo begon men
 † te Enkhuizen zeven van de grootste schepen, waar van 'er
 twe in de Maas lagen, klaar te maken. Doch met de oud-
 lappers viel om hun dagloon, veel te doen. De Gevolmag-
 tigten Raden ter Admiraliteit besloten in plaats van ééne-
 dertig stuivers, die ze aan ieder man altoos getelt hadden,
 maar vyfentwintig stuivers des daags te geven voor timme-
 ren; en stelden tot verscheiden malen een uur om te dobbe-
 len, daar ze alle wel quamen, maar niemand wilde op dit
 geld

Eenige val-
 sche Munten
 worden ge-
 vangen.

* 2 Maart.

Eenige Ruit-
 ters komen
 t' Enkhuizen.
 5 Maart.

Men besluit
 een vloot in
 zee te brengen.
 Zie *Groot*
Plak. III. Deel,
 235. 300. 302.
 245.

Holl. Merc.
XXIV. Deel,
 bl. 46. 47.

Groot Plak. III.
Deel, bl. 1050.

Verward Eu-
ropa II. Deel,
 bl. 146-150.

F. Costerus
Nederl. Vloot
en Zegen,
 bl. 103.

Men rust een
 oorlogsvloot
 uit, waarbij
 Enkhuizen ze-
 ven schepen
 heeft.

† 8 Maart.

Men heeft
 met de oudlap-
 pers veelt te
 doen.

Amtk. van
M. Mul.

1673.

geld de stenen aan nemen. Hun Gilde-meesters wierden voor Burgemeesteren ontboden, die'er gingen, gevolgt van den hoop, en den Heren voorstelden datze genegen waren twintig dagen te werken, en maar zestien te ontfangen, de vier zouden voor zyn Hoogheid uit liefde zyn; zo men hen éénendertig stuivers wilde toestaan. Hier by blevenze hoe hol het 'er ook ging: want zy vreesde zo zy vyfentwintig stuivers namen, dat het ten voorbeelde van volgende tyden zouden strekken. De Heer Vis dan ziende dat ze niet te verzetten waren moest hen op dat bod aannemen.

Eenige Ruiters worden in de Streeker dorpen gelegd. Soldaten gemouftert.
13 Maart.
De Zee-kapiteinen krygen dienst.

In de vier Streeker dorpen wierd een Standaard Ruiters verdeeld, die 'er tot stilleggen gekomen waren, welke door de boeren bestelt moesten worden, en voor hen en de paarden, stallingen, zout, zuur, en bier bezorgt. De aangekomen geworvene soldaten wierden gemouftert, en ontrent vier honderd sterk bevonden. Ten zeiven dage kregen de Zeehoplieden dienst, en wierden hen hunne schepen aangewezen, als den Viceadmiraal Volkert Schram, 't Schip de Pacificatie met zes en tzeventig stukken; den Schoutbynacht David Vlug 't Wapen van Enkhuizen met twe en tzeventig stukken; Cornelis de Boer, de Rooleeuw met zes en veertig stukken, leggende inde Maas; Pieter Karffeboom, de Gouden Leeuw met zes en vyftig stukken; Maarten de Boer, Gelderland met zes en vyftig stukken; Pieter Bakker, de Jupiter met zes en veertig stukken, leggende in de Maas; Jan Krook, 't Wapen van Alkmaar, met twe en tzeftig stukken. De Heer Vis, Raad ter Admiraliteit deelde briefjens uit naar zyn believen, volgens gewoonte om te sjouwen. De gemeente, zulks horende, was 'er niet mede te vreden, en begeerde dat 'er om gedobbeld zoude worden. Zy wierden dan verdagvaart om in den gemeene lands tuin te komen. Als het nu op een loten zoude gaan was het, door de menigte des volks, onmogelyk; derhalven oordeelden de Gevolmagtigde Raden, voor 't besten, dat men uit elken Vendel twintig zoude loten, op voorwaarde dat alle die met loten een sjouw wonnen, noodzakelyk mede ten oorlog zouden moeten varen, of anders stond hen niet één stuiver te ontfangen. 't Welk deze

moet

Onlusten wegens het sjouwen.

14 Maart.

morgen ook zo geschiedde. Tegen den avond den 19. van Maart gingen naar Maaflandfluis t' zeil, ontrent dertig timmerlui- den, om de twee daar leggende Enkhuizer oorlogschepen te verstellen. 's Anderendaags wierdenze van een nodig getal sjouwers gevolgt.

1672.
Men vaart voort d' Oorlogschepen toe te rusten.

Onderwylen ging de trommel, om volk, voor de diensthebbende Zeehoplieden; daar ze redelyk wel aan konden komen: te meer, om dat alle vaarten verboden waren (1.). De Westindische Maatschappy deed, in deze dagen, uitdeling van de renten der Losrentebrieven, voor twee jaren, tot twee ten honderd: en weinige dagen daarna wierd het Octrooi van deze Maatschappy verlangd (2.). Ondertusschen hadden de onzen te dezer tyd een aanslag op Harderwyk, zynde daartoe uit ieder Compagnie vyftien man gecommandeert onder den Collonel Palm, samen uitmakende drie duizend man. Deze wierden te Amsterdam ingescheept, en quamen den énéntwintigsten van Maart 's nachts wat lager dan de Stad onder de wal voor Harderwyk; dan men befloot, dewyl de wind tegen was, die onderneming tot den volgenden nacht uit te stellen; maar de Franschen hier van verwittigt, schikten eenig volk daar binnen, waar door de onzen aldaar alles in een staat van tegenweêr vindende, genoodzaakt wierden onverrichter zaken te rug te keren. Midlerwyl wierd Weesp aan de overzyde van de Vecht met royale Bolwerken, en met brede en diepe gragten versterkt. Van Amsterdam en Enkhuizen quamen aldaar eenige vendelen Burgers, die benevens het Regiment van den Oversten Stokheim deze Stad bewaarden.

(1.) Zie Groot Plak. III. Deel, bl. 235. 300. 302. 30 Maart.
(2.) Zie Groot Plak. III. Deel, bl. 1330. Aanslag der onzen op Harderwyk. Holl. Merc. bl. 47. Sylvius bl. 585. Verward Europa II. Deel, bl. 234.

Commelin Bes. van Amst. bl. 1212.

Te dezer tyd wierd 'er zo een menigte Haring op de Zuyderzee gevangen, dat men 'er twee honderd om één en één halve stuiver verkocht. De Ruiters in de Streek by de boeren leggende wierden nu verwisselt, dat thans wekelyks geschiedde. Ook quam een Vendel blauw rokken, van Weesp, binnen Enkhuizen om wat uit te rusten. De soldaten hier loopplaats hebbende wierden in de Westerkerk gemonstert, en aldaar een goed getal gevonden. Doch daar mogten 'er geen in de Stad komen, of de Hopman, Luitenant, en Vendrig.

Een menigte Haring in Zuyderzee gevangen. 20 Maart. Eenige Gar- nizoenen worden verwisselt.

1673.
 Ordre op de
 Burgerwacht.
 21 Maart.
 Aantek. van
 M. Mul.

Dievery te
 Enkhuizen
 gepleegt.
 24 Maart.

De burger
 wacht word
 versterkt.
 25 Maart.

27 Maart.
 Haar ordre
 tegen de
 moedwillig-
 heden.

De Enkhui-
 zers komen
 weer binnen.
 29 Maart.

drig, moesten aan Burgemeesteren den eed van getrouwig-
 heid afleggen. De grote Krygsraad besloot, op 't goedvin-
 den van Burgemeesteren, met vliegende vendel, en roerende
 trommel, van de wyken naar de Hoofdwacht te trekken,
 daar een ieder voor zeven uren had te wezen. Zy hadden
 gaarne, om de menigte der hier leggende soldaten die vele
 moedwilligheden en straatschenderyen bedreven, met twe
 vendels teffens gewaakt; en des te sterker binnen ronde uit-
 gezonden. Des nacht wierd Lubbert Hereszoon aan goud
 en zilver ontrent zes honderd guldens ontstolen, uit zyn
 werkkamertje, daarze, door twe regels ruiten, boven de luif,
 met een stenen kandelaar, daar op een kooltjen, kaars, en
 swavelstokken, ingekomen waren. En zo hy 't niet gehoord,
 en hen verjaagt had, ongetwyffelt zou 'er meer gestoven heb-
 ben. De Burgemeesteren dienden de voorzitters van den gro-
 ten Krygsraad aan, dat ze oordeelden en goedvonden dat 'er
 noch een half vendel by het hele 's nachts zoude waken,
 welke zyn Hoofdwacht by Agges-paal zoude hebben, als
 voor dezen. Hopman Timmerman, en Semeins beleiden
 de vergadering, in welke 't besluit der Wethouders goed
 gekent wierd.

Des maandags nam het, met 't Vendel A, zyn aanvang.
 Ook ontving de grote Krygsraad last en ordre van de Wet-
 houders, (want de Burgerhopluiden hadden aan hen ge-
 klaagt, over de grote moedwilligheid der soldaten, zelfs aan
 de rondens en de wacht) dat men die zoude gevangen nemen,
 of by tegenstand, ter neder schieten, of steken, die eenige
 straatschendery bedreven, of wel de rondens en wacht niet
 behoorlyk quamen te bejegenen. Doch dat men zich zoude
 schicken naar de gelegenheid der zaken; en de rondens met
 hoofden verzien die men bequaam zoude oordelen in deze
 gelegenheid. De ruiters in de Streek leggende vertrokken
 van daar. En in plaats van hen was een vendel soldaten in
 die Dorpen gelegd. De vier Enkhuizer kapers quamen vol-
 gens het opbod der Staten, hier weder aan. De twee Evers
 brachten drie pryzen mede, doch Hamburgers, daar ze niet
 dan moeite van hadden. 't Galjoot had, zo men zeide, een
 Oost-

1673:

Oostendenaar, wat verligt van zyn vracht, en 't koolhaaldertjen, een schip genomen hebbende, had 'er geen voordeel van, vermits het hernomen wierd. De kapery had in Westvriesland, sedert dezen oorlog, niet veel te beduiden gehad; hebbende zyn Hoogheid pas vier honderd guldens voor zynen tienden penning genoten; en zyn ontfanger Willem van Nek ontrent veertig guldens.

De Kapery had thans niet veel te beduiden.

30 Maart.

Tusschen Donderdag en Vrydags nachts, geschiedde iets dat ons niet te vergeten staat om aan te tekenen; te weten: vyf soldaten, ontrent ten half elf uren, in de Paktuinsstraat, alwaarse uit een kelder gekomen waren, krygende eenige moeite met malkanderen, maakte groot geraas: dat zo lang duurde tot de bureu opquamen, en de ronde daar by; zyn de Mr. Wouter Sibrandsz. Sergeant van 't Vendel F, ('t geen dien nacht in 't Stadhuis waakten), met zes schutters. Tegen welken de soldaten zoetjens aandrongen, met den degen in de hand, en den Sergeant als dwongen tot deinzen; die hen eindelyk zo verre bragt met hard en zagt toespreeken, en voor onheil te waarschouwen, dat zy hem beloofden, by handgevinge dat ieder van hen zoude stil en vredig naar huis gaan. Daar op zo scheidenze. De ronde ging oost op de Paktuinstraat in; en zy naar de viersprong op de haven; daar de degen weder uit de scheden geraakten; en door hun roepen en tieren de Sergeant van 't Vendel I, Pouwels Albertszoon Bobber, op zyn folder, van waar hy hen vermaande tot ophouding, of anders dreigde hy onder hen te schieten, met een snaphaan, daar hy wel meé vuurde, doch zonder kruit. Zy raapten in tegendeel stenen en gingen aan 't gooien. Ondertusschen quam de Sergeant meester Wouter de haven langs gekomende wezende, op de brug, Bobber begon dan te roepen *zie daar de ronde*. De soldaten dit ziende, gaan op der loop, maar houden stal, even om 't hoekjen in de Keizersstraat, aan 't schutting van 't Landmantje. De Sergeant gevolgt van de zyne, hen op 't spoor tredende, en weinig denkende op hun pal staan; zette de eerste voet naauyls 't hoekjen om, of een der soldaten sprong met den bloten houwer voor den dag, onder den hellebaard.

Moedwiligheden van eenige soldaten te Enkhuiizen.

Antek. van M. Mul.

Zy stellen zich tegen de burger Ronde.

1673:

Een van de
soldaten word
dood gescho-
ten, en zyn
makkers
vlugten.

van meester Wouter, sloeg naar hem, dat mis was, en zyn kling herhalende, scheen hy van mening door slag of stoot, 't hoofd der ronde, onder eenige bedreig- woorden, beter en wissler te treffen. Maar 't wierd door de schutters, die riepen *Sergeant 't is tyd, voorgekomen; ja mannen*, antwoordde hy, *Schiet op in*. Fluks borsten 'er drie roers los, van welke een kogel den voorvechter in de regter borst, door 't lichaam vloog, zo dat hy dood ter neder stortte. Of de twe andere niet geladen waren, dan ofze mis schoten, weet ik niet te zeggen. Zyn makkers kozen 't hazepad, de ronde den weg naar 't Stadhuis; latende den doden leggen. Alle de bureu daar ontrent geraakten op dit schieten van den bedde, en voor de deur. 't Was ontrent elf uren. Die van de Hoofdwacht by Aggespaal quamen ook met een goed getal, schutters, van 't aldaar wakende Vendel E, en ontmoetten een soldaat, die ze, niet tegenstaande hy zeide van den hoop niet te wezen, mede namen by den geschotene; welke zy op een slede door een slepers paard getrokken, met den gevangen naar de diefleidens bragten, van waar hy des morgens in de Schutters kamer gebragt wierd, en door het Geregt bezigtigt: welke den gevangen ook op vrye voeten stelden op 't zeggen van Meester Wouter, die hem onnozel en onschuldig verklaarde. 's Middags verscheen de Sergeant voor Burgemeesteren, daar hy alles verhaald heb- bende, door hen bedankt wierd, als een die wel gedaan hadde. Zulks was ook de taal der Schepenen geweest, toen hy voor hen, wegens den gevangen, ontboden wierd.

Het gedrag
van den Serge-
ant der Ronde
word goed ge-
keurt.

Verscheide
oordelen over
dat voorval.

Over dit gebeurde viel veel te praten. Elk oordeeld 'er van naar hy gezind was. De grote Krygsraad, onwetende van de gelegenheid des gevangens, was over zyn loslatinge t' onvreden; klaagde 't aan Burgemeesteren; en dat den doden door hen had behoren geschouwt te worden: zy prezen, neffens den burger, die doch, voornamentlyk hier, naau- lyks den soldaat mogt luchten of dulden, den gantschen handel: maar de soldaten zwoeren het te zullen wreken op iemand uit dat Vendel, zelf de Hopman onder welke den geschoten behoorde; die ook mondeling Meester Wouter

om

om de aanrits gelden, zynde twaalf ducatonnen, (de handeling had de handeling te blyven) aanspraak. Doch de Sergeant hem niet te wil wezende, wees hem naar Burgemeesteren: tegen één van welke de Hopman, zo men zeide, geen heusche taal gevoert had, rakende het zelfde voorwerp. En zeker de manier van komen, hun taal, en bejegening, waar mede de hoofden van 't Vendel zich uitlieten, zweemde meer naar gebieden, dan gehoorzamen; en zy drongen hard aan, voornamentlyk de Hopman van de dragonders (die zeide een baron te wezen, en niet te wreden met een leeg huis, verzien met een bed, een dienstmaagd, enz. door de Burgemeesteren bestelt) om by de burgers ingelegert te worden. Doch de Wethouders hadden 'er geen ooren naar, en zeiden, dicnde hun deze onthaling niet, zo mogtenze wel naar beter omzien. De Heren Wethouders hebben dit onderwylen niet alleen zyn Hoogheid bekent gemaakt, mitsgaders de verwydering tusschen de burgers en soldaten (welke laatste langer geen slaapplaatsen bekomen konnende, men in de Stadsbaan begon te herbergen) en verligting van deze verzocht; maar ook goede toezigt en zorge gedragen, en met een wakend oog de welvaard dezer Stad, en derzelver burgeren behartigt: derhalven ging de Burgemeester Roos des Vrydags 's nachts zelf de buiten en binnen ronde doen, om te zien of 'er ook eenige moedwilligen te vinden waren, die verhaal zochten, gelyk men zeide dat de soldaten hadden voorgegeven; ook quam 'er een Keure aan den dag, die door de Stad en in de wachtplaatsen wierd aangeflagt, zynde van dezen inhoud:

Keure tegen
de moedwil
der soldaten.

„ **A** Lzo men in ervaringe komt, dat verscheiden soldaten alhier binnen de Stad Enkhuizen, guarnisoen en haar loopplaats hebbende (de vrome uitgezondert) haar niet en ontzien, zo by dag, als by nacht, de goede ingezetenen der voorsz. Stad, aan haar personen, goederen, en huizen te molesteren, overlaf en geweld te doen, en grote petulantie ende moedwil te bedryven, ja zelf dat de zommige hebben derven onderwinden de ronde van

Bbb

„ de

1673.

„ de Schutters dezès voorfz. Stads te agrefseren ende aan te
 „ vallen, zynde alle zaken in een welgestelde politie into-
 „ lerabel en op 't hoogfte strafbaar; zo is 't dat Schout,
 „ Burgemeesteren, en Schepenen, des Stads voornt. met
 „ voorgaande advys ende goeddunken van de Achtbare
 „ Vroedschap, tot securiteit van de voorfz. goede ingezete-
 „ nen, alle en een ieder van de voorzeide soldaten, voor
 „ zo veel haar binnen deze Stad en Jurisdicte van dien ont-
 „ houden, hebben willen interdiceren en verbieden by de-
 „ zen eenige van de voorfz. ingezetenen, aan haar personen
 „ of goederen, eenig moleft, overlast of geweld te doen,
 „ of eenige de minste petulantie of moetwil te bedryven,
 „ veel min de ronde en wacht van de Burgers, op wat tyd
 „ het ook zy, eenige moleften aan te doen, aan te vallen,
 „ of niet te respecteren op pene dat de Contraventeurs, na
 „ exigentie van zaken, op 't rigoreuft, en zelfs, het delict:
 „ zulks vereischende, zonder conniventie, met de dood zul-
 „ len werden gestraft; ook voorts verstaan en geordonneert
 „ dat niemand van de gezeide soldaten, daar onder niet
 „ begrepen d' Opperofficieren, Capiteinen, Luitenanten,
 „ Vendriks, haar des avonds na de klokke half negen uren,
 „ buiten hare respectieve logementen zullen mogen laten vin-
 „ den, op pene dat die gene, die des onaangezien na de
 „ voorfz. tyd daar buiten bevonden ende geatrapeert zullen
 „ werden door de Heer Officier, of burger binnen deze
 „ Stad de wacht hebbende, in hegtenisse gebracht, en na
 „ exigentie van zaken andere ten exempel gestraft werden.
 „ En zullen op dat alle onheilen des te beter werde voorge-
 „ komen, gene herbergiers, tappers, ofte brandewynver-
 „ kopers, binnen de Stad, aan eenige soldaten, by haar niet
 „ logeerende (na dat de klokke acht uren geslagen zal zyn)
 „ vermogen te tappen of verkopen eenige bieren, wynen,
 „ gebrandewynen, ofte andere sterke dranken, veel min
 „ van gezeide personen, eenige gelage mogen zetten ofte
 „ houden op de verbeurte van hare neringe voor den tyd
 „ van zes weken, ende zes gulden daar en boven mitsgaders
 „ drie guldens by ieder gaste te verbeuren, ten profyte van
 „ den

„ den Heer Officier, zullende de waarden, ende tappers
 „ moeten instaan voor de boeten van hare laaggenoten, en-
 „ de zullen dezelve gehouden zyn, ter begeerte van de He-
 „ ren Officier, ofte burger Capiteinen, hare deuren aan-
 „ stonds te openen, om de nodige visitatie te kunnen doen,
 „ op pene van daar over arbitralyk te werden gecorrigeert,
 „ en werden de Heren Officier en burger Capiteinen, ofte
 „ hare ordres hebbende, geauthoriseert by onwilligheid de
 „ deuren in zulker voegen, op te doen maken als na exi-
 „ gentie van zaken zullen menen te behoren. Een ieder
 „ zy gewaarschout en wacht zich voor schade. Aldus ge-
 „ daan ende gearresteert by de Heren Schout, Burgemees-
 „ teren ende Schepenen der Stad EnkhuiZEN op den 1.
 „ April, 1673, my present *S. Lakeman* ”.

Sedert wierd de soldaat begraven, op der drenkelingen
 Kerkhof, hy was geboortig van Barreveld in Gelderland,
 een Metzelaar van zyn handwerk, fris van persoon, en on-
 trent de dertig jaren oud. Zyn mes had hy 's morgens aan
 zyn makker gegeven en gezeyd, wy zullen t'avond vrolyk
 wezen, en ik mogt moete krygen, want ik heb een bozen
 dronk. 't Schynt hy een houwer geleent had; want hy was 'er
 's avonds met een verzien. Vele zeiden dat hy een deftig borst
 was, en andere het tegendeel; onder deze had hem de Hop-
 man Semeins horen zeggen dat hy de Stad binnen veertien da-
 gen verhoopten te helpen plondren. Den volgenden dag wierd
 'er 's morgens in de vroegpreek afgelezen, dat de Zomerbeur-
 ten nu zouden wezen Dingsdags en Vrydags ochtent en
 Woensdags avond; doch om den noch gedurende droevig-
 gen toestand, zoud men een vergadering houden Donderdag
 's avonds. Dezen dag wierden wel honderd en twee oxhoofden
 koelewynen, en twee stukken gebranden door den Schout aan-
 gehaalt, uit een boeijer, die dezelve van Embden had willen
 brengen naar Duinkerken; hy had den Chester, die om den
 geweldigen gezonden, en sjouwers daar in gezet had, daar
 uitgejaagt. En deze wyn wierd den twaalfden van April door
 Schepenen ten behoeve van den Schout prys verklaart, die ze,

De doodge-
 schote soldaat
 word begraven.

*Aantek. van
 M. Mul.*

Schikking
 van de Predik-
 beurten
 t' EnkhuiZEN.
 5 April.
 Wyn en
 Brandewyn
 door den
 Schout aange-
 haalt.

1673.
De Prins
komt t' Enk-
huizen.

om dat de Fiscaal daar niet achter zou komen, naar Amster-
dam zond in den Veerman. Op den achften dier maand na den
middag arriveerde de Prins hier in de haven, om dat hy zync
reis naar Texel wegens den fellen Noórdwesten wind tegens
den nacht niet konden voortzetten: zyn Hoogheid ging
ondertuffchen ten geleide van Thomas Flug, dewelke 's
avonds by hem spyfde, de stukken bezien en vertrok des
anderen daags.

Drie Ven-
dels Schutters
verzocht in de
wapenen te
komen.

13. April.

De voorzittende Hopluiden Timmerman en Semeins
wierden voor Burgemeesteren ontboden, die van hen ver-
zochten, om drie vendels schutters in de wapenen te heb-
ben tegen 's anderdaags als wanneer een valsche munter gehan-
gen zoude worden, om zo alle onheilen voor te komen, die
ligtelyk eenige mogten by der hand nemen, en zeiden, dat ten
dien zelven einde de dragonders te paard, en 't vendel Blau-
laken onder den Hopman Morgenstern uit Weesp gekomen,
belast zouden worden zich gereed te houden. De Hoplui-
den dan beleiden de vergadering, daar befloten wierd de
laatste loting * te vervolgen, en uit dien hoofde hadden de
Hopluiden Timmerman, Uil, en Lakeman in de wapenen
te verschynen. Dezen morgen vroeg wierd de Koster naar
Hoorn gezonden om Do. Schalkenius, die de Fransche taal
konde spreken (want in de Classis van Enkhuiizen by geval
daags te voren vergadert was niemand die met den dood-
schuldige te recht konde komen, uitgenomen Do. Ruit-
er en van der Meer, die hem wel verstonden maar niet al te
wel met hem konden spreken.) te verzoeken, dat hy den
misdadigen, geen Duitsch verstaande, wat beliefte te ver-
troosten in zyn uitersten en het gebed te doen: maar hy sloeg
zulks af wegens zyne zieklykheid, derhalven ging de uitgezon-
dene, volgens zynen last, naar Wognum, om Veritraten
zynde Proponent, en een zoon van Mr. Joris, die een jaar in
Vrankryk geweest was, te verzoeken: deze nam 't aan, en
gekomen zynde verzocht hy, dewyl hy noch jong was, een
Predikant, om hem wat te onderschragen. By beurten kreeg
hy 'er een dien ganschen nacht; tegens dewelken de mun-
ter zich destig gedroeg, bereid wezende de dood te lyden,

met

14 April.
* Zie boven
bl. 362.

Een valsche
Munter word
t' Enkhuiizen
ter dood ge-
bragt.

Men zend
om een Predi-
kant die
Fransch kan
spreken, om
den Misdadi-
gen ter dood
te bereiden.

Die zich
zeer bereid
toont.

met zulk een bly gelaat en gerustheid, dat een iegelyk, daar by geweest zynde, zich niet genoeg over zyn liefstalligheid en vrolyk wezen konde verwonderen.

1673.

Men zag al den toefsel vaardig, en 't schavot geplaatst, met het aanbreken van den Saturdag, men hoorde de trommels roeren, die ten tien uren de vyf vendels op haar posten bragten; te weten, de Hopluiden Timmerman op de Beulingpyp, een gedeelte van hem by 't Kruidhuis; Uil op 't Noordend van de Breedestraat, Lakeman op de Zuidhut, Morgenstern by de Berndesteiger, en de Dragonders te paard voor de Hanepoot. Ten elf uren werd zyn vonnis gelezen in 't Fransch en Nederduitsch, dat hy met de koorde gestraft zoude werden, dat 'er de dood na volgde, en opgehangen buiten de Stad, den vogelen tot een roof (als hy dit hoorde, ontstelde hy zich buiten maten, want hy had van te voren van der Meer gebeden, of die den Gerechte beliefsde uit zyne name te smeken, dat hy mogte begraven worde, en 't antwoord was, dat het niet konde wezen; doch men had hem dat niet gezegd) en zyne goederen verbeurt. La Fleur, zyn makker, had het aanteschouwen en wierd gebannen. Hy dan verzelt met Do. Hartman, die 't gebed in 't Duitsch zoude doen, Do. van der Meer en Verstraten, die 't binnen in 't Fransch had gedaan, op 't schavot komende, verwoegde zich naar de zich zeer stilhoudende menigte, welke hy in 't Fransch aansprak; ontrent op deze wyze: Gy alle die de Fransche taal verstaat tot u zal ik spreken, of het noch eenige vrugt of waarfchouwinge konde verschaffen: Ik ben een eerlyk mans zoon geboren en heb nooit eenige schelmstukken gepleegt, maar door quaad gezelschap verleid zynde voornamentlyk van eenen la Roche, heb ik my tot deze vuile misdade begeven, om welken alleen ik nu moet lyden, derhalven verlaat het quaad gezelschap, en wykt af van den bozen, en zo zult gy bevryd zyn van de handen der Rechters. Ongetwyffeld zou hy zyne redenen vervolgt hebben, had hem de Scherpregter niet nu en dan by den strop getrokken, die hem de spraak wat belette, ende hem dwong af te breken. Zy alle dan begaven zich op de knien en Hart-

Alles word
gereed ge-
maakt.
15 April.

Het vonnis
word gelezen.

Zyn makker
word geban-
nen.

De Misda-
dige kooft op
Schavot, en
doet een defti-
ge aanspraak
aan het volk.

1673.
Zyn dood.

Zyn af-
komst en hoe-
danigheden.

Zyn afscheid
van zyn mak-
ker.

De Graaf
van Waldek
monstert het
Krygsvolk.
* 19 April.
† Reven.
Aantek. van
M. Mul.
Dit een Aantek.
Moeijelyk-
heden met de
soldaten.
26 April.
Aantek. van
M. Mul.

man hief een kort doch deftig gebed aan: en 't zelve geeindigt zynde, klom de patient de ladder op, daar hy op 't aanmanen van zynen aanschouwer en makker, *Onze Vader* begon te bidden, als wanneer hy 'er afgestoten werd. 's Namiddags wierd hy buiten aan een nieuwe galg gehangen. Dit was het einde van Jean de l'Orange uit die Stad afkomstig en geboren in het Dauphinaat, oud vier en twintig jaren, groot van persoon, en van eerlyke ouders, hebbende zyn vader een wynkoper geweest; van jongs had hy den oorlog gevolgt, en met Duc de Beaufort in Candia geweest, aldaar een wonde in de wang ontfangen, en was nu in Staten dienst. Hy was zeer welsprekende, minlyk, goed van verstand, en Roomsgezind, doch niet bitter, en stierf, zeide men, op de gronden der Gereformeerde Religie, daar hy rechtzinnig van konde spreken. Daags voor zyn sterven verzocht hy om zyn makker La Fleur noch ééns te spreken, van denwelken hy vergiffenis verzocht, dat hy hem wegens handdadigheid aan 't gieten valschelyk beschuldigt had, met een roemer wyn en zo eene hertbrekende taal, verzelt met smekingen, beleeftheid, kussingen, en een doorstaand gelaat, dat het de tranen uit de ooggen van La Fleur, den Opperschout, Do. Ruiters, en anderen trok; zodanig datze alle niet een woord konden spreken. Zy vergaven malkanderen, en scheidde La Fleur wenende, maar l'Orange wist van geen verandering, en zo 't in alles bleek, kon nooit iemand den dood te lyden meer getroost wezen.

Vier dagen daarna * bragt het de Graaf van Waldek hier aan, en deed een algemene monstering † van 't Krygsvolk dat in deze Stad was, 't welk achter de Ofseschuren, ten dien einde geschaart stond, in het gezigte van duizenden van menschen: dit gedaan zynde vertrok hy aanstonds. Hy had dien zelven dag ook te Hoorn gemonstert drie compagnien ruiters en zes compagnien voetvolk, die aldaar, onder den Oversten Stokheim in garnizoen lagen. Wanneer de soldaten te Enkhuizen monsterden, onstond 'er eenige moeijelykheid met de zelve, en geraakte het Vendel A en H, als de naaste zynde, in de wapenen, doch wierd door den

den Here Schram beflist. Daags te voren hadden de ruiters binnen Hoorn ook grote moedwil tegen de matrozen, die ter zee dienen zouden, bedreven, waardoor zy samen handgemeen raakten en een gevaarlyke opschudding in die Stad veroorzaakten. Den laatsten van April wierd 'er te Enkhui-zen Vroedschap en Krygsraad gehouden om servies gelden voor de soldaten van de burgers te halen. 's Avonds den eersten van Mei wilden de kapergasten 't huis van Sybrand Jacobsz. Bergerboot plonderen. doch wierd zulks door Jan ten Broeke, die de wacht had, belet. Den volgende dag quam 'er een opbods-brief van zyn Hoogheid voor de soldaten, die weinige dagen daar na vertrokken, zynde ten dien einde beslag op de schepen gelegd. Ter zelve tyd vertrokken ook van Hoorn dertien of veertien compagnien voetvolk onder den overfte - Stokheim naar Weesp en Muident, van waar het krygsvolk naar Vrieland was gezonden. Weinige dagen daar na * vertrokken ook van Hoorn in schepen (die ten dien einde waren in beslag genomen, en van Amsterdam gezonden) twe honderd dragonders, welke in dezen winter van nieuw jaar af, in de dorpen van Westvrieland by de boeren hadden in quartier gelegen. Zy wierden naar de Vriesche kust gevoert, daar de onzen veel volk van noden hadden, om die Provincie tegen de Franschen en de troupen van den Bisschop van Munster wel te beschermen en te bewaren. Niet lang na het vertrek der krygslieden begonnen de burgers te Enkhui-zen weêr met één vendel tevens te waken. Ook hadden de Heren Burgemeesteren een opbods-brief voor drie vendelen van hunne schutters ontfangen; die in gevolge van dien den negentiensten dier maand, in zeven ligters naar Amsterdam vertrokken, en vervolgens naar Weesp. Dien zelfden dag vertrokken van Hoorn in negen schepen drie vendelen burgerschutters, onder het bevel van den Heer Mr. Adriaan van Bredehof, Hoogschout dier Stad als Colonel, en de Kapiteinen Mr. Jacob Keizer, Jelmer Hinlopen en Evert Klomp. Zy wierden eerst gebragt te Amsterdam, van waar zy naar Muident wierden gezonden, om aldaar in bezettingen te leggen.

1677.
Uit een Aantek.

De Kapergasten wilden een huis plonderen.

Aantek. van M. Mul.

Soldaten vertrokken van Enkhui-zen.

Ook van Hoorn.

* 15 Mei.
Uit een Aantek.

10 Mei.

Een opbods-brief voor de burgers.

Aantek. van M. Mul.

Die naar Weesp en Muident vertrokken.

Uit een Aantek.

1673.

De borstwe-
ring der Stad
word verbe-
tert.

Eenig voet-
volk komt in
de Stad.

* 8 Juny.

Toeleg om
schepen in de
riviere van
Londen te
doen zinken.

Brand Het
Leven van de
Ruiter, bl.

775 - 782.

Holl Merc.

bl. 72. Verw.

Europa II. Deel,
bl. 152.

gen. Ter zelve tyd vertrokken ook van Hoorn, in ver-
scheide schepen twe compagnien ruiters, naar Nieuwer-
sluis, om dien post tegen de Franschen te helpen bewaren.
Midlerwyle wierden de borstweringen om de Stad Enkhu-
zen, door stads-arbeiders zeer verbeterd. Den negenen-
twintigsten van die zelve maand quamen hier weêr vier vaan-
dels voetvolk, zonder zydgeweer en voorzien met klugtige
en ongewone surketstokken: dan deze ontvingen weinig da-
gen daarna * een opbods-brief om naar elders te vertrekken.

Ondertusschen wendde men alle vlyt aan om 's Lands vloot
ten spoedigste te doen uitloopen. Men had te dezer tyd een
toeleg van etlyke schepen met ballast zwaar geladen, in de
riviere van Londen te doen zinken, om waar het mogelyk
die te stoppen en onbruikbaar te maken. Ten dien einde
waren bedektelyk acht zinkschepen gereed gemaakt, en al-
rede naar Texel gezonden, en men had de toerusting daar-
om te sterker voortgedreven: want had deze aanslag willen
gelukken, men zou gansch Engeland, zonder zeeflag of
bloedstorting, in verlegentheid gebragt hebben. Den ne-
genden van Mei geraakte de Ruiter met 11. schepen van
oorlog, 4. fregatten, 4. branders, 2. snaauwen, en 4. gal-
joots, van het Collegie ter Admiraliteit te Rotterdam, be-
nevens 4. oorlogschepen van 't Noorderquartier, uit het Goe-
reêsche gat en de Maas, behouden in zee. Ontrent den zel-
ven tyd waren de gereede schepen van 's Lands vloot met de
zinkschepen, onder de Schoutenbynacht de Haan en David
Vlug, uit Texel in zee gestoken; te weten, 16. oorlog-
schepen, 10. van Amsterdam en 6. uit het Noorderquartier,
8. fregatten, 12. branders en één waterschip van Amsterdam,
2. branders uit het Noorderquartier, en noch 8. zinksche-
pen, t'zamen 47. schepen. Deze quamen den volgenden
dag by de schepen, die onder den L. Admiraal de Ruiter,
uit de Maas gelopen waren, bestaande deze vloot nu in 72.
zeilen. De Bevelhebbers en schepen, die uit het Noorder-
quartier zich by deze vloot bevonden, waren de volgende:
David Vlug van Enkhuizen, voerende het schip 't Wapen
van Enkhuizen met 72. stukken, en de Kapiteinen Pieter
Kerffe.

Kerfseboom, Cornelis de Boer, Pieter Bakker, Klaas Wynbergen, Hendrik Visscher, Jan Hek, Jan Dik, Jan Muys, en Jakob Roos, meest alle burgers van Hoorn en Enkhui-zen, voerende de schepen, 't Wapen van Nassau met 58. 't Wapen van Holland met 44. Jupiter met 44. de Kaleb met 46. 't Wapen van Medenblik met 44. Westvriessland met 80. d' Eenhoorn met 70. Justina van Nassau met 66. en het Noorderkwartier met 60. stukken, benevens de Com- mandeurs der twee branders, Hendrik Munt en Pieter Bokkes. Men besloot naar de riviere van Londen over te ste- ken, en aldaar de schepen te doen zinken; men zond de Schoutenbynacht van Nes en Vlug, met zes fregatten, zes branders, twee snauwen, en zeven galjoets, nevens de acht zinkschepen naar de Middelgronden, om die te doen zinken ter plaatsen hen by geschrift aangewezen; dan de Engel- schen, waarschynelyk van dezen toeleg bewuft, lagen daar met in de dertig schepen; waarom men goed vond met de gemelde zinkschepen onverrichter zaken te rug te keren.

Daarna wierd 's Lands vloot noch met verscheide grote schepen en fregatten versterkt, waar onder noch vier uit het Noorderkwartier: te weten, de Viceadmiraal Volkert Schram voerende de Pacificatie met 80. stukken, en de Kapi- teinen Jan Krook, Klaas Valehen, en Maarten de Boer, voe- rende de schepen Alkmaar met 64, de Prins met 64, en Gelderland met 60. stukken, benevens een brander gevoert door den Commandeur Harmen Dirkszoon de Boer. Na deze versterking bestond 's Lands vloot, die in drie esqua- dres verdeelt wierd, in 52. schepen van oorlog, 12. fregat- ten, 14. advysjagten, en 25. branders, in alles ontrent hon- dert zeilen. Onder de veertien oorlogschepen van het Noor- derkwartier waren 'er zeven, die in de Stad Enkhuizen wa- ren uitgerust. Uit Zeeland had men slechts drie of vier sche- pen, en uit Vriessland, Stad en Lande, niet één schip on- der de vlag, ook ontbraken van Amsterdam en Rotterdam noch verscheide schepen. De Engelsche en Fransche vloten waren nu met elkanderen vereenigt, en overtroffen de Ne- derlandsche, die men in vergelyking van dezelve een klein

's Lands vloot word met verscheide oorlogschepen versterkt.

G. Brand't
Leven van de
Ruiter, bl.
784-788.

Na 794-795-799:
Vergelyking
tusschen de Ne-
derlandsche en
de Engelschen
en Franschen
vloten.

1673.

Hoopken noemde, verre in getal en grote van schepen. Zy besloegen de zee zo verre als men zien kon. Men telde ontrent honderd en wat min dan vyftig zeilen, en daar onder tusschen de tachtig en negentig grote schepen en fregatten van oorlog.

Het eerste zeegevecht ontrent Schoneveld.

Zie G. Brand

bet Leven van de Ruiters, bl. 798-809.

Vervolg van 't Verw. Europa, bl. 331-333. Sylvius bl.

607-612.

J. Le Clerc III. Deel, bl.

478-480.

V. Schram, D. Vlugs en andere bevelhebbers sneuvelen.

Uit een Aantek. van M. Mul,

G. Brandt als boven, bl. 804.

Dapperheid van P. Bakker. Stad. 803.

Den zevenden van Junius, op den maandelijken biddag, en juist den zelve dag op welke men in 't verleden jaar de vyanden in Souwlsbaay aantafte, raakten beide de vloeten ontrent Schoneveld by West-kappel aan elkander. 't Gevecht begon ontrent ten één uur namiddag, en daar wierd aan wederzyden hevig gevochten tot ontrent tien uren in den avond, wanneer de duisternis der nacht, want het was donkie maan, den stryd eindigde, en de Engelschen en Franschen in stilheid afweken. Verscheide dappere Bevelhebbers lieten hier kloekmoedig 't leven. De Viceadmiraal Schram en de Schoutbynacht Vlugs, beide van Enkhuizen en hunnen plicht loffelyk betrachtende, d'eerste onder het esquadre van den L. Admiraal Tromp, en d'andre onder 't esquadre van den L. Admiraal Bankert, stierven op het bedde van eere aan hunne wonden; ook was de Kapitein Jakob van Bergen gesneuveld. De Kapiteinen Cornelis de Boer van Enkhuizen, Hendrik Titus van Nassau, en Mattheus Meegang waren zwaarlyk gequetst, inzonderheid de Boer, die daarna op Vrydag den zestienden dier maand aan zyne wonde te Rotterdam overleed. Dus verloor de Stad Enkhuizen in dezen victorieusen zeeslag drie van hare dappere Zeehelden. Men zeide ook in 't eerst dat de Kapiteinen Pieter Bakker en Maarten de Boer, ook beide Enkhuizers, insgelyks gebleven waren: doch daarna verstond men dat ze beiden leefden. Pieter Bakker, voerende het schip Jupiter, wierd 's namiddags van de vloot afgesneden, en d' Engelschen zonden een brander op hem af. Hy gat last dat cenige matrozen in de boot zouden vallen, om den brander af te weren. Doch daar begaf zich zo veel voks in de boot, dat pas de helft van 't scheeps volk binnen boord bleef: 't welk d' Engelschen ziende leiden hem aan boord, vermeerderden het schip, en hielden 't ontrent twe uren in; tot dat Bakker,

1673.

t Verlies der
Engelſchen en
Frantſchen.

De Ruiters
ſtelt bevelheb-
bers aan in
plaats der ge-
ſneuvelden.

De lyken
van Schram en
Vlug komen
te Enkhuiſen.
Aanteek. van
M. Mul.

De tweede
zeeflag.

Zie G.

Brandt's Levens
van de Ruiters,
bl. 314. 318.
Ver volg van 't
Verw. Europa,
bl. 353-364.

ker, gewaar wordende dat de vyanden in 't gevecht te kort ſchoten, 't ſchip weér overweldigden en by 's Lands vloot bragt. De Nederlanders verloren in dezen ſlag maar drie of vier branders, en niet één ſchip. d' Engeliſchen en Frantſchen hebben daar en tegen negen of tien branders en ten minſten drie of vier grote ſchepen verloren. Eenige melden dat aan de zyde der Engeliſchen vyf Kapiteinen waren gebleven, en aan de zyde der Frantſchen vele vrywillige Edelen. 't Getal der andere doden wierd zeer geheim gehouden. Drie dagen na het gevecht ſtelde de L. Admiraal de Ruiters, die in dezen zeeflag een onſterffelyken lof had behaalt, by maniere van voorraad, den Schoutbynacht de Haan in plaats van den Viceadmiraal Schram, en Jan Hek, oudſte Kapitein onder het Collegie van Weſtvrieſland en 't Noorderquartier, gaf hy het gebied over de ſchepen en vaartuigen van dat Collegie. In plaats van Cornelis de Boer, die het ſchip genoemt het Wapen van Holland gevoerd had, wierd Matthys Dirkszoon Pyl, eerſte Luitenant op het zelve ſchip, tot Commandeur geſtelt. Men verſtond ook, dat Kapitein Jan Dik, niet tegenſtaande hy een van de jongſte Kapiteinen uit het Noorderquartier was, de vlagge als Schoutbynacht in plaats van Vlug zoude opzetten, terwyl hy daar toe uit dat Quartier de bequaamſte wierd geoordeelt. Midlerwyl was de tyding van 't zeegevecht in 't Vaderland gekomen, en verwekte veel blydſchap onder de Regenten en ingezetenen. Den twaalfden dier maand ontſing men te Enkhuiſen de tyding van de dood van den Viceadmiraal Volkert Schram en den Schoutbynacht David Vlug, welker lyken in de gemelde Stad wierden gebragt, om aldaar begraven te worden.

's Lands vloot onderwyl en op Schoneveld voor de Zeeuſche kuſt weér in ſtaat gebragt zynde om tegen den vyand te kunnen aangaan, beſloot men dien zelf aan te taſſen; gelyk den veertienden, zeven dagen na den eerſten zeeflag, geſchiedde. 't Gevecht begon na den middag ten vier uren, en duurde met grote hevigheid tot laat in den donkeren, wykende de Frantſchen en Engeliſche al vechtende naar de

1677.
 Waarby de
 Nederlanders
 veel eer en
 voordeel be-
 halen.

revier van Londen, en men vernam den volgenden dag, dat ze de zee verlatende de gemelde reviere waren ingelopen. Dus eindigde de tweede zeeslag in dezen zomer gevochten, tot merkelyke eere en nut van den Nederlandschen Staat. De Nederlanders verloren in dezen fryd geen schepen: en hoe-wel ze maar één vyandyk schip hadden zien verbranden, en 'er alleen twe, zo men sprak, gezonken waren, hunne overwinning bestond in groter zaken, die 't bevochte voordeel aan de gansche wereld ten toon stelden. Zy hadden de twe Koninglyke vloten, ongelyk sterker dan de hunne, die zeven dagen te voren op hun afquamen, nu zelf op de Zeeuw-sche kust aangestaft, en als die het gevecht zochten te myden, vervolgt, achterhaalt, veel afbreuks gedaan, en uit der zee geslagen. Daar en tegen bleven de Nederlanders in zee, zonder binnen te lopen, en zy begaven zich weêr op hunne oude post, op Schoneveld, om van daar op de vyandelyke bewegingen te letten, en den Staat tegen hunne aanslagen te bewaken. Het getal der doden en gequesten ter wederzyden word niet gemelt; doch het is zeker dat de Engelschen en Franschen, sel gehavent, op de rivier van Londen zyn gekomen, en, volgens hunne eigene bekenten- nis, in beide de leste zeeslagen, ontrent drie duizend doden en gequetsten hadden bekomen.

Drie vendels
 schutters gaan
 naar Weesp,
 en anderen ko-
 men t' huis.
 Aantek. van
 M. Mul.

Ook drie
 vendels van
 Hoorn naar
 Muiden
 Uit een Aantek.

Op Donderdag den vyftienden van Junius vertrokken in zeven ligters drie vendels schutters van Enkhuizen, onder de Kapiteinen Frans Krytman, Volkert Westwoude, en Lucas Timmerman, na dat ze alle voor het Stadhuis gemonstert waren, om hunne medeburgers, die te Weesp in bezetting lagen, af te lossen. De verlosse quamen den volgenden dag, na het sluiten van de poort voor Enkhuizen: zy wierden binnen gelaten, trokken voor het Stadhuis, daar ze hun geweer affchoten, en keerden vervolgens een iegel- lyk naar zyne wyk. Ook zyn den zestienden drie vaandelen schutters van Hoorn naar Muiden vertrokken, onder bevel van den Here Burgemeester Joan Blokker, en de Kapitei- nen Mr. Jacob van Sander, Mr. Wormer van Schoonen, en Dirk Passer, om de drie vendelen hunner medeburgers,
 die

die nu, zo wel als die van EnkhuiZEN, volgens ordre van zyn Hoogheid, vier weken hadden uitgeweest, af te lossen, komende de verloften den zeventienden in den nacht te Hoorn. Niet lang daar na * zyn ook van die zelve Stad te scheep gegaan vier honderd landzaten uit vele dorpen in deze gewelten, om de burgers, die binnen Weesp en Muiden lagen, te versterken. Den éénentwintigsten dier maand wierd het lyk van den dapperen Kapitein Cornelis de Boer, die, gelyk verhaalt is, den zevenden van Junius, in den zeeslag zwaarlyk gequetst, en daar na aan zyne wonde binnen Rotterdam overleden was, te EnkhuiZEN, onder den toevloed van eene menigte van menschen, begraven. Den volgenden dag wierd ook aldaar plegtig ter aarde gebragt het lyk van den manhaften Viceadmiraal Volkert Schram, die in dat zelfde zeegevecht was gesnevelt. Het burger-ven-del A. trok voor af. Daarna volgden de genen, welke de sporen, handschoenen, degen, en het wapen droegen. Ver-volgens gingen achter het lyk de naaste vrienden, de Heren van 't Collegie ter Admiraliteit, met Hellebaardiers, als mede de Heren Regenten der Stad, en ontrent de vierhon-derd menschen. Men gaf na de begraafnis vier tonnen bier aan het volk ten besten: en de Dichter H. van der Meer maakte naderhand op het afbeeldsel van dezen onverfaagden Zeeheld het volgende byschrift:

1673.

Die door
400 landzaten
worden ver-
sterkt.

* 21 Juny.

De lyken van
C. de Boer,
V. Schram, en
D. Vlug wor-
den te Enkhui-
zen begraven.

Aanick. van
M. Mub.

Dit Aansight maakte een schrik in geele Indianen,
En braght een kille koorts in 't herte der Maranen:
Colomba tuighd syn moed; de Faam met open keel,
Bafuind den loff van SCHRAM in 's Weerelds ander deel.
Europe kend hem ook: de fiere Engelande
Doeld met syn moord-schut meer op hem als op een ander.
't Sa, vuld my, seide Jork, 't kanon syn kop're keel,
En treft, in SCHRAM, den arm van Hollands Noorder-deel,
Maar 't mist u, Engeland, schoon ghy syn arm kond raken,
Gy kond de minste wond niet in syn herte maken;
De moed blyft ongekreukt ten dienst van 't Vaderland,
Al valt het lyff, de deughd en word nooit overmand.

Ccc 3

Daags

1673.

Dank - en
bededag in de
vereenigde
Nederlanden.

Daags daar aan, den driecwintigsten der zelve maand, wierd insgelyk het lyk van den kloekmoedige Schoutbynacht, David Vlug, die mede in dien zelve zeesfryd, het leven, ten dienste van het Vaderland, op het bedde van eere glorieuslyk had opgeoffert, binnen Enkhuizen, met grote stacy, en op dezelfde wyze als dat van Schram ten grave gedragen: trekkende het burger - vendel K. voor aan Dusdanig was het einde van deze drie dappere Enkhuizer Zeehelden, die zich in verscheide togten en vermaarde zeeslagen, wegens hun voorzichtig beleid en onversaagde kloekmoedigheid, eenen groten naam en een' onsterffelyken roem hadden verworven: waarom hun dood by hunne medeburgers en andere liefhebbers van het Vaderland, in deze droevige en gevaarlyke omstandigheden, zeer wierd betreurt. De gewoonlyke bededag, die den eersten Woensdag in de maand, op den vyfden van Julius, moest gehouden worden, wierd nu door de Heren Staten verandert in een dank - en bededag, wegens de twe leste zeeslagen. De Heren Staten zeiden in de uitschryving, „ dat het God belieft had, uit „ zyne oneindige goedertierenheid en vaderlyke barmhertig- „ heid, den Staat dezer Landen in de tegenwoordige bekom- „ merlyke en gevaarlyke gesteltenisse van tyden en zaken, te- „ gens het gevoelen en de gedachten van alle hunne vyanden, „ te begenadigen met baarblykelyke hulpe en zonderlinge „ voordelen, in beide de jongst voorgevallene gevechten en „ zeeslagen, tegens de t' samengevoegde vloten van de mag- „ tige Koningen van Vrankryk en Grootbritanje “. Derhal- „ ven bevalen de Heren Staten, God over die hulpe van gansch- „ herten te danken, en vieriglyk te bidden om zynen verde- „ ren zegen over 's Lands vloot, en om voorspoed van de „ wapenen van den Staat te Lande, en verders om een heil- „ zame vrede. De Koning van Vrankryk had sedert den zelden „ van Junius Maftricht belegert, en liet die Stad hard aan- „ tasten; doch zy wierd door den Heer Fariaux dapper ver- „ dedigt. Hier meende men zou de vyand den gehelen zomer „ werk hebben, en men was blyde dat hy op die sterke Stad „ was aangevallen; dan het viel geheel anders uit: want al- „ hce.

Maftricht
word door de
Franschen be-
legert en inge-
nomen.

Zie *Vervolg*
van 't Verw.
Europa bl. 267.
273, 278 - 320,

1673.

hoewel de Franschen daar voor veel volk verloren, waar onder velen van hogen rang; zo wierden zy nochtans den eersten van Julius by verdrag daar van meester. Zo ras die tyding hier te land onder de vyanden quam, schoten zy, den derden dier maand, in den voornacht, aan alle kanten victorie, zo uit het kanon als uit veel duizenden musquetten, 't geen zulk een yselyk gedruis en gedreun in de lucht verwekte, dat de ingezetenen van dit Noorderkwartier, niet wetende wat dit beduidde, daar over met grote vreze wierden bevangen, denkende dat de vyand nu in deze gewesten hier of daar een landing zou ondernemen, te meer om dat al 't krygsvolk thans van hier naar andere plaatzen was getrokken. Duizenden van menschen zag men uit de steden en dorpen langs de gansche kust by een vergaderen, en men was dien gehelen nacht in alarm en beweginge; dan deze vreze en ontroeringe verminderden, toen men den volgenden dag de ware reden van dat schrikkelyk geschiet vernam.

Grote ontsteltenis in deze Landen. Uit een Aantek.

De Wethouderen van Enkhuizen verzuimden te dezer tyd niet hunne burgeren in den wapenhandel te doen oeffenen, en hadden ten dien einde niet alleen Drilmeesters aangestelt, om hen te leren het schiet-geweer te behandelen, maar stelden nu ook Adriaan Knopemaker aan tot Schermmeester, om hen ook met het zyd-geweer te leren omgaan. Zy zochten echter hunne burgeren, zo veel mogelyk was, te verschonen, wierven om dies wille eenige Waardgelders, waar over zy Joris Vos tot Hopman verkoren. Hopman Jan ten Broke was thans alleen met 175. Enkhuizer schutters uit, en lag binnen Weesp in bezetting. De Staten van Holland hadden besloten, dat men de helft waardgelders en de helft schutters zou uitzenden. Het aannemen der waardgelders had binnen Enkhuizen goeden toeloop. Dies wierden 'er van hen eenigen met twintig sloepjes gezonden naar Weesp, daar zesenzestig schutters wierden uitgeloot, welke den veertienden van Julius met den Burgemeester Sybrand Buiskes weêr te Enkhuizen quamen; gaande de Burgemeester Buiskes den tweëntwintigsten dier maand weêr derwaards Die van Hoorn hadden ter zelve tyd ook eenige waardgelders

Een Schermmeester word te Enkhuizen aangestelt. Enige Waardgelders aangenomen om de burgers te verschonen. Aantek. van M. Mul.

De Waardgelders worden naar Weesp en Muiden gezonden. 10. July.

Uit een Aantek.

ders

1673.

* 13. July.

† 14. July.

ders aangenomen, van welke twe compagnien naar Muiden trokken*, om hunne burgers, aldaar in bezettinge leggende, te verlossen. Deze t' huis komende †, wierden velen van hen door de soldateziekte, gelyk men ze noemde, aangetaft, waar aan wel veertig van hen zyn gestorven: want de gansche stad Muiden was door de grote menigte van volk, waar mede dezelve vervult was, van de lucht dier ziekte besmet.

Een aanslag van de onzen op Zwartsluis mislukte.

Holl. Merc.

XXIV. Deel, bl.

114. 115. Sylvius bl. 636.

627. Vervolg

van Valkenier

Verw. Europa

bl. 386. 391.

Prins Maurits had te dezer tyd een' aanslag op Zwartsluis voorgenomen, dien hy den twintigsten van Julius zocht ter uitvoer te brengen. Ten dien einde had hy eenige troupen, zo bedektelyk als geschieden konde, zo te lande als te water doen naderen: dan de Vyand hier van de lucht gekregen hebbende liet 's nachts op den toren van Zwartsluis verscheide vuurtekenen maken, waar op die van Hasselt, en voorts die van Zwol en Kampen zulks van gelyken deden. De troupen van Prins Maurits quamen alle ter gezetter tyd met het krieken van den dag ter bestemder plaatsen; men voerde dezelve op verscheide plaatsen te gelyk aan om die Vesting aan te tasten en te overweldigen. De Heer Lobs Admiraal van de Zuiderzee was met zyne onder zich hebbende Uitleggers en Tjalken in het Zwarte-water, aanbrengende twe bateryen op vlot-schuiten dicht onder het Kanon van de Schans, waar op de Vyand zeer hevig kanoneerde, en zy denzelven ook niet schuldig bleven. Doch men vond de Vesting sterker dan men bericht was, en de Vyand zeer wel op zyn hoede; daarenboven quamen de Vyandelyke troupen, ontrent drie duizend sterk, van Kampen en Zwol naderen, die de onzen 's morgens tusschen vier en vyf uren zo hevig aantastten, dat ze genoodzaakt waren, na een kloekmoedige tegenweêr, voor de overmagt te wyken, en, met achterlating van ontrent honderd en vyftig Soldaten, zo deden als gevangenen, in goede orde af te trekken en zich in de schepen te begeven: ook quamen eenige van de gevlugten te land door andere wegen, en de meesten van onze troupen noch dien zelven avond binnen Blokziel te rugge. Dus liep deze aanslag, die anders zeer wel beleid was, door dit onverwacht vroeg en sterk se-cours

cours-der Vyanden, vrugteloos te niet. In deze zelve maand werd weér één honderdste penning geconsenteert, daar in men van alle Obligatiën, Los en Lyfrenten, en Actiën op de Oost- en West-Indische Maatschappyyen, moest betalen.

Midlerwyl genoot Holland ter zee geen kleine welvaart, wanneer de zilvervloot van Cadix, die eenigen tyd te Bergen in Noorwegen had gelegen (bestaande in vyf oorlogschepen met drie koopvaarders, onder den Commandeur Dirk Schey) in Julius behouden in het Vlie aanquam; wordende over de vier millioenen alleen aan zilver, behalven vele andere kostelyke koopmanschappen, waardig geschat. In dezelve maand quamen ook in 't Vlie gelukkig binnen in de dertig koopvaarders, komende uit de Oostzee, en eenige van Hamburg, met welke laatste ook eenig nieuw geworven volk voor dezen Staat overquam. Daarentegen is 'er weér een vloot van wel twintig schepen, naar Moscovien, benevens eenige Spaansch- en Westindiesvaarders uitgelopen. Eenige weinige Kapers, die zonder verlof waren in zee gestoken, zyn ook met veel pryzen, daar toe vryheid verzocht en verkregen hebbende, in de havenen dezer Landen binnen gekomen. Te dezer tyd quam 'er een onbekende gedrukte brief zonder naam te Enkhuizen: waar in de schryver onder anderen betuigde, dat hy een gebore Engelsman en Protestants van geloof was, God biddende voor den welstand zynere geloofsgenoten: dat hy uit dezen grond wierd bewogen, de grote voornemens van Engeland te openbaren, welke niet waren op Zeeland, maar op het Noorderdeel van Holland, en wel op Enkhuizen en Hoorn gemunt, als wetende dat 'er geen ketens voor de Zeegaten waren. Besluitende derhalven met eene vermaning, dat ze op alles doch goede acht geliefden te geven; te meer als hebbende een Stad vol Papiſten, den vyand genegen, en Mennoniten, van wien geen hulp was te wachten. Hy voegde 'er by: *Ik verlange zeer naar den laaften September.* Deze brief vond te meer geloof, om dat 'er d' aanschryving van hunne Ed. Groot Mog. nopende het deſſein der Engelfchen op volgde, welke

1673.
Een hon-
derdste pen-
ning geligt.
Commeins
Bef. van Amſt.
bl 1214
Welvaart
van Holland
ter zee.
L. Sylvius 1.
stuk bl. 641.

Een onbe-
kende brief
koomt te
Enkhuizen.
Aantek. van
M. Mul.

Zie G. Brand
's Leven van de
Ruiters, bl.
838. 839.

1673

des anderen daags de Gemeente wierd voorgelezen. Hier op wierden de stukken, rondom op de wallen en stadsvesten leggende, geboort, en wederom geladen: want zy waren atgeschoten en hadden te luchten gestaan

De vyandelyke vloten kómen op onze kusten.
L. Sylvius bl. 645. 646. G. Brande 't Leven van de Ruyter, bl. 844. 845.
 Worden door eene ongewone ebbe belet te landen.

Zie boven
 bl. 320.

Niet lang daarna was alles in Holland in rep en roeren, toen men de vyandelyke vloten daar op de kust vernam. Den tweden van Augustus zag men ze in den laten avond voor de Maas, ja twe Engelsche kitzen quamen binnen de ondiepten in de Put: maar vermits het stil wierd, en dat ze hun gevolg niet by hen konden krygen, liepen ze met de ebbe weder uit. Hier uit kreeg men gedachten dat zy 't op den Briel gemunt hadden. Doch sommige verhalen, dat ze ook te dier tyd niet alleen door een schielyke mist wierden belet, die hen alle het gezigt benam, maar ook door een ebbe, die etlyke uren langer duurde dan naar gewoonte. Dan anderen menen dat dit wonderlyk beletzel op andere tyden voorviel. Doch ik vinde geen reden waarom men niet zou kunnen denken en stellen, dat zulks twemalen is voorgevallen, gelyk sommige geschiedschryvers verhalen. Den volgenden dag, vernam men 's morgens vroeg de vyanden voor Scheveningen, zo na by de wal dat men hunne drie esquadres bequamelyk kon onderkennen. Alle de Compagnien burgers van den Hage, en eenige van Delft, trokken naar 't strand, met de landluiden der omleggende dorpen, tot ontrent twintig vaandelen voetvolks. Ook wierden in der yl achtiën stukken geschuts derwaarts gevoert. 's Namiddags quamen de vyanden voor Zandvoort en Wyk op zee, drie mylen van de wal. Hier, en in de zeedorpen hier ontrent vergaderde ook veel volks in de wapenen. Den vierden zag men de vyandelyke vloten voor Egmond, daar na voor Petten, en eindelyk voor de Helder en Texel. Zy quamen met hunne ligte fregatten en kitzen zo na aan 't strand, dat ze daar op vele schoten deden, doch zonder eenige schade te doen, of iemand te quetsen. Zyn Hoogheid de Prins van Oranje, van de aankomst der vyanden op de kusten van Holland in 't leger te Raamsdonk verwittigt, begaf zich terstond naar den Haag, en stelde overal ter beveiliging van de zeestranden de nodige ordres. Wei-

Weinige dagen te voren * was Hopman ten Broeke met zyn Luitenant en zestig schutters van Weesp, daar hy in bezettinge had gelegen, t' EnkhuiZEN gekomen, latende in de eerstgemelde stad den Burgemeester Buiskes met den Vendrig, Sergeant, en tweeëntwintig schutters, die in 't begin van Augustus †, benevens de stoepjes, mede van Weesp te EnkhuiZEN te rugge quamen, wordende hunne plaats vervult door de Waardgelders, welker getal nu byna vol was. Den vyftenden dier maand vertrokken ontrent vier honderd boeren uit de vier dorpen by EnkhuiZEN gelegen, onder den Colonel Kools, om die genen af te lossen, welken één maand hadden uitgeweest. Den volgenden dag quamen te Hoorn drie schepen met Brandenburger soldaten, die door den Keurvorst waren afgedankt. Zy wierden kort daar na van meer anderen gevolgt, en verzochten by dezen Staat in dienst te worden aangenomen. Men nam ze terstond aan, en zond ze naar de Helder, om onze zeegeaten en kuffen tegen d'ondernemingen der vyandelyke vloeten te verdedigen. Ter zelve tyd wierd de Heer Mr. Joan van Gent, Burgemeester van EnkhuiZEN, gecommitteert tot de vredehandeling, waar mede men thans te Keulen gezig was, doch die in 't volgende jaar zonder vrucht wierd afgebroken.

's Lands vloot ondertusschen van het nodigen voorzien, en noch met twe schepen versterkt zynde, ging den zevenden van Augustus weêr t'zeil; en men besloot den twaalfden, dat men de vyanden hoe eer hoe liever behoorde te naderen, en aan te tasten, en, onder Gods zegen de kust dezer Landen te doen verlaten, en de zee alzo voor d'aankomende retourtschepen vry en veilig te maken. Ten zelve dage is ter vergaderinge der Heren Staten van Holland, na dat in achtging genomen was, hoe eerst daags tusschen de vyandelyke vloeten en die van dezen Staat wel een zeegevecht zou mogen voorvallen, en dat den Staat aan den goeden uitslag van dien ten hoogsten gelegen lag, en d'overwinning alleenlyk hing aan Gods almachtige schikkinge, goedgevonden en verstaan: dat Burgemeesteren en Regeerders van de Steden der Provincie zoude aangeschreven worden,

D d d 2

ieder

1673.

* 29. July.

Hopman ten Broeke komt met eenige schutters t' huis.

Aantek. van M. Mul.

Ook de overigen.

† Den 4. en

7. August.

400. Boeren vertrekken om anderen af te lossen.

Vele Brandenburgsche soldaten komen hier om dienst te nemen.

Uiteen Aantek.

Burgemr. van Gent word gecommitteert tot de Vredehandeling.

's Lands vloot gaat t'zeil, om de vyanden aan te tasten.

Zie G.

Brandt's Leven van de Ruiters bl. 846. enz.

De Staten stellen byzondere bedeltonden aan.

12 August.

1673.

ieder in de zyne zodanige ordre te stellen, dat de Predikanten aldaar zyne Goddelyke Majesteit daar over zonder ophouden vieriglyk zouden bidden, en by alle gelegenheid van prediken hunne gebeden daar naar richten, en de gemeente daar toe vermanen, ook dagelyks byzondere bedestonden daar toe aanstellen: en byzonderlyk mede ten zelve einde de gemeente zouden doen byeenkomen, zo wanneer door 't gehoor van schieten met kanon het voorzeide zeegevecht zou mogen bekend worden. Den achtenden hield men ten dien einde te Enkhuizen de eerste bedestond, 's avonds ten zes uren, in de Westerkerk, om den Goddelyken zegen over 's Lands vloot enz. te erlangen. De Kerk was zo vol volks, dat men dergelyk by niemants geheugenis ooit gezien had. De menschen stonden tot voorby de vierde pylaar op 't Choor, en in de portalen van de Kerk. Na dat men een Psalm gezongen had, deed Do. Joannes Roldanus, na eene korte voorreden, het gebed, 't welk ontrent één uur lang was.

Uit een Aanteek. van M. Mul.

De derde Zeeslag ontrent Kykduin en de Helder.

Zie G.

Brandt's Leven van de Ruiter.

bl. 87-863.

Verv. van 't

Verw. Europa.

bl. 412-437.

Aanteek. van

M. Mul.

Gebeden ten tyde van 't gevecht in Holland gedaan.

Uit een Aanteek.

Den éénentwintigsten van Augustus, geschiedde de derde verschrikkelyke, doch victorieuse zeeslag der Nederlanders tegen de Engelsche en Fransche vloeten, ontrent Kykduin en de Helder. 't Gevecht begon 's morgens ten acht uren, de wind Zuidooft zynde, als wanneer men te Enkhuizen het geschut met gehele lagen zodanig hoorde donderen dat de glazen in de Stad dreunden en daverden. Dit duurde tot ontrent tien uren, wanneer het schieten schein af te nemen, en de vloeten dieper in zee geraakten. Straks op het horen van dit grouwzaam geschiet wierden t' Enkhuizen de klokken geluid en in drie kerken yverige gebeden tot God uitgestort met groten toeloop van volk, zynde de ontfelstenis en verbaastheid uit elks aangezicht te lezen. 's Namiddags ten drie uren geschiedde dit weêr in twe kerken. Ter zelve tyd wierden te ook Hoorn en in verscheide andere Hollandsche steden, daar men hoorde dat de vloeten aan makanderen waren, openbare gebeden tot den Here uitgeboezemt. Op het luiden der klokken liepen de kerken en vergaderplaatsen van alle gezindheden vol, en vele duizenden

van

van menschen smeekten, op de voorgang der leeraren, om genade, bystand en verlossing, ten besten van het Vaderland: met zo groot een beweegnis der gemoederen, en vurigheid van geest, als men noch nooit in eenigen nood onder de ingezetenen had bespeurt. Want elk hield dat aan dezen slag het gansche Vaderland hing, en dat men nu vocht om het uitheemsche juk t'ontgaan. Middelerwyl was het gevecht der wederzydsche vloten hevig en fel, en men sloeg etlyke malen door elkanderen heen. Hier gaven de Nederlanders de uiterste proeven van beleid en dapperheid, als of dit de leste stryd zou zyn, schietende met hun kanon zo ras als met musketten, driemaal tegens de vyanden ééns. De gansche zee stond in vuur en vlam, die, door den dikken rook, gelyk blixemstralen uit een donkre locht uitborst. Elk verging het horen en zien, door den rookdamp en 't gedonder van zo veel duizenden stukken geschuts, en 't balderen van zo groot een menigte van musketten als 'er gedurig vuur gaven. De kogels, bouten, schroot en splinters vlogen van alle zyden, met een yffelyk gekraak en geknars van al wat getroffen wierd. De zee wierd met dode lichamen bezaait, en het gekryt en gejammer der gequetsten en stervende, was om een stene hart tot tranen te bewegen. Dus beschryft een vermaard geschiedschryver dit schrikkelijke zeegevecht, 't geen tot ontrent 's avonds ten zeven uren duurde, wanneer de Engelschen naar hunne kust de wyk namen, en van de Nederlanders tot na zonnen ondergang gevolgt wierden.

In dezen stryd sneuvelden van onze zyde de Viceadmiralen Jan de Liefde en Itak Sweers, en de Kapiteinen Jan van Gelder de Ruiters behoud-zoon, David Sweerius, Hendrik Visscher en Dirk Joblz. Kiela. De Kapitein Jan Dik was zwaarlyk in zyn been gequeft, en de Kapitein Jan de Jong wierd aan zyn oog gewond. Wyders had men in 's Lands vloot weinig gequetsten en doden; daar wierd ook geen één schip vermist of verloren, maar men was vier of vyf branders quyt geraakt. Doch d'Engelsche vloot was zo reddeloos, dat ze genoodzaakt was de zee te verlaten. Ook was het getal der doden

Ddd 3

en

1673.

De hevigheid van dezen stryd.

Zie G. Brandt als boven, bl. 861.

't Verlies van wederzyde,

1673.

Dankdag
over d' over-
winning van
's Lands vloot.
* 26. August.

en gequetsten aan hunne zyde ongelyk groter dan aan die der Nederlanders; doch de dood van den dapperen Admiraal Spragh, die jammerlyk verdrong, was hun smertelykste verlies. Men had ook één of twee van hunne grootste schepen zien zinken, en zes of zeven zien branden, zonder dat men wist of het branders of andere schepen waren; ook hield men dat ze ten minsten acht of tien branders hadden verloren. Den volgenden dag quam 's Lands vloot tusschen Texel en 't Vlie ten anker, daar zich te voren de vyanden hadden geposteert. Tot erkentenis van dezen zege besloten de Heren Staten *, dat d' aanstaande maandelyke bededag, den zelden van September, in een' dank- vast- en bededag zou verandert worden, in welks uitschryving zy openlyk zeiden: „ Dat het God Almagtig had belieft, den Staat „ dezer Landen, in de tegenwoordige bekommerlyke en „ gevaarlyke gesteltenisse van tyden en zaken, in den jongst „ voorgevallen zeeflag, tegens de t' samengevoegde vloten, „ van de magtige Koningen van Franryk en Grootbritanje, „ niet alleen met groot voordeel, maar ook met zegen en „ overwinninge te begenadigen: zulks dat de vyanden af- „ geweken zynde, daar door de zeegeaten dezer Landen voor „ de verwacht wordende schepen vry en open waren gestelt. Voorts bevelende God ten gemelden dage van ganschere herten te danken, te loven en te pryzen, over de voorschreve victorie, zo wonderbaar aan ons gegeven, en om zynen verderen zegen over de wapenen van den Staat, tot herstelling van de vervallene zake, en ter verkryging van een vaste en gewenschte vrede, vieriglyk te bidden en te smeken. Dus betuigden de Heren Staten voor God en de menschen, door deze uitschryving, dat ze de gelukkige uitkomst van het leste zeegevecht Gode dank wisten.

't Fransche
Leger verlaat
het Sticht van
Utrecht.

Zie Vervolg
van 't Verv.
Europa bl.
482. enz.

Zyn Hoogheid met het leger van Geertruidenberg opgebroken zynde, quam den éénendertigsten van Augustus te Werkendam by Gorkum. Dit deed den Hertog van Luxemburg, uit vreeze van overvallen te worden met het pit van der Fransche magt, uit het Sticht van Utrecht naar den kant van Thiel wyken. Dien dag en den voorgaanden nacht

was 't een vervaarlyk onweér, niet alleen door grouwzame winden, maar ook door harde donderslagen, fellen blixem, zwaren hagel, en dichte stortregen. In Binnewyzend sloeg de donder in een huis bewesten de kerk, de deur in en boven ten dake weér uit; het zelve brandde tot den grond toe af, zonder dat 'er iets van belang uit kon geborgen worden. Ook wierden vele glazen door de grote hagelstenen uitgeslagen. Verscheide schepen van 's Lands vloot leden by dezen zwaren storm ook veel schade aan ankers en kabels. Een galjoot met lyftogt spoelde tweemaal van zyn ankers: een Noordhollands schip moest zyn grote mast kerven. Het schip van Waasdorp, gevoert door den Kapitein Engel de Ruiters, wierd ook driftig en liep groot gevaar van vergaan. De Schoutbynacht Bruinsveld verloor insgelyks zyn touwen, en moest het boven Westerbeems gat zetten. Daarna wierd 's Lands vloot meermalen door hard weér en stormwinden aangetast, en verhindert, en eindelyk * genoodzaakt binnen de zeegeaten dezer Landen te lopen, na dat ze in den voorleden zomer tot driemaal twe Koninglyke vyandelyke vloten gelukkig had bevochten, hare voornemens om te landen had verhindert, tot tweemaal uit der zee geslagen, en altyd zee had gehouden, en na den lesten zeefflag noch ruim één maand tyds in zee was gebleven. Te dezer tyd quam in Holland de tyding, dat d' Engelschen drie Oostindische retoursschepen, ontrent het Eiland van Sinte Helena, in d' Ethiopische zee, hadden veroverd, en noch een ander retoursschip was voorheen in d' Engelsche vloot vervallen.

Ondertusschen belegerde zyn Hoogheid de stad Naarden, die men den achten van September begon te beschieten, en de Franschen noodzaakte dezelve den twaalfden dier maand by verdrag over te geven. Dit veroveren van Naarden verschaftte aan die van Amsterdam grote ruimte, en aangansch Holland veel vreugde. Twe Compagnien Dragoniers quamen den tienden dier maand van Harlingen t' Enkhuisen, en trokken door de Stad naar het leger van zyn Hoogheid: van wien de Wethouderen den vyftienden een' opbods-brief ontvingen voor vyf vendels Enkhuizer schutters

1673.
Zwaar on-
weér.
30. en 31.
August.
Uit een
Aantekening.
M. Mul.
G. Brants' s
Leven van de
Ruiters, bl. 871.

's Lands
vloot koopt
binnen.
* 23. en 24.
Sept.
Brandt als
boven bl.
872 876.
D' Eng-
schen verove-
ren vier Hol-
Oost Ind:
Retourssche-
pen.
Vervolg van
Verv. Europ.
bl. 521.

Naarden
door den Prins
veroverd.
Sylvius bl.
661. 662.
Verv. van 't
Verv. Europa.
bl. 484-491-
497.
Dragonders
trekken door
Enkhuisen.

ters

1672.
Een opbods
brief voor vyf
vendelen schut-
ters.

Aantek. van
M. Mul.

Doch zulks
wordt weét af-
geschreven.

Dankdag
wegens het
veroveren van
Naarden.

Verbonden
met verscheide
Mogentheden.

D' Opper-
hoofden der
vloten worden
in den Haag
wel onthaalt
en lofelyk
vereert.

* 30. Septemb.
Holl. Merc.
XXIV. Deel,
bl. 200 L. Syl-
vius I. Deel,
bl. 672. 674.
Vervolg van 't
Verw. Europa
bl. 525. 526. G.
het Leven van
de Ruiters, bl.
876-879.

ters. Na vele debatten in den Krygsraad, wierden vyf vendelen uitgelot, die gelaft wierden den volgenden dag ten drie uren op de wyk te komen. Ieder had vryheid een man in zyn plaats te huren en zou evenwel de tien stuivers daags genieten, 't geen velen deden, en voor ieder man, die gehuurt wierd, tusschen de 14. en 24. stuivers daags gaven. Ter gestelder ure op de wyk gekomen, trokken ze alle voor 't Stadhuis. Dan de Heer Burgemeester van Gent den Prins voor Naarden gesproken hebbende, wierd dezen togt der schutteren, zo als ze gereed stonden om te vertrekken, door een' brief van zyn Hoogheid afgeschreven. Desnietemin trokken ze tusschen de twee poorten en beide de hoofden naar de schepen, daar hen deze reis wierd afgezegd, waar na elk naar zyn huis keerde. Donderdag den ééneentwintigsten van September was 't een dankdag wegens het veroveren van Naarden. Men predikte toen te Enkhuizen in alle de drie kerken. 's Namiddags ten vier uren wierden alle de klokken één uur lang geluid, en alle het metale geschut op de wallen éénmaal afgeschoten, terwyl het schrikkyk waaide. In andere steden wierd ook het kanon geloft, en 's avonds heerlyk geviert. Te dezer tyd wierd de Staat noch gesterkt door een verbond met den Keizer, Lotharingen en Spanje, waar uit men zich veel goeds beloofde.

Na dat 's Lands vloot nu alom in de havenen dezer Landen was binnen gekomen, quamen derzelver Opperbevelhebbers in 's Gravenhage, daar ze om hunne loffelyke diensten van vele Groten zeer wel wierden onthaalt. De Staten van Holland besloten toen *, om deze hunne diensten te belonen, ieder met een Obligatie te vereeren, als den L. Admiraal de Ruiters met een van zes duizend, de L. Admiralen Tromp en van Nes ieder een van vier duizend gulden, en d' andere Opperhoofden naar gerade, voor een gedachtenis: in welke Obligatien vele loffelyke uitdrukkingen stonden, als dat dit maar eene geringe vergelding was voor hunne ongemene grote diensten, nu aan den Landen gedaan, en dat dezelve diensten, om de ongelegentheden des Lands, nu niet naar verdiensten konden worden vergolden, enz.

De

1673.

6 Octob.

Eenige nieu-
we Bevelheb-
bers over de
vloot gestelt.

Holland
verschafft geld
tot betaling der
matrozen.
8 Octob.

Oproer
t' Enkhuizen
onder de
bootsgezellen.
* 7. Octob.
Aantek. van
M. Mul.

De weduwen en erfgenamen van de Viceadmiralen, de Liefde, Sweers en Schram, ontvingen ieder een rentebrief van twe duizend guldens, en de weduwe en erfgenamen van den Schoutbijnacht Vlug mede een rentebrief van duizend gulden. Zyn Hoogheid maakte te dezer tyd * den Schoutbijnacht de Haan tot Viceadmiraal in plaatse van den Heere Sweers, en Jonker Engel de Ruiters tot Schoutbijnacht in 't Collegie ter Admiraliteit van Amsterdam: ook verkoor zyn Hoogheid den Heer Willem Bastiaanszoon tot L. Admiraal, en Thomas Vlug van Enkhuizen, broeder van den Schoutbijnacht David Vlug, tot Viceadmiraal van 't Noorderkwartier. Daar na wierd by de Heren Staten van Holland besloten, dat men uit de twehonderste penning, die den zeventen van October was ingewilligt, 1200000. guldens zou verschaffen, tot betaling der ingevalle matrozen, en andere lasten van de jongstgedane uitrustinge, te weten, aan 't Collegie ter Admiraliteit van de Maze 300000. guldens, aan dat van Amsterdam 600000, en aan dat van Noordholland 300000.

Binnen Enkhuizen ontstond te dezer tyd * zo groot een oproer en verwarring met en onder de bootsgezellen, om te sjuouwen op 's Lands oorlogschepen, die in deze Stad zouden worden opgeleid, dat de Heren Burgemeesteren den Krygsraad ontboden, en alle de tien vendels schutters aanzeyden, om op klokgeklep op de wyk te komen. 't Gespuis rotte voor de deur van den Oudburgemeester Pieter Vis te samen, daar het tegen de Heren Burgemeesteren Dirk Admiraal en Maarten Roos stoute en harde taal voerde. Dies raakten de vier burger-vendelen, te weten A. H. G. en B. op de wyken. D'oproerigen beletten in 't eerst de trommel-slagers het slaan, doch eindelyk verstoof een iegelyk zyns weegs. Men ligte 's nachts drie van de belhamels van 't bed, die daar na by Schepenen wierden gevonnist: namentlyk, dat d'een alle zyn gagie van de zomer verdient zoude verbeuren, de tweede zyn halve gagie, de derde twe maanden, en dat zy alle veertien dagen te water en brood zouden zitten.

Eee

Mid-

1673.

Eenige nieu-
we zeekapitei-
nen aangestelt.

10. Octob.

Eenige bui-
sen gaan in zee.

Midlerwyl wierden Cornelis Bakker, Leenert Gerbrands-
zoon Kuiper, en Matthys Pyl tot zeekapiteinen aangestelt,
in de plaats der doodgeschotene; doch hun getal wierd
met één vermeerderd. Ook zond men sommige haringbuisen
van Enkhuizen in zee, waar van eenige wel geladen t' huis
quamen; doch op één van dezelve wierden twe jongens
doodgeschoten

Koopvaardy-
vloot koomt
binnen.

Sylvius bl.

701. 712.

Vervolg van 't
Verw. Europa,
bl. 392 - 399.
521 - 524.

In November quam de Oosterfche vloot, sterk in de tne-
gentig fchepen in Texel, en daarna noch eenige anderen in
't Vlie, gelukkig binnen. Ook negentien Moskovifch- en
eenige Hamburgervaarders. Onze Kapers bragten ook we-
der buit binnen, en eenige van dezelve liepen uit Holland-
en Zeeland weér in zee, die goeden buit op de Engelschen
en Franschen maakten, hebbende, volgens een naaukeurige
lyst 2945. fchepen, zo groot als kleen van hen genomen:

Verandering
in d' ordre op 't
waken t' Enk-
huizen.

Aantek. van
M. Mul.

136 verloren hadden. Den tienden dezer maand wierd
t' Enkhuizen in den Krygsraad besloten, dat de vier groot-
ste Compagnien fchutters, te weten, de F. G. I. K. by
halve vendelen zouden waken, waar door de wacht om de
veertien dagen omquam; ook wierd het geld dat men ver-
beurde door niet op de wacht te komen, zynde vyfentwin-
tig stuivers voor ieder fchutter, tot op twaalf stuivers ver-
mindert, en de boete der Bevelhebberen naar gerade. Den
dertiensten derzelve maand sprong op Scherloo by Enkhui-
zen, op het hoekje van den fteiger, de zyde-muur van
't huis weg, door een vat met buskruit dat in den brand
raakte, 't geen door onvoorzigtigheid van den man des hui-
zes wierd veroorzaakt; die, zullende appelen afhalen, een
brandende tabakspyp in den mond had, waar uit hy een
vonk in het gemelde vat liet vallen, daar wel veertig pond
buskruit in was, 't welk opvliegende het voorschreve onge-
val te weeg bragt, en hem zelt jammerlyk bezeerde.

Een vat
met buskruit
raakt door on-
voorzigtigheid
in den brand.

* 4-12.

Novemb.

Zyn Hoog-
heid bemagtigt
Bon. Waar op
de Franschen

Midlerwyle trok zyn Hoogheid voor Bon, welke Stad
hy bemagtigde*, waar door de Franschen, die noch in de
Vereenigde Nederlanden waren, vrezende dat ze zouden

worden ingesloten, dezelve in alle haast verlieten; eerst
 Woerden den derden van November, daar na op den drie-
 òntwintigsten Utrecht, en voor het eindigen van dit jaar
 noch vele andere steden en sterktens, als in Groningerland,
 Winschoten, d'Oude, de Boner, en de Nieuwe Schants;
 ook de Eyler en Kuinder Schants. In Gelderland Hattum,
 Harderwyk, Wageningen, Bommel en Doesburg. In Bra-
 bant, 't Fort Creveccur, de Schants ter Engelen, en d'Or-
 te Schants. In Overyssel, Kampen met de Schantsen, Geel-
 muiden, Vollenhoven, Blokzyl, en Steenwzyk. In Drent,
 Meppelen. In 't Sticht Utrecht, Rhenen, Wyk te Duur-
 steden, Amersfoort, Oudenaarden Yffelstein en Montfoort.
 In Holland Vianen, Heukelum, Leerdam, en Asperen. Dus
 wierden alle deze Plaatsen byna zo ras door de Vyanden ver-
 laten, als zy die hadden ingenomen. Over deze heilzome
 verlossing, wicrd den zefden van December, door het ge e e
 Land, een Dank- en Bededag gehouden, 's avonds allerlei
 vreugde- tekenen betoont, het kanon geloft, en de klokken
 geluid, enz. In de uitschryvinge van dezen Dank- en Bede-
 dag maakten de Heren Staten gewag van de drie victorieuse
 zeeslagen van 's Lands vloot tegen de twe magtige Koninglyke
 vloten, van d'overwinning der stad Naarden, van de ver-
 overing van Bon, en d'onverwachte ontruiming van steden
 en plaatsfen, met bevel om Gode wegens zo grote weldaden
 te danken en te loven. Dus liep dit gevaarlyke jaar gelukkig
 ten einde, en men zag ten aanzien van den Nederlandschen
 Staat een wonderbaar toneel van de wereldsche wisselvallig-
 heden en veranderingen, beginnende de zaken, die in den
 aanvang van 't zelve zeer duilter en verward stonden, in het
 einde zich tegen alle verwachting ten goede dezer Landen te
 schikken. De Staten van Holland hebben den tweëntwin-
 tigsten van December, tot verval van d'onkosten des oor-
 logs, toegestaan één twehonderdste penning benevens een
 familiegeld, welke lasten ook zouden gaan over tractamen-
 ten, die elk van 't Land was trekkende.

In den aanvang van het volgende jaar quamen r'Enkhui-
 zen de Heren Spiering en van Arkel, als Commissarissen
 van

E e e 2

van

1673.

d'ingenome
steden ver-
laten.

Sylvius bl.

693. 694.

695 - 697.

699 - 701.

Verw. Europa.

bl. 608 - 618.

635 - 660.

Noch een
Dankdag ge-
houden.

Een twe
honderdste
penning en
familie-geld
toegestaan.

Opfchryving
wegens 't Fa-
milie-geld.

1674.
Aantek. van
M. Mul.

Toerusting
ter zee.
Zie G.
Brandt's Leven
van de Ruiter,
bl. 880-882.

De vrede
tusschen
Grootbritanje
en dezen Staat
word gesloten.
Zie Holl.
Merc. XXV.
Deel, bl. 33-36.
55. Sylvius II.
stuk bl. 17-21.
Vervolg van 't
Verw. Europa,
bl. 747-785.
Copy en bl. 71.
G. Brand Twee-
jarige Gesch.
bl. 32-66.

De vryheid
der haringvis-
schery word.
daar door ge-
handhaaft.

van hunne Ed. Groot Mog. om de huisgeziunen op te schry-
ven, die het Familie-geld moesten betalen. By hen werd
gevoegt de Heer Burgemeester Adam Kortleven. De ge-
melde Heer Spiering, Vroedschap te Leiden, is den derden
van Februarius binnen Enkhuizen overleden. Men had reeds
in 't laaft van 't voorgaande jaar voorgenomen in dit jaar een
sterker vloot in zee te brengen dan in 't voorleden jaar, en
om te beter volk te bekomen, verboden de Algemene Sta-
ten by Plakkaat alle vaart, de Walvischvangst, en 't nemen
van vremden dienst: en men besloot 84. oorlogschepen, 6.
fregatten, 24. branders, 24. galjoots, 12. kleinder galjoots
en 12. snaauwen, in alles uimakende 162. zeilen, uit te
rusten, en men rekende dat de kosten tot deze vloot den
tyd van zes maanden belopen zoude 6975754 gulden. Doch
terwyl men t' Enkhuizen en andere zeefteden bezich was met
alles te vervaardigen, 't geen tot zo grote toerusting ver-
eifcht wierd, wendde de Marquis van Fresno, Ambassadeur
van den Koning van Spanje in Engeland, grote vlyt aan,
om de vredehandeling tusschen den Koning van Grootbritan-
je en de Heren Staten, te Keulen aangeheven, te Londen
voort te zetten: en men kreeg schieelyk de tyding, dat die
gewenschte vrede, den negentienden van Februarius, te
Westmunster was gesloten. De gemelde Marquis de Fresno
had van de Heren Staten last en volmagt gehad om te han-
delen en te sluiten, en door zyn bemiddeling wierd alles af-
gedaan, en de laatste hand aan 't werk geleid. Van de zy-
de van Engeland liet men nu alle buitensporige en hoog-
gaande eischen, in 't jaar 1672. voorgesteld, varen, of men
ging die stilzwygende voorby: als onder anderen 't betalen
van een jaarlyksche gifte van tien duizend ponden sterlings
voor altyd, wegens het verlof dat de Koning den Neder-
landerden zou geven tot de Haringvangst op de Kusten van
Engeland, Schotland en Yrland. Men had te dezer tyd van
de zyde van Engeland wel een artykel opgesteld, aangaande
de visschery of haringvangst, en daar by geeifcht, dat de
onderdanen van de Staten Generaal zich voortaan onthou-
den zouden van te visschen op de kusten en banken van zyn
Ma.

Majesteits gebied, zonder alvorens verlof en paspoort daar toe verkregen te hebben. Doch de Heren Staten weigerden ontrent dat punt iet in te willigen: dewyl hunne onderdanen de vryheid der visschery eenige eeuwen lang, zonder steunis hadden genoten, en zonder dat daar uit eenig verschil was gerezen, 't welk de vriendschap tusschen beide de volken had verandert. Dus liet men van de zyde van Engeland ook dat artykel vallen, zonder in 't tractaat van vrede daar van te reppen. Hier door wierd de haringvisschery, de hoofdnering van de Stad Enkhuizen, die groot gevaar gelopen had, op nieuw bevestigd en verzekert, tot grote blydschap van deszelfs ingezetenen. De andere artykelen zyn in de Historien van dien tyd te lezen.

Den zefden van Maart wierd de ratificatie der vrede in den Hage uitgewisselt, en de vrede ten zelve dage aldaar afgekondigt. Ook wierd den veertienden dier maand dank- en bededag in de vereenigde Nederlanden gehouden, en alomme tekenen van vreugde, over het verkrygen van de gemelde vrede, betoont, om dat één der vyandelyke Koningen met de vyandschap de wapenen afscheide, en dat de Staat nu beter bestand was om zich tegens Vrankryk te verweren. Binnen Enkhuizen bespeurde men te dier tyd ook vele tekenen van blydschap. 's Middags, na driemaal trompetten en het luiden der klokken, wierd de vrede aldaar gepubliceert, doch tevens door de Heren Burgemeesteren en Wethouderen geboden dien avond, van wegen de harde stormwinden geen vreugde-vuren noch vuurwerken aan te steken. Maar den twintigsten dier maand wierden in die Stad de klokken geluid, en vele vertoningen van blydschap gezien. Op de Waagsluif zag men een' Hollandschen tuin, en daar in een' Leeuw, houdende zeven pylen in den linker, en een zwaard in den rechter klaauw: aan zyn linker zyde stond de Vrede verbeeld, en aan de rechter de Prins van Oranje, de Marquis de Fresno, de Koningin van Spanje, en de Koning van Engeland. Op d' Aflagers-luif zag men d' Enkhuizer Maagd, en aan haar rechter hand een' haringvisscher. Op het Noord by de Hang-brugge, den Keizer, de Konin-

De vrede met Engeland afgekondigt. Dankdag daar over gehouden, en vreugde getoont.

Ook t' Enkhuizen.
Aantek. van M. Mul.

1674.

ginne van Spanje met haren Zoon, en den Koning van Engeland; wat achterwaards den Marquis de Fresno met eenen brief, daar op stond of *vrede of oorlog*: voors zyn Hoogheid, d' Enkhuizer Maagd, en den Koning van Vrankryk, hebbende zakken vol geld op den arm hangen, die hy aan de Bisschoppen van Keulen en Munster presenteerde. Op 't Noord by de brug aan den mond van de haven beschouwden men weêr zyn Hoogheid hebbende aan zyn rechter hand d' Enkhuizer Maagd, en aan de linker een Zwart. Op het Zuid stonden ook de Prins, d' Enkhuizer Maagd, en een Haringkaker, met dit opschrift:

*Met hert en hand, voor 't Vaderland,
Myn Stad getrouw, voor 't huis Nassou,
Heb ik gevat d' Enkhuizer schat.*

Voorts zag men een menigte van vlaggen van de schepen waayen, en op verscheide plaatsen vele piktonnen branden, en velerlei vuurwerken aansteken. d' Engelschen vertoonden geen minder tekenen van blydschap over deze vrede; als die nu ontslagen waren van een' oorlog, die elk tegen de borst was, daar Vrankryk alleen voordeel van trok, en zy de schade leden; die hen zo veel bloed en schatten had gekost, en hunne zeevaart en koophandel alomme verstoort: en men zag by het sluiten van de vrede in den Hage een lyst van 2863. door de Hollandsche en Zeeuwsche kapers veroverde en opgebragte schepen, onder welke alleen 160. Fransche, en al d' andre Engelsche waren. De Nederlanders leden minder schade, om dat men alle zeevaart in tyds by plakkaat had verboden.

D' Engelschen tonen ook veel blydschap over de vrede.

Zyn Hoogheid word Eerststadhouder gemacht en tot het huwelyken geraden.

Zie Sylvius II. stuk, bl. 24-26.

Aan zyn Hoogheid den Here Prins van Oranje, en aan zyne wettige Mannelyke nakomelingen, wierd den tweden van Februarij, door de Staten van Holland en Zeeland, het Eerststadhouder-Kapitein- en Admiraal-Geraalschap opgedragen. Dit wierd naderhand door de Staten der Provincien Utrecht, Gelderland en Overysfel gevolgt. Hunne Ed. Groot Mog. hebben zyn Hoogheid ook sterk geraden zich

in

in den huwelyken staat te begeven; en op den voorflag van Amsterdam besloten, hem te ontheffen van een schuld van twee millioenen, tot bewys van dankbaarheid wegens zyne goede dienften, en om hem des te meer tot het trouwen aan te moedigen. Men had in dit jaar een langen en zeer strengen winter. Het begon den eersten van Februarius te vriezen, verzelt met veel hagel en sneeuw, en vroom zo fel, dat men met paarden en wagens over de Zuiderzee kon ryden. De Noordzee was zo verre toegevroren, dat men van de hoogste Duinen geen water kon bekennen. Men telde van den 17. tot den 24. Maart 140. paardefleden, die van Stavoren over zee t' Enkhuizen waren aangekomen, behalven 150. verkens, die men den 21. dier maand van Stavoren daar overdreef; en ook eenige sleden, en ruiters te paard, die van Enkhuizen derwaards reden. Den 24. daags voor Paaschen was 'er zo groot een onweer met zulk een menigte van sneeuw, dat de paarden wel haast van 't ys raakten. Doch den eersten van April gingen 'er noch wel vyftig menschen over de zee van Wieringen naar Medenblik; en den 3. zes mannen van Uitdam naar Marken. Den 4. reed 'er noch een man op schaatsen over de Haarlemmer-meer. Maar den 7. dier maand was 't reeds zo warm, dat men de jongens in de Haarlemmer-trekvaart zag zwemmen. Doch de Ooste wind zette de ys-schotfen zodanig t'Y waarts in en op Pampus, dat 'er den 10. noch geen schepen uit Zuiderzee t' Amsterdam konden komen: en den 13. raakten by Medenblik verscheide schepen door de dryvende schotfen in 't Ys bezet. Gedurende deze late felle koude had men t' Enkhuizen groot gebrek en schaarsheid aan turf, waar van de mande verkocht wierd voor dertien stuivers; en noch was 'er bezwaarlyk aan te komen: dan de Heren Burgemeesteren, lieten, om de behoefte der gemeente, zo veel mogelyk was te hulpe te komen, den veertiende van Maart, door den Roeper omflaan en bekendmaken, dat de genen die gebrek aan turf hadden, konden komen in 't Stads turf-magazyn, en van daar de mande voor zes stuivers halen; doch men moest eerst een briefje hebben van den Fabrykmeester: dies quam daar een

1674.
Vervolg van 't
Verw. Europa,
bl. 836-842.
Copie bl. 94.
G. Bravart
Tweejarige Ge-
sch. bl. 68-73.
Resol. van
Holl.

24 Maars
 1674.
 Een lange
 strenge winter.
 Zie *Holl.*
Merc. XXV.
Deel, bl. 59.
Sivius II. stuk,
bl. 35-78.
Uit een ge-
drukte lyst en ee
Aantek. van
M. Mul.
Commelin
Beschr. van
Amst. bl. 1184.

Gebrek aan
 turf t' Enk-
 huizen.
Aantek. van
M. Mul.

1674.

menigte van menschen, om zich op die wyze van turf te voorzien; en dit strekte tot een groot geryf van vele geringe luiden en anderen die daar aan gebrek hadden.

Toerusting
ter zee voor dit
jaar vastgesteld.
Zie G. Brandt
Leven van de
Ruiter bl.
884-887.

Na 't sluiten van de vrede met Engeland, wierd by den Staat overwogen, of men de toerusting ter zee niet zou kunnen verminderen, en men besloot eindelyk, dat voor het tegenwoordige jaar zouden worden toegerust, en in zee gebracht, de volgende schepen: 18. schepen van oorloge, gemonteert door den anderen van 66. tot 80. stukken, en bemant met 400. matrozen. 24. Schepen van oorloge gemonteert door den den anderen van 50. tot 60. stukken, en bemant met 300. matrozen. 12. Schepen van oorloge gemonteert door den anderen van 40. tot 50. stukken, en bemant met 200 matrozen. 12. Fregatten, gemonteert van 30. tot 36. stukken, en bemant met 130. matrozen. 18. Branders. 18. Snauwen. 24. Fluitschepen. 12. Grote Galjoots. 12. Kleene Galjoots. Boven dien zouden op de gemelde schepen gebragt worden negenduizend soldaten. Deze schepen zou men voor den tyd van zes maanden van lyftogt bezorgen, en zoude de kosten van de voorzeide toerusting bedragen 5737572. guldens en 12. stuivers. Men had al over eenige weken, toen men een groter getal van schepen in zee dacht te brengen, de toerusting beginnen aan te vangen, en het volk te werven, wordende ten dien einde te Enkhuizen, te Hoorn, en in andere zeefteden, lustig de trommel geroert, daar men nu dagelyks mee voortging. En om deze vloot dies te eerder met bequaam zeevolk en matrozen te bemannen, had men by verscheide plakaten daar ontrent alle bedenkelyke zorg gedragen: als door het verbieden aan alle zeevarende luiden en bootsgezellen zich in eenige vreemde dienst te begeven, en het te rugge roepen van de genen die zulks reeds mogten gedaan hebben: door het verbieden van alle koopvaardy-vaart; de grote en kleine vischery, de walvisch-vangst, en kaapvaart; benevens het intropen van alle commissie-vaarders die reeds mogten uit zyn. Men besloot ook een magtig leger in 't veld te brengen, en in dit jaar in dienst te hebben 900. compagnien

voet.

Alle vischery en koopvaardy word verboden.

Verv. van 't
Verv. Europa,
bl. 861.

Toerusting
te lande.

1674.

Zware
schattingen
geheven.De Hollan-
ders bedingen
de vrye Vis-
schery in Zui-
derzee.Van Zurk
Codex Batav.
Tit. Visschery
§. IV. J. Schraf-
fert Bes. van
Hardevyk, 1.
Deel, bl. 24.De Toren
Willigenburg
word met een
speelwerk
verciert.(1.) Korro-
Hist. van Enkh.
bl. 104.Vrede met
Munster en
Keulen.De Vyanden
verlaten de
overige Nedet-
landse.

voetknechten, 148. compagnien ruiters, en 25. compa-
gnien dragonders, welkers onderhouds-kosten, alle maan-
den een somme van 1472303. guldens zoude belopen. Tot
verval van deze zware toerusting te water en te lande, hebben
de Heren Staten van Holland en Westvriesland buiten de
gewone taxatiën, het heffen van den tweehonderdsten pen-
ning, recreatie-schoen- en familie-geld, den zevenentwin-
tigsten van Maart vastgesteld, een ligting van viermaal den
tweehonderdsten penning, by forme van Capitale lening.

Voor heene waren dikwils geschillen ontstaan tusschen
Holland en de andere Provincien, over het recht om in
Zuiderzee te mogen vissen, gelyk wy elders hebben aan-
getekent. Dan de Hollanders hebben den 20. April dezes
jaars bedongen, de vrye visschery in de Zuiderzee en het
zwart water by Kampen, zonder dat die van Gelderland en het
Overyssel zulks mogen beletten, In dit jaar wierd de To-
ren Willigenburg t' EnkhuiZEN verciert met een Klokken-
spel, dat naderhand met een ander fraai Speelwerk is verbe-
tert (1.). Den tweëntwintigsten van April wierd de vrede
tusschen dezen Staat en den Bisschop van Munster gesloten
(2.): waar op die met den Keurvorst van Keulen den elf-
den Mei volgde (3.). Onderwyle zag men de vyanden de
overige steden der Vereenigde Provincien, na dat ze die zo
veel gelds als hen doenlyk was hadden uitgeperst, en snode
voetstappen van de bitterste vyandschap achtergelaten, mer
een' overgrote haast verlaten. Daarna wierden de drie Pro-
vincien, die van de vyanden waren overheert geweest, we-
der in de Unie aangenomen. Dus zag zich de Nederland-
sche Staat door eene spoedige, zeldzame en wonderlyke
verandering, niet zonder een' zeer genadige en byzondere
bestiering van den Almagtigen, van het zware jok zyner
vyanden verlost, en in zyne voorgaande dierbare Vryheid
herstelt (4.).

Fff

s

(2.) G. Brandt Tweejarige Geschied. bl. 125. Holl. Merc. bl. 89-91. Vervolg
van 't Verw. Europa bl. 802. Copey bl. 83. (3.) Holl. Merc. bl. 104. Verw.
van 't Verw. Europa, bl. 804. Copey bl. 87. G. Brandt bl. 115. (4.) Zie Sylvius
II. Stuk, bl. 35. 43. 49. Verw. Europa, II. Deel, bl. 802. 807. 836. Brandt
Tweejarige Geschied. blad. 1-32. 141. enz.

1674.
 's Lands
 vloot loopt in
 zee.
 Zie G. Brandt
 's Leven van de
 Ruitcr, bl.
 889. enz.
 G. Brandt Twee-
 jarige Gesch. bl.
 146. 231. enz.
 Vervolg van 't
 Verw. Europa,
 bl. 921. 922.
 1023.
 * 8 Juny.
 Haar ver-
 richtinge.
 G. Brandt als
 boven, bl.
 894. 906. G.
 Brandt de Jonge
 Tweejarige
 Gesch. bl.
 323 - 325.
 Vervolg van 't
 Verw. Europa,
 bl. 1025 - 1028.
 Zie G. Brandt
 tweejarige Ges.
 bl. 235 - 249.
 372 - 378.
 Vervolg van 't
 Verw. Europa,
 bl. 1029 - 1042.

's Lands vloot gereed zynde, liep den vierentwintigsten van Mei uit de Wielingen, daar de verzamelplaats was, in zee. Onder dezelve bevonden zich wegens 't Collegie ter Admiraliteit van Westvriessland en het Noorderquartier, behalven de branders en transportfluiten, twaalf schepen van oorloge, gevoert door den L. Admiraal Willem Bastiaanszoon, den Viceadmiraal Thomas Vlugg, den Schoutbynacht Jan Dik, en de Kapiteinen Klaas Valchen, Jan Hek, Jan Muis, Jacob Roos, Adriaan Berkhout, Maarten de Boer, Cornelis Bakker, Jan Krook, en Pieter Bakker: deze waren meest burgers van Hoorn en Enkhuizen, daar het grootste getal dezer schepen ook waren uitgerust. Daarna * zondeerde de L. Admiraal Generaal de Ruitcr zich van 's Lands vloot af met een esquader van achtiën oorlogschepen, daar onder drie van het Noorderquartier, gevoert door Jan Muis, Jan Krook en Pieter Bakker; zesliën transport fluiten met soldaten, waar onder 'er twe waren van het Noorderquartier, gevoert door Pieter Kerseboom van Enkhuizen en Klaas Wynbergen van Hoorn; zes branders; zes suauwen, drie galjoot; vier victualiesfluiten, en één waterfluit. Met dit esquader zeilde de Ruitcr naar het eiland Martenique, daar het op gemunt was: dan de Franschen van zyn komst gewaarschouwt waren alomme op hunne hoede. De Nederlanders besluten nochtans het fort Culfac aan te raffen, doch moesten, na veel doden en gequetsten bekomen te hebben, wederom terug keren. De L. Admiraal Tromp liep den achtienden van Junius met het overige van 's Lands vloot bestaande uit 36. oorlogschepen, behalven de transportfluiten, branders, snauwen en galjoots, uit Tourbay naar de Fransche kust, daar hy met ontrent vier duizend man alles in alarm, en wel honderd duizend man der vyanden langs de zee-kusten in de wapenen bragt, en dus dien groten Monarch, en een goed deel zyner ingezetenen met vreeze en ontsteltenis vervulde; en na zich noch eenigen tyd op de Spaansche kust te hebben opgehouden, keerde hy met zyn vloot weër naar het Vaderland, daar hy in het begin van December behouden aangquam. Op dezen togt van den L. Admiraal Tromp.

1674.

bevonden zich wegens het Noorderquartier, de L. Admiraal Willem Bastiaanszoon, de Viceadmiraal, Thomas Vlug, de Schoutbynacht Jan Dik, en de Kapiteinen Klaas Valenhen, Jan Hek, Adriaan Berkhout, Maarten de Boer, Jacob Roos, en Cornelis Bakker.

Op een Bededag, den eersten van Augustus was hier te Lande een vreeslyk onweêr waarby veel schade geschiedde. Verscheide schuiten en schepen wierden op zy geworpen en op 't land gezet, de dikste bomen uit de aarde gerukt, veel Torens, Kerken, en huizen geschonden of ter nederge- worpen. Het spits in Purmerland, de Toren te Purmerende, en op de Kerken te Hoogtwoud, op Hipolitus hoef, te Quad- dyk, en te Wieringen wierden afgeslagen en ter neergesfort, en andere zeer beschadigt. Dit schikkelyk onweêr deed ook grote schade in de Beemster en Purmer, ook te Hoorn en t' EnkhuiZEN. Vele huizen wierden van hare Gevels, Schoor- stenen, Pannen, en Glazen, inzonderheid die naar hen Westen stonden, ontbloom. Verscheide Molens waaiden omver, en dit was niet alleen in 't Noorderquartier, maar trof ook vele andere gewesten, te veel om hier te melden, en voor- namentlyk de Stad Utrecht; daar de Domkerk van den Domtoren tot aan 't Choor ingeslagen, en andere Kerken en Torens jammerlyk wierden beschadigt. Voor Amsterdam raakten wel negen schepen in den grond, d'overige dreven, op zes of acht na, weg, een gedeelte tegen den Volckwyk, d'andere elders heen. In Texël dreven veel schepen van hun- ne ankers en wierden hier en daar op het droge gezet; vyf verongelukten, vele menschen verdronken, en de schade was al omme groot: dan het zeldzaamste van allen was, dat men die vreeslyke Orkaan, die 's Avonds tusschen 6. en 7. ande- ren zeggen tusschen 7. en 8. uren begon (en maar één, som- migen zeggen, drie quartier uurs duurde, verzelt met don- der, blixem, regen, en hagelstenen van een vierendeel pond zwaar) te Haarlem niet eens gevoelt wierd. Naauyls wa- ren de menschen een weinig van den schrik wegens dit on- weêr bedaart, of men ontving de tyding van den bloedigen

Een zwaac
Onweêr.

Zie L. Syl-
vius II. Stuk,
bl. 105. Vervolg
van 't Verw.
Europa, bl.
1049 - 1052.
G. Brand Twe-
jarige Gesch. bl.
280 - 282.
Nederl. Schou-
toneel, bl. 537.
W. Temple Me-
morien bl. 315.
Commelin Bes.
van Amst. bl.
1185.

Men krygt
tyding van den
veldslag by
Senef.

Zie G. Brand
Twejarige
Gesch. bl.
252 - 277.
Vervolg van 't
Verw. Europa,
bl. 969 - 978.
Sylvius bl.
95 - 104.

1674.

veldslag, tusschen de Geallieerden en de Franschen, den elfden van Augustus, by het dorp Senef voorgevallen: die de gemoederen verscheidentlyk beweegden. Sommigen hielden dien tot groot voordeel van d'onzen uitgevallen. Anderen meenden men had met schade gevochten, en den Franschen de buit, doch zy ons het veld moeten laten. Dit is zeker, dat aan wederzyden hartnekkig wierd gevochten, en veel bloeds vergoten, doch daar door niets beslechts.

Een Fransche Kaper.

Sylvius II.
Stuk, II. 107.

Een Fransche Kaper, een snaauw, trof den zestienden dier maand onder de bergen van Kol twe Hollandsche schepen aan, die van het Convoy waren afgedwaalt, zynde het eene de *Willebrord* van Enkhuizen, en 't ander de *Oranjeboom* van Broek in Waterland. Van het eerste had de Schipper met het bootsvolk en 't geld, dat 'er in was, zich naar Land begeven. De Kaper daar by komende vergenoegde zich niet alleen 't zelve te plonderen, maar zou het ook in de grond geboort hebben, indien die van d'Oranjeboom daar niet voor gebeden hadden. Ondertusschen wierd de sterke stad Grave door de Bondgenoten belegerd, welk beleg door den Prins van Cranje dapper wierd voortgezet, en de stad eindelyk den zesentwintigsten van October by verdrag tot overgave gedwongen. Zo ras als hunne Hoog Mog. bericht van deze gedenkwaardige verovering kregen, schreven zy een dank- en bededag uit tegen den zevenden van November, *Om God de Here bezonderlyk over deze favorable overwinning te danken, en nevens dien ook naar onder gewoonte, allerlei vreugde-tekenen, met wuren, als andersins te bewyzen.*

De stad Grave, belegerd en ingenomen.

Zie *G. Brand*
Tweejarige Ges.
bl. 294-301.

329-335.

348. *Vervolg*
van 't Verw.

Europa, bl.

388-1017.

Sylvius bl.

118 124.

Nieuw Oorlog voor de Westindische Maatschappy.

Zie *Ochroyen*
20 Sept. 1674.

en 30 Nov

1700. *Groot*

Plak. III. Deel,

bl. 1333 1343.

IV. Deel, bl.

3333.

En wierd ook den gemelden dag, door gansch Holland, met veel vreugde-tekenen en grote blydschap geviert, om dat zulk een gewigtige vesting weder onder het gebied van dezen Staat was gebragt. De West-Indische Maatschappy, in den jare 1621. hier te lande opgerecht, en byna te niet geraakt zynde, wierd te dezer tyd gedissolveert, en een nieuwe opgerecht, met een oortrooi van de Algemene Staten tot het jaar 1700. om alleen met de vereenigde magt van dezelye Maatschappy te mogen handelen op de kusten

VAN

van Westindiën, Africa, en die gewesten, zonder met de oude vermengt, of voor haar schulden aansprakelyk te zyn. In de maand September quamen acht Oostindische retour-schepen gelukkig in de havenen dezer Landen. Daar na bragt het de Moscovische vloot ook behouden binnen, doch met verlies van een schip, dat onderwegen was gezonken. En eindelyk hebben de Commissarisen van hunne Ed. Hoog Mog. voor eenigen tyd naar Engeland afgezonden, om de zaken van den koophandel af te doen, den elfden van December te Londen, in tegenwoordigheid van zyn' Britannische Majesteit, met deszelfs gemagtigden een verdrag gesloten, 't geen van wegen de stoffe die 't verhandelt een Zee-verdrag, of een Tractaat van Marine is genaamt, en begrepen in zestien artikelen, waar naar zich de wederzydsche handel-dryvende en zeevarende onderdanen zouden hebben te gedragen. De zes Commissarisen van hunne Hoog Mog. tot het sluiten van dit Verdagt afgevaardigt, waren de Heren Jan Korver en Gillis Sautyn Raden en Vroedschappen der stad Amsterdam; Samuel Beyer en Andries van Vossen, Raden en Pensionarissen der steden Rotterdam en Enkhuizen; Pieter Davelaar, Oudburgemeester der stad Middelburg, en Michiel Michielsz. Schepen en Raad der stad Vlissingen. Door dit Verdrag herstelde men de vryheid van den koophandel en visschery, zo als die by het leven van Koning Jacob I. geweest was. De vervoering van alle goederen wierd toegestaan, uitgezondert alleen de onvrye goederen naar vyandelyke plaatsen, te weten allerlei soorten van geweer en krygsbehoefsten: en men stelde strenge reglementen tegen de zeerovery, bedrog en ongerechtigheden, die men ontrent den koophandel zoude komen te begaan. In deze maand was men in den Hage ook bezig met te verzorgen 't geen het Krygsvolk aanging: men hield raad over den staat van oorlog ter zee en te lande tegens 't aanstaande jaar op te rechten: en men vond goed, om de kosten daar toe nodig te vinden, in het gemelde jaar twemaal den twchonderdste penning te heffen.

Die Oostindische schepen en de Moscovische vloot komen binnen.

Tractaat van Marine met Engeland gesloten.

Zie G. Brandt Twejarige Gesch. bl. 379-388.

Men raadpleegt over den staat van oorlog.

Zie Groot Plakkaatb. III. bl. 186. 187. 188. 1069. 1070.

1675.
Den Prins
wordt het Her-
zogdom van
Gelre opge-
dragen.

Zie G.

Brandt Tweja-
rige Geschied.
bl. 414-434.
Holl. Merc.
XXVI. Deel,

Zyn Hoog-
heid verzoekt
het advys van
de andere Pro-
vincien op dit
stuk.

Advys van
Utrecht.

Van Zee-
land.

Van Hol-
land.

De Staten van 't Hertogdom van Gelre en 't Graafschap Zutphen, willende goede genegenheid en erkentenis van dankbaarheid, boven andere Provincien, aan den Here Prins van Oranje betuigen, hebben den dertigsten van Januarius zyne Hoogheid de Souvereiniteit of Opperheerschappy, over hunne gehele Provincie opgedragen, onder den tytel van Hertog van Gelre en Grave van Zutphen, op zekere voorwaarden in hunne Resolutie begrepen. De Prins hoorde deze aanbieding met genoeg aan, als zynde een der grootste blyken van de toegenegenheid en 't vertrouwen, 't geen de Heren Regenten van die Provincie op zyn Persoon stelden: maar zag ook het gewigt en gevolg van deze zaak, en nam voor daar op geen besluit te nemen, dan met raad van d' andere Provincien, welke hy verzocht hem met haar advys te willen dienen. Hy schreef ten dien einde den volgenden dag aan die van Holland, daar na ook aan die van Zeeland, Utrecht en de andere Provincien. De Staten van Utrecht waren de eerste die zich over die zaak verklaarden, en den achtsten van Februarius een besluit namen, om zyn Hoogheid te raden en te bewegen tot het aanvaardden van die aangeboden waardigheid. Doch de meeste Leeden van Zeeland strekten daar toe dat men zyn Hoogheid ernstig had te raden de aanbieding van Gelderland, als oorbearft voor den Staat, en voor zyn Hoogheids persoon, af te slaan: en gaven hem van dit hun besluit en de redenen die hen daar toe hadden bewogen kennis, door eenen brief gedagtekent den zestienden dier maand. Die van Holland waren in hunne vergadering ontrent dit stuk zo verdeelt, dat men byna niet wist wat men doen zoude. De Heren Edelen hielden, dat men 't zyn Hoogheid had aan te raden; en wierden gevolgt van Dordrecht, Gouda, Rotterdam, Schiedam, Schoonhoven, den Briel, Hoorn, Edam, en Medenblik. Doch de steden Haarlem, Delft, Leiden, Amsterdam, Enkhuizen, en Monnikendam, waren van geheel andere gedachten, en meenden dat men den Prins moest raden die aanbieding niet aan te nemen. Geen van beide deze partyen ontbrak 't aan redenen om hungevoelen smakelyk te maken.

1673.

ken. De overige ſteden, tuſſchen beide gaande, verſton-
den, dat men alles ter vrye diſpoſitie van zyn Hoogheid
had te laten. Men beſloot voorts de verſcheidendheid der
gevoelens aan den Prinſe bekend te maken. Dees ziende hoe
de magtigſte ſteden rieden, en dat 'er grote oncenigheid over
viel, beſloot by zich zelve de opgedrage hoogheden van
de hand te wyzen: gelyk hy den twintigſten van Februarius
deed binnen Aarnhem in de vergadering van de Ridderschap
en Steden: die hem den volgenden dag het Erſtadhouder-
en Kapitein-Generaalschap dier Provincie opdroegen; 't
geen by hem dankelyk werd aangenomen.

De Prinſ
ſlaat de aan-
bieding van
Gelderland af.

In den volgende maand Maart kreeg men in Holland de
tyding, van het ſluiten van een nieuw verdrag met Eng-
land, rakende den koophandel in Ooſtindiën. Hier door
wierden de zwarigheden over die ſtoffe, welke doorgaans
de deure opende tot de verwydering, tuſſchen die twee vol-
ken meermalen ontſtaan, geheel afgehandelt. Dit verdrag
wird binnen Londen den achtienden van Maart getekent,
door de zelfde wederzydsche Comiſſariffen, waar onder ook
de Heren Andries van Voffen, Raad en Penſionaris van
Enkhuiſen, welke, gelyk we gemeld hebben, het Trac-
taat van de Marine tuſſchen dezen Staat en Engeland had-
den geſloten. Men begon nu vaſt van alle kanten toebe-
reidſelen te maken tot den aanſtaande veldtocht, en te zor-
gen voor de beveilinge van de zeën. Men ſtelde kruiffers
voor de zeegaten, convoyers langs de kusten voor de koop-
vaardyvloten, en voor al orde op de grote en kleine viſ-
ſchery. Men zag den waggelende ſtand der zaken tuſſchen
deze Landen en Zweden, en andere gevaren: men verbood
derhalven den vyfden van April, alle ſcheepvaart op Ooſten en
en Noorwegen; ook het uitlopen der ſchepen, tot de Wal-
viſchvangst uitgeruſt, op verbeurte van ſchip en goed.

Verdrag tuſ-
ſchen den Staat
en Engeland
over den Ooſt-
ind. handel.
Zie G. Brandt
Twee. Geſchied.
bl. 525-529.

Toebereid-
ſelen tot den
oorlog, en be-
veilinge der
Zeën.

G. Brandt
als boven,
bl. 554.
Scheepvaart
op Ooſten en
Noorwegen
verboden.

De Staten van Holland beſloten in de maand Mei twe-
maal den tweehonderden penning te ligten, tot verval van
de zware oorlogskosten voor den aanſtaande veldtocht. Men
hief deze by forme van kapitale leninge; niet gelyk te voren
by forme van een reële taxatie, 't geen tot grote bezwaar-

Twe hon-
derdſte pen-
ning geheven.
G. Brandt
als boven, bl.
606. Groot
Plak. III. Deel.

nis bl. 1072.

1675.

Een koud
voorjaar.
F. Costerus
Nedert. Reunie
bl. 98.

Veel Mui-
zen in 't land.

Oorlog met
Zweden.
C. Commelin
Besch. v. Amst.
bl. 1213. G.
Brandt Twej.
Geseb. bl.
607 - 615. 616

Toerusting
naar d' Oost-
zee.

Naar de
Middelandsche
zee.

Zie G. Brand
Het Leven van
de Ruiter, bl.
911. en 2.

Oostind.
schepen kom-
men binnen.

nis strekte van die genen welker middelen in vaste goederen en obligatiën ten laste van den lande bestonden; maar by forme van personele taxatie, die grote somme gelds stonden op te brengen. Men had in dit voorjaar een scherpe en felle koude, de wind dag op dag uit den Noordoosten waayende; zelfs op den eersten Mei, en de volgende dagen joeg de eene buy d' ander, en men zag byna niet anders dan hagel en sneeuw. De beesten trilden op 't veld, en men was in beraad dezelve weêr op stal te brengen. Ja deze koude duurde tot den langsten dag en langer: hier uit ontstond een schraal gewas van hooi, en het niet wel dyen van de beesten. Deze plage wierd vermeerderd en verzwart met een ander, namentlyk het vermenigvuldigen van de Muizen, die het koorn en het gras in de meeste plaatsen hebben afgegeten, en de landen omgeploegt, als of het onbezaaide akkers waren. Daarenboven hebben ze de aarde Dyken dezer landen door haar wroeten zo doorgraven, dat dezelve op vele plaatsen zeer waren verzwakt, ja lek geworden, en dienvolgens onbequamer om den slag en aanperlinge des waters te keren.

Den vyftienden van Junius verklaarde deze Staat den Oorlog tegen Zweden, die ook den zefden van Julius te Stockholm tegen dezelve wierd afgekondigt, waarby alle goederen en schepen der Nederlanderen wierden in verzekeringe genomen, en alle gemeenschap en koophandel met dezelve verboden; het zelfde wierd hier te Lande ook gedaan: doch die van Amsterdam en de Noordhollandsche steden leden daar door veel schade. De Algemene Staten besloten een esquader van negen oorlogschepen, onder den Heer Binkes naar d' Oostzee te zenden, tot versterking van de Deensche vloot tegen de Zweden. Zy vonden ook goed op 't verzoek van Spanje, een Scheeps-magt naar de Middellandsche zee ter demping van 't oproer in Messina te zenden; waar toe zy den groten Admiraal de Ruiter schikten, om met vyfentwintig schepen, van welke acht in de Maze, en zeventien t' Amsterdam zouden worden uitgerust, derwaards te zeilen. Midlerwylē quamen in de maand van Junius zeven Oostindische retourschepen in de havenen dezer Landen behouden bin-

binnen. Een van dezelve was onderwege door een Fransch oorlogschip, voorzien met zesendertig stukken, aangetast, maar na vyf uren vechtens weêr verlaten.

Weinig dagen te voren * had Kapitein Noyrot voor 't land een Duinkersche Kaper, voorzien met 14. stukken, 6. bassen en 120. Man, na eenige uren vechtens veroverd, en in Texel opgezonden. De Hollandsche Vloot, komende van St. Ubes, en door vier Convoyers begeleid, wierd op den zevenden dier maand, door drie Fransche oorlogschepen en een brander aangetast. In den eersten aanval kregen zy, alzo het mistig weêr was, de schepen *de Wolf* en *St. Maria*, beide van Medenblik, van welke zy het laatste in den brand staken; een ander schip van Medenblik raakte op de Gom vast en verging: met de overige quamen de Convoyers behouden in Duins. Maar als zy op den tienden van daar weêr t'zeil gingen, wierden ze door deze Franschen, met noch drie kapers versterkt, weder aangevallen; doch zy wierden door de Convoyers zo wel bejegend, dat ze moesten afhouden: dus quam deze vloot gelukkig in Texel binnen. In de maand Augustus quamen in de havenen dezer Landen noch zeven Oostindische schepen. Maar ontrent den zelve tyd kreeg men tyding, dat het schip, 't Hof van Breda, van EnkhuiZEN naar Oostindiën geschikt, van vier Turksche rovers was genomen: hebbende zich het zelve kloekelyk verdedigt, tot dat het meeste volk en alle hoge bevelhebbers gesneuveld of zwaar gewond waren. En nadermaal de Algemene Staten der Vereenigde Nederlanden, aan de onderzaten van den Koning van Vrankryk, de vryheid ontrent de visschery hadden toegestaan, indien de Koning het zelve aan hunne onderdanen wilde doen, zo heeft zyn Majesteit eindelyk mede daar toe verstaan; en zulks den zeven-tienden van Augustus doen afkondigen, gelyk dit ook van dezen Staat geschiedde, tot grote vreugde der wederzydsche ingezetenen, inzonderheid van die der Stad EnkhuiZEN, wier haringbuisen nu weêr vry en onbeschroomt op hunne nering konden leggen: hoewel de Koning van Vrankryk niet

Een Fransche Kaper genomen.
* 2 Juny.
De vloeten van St. Ubes en d'Oostindischevaarders kómen binnen.
L. Sylvius II. stuk, bl. 251.
G. Brand Tweejarige Gesch. bl. 617.

Noch zeven Oostind. schepen binnen: en één van den Turk genomen.
G. Brandt Tweejarige Gesch. bl. 660.
Vryheid voor de visschery toegestaan.
Sylvius bl. 278.
G. Brandt Tweejarige Gesch. bl. 711.
Groot Plak. III Deel, bl. 305.

Ggg

lang

1675.

lang daar na zulks op het aanhouden van die van Duinkerken weër heeft ingetrokken.

Do. Roldanus maakt een Repetorium der Synodale Actens.

Kerkel. Plakkaatb. II. Deel, bl. 396.

26. Septemb.

Bedenking van de Classis van Enkhuizen op de Historie der Reformatie van G. Brandt;

Zie G. Brandt Tweejarige Ges. bl. 659. 807.
Joan de Haes. G. Brandts Leven. bl. 38. 45. 46.

Sedert eenigen tyd had de Heer Roldanus Predikant te Enkhuizen, volgens voorgaande last van het Noordhollandische Synode, gemaakt een Repetorium van alle zaken die sedert de Reformatie van de Kerken dezer Provincie van tyd tot tyd in de gehoudene Synoden waren gepasseert en voorgevallen: voor welke grote moeite en arbeid, hunne Ed. Groot Mog. in achtnemende de grote nuttigheid en dienst die het gemeen daar uit kooft te trekken, hebben goedgevonden en verstaan, dat aan den voorschreve Roldanus, in erkentnisse van dien zou toegevoegt worden, de somme van twaalf honderd zestig guldens eens, te betalen van de Heren Gecommitteerde Raden in beide de Quartieren naar de gewoonlyke proportie. In de Noordhollandische Synode, in het einde van Julius te Haarlem gehouden, viel onder anderen iets te doen over 't boek genaamt *Historie der Reformatie door Gerard Brandt*. Te weten de Classis van Enkhuizen gaf daar op in bedenking, „ ot niet by deze Synode be-
„ hoorde acht genomen te worden op 't boek geintituleert
„ *De Historie der Reformatie door Gerard Brandt*, als het wel-
„ ke bevonden wierd in verscheide zaken partydig en een-
„ zydig ingestelt te zyn, en in alles de waarheid niet con-
„ form: en daar benevens, of tegens het uitkomen van het
„ derde deel, 't welk stond te volgen, niet diende gewaakt
„ te worden? De Synodus antwoordde hier op, dat wat de
„ de Kerkelyke Historien van Brandt aanging, dewyle de
„ Synodus bericht wierd, dat eenige Predikanten alreeds
„ daar mede bezig waren, om aan de wereld bekend te ma-
„ ken wat op die Historie te zeggen viel, de Gedeputeer-
„ den zich zelve van die aanmerkingen zouden dienen,
„ en na haar voorzichtigheid daar op letten, wat zy tot be-
„ waringe van 't respect, en de eere hunner Kerken, en
„ der zelve handelingen dienstig zouden oordelen. ” Daar
na gaf Do. Henricus Rulæus, oudste Predikant te Amster-
dam, tegen de gemelde Historie een boek in 't licht; waar
tegens

tegens G. Brandt een verantwoording aan den dag bragt; waar op Rulæus sedert weêr een nader Antwoord uitgaf.

Doch daar vielen te dezer tyd ten aanzien van het Kerkelyke binnen Enkhuizen eenige zaken voor, welke deze Stad meer in 't byzonder betroffen. (Do. Joannes Urfinus den vyfden van Mei dezès jaars overleden zynde, trad de Kerkenraad, handopening daar toe van den Magistraat bekomen hebbende, eenige weken daar na tot het maken van een nominatie, om daar uit naar gewoonte eenen Predikant in plaats van den overledene te beroepen. Sommige van de Lidmaten der gemeente, wanende voor de oude rechtzinnige waarheid en de ruste der Kerke te zorgen, poogden met alle kracht te wege te brengen, dat 'er niemant wierden verkoren, die berucht was van de zogenaamde Nieuwigheden, die men Kerk- en Land-ontruffende noemde. Zy bestonden zich ten dien einde den achtienden van Julius tot den Kerkenraad der Stad te keren met een request, waar in zy sommige Predikanten noemden, welke zy meenden zuiver in de lere, en daarom hunne Gemeente dienstig te zyn, verzoekende dat 'er uit dat ruime getal een mogte worden verkoren. 't Gemelde request was van den volgenden inhoud:

„ **V**ertoon en met alle behoorlyke reverentie wy ondergeschreve Ledematen van de ware Gereformeerde Kerke Jesu Christi, woonende binnen Enkhuizen, alle professie doende van de suiwere Gereformeerde Religie, met het begin der Unie deser Nederlanden eenmael aengenomen, wel hart in 't begin deser eeuwè bestreden, doch door onse hooge Overigheit, en de Doorluchtige voorouderen van zyn' Koninghlyke Hoogheit den Prince van Orangie, tot grootmakinge van Godes name, en welvaert van ons lieve vaderlandt, en vroomè ingesetenen, altijd gemaintineert; edoch nu weder tot groote droefheit van alle vroomè Christenen aengevochten van veele nieuwgheden, strijdende tegen de belijdenisse der Kerke en Cathechismus, dat sy onderschreven gesien hebbende het

Request van
enige ledema-
ten aan den
Kerkeeraad.

1675:

Onlusten te
Enkhuizen
over 't beroe-
pen van een
Predikant.

675.

„ gros van den eerwaarden Kerkenraedt ontworpen, tot de
 „ verkiesingh van een Leeraer in dese Gemente, Gode
 „ dank verplicht sijn, daerop siende soo veele mannen haer
 „ vasthoudende aen de oude Orthodoxe waerheit; met eens
 „ gansch eerbiedelik verfoekende, dat de eerwaerde Ker-
 „ kenraedt, doch niet gelieve te beroepen buiten het getal,
 „ door ons Supplianten hier aengevoegt, sijnde alle man-
 „ nen waer van wy ons kunnen verlekeren dat vry sijn van alle
 „ nieuwigheden, haer houdende aen de formulieren van
 „ eenigheit by onse kerke aengenomen, en door den eer-
 „ waerde Kerkenraedt selfs daer toe genomineert, op dat
 „ alsoo de ontruste gemoederen mogen werden gestilt, en
 „ die alreede groote swarigheit maken, bevredight, en de-
 „ selve alsoo geen reden gegeven werde, haer toevlucht te
 „ nemen tot die geene die van Godt gestelt sijn, om de
 „ Kerk sijns Soons te bewaren by der selver Confessie en
 „ den Catechismus, en te weren alle die daer tegen aen-
 „ gaen; nemen tot onsen voordeel het geene over dese saek
 „ is gedaen in de Synode van dit Quartier tot Alkmaer,
 „ sestienhondert vierentseventigh: alwaer is gearresteert dat
 „ men niet sal mogen Prediken, Catechiseren, schrijven
 „ of leren, 't welk in saken of expressien tegen de formulie-
 „ ren van eenigheit, Catechismus, Confessie, Canones des
 „ Dordrechtse Sinodi, directelijk of indirectelijk soude
 „ mogen aengaen, waer aen wy ons verder refereren: Met
 „ eenen verfoekende, de eerwaardige Kerkenraedt gelieve
 „ dese onse goede meininge niet anders te duiden als een op-
 „ rechte en geoorloofde genegtheit tot de ruste deser Ge-
 „ meente, en op dat Gods woord suiuerlijk, volgens de ou-
 „ de aengenomen Religie, van onse voorouderen met het
 „ bloet bevestight, mach werden gepredikt; kan ook niet
 „ genomen werden tot verminderinge van de autoriteit des-
 „ ser eerwaardigen Kerkenraedt, als werdende maer alleen
 „ persoonen voorgestelt, door de Kerkenraedt selfs daertoe
 „ genomineert. Sullen wy Supplianten ondertusschen den
 „ Heere bidden dat hy met UL. sy in dese verkiesinge. Al-
 „ soo gedaen tot Enkhuisen den 16. July 1675. En was aldus
 „ ondertekent: ”

Niko-

Nikolaes Bosch.
 Broer Wachter.
 Pieter Heddesz.
 Jan Dirksz. Kaerts.
 Herman Jacobsz. de Jonge.
 Hendrik Pietersz. Krijgsman.
 Freek Joosten.
 Remmeri Theunisz.
 Dirk Klacsz.
 Klaes Jakobsz.
 Jan Hendrikz. Wit
 Jakob Allersz.
 Hendrik Belt.
 Fade Pietersz. Strijkebolle.
 Jakob Symonz. Klik.

Gerrit Symonz. Klik.
 Albert Krol de Jauge.
 Albert Mol.
 Kornelis Lastdrager.
 Frank Gijsbersz.
 Thijs Lourensz.
 Banier Offringa.
 Albert Krol.
 Reyer Jansz.
 Jan van Heerden.
 Augustinus Douwez.
 Gerrit Stoffelsz.
 Pieter Michielsz. Schoof.
 Pieter van Stavoren.
 Evert Roomunt.

Vervolgens stondt aldus.

Namen der Predikanten, door den Eerwaerden Kerkenraedt gekomineert, uit de welke wy Supplianten versoeken, dat een tot Leeruer in dese Gemeente mach beroepen werden.

L Aftdrager tot Leenwarden.
 Schagen, tot Schiedam.
 Smits, }
 Doesburgh; } tot Kampen.
 Voltelen Senior, tot Swol.
 Hovius, tot Stavoren.
 Altius, tot Harderwijk.
 Homma, tot Wormer.
 Harlingen, tot Delft in 't Gasthuis.
 Roos, op Oostvlielandt.

Piscator, tot Deutekum.
 Balk, tot Winkel.
 Keppel, tot Amerongen.
 Denijs, tot Oost-Sardam.
 Van Ottelen, }
 Bosch. } tot Woerden.
 Van Houten, ter Goude.
 De Raedt, }
 Schuilenburgh, } tot Weesp.
 Cochlinus, in den Bosch.
 Schoonhoven, in de Loosdrecht.

Naer gedane Collatie met den principale is desen by my ondergeschreven, tot Enkhuisen residierende Notaris, daer mede bevonden te accorderen, op den achtienden July 1675.

En was ondertekent,

S. OUKKAMA, Not. Publ.

1675.

De Wethouderen nemen zulks zeer qualyk.

De Kerkenraad had reeds elf dagen voor het inleveren van dit Request den nominatie tot het getal van zestien vermindert, schoon de gemelde Supplianten zich daar van onkundig hielden; daar zy echter wel schenen te weten, dat 'er geen één van de Predikanten, die zy hadden aangeprezen, was op den verkleinden nominatie gebleven. De Heren Wethouderen, die niet lang na het inleveren van het gemelde Verzoekschrift aan den Kerkenraad daar van kennisse kregen, namen zulks zeer qualyk, achtende het zeer stout en onordentelyk te zyn, dat amptelozen Ledematen op deze wyze in 't ampt van den Kerkenraad traden, en dat hen zulks niet te lyden stond. Wanneer de Gecommitteerden van den Kerkenraad den volgenden morgen, na het inleveren van het gezegde Request, consent van hunne Achtbaarheden verzochten, om Do. Joannes Leonius *, een van de genomineerde Predikanten, te mogen gaan horen; zo hebben hunne Achtb. terstond gezeid, tot hunne kennisse gekomen te zyn, dat 'er zodanigen Request in den Kerkenraad was ingelevert, en begeerden daar over nader informatie. Waar op de Gecommitteerden van den Kerkenraad antwoordden, dat zy niet gelast waren, om hier van ietwes aan hunne Achtb. te relateren. Doch op verder aanhouden van hunne Achtb. om het gemelde Request eens te mogen zien; heeft de Preses, die toenmaals een van de Gecommitteerden was, overwegende dat toch den eisch van hunne Achtb. die zich zo yverig betoonden tot maintainue van den Kerkenraad tegen zulken irregulieren handel, by den Kerkenraad zelt niet zoude kunnen ontzeid worden, aan den Heere Presiderenden Burgemeester, op zyn aanhoudend verzoek, het gezegde Request ter hand gestelt. Hier op hebben de Heren Burgemeesteren alle, die dit verzoekschrift gerekent hadden, één voor één voor zich ontboden en scherp bestraft: men leide hen voor dat het naar oproer, onrust, en scheuring smaakte zich in diervoegen aan te stellen, en zeide hen aan, dat

En bestrafen deze Verzoekers.

* Do. J. Leonius wierd den 22. July dezès jaars van Edam t' Enkhuizen beroepen, en in den dienst aldaar bevestigt den 24. September daar aan volgende.

dat ze zich voortaan van zulke of diergelyke zaken hadden te onthouden, op dat de Overigheid zich niet mogte genoodzaakt vinden, derzelve authouren anderen ten voorbeelden te straffen. De Kerkenraad zeide het hunne daar toe, en zette de verzoekers af. Dan deze besloten daar op zich te keren tot den Prins van Oranje, aan wien zy, toen zyn Hoogheid uit het veld quam, een Request overleverden, luidende als volgt:

1675.

Doch deze keren zich met een request tot den Prins.

„ **G** Even onderdanighlijk en seer ootmoedigh te kennen
 „ veele Ledematen van de ware Christelijke Gerefor-
 „ meerde Religie, woonende binnen Enkhuzen, alle bor-
 „ geren der selver stadt, en meest alle vaderen van huisge-
 „ sinnen, eenige verscheide malen kerkelijke ampten heb-
 „ bende bedient, hoe dat sy van jonghs aen opgevoedt we-
 „ sende, en belijdenisse hebbende gedaen van deselve Reli-
 „ gie, foodanigh deselve hier te lande met het begin van
 „ van de reformatie aengnomen en vast gestelt is geweest,
 „ ook tegen alle machinatien in het begin deser eeuwen by
 „ uw hooge doorluchtige voorvaderen godtvruchtelyk ge-
 „ maintineert, nu sedert eenige tijdt herwaerts, tot over-
 „ groote droefheid ondervinden, dat in de Christelijke
 „ kerke aldaer haer openbaren eenige Predikanten, leerende
 „ veele Nieuwigheden, afwijkende van de oude fundamen-
 „ ten en belijdenisse van de Gereformeerde kerke, soo on-
 „ der andere in een voornaem poinct kan blijken by dese
 „ annexe verklaringe, en de preuve daer van alsints open-
 „ baer sijn; soo dat haer Medepredikanten haer niet heb-
 „ ben konnen verklaren voor orthodoxe Leeraren, dan
 „ exempt hare Nieuwigheden: veel begrepen in een seer
 „ schadelijk boekje, genaemt verdediginge, &c. in 't licht
 „ gebracht door Do. Allinga, Predikant tot Widenesse,
 „ en by haer geapprobeert en onder tekent, waer door groote
 „ en sware onlust onder de gemeente aldaer is ontstaen;
 „ sulks, dat een groot getal Ledematen haer beswaert vin-
 „ den met haer het heilige Avondtmael te celebreren, com-
 „ municerende alleen met den oudtsten Predikant Do. Jo-
 „ han-

1675.

„ hannes Roldanus aldaer: en nu onlanghs (wanneer uw'
 „ Hoogheit te velde was, om ons lieve vaderlandt by sijne
 „ oude vryheit en suiwere Godtsdienst te beschermen) voor-
 „ gevallen sijnde, dat een Predikant aldaer moest worden
 „ beroepen, sy Supplianten kennisse hebbende bekomen van
 „ sekere gros van nominatie, by de eerwaardige kerkenraedt
 „ aldaer ontworpen, waerop veele mannen waren gestelt
 „ haer sekerlijk houdende aen de oude Orthodoxe waarheid:
 „ dat sy Supplianten in goeden en oprechten yver haer by
 „ dese nevensgaende requeste hebben geadresseert aen de
 „ eerwaardige Kerkenraedt aldaer, en in alle behoorlijke
 „ eerbiedigheit verfocht, dat doch der selver goede geliefte
 „ mochte sijn, iemandt tot het voorsz. vacerende Predik-
 „ ampt te beroepen uit het getal, by deselve requeste gemen-
 „ tioneert, dewelke alle mede by de voorsz. Kerkenraedt
 „ in of onder het voorsz. getal of gros van nominatie wa-
 „ ren gebracht, sy Supplianten haer verskert houdende,
 „ dat buiten alle suspitie van Nieuwigheden waren: verkla-
 „ ren ook niet anders voor gehadt te hebben, als de ruste
 „ van haer gemoet, en eenigheid van de gemeente, midts
 „ vermijdingh voor verdere scheuringe in de kerke aldaer.
 „ Doch het is soo verre daer van daen geweest, dat de
 „ Kerkenraedt den Supplianten eenigh het minste gehoor
 „ soude hebben gegeven, dat men haer uitmaekte, voor;
 „ namentlijk Do. Brouwer, Hartman en Schrijver voor een
 „ oproerigh rot, schismatische menschen; sels eenige Pre-
 „ dikanten, by de voorsz. requeste gementioneert, noemen-
 „ de met den hatelijke naem van Labadisten, willende dat
 „ het voorsz. request soude koken tot nader gelegentheit,
 „ haer selven voorts beroepende op een kleinder getal van
 „ nominatie, alreede by de Kerkenraedt gemaekt, doch
 „ secreet gehouden, waerop waren gebracht veertien per-
 „ soonen, doch van de welke niet een de Supplianten haer
 „ selven konden verskeren, dat vry van nieuwigheden wa-
 „ ren; maer ter contrarie was daer opgebracht Do. Bekker,
 „ alreede in Vrieslandt by kerkelijke en politijke vergade-
 „ ringen veroordeelt, ook verscheide die 't voorsz. boeckje

„ van

5 van Allinga mede hadden geapprobeert en onderteekent
 6 hebbende ook spoediger als ordinaris (gelijk een in de Ker-
 7 kenraedt nootfakelijk oordeelde) een uit de veertien be-
 8 roepen; alsoo vreesē hadden, dat de Supplianten haer el-
 9 ders mochten adresseren, en alsoo sulks tot uw' Hoog-
 10 heits wederkomstē doen opschorten: daer by komende,
 11 dat het voorsz. request sijnde gekomen in handen van
 12 Burgemeesteren, (op wat wijze, ons Supplianten onbe-
 13 kent, alsoo veele Ledematen van de Kerkenraedt, selfs
 14 de Predikanten, in de huisbesoekingē hebben verklaert,
 15 het door de Kerkenraedt daer niet gebracht te sijn, noch
 16 geen consent daertoe gegeven te hebben) de voorsz. Bur-
 17 gemeesteren de Supplianten een voor een voor haer hebben
 18 ontboden, en wel scherpeijk hebben gecensureert, haer
 19 uitmakende voor rebellen, oproermakers, perturbateurs
 20 van de gemeene ruste, onrustige geesten, &c. dreigende
 21 de Supplianten andre ter exempel te straffen, de stadt te
 22 ontfeggen, ja dat het soude willen galgen, soodanig re-
 23 questen te tekenen, dwingende de Supplianten op alle
 24 verschilpoinsten te antwoorden, en met haer Achtbare te
 25 disputeren, by weigeringe haer uitmakende voor meinee-
 26 dige schelmen, vagebonden, &c. die volgens haer con-
 27 scientie op d' ondervragingh antwoorden, dan scheldende
 28 voor sijne broers, Swartrokken, Quakers, Rotisten, La-
 29 badisten, Voetianen, weetnieten, die haer telven socht-
 30 ten te bewaren met een Joodsen Sabbath, haer spotsge-
 31 wijze vragende, of sy van dat volk waren, die ruggelinghs
 32 tegen malkanderen baden, om door het aensien niet af-
 33 getrokken te werden, of sy met Rothe niet mede souden
 34 opgetrokken hebben, seggende, dan soude onse stadt van
 35 veele sijnders gesuivert sijn geworden; ontfeggende eeni-
 36 ge, die de waerheit volstandigh beleden, het werk aen
 37 de Oostindische Kompagnie, 't welk Burgemeesteren,
 38 sijnde drie van haer Achtbare Bewinthebbers, licht kon-
 39 nen doen: voorts de namen van de Supplianten in Burge-
 40 meesteren boek aentekenende voor lasteraers, leugenaers,
 41 valsche beschuldigers, oproermakers, &c. Insgelijks ook

Hbb

, de

2, de Predikanten hebben haer niet ontfien, van de publike
 2, predikstoelen (wel meest Do. Brouwer en Hartman) de
 2, Supplianten (die, seiden fy, haer naemen door het teke-
 2, nen van seker request bekent hadden gemaakt) uit te
 2, maken voor oproersmakers van de Gemeente, scheursieke
 2, menschen, die het werk des Satans hadden gewerkt; dat
 2, sy waren de vossen, die den wijngaert des Heeren soch-
 2, ten in de brandt te steeken; datse een volk waren als Hy-
 2, meneus en Alexander, die den Apostel aen de Sathan
 2, hadden overgegeven, haer vergelykende by Simon den
 2, Tvenaer; God op den predikstoel dankende dat de Ma-
 2, giftraet de saek had by der handt genomen, haer bidden-
 2, de daer in te willen volherden, en dat volk niet met roe-
 2, den, maer met tongen uit de stadt te geeffelen; al het
 2, welke groote verbaestheit en droefheit veele Ledematen
 2, aenbracht, soo dat veele ter kerke uitgingen, oordeelende
 2, soodanige predicatien seer oproerigh te sijn, en een middel
 2, om de gantsche Gemeente aen malkanderen te helpen.
 2, Daerby komt noch, dat men uit last van de Kerkenraedt
 2, den Supplianten heeft laten aefseggen, dat men haer ne-
 2, vens de andere Ledematen niet tot de tafel des Heeren
 2, sal noodigen: ja ook een huisgesin, dat tegen de nieu-
 2, wigheden hadde geprotesteert, in de huisbefeekinge voor-
 2, by gegaen, sonder reden daer van te geven; en alsoo fy
 2, Supplianten by het presenteren van het voorsz. request,
 2, nocte recommanderen der voorsz. personen, in het
 2, minste niet konnen geoordeelt worden misdaen te heb-
 2, ben, als alleen gedaen hebbende het geene yder Litmaet
 2, (dewelke door de Kerkenraedt werdt gerepresenteert) in
 2, 't particulier immers notoir vry staende is te doen, en
 2, waer mede de Kerkenraedt in 't alderminste niet en is
 2, geprejudicieert, maer in haer geheel gelaten, om sooda-
 2, nigh verfoek af te slaen, of daerinne te condescenderen,
 2, naer gelegentheit van saken, veel min dat Burgemeeste-
 2, ren reden was gegeven het kerkelijke recht aen haer te
 2, trekken, om de Ledematen over verschilpoinsten van
 2, Religie soodanigh te bejegenen; soo hebben fy Supplian-

„ ten, vreesende verder ongemakken soo van de Magistraet
 „ als Kerkenraedt te sullen lijden, haer genootsaekt ge-
 „ vonden, haer selven neder te werpen aen de voeten van
 „ uw' Hoogheit als onsen Erfstadthouder, gansch ootmoec-
 „ delijk biddende, uw' Hoogheit gelieve naer sijn' hooge
 „ wijsheid, voorsichtigheit en Godvruchtigheit, dese har-
 „ de vervolgingh te nemen van de s'houderen van de belij-
 „ ders der oude waerheit, en naer het exempel uwer door-
 „ luchtige voorouderen te dempen alle dese kerk- en land-
 „ ontruffende nieuwicheden. Onderstondt, dit too doen-
 „ de, &c. ”

Zyn Hoogheit vond goed zich deze zaak aan te trekken, en zyn gezach ten voordele van de Supplianten te gebruiken, schryvende ten dien einde den achtentwintigsten van December eenen brief aan de Heren Wethouderen van Enkhuisen, welke was van dezen inhoud;

Die ten
 hunne voor-
 dele aan de
 Wethouderen
 schryft.

*Eerenteste, Wijse, Voorstenige, seer discrete, bysondere
 goede vrienden:*

„ **W**Y hebben geëxamineert dese ingeslote requeste, aen
 „ ons gepresenteert door veele Ledematen van de ware
 „ Christelijke Gereformeerde Religie woonende binnen
 „ Enkhuisen, mitsgaders de stukken die daer nevens sijn ge-
 „ voeght geweest, en ons op den inhouden van dien, soo
 „ veel 't selve heeft konnen geschieden, geïnformceert. Wy
 „ konnen dan vervolgens niet verbergen, dat wy ten hoogh-
 „ sten verwondert en gesurpreneert sijn geweest te vernemen,
 „ dat U E. hebben konnen goetvinden, tegens de
 „ voorsz. Supplianten ter handt te nemen soodanige proce-
 „ duren, als waer over sy by de voorsz. requeste sijn dolere-
 „ rende, dewijl wy, voor soo veel ons aengaet, en uit de
 „ voorsz. stukken en informatien hebben konnen afnemen,
 „ niet en konnen sien, dat de voorsz. Supplianten bekom-
 „ mernissen, die haer altereerden, in dese tijden en daer
 „ Godes kerke op soo veele plaetsen door veelerhande nieu-

1675.

„ wigheden wert ontrufft, getracht hebbende aen de Ker-
 „ kenraedt op geen onfatfoenlijke of onordentlijke wijfe be-
 „ kent te maken, en door dat middel te voorkomen de
 „ fwarigheden by haer geapprehendeert, gemeiteert sou-
 „ den hebben op een foodanige wijfe, als fy feggen haer
 „ bejement te fijn, getraecteert, of in haer ruste en goede
 „ name, 't fy in 't publijk of in 't particulier, benadeelt of
 „ verkort te werden. Wy fijn daer over des te meer ver-
 „ wondert, om dat wy veele en verscheide preuven van
 „ U E. moderatie in andere faken hebben befpeurt; en
 „ hebben by desen wel willen betuigen, dat het ons seer
 „ aengenaem fal wesen, dat U E. foodanige expedienten
 „ mogen uitvinden, waer door de voorsz. Supplianten op
 „ een behoorlijke wijfe alle meest billijke vergenoeginge
 „ gegeven, en de voorsz. sake alsoo in der minne op een
 „ convenable maniere uit de wegh geleght mach werden,
 „ en wy geëxcuseert blijven van ons verder daer mede te
 „ moeten bemoeyen. Indien U E. nochtans soudet meenen
 „ eenige redenen ter contrarie te hebben, soo souden wy
 „ ganich ernstigh begeeren, dat U E. ons ten spoedigste,
 „ immers binnen acht dagen, naer de receptie deses, daer
 „ van fullen informeren, omme die U E. voorsz. redenen
 „ gehoord en geëxamineert sijnde, verder by ons, indien
 „ fulks buiten vermoeden van nooden souden mogen fijn,
 „ geresolveert te worden, als wy tot de meeste, soo wel
 „ van Godes kerke, als voor de goede ingefetenen, aldaer
 „ in alle rechtmatigheit fullen bevinden te behooren.

„ Hier mede Eremfeste, Wijfe, Vroome beveelen wy
 „ U E. in de protectie Godes. *Gefchreven in den Hage,*
 „ den 28. December, 1675. ”

Was onderschreven,

G. PRINCE d'ORANGIE.

Wat de Heren Wethouderen van Enkhuizen op dezen
 brief van den Prins geantwoord hebben is my niet gebleken,
 maar

maar wel een geschrift, zo ik achte, van de zyde van den Kerkenraad en tot deszelfs verdediging aan zyn Hoogheid, onder den titel van *Afwiffching der Lasteringen en onwaarheden in het voorschreve Request bevat*. Dit Geschrift, te lang om hier geheel in te voegen, behelsde onder anderen: Dat het te verwonderen was, hoe de Supplianten zo stout en onbeschaamt hadden durven zyn, dat ze een zaak die eigentlyk kerkelyk was, en als zodanig van de Magistraat gemaintineert, tegen alle recht en reden voorbygaande andere hogere kerkelyke Vergaderingen, zo terstond en op eenen sprong hadden durven brengen aan zyn Hoogheid: even als of alle waarheid alhier in de Kerke, en alle gerechtigheid van de Politie geweken, en daar niets als het uiterste middel overrig was. Dat 'er weinige onder die dertig ondertekenaars van het gemelde Request waren, die kerkelyke ampten bedient, en vele zelfs voor hunne Achtbaarheden verklaart hadden, in het ondertekenen van hun Request aan den Kerkenraad misleid te zyn... Dat deze luiden zich zelve een ydele roem van rechtzinnigheid toeëigenden, daar ze dryvers waren van gevoelens, dewelke de eerste Reformateurs heftig hadden tegengegaan. Dat ze de Leeraers te Enkhuizen met eene schrikkelyke leugenlaster bezwaardden.... Dat zy ongeruste en andere ontrustende luiden waren, die oude zceren weêr opkrabden, en zaken ophaalden die al voor acht of negen jaren gebeurt, en al overlang in der minne waren bygelegd... Dat de Approbatie van het boek van Do. Allinga de gehele Classis raakte, en niet behelsde een toestemming van alles dat 'er in begrepen was, maar alleen eene veroorloving om gedrukt te worden.. Dat de gemeente te Enkhuizen zeer vreedzaam, en nergens mede ontrust was, dan met en over deze onrustige geesten, die haar hare ruste benydden en zochten te beroeren.... Dat het de Achtb. Magistraat en de gehele gemeente niet dan al te wel bekend was, wat onrusten deze luiden, immers eenige onder hen, al voor eenige jaren herwaarts hadden gezocht te verwekken door heiloze middelen. Dat 'er verscheide schrikkelyke Rasquillen waren gestrooit, of aan de Kerkdeur aangeplakt,

1675.
De verantwoording van den Kerkenraad op de beschuldiging in 't voorz. Request begrepen.

1675.

of hier en daar in een huis gevonden; doch dat de eerste vindere van zulke Pasquillen t'elkens waren geweest luiden van deze calibre: waarom ook de Achtb. Regering te dier tyd genoodzaakt was geweest, om tegen zodanige seditieuse Pasquillen tegen de Regenten van de Stad en Kerke door publyke Plakkaten voorzieningen te doen, en honderd Ducatons te stellen op derzelve Stichters of Autheurs. Dat 'er ook een Godloze spotterny voor dezen was gepleegt, ter gelegentheid van de gewoonlyke Nominatie van Ouderlingen en Diakonen, door het opstellen van een andere Nominatie van ten dele gene Lidmaten, ten dele besprokene Lidmaten, met bygetekende versierde stemmen, en dat ten huize van eenen dezer Requestanten, die nu een van de vinnigste was. Dat deze luiden zich met openbare leugenen behielpen, en dat hunnen gewaanden yver in deze met vele ongeregeltheden en wanschikkelykheden was vermengt geweest, om lopende by de huizen om aanhang te krygen.... Dat het Request waar mede zy zich aan den Kerkenraad hadden geaddressceert, een handel was vol van confusie en tot verwerrig strekkende: dewyl ze door een opgegeven Nominatie den Kerkenraad als een wet met eene bygevoegde bedreiginge voorschreven, 't geen een gereede weg was tot wanorde en verdeeltheit: want zo andere Lidmaten van dezelve Gemeente, die andere gedachten hadden insgelyks complotteerden, en een andere Nominatie met bedreiginge inleverden, andere wederom een andere; wat (zeiden ze) zal het einde daar van zyn als enkele verwerringen, en vertreding van het recht des Kerkenraads en alle kerkelyke ordre. Dat deze luiden gevolgelyk door zulk een gedrag de gemeente ontrufft en gelegentheid tot scheuring gegeven hadden, waarom men had goedgevonden hun Request ter zyde te leggen, zonder hen in zulk een verzoek gehoor te geven. Dat deze quaadaardige kinderen hunne geestelyke Vaders, voornamentlyk Do. Brouwer, Hartman en Schryver, hadden getracht te diffameren en te verketteren; dat de Predikanten verpligt waren zulken oproerige complottery, die over de stad kreet, opentlyk te bestraffen: Doch dat deze
lui-

luiden zyn Hoogheid in hun Request met vele leugenen en valsche lasteringen misleid hadden, en de gepredikte woorden der Predikanten schandelyk vervalscht en verdraait. Dat de Kerkenraad had besloten hen niet aan de tafel des Heren te laten nodigen, om meerder verbittering voor te komen, maar echter hen vryheid gelaten om op eigene beproeving aan te gaan... Dat de Heren Burgemeesteren zich het Kerkelyk recht niet hadden aangetrokken, maar zich hier in als Voesterheren van Gods Kerke gequeten, en als Magistraten zoeken tegen te gaan alle oproerigheid en muitery onder hunne burgeren, en alzo de vrede van Stad en Kerk beoogt.... Dat deze luiden niet te vrezen hadden noch voor de Magistraat, noch voor de Kerkenraad, indien ze hunnen mislag bekenden, en zich voorts als gehoorzame onderzaten, en vreedzame Lidmaten aanstelden.. Dat hier geen kerk- en land-onrustende nieuwigheden wierden geleert, maar dat deze luiden inderdaad zelfs volgers waren van nieuwe concepten, Maximen en desfeinen.... Eindelyk verzochten ze zyne Hoogheid; dat hy zulke openbare lasteraars, oproermakers, en verkeerde flatteurs geen gelove geliefde te geven, maar over de rechte geschapentheid van dit voorval zich nader en ten rechte naar waarheid te informeren, en te dempen alle verkeerde machinatien van zulke onrustige geesten; op dat alzo Gods kerk in 't gemeen, en alhier in 't byzonder, in haren bloeienden en vreedzamen staat mogte worden geconserveert tot zyner eere en zaligheid van vele zielen.

Doch het verhaal dezer kerkelyke oneenigheden en het aan een hechten der zaken heeft my over den tyd gebragt, dien ik nu zal hervatten. Terwyl zich de zaken t' Enkhuizen dus toedroegen, wierden deze Landen, behalven door den last des oorlogs, ook door een zware plage des hemels gedrukt, wanneer de harde Noordweste winden de wateren, gezwollen door den springvloed, tusschen den vierden en vyfden van November zodanig oppersten, dat de dyken overal niet magtig waren derzelve geweld te wederstaan, waar door vele landen overstroomt wierden. De Noordzee zeer hoog

Hoge watervloed.

L. Sylvius II. Stuk, bl. 295.

G. Brands Tweejaar. Geschied. bl. 780-782.

Holl. Merc. XXVI, Datin

ge-

1675.
F. Coſſerus
Nederl. Reunie
bl. 109 - 112.
Chron van
Medenb.
bl. 220. 225.
D. G. Noordl.
Verhaal dez
Watervoed.
bl. 1. enz. Gut-
berleſb. bl.
331 - 340. G.
Ouhoj Verhaal
der Water v. bl.
366 - 369.
Zie F. Coſſe-
rus Nederl.
Reunie bl. 111.
112. D. G.
Noordland als
boven, bl. 2. 3.
Chron. van
Hoorn door F.
Ryp bl.
242 - 245.
Gutherleſb.
bl. 336 - 340.
Commelin Beſ.
van Amſt.
bl. 1186.

gerezen, viel op den vierden dier maand zodanig op de Helder aan, dat dezelve een ſtuk van Huisduinen wegnam, en vervolgens al de landen tuffchen Wieringen en de Zyp met water bedekte. Dan door de wakkerheid der landlieden wierd de Medenblikkerdyk noch gehouden. Doch de Zee-dyk by Hoorn kon den aanſtoot niet wederſtaan, maar brak 's morgens ten twe uren tuffchen het Zwarte Kerkjen en den Oudendyk door, makende een gat van ontrent 30. roeden lang, en 30. anderen ſchryven 50. voeten diep, in-voegen het water tot voor de poorten van Medenblik ſtroomde, zettende de dorpen Scharwoud, Groshuizen, Avenhorn, Spierdyk, Bobbeldyk, en vele andere onder water. Die van Drechterland bleven by den eerſten aanloop van 't water noch bevryd, wordende 't zelve voor *Keren* en *Zwaagdyk* geſtuit. Die van *Langeris* en *Geestmer*-ambagt hebben 't ook met grote moeiten gekeert. Door den ſchielyken overval konden de landlieden niet zonder groot gevaar hun vee noch goederen bergen, waar door eenige menſchen en veel vee verdrinken: zynde de elende der vlugtenden byna onbeſchryfelyk. De dyk aan den *Muiderberg*, tuffchen *Muiden* en *Naarden*, door de *Franchen*, wanneer ze aldaar lagen, door het opwerpen van werken zeer omgewroet, brak ook 's nachts tuffchen den vierden en vyfden op verſcheide plaatſen door, lopende al het land om *Naarden*, *Muiden*, *Weeſp*, tot *Laren* en *Blarikom* in het *Goy*, zelfs tot *Utrecht* toe onder water. De *Poorten* en *wallen* van *Naarden* wierden hier door bedorven, en zelf de ſtenen *Beer* geheel weggenomen, zonder eenig teken na te laten, dan een diepte van zesendertig voeten. Te *Amſterdam* wierden de *kelders* en *pakhuiſen* vervult met water, dat op den *Dam* tot by de *Waag* ſtond en over den *Nieuwendyk* heen ſpoelde. De *Ydyk* tuffchen *Haarlem* en *Amſterdam* wierd ook, wat weſer men daar tegen dede, aan dees zyde van 't *Huis ter Hart*, doorgespoelt, makende het water een opening van tuffchen de dertig en veertig roeden in de breedte en drieendertig voeten in de diepte: en dewyl de *Slapert* by *Sparendam* mede was overgelopen, wierd het daar omleggende land

land tot aan Duin toe, en zelfs naar den Amstel en de Venen ondergezet. De Sint Aagtyndyk moest ook buigen, waar door een groot gedeelte van Waterland onder water stroomde. De schade aan gebouwen, menschen en vee geschied viel bezwaarlyk te beschryven. Verscheidene schepen zyn ook gebleven; tusschen Schevelingen en Texel alleen vergingen 'er dertien, en daar onder cenige Fransche Kapers. Men achtte dat het water eenige duimen hooger gestaan had, dan in den vermaarden Allerheiligen Vloed, de zwaarste in schrik en schade, die by menschen gedenken geleden was. Vriesland, Overysfel, en andere plaatsen meer hadden mede veel schade geleden. Dit was een zware slag voor vele ingezetenen, en deed hen de nasmart lang gevoelen.

Na dat het harde weér wat bedaart was, en de wateren naar gewoonte begonnen af te loopen, wierd terstond overal ordre gestelt, om de doorgebroke dyken te herstellen. De Heren Staten van Holland verboden ook * op straffen aan lyf en goed, eenige dyken, dammen of kaden, of eenig werk, wat het zoude mogen zyn, dienende tot het afweren van het zeewater dat noch buiten was, als om de Landen en Polders, die niet waren ingebroken, te bevryden, door te steken, te bederven, onnut of onbequaam te maken, om het voorschreve water te kunnen wederstaan, onder watschyn of dekmantel zulks zoude mogen geschieden. Ondertusschen was men in 't Noorderquartier dapper bezig met het verhogen en verzwaren van Keren en Zwaagdyk, om de landstreek tusschen Hoorn en Enkhuizen, van ouds Drechterland genaamt, tegen het water te beschermen: in 't eerst ging dit zeer wild en zonder ordre; doch daar na wierd op alle zaken goede orde gestelt: de huifluiden wierden op ontboden om te waken en te arbeiden, hebbende elk hun beurt en hun perk. De burgers van Hoorn trokken by Compagnien, elk onder zyn Hopman uit, met vliegende vaandels en slaande trommels, om op Keren aan den dyk te werken. Ook quamen ten zelve einde drie Compagnien burgers van Enkhuizen te Hoorn; en eenige Enk-

Men begint de Dyken weér te herstellen. Het door steken van kaden enz. verboden. * 23. Nov. L. Sylvius bl. 295. Groot Plak. III. Deel, bl. 601. Keren en Zwaagdyk word verhoogt. F. Cesterus als boven, bl. 112. Noorderland bl. 4-7.

1678.
Karte Hist.
v. Enkh gedrukt
1679. bl. 107.

huizer Schutters wierden gezonden, om ter versterkinge van den Zwaagdyk te arbeiden. Deze werkten alle met veelyver; zonder daar voor eenig geld te genieten; maar men gaf hen Kaas en Brood, ook Bier, 't geen met pramen wierd omgevoert, om de arbeiders te spyzigen: waar van daan deze Dyk naderhand de Kaas- en Broods-dyk wierd geheten. Men maakte deze dykagie onder negen en boven zes voeten breed, en zo hoog als men dacht bequaam te zyn om 't water te keren. Dit alles ging redelyk wel, zo dat men hoop- te Drechterland daar door vry van 't water te houden: te meer om dat men te gelyk ook met alle vlyt bezig was, om de breuk in den Zeedyk te helen en het gat te stoppen, gelyk ten dele geschiedde; waar toe wind en weder ook zeer gunstig waren.

Men tracht
de breuk in
den Zeedyk te
helen.

Doch die
breekt op
nieuw door.
F. Costerus,
Noordland,
en Chron. van
Medenb.
als boven,
Zwaagdyk
in gevaar.

Doch met de nieuwe Maan, den zellenden van November, sloeg het weder om met zodanig een oploringe des waters, dat het begonnen en byna voltrokken werk van den Zeedyk meest altemaal wegspoelde, en het water in het land twe of drie duimen hoger vloeyde dan het ooit te voren was geweest. Hier door raakte het werk op Keren en de Zwaagdyk in groot gevaar: dan het wierd door de vlyt en wakkerheid der burgeren en ingezetenen noch met veel moeiten gehouden. Maar Opmeer, Hoogwoud en Eerfwoud raakten hier door mede onder water, en men kon rekenen dat 'er nu in dit Noorderkwartier twintig duizend morgen lands overstroomt, en vicrentwintig kerken in 't water stonden. Die van Hoorn en Enkhuizen met de ingezetenen van Drechterland gingen met yver voort den nieuwen Dyk op Keren en Zwaagdyk te versterken, tot dat dezelve drie voeten hoger was dan het hoogste van den ouden grond. Men begon ook 't werk aan den Zeedyk met vlyt te hervatten, men heide in 't gat twe regels palen, en bragt het in 't einde van de maand November zo verre, dat de Dyk gesloten, en, zo men dacht, alles wel bezorgt was. Maar met de volle Maan, op den vierden van December, zynde een Bezedag, begon de wind weér zo hevig op te steken, en het water dermate te zwellen, dat het versche en onbestorve werk

Het gat in
den Zeedyk
breekt ten
derdemale
door.

1675.

werk zulk een aanpersing niet kon verdragen, maar ten dele wierd gebroken, ten dele uit den grond opgeligt: in-voege 'er door twee gaten, die wel vyftig voeten diep waren, en het eene zes en het ander veertien roeden breed, zo groot een menigte van water indrong, dat het binnen wel twaalf of vyftien duimen hoger was, dan ooit te voren. De wind ondertusschen noch sterk aanhoudende, kon de Zwaagdyk den geweldigen aandrang van 't water niet langer keren, maar brak den zelden dier maand, op de hoogte van het oostende van Zwaag, door, wanneer het water door die opening, als van eenen berg in Drechterland nedersloot, en liep wel haast tot voor de poorten van Enkhuizen, daar men de vesting met ried en sparren voor het inkalven en doorbreken verzorgde, de schutdeuren van de Keteboom, de Oude-Gouwsboom, en de Boereboom liet vallen, om het water uit de Stad te weren, evenwel wierd het zelve daar binnen zo hoog, dat men genoodzaakt was, by den Overtoom pompen te stellen, om het binnen-water uit de Stad in het buiten-water te pompen, waar toe men gehele Compagnien burgers by beurten gebruikte. Te Hoorn drong het water mede in de Stad, schoon men alles wel met dammen had trachten te verzorgen. Ter zelve tyd * brak 'er ook een gat van zestien of zeventien roeden lang in den Oudendyk, die het water aan de zuidzyde van 't land tot noch toe gekeert had, waar door nu ook die landen tot aan Buikflood toe overstroomden; lopende het water om de Beemster, Starmeer, Schermeer, en andere Meeren en bedykingen, niet zonder groot gevaar, om d'eene of d'andere door te breken.

Zo haast het weér een weinig bedaart was, sloeg men de handen terstond aan 't werk, om de breuk in den Zwaagdyk te stoppen, en men bragt het in korten tyd zo verre, dat 'er weinig water doorliep. Doch het duurde niet lang of alles stroomden weg. Het werk wierd wederom hervat en in weinig dagen gesloten. Elk een, die het zag, oordeelde dat het nu secuur was. Doch dit duurde niet meer dan drie dagen, als wanneer de sterke wind het water

Ook de
Zwaagdyk.

Het water
loopt in
Drechterland
tot Enkhuizen.
Korte Hift.
van Enkb.
als boven.

D'Ouden-
dyk breekt
door.
* 6. Decemb.
Noordlands
en Chron. van
Medenb.
als boven.

De Zwaag-
dyk verscheide
malen geheelt,
doch weér
doorgebroken.
F. Costerus
als boven.
bl. 116.
10. Decemb.
16. Decemb.
19. Decemb.

1675.

Zie Noord-
land als boven.
bl. 13.

De breuke
in den Zeedyk
word eindelyk
geheelt.

zo krachtig tegen den Zwaagdyk aandrang, dat het nieu-
we werk omtuimelde en wegspoelde, waar door de ope-
ning van den gebroken dyk groter wierd dan te voren. Toen
wierd geheel Drechterland tot eenen poel gemaakt, de dor-
pen en landeryen overstroomt, en de schone tuinen en lust-
hoven onder water gezet. Dus seheen te dier tyde de gan-
sche Landstreek, van Enkhuizen af tot Buikflood toe, niet
anders dan een openbare zee te zyn. Midlerwyle had men
ook weér beginnen te arbeiden om het gat in den Zeedyk
dicht te krygen; doch men ging nu op een andere wyze te
werk: want dewyl het gat tot eene verschrikkelyke diepte
was uitgeschuurt, leide men den nieuwen dyk buiten om de
breuke halvemans gewyze in zee, op twaalf of veertien
voeten water; daar men eerst drie regels palen heide, staan-
de de middelste en de buitenste regel achtien voeten van
malkanderen, welke tusschen wyte men met Wier vulde.
De binnenste en de middel-regel stonden achtentwintig
voeten van een, tusschen welke ruimte men den aarden
Dyk maakte, en aan den ouden dyk vast hechte, kunnen-
de heden noch beide de einden van den ouden dyk aan de
binnen zyde van den nieuwen dyk gezien worden. Op deze
wyze kreeg men het gat in den zeedyk, tusschen 't Zwarte
Kerkje en Schardam, No. 28. den drieëntwintigsten van
Januarius des volgende jaars 1676. dicht, en is voorts tot
op den huidigen dag dicht gebleven: wordende deze plaats
heden noch het *Zeezat* genaamt. Den volgenden dag be-
gonnen de watermolens te gaan, en raakten de meeste lan-
den noch vroeg in 't voorjaar droog, doch het gewas was
in dit jaar slecht: op de hoge landen, daar het water van
zelf was afgelopen, wies het gras tamelyk wel, maar de lage
landen, daar het water afgemalen moest worden, bragten
weinig gewas voort: want de wortels van het gras waren
door het zoute water bedorven. Ook stierven 'er een me-
nigte van allerhande bomen; doch sommige appelen- en pere-
bomen bragten veel vruchten voort; want men had een'
uitstekenden schonen zomer. Behalven de schade, die deze
vloed heeft yeroorzaakt aan de Landeryen in dit Noorder-
quar-

1676.

Slecht gewas
op de over-
stroomde
landen.

Noordlands
bl. 16-21.
Chron. van Me-
denb. bl. 24. 25.

Overgrote
kosten tot her-
stellinge van
de dyken in dit
Noorderquar-
tier.

quartier, welke in dit jaar weinig vruchten voortbragten' zo waren de kosten tot het maken en repareren van de dyken in deze gewesten ook uitermaten groot. Drechterland heeft zulks alleen gekost achtentnegentig duizend één honderd achtenveertig guldens en twe stuivers: daarenboven noch in omslag van zyn landen, negentien duizend twe honderd en dertien gulden; en voor d' interesten van opgenompenningen, negen honderd en zestig guldens en dertien stuivers: ook is noch opgenomen om het Zeegat dicht te maken, honderd en negentig duizend en acht honderd guldens; voor welke somme men voor interest heeft moeten betalen zes ten honderd, 't geen bedroeg elf duizend vier honderd achtenveertig guldens. Dit beliep samen voor Drechterland alleen de somme van drie honderd en twintig duizend, vyf honderd en negentzestig guldens, vyftien stuivers. De Noorder-Koggen hebben moeten dragen, vyfentachtig duizend acht honderd achtentachtig guldens, dertien stuivers; Geestmer-Ambacht, zes duizend acht honderd éénentwintig guldens, twaalf stuivers; de Schager Koggen, vier honderd drientzeventig guldens, zeventien stuivers; en de Nieuwdorper Kogge, duizend vier honderd vierentnegentig guldens, acht stuivers: bedragende deze gehele somme te samen, vierhonderd vyftien duizend tweehonderd achtenveertig guldens, en vyf stuivers. Hoe zwaar en ongemeen de kosten ter herstellingen van de schade aan den Westvriescchen Zeedyk, door den gemelden storm en waters nood veroorzaakt, geweest zyn, kan men klaarlyk afnemen uit de vergelykinge der dyksrekeningen van de jaren 1670. tot 1679. ingesloten, zo als dezelve jaarlyks zyn gesloten voor de Hoofdingelanden van Westvriesland, ten overstaan van twe Gecommitteerde Heren uit den Hogen Raade; bedragende de gezegde dykslasten der tien gemelde jaren van jaar tot jaar als volgt:

Anno	Gulden	stui.	Anno	Gulden	stui.
1670. ———	154071	: 18.	1672. ———	52608	: 0.
1671. ———	154070	: 14.	1673. ———	59895	: 5.
		lii			1674.
				3	

1676.
Noordlands
als boven,
bl. 26. 27.

1676.

1674. ———	92897 : 0.	1677. ———	382588 : 16.
1675. ———	315248 : 0.	1678. ———	258000 : 17.
1676. ———	350740 : 18.	1679. ———	198983 : 19.

Belopende te samen de fomma van 2019105 : 7. of twintigmaal honderd duizend, negentien duizend één honderd en vyf Guldens, zeven stuivers. Voorwaar een ontzachelyke fomme, en dat alleen aan Zeedykskosten voor zulk een kleine landftreek als Westvriefland is, bevattende in zyn gehelen omkring maar 51130. Rynlandsche roeden, en dat daarenboven noch een grote fomme had op te brengen aan het maken en herftellen van de binnendyken, watermolens, fluizen en vele andere lasten.

De Noordfche en Groenlandfche vaart opgezegt.

Opbods-brieven uitgegeven.

L. Sylvius II. Stuk, bl. 324.

Zeegevecht tuffchen de Nederlandfche en Fransche vloten in de Middelandfche zee.

* 8. January.

G. Brandt
* Leven van de Ruiters, bl. 947-950.

Twede zee-flag tuffchen de gemelde vloten.

Zie G. Brandt als boven, bl. 973-979.

In 't laafte van Maart hebben de Algemene Staten het uitlopen van de Oofterfch- en Noordschvaarders voor den vyftienden van April, en de Groenlands-vaarders voor den vyfentwintigften dier maand verboden. Zy hadden ook door openbare bevel-brieven de genen die onderdanen van dezen Staat, en in dienst van vyandelyke Vorften waren, t' huis geroepen, onder beloften van vergiffenis hunner begane misdaad: maar indien ze binnen twe maanden tyds niet verfchenen, en naderhand gekregen wierden, zouden ze met dood geftraft worden. De L. Admiraal de Ruiters, die met een efquadre oorlogfchepen in den voorleden zomer naar de Middelandfche zee was gezonden, geraakte in den aanvang * van dit jaar, tuffchen de eilanden van Stromboli en van Salino, in een verfchrikkelyk gevecht met de Fransche vloot, onder het gebied van den Heer du Quesne L. Generaal van de zeemagten des Konings van Vrankryk. Het gevecht begon 's morgens ten tien uren en eindigde 's avonds ontrent ten halfvyven. En alhoewel de Fransche vloot de Hollandfche niet alleen in getal, maar ook in grootheid van fchepen, verre overtrof; zo wierden nochtans de Franschen in dezen ftryd deerlyk gehavent. Maar den tweëntwintigften van April daar aan volgende ontftond 'er een zware zeeflag, in 't gezigt van den berg Aetna tuffchen de Fransche en Nederlandfche vloten; zynde de Fransche, onder het opperbevel

bevel van L. Generaal du Quesne, sterk dertig schepen van oorlog, drie fregatten en zeven of negen branders: daar de Nederlandsche, onder het gebied van den L. Admiraal de Ruiter alleen bestond uit zeventien oorlogschepen, zes snaauwen, vier branders en twe behoefschepen 't Gevecht begon 's namiddags ten vier uren, en daar wierd wederzyds vreeslyk gevochten. Doch de Fransche vloot nam eindelyk de vlugt, en wierd door de Nederlanders tot laat in den avond vervolgt. Van de Fransche zyde waren verscheide bevelhebbers en edellieden gesnevelt, en noch meer gequetst; doch het grootste verlies der Hollanders bestond in dat van den L. Admiraal de Ruiter, die gedurende den sryd gequetst wierd, en aan zyn wonde, in de baay van Siragossa of Syracuse, binnen zyn scheepsboort, den negenentwintigsten van April, godvrugtig overleed, in den ouderdom van negenentzestig jaren, één maand, en vyf dagen. Zyn lyk wierd terstond gebalsemt, en in het volgende jaar * te Amsterdam met een vorstelyke pragt en stacy begraven. De Heer Cornelis Tromp wierd in dat zelfde jaar van 1677. aangesteld tot Luitenant Admiraal Generaal in plaatse van den Overledene.

De Viceadmiraal Thomas Vlugg van Enkhuizen, kruisfende in de maand Junius met eenige oorlogschepen tusschen Hitland en Fairhil op de verwachtwordende Oostindische schepen, ontmoette daar in 't lest van de gemelde maand een Algiersche Rover, zynde een fregat met twaalf gotelingen en twe bassen, genaamt de Tyger, en bemant met vierenzestig koppen. Deze Rover wierd schieklyk aan strand gejaagt en genomen. De Kapitein, Mustaffa geheten, was een Renegaat en Schotsman uit de Orkades; hy was eerst in zee gekomen, en had noch niets opgedaan; men vond op zyn schip zes Christen Slaven; en volgens zyn voorgeven zoude hy voornemens geweest zyn, om de Haringbuisen aan te doen, en daar zo veel volk, als hy zoude kunnen bekomen, uit te ligten en naar Algiers te brengen. Dus hing de Stad Enkhuizen weér een droevige ramp over het hoofd, waar door velen hunner Ingezetenen groot gevaar liepen van in eene elendige slavernye vervoert te worden; doch

1676.

De L. Admiraal de Ruiter word gequetst en sterft.

Zie G. Brande als boven, bl. 976. 982. 984. 1006. 1014.

* 18. Maars 1677.

C. Tromp word L. Admiraal Generaal.

Een Turksche Rover zoekt 't volk van de Haringbuisen te ligten; doch word genomen.

Holl. Merc. XXVII. Deel, bl. 131.

die

1676.
Twaalf
Oostind. Re-
courfchepen
komen binnen.

die dus gelukkig wierd afgeweert. Korts daar na versche-
nen de Oostindische fchepen, twaalf in getal, waar onder
één voor Hoorn en één, de Blauwe-hulk genaamt, voor
Enkhuizen, en quamen in 't midden van de maand Julius
alle behouden binnen de havenen dezer Landen. Met de-
zelve quam als Admiraal t' huis de Heer Verburg, die de
Maatschappy ontrent veertig jaren achtereen in verscheide
aanzienlyke ampten had gedient.

De Gede-
puteerden der
Noordhol. Sy-
node klagen
over de Histo-
rie van G.
Brandt.

Zie J. de
Haes G Brandts
Leven, bl. 33.
G. Brandt de
Jonge Twe-
jarige Gesch. bl.
307. 308.

Wy hebben te voren verhaalt dat de Classis van Enkhui-
zen, in de Noordhollandsche Synode, klagte heeft ingebracht
tegens de *Historie der Reformatie van Gerard Brandt*. Sedert
hebben de Heren Cornelius Dankerts en Joannes Roldanus,
Predikanten t' Amsterdam en t' Enkhuizen, als Gedeputeer-
den der gemelde Synode, dat Boek doorlezen en onderzocht,
en gaven tot bericht, dat in die Historie eenige notoire vals-
heden, ook zeer scherpe injurieuze expressien invloeden.
Waar op de gezegde Gedeputeerden, volgens last der voor-
noemde Synode, met hunne klagten zich keerden tot de He-
ren Staten van Holland, en by eene Remonstratie verzochten,
dat hunne Ed. Groot Mog. de stukken van Brandts Reformatie,
alreeds in 't licht gekomen, by Plakkaat zouden
willen verbieden, of zo dit niet konde verkregen worden,
om dat de exemplaren alreede te zeer in veler handen ge-
distribueert waren, dat dezelve ten minsten zouden willen
improberen, het verleende octrooi intrekken, en vooral het
uitgeven van het derde stuk voorkomen en het zelvige sup-
primeren. De Staten hier op beraadslaagt hebbende, trok-
ken het verleende octrooi in, en vonden goed Brandt daar
van kennisse te geven, met verdere last en ordre, dat hy in
't fchryven en uitgeven der voorschreve Historien, zich zou-
de hebben te onthouden van alle aanfotelykheid, zo wel ten
reguarde van de politie als van de kerken dezer Landen, op
dat haar Ed. Groot Mog. niet mogten worden geobligiert,
daar tegens anders te te moeten voorzien. De Gedeputeer-
den deden aan de Synode, in het volgende jaar 1677. te
Hoorn gehouden verslag van hun wedervaren, waar op de-
zelve de Gedeputeerden voor hunne yverige devotien heeft
be-

1677.
Besluit der
Staten daar op.
Zie J. de
Haes als boven,
bl. 40-44.

Als ook van
t Synode.

bedankt; en verzocht, als het derde deel van de gemelde Historie uitquam, en zulke injurieuze expressien zoude behelzen, met allen ernst daar tegens te waken. Niet lang daar na beklaagde zich Geraard Brandt in zekeren brief aan D. Klinquant, Leeraar der Gereformeerden te Delft, gedagte kent den achtentwintigsten van Augustus des jaars 1677, over de beschuldiging, welke D.D. Dankerts en Roldanus tegens zyne Historie hadden ingebragt, en betuigde onder anderen, dat hy zich niet zoude ontzien het gevolg zyner Historie een Hollandsche Synode t'onderwerpen, indien dezelve alleen uit zulke Leden bestond als hy D. Klinquant, Doctor Bekker, D. van Kralingen, en diergelyken.

Van den negenentwintigsten April tot den vyfden Mei vertoonden zich hier te lande een Comect of Saart-sterre, in 't Noordwesten van zes tot veertig graden boven den Horizont, beneden het hoofd van Medusa en Andromeda. De Heer B. Bekker verhaalt dat hy dien zag te Weesp's morgens ontrent drie en vier uren, even voor den dageraad, in 't Oostnoordoosten van zes tot tien graden boven den horizont, beneden het hoofd van Medusa en Andromeda: doch dat de naderende dag hem terstond het verder gezigt benam, zo dat hy ze niet naar behoren kon beschouwen: zynde dezelve maar een reis of drie gezien, nadien het op de tusschen dagen en daar na een betrokke lucht was. De landen, welke in het Noorderkwartier in de jare 1675. en 1676, door het zeewater overstroomt waren geweest, bragten in dezen zomer weêr redelyk gewas voort; inzonderheid de lage landen, die het langst hadden onderwater gestaan, welke zodanig met gras wierden vervult, dat men dergelyke by menschen geheugenis nooit gezien had. De Appelen en Perebomen, die men in de tuinen had laten staan (want vele waren reeds uitgerooit en anderen in de plaats gezet, om dat men dacht dat ze wegens het zoute water, 't geen de tuinen overstroomt had, toch zouden sterven) waren zo vol vruchten, en boven al de Wyngaarden, die mede in het water hadden gestaan, zodanig met druiven beladen, dat men zich daar over moest ver-

1677.

Brandt be-
klaagt zich
over de Syno-
dale Gedeput-
teerden

Zie *J de
Haes als boven*;
bl. 38. 39.

Een Staare-
sterre ver-
schyn.

*Commet. Bes.
van Amst. bl.*

1183.

*B. Bekker
Onderzoek van
de Kometen,*
bl. 28.

De landen
daar 't Zeewa-
ter opgestaan
had, zyn weêr
zeer vrugt-
baar.

*D. G. Nowitz.
land Verhaal
van de Water-
vloed, bl.*
22. 23.

1677.
Men besluit
de Wierdyk in
Westvrieland
te verbreden.
*Vervolg op de
Chronyk van
Medemb. bl.
283.*

wonderen. Ondertusschen wierd by de Heren Staten van Holland en Westvrieland, te dezer tyd verstaan, dat men de Wierdyk, om dergelyke doorbreuken van den Westvrielschen Zeedyk, zo veel mogelyk was voor te komen, zoude verbreden: want daar voorheen de Wierdyken wierden gemaakt op de breedte ten meesten van veertien, en ten minsten van acht voeten; zo vestonden hunne Ed. Groot Mog. nu, dat men die in het toekomende zoude verbreden tot op ten minsten twaalf, zestien, achtiën, ten meesten tweëntwintig voeten; 't welk wel in 't vervolg een goed effect gehad heeft, in de vernieuwde vakken sedert gemaakt, maar niet ter plaatsen die onvernieuwt zyn gebleven, die wel van boven zyn verbreed geworden, doch op dat smalle fundament, waar door de Wierdyk te meer gevaar loopt van by een storm of harde wind in zee te storten.

Die van
Harderwyk
nemen de Sar-
damsche
schuizen en
netten weg.

*J. Schraffer
Bes. van Har-
derw. I. Deel,
bl. 24 - 27.*

De Vissche-
ryen door
Vrankryk ge-
stoort.

*L. Sylvius
N. Deel, bl. 93.*

Die van Harderwyk oordelende dat de Sardamsche Visschers onderstonden te visschen, daar die van Harderwyk honderden van jaren privative gevischt hadden, en langs de gehele strand tot drie uren gaans ver met verboden soort van netten en schepen vischten en alle de visch vernielden, zo hebben ze te dezer tyd de schuizen en netten der Sardamsche Visschers weg genomen, en dus werkelyk getracht hun recht en privilegie te handhaven. Maar groter was de schade, die de Fransche kapers te dezer tyd den onzen, voornamentlyk in Groenland, hebben toegebracht, hoewel de Visscheryen voor allerhande slag van schepen, langs de kust van Vrankryk, Spanje, Vlaanderen, Holland, het noorder gedeelte van Engeland, Schotland, Groenland, Terranova, en andere plaatsen en gewesten in Amerika, door den Koning van Vrankryk waren vry gestelt, volgens zyn plakkaat van den zeventienden Mei dezes jaars; welk plakkaat gevolgt wierd door een der Heren Staten Generaal van den derden van Junius; in 't welk men van deze zyde het zelfde ordonneerde, en Ysland daar noch by voegde. Des niet tegenstaande quamen in de maand Julius vier Fransche kapers in de Noordbay van Groenland, daar ze negen Groenlands-
jaar.

vaarders wegnamen en drie verbrandden, gelyk ze ook in de Zuidbay gedaan hadden: zo dat men naderhand bevond, dat door die van Sint Malo alleen, behalven die van andere plaatsen in Vrankryk, ontrent de dertig Noordsvaarders, zo opgebragt als gerantfoeneert waren. Men viel hier over klagtig, maar vergeefs. De Koning van Vrankryk zeide dat de Zeeuwfche kapers zyne onderdanen aan de Terraneuffche banken grote schade hadden toegebragt, en dat hy daarom niet alleen de voorschrevene Groenlandsvaarders en Viffchers had doen aanhalen, maar ook de gehele vryheid ingetrokken. Dus zag men de viffcheryen der wederzydsche ingezetenen op nieuws geltoort.

Te dezer tyd was 'er een groot ongenoegen en gemor onder de Gemeente binnen Enkhuizen, wegens het bestellen van de Regering aldaar. Eenigen achtten dat de Voorrechten en Privilegien van de Stad verbroken en vernietigt wierden, om dat onder anderen de Heer Mr. Jacob Compottel niet alleen voor zyn dertig jaren tot Vroedschap was aangestelt, maar ook in dit jaar benevens zyn' Oom den Heer Mr. Joan van Gent te gelyk het Burgemeesterschap bekleed had; en dat ook Dr. Hendrik van Schaak, geboren buiten de Provincie, in de Vroedschap was gebragt en tot Weesmeester aangestelt. Hier uit ontstond een groot misnoegen onder de burgers en schutters, en sommigen van hen bragten hunne klagten deswegen aan den Prins van Oranje, met een aanhoudend verzoek dat zulke wanordens mogten weggenomen en hunne Privilegien gehandhaaft worden. Zyn Hoogheid trok zich deze zaak aan, en schreef ten dien einde in het volgende jaar aan de Wethouderen van Enkhuizen eenen brief van dezen inhoud:

Groot gemor onder 't gemeen te Enkhuizen over zekere bestelling der Regering.

Sommigen klagen deswegen aan den Prince van Oranje. Zyn Hoogheid schryft daar over aan de Wethouderen.

Eventfeste, Wyze, Voorfienige, seer discrete, besondere goede Vrinden.

„ **W**Y worden beregt dat vele difordre ende incongre-
 „ dienten ontrent de Regeeringe deses stads Enkhui-
 „ zen ende bestellen der selver gepleegt worden, waar door
 „ de Voorregten en Privilegien der selver Stad, ende van

1678.

„ de Borgerye ende Schutterye aldaar, geinfringeert ende
 „ vernietigt komen te worden, ende also ons deswegen ver-
 „ fcheyden klagten zyn voorgekomen, en onder anderen
 „ dat mede de Resolutien van haar Ed. Groot Mogende van
 „ den 26. Augusty, 1672. tot narigtinge van de Borgerye
 „ ende Schutterye aldaar, niet en is bekend gemaakt, veel
 „ minder achtervolgt; dat Mr. Jacob Compostel, voor
 „ zyn dertig jaren tot Vroedschap is aangesteld, ende in
 „ den voorledenen jaren 1677. met ende neffens zyn Oom
 „ Mr. Joan van Gent, te gelyk het Burgemeesterschap be-
 „ kleed heeft, ende dat Dr. Hendrik van Schaak, buiten
 „ de Provintie gebooren, ende tot noch toe de Lombaard
 „ geexerfeert hebbende, in de Vroedschap is gebragt, ende
 „ tot Weesmeester aangesteld met groot miñoegen van de
 „ voorschreve Borgerye en Schutterye, zo hebben wy op 't
 „ aanhouden der selver niet mogen nalaten te versoeken,
 „ en te begeeren dat U E. ten spoedigsten uit U E. midden
 „ wilt deputeren eenige mannen van de welke wy het noo-
 „ dig berigt mogen ontfangen ende nemen, op dat noch
 „ tot voorkominge van meerder onlusten ende Inconveni-
 „ enten het redres ende de behoorlyke voorsieninge op alles
 „ mogen gedaan en toegebragt werden. Wy zullen ons
 „ hier toe verlaten, ende U E. bevelen. ”

*Erentfeste, Wyse, Voorfienige seer discrete bezondere
 goede Vrinden in de protectie Godes. Geschreven
 in den Hage den 18. Feb. 1678.*

Onderflont

Uwer Ed. dienstwillige getrouwe

G. H. Prince d'Orange.

Vervolg van
 dat misnoe-
 gen

Toen deze brief van zyn Hoogheid onder 'de borgery be-
 kent wierd, raakten de misnoegden te meer gaande. Eenig-
 gen bestonden het volgende geschrift in te leveren: *Aan de
 gestrengre Krygsraad der Stad Eukhuizen.* „ Gezien hebbende
 „ een

1678.

„ een Copie van zekeren brief, by zyn Hoogheid den Here
 „ Prince van Oranje, in dato den 18. February dezès jaars,
 „ geschreven aan Burgemeesteten en Regeerders dezer Stad,
 „ waar van den inhoud hier annex, hebben wy ons ver-
 „ pligt gevonden als Burgeren en Schutters ons zelve aan
 „ U. E. te adresseren, en onderdaniglyk te verzoeken, dat de
 „ gestrengte Krygsraad alle mogelyke devoire, zo by Burge-
 „ meesteren en Regeerders als ook by zyn Hoogheid gelieve
 „ aan te wenden, dat de Inhoud van den voorschreven brief
 „ zyn behoorlyk effect in allen delen mag forteren, ende de
 „ Burgery op geen middelen genoodzaakt word te denken.
 „ Dit doende &c. ” Men deed ook de volgende waarschou-
 „ wing aan den Krygsraad *uit den naam van vele Burgers*: „ Ver-
 „ zoek aan de Achtb. Gestrengte Krygsraad, dat zy gelieve
 „ alle devoire aan te wenden, zo by Burgemeesteren, als by
 „ onzen doorluchtigsten Vorst, den Heere Prince van O-
 „ range, dat de brief van zyn Hoogheid mag zyn vollen
 „ effect erlangen, omme alle commotie ende oproer te ver-
 „ myden, alzo gy zyt gestelt privilegien en gerechtigheden
 „ voor te staan. Dit doende &c. ” *Onderstond* Waarschou-
 „ winge voor verdere onheilen. Wat hier op verder is ge-
 „ volgt en hoe deze zaak eindelyk affiep, is tot myne kennisse
 „ niet gekomen, dan alleen dit, dat de Heren Joan van Gent
 „ en Jacob Compstell naderhand meermalen te gelyk Burge-
 „ meesteren van Enkhuizen zyn geweest, en dat Dr. Hendrik
 „ van Schaak aldaar Vroedschap en Weesmeester is gebleven
 „ tot zyn' dood toe, die voorviel den zeventienden October
 „ des jaars 1679.

De Heer Mr. Johan Homan Raad en Vroedschap der Stad Enkhuizen, verzocht te dezer tyd van den Here Prince van Cranje behoorlyke Approbatie van de voorrechten en preëminentien der Semeinen, door het volgende Request.

Mr. J. Ho-
 man verzoekt
 van den Prins
 Approbatie
 van de voor-
 rechten der
 Semeinen.

Aan zyn Hoogheid.

„ **G**eeft met alle ootmoedigheid te kennen Mr. Johan
 „ Homan, Raad en Vroedschap der stede Enkhuizen,
 „ *[Kkk 3]* „ dat

1678.

„ dat U E. Hoogheids Over Groot Vader Prince Willera
 „ H. L. M. en vervolgens de Hoog Mog. Heren Staten Ge-
 „ neraal der Vereenigde Nederlanden by derzelver Actens
 „ van dato den 26. Octob. 1577. en den 13. Augustus 1578.
 „ respectie aan den Suppl. Over Groot Vader, de Burge-
 „ meester Meynder Semeys, getrouwt aan den huize van
 „ Egmont, mitsgaders aan Pieter en Jacob Semeys te sa-
 „ men gebroeders, en aan alle derzelver Descendenten in
 „ infinitum hebben verleent verscheide Preëminentien ende
 „ ende Voorrechten over grote Diensten en loffelyke daden,
 „ die zy luiden in den grootsten nood aan deze Landen en-
 „ de byzonderlyk aan de Hooghm: Prince Willem hadden
 „ bewezen, zo in 't verstrekken ende geven van considera-
 „ ble somme van pennigen zeer veel duizenden monteerende,
 „ als andere loffelyke diensten ten tyden als deze Landen in
 „ de grootste nood ende verlegentheid waren, zonder dat
 „ voornemde Semeynen daar voor ooit één stuiver hebben
 „ genoten of gepretendeert, zoo als alle het genen voor-
 „ noemt is uit de nevens gaande Acten in 't breede kan wor-
 „ den gezien, dat Uwe Hoogheids doorlugtige Voor Ou-
 „ deren van tyd tot tyd successivelyk de voornoemde Acten
 „ tot Lof van des Suppl. Voor Ouderen hebben geappro-
 „ beert ende verklaart genegen te zyn de Effecten van voor-
 „ noemde Acten aan voornoemde Semeynen ende derzelve
 „ Descendenten te laten toekomen, zo als uit de verkla-
 „ ringe by Burgemeesteren en Secretaris van de Stad Enkhui-
 „ zen ter Vergaderingen van haar Ed. Gr. Mog. Gecom-
 „ mitteerden gedaan en hier annex kan worden gezien; en
 „ nademaal de Suppli: volgende de voetstappen van zyne
 „ voorichreve Ouderen genegen is te continueeren in den
 „ yver, die dezelve ten diensten dezer Landen en ook by-
 „ zonderlyk van Uwe Hoogheid hebben gehad, zoo keert
 „ de Suppl. hem tot Uwe Hoogheid ootmoedelyk verzoe-
 „ kende, dat Uwe Hoogheid zoo goede gelieft te zyn naar
 „ het exempel van derzelve Loffelyke Voor-Ouderen, die
 „ alle getrouwe diensten harer Onderzaten hebben gelau-
 „ deert,

„ deert, de voorschreve Acten te Approbeeren en vervol-
 „ gens aan de Suppl. daar van te laten volgen behoorlyke
 „ Acten van Approbatie &c.

1678.

„ 't Welk doende. ”

Op dit Request gaf de Prins dit volgende Apoffil:

Welke zyn
 Hoogheid hem
 verleent.

„ **Z**yn Hoogheid gezien ende geexamineert hebbende
 „ den inhoud dezer Requeste met de Declaratoiren
 „ Acten ende Documenten daar by aangetogen ende daar
 „ toe specteerende, heeft de voorschreve rechten ende
 „ preëminentien, die daar by aan de Semeynen van Enk-
 „ huizen ende hare naarzaten in infinitum gegeven zyn tot
 „ een erkentenisse van hare trouwe, Loffelyke ende One-
 „ reufe dienften den Lande ende onze Voor - Vaderen onster-
 „ felyker Memorie bewezen, mits dezen in dezelve naarzaten
 „ zoo verre als die tot eenige Ampten ende digniteiten ca-
 „ pabel zyn, en specialyk den Persoon van Mr. Joan Homan
 „ Raad en Vroedschap der Stad Enkhuizen wel willen ap-
 „ probeeren, confirmeeren ende bekrachtigen, gelyk dezel-
 „ ve geapprobeert, geconfirmeert ende bekrachtigt worden
 „ by dezen. Gedaan in den Hage den 16. February 1678. ”

Was getekent

G. H.

Prince d'Orange.

Daar onder stond het Zegel van zyn Hoogheid.

Lager stond

Ter Ord. van zyn Hoogheid.

mede was getekent.

Joh. Pesser.

In

1678.
Menigte
Muizen in 't
Noorderquar-
tier.

*Chron. van
Hoorn bl. 248.
Chron. van Me-
denb. bl. 339.*

De Vrede
tusschen
Vrankryk en
dezen Staat
wordt gesloten.

*Zie dit Vre-
des - tractaat in
de Holl. Mere.
XXIX. Deel,
bl. 195 - 218.
L. Sylvius IV.
Deel, bl.
377. enz.*

In dezen zomer had men door 't gehele Noorderkwartier op de landeryen een overgrote menigte Muizen, die het gras op vele plaatsen zo schoon afknaagden, dat 'er byna niets overbleef: 't welk eene grote schaarsheid in het hooft te wege bragt. Zy zwommen zelf over de binnen-Meerren, leggende de een den neus op den rug van den ander, en gingen dus met gansche troepen van de eene plaats naar de andere, om alles te verslinden. Eindelyk wierd de Vrede tusschen den Koning van Vrankryk en de Algemene Staten der Vereenigde Nederlanden, den tienden van Augustus, binnen Nymegen gesloten. Na welkers tekeningen noch een bloedige Veldslag by Bergen in Henegouwen geschiedde. Niet één voet lands had Vrankryk by dezen bloedigen oorlog van dezen Staat gewonnen, moettende Maftricht, dat hem zo veel bloeds gekost had, by deze vredehandeling weêr overgeven: dus zag men het Vereenigt Nederland, dat op het uiterste van zyn verderf gebragt was, door de wonderen van Gods genadige voorzienigheid, in zynen vorigen luister herstelt. Wy eindigen hier voor het tegenwoordige deze Historie der vermaarde Zee- en Koop- Stad Enkhuizen, met voornemen om dit werk noch verder te vervolgen, indien wy nader kennisse en nodige berichten bekomen van de geschiedenissen der volgende tyden.

BLADWYZER

DER

Voornaamste en Gedenkwaardigste

ZAKEN.

A.

Agendyk breekt door, 423.
Aal of Wier zeilen met den Elger verboden, 27.
Aarabeying in Nederland 92.
Aart van Nes, Zeekapitein, 222. L. Admiraal, 246. 400.
Abraham van Dorelaar, 30.
85.

Accoord tusschen Amsterdam en Enkhuizen, 215.

Actens van Prins Willem en de Staten ten voordelen van de Semeinen, 8. 11. 13.

Adelborsten te Enkhuizen gemaakt, 362.

Admiraaliteit hare Vergaderplaats te Enkhuizen, 41. Ieder Kamer van dezelve verkiest zyn eigen Bevelhebbers, 50. Verschil tusschen het Collegie van Amsterdam en Westvrieland, 192. 264.

Adriaan Berkhout, Zeekapitein, 248. 253. 273. 410.

Adriaan van Bredehof, word Oversten over het Regiment Schutters der zes Noordhollandse Steden, 365. 383.

Adriaan Krimpen, Zeekapitein; 25.

Adriaan Roodbaas, Commandeur, 179.

Albert Ruid, 130. 144.

Albert Souk, 104.

Albrecht Bruinink, 32.

Alkijische Rovers doen veel schade, 24. 33. 89. 188. 211. 217. 242. Zie *Turkse Rovers*.

Alkmaar, 11. 30. 33. 39. 82. 90. 100. 128. 133. 145. 166. 167. 168. 170. 183. 214.

Alfred Pieterz. de Boer, Zeekapitein, 241.

Allert Tames, Zeekapitein, 78.

Amsterdam, 4. 17. 19. 23. 27. 28. 30. 33. 35. 39. 50. 69. 76. 81. 100. 102. 104. 107. 128. 132. 133. 136. 19. 189. 209. 214. 215. 219. 245. 297. 320. 329. 344. 373. 411. 432.

Andrée uit Vrieland, 104.

Andries Bikker, 131. 144.

Don Antonio Oquendo, Spaansche Admiraal, 89.

St. Antonis - dyk by Amsterdam breekt door, 3. 136.

Antonius Antonides van der Linden, 73.

Antony van der Abt, Commandeur, 77.

Averhorn, 45. 432.

Auke Stellingwerf, L. Admiraal, 229. sneuvelt, 231.

Aylua, L. Admiraal, 260.

B.

Baay van alle de Heiligen, 53. 56.

Bakers, ordre op dezelve, 280.

Bakker, Zeekapitein, 199.

Bakkers te Enkhuizen, 105.

Bank van Leninge, Zie *Lombarden*. Word te Enkhuizen verpacht, 101.

Barant Schaaf Zeekapitein, 25.

Bartholomeus Pieterz. Steek Zeekapitein; 77.

Bayert of Lazarus - huis gebouwt, 2.

Bedden, Zeekapitein, 229.

Beddingen van 't Geslacht t' Enkhuizen te klein en te zwak, 333. worden verbreed, 335.

L 11

Boort

Bededagen gehouden, 150. 176. 186.
 228. 238. 390. 395.
 Bedelaryen te Enkhuizen verboden, 26.
 Beemster breekt in, 3.
 Belasting van een Duizendste Penning,
 37. van een tweemaal vyfhonderdste Penning,
 40. van een Hoofd-geld, 40. van een
 twee honderdste Penning, 41. ter be-
 veiliging van den Oosterschen handel, 66.
 Beloning op 't veroveren der vyandelyke
 schepen, 226. der verminkten, 227.
 Beroerte te Enkhuizen, 77. Te Venhui-
 zen, 315. in de Buurt, 316. in de Streek,
 317. te LEEK, 318.
 Beslag op de binnenschepen, 354.
 Bestand met Spanje eindigt, 37.
 Bestelen van schepen scherp verboden, 64.
 Bevelhebbers wegens wandevoyt gestraft,
 77. 231. 241.
 Beverning, Ambassadeur, 169.
 Beverwyk, 170. 221.
 Bierdragers Ordonnantie, 105.
 Bierhaje, krygt een Ordonnantie, 20.
 Bierstokers te Enkhuizen krygen een Or-
 donnantie, 64.
 Bikker van Amsterdam, 104.
 Bisschop van Keulen, 277. 286.
 Bisschop van Munster, 238. 246. 277. 286.
 Blaak, Engelsche Admiraal, 147. 148.
 151. 152. 153. 157.
 Bleker een Zeekapitein, 103.
 Bloemzucht, een buitensporige drift in
 Holland, 82-84.
 Blokzyl, 209. door de onzen ingenom-
 men, 345.
 Bodegrave verbrand, 359.
 Boekverkopers te Enkhuizen krygen een
 Gildebrieff, 208.
 Bogart, een Zeekapitein, 148. 154.
 Bokkingbangen te Enkhuizen, getal van
 dezelve, 64.
 Bokkingnering is te Enkhuizen zeer groot,
 94.
 Bon word veroverd, 402.
 Boomvruchten overvloedig en goedkoop,
 62

Boon, Zeekapitein, 229.
 G. Boos, Zeekapitein, 229. 260.
 Boreel (Willem) Ambassadeur, 138. 193.
 Boter diert, 62.
 Brabant, 76. 93.
 Brand, in de Ryp, 180. te Enkhuizen,
 300. verteert een oorlogsmak, 307.
 G. Brandts Historie der Reformatie, 418.
 440.
 Bras Zeekapitein van Hoorn, 26.
 Brederveld (Heer van) 159. 163. 164. 165.
 Bremen, 95.
 Brielle, 31. 95. 128. 221.
 Broekerhaven. 21. 78. 87. 187. 221.
 298. 306. 307.
 Broekermarkt opgeschort, 330.
 Brood inbrengen verboden, 52.
 Do. Theod. Brouwer spreekt met den
 Pius, 320.
 Brouwers krygen een Ordonnantie, 110.
 Bruinsveld, Schoutbynacht, 247.
 Bruinvis, Zeekapitein, 229.
 Een Buisconvoyer van Enkhuizen brengt
 een Engelsche Vrybuiters binnen, 58. Buis-
 convoyers van de Engelsche overvallen, 148.
 Buisvonten, Ordonnantie op dezelve, 90.
 Burgemeesters geven verklaringen ten be-
 hoeven van de Semeinen, 8. 14. 16. Zie
 Semeinen.
 Buisluiden, sommigen worden van de
 Vyanden wredeleyk mishandelt, 49.
 Een vat Buskruid raakt door onvoorzig-
 tigheid in brand, 402.
 Bygelovigheid ontrent de graven der over-
 ledenen, 51. word te Enkhuizen verbo-
 den, 51.

C.

Capitale Leningen, 329. 369.
 Cecilien-Klooster te Enkhuizen, 2.
 Chatham op de rivier van Rochester, 261.
 Chirurgy's te Enkhuizen krygen een Or-
 donnantie, 84.
 Claas Alertszoon, Zeekapitein, 199.
 Claas Anker, Zeekapitein, 248. 253. 281.
 Claas Arentszoon, Zeekapitein, 199.

Classis

Classis van Enkhuizen, haar bedenking over Brands Historie der Reformatie, 418.
Coenraad van Beuningen, 150.
Coeverden veroverd, 361.
Collaterale Successen, Impost daar op gestelt, 175.
Collecte voor de Protestanten in Piemont, 188.
Columbo veroverd, 190.
Commissaris van de Moutsering, 196.
Commissarissen van kleine of mindere gerechtszaken te Enkhuizen aangelstelt, 111.
Commissarissen op het Redres der Verpondinge, 63.
Constabels te Enkhuizen, 346.
Contract tuschen de Algemene Staten en de Semeinen, 12. 13.
Cornelis Albertsz. de Jonge, Zeekapitein, 103.
Cornelis Bakker, Zeekapitein, 402. 410.
Cornelis Bikker, 131. 144.
Cornelis Evertszoon, Schoutbynacht, 220.
Viceadmiraal, 129. 237. *L. Admiraal*, 247. sneuvelt, 249.
Cornelis Evertszoon de Jonge, Schoutbynacht, 247.
Cornelis 't jonge Hoen, Zeekapitein, 152.
Cornelis van Hogenhoek, Zeekapitein sneuvelt, 254.
Cornelis Jacobszoon de Boer, Zeekapitein, 229. 237. 248. 253. 273. 281. 372. 385. word gequeest, sterft, en word te Enkhuizen begraven, 386. 389.
Cornelis Janszoon Schram, 34.
Cornelis Keizer, afkomeling van Pieter Semein, 206.
Cornelis Pieterzoon Landman, 45.
Cornelis Plomp, nopman op Zuiderzee, 293.
Cornelis Stoffelszoon Mik, 281.
Cornelis Tromp, 155, word Schoutbynacht, 177. 215. Viceadmiraal, 229. 233. 235. 237. *L. Admiraal*, 247. 253. 254. 256. 371. 400. 410. word *L. Admiraal Generaal*, 439.
Cornelis de Wit, Gevolmagtigde op 's

Lands vloot, 259-262, 298. word vermoort, 328.
Cowlandische Ruiters komen te Enkhuizen, 361.
Cromwel Protector van Engeland, 169. 178. 179.

D.

Daken van Ried te maken word te Enkhuizen verboden, 24.
Dank-dagen, 186. 250. 263. 390. 398. 400. 403.
Dantzik, 189. 191.
David Vlieg, Zeekapitein, 237. 248. 253. 255 word Schoutbynacht, 256. 260-263; 173. 280. 360. 372. 384. sneuvelt, 386. zyn lyk word te Enkhuizen gebragt en begraven, 387. 389.
Delfs, 19. 30. 31. 76. 81. 83. 95. 128. 133. 145. 297.
Denemarken, verschil van de Staten met den Koning van Denemarken wegens den Tol in de Zond, 92. 95, raakt in oorlog met Zweden, 103. 106. Holland kant zich tegen Denemarken, 107. die genoodzaakt word den vrede te sluiten, 108.
Deventer, 189.
Diemerdyk, 45. 136.
Dierte in het Suivel, 62. 116.
Diere tyden, 42. 62. 206. 216.
Diervery te Enkhuizen gepleeg, 374.
Directeuren van den Oosterschen handel, 66. 69.
Dirk van Dorgen, Vicecommandeur, 148.
Dirk Gerritszoon Pomp, Zeekapitein, 218.
Dirk Heynk, 30.
Dirk Jozszoon Kiela, Zeekapitein sneuvelt, 397.
Dirk de Munnik, Zeekapitein, 247.
Dirk by Nacht, Zeekapitein, 77.
Dirk Pieterzoon de Groot Zeekapitein, 77.
Dirk van Wydenesse gezeid *Banni*, 135.
Ditmaar Wymbbergen, Bevelhebber van Rees, 306.
Doktoren in de Medicynen krygen te Enkhuizen een Ordonnantie, 84.

Dominicus van Heemskerk, 31.

Doopsgezinden. 85. vervaardigen klederen voor de soldaten, 370.

Doorlesan (*Abraham*) Predikant te Enkhuizen schryft tegen de Doopsgezinden, 85.

Dordrecht, 4. 23. 28. 30. 31. 76. 81. 104. 127. 167. 296. 303. 329.

Drechterland twistt over deszelfs Dykgraafschap, 3. 7. 93. Wordt bygeleegt, 7. 93. Ook ontrent de Zomer en Winterpeilen, 21. is in gevaar van overstroming, 45. De Koggen van Drechterland twisten over de Voorzitting, 93. word door het Zeewater overstromt, 435.

Drechterlandschen Dyk, 61. 120. Regering van denzelven, 123.

Drië- of Wapenhandel-scholen te Enkhuizen opgerecht, 278.

Droevigen staat van 't Land, 296. 302.

Droogte en slecht salsoen, 117. Groote droogte, 286.

Duik L. Collonel komt met soldaten binnen Enkhuizen, 173.

Duinkerkers maken de Zee onveilig, 46. eenige van hunne Roofscheepen worden genomen en 't volk in Zee geworpen, 46. komen zelfs binnen onze Zee-garen, 47. Doen veel schade onder de Haringbuizen, 48. 49. 76. Maken de zee onveilig, 52. 53. Nemen een schip dat weër hernomen wordt, 53. Doen veel schade aan den Koophandel en Vischery, 58. 68. 75. 76. 87. 88. 90. 92. 96. 99. 110. Worden van de Nederlandische oorlogschepen geslagen, 58. 59. 88. beteugelt, 102. 105. 107. 110. Eenige Duinkerkers door Enkhuizers genomen, 106.

In *Duyts* verslaat M. H. Tromp de Spaansche vloot, 89. 90.

Duizendste Penning word geeischt, 37. 372.

Durkendam, 45. 244.

Dwarrel-windlen, 91. 139

Dyken, Nieuwe middelen om die te houden, 3. Twistt over het onderhoud van den Westvriescchen Zeedyk, 114. 135. 194.

Herstoeling of vergelyking van de lasten daar toe nodig, 115. 119. 120. 194. Regering van den Westvriescchen Zeedyk, 120. Zie voorts *Westvriescche Zeedyk*.

Dykgraafschap van Drechterland, twistt daar over tuschen die van Enkhuizen en Houtm, 3. 7. 93. Wordt bygeleegt, 7. 93.

Dykgraven van Drechterland, 123.

Dykgraven en Heemraaden van Westvrieland, 120.

E.

Ebbe, een buiten gewone Ebbe belet de Vyanden op deze kusten te landen, 320. 394. *Edam*, 5. 17. 23. 28. 39. 44. 89. 90. 101. 128. 137. 183. 209.

Eearwig Edict ingevoert, 264. Wordt vernietigt en de Prins Stadhouder van Holland enz. 305.

Elbing, verdrag aldaar gesloten, 191.

Ellure verzoekt hulpe van Enkhuizen en Hoorn, 61.

Ellert Thomaszoon Zeekapitein, 25.

Engeland verklaart den oorlog tegen de Nederlanden, 147. 218. 226. 277. maakt vrede met dezelve, 182. 264. 404.

Engelschen staan naar de Heerschappy der zee en Haringvischerye, 79. dreigen de Haringvangst der Hollanders, 85. oorzaak van derzelver verwydering met dezen Staat, 138. geven brieven van Represalie, 145. tasten de Nederlandische vloot aan, 147. verstrooien de Haringbuizen 145. hun eerste oorlog tegen de Nederlanders, 149. nemen eenige rykgelade schepen, 151. hunne trots voor de Hollandische kusten, 168. drie van hunne schepen vergaan voor Texel, 169. nemen dertig Haringbuisen, 176. willen niet dulden dat de Hollanders op hunne kusten visschen, 212. vangen veel haring maar bederft, 85. 216. beginnen weër den oorlog tegen de Nederlanders, 218. nemen Nieuw-Nederland in, 220. hunne toerusting ter zee, 221. halen de Nederlandische schepen aan, 222. overvallen de Smyrnasche vloot, 222. hunne grote toerusting ten oorlog, 225.

hunnig vloot loopt in zee, 229. raakt in gevecht met de Nederlausche, 230. 237. 249. 253. verbranden in 't Vlie veele Hollandische Koopvaarders, 236. en veel huizen op 't Eiland der Schelling. 257. tasten de Smirnasche vloot aan, 277. trachten op onze kusten te landen, doch worden genoodzaakt daar van af te wyken, 320. hun aanslag op deze Landen, 349. veroveren vier Hollandische Oostindische Retourfchepen, 399. zyn blyde dat de vrede met dezen Staat is gesloten, 406.

Enkhuizen twist met Hoorn over het Dykgraaffschap van Drechterland, 3. 7. 93. over betoning van het nieuwe Diep, 4. 7. bloeit in koophandel, 18. heeft deel in de Groenlandsche Maatschappij, 19. voornamentlyk in de Haringvischery, 1. 2. 5. 31. 85. 95. 103. maakt een verdrag met Groebroek enz. wegens het stellen en malen der Watermolens, 21. Houdt de zyde der Contraremonstranten, 5. 17. 23. en kant zich tegen het aannemen van Waardgelders, 23. Dringt sterk op het houden van een Nationaal Synode, 27. en op 't afdanken van de Waardgelders, 28. kant zich tegen de Edelen en meeste Steden, 29. Prins Maurits verzet te Enkhuizen de Regering niet, 30. De Stad helpt een ordonnanie maken op de Pilotagie, 35. zoekt de zoutvaart open te houden, 39. Men neemt aldaar volk aan om de Duinkerkers te verdryven, 47. Twee bootjes van Enkhuizen beveiligen de Zee gaten, 47. de Stad lyd veel schade aan hare Haringbuisen door de Duinkerkers, 48. 49. 58. 76. 87. Een oorlogfchip van Enkhuizen brengt een Engelfche Kaper binnen, 58. Volk uit Denemarken komt in de Stad, 61. Redres van de Verpondinge, 63. getal der Huizen, Zoutkeren, Bokkinghangen, Lynbanen enz. binnen de Stad, 64. Eenige Opvoermakers worden bereugelt, 67. Een beoerte in Stad, 77. Een brugge, daar op vele menfchen stonden, stort in, 79. De Pest komt te Enkhuizen, 82. begint wêer

op te houden, 84. Een fchip voor de Stad in Zeebevroren, 86. Veel volk en paarden op 't Ys, dat aan stukken breekt, doch 't volk word geborgen, 87. De Stad zend eenige oorlogfchepen tot verfterking van de Nederlandsche vloot, 89. 90. Twist met Hoorn over het Dykgraaffschap, 93. ontzeid den geordenden Priefters de Stad, 99. handhaaft haar recht wegens de Noorder-Koggen, 100. verpacht de bank van lening, 101. dringt op de toerusting tegen Dene-marken, 107. verkrygt octrooi tot het heffen van den tachtigften Penning van de verkoping der inmeubele goederen, 109. Een derde Ker word te Enkhuizen tot den Godsdienst gefchikt, 109. 110. Den Roomfchgezinden aldaar word verboden nieuwe Altaren op te rechten, 118. Prins Willem II. kooft in de Stad, 128. De Stad word van een zwaar onwêr getroffen, 139-143. lyd groot verlies aan haringbuifen, 148. word bevryd voor schade aan hare bakens, 151. Groot oproer in de Stad, 157-167. word gefilt, 173. Eenige Soldaten komen in de Stad, 173. de Stad kant zich tegen de uifluiting van den Prins van Oranje, 183. 185. lyd door den oorlog veel schade in hare hoofdnering, 242. krygt octrooi om hare Magiftraten te beftellen, 246. bloeit in Haring- en zoutnering, 265. haar verdrag met de platte Landfteden wegens de ftraatweg, 266. werpt de Prins tot Veldheer op, 275. grote toerusting in de Stad, 278. gefammer in de stad op 't horen van 't gevecht der vloten, 288. vele vlugtelingen komen in de stad, 288. de stad word verfterkt, 289. 334. 384. ontftekening in de stad op het zien van een vloot binnen fchepen, 290. een fchip met foldaten kooft voor de stad, 298. de stad haalt een fchuit met kogels aan, 299. ontftekening in de stad, 301. 313. 336. 359. 391. de stad acht zich in staat om den vyand tegenftand te bieden, 302. eenige vuyters en foldaten komen in en voor de stad, 303. 309. 310. 311. 314. 328. 329. 330.

330. 361. 362. 364. 368. 371. 372. 384.
 399. de stad voorziet zich van Buskruid en
 ander krygsbehoefte, 319. 321. 322. 331.
 getal der stukken op de bateryen der stad,
 321. derzelver gefchutbehoefte en constabels,
 322. men werft te Enkhuizen boots-
 gezellen om te land te dienen, 360. ruft
 zeven oorlogfchepen uit, 371. 373. een on-
 bekende brief koomt in de stad, 393. Op-
 roer onder de bootsgezellen, 401. Onlusten
 in de stad over het beroepen van een Pre-
 dikant, 419. Request van eenige Ledema-
 ten aan den Kerkenraad, 419. de Wethou-
 deren nemen zulks zeer qualyk, 422. De
 gemelde Ledematen keren zich met een Re-
 quest tot den Prins, 423. De Prins fchryft
 ten hunne voordele aan de Wethouders,
 427. De Kerkenraad verantwoordt zich te-
 gen de beschuldiging in het voorsz. Request
 begrepen, 429. het Zeewater dringt in de
 stad, 435. Gemor onder de Gemeente over
 zekere bestelling der Regeringe, 443. eenige
 klagen deswegen aan den Prins, die daar
 over aan de Wethouders fchryft, 443. 444.
 gevolgt van dat misnoegen, 444. 445.
Enkhuizers, twiften met die van Hoorn
 over het Dykgraaffchap van Drechterland,
 3. 7. 93. Om de betonning van 't nieuwe
 Diep, 4 7. Maken zwarigheid ontrent 't
 houden van een Synode, 4. Weigeren de
 Ordonnantie der Staten tot vrede der Kerke
 aan te nemen, 17. Halen met die van Hoorn
 Zout van Isle de Majo, 50. Een Buiscon-
 voyer brengt een Engelsche Kaper binnen,
 58. Een Enkhuizer zoekt eenige gevange
 Duinkerkers, daar onder zyn zoon was,
 te verlossen, doch zy worden achterhaalt,
 78. 79. Duinkerksche Oorlogfchepen door
 Enkhuizers verovert 106. trachten hunne
 offemerk aan te queken, 146. nemen de
 Weeskinderen van Harderwyk in hun Wees-
 huis, 286. versterken hunne stad, 289.
 334. houden naauwe toezigt, 299. 321.
 323. 336. 338. rusten eenige binnefchepen
 ten oorlog toe, 321. houden naauwe wacht
 op de Oorlogfchepen, 369. zyn blyde we-

gens het fluiten van de vrede met Engeland;
 405. helpen den dyk op Keren en Zwaag-
 dyk verhogen, 433. 434.

Enno Doedes, Viceadmiraal, 261.

Erik Barentszoon Zeekapitein, 77.

Ernst Casimier, Stadhouder van Vrieland;
 36. 38.

Evers of Staal Evers, visfchuiten van ze-
 ven of acht last, 47. 94.

Ewozen, een Ordonnantie op dezelve;
 92.

Eyerland word door een Zanddyk aan
 Texel gehecht, 60.

F.

F. Abius de Lagoniffa, Paufllyke Nuntius;
 72.

Familie-geld toegeftaan, 403.

Fem Klauwzoon, Kapitein op Zuiderzee;
 346.

François de la Via, Tafelhouder te Enk-
 huizen, 44.

Franfche Roveryen doen veel fchade, 126.

138. 192. 193. 412. 443.

Franfchen, doen een fatalen inval in deze
 Landen, 285. doen by de harde vorst een in-
 val in Holland, 358. veroveren Mastricht,
 390. verlaten het Sticht Utrecht, 398. en
 de andere fteden in deze Landen, 402. 409.

Frederik Hendrik Prins van Oranje koomt
 te Enkhuizen, 18. zyn verklaring aan-
 gaande de Semeinen, 46. 98. belegert 's Her-
 togenbolch, 61. krygt meer gezach, 78.
 sterft, 112.

Frederik Pieterzoon fpringt met zyn fchip
 in de lucht, 89.

Frederik Stachbouwer, Schoutbynacht, 229.
 247. sneuvelt, 249. word te Enkhuizen
 begraven, 250. een Lykklagt over hem,
 251.

Frederik Stellingwerf, 130. 144.

Freekje Meenders Smeins, 57.

Fregatten, twintig nieuwe in Holland ge-
 bouwt, 179.

G.

Gabriël Spinola, 96.
 Garnizoenen worden verwisselt, 373.
 Gest of Ziekhuis te Enkhuizen, 2.
 Gebeden in de Kerken dezer Landen op 't horen van 't geschut der vloeten, 288.
 Gecommitteerde Raden van 't Noorderquartier, 61. 159. 215. 319. 348.
 Gecommitteerden van Ed. Gr. Mog. worden naar Enkhuizen gezonden om het opdroet te stillen, en hunne ontmoeting aldaar. 160-166.
 Geefmer-ambacht, 114. 119. 120. 432.
 Gelbierland, 61. 97. 414. 415.
 Gemene Land, eenige verzoeken betaling van 't zelve, 346.
 Genor onder de Gemeente, 296. 303.
 Genegtheid van 't Gemeen tot den Prins, 303. 305.
 Gerbrand Semeins, 282. 337.
 Gerrit Roos, Zeekapitein, 260. 273.
 Gerrit Janszoon Eylens, Zeekapitein, 56.
 Gerrit Janszoon van der Nieuburg, 30.
 Gerrit Jansz. Schuimer, Commandeur, 148.
 Gerrit Teunissoon, Zeekapitein 199.
 Geschut - Klok gietery te Enkhuizen, 18.
 Een Geschut onvoorzichtig afgeschoten 348.
 Gevecht tusschen onze oorlogschepen en die van Oostende, 40. Zie Zeegevecht.
 Gevels van hout te maken word te Enkhuizen verboden, 24.
 Gezantschap van den Staat naar Moskovië, 62.
 Gilden te Enkhuizen opgerecht, als van Linnen-wevers, 19. van Houtzagers, 20. van de Metselaars, 64. van Witte en Roggebrood Bakkers, 101. van de Scheeps-timmerluiiden, 110. van Lakenkopers, 113.
 Glazemakers krygen een Gildebrieff, 84.
 Goch in Kleefschland, 76.
 Goederen der Vlughtelingen te Enkhuizen verzekert, 334.
 Gonder: Pietersen, Zeekapitein, 273.
 Gonnieben, 128.
 Goud- en Zilver-Werkers krygen een Ordonnantie, 17.

Gouda, 83. 128. 133. 296.
 Gouert 't Hoen, Zeekapitein, 218. 248.
 word Schoutbynacht, 253. sneuvelt, 255.
 Graaf Jan van Hoorne, Zeekapitein, 248. 253. 281.
 Graaf van Northumberland, 80.
 Graaf van Waldick monstert het Krygs-volk te Enkhuizen, 282.
 Gragten worden t' Enkhuizen opgebyt, 358.
 Granen dier, 42. 62. 206. 216. 226.
 Den uitvoer van dezelve verboden, 63.
 De Stad Grave belegt en verovert, 412.
 's Gravenhage, 76. 81. 128. 167. 170. 221. 296.
 Groenlandsche Maatschappij word opgerecht, 19. Octrooi van dezelve vernieuwt, 22. 41. 74. Die Maatschappij raakt te niet, 97. De vaart op Groenland verboden. 155. 205. 244. 245. 276. 408. 438. De Groenlandsvaarders vangen veel vissen, 271. velen worden door de Frauschen genomen en verbrand, 443.
 Groot, Zeekapitein, 199.
 Grootslag, een watering, verpacht, 281.
 Grotebroek maakt een verdrag met Enkhuizen wegens het verlagen van den Zomerpeil. 21. Een Akker aldaar door de Zon in brand gestoken, 87. zie voort, 307.
 Grote-Visshery. Zie Harinqvisshery.
 Grotius (Hugo) 27. word gevangen 28. en ter eeuwige gevangenisfe veroordeelt, 32. beweert de vryheid der Zee. 80.

H.

HAan, Schoutbynacht, word Vice-admiraal, 401.
 Haarlem, 11. 76. 81. 83. 100. 136. 183. 296. 432.
 Hagel zeer zware, 67.
 Halboorn, Zeekapitein, 229.
 Ham, Zeekapitein, 154.
 Hamburg, 92. 95.
 Hans Hartwyk, 281.
 Hardenburg, Burgemeester van Kampen, 62.

Hare

Harderwyk, 137. 270. 286. 373. 442.
Haring, Plakkaat nopende het vangen en havenen van dezelve, 6. word wel gevangen, doch bederft. 62. bequaamheid der Hollanders om die te behandelen. 85. 216. Het drogen van geëaakte Haring word te Enkhuizen verboden, 94. menigte Haring in Zuiderzee gevangen, 227. 228. 373.

Haringbuisen. Duizend van dezelve lopen uit Texel in zee. 46. Velen worden door de Duinkerkers overvallen en verniet. 43. 49. 58. 77. Hebben een grote vangst, maar de prys der Haring is laag. 55. Engelschen storen de Hollandische Haringbuisen. 81. 85. 147. 176. Zo ook de Duinkerkers. 87. 89. Durven niet in zee gaan, 156. Lopen in zee, 206. 402. worden beveiligd, 215. Vrankryk staat de vrye Visschery toe, 417. Haringbuisen lopen gevaar van een Turksche Rover, 439.

Haringvisschery op de kusten van Grootbrittanje word de Koning van Engeland verboden. 1. 2. Plakkaat nopende de Haringvisschery, 5. 6. 20. 26. 31. 37. 53. De Haringvisschery rust zelf oorlogschepen uit ter beveiliging van hare nering. 50. Die van Schotland klagen over de Haringvisschers; waar tegen de Staten voorzien 26. 53. Voorzorge ter bescherming van de Haringvisschery. 37. 67. 68. Engelsche staan naar de Heerschappy der zee en Haringvisschery. 79. 80. 85. Bedenking op de Haringvisschery; 155. word van de Engelsche berwift, 212. Vrankryk blyft 'er borg voor, 212. lyd veel schade door den oorlog, 242. word verboden, 245. 408. derzelve vryheid word gehandhaaft, 404.

Hattum, word aangerast, 61.

Havenmeester, 38. 136.

Heemraden van Drechterland. 127.

Heemraden van Westvrieland. 120.

Hekbootjes niteruist ter beveiliging van de zeegeaten, 47.

Hekler. 127. 145. 221. 432.

Hes, Zeekapitein, 229.

Hendrik van Brakel, te Enkhuizen gevangen, 228.

Hendrik Munt, 281. 385.

Hendrik Visser, Zeekapitein, 253. 282. 385.

Hendrik Vroom, Zeekapitein Incevelt, 254.

Henricus Rulcus, 418.

Herrst. Schone Hertst. 20. 79.

Herman Dirckzoon de Boer, 285.

Herman Kleuter, Vice-Commandeur, 40.

Hertog van Holstein kooft te Enkhuizen, 367.

's Hertogenbosch belegert en ingenomen. 61.

Hes, Zeekapitein, 299.

Historie der Reformatie van Brandt, bedenking van de Classis van Enkhuizen daar over, 418. 440.

Hillebrand Gerbrandszoon Quast, Viceadmiraal, zie *Quast*.

Hoer, Zeekapitein van Hoorn. 92.

't jonge Hoer, Zeekapitein, 199.

Hogerbeets (Rombout) 28. 32.

Holland yvert om een vloot tegen Densmarken uit te rusten. 107. Die vloer loopt in zee, en zeilt met de Koopvaarders door de Zond zonder tol te betalen, 108. Holland steekt in zware schulden. 118. De Regenten van die Provincie dringen aan op de vermindering der Troupen. Hun verschil deswegen met den Prins van Oranje, 118. 127-132. buitensporigen Bloemenhandel in Holland. 83. Eenige Leden van Holland naar Loefvestein gevoert, 130. 131. handhaaft de rechten van hare Souvereiniteit, 132. herstelt haar afgezette Leden in hunne waardigheid, 144. verschaft geld tot betaling der Matrozen, 401. bedingt de vrye Visschery in Zuiderzee, 409.

Hollanders hebben een sterke vaart op Italië, 34. halen zout van Puncto Del Rey, 197.

Hollandische Matrozen hernemen een schip van de Spanjaarden. 53.

Honderdste en tweehonderste Penning gegelt, 151. 368. 393. 403. 413. 415.

Hondsbofsche, Collegie van denzelven 125.

Hoofd - Ingelanden van Drechterland. 125.

Hoofd - Ingelanden van Westvrieland, 121.

Hoorn

B L A D W Y Z E R

Hoorn, 3. 4. 7. 11. 19. 30. 35. 39. 50.
61. 69. 76. 83. 88. 89. 90. 92. 93. 100.
101. 104. 107. 114. 119. 118. 137. 164.
167. 172. 175. 179. 189. 209. 213. 246.
266. 278. 284. 288. 291-293. 297. 303.
344. 432.

Hoornsche en Enkhuizer-Schepen halen
Zout van Ise de Majo. 50.

Hepsluiden der Enkhuizer Schutters. 319.

Houte Gevels en Wanden te maken verbo-
den, 14.

Ad. Houttuin, Zeekapitein, 199. 229.
248. sneuvelt, 249.

Houtzagers - Gilde te Enkhuizen opge-
recht, 20. Invoceren van gezaagt Hout ver-
boden. 106.

Hugo van Nyhof, Zeekapitein sneuvelt,
254.

Huis van Beroow te Enkhuizen, waar van
zo genaamt, 65.

Huisduinen, 245. 432.

Huisluiden, zie Landzaten.

Huisman, Zeekapitein, 229.

Van Hufst, Viceadmiraal, 247. sneuvelt,
249.

I.

I Aarmarkt te Enkhuizen, word niet ge-
houden, 312.

Jacob Cats, 330. 334.

Jacob Corneliszoon de Boer, Vicecomman-
deur, 152. 154. word Schoutbynacht,
177. 199.

Jacob Gerritszoon en zyn Vrouw verdrin-
ken in 't ys, 368.

Jacob Kurver, 17.

Jacob Lobs, Admiraal van Zuiderzee, 285.

293. 309. 320. 346. 355. 371. 392.

Jacob Potter, Hopman op Zuiderzee, 345.

Jacob Roos, Zeekapitein, 385. 410.

Jacob Semein, gezeid Til, Zoon van Si-
mon Semein, 9. 12. 13. 16.

Jacob Tapper, trägt eenige goederen te ver-
zeuden, beroerte daar over, 339. 341. 347.

Jacob Visser, een Enkhuizer Hopman,
word voor Woerden doodgeschoten, 350.

Graffchrift op hem, 353.

Jacob Volkertszoon Vink, Zeekapitein, 59.

Jacob de Wit, 104. 130. 144.

Jacobus Rolandus, 30.

Jacobus Triglandus, 30.

Jan Aaritszoon Verbaaf, Schoutbynacht,
177.

Jan Admiraal, 281.

Jan Ater, Zeekapitein, 77.

Jan van Brakel, Zeekapitein, 261-263.
sneuvelt, 287.

Jan Broekvast, Hopman op Zuiderzee,
293.

Jan Corneliszoon Moppel, Viceadmiraal,
205. 215. 218. word L. Admiraal, 223.
232. 247. 249. 253. 254. 260.

Jan Dik, Zeekapitein, 273. 281. 287.

385. word Schoutbynacht, 387. 397. 410.

Jan Duijst van Voorhout, 130. 144.

Jan Everszoon Viceadmiraal, 154. 170.

171. 220. L. Admiraal, 229. sneuvelt, 254.

Jan Franszoon Homan, 57.

Jan van Gaten Commandeur, 151. 154.

word gequest en sterft, 155.

Jan van Gelder, Zeekapitein sneuvelt,
397.

Jan Gidenszoon Verburg, Schoutbynacht,
256.

Jan Gysen, Zeekapitein, 78.

Jan Hek, Zeekapitein, 148. 253. 260.

281. 385. 387. 410.

Jan Krook, Zeekapitein, 248. 253. 273.

281. 372. 385. 410.

Jan Maauw, Zeekapitein, 248. 253.

260. 273. 281.

Jan Muis, Zeekapitein, 384. 410.

Jan van Nek, 4. 8. 93.

Jan van Nes, Zeekapitein, 232. Schout-
bynacht, 247.

Jan Nobelet, Zeekapitein, 148.

Ian Pypen, Hopman van een Advysjage
en op Zuiderzee, 281. 311.

Ian Simonzoon Blaauwbalk, 57.

Ian Slecht, 282. 310. 329.

Ian Ton, Hopman op Zuiderzee, 346.

Ian de Waal, 130. 144.

Ian Willemzoon Koldde, Secretaris, 45. 57.

Jasper Janzoon, 310.
Jesuiten zoeken zich meer uit te breiden, 72. De eerste Jesuit te Enkhuizen raakt in verschil met den Pastoor, 72. 73.
Impesten ingestelt, 227.
Ingezetenen der Zeestranden worden gemonstert, 224.
Joan Bankert, Zeekapitein, sneuvelt, 231.
Joan de Haan, Zeekapitein, 231.
Joan de Wit, Raadpensionaris, 227. 233. 235. 250. 296. 297. word vermoort, 338.
Ioannes Roldanus, Predikant te Enkhuizen, maakt een Repetorium der Synodale Actens, 418. 440.
Johan Boreel, Gevolmagtigde op 's Lands vloot, 233.
Johan van Gent, Burgemeester van Enkhuizen, Gecommitteert tot de Vredehandeling, 395.
Johan de Liesle, Viceadmiraal, 260. sneuvelt, 397.
Jongstal, Gezant naar Engeland, 169.
Joost Herman Klant, Zeekapitein, 241.
Jaak Sweers, Schoutbynacht, 247. word Viceadmiraal, 256. sneuvelt, 397.
Iste de Majo, Zout Eilanden in Westindie, 50.
Juriaan Poel, Zeekapitein, sneuvelt, 254.

K.

K *Aas* dier, 62.
Kaas-en Broods-Dyk, 434.
Kampen verzoekt hulpe te Enkhuizen, 62.
Kapergasten buiten Enkhuizen gehouden, 30.
Kapers van de vyanden genomen, 294.
 417. Een Enkhuizer Kaper word overzeilt, 355. vier kapers t' Enkhuizen uitgerust, 369. komen weër binnen, 374. hebben veel buit op de Engelschen en Franschen gemaakt, 402. 406. eenige vergaan op de zee kust, 433.
Kapery der Ingezetenen op de Vyanden door Premien aangemoedigt, 38. 48. 52. 69. 102. 156. 244.
Katwyk, 137. 170.
Keren by Hoorn, 45. 432. 433.

Kerkelyken kanten zich tegen de Lombaarden of Tafelhouders, 43. 101.
 De *Kete* word bestraat, 354.
Keuren, zie *Ordonnantie*.
Kuervorst van Brandenburg, 247.
Kikkert, Hopman, 311. 312.
Kisten om de grote schepen over Pampus te brengen, 279.
Klaas Albertszoon, Zeekapitein, 171.
Klaas Compagn een vermaard Zeerover, 54.
Klaas Wynbergen, Zeekapitein, 385. 410.
Klaas Valeben, Zeekapitein, 385. 410.
Klachten wegens grote schade ter zee, 69. 96.
Kleine Kerk te Enkhuizen verbeterd, 188.
Klok- en Gesluchtgiery te Enkhuizen, 18.
W. Kotte van den Burg een Zeekapitein van Enkhuizen, 46. Commandeur, 67. 77. 78.
't Koegras word bedykt, 3. Men tracht het Koegras tot aan het Eiland Wieringen te bedyken, 60. Ostrooi daar toe, 60.
Koenders, Schoutbynacht, 247. Viceadmiraal sneuvelt, 253.
Koning van Engeland verbied de Haringvischery der Hollanders op zyne Kusten, 1. doch trekt dat verbod weër in, 2.
Koning Zeekapitein van Rotterdam, 26.
Koophandel bloeit te Enkhuizen, 18. ook in deze Landen, 37. 102. 105. 187.
Koopvaarders. Velen van dezelve komen in de havenen dezer Landen, 102. 105. 173. 178. 220. 393. 402. 412. 415. 417. Durven niet uitloopen, 156. worden begeleid, 172. het uitloopen verboden, 245. 408. velen van de Engelschen verbrand, 256.
Koppenbagyn, 200-203.
Koren, zie *Granen*,
Kortenaar (*Egbert Meeuszoon*) Viceadmiraal, 220. word L. Admiraal, 223. 229. sneuvelt, 230.
Koud Voorjaar, 146. 198. 416.
Kroeger, een Zeekapitein, 148.
Kruidmolen te Enkhuizen springt, 86. andermaal, 92.
Kruidmagazyn, voorzorge ter bewaringe van 't zelve, 362.

Kruif

Kruiffers, een goed getal nieuwe Kruiffers worden in zee gebragt tegen de Duinkerkers, 102. 103. 108.

Krygsraad te Enkhuizen, 319. 333. 335. 337. 348. 363. 374.

Krygsvolk naar Brabant gevoert, 354. zie *Soldaten*.

Kuipers te Enkhuizen krygen een Gildebrieff, 188.

Kuiten, Zeekapitein, 229.

L.

Lakenkopers word een Gildebrieff verleent, 113.

Lakenmakers enz. krygen een Gildebrieff, 100.

Landerjen in 't Noorderquartier zyn een verlagening en zakking onderhevig, 21. hoge prys van dezelve, 70. zyn zeer vruchtbaar na de overstroming van 't zeewater, 441.

Landdrieff, verschild over dat Ampt, 196.

Landvolk by de Zeeftanden op geweer gestelt, 280.

Landzaten, hun uittrekken tegen den Vyand, 285. 288. 365. 388. 395. lossen malkanderen af en komen weer 't huis, 368. 395.

Langedyk, 86.

R. Langewagen, Burgemeester van Hoorn is te Enkhuizen in gevaar, 342. word bet aldaar te havenen, 346.

Lastgeld word geeischt, 70. 74. 192.

Leek, beroerte aldaar, 318.

Leenard Adriaansz. Zeekapitein, 77.

Leendert Gerbrandsz. Kuiper, Zeekapitein, 402.

Leiden, 76. 83. 183. 189. 296.

Leprozenhuis of *Beyert* te Enkhuizen gebouwt, 2.

J. de Liefde, Viceadmiraal, 247. 260. *ineuvelt*, 397.

Lincken (A. Antonides van der) sterft, 73.

Linnenwevers Gilde te Enkhuizen opgericht, 19.

Loevestein, eenige Regenten aldaar gevangen gezet, 130. weer losgelaten, 131.

Lombarden of *Tafelhouders*, worden van het H. Avondmaal geweert, 43.

Loofsvuiden krygen een Ordinantie, 84. eenige in 's Lands dienst genomen, 245.

Lotery te Enkhuizen, 2.

Luijten Doffer, 310.

Lutherschen Godsdienst, word te Enkhuizen verboden, 42.

Lynbanen, getal van dezelve te Enkhuizen, 64.

M.

Mandelyke Bededagen, 243. 279.

Maarten de Boer, Zeekapitein, 281. 287. 372. 385. 386. 410.

Maarten Pieterszoon Proff, 57.

Mauritj Smeyn, Secretaris, 45. 57.

Magistraats bestelling behoort tot de Souvereiniteit van Holland, 133.

Makelaars te Enkhuizen krygen een Ordinantie, 91.

Marken, 't Eiland, 245.

Marreveld, Zeekapitein, 171.

Marten Gysbertsz. Krook, Zeekapitein, 77.

Messricht ingenomen, 390.

Matthys Dirksz. Pyl, Zeekapitein, 387. 402.

Maurits Prins van Oranje, zyn verklaring aangaande de Semeinen, 14. 57. koopt te Enkhuizen. 18. Houdt de zyde der Contraremonstranten, 28. verandert de Regering in Holland. 29. Koopt te Enkhuizen, daar hy de Regering niet verzet, 30. Sterft, 45.

De Maze, 39. 50. 95.

Medenblik, 11. 30. 35. 36. 39. 69. 83. 88. 89. 90. 100. 101. 114. 119. 120. 128. 167. 172. 175. 189. 344. 432.

Meinard Sonk, 284.

Meindert Semein, 8. Zoon van Simon Semein, 9. 12. 13. 14. 16.

Meinert Semein, Rechtsgeleerde, 95. 98.

Metselaars te Enkhuizen krygen een Gildebrieff, 64.

Michiël Paul Dorp, 88.

Middelburg, 145.

Middelen ter beveiliging van de zee, 46.
48. 50. 52. 66. 69. 78. 99. 102.

Misbruik in de Kerken t' Enkhuizen verboden, 356.

Moedwilligheden der soldaten te Enkhuizen, 374. 379.

Moete met een Veerman, 311.

Moeyelykheden, met de soldaten, 382. met de Kapergasten, 382.

Monk, Engelsch Admiraal, 157. 253.

Monniken worden te Enkhuizen de Stad onzijd, 100.

Monnikendam, 30. 30. 128. 214.

Montagu, Engelsche Admiraal verdrinkt, 287.

Monture der schepen, ordonnantie en verklaring daar ontrent, 70. 74.

Mook, Schout van Enkhuizen, 162. 174.

Moskovijsche Vloot, 63. zie *Koopvaarders*

Moy Lambert van Rotterdam, Admiraal, 25.

Muiden, 383. 388. 391. 432.

Muizen, grote menigte van dezelve in 't Land, 22. 175. 181. 416. 448.

Munnikerk te Enkhuizen word tot een derde plaats voor den Godsdienst bequaam gemaakt, 110.

Munt van Westvrieland, 5. 244. 329. 344.

Valsche Munter te Enkhuizen gevangen, 371. en opgehangu, 380-382.

Muss, Zeekapitein, 229.

N.

Nardden door den Prins verovert, 299. 432.

Najaar, een schoon Najaar, 20. 75.

Naming Keizer, 130. 131. 144. 150.

Nationaal Synoden gehouden te Dordrecht, 30. 31.

Nederlanders, stellen zich in staat van tegenweër tegen de Engelschen, 145. worden door de Engelschen aangerast, 147. hun eerste oorlog met dezelve, 149. hunne zeegevechten tegen de Engelschen, 149. 151. 154. 157. nemen veel schepen van dezelve,

168. 172. 176. 178. 179. worden in Engeland slecht onthaalt, 226. worden door een zwaren oorlog gedreigt, 275.

Nederlandsche Vloot word door storm beschadigt, 48. slaat de Duinkerkers, 88. bevecht en verniet de Spaansche vloot, 89. 90. Zeilt naar de Zond, 104. Geleid de Koopvaarders door de Zond zonder Tol te betalen, 108. steekt in zee, 146. raakt met de Engelsche in gevecht, 147. 149. 151. 152. 153. 154. 157. 170. 171. lyd voor Texel door storm grote schade, 177. gaat naar de Oostzee ter beveiliging van den koophandel, 189. komt in 't Vlie binnen, 191. word tot hulpe van Denemarken naar de Oostzee gezonden, 199. zeilt door de Zond, 200. haar gevecht tegen de Zweden, 200. gaat weër in zee, 205. men heeft grote gedachten van de vloot, 228. 239. Zy loopt in zee, 229. haar gevecht met de Engelschen, 230. komt binnen, 231. word weër toegerust, 231. 237. 244. 247. word van grote Heren bezigtigt, 247. raakt in zee, 249. haar schrikkelijk gevecht met de Engelschen, 249. 253. word weër herstelt, 255. loopt in zee, 258. 259. hare glorieuse overwinning op de rivier van Rochester, 260-262. loopt weër in zee, 273. komt binnen, 274. raakt gereed en in zee, 279. 280. haar gevecht en overwinning tegen de Engelsche en Fransche vloten, 286. men besluit dezelve weër in zee te brengen, 371. zy word uitgerust, 371. loopt in zee, 384. word versterkt, 385. is klein in vergelykinge van de Engelsche en Fransche vloten, 385. haar eerste zeegevecht tegen dezelve, 386. tweede zeeslag, 387. waarby 's Lands vloot veel eer en voordeel behaalt, 388. gaat de vyandelyke aantasten, 395. derde zeeslag, 396. gebeden in Holland ten tyde van 't gevecht, 396. hevighedeid van dezen stryd, 397. verlies aan wederzyde, 397. 's Lands vloot komt binnen, 399. haar Opperhoofden worden in den Haag wel onthaalt en lofelyk vereert, 400. loopt weër in zee, 410. haar gevecht met de Fransche. 438.

Notten-Loder, 43.
Nieuwe-Diep by Enkhuizen, twiſt over
 derzelks betrouwing, 4. 7.
Nieuw-dorper-Kogge, 114. 119. 120.
Nieuw-Nederland, door d' Engelfchen in-
 genomen, 220.
Nieuw-Nierop, 32. 86.
Nieuwpoort, Gezant naar Engeland, 169.
't Noorder-Gat t' Enkhuizen word ver-
 diept, 41. 114. verboden zand daar in te
 werpen, 208.
't Noorderkwartier, 39. 61. 66. 70. 86.
 101. 146. 189. 234. 267. 273. 280. 294.
 432. 438. 441.
Noorder-Koggen, 45. 61. 114. 119. 120.
 Ordonnantie op het doen der Rekeninge
 van derzelver Dykskosten, 100.
Noordhollandsch Synode, 30. 44. 85. 330.
 418. 440.
Noorſche Compagnie, zie *Groenlandſche*
Maatſchappij.
Noorſche of *Noorwegenſche* vaart verbo-
 den, 276. 438. vele Noordsvaarders door
 de Franſche genomen, 443.
Noordwyk, 170. 121.
Noordwyk (Heer van) 160. 161.

O.

Oedam (Heer van) zie *Waſſenaar*.
Oftrooi van de Groenlandſche Maatſchap-
 py, 19. 22. 41. 74. van de Weſtindifche
 Maatſchappy, 39. 113. 225. van de Ooft-
 indifche Maatſchappy, 41. 113. Om 't
 Koegras tot aan 't Eiland Wieringen te
 bedyken, 60. 216.
Oldenbarneveld (*Joan van*) 7. word ge-
 vangen 29. en onthoofd, 32.
Ongenogen te Enkhuizen, 294. 301. 331.
 372. 419. 431. 443. 445.
Onſteltenis, op het zien van een binne-
 landſche vloot ſchepen, 290. 322. over ge-
 ringe diingen, 312. 313. over een valſch
 gerucht, 313.
Orweër, 20. 32. 67. 74. 86. 139. 399.
 417.

Oorlog met Spanje begint weër; 37. ml-

ſchen Zweden en Denemarcken, 103. 106.
 198.

Oorlog der Nederlanders tegen de Engel-
 ſchen, 149. enz. tegen Portugaal, 195.
 197. 198. tegen de Engelfchen, 218. 225.
 tegen den Biſchop van Munſter, 238. te-
 gen Engeland, Vrankryk, Munſter en Keu-
 len, 277. tegen Zweden, 416.

Oorlogſchepen, door eenige ontaarde Ne-
 derlanders aan de Spanjaarden verkocht, 96.
 Een word door het Hollands Bootsvolk af-
 gelopen en opgebracht, 96. twe zyn in 't ys
 in gevaar, 224. twaalf nieuwe gebouwt,
 245.

Ooftindifch Huis te Enkhuizen gebouwt,
 65.

Ooftindifche Maatſchappy, 6. Oftrooi van
 dezelve word vernieuwt, 41. 113. Bloei
 van dezelve, 116. 190. 270. 272. Zend
 ſchepen naar 's Lands vloot, 89. Eenige van
 hare ſchepen komen binnen, 102. 126.
 148. 178. 187. 190. 198. 209. 215. 258.
 267. 271. 272. 412. 416. 417. 440. word
 met de Engelfche bevredigt, 187. voegt
 twintig oorlogſchepen by 's Lands vloot,
 243. Doet een ſchone uitdeling, 272. eenige
 Retourſchepen komen op den Eems,
 331. Een Retourſchip verbrand, 342. Ooft-
 indifche ſchepen; aangetaft en verlaten, 368.
 vier Retourſchepen door de Engelfchen ver-
 overt, 399. Een Ooftindifch ſchip van
 Enkhuizen door de Turken genomen, 417.

Ooftvrieland, 45. 137.

Ooftzee, de koophandel derwaars word
 verboden door de Staten dezer Landen, 92.
 95. 276.

Opbod voor het krygsvolk te Enkhuizen;
 319. 328. 383.

Opleeds-brief uitgegeven, 438.

Oproer te Enkhuizen, 77. 157. enz. 340.
 401.

Oproer en Munitery in Ter Goes, Dor-
 drecht, den Haag, Hoorn, Medenblik,
 Alkmaar, 167. op het ſchip van Tromp,
 235. te Dordrecht, te Hoorn, 303. door
 ganſch Holland, 343. onder 't Boorsvolks,
 349

Oproermakers te Enkhuizen worden be-
teugelt, 67. 173. 174. 401.

Opfchryving der manschap buiten 't schut,
321.

Ordonmantie voor de Zoutzieders, 5. voor
de Goud- en Zilver-smids, 17. op de Bier-
kaye, 20. voor de Wees-kamer, 22. 217.
tegen den brand, 23. aangaande de Ha-
ringvischery, 31. 37. op de Pilotagie, 35.
op 't sloten, 35. op de Vuurbakens, 37.
voor de Veerluiden, 37. voor den Haven-
meester, 38. op de Schuiten, 40. op de
mate en gewigte, 40. voor de Netten-Lo-
der, 43. tegen het inbrengen van brood
binnen Enkhuizen, 52. voor de Veerlu-
iden van Enkhuizen op Hoorn, 52. voor
de Bierstekers, 64. voor de Merselaars, 64.
voor de Zoutketen, 64. tegen het bestellen
van de schepen, 64. voor de Wachters, 65.
tegen de Oproermakers, 67. voor de Doc-
toren en Chirurgyus, 84. voor de Glazema-
kers, 84. voor de Lootfluiden, 84. rakende
de Vischery in de Waering van 't Grootflag,
84. op de Buifenetten, 90. voor de Make-
laats, 91. op de Excyfen, 91. tegen het
drogen van gekaakten Haring, 94. voor de
Lakenmakers, 100. op het doen van de
Rekening der Dykskosten van de vier Noor-
der-Koggen, 100. Op de Pleirzaken te
Enkhuizen, 105. voor de Witte- en Rogge-
brood Bakkers, 105. voor de Bierdragers,
106. voor de Brouwers, 110. voor de Scheeps-
zimmerluiden, 110. tegen het drinken en
onbehoorlyk schieten der Schutters, 111.
op 't Victorie-vuren, 111. voor de Com-
missarissen van kleine zaken, 111. voor de
Verdu-meester, 150. op de Waag, 157.
op 't Veer tuschen Enkhuizen en Stavoren,
157. voor de Bakkers, 188. op de Haring-
nering, 190. 213. voor de lopende Boed,
en op de vragtlonen der Schippers, 190.
voor de Stads-schoolmeester, 207. voor
Kerkmeesters en Portiers, 209. op de bank
van leuning, 210. tegen het beklimmen der
Stads-wallen, 216. voor de Veerschippers,
217. aangaande de Wollewevery, 217.
voor de Schutters en Drilmeester, 244. op

de Zoutnering. Haring- en Visch-verko-
pers, 265. voor de Schutters, 282. tegen
het stelen van hout, 334. 363. op de Sic-
nen der Graven, 368.

Ordres tot verzekering van de Haringvaart.
37. tot beveiliging der Zee, 69. 78. 99.
tot bewaring van Enkhuizen, 295. tegen
het beschadigen der borstweringen, 300.
op het verbyzeilen van schepen, 314. op
het Woord, 322. op het bewaren der stad,
323. eenige ordres door den Krygsraad ver-
andert, 348. op 't waken der Boeren, 354.
op het uittrekken der burgers, 363. 364.
op de Burgerwacht, 374. 402. tegen de
moed-willigheden der soldaten, 374.

Ossery, Baron, onthoofd, 344.

Otho van Treflong, Zeekapitein, succu-
velt, 249.

Oudendyk, 45. breekt door, 435.

Oudlappers te Enkhuizen, 371.

Overeenkomst tuschen het Zuider- en
Noorderkwartier over de verdeling der las-
ten, 267.

Overstroming der Rivieren, 196.

Overwinning der Nederlanders op de Oos-
tendenaars, 40. op de Duinkerkers, 58. 59.

Overyffel, 97.

P.

P Aluidemus stekt, 73.

Passagie-gold, 227.

Paulus Bertius, 8. 57.

Perre (van der) Gezant, 169.

Pest en vurige ziekten, 43. 51. 76. 87.
150. 189. 191. 195. 203. 214. 218.

Petrus Jacobsz. 85.

Petten, 170. 177.

Philips van Dorp, L. Admiraal van Zee-
land, 55. 58. 81.

Piet Heim, Zyn togt en voordelen op de
Spanjaarden, 56. Veroveret de Spaansche
zilvervloot, 58. Zoekt de Duinkerkers op,
word geschoten en sterft, 59.

Pieter Bakker, Zeekapitein, 314. 331.
372. 385. 386. 410.

Pieter Bakkes, 281. 385.

Pieter Buiskes, Burgemeester, Schoon-
zoon van Simon Semein, 10.

Pieter Floriszoon, Schoutbynacht, 154.
170. 171. 172. word Viceadmiraal, 177.
189. 199. sneuvelt, 200. zyn lyk word te
Hoorn begraven, 200. 201.

Pieter Janszoon, Hopman op Zuiderzee,
293.

Pieter Janszoon Santvoort, Zeekapitein,
77.

Pieter Kesseloorn, Zeekapitein, 253. 281.
372. 384. 410.

Pieter Lut, een stout Zeeman, 47.

Pieter Salomonfzoon, Zeekapitein, sneu-
velt, 249.

Pieter Semein, Zoon van Simon Semein,
9. 11. 12. 13. 16. 17.

Pieter Swaarvog, 86.

Pieter Vitenhout, Zeekapitein, sneuvelt,
249.

Pieter Walichfzoon Proost, 45. 57. 98.

Pieter Wynbergen, Zeekapitein, 247. 248.
253. 260. 273. 281.

Pilotagie, Ordonnantie op dezelve, 35.

Plakkaat nopen de Haringvischery, 5.
18. 20. 26. 31. om de Kapery aan te moe-
digen, 36. op het Lastgeld, 74. tegen de
moedwilligheden in 't Vlie, 75.

Pleitzaken te Enkhuizen, 105.

Pomp, Zeekapitein, 199.

Post op Duitschland gaat over Broeckerha-
ven, 298.

Gerrit Claafzoon Poffhoorn, Zeekapitein,
229. 248. 253.

Predestinatie, besluit der Staten daar ont-
rent, 17.

Predikanten, 248. 257.

Predikbeurten te Enkhuizen vermeerderd,
319. schikking daar ontrent, 379.

Premien om de toerusting der Kapers aan
te moedigen, 48. 52. 69. 102.

Priesters, alle geordende Roomsche Pries-
ters worden de Stad Enkhuizen ontzeid.
99.

Prins- Wachplaats te Enkhuizen, 328.

Prys der Landeryen in 't Noorderquartier
is zeer hoog, 70.

Puchler, Colonel, 199. 203.

De Purmer, 45.

Purmerend, 5. 23. 28. 128. 209. 213.

Een Put vliegt in den brand, 314.

Q.

Quakzalvery word te Enkhuizen verbo-
den, 110.

Quast (Hillebrand Gebrandszoon) van
Enkhuizen, koomt met 25. oorlogschepen
voor Algiers, 25. verovert eenige Turksche
Rovers, 25. 33. bezet de Vlaamsche kust,
55. 59. 66. 69. brengt een Vlaamsch schip
in Zeeland binnen, 55. Word Viceadmiraal,
58. Bekleed het Ampt van den L. Admiraal
Piet Hein tot nader orde, 60. krygt last om
de zee tegen de Rovyeren der Duinkerkers te
beveiligen, 69.

Quabier der Verpondinge te Enkhuizen
gemaakt, 63.

R.

Raarveld, Raad van State, 62.
't Raansjoeneren van schepen ten laste van
de Reders verboden, 37.

Regen verandert schielyk in ys, 221.

Regen en nat sailoen, 116. 126.

Regenten dezer Landen zyn verflagen en
bedwelmt, 297. 303. worden door den
Prins onschuldig verklaart, 342. doch eeni-
ge worden afgezet, 343.

Regenten te Enkhuizen zyn by het gemeen
verdacht, 330.

Regering in Holland word verandert, 29.
30. 343. doch blyft te Enkhuizen zonder
verandering, 344.

Regering van den Westvrieschen - Zeedyk,
120 - 126.

Reglement voor de Westindische Maat-
schappy, 75. ter beveilinge van de zee, 78.
tegen de Pest, 220. op het bewaren der
stad Enkhuizen, 323.

Reindert Venhuizen, Zeekapitein, 148.

Reinier Langewagen, 297. 342. 346.

Remonstranten worden veroordeelt, 31.
houden hunne heimelyke Godsdienstige
Vergaderingen, 32.

Remonstrantsche Predikanten worden van huane dienften afgezet, 32

Rens, Zeekapitein, 199.

Riehart Deane Engelsche Viceadmiraal sneuvelt, 157.

Rogge is zeer goed koop, 34. zeer dier, 42. 62. 206. 216.

Roker, een Zeekapitein, 154.

Roomfchgezinden te Enkhuizen. Hun onderlinge twist, 72. Hunnen geordende Priesters word de Stad ontzeid, 99. Het oprichten van nieuwe Altaren aldaar verboeden, 118. Spreken stout, 339.

Rotterdam, 19. 31. 39. 76. 81. 83. 95. 102. 128. 133. 179. 275. 296.

Roven der Engelschen en Nederlanders op elkanderen, 148. 156. 172. 176. 178.

Ruiter (Michiel de) zyn gevecht tegen Aifene 151. en Blaak, 152. tegen de Engelschen, 170. begeleid de Koopvaarders, 172. Word Viceadmiraal, 176. 189. 197. 205. 211. 218. L. Admiraal, 223. koopt met zyn vloot op den Eems, 232. word L. Admiraal van Holland, 233. 237. 247. 249. 253. 254. 286. 371. 384. 387. 400. 410. word gequest en sterft, 439.

Ruiter (Jonker Engel de) Zeekapitein, word Schouthynacht, 401.

Ruiters komen t' Enkhuizen, 311. zie *Soldaten*.

Sundvee ziekte en sterfte onder het zelve 144. 175.

Rus Maximiliaan, Zeekapitein sneuvelt, 254.

Rutger Huigens, Gevolmagtigde op 's Lands vloot, 233.

De Ryb, een zware brand in dat Dorp, 180.

Ryweg tusschen Hoorn en Enkhuizen gemaakt, 266. 272.

S.

Saisonen ongematigde en onvruchtbare, 116. 117. 126.

Sampson, Zeekapitein, 199.

Samuel Bartholdus, 30.

Schaap van Amsterdam, 104.

Schaarsheid van turf te Enkhuizen 309.

407.

Schagen, 86.

Schager-Kogge, 114. 119. 120.

Schuitkisten van t'Land zyn door den Oorlog mer Spanje uitgeput, 117.

Schastings geheven, 409.

Schoeps-timmerlieden te Enkhuizen verkrygen een Gildebrief, 110.

Scheepvaart dezer Landen bloeit, 33. 102.

Der Schelling een eiland, 257.

Schellinginger, een Zeekapitein, 157.

Schellingwouw, 244.

Schermeester te Enkhuizen aangestelt, 392.

Scheveningen, 137. 170. 433.

Schiedam, 28. 31. 95. 128. 133.

Een *Schip* op Zuiderzee geplondert, 311.

Schokland word bevryd, 361.

Schoonhoven, 128.

Schotland klaagt over de Hollandfche Haringvisschers, 26. 53.

Schout te Enkhuizen haalt eenige goederen aan, 379.

Schran (Volker) helpt Columbo veroveren, 190. word Schouthynacht, 220. Viceadmiraal, 229. gequest, 231. 237. 247. 249. 252. 260. 280. 372. 385. sneuvelt, 386. word t' Enkhuizen begraven, 389.

Schram (Wybrand) gaat met de Oostindische vloot in Zee. Word van den Rover Compaan aangetast, dien hy dapper afweert en noodzackt te wyken, 54. 55.

Schrevel Jacobszoon, 25.

Schutters te Enkhuizen word het drinken en onbehoortlyk schieten verboden, 111. hun ordonnantie, 244. worden in den wapenhandel geroeffent, 273. moeten zich gereed houden, 178. worden opontboden, 282. 366. 383. 400. hun bericht schrift, 282. waken by twe vendels, 295. komen weér t' huis, 298. 307. bejegenen den Gezant van Brandenburg qualyk, 312. het optrekken der Schutters houd op, 354. moeten zich gereed houden om te vertrekken, 362. 365. ordre op het uittrekken, 363. 364.

367. 388. hun Eed, 367. komen weêr t' huis, 369. 388. 395. eenige Vendels komen in de wapenen, 280.

Sebastiaan Censen, Zeekapitein, 231.

Saldenus schryft tegen de vrye Zeevaart,

79.

Semeinen van Enkhuizen, hunne diensten, aan den Lande bewezen, 9-11. De Voorrechten hen toegestaan door Prins Willem den I. en de Algemene Staten, 11-12. Verklaringen van Burgemeesteren van Enkhuizen en anderen diesaangaande, 8. 14-17. 206. van Prins Fredrik Henrik, 45. 98. Andere Verklaringen ten behoeven van de Semeinen, 57. Ook van Prins Willem den tweden, 119. De Staten van Holland nemen die Voorrechten in aanmerkinge, 195. Prins Willem de derde approbeert de Voorrechten der Semeinen, 446. 447.

Sitvester, een Wapenhandel-meester te Enkhuizen, 307.

Simon Blok, Zeekapitein inzevelt, 249.

Simon Bobbert, Hopman op Zuiderzee,

292.

Simon Dil, 282.

Simon Kerseboom, Hopman op Zuiderzee,

346.

Simon Semein yvert zeer voor de Gereformeerde Religie, 9. Doet grote diensten aan Prins Willem I. en aan den Lande, 10.

Slang, een stuk geschut zo genaamt, springt uit een Oorlogschip van Oostende, dat door zyn Buskruid opvloog, in een Enkhuizer Oorlogschip, 40. 41.

Slaperdyk by Haarlem, 101. 136. 245.

432.

Slecht gewas op de overstroemde Landen van 't Noorderkwartier, 436.

Slechten tyd in 't midden van den overvloed, 271.

Corn. Stord, Zeekapitein, 199. 229. 237.

Soldaten en Ruiters komen te Enkhuizen, 173. 298. 308. 309. 310. 311. 314. 328. 329. 330. 361. 362. 364. 368. vertrekken van daar, 354. 366. 368. 383. plegen veel moedwilligheden, ordre daar te

gen, 374. 377. stellen zich tegen de burger-ronde, 375. een soldaat word doodgeschoten, 376. Moeyelykheden met de soldaten, 382.

Spaanse gat, 170.

Spaanse vloot word door de Nederlanders geslagen en vernielt, 89. 90.

Spaanse Zilver-vloot word veroverd, 58.

Spanjaarden doen een inval op de Vcluw, 61.

Spanje, oorlog met dat ryk begint weêr, 37. maakt vrede met dezen Staat, 113. 115.

Spragh, Engelsche Admiraal verdriukt, 398.

Staart- Starren, 31. 153. 211. 222. 228. 275. 441.

Stad en Lande, 39.

Staten van Holland doen een voorslag tot het houden van een Provinciaal Synode, 4. hunne verklaring aangaande de Semeinen, 15. 16. 57. beramen een Ordonnantie tot vrede der Kerke, 17. hun besluit over het gevangen nemen van Oldenbarnevelt, Grotius en Hogerbeets, 29. nemen een besluit ontrent den buitensporigen Bloemhandel, 83. raken in twiſt met Prins Willem II. 118. 127. Eenige hunner Leden worden naar Loevestein gevoert, 130. 131. Handhaven de rechten van hunne Souvereiniteit, 132. hunne afgezette Leden in hunne waardigheden herstelt, 144. maken vrede met Cromwel en sluiten de Prins van Oranje uit van het Stadhouderschap, enz. 178. 181-183. hunne merkwaardige *Deductie* deswegen, 185. 186. schryven daar over aan die van Enkhuizen, 183-185. voorzien 's Landsvloot met achtbare Opperhoofden, 223. schryven aan die van Enkhuizen en Hoorn, 278. stellen bestondenen aan, om een zegen over 's Lands vloot, 395.

Staten der Vereenigde Nederlanden bereiden zich weêr ten oorlog tegen Spanje, 36. hun verschil met den Koning van Denemarken wegens den Tol in de Zond, 92. 95. 104. Doen een bezending aan Denemarken, 95. 104. en Zweden, 104. aan de Hollandische Steden

Nnn

den

den, 127. 128. Hunne grote Vergadering in den Hage gehouden, 134. 144. raken in oorlog met de Engelschen, 147. doen een bezending naar Zweden en Denemarken, 150. hunne toerusting ter zee, 145. 155. 169. kanten zich tegen de uitsluiting van den Prins van Oranje, 181. 185. zenden een vloot naar de Oostzee tot beveiliging van den Koophandel, 189. ook een tot hulpe van Denemarken tegen Zweden, 198. besluiten de Engelschen tegenstand te bieden, 222. verbieden alle vaart, 222. hun misnoegen op de Admiraliteit van 't Noorderkwartier, 234. hun nader verbond met Denemarken, 246. maken vrede met Munster, 246. met Engeland, 264. zyn beducht voor nieuwe onlusten, 272. 274. besluiten een vloot in zee te brengen, 273. 276. 277. krygsvolk te werven, 276. brengen hun leger in 't veld, 279. maken verbonden met verscheide Mogendheden, 400. sluiten de vrede met Frankryk, 448.

Stavenesse uit Zeeland, 104.

Stavoren, 't Veer tusschen Enkhuizen en die Stad, 187.

Sterfio onder het Rundvee, 144.

Stormwinden doen veel schaden, 8. 20. 33. 41. 48. 74. 86. 88. 91. 99. 101. 116. 180. 191. 209. 214. 270. 273.

De Streek by Enkhuizen, 83. 317.

Suivel, dierte daar in, 62. 116.

H. Sweers, Schoutbynacht, 247. word Viceadmiraal, 256. sneuvelt, 397.

Synoden Provinciale, 30. Noordhollandische, 30. 44. 85. 330. 418. 440. Nationale Synode van Dordrecht, 31.

T.

T Ancman, Zeekapitein, 171.

Tarwe dier, 62, 216.

Ter Goos, 167.

Texel, 35. 46. word door een Zanddyk aan 't Eyerland gehecht, 60. Veel schepen blyven in en voor Texel, 8. 48. 83. 91. 99. 169. 177. 210. 214. 411. 433. Vy-

andelyke schepen kometi voor Texel en 't Vlie roven, 68. 320. Men houd daar goede wacht, 145. 156. 169. 221. Vele Koopvaarders lopen uit Texel, 172. vele Koopvaarders komen daar binnen, 173. Men kan met achtentwintig streken van 't Kompas uit Texel lopen, 235. de dyk op Texel breekt door, 245.

Theodorus de Jongh, eerste Jesuit te Enkhuizen, 72.

Thomas Vlug, word Viceadmiraal, 401. 410. 439.

S. Thomas word veroverd, 99.

Tjerk Hiddlefsz. de Vries L. Admiraal, 237. 247. sneuvelt, 254.

Toetog om eenige schepen in de riviere van Londen te doen zinken, 384.

Toerusting der Nederlanders ter zee tegen de Duinkerkers, 46. 48. 50. 52. 56. 66. 69. 78. 99. 102. Tegen de Engelschen, 145. 155. 169. tegen de Zweden, 198. 205. tegen de Engelschen, 220. 225. 243. 245. 259. tegen de Engelschen en Franschen, 276. 277. 371. 373. 404. tegen de Franschen, 408. 415. 416. tegen Zweden, 416.

Toerusting te Lande, 408. 415.

Togt van Pier Hein en zyne voordelen op de Spanjaarden, 56. 58.

Tol in de Zond word uittermaten verhoogt, 92. 104. De Hollanders zeilen door de Zond zonder Tol te betalen, 108.

Toren by Willigenburg word opgemaakt, 117. en met een Speelwerk verciert, 409.

Tractaat van Marine met Engeland, 413.

Tractaten met Denemarken en Moskouvië, 113.

Trekevaart van Hoorn op Amsterdam gegraven, 209. 216.

Tromp (Marten Herpersz.) L. Admiraal, bezet de Haven van Duinkerken, 81. 105. 110. Slaat de Duinkerke vlood, 88. bevecht en verniet de ontzachelyke Spaansche vloot, 89. Kruist tegen de Duinkerkers, 99. 105. 110. ook tot beveiliging van den koop-

koophandel, 138. raakt in gevecht tegen den Engelschen vloot, 147. tracht haar aan te tasten, 149. zyn gevecht tegen haar voor Duins, 152. by Portland, 153. tusschen Nieuwpoort en Duinkerken, 157. ontrent Katwyk, 170. word dood geschoten, 170. en te Delft begraven, 171.

Tulpen worden tot een buitensporigen hogen prijs opgejaagt, 82-84.

Turf, schaarsheid van dezelve, 309. 407.

Turksche Rovers doen grote schade, 24. 33. 34. 89. 126. 188. 194. 197. 211. 217. 242. 270. 417. 439.

Tweehonderdste Penning word geëischt,

41.

Twintigste Penning op de Collaterale Successie vastgesteld, 175.

Twist over het Dykgraafschap van Drechterland, 3. 7. 92. Over de betoning van 't nieuwe Diep, 4. 7. Over de Predestinatie, 17. tusschen de Koggen van Drechterland over de Voorzitting, 92. wegens het onderhoud van den Westvriesschen Zeedyk, 114. 115. 119. 135. 194. tusschen Holland en den Prins van Oranje over het verminderen der troupen, 118. 127. tusschen de Regenten over 't aanstellen van den Prins tot Kapitein en Admiraal-Generaal, 271.

V.

Vaart der Hollanders op Italië is zeer sterk, 34.

Cl. Valoben, Zeekapitein, 199. 248. 253. 281.

Veenbepper-Koggen, 45.

Veer van Enkhuizen op Harderwyk vernietigt, 270.

Veerhuiden van Enkhuizen op Hoon, 52.

Velasslag by Senef, 411.

Vetzerdyk, 45.

Venhuizen, beroerte aldaar, 315.

Venijngers die de Buisen in zee volgen, 18.

Verbod tegen 't uitvoer van waren, 307.

Verbonden van dezen Staat met verscheide Mogentheden, 400.

Verdrag tusschen Zweden en Polen, 191.

Tusschen dezen Staat en Engeland over den Oostindischen handel, 415.

Verponding, een Redies daar van gemaakt te Enkhuizen, 63.

Verscheil tusschen Enkhuizen, Hoorn en Medenblik, 196. tusschen Holland en Zeeland, 208. tusschen de Admiraliteiten van Amsterdams en 't Noorderkwartier, 208. 264. tusschen de Leden van Westvriessland over de bestelling der Generaliteits Rekenkamer, 213.

Verslagenheit der Regenten, 297.

Verwoeling van den Westvriesschen Zeedyk, 115. 119.

Corn. Victol, Zeekapitein, 229. 248.

Victorie-vuren, een Ordonnantie daar op gemaakt, 111.

Pieter Van Oudburgemeester te Enkhuizen, zyn huis loopt gevaar om geplondert te worden 299. 349. heeft moeyelykheden met de Sjouwers, 372.

Visch, een zeltzame Fisch gevangen, 43.

Visschery verboden, 226. 245. 408. opengesteld, 349. vryheid aan dezelve toegestaan, 417. word weër gestoort, 442.

Uitdam, 45.

Vlaamsche Kuyf word van onze oorlogschepen bezet, 55. 59. 66. 75. 78. 87.

Een *Vlaamsch schip* door het volk afgelopen koomt in Zeeland binnen, 55.

't *Vlie*, 68. 75. 145. 156. 173. 178. 256.

Vlieland, 35. 101. 104.

Vlissingen, 145.

Vloed. Zie *Watervloed*.

Vlugtelingen komen t' Enkhuizen, 288. de goederen van eenige derzelve worden verzekert, 334.

Voetspoelinge, dat is, de vyanden, die men op zee in handen kreeg te verdrinken, 52. 53.

Vogellius, Predikant te Enkhuizen yvert tegen de Roomschegezinden, 70-72.

Volktaart Kanonnik, Zeekapitein, 41.

Volkert Schram, zie *Schram*.

Voorjaar koud, 146. 198.

Nun 2

Vorst,

Vorst, harde Vorst; 24. 35. 38. 42. 86.
 Vorstin van Vriesland komt te Enkhui-
 zen, 365. 368.

Vrankryk, blyft borg voor de Holland-
 sche Visschery, 212. zoekt den oorlog
 der Engelschen tegen de Nederlanders te
 stemmen. 228. verklaart den oorlog tegen
 Engeland, 246. bezwaart den koophandel
 en Haringvangst der Hollanders, 272. ver-
 klaart den oorlog tegen de Nederlanders,
 277. brengt zyn legers in 't veld, 279. valt
 in deze Landen, 285. doet buitesporige
 eischen, 298. staat de vrye visschery toe,
 417. doch verstoort dezelve weder, 442.
 maakt vrede met de Vereenigde Nederlan-
 den, 448.

Vrede tusschen Zweden en Denemarken,
 108. tusschen Spanje en de Staten der Ver-
 eenigde Nederlanden, 113. 115. Vredehan-
 deling tusschen de Staten en de Engelschen,
 169. 178. word gesloten, 182. grote vreug-
 de daar over, 186. Vrede tusschen Zweden
 en Denemarken, 209. tusschen de Staten en
 Portugal, 214. en met die van Tunis en
 Algiers, 214. met den Bisschop van Mun-
 ster, 246. 409. met Engeland, 264. 404.
 met Vrankryk, 448.

Een Vreemdeling is te Enkhuizen in ge-
 vaat, 282.

Vriesland, 35. 45. 137. 244.

Urk, een Eiland in Zuiderzee, 294.

Ursin, 86. 114. 119.

Vruchtbaar jaar, 187.

Vrye Nering of Kapery, 38.

Vrywilligen uit de Schutters aangenomen,
 282.

Vtrecht, 62. 83. 97. 294. 411. 432.

Vuige kloot in de lucht, 219.

Vurige ziekten, 43. 51.

Vuur uit den Hemel, 214.

Vuurbakens en Vuurgeld, 37.

Vyandelyke Schepen komen voor Texel en
 't Vlic, 68. 320.

Vyandelyke vloren hebben een aanslag op
 deze Landen, 319. 394. doch worden door
 sey buiten gewoue Ebbe belet, 320. 394.

Vyf-bonderdse Penning word tweemaal ge-
 eischt, 40.

Vygb, Zeekapitein, 148.

W.

W Aankwoord verkeert gegeven, 357.

Waardgelders, 284. 391.

Waarschappen van Westvriesland, 121.
 van Drechteland, 124.

Waarschouwing voor de wacht, 363.

Waarsgeesen, 115. 119. 120.

Wachters te Enkhuizen, 52. 65.

Wanbedryven gestraft, 77. 231. 241.

Warmte, 19.

Wessenaar (Jacob van) Heer van Obdam,
 word L. Admiraal, 175. 177. 179. 189.
 199. 200. 203. 206. 210. L. Admiraal
 Generaal, 224. 229. zyn dood door 't
 springen van zyn schip, 230.

't Water zeer laag, 195.

Watering van 't Grootslag, 84.

Waterland, 45. 101. 244. 433.

Waterlandse Dyk, 45.

Waternood, 3. 20. 45. 74. 86. 101. 136.
 203. 244. 431.

Wederspannigen gestraft, 235. 241.

Weeskamer te Enkhuizen krygt een Ordon-
 nantie, 22.

Weeskinderen te Enkhuizen worden met
 een wonderlyke bezoeking gequelt, 33.

Weesp, 373. 383. 388. 391. 432.

Wekekyfche Bededagen gehouden, 150.
 176. 228. 243.

Westerpoort te Enkhuizen word vernieuwt,
 117. De weg buiten dezelve word verbreed
 en bestraat, 97. Westpoort, 281.

Westindische Huis word te Enkhuizen ge-
 bouwt, 90.

Westindische Maatschappij word opgerecht,
 39. Reglement voor dezelve, 75. veroverft
 S. Thomas, 99. krygt eenige rykgelade
 Schepen binnen, 102. 103. Tracht met de
 Oostindische te vereenigen, 112. haar Oc-
 trooi word verlengt 113. vernieuwt, 412.

Westvrieschen Zeedyk is in groot gevaar,
 3. nieuwe middelen om die te houden, 3.
 Twilt

Twift over het onderhoud van den zelve, 114. 135. 194. Het Hof ordonneert een generale herftoeling, 115. een provisionele herftoeling, 119. 120. Regering over den zelve, 120-123. loopt groot gevaar en lyd veel schade, 101. 137. breekt door by Hoorn, 432. 434. word weêr herftelt, 433. 434. 436. overgrote kosten daar toe befteed, 437. 438. de Wierdyk word verbreed, 442.

Westvriefland, 87. 101. 432. 438. 441.

Wethouders van Enkhuizen, 309.

Wezel verrakt en ingenomen, 61.

Wielingen, 46. 231. 255.

Wier zie *Aal*, 270.

Wierdyk in *Westvriefland* word verbreed, 442.

Wieringen, 35. 245. 432. Men tracht dit Eiland door een dyk aan de vaste wal te trekken. Oefrooi daar toe, 60. 258.

Wieringwaard, 3. 60. 86.

Willem de I. Prins van Oranje geeft een Acte ten voordele van de Semeinen, 10-12. 14.

Willem de II. Prins van Oranje word Stadhouder van Holland, 112. raakt in twift met de Staten, 118. 127. zyn verklaring ontrent de Semeinen, 119. feld zich tot hoofd der bezending aan de Hollandfche steden, 127. Is zeer verftoort op eenige Regenten, 129. laat eenige Leden van Holland vastzetten, 130. zoek Amfterdam te bemagtigen, 130. 131. sterft, 132.

Willem de III. word geboren, 132. Word van het Stadhouderschap van Holland enz. uitgefloten, 178. 181. 182. 183. 247. word Kapitein en Admiraal Generaal, 276. 303. Stadhouder van Holland enz. 305. ontfchuldigt de Hollandfche Regenten, 342. komt te Enkhuizen, 380. word Erf Stadhouder, 406. word het Hertogdom van Gelderland opgedragen; doch ftaat zulks af, en word Erf Stadhouder van die Provintie, 414. 415. fchryft aan de Regering van Enkhuizen over eenige onlusten aldaar over het beroepen van een Predikant, 427. ook over

zekere beftelling der Regeringe, 443. 444. Approbeert en bevestigt de Voorrechten der Semeinen, 447.

Willen Bafiaanfoon, word L. Admiraal, 401. 410.

Willem Kodde van den Burg, 67. 77. 78.

Willem Joseph van Gent, L. Admiraal, 256. fneuvelt, 287.

Willem Vos, Viceadmiraal op de Zuiderzee. 293. 346. 348. 355. 371.

Willem Willemsz. de Lange, 158.

Witigenburg, de Toren daarby word opgemaakt, 117. 198.

Wenkel, 32.

Winter, Koude Nawinter, 19. Harde Winter, 24. 35. 38. 42. 86. 196. 204.

224. 259. 271. 276. 407. flappe winter, 181.

Winterpeil in Drechterland word verhoogt, 21.

Witte Leenderszoon, Viceadmiraal uit de Maze, 67. 99.

Witte Wittenfz. Viceadmiraal, 108. 152. 170. 171. 172. 177. 199. fneuvelt, 200.

Wormen in 't Land, 175.

De Wormer, 45.

Wouter Bartelmiefzoon, 83.

Wouter Pieterfzoon, 89.

Wouter Wyngaart Zeekapitein fneuvelt, 249.

Wybrand Schram, zie *Schram*.

Y.

Ys zeer sterk in Zuiderzee, 36. 38. 42. daar veel volk en fleden op ryden, 36. 38. Een fchip in 't Ys voor Enkhuizen, 86. Veel volk op 't Ys, dat aan ftukken breekt; doch het volk word behouden, 87.

Ysbrand Boerkeroper, een Enkhuizer Hopman word voor Woerden gefchoten, sterft en word te Enkhuizen naar Krygsgebruik begraven, 350-353.

Ysbrand Clemenszoon, Zeekapitein, 255.

Ygang doet veel schade, 36. 42.

Z.

Zwanmerdam verbrand, 359.

Zeedyk breekt door by Hoorn, Muidenberg, en by het Huis ter Hart, 432.

Zee-gevecht der Nederlanders tegen die van Oostende, 40. tegen de Duinkerkers, 58. tegen de Engelschen, 149. 151. 152. 153. 154. 157. 170. 171. tegen de Zweden, 200. tegen de Engelschen, 230. 237. 249. 253. tegen de Engelschen en Franschen, 286. 386. 388. 396. tegen de Franschen, 438.

Zee-kysten dezer Landen worden beveiligd en bewaart, 145. 156. 169. 221. 277. 280. 320. 349. 394.

Zeland, 39. 45. 50. 66. 104. 107. 145. 244. 297.

Zeevaen aangestelt om op 's Lands vloot te dienen, 234.

Zeylen om de Zeedyken te behouden uitgevonden, 3.

Zeypalen oppgericht, 335.

Ziekhuis of Galthuis te Enkhuizen, 2.

Zierikzee, 145. 221.

Zilver- en Goud-Werkers, krygen een Ordonnantie, 17.

Zomer, droge Zomer, 32. 75. Schrale natie Zomer, 38.

Zomer-peil in Drechteland word verlaagt, 21.

Zonneshyn. Heete Zonneshyn, 87.

Zoutketen, groot Igetal derzelven te Enkhuizen, 64. Keure daar outrent, 64.

Zoutnering te Enkhuizen, 265.

Zoutvaart op de Westindische Eilanden, 39.

Zoutzieders te Enkhuizen krygen een Ordonnantie, 5.

Zuidergat te Enkhuizen, 208.

Zuidholandsche Synode, 30.

Zuiderkwartier, 267.

Zuiderzee, onvry, 293. 310. raakt vol ys, 358. word voor de dyken opengebyt, 360.

Zuiderzee-kruisers, 346. 348. 356. 370.

Zuiderzee-vloot, hare verrichting, 318. 320. 321. 370.

Zwangdyk, 45. word verhoogt, 433. loopt gevaar, 434. breekt door, 435. word weêr herstelt, 435.

Zwart, Zeekapitein, 171. 178.

Zwarthuis, aanslag daar op mislukt, 345. 354. 392.

Zweden raakt in Oorlog met Denemarken, 103. 106.

VERBETERINGEN

der ingesloope feilen.

Bladz. Regel.

1. 9. voor vruchten, lees vruchten.
 75. 25. v. der, l. den.
 85. 3. v. dezer, l. dezer tyd.
 86. 26. v. baas, l. baastig.
 105. 5. v. Bank, l. Baak.
 144. 26. v. ook, l. oek.
 183. 27. v. Provindien, l. Provincien.
 230. 14. v. ten ten, l. ten.
 - - 21. v. buskurid, l. buskruid.
 256. 4. 5. v. vlag vlag, l. vlag.
 284. 4. 2. I. van ond. v. Compagie, l. Compagnie.
 v. gen, l. ge-, v. iede-, l. ieder,
 v. tier, l. tien.
 287. 10. v. gequesten, l. gequesten.
 289. 11. v. dezelve, l. dezelve.
 300. 4. v. twe, l. twe van dezelve.

- - - 6. v. ze, l. de anders.
 301. 14. v. banken, l. banketten.
 302. 5. v. hy, l. by.
 305. 14. v. op opdragen, l. opdragen.
 307. 19. v. buisterende, l. luisterende.
 - - 29. v. luistuiden, l. buisluiden.
 309. 21. v. aangezct, l. aanzeggt.
 311. 28. v. beterscbad, l. beterscbap.
 312. 23. v. ingezenen, l. ingezetenen.
 321. 22. v. opgeschreven, l. wierden opgeschreven.
 332. 3. v. 's Maandgs, l. Maanags.
 333. 26. v. bouwmeesters, l. bouwmeester.
 365. 8. v. landvoer, l. lontvoer.
 372. 7. v. vreesde, l. vreesden.
 - - 9. v. zouden, l. zoude.
 375. 12. v. maakte, l. maakten.
 - - 30. v. gekomende, l. gekomen.
 391. 27. v. Broke, l. Broeke.

In de Kanttekeningen.

Bladz. Regel.

258. 21. v. Vorm, l. Storm.
 281. 30. v. verplasing, l. verplaatsing.
 288. 10. v. Mule, l. Mut.

291. 6. v. ool, l. ook.
 310. 10. v. Juny, l. July.
 331. 28. v. buskruid, l. buskruid.
 371. 38. v. veest, l. veest.

Bericht voor den Boekbinder om de
Kaarten en Platen op haar plaats te stellen
In de Historie van ENKHUIZEN.

Platte grond van de Stad voor *bl. 1.*

Afbeeldfels van

Jacob Dirksz. Erouwer tusschen bl. 160. en 161.

Dr. François Maelfon tusschen bl. 248. en 249.

Wapens van de Heren Wethouderen
tusschen bl. 280. en 281.

Dr. Ruardus Tapper tusschen bl. 296. en 297.

Dr. Bernaricus Paludanus tusschen bl. 312. en 313.

In het Vervolg der Historie van
E N K H U I Z E N.

Pieter Fleriszoon tusschen bl. 200. en 201.

Volkert Schram tusschen bl. 386. en 387.